

# BÜNTETŐJOGTAN

ÍRTA

Dr. PAULER TIVADAR,

KIR. TANÁCSOS, EGYETEMI BBND. JOGTANÁÉ, MAGY. AKADÉMIAI REND. TAG.

ANYAGI BÜNTETŐJOG KÜLÖNÖS RÉSZÉ. ALAKI JOG.

**II. KÖTET.**

PEST,

KIADJA PFEIFER FERDINÁND.

1865.

„Inter ea, quae natura ipsa dictât licita esse; et non iniqua, est  
et hoc, ut qui male fecit, malum ferat.“

HUGO GROTIUS.  
De iure belli ac pads II. 20.

# TARTALMA

a második kötetnek.

Másodili Szakasz.

Büntettek és büntetések részletesen.

Első Fejezet. A közbüntettek.	lap
Első Czikk. Büntettek az államkötelék ellen 317—338. §. ....	3
Második Czikk. Büntettek a közintézkedések ellen.	
I. Czím. Zendülés. Lázadás 339—343. §. ....	31
II. Czím. Nyilvános erőszakoskodás 344—351. §. ....	39
III. Czím. Pénz és közhitelepapirhamisítás 352—356. §. ....	47
IV. Czím. Hivatalos hatalommal visszaélés 357—361. §. ....	53
V. Czím. Közhatalmi jogok bitorlása és sértése 362—364. §. ....	61
VI. Czím. Büntettek elősegélese 365—368. §. ....	68
Harmadik Czikk. Büntettek a vallás és közerkölcsiség ellen.	
I. Czím. Istenkáromlás. Vallásháborítás 369—372. §. ....	74
II. Czím. Hamis eskü 373—376. §. ....	80
III. Czím. Fajtalansági büntettek .	
I. Tag. Kettős házasság. Házasságtörés 377—383. §. ....	37
II. Tag. Erőszakos nemi közösülés. Elragadás 384 — 391. §. ....	96
ITT- Tág. Vérfertőztetés. Természetelleni fajtalanság 392—398. §. ....	106
IV. Tag. Csábítás fajtalanságra. Kerítés. 399—403. §. ....	112
Második Fejezet. A magánbüntettek.	
Első Czikk. Büntettek az emberi élet ellen.	
I. Czím. Gyilkosság 404—416. §. ....	117
II. Czím. Emberölés 417—423. §. . - . . . . .	134
III. Czím. Gyermekölés 424—426. §. ....	144
IV. Czím. Magzatelhajtás 427—429. §. ....	150
V. Czím. Gyermekkitétel 430—432. §. ....	154
Második Czikk. Büntettek a testépség ellen.	
I. Czím. Súlyos testi sértés 433—438. §. ....	168
II. Czím. Párviadal 439—444. §. ....	166

## IV

Harmadik Cikk. Büntettek a személyes szabadság ellen.	lap
I. Cím. Emberrablás 445—449. §.....	174
II. Cím. Erőszakos letartóztatás 450—453. §.....	180
Negyedik Cikk. Büntettek a becsület ellen. 454—461. §.....	184
Ötödik Cikk. Büntettek a vagyon ellen.	
I. Cím. Tolvajság. 462—475. §.....	194
II. Cím. Sikkasztás 476—482. §. ....	212
III. Cím. Eablás. 483—487. §.....	218
IV. Cím. Zsarolás. 488—490. §.....	224
V. Cím. Gyűjtogatás. 491—496. §.....	227
VI. Cím. Kártétel. 497—501. §.....	235
VH. Cím. Csalási büntettek.	
I. Tag. Csalás. 502—507. §.....	240
H. Tag. Hamisítás. 508—512. §.....	249
III. Tag. Bűnös bukás. 513—517. §.....	255

### Második könyv.

### Alaki Büntetőjog.

#### Első Szakasz.

##### Büntető bíróságok.

Első Fejezet. A büntető hatóság 518—523. §.....	262
Második Fejezet. A büntető bíróságok szervezete.	
Első Cikk. Közös bíróságok.	
I. Cím. Alsó törvényszékek. 524—529. §.....	267
II. Cím. Felső törvényszékek. 530—532. §. ....	275
Második Cikk. Külön bíróságok. 533—535. §.....	279
Harmadik Cikk. Bírói kellékek és kizáratás. 536—538. §. ....	288
Negyedik Cikk. Bíróági ügykezelés. 539—541. §.....	291
Harmadik Fejezet. A büntetőbíróságok illetősége 542—551. §.....	296
Negyedik Fejezet. A közvádoló és védő. 552—559. §.....	305

#### Másodilt Szakasz.

##### Büntető eljárás.

Első Fejezet. A büntető eljárás ismerete és nemei. 560—567. §. ....	316
Második Fejezet. A büntető eljárás alkatrészei.	
Első Cikk. Az elővizsgálat.	
I. Cím. Az elővizsgálat általában. 568—573. §.....	324

## V

II. Cím. Bírói szemle. 574—581.....	330
III. Cím. Házkutatás. 582—585. §.....	337
IV. Cím. Tanúk kihallgatása. 586—593. §.....	340
V. Cím. Vádlott kihallgatása. 594—599. §.....	348
VI. Cím. Vádlott letartóztatása. 600—607. §.....	355
Második Czikk. A perbeli tárgyalás.	
I. Cím. Perbeli tárgyalás folyama. 608 — 616. §.....	365
II. Cím. Bizonyítási tan.	
I. Tag. A bizonyítás általában. 617—626. §.....	376
H. Tag. Bírói szemle. Önvallomás. 627—635. §. ....	385
III. Tag. Tanúk. Okiratok. 636—645. §.....	391
IV. Tag. Bűnjelenségek. 646—654. §. ....	399
Harmadik Czikk. Bűnvádi Ítélet 655—659. ....	407
Negyedik Czikk. Bűnvádi perorvoslatok. 660—669. §.....	412
Ötödik Czikk. ítéletek végrehajtása. 670—675. §.....	425
Harmadik Fejezet. Eljárási költségek 676 — 680.....	430
Negyedik Fejezet. Külön eljárás szabályok.	
Első Czikk. Távollevők elleni eljárás. 681—683. §.....	434
Második Czikk. Rögtönbírói eljárás 684—693. §.....	437
Harmadik Czikk. Sajtóügyi büntető eljárás. 694—706. §.....	444

Rövidítések.

ABT. Ausztriai büntető törvény.

ABP. Ausztriai büntető pörrendtartás.

BTL. Birodalmi Törvénylap.

BJ. 1843. évi magyar büntető javaslat  
I. része.

BE. 1843. évi magyar büntető javaslat,  
II. része, büntető eljárás.

HL Magyar kir. helytartótanács intézménye.

HK. Hármas könyv.

Id. Törv. Sz. Ideiglenes törvénykezési szabályok.

MK. Ministeri rendelet.

# BÜNTETŐJOGTAN.

## MÁSODIK SZAKASZ.

Büntettek és büntetéseik részletesen.

ELSŐ FEJEZET.

A közbüntettek.

ELSŐ CZIKK.

Büntettek az állam kötelék ellen.

317. §.

Az államkötelék elleni büntettek az álladalom létét, épségét és lényeges intézményeit, nevezetesen az államfelséget, és személyesítőjét az uralkodót támadják meg, miért felségsértő büntetteknek neveztetnek (*crimina maiestatis*); azok köréhez a magyar jog szerint a felségsértés vagy felségárulás, (pártütés), és hűtelenség; az ABT. szerint a felségárulás, felség és császári ház tagjai sértése, közcsendháborítás, kémkedés és ellenséggel! egyetértés, a BJ. közbüntettei közül pedig a felségsértés, hűtelenség és király személye elleni sértő kifejezések számíthatók.

1. Az egyes büntettek osztályozása nem csekély nehézséggel jár, miután több összetett, határozatlan, és annál fogva különböző osztályokba egyaránt sorolható büntettek léteznek; melyeknek miként történt osztályozása némi általános intézkedések és következtetésekre nézve gyakorlati befolyással van; miért is az újabb törvényhozások többsége, a büntettek osztályozásának mellőzésével, azoknak tényálladékát egyenként határozza meg, némi kivételt csak a württembergi és braunschweigi törvénykönyvek



képezvén. Lsd. Haberlin Grunds. II. 1-3.1. H e f f t e r: Lehrb. 196. §. B a u e r: Lehrb. 150. § H y e: Öst. Strafg. 653.—656. 1.

2. Tudományos tárgyalásnál, főleg rendszeres törvénykönyv hiányában, a bűntettek csoportosítása és osztályozása, az áttekintés könnyebbitése tekintetéből mellőzhetetlen, habár annak szigorú következetes alkalmazása az imént érintett okoknál fogva alig kivihető; alapjául a köz és magán bűntettek közötti jobbadán elfogadott különbséget választám, az előbbiekhöz azokat is számítván, melyek a közerkölcsiséget és vallást megtámadják. (94. §. 1.)
3. Az ABT. 56. §. hasOnlag az érintett felosztást elfogadja, (94. § 2.) 57. §. azonban minden további osztályozás mellőzésével a bűntetteket, számra 39 elősorolja; azok közül a fenebb nevezettek, melyek az ABT. hetedik fejezetében foglalvák, az 56. §. szavaihoz képest „a közbiztosságot közvetlenül az álladalmi kapcsolatban“ támadják meg, és az eljárás tekintetéből is kiváló tekintet alá jennek. Herb s t: Öst Strafr. I. 156.1.
4. Az államkötelék elleni bűntetteket, szorosan vett politikaiaknak nevezni szokásos (94. §. 2.), ámbár ezen elnevezésnek sem nálunk, sem az ABT. szerint törvényes jelentősége nincs; sőt II. József törvénykönyvében a politikai bűntettek, a később súlyos rendőri kihágásoknak nevezett bünesetek (vétségek és kihágások) fogalmának felelnek meg. M i g l i a e s s i s: Dissert. de systemate iur. crim. Béról. 1845.

### 318. §.

A felségsértő bűntetteket tágasb értelemben mind a tudomány, mind az újabb törvényhozások felségárulás vagy p á r t ü t é s r e (perduellio, Hochverrath) és felségsértésre szorosabb értelemben, (crimen laesae maiestatis, Majestatsbeleidigung) osztják, a mint az állam léteit, épségét és lényeges intézményeit, vagy a fejedelem személye és méltósága iránti tiszteletet támadják meg; hazai jogunk (1715.7. 9. 49.) a felségárulás (pártütés) vagy felségsértés (crimen atrocis perduellionis seu laesae maiestatis) kifejezéseit kapcsolatosan és azonosoknak használván, azok alatt az 1715. 7. t. cz. nyílt szavai szerint az ország és király ellen irányzott, országos törvényeinkben különösen meghatározott merényleteket érti, és a hűtelenség esetei közül, hová

ezelőtt tartoztak, kiemelvén, azoktól kifejezetten megkülönbözteti, külön büntető eljárás alá veszi.

1. A római jog sem különböztette meg a felségárulást (perduelliot) a felségsértésül (crimen laesae maiestatis); a justiniani jogforrások e kifejezések egyértelműeknek veszik; és a felségsértő bűntettekhez több oly esetet is sorolnak, melyek jelenleg külön bűntetteket képeznek (pénzhamisítás, lázadás stb.); azokból és a germán jogok árulási bűntetteiből alakult a felségárulás (perduellio) bűntette, mint azt utóbb a német közös jog kifejtette. Weiske: Hochverr. u. Máj. 26. 1. B a u e r.; Leluá<sup>8</sup>6. 324.§.
2. Hogy a felségárulás és felségsértés köre és terjedelme, legHposabb összefüggésben van az államszerkezettel, és annak alapelveivel, bizonyítja a történet; és tekintettel a régibb törvények hiányaira, a tudományos értelmezések tartalmára, igen helyesen jegyzi meg Heffter: „Indess sind die Gerichte nicht befugt, auf jeden gelegentlich unter einem so vagen Begriff zu stellenden Fali; die allgemeinen gesetzlichen Strafsanctionen anzuwenden, vielmehr sind sie auf die in d'en Gesetzen ausgedrückten Kategorien und déren Analogien gewiesen.“ Lehrb. 198. §.
3. Az újabb törvényhozások a felségsértő bűntetteket általában, több fajra osztván, azoknak körét már tágasabb már szűkebbre szabják; sőt a hannoverai a törvényben meghatározott eseteken kívül, még másoknak is, habár enyhébb büntetés alatt, helyt engedvén, a régibb törvényhozások, nevezetesen a német közös jog határozatlanságába esik. — Egyébiránt az újabb intézkedések sok tekintetben a régibb felfogástól elütvén, a régibb elméletek és elvek alkalmazása nem igen javalható. Haberin: Grunds. H. 4. 5. 6. 7. 1.
4. Hogy hazai törvényeink és gyakorlatunk a felségárulás (perduellio) és felségsértés bűntetteit azonosoknak veszik, kitűnik az 1715. 7. §. 1. „Quemcunque regnicolarum in unam aut alteram nefandi criminis laesae maiestatis s e u perduellionis speciem“ etc. §. 2. Extra tamen solum casum atrocis perduellionis seu criminis laesae maiestatis, stb. 9 cz. §. 2. „Ut eiusmodi crimen laesae maiestatis seu perduellionis“ majd ugyan e §. egyedül „in erimine perduellionis deprehensus“ a §. 4. crimen laesae maiestatis kifejezéseket felváltva olvashatni, úgy szintén az 1715. 49. egy értelemben használja, és míg az 1791. 56. rovata; „De erimine perduellionis et notae infidelitatis“ szól, a törvény szövegében ismételve csak a „crimen laesae maiestatis“ kifejezése fordul elő; az 1795. felségsértési pörök ítéleteiben is a kifejezések hasonértelműeknek vétetnék. „In Causa Fisíi Kegii contra Abbatem los. Ignat. Martinovics, ex erimine laesae maiestatis s e u perdu ellinois promotá anno 1795, die 27. Április in I, Tabula regia ind. deliberatum est, stb.
5. Hogy a felségsértés a hűtelenség esetei közé tartozott, világosan bizonyítja az I. 14. „Sunt igitur casus isti et vocantur notae infidelitatis

primus est de crimine laesae maiestatis stb.; és Erdélyben, hol az 1715. 7. tcz. általi változás be nem állott, a legújabb ideig azok közé számított. Lsd. Dósa: Erdélyhoni jogtud. II. 272—74. 1. Wenzel: Magyar és erdélyi magánjog. I. 513. 516. 1.

6.A felségárulás és felségsértés eseteiről nyíltan mondja az 1715. 7. §. „Ut amodo imposterum quemcunque regnicolarum iu úriam aut alteram nefandi criminis laesae maiestatis seu perduellionis speciem et casus quosvis tam in S. Stephani L. 2. c. 51. túm alibi passim in legibus patriis denotatos committere et incidere contingeret“ miért is Frank helyeaMfigyzi meg: „A törvény szavára itt különösen figyelmezni kell mert ^H^esen azon esetekre szorítkozik, melyek más, jobbára régiebb törvényekben kijelelve találatnak“ Közíg, törv. I. 259 1. Lsd. S v a i g e r: Monographia Fiséi Regii. Vesprimii. 1835. 8—10 I.

### 319. §.

A felségárulás (pártütés) vagy felségsértés az ország törvényeiben meghatározott azon esetei, melyekre az 1715. 7. kifejezetten utal, következők: a) összeesküvés (szövetkezés 152. §. 4.) az ország, (in regnum), b) a király nevezetesen épléte és méltósága (contra regis salutem aut dignitatem) ellen, c) annak megkísérlése,

d)ily merényletbeni közreműködés, bűnös egyetértés,

e) feljelentésének elmulasztása biztos tudomás esetében (Sz. Istv. II. 35, 56. Kálmán II. G.) f) a király élete elleni törekvés, g) személyének tetteleges bántalmazása, h) tartózkodási helyének erőszakos megtámadása (II.

14. §. 1. Sz. Istv. II. 35.); i) belháboru támasztása (1715. 49.).

1.Sz. István II. 51. melyre az 1715. 7. hivatkozik ekként szól: „Si quis in regem aut regnum conspiraverit“ továbbá: „Si quis contra regis salutem aut dignitatem quolibet modo aliquid conspiraverit, aut conspirare aliquid ten t a ver i t, seu tentanti scienter consenserit“ . .

vei si quis huiusmodi aliquem noverit, et p r o b a r e v a l e n s, non indicaverit,“ öszszhangzik azzal Kálmán II, 6. és értelmét határozottabban felvilágosítják. Sz. Istv. II. 35. eme szavai „nisi consiliatus mortem regis aut traditionem regni fecerit.“

2.A Hk. I. 14. melyre az 1715. 7. szavai „alibi possim in legibus patriis denotatos casus“ egyedül alkalmazható így szól: „Si quis videlicet i m-

p i a s mami s in personam principis nostri iniecerit, vei capiti eius gladio aut veneno insidiatus fuerit, sive murám aut domum, in quo princeps ipse extiterit, violenter invaserit.“

3. Az 1715: 49. Rákóczyt és Bercsényit mint a bevégzett beháboru fejeit, a felségárulás (nefando atrocis perduellionis crimine) büntetében bűnösöknek kijelentvén, ez eset is ahhoz számíttathatik. Frank; Közig, törv. I. 261. 1.

### 320. §.

A felségsértés alanya nem csak e hon polgára, hanem külföldi is lehet, (101. §.) mennyiben cselekvényeit az ellenséget illető nemzetközi harczjogok nem igazolnák; tárgya hazai törvényeink szerint a király mind személyére azaz élete, szabadsága, test épsége, egészségére, mind méltóságára azaz uralkodói hatalma, felség jogai gyakorlatára nézve; (Sz. Istv. II. 35. 51. Hk. 1.14.) és az ország: azaz léte, épsége, alkotmánya, külső és belső biztonsága; a bűncselekvény a király elleni pártszövetkezés, akár mi módon (quolibet modo) létesítésében, ahhoz való járulásban, ezen merénylet megkísérlésében, vagy feljelentése elmulasztásában, nem különben a fejedelem élete ellen akár titkon orozva, akár nyíltan erőszakkal (veneno aut gladio) irányzott mindennemű, habár sikertlen tettekben, annak tetteleges bántalmazásában, végre tartózkodási helyiségének erőszakos megtámadásában, házbékéje megtörésében áll; hogy a szándékosság e büntett szükséges kelléke, a dolog természetéből, s hazai törvényeink szövegéből világos; nevezetesen a fel nem jelentés bűnösségéhez, a merénylet biztos tudomása kívántatik; a ki gonoszsgból mást hamisan vádol, vagy kételyes adatokat bizonyosoknak állít, a bíró belátása szerinti szigoní, sőt a körülményekhez képest forbátbüntetés (poena talionis) alá veendő, (1715. 7. §. 8.) miért is a

hír. ügyigazgató, mint felperes, vádlevele átadásánál, a bíróság elnökével a feladó kereszt és vezetéknevét tudatni köteles (1741. 26.); azok mindazáltal, kik a bejelentést egyszerűen csak a fejedelem iránti hűségből, a netalán reájuk háromló bajok megelőzése, megfenyítésök kikerülése végett tették, a nélkül, hogy a bizonyítást magukra vállalnák, minden büntetéstől mentek maradnak. (1715. 7. §. 9.)

1. Azon kérdésre nézve vajjon külföldi lehet-e alanya a felségsértésnek? szétágaznak a vélemények, míg az írók közül többen tagadják, mert az állam iránti hűség kötelezettsége csak a belföldieket illeti, és a külföldi nem annyira büntetett, mint ellenségnek tekintendő; mások igenlik, mintán az állam minden létele elleni merénylet megtorlására, az igazság általános elveméi fogva jogosítva van; ez utóbbi elvet az njabb törvénykönyvek majd általában még akkor is sajátjuknak vallják, midőn a büntett külföldi által külföldön követtetett el; honi törvényeink általában szólnak: Si quis stb, és a hazánkban létező külföldiekre minden kételyt a HK.: II. 5. kizárván (101. §) a fenebb kifejtett irányelvek szolgálnak zsinórmértékül. Haberlin: Grunds. II. 7. 1.
2. Hogy az általános tényálladék kellékeinek ezen büntettnél is meg kell lenni (237. §.), és a mentő körülményeknek teljes alkalmazása van, megérinteni is fölösleges.
3. Az írók többsége az általános szándékosságon kívül még különös ellenséges indulatot (animus hostilis) kíván, holott akár abból, akár bosszúvágy, haszonlesés, számítás, vakbuzgóságból stb. eredt légyen, a tényálladókra nézve közönyös.
4. Az 1715. 7. a feladásra vonatkozó törvényes intézkedései ekként szólnak: §. 8. „Si tamen per calumniam aut dolose aut malitiose quempiam incuset; aut ex rancore et nocendi stúdió, dubia pro veris affirmet, incusato innocente comperto, arbitrariá omnino severiori poena, vei secundum circumstantias etiam talionis, per idem iudicium (velut ex connexionione causae etiam respectu accusatoris competens) affici poterit.“ §. 9. Si veró quispiam ex púra ergo principem debita fidelitate et ad impediendum főre inde metuendum malum, de aüquo sinistri quid se audivisse, vei aggravantia de iure indicia advertisse, quod aliunde ex homagiali obligatione, ad evitandam etiam, si quid eatenus constitisse in futurum comperirctur, sui punitionem facéré tenetur, simpliciter retulerit, nec factum affirmavorit, aut próbám in se assum serit nulli poenae subiacebit.“

## 321. §.

A felségsértés vagy felségárulás (pártütés) törvényesen meghatározott eseteinek büntetése: a halál, és a bűnös osztályrészére eső, valóságos tulajdonában levő mindennemű ingó és ingatlan javainak elkobozása, (I. 13. 14. II. 12. 44. 1715. 9. 1791. 56.) másoknak mindazáltal arra vonatkozó jogai és követelései épen tartásával; (228. §.) E büntett sajátságaihoz tartozik, hogy a kik annak gyanújába esnek, tüstént elfogattathatnak és börtönükből idéztetnek; jószágaikat a kir. ügyész ugyan tetten kapatásuk, vagy bűnösségöknek törvényczikk által történt elismerése és kihirdetése (levelesítés) esetén kívül, marasztaló Ítélet előtt le nem foglalhatja, elidegenítésök meggátlása végett azonban összeiratnak, kezelésük az ügy eldöntéséig a körülményekhez képest vagy magára a vádlottra, vagy szoros számadás terhe alatt zárgondnokra bizathatik; a feladó tanúságának elfogadása vagy visszautasítása hasonlólag a bíróságra hagyatik, a kezességnek pedig e büntett súlyánál fogva, egyáltalán helye nincs; (1715. 7. § 2. 3. 6. 7.) és ezen, sajátlag az eljárást illető intézkedések által különbözik a felségsértés a hűtelenségtől, melyei miután az 1715. 9. t. cz. a vagyon-elkobozást még az ártatlan gyermekek részére is kiterjesztő szigorát, az 1791. 56. megszüntette, ugyanazon büntetés és bírósági illetékesség alá tartozik.

1. Béla király névtelen jegyzője tanúsága szerint (cap. 6.) már az ős-szerződés negyedik fejezetében halálbüntetés szabott azokra, kik a fejedelem iránti hűséget megszegnék; Sz. István II. 51. és Kálmán II. 6. a pártütés és felségsértés büntetésére nézve határozzák, hogy a bűnösök kiközösíttessenek: „Ut reus anathematizetur et omnium fidelium communione privevetur,“ mely kifejezés alatt, mint Kollár, Petrovics, Bartal magyarázzák, minden jogoktóli megfosztás értendő; Bartal több fokozatát

különböztetvén meg: „Gradus huius varii, quod alii omnibus nudati bonis equestrique moti ordine, ac uxorum, liberorumque prohibiti consortio pedites oberrare permittebantur; proscribentur alii cum liberis; in com - munem denique servitutum redigebantur alii.“ Comm. I. 141. 1. A jószágok elkobozását Sz. István EL 36. nyíltan mondja ki: „Nec pro nullius causa reatus detrimentum bonorum suorum patiatur quis, nisi consiliatu s mertem regis aut traditionem regni fecerit;----- tunc verő bona illius in regiam veniant potestatem, ipse verő subiaceat sententiae, filiis innocentibus remanentibus“; mily szigorúan fenyítették ezen intézkedésektől eltérőleg utóbb a bűnösök, Zách Feliezia példája mutatja; és még B o d ó szerint: „Aut enim capite plectitur deliquens, et eaput veru, corpus verő vei totum rotae opponitur, vei quadripartitum hamo appenditur; aüt verő cruribus et pectore rota confractis necatur, vei vivus quadripartitur, quandoque manus quam adversus principem elevare praesenserat primo, et tunc demum caput securi aut gladio amputatur.“ lurispr · erim. 150.1. A hétszemélyes tábla Martinovics József Ignác felségsértési pörében 1795. april 29. hozott ítéletében azon súlyosbítás foglaltatott, hogy kivégeztetése mint főszerzőe *a négy* izgató után történjék, és forradalmi iratai hóhér keze által elégeztessenek.

2. A felségsértés a II. 14. cz. szerint a hiitlenségi esetek közé tartozván, a jószágkobzás csak az elmarasztalt részét illete; és az 1659. 104.1681.

37. a gyermekek, testvérek és más jogosítottak osztályrészeit (aliorum- que legitimé comporationatorum portiones) nem a végrehajtás után a kir. ügyész, hanem annak alkalmával a kiküldött végrehajtók által kiszakaszatni és átadatni rendelték; az 1715. 9. azonban a büntetést az elitét összes ingó és ingatlan, habár ősi, de valóságos tulajdonában levő javaira, gyermekei és rokonai teljes mellőzésével (exclusis cuiusvis aetatis et ordinis filiis, agnatis et cognatis) egyedül csak mások igazságos követeléseivel vonásával kiterjesztette: „Quo----- patres metu poenae etiam in filios ex amissione portionum suarum redundantis magis, quam propriae intuitu absterreantur; hocque execrandum et abominabile malum eo magis vitetur“; a büntelen gyermekeknek a királyi kegyelemérti folyamodás fentartatván; és az elkobozás sem az osztatlan testvérek, sem a nőnek, sem a gyermekek anyai ősi jogaira, sem végre fiú bűnözése esetében ártatlan élő atyja.javaira ki nem terjedvén; e szigor azonban az 1791. 56. ismét megszüntette.

3. A római jog szerint a felségsértés büntetése a halál, rendszerint lefejezés által; a jószágok elkobozása, és damnatio memoriae; sőt a felségsértők fiait is becstelenné, és örökség szerzésére képtelenné váltak, c. 5. 6. 8. C. ad lég. luk máj.; a német közös jog szerint a negyedelés, a körülményekhez képest súlyosbítással, az uralkodó gyilkosságánál a keréktörés, izzó fogókkal csipdesés és hurczoltatással; enyhébb esetekben a lefejezés és utóbb negyedelés; PGO. 124. 137.

4. Mily szigorú volt e büntett megfenyítése Európaszerte, D a m i e n s inas példája mutatja, ki gyilkossági kísérletéért XV. Lajos francia király ellen 1757. márcz. 28. ingben, égő viaszgyertyával az egyház előtt történt nyilvános megkövetés után, a vérpadon mellén, lábikráin, karjain és vékonyain fogókkal csipdestetett, jobb keze kénnel égettetett, olvasztott ólom, viasz, forró olaj, égő gyanta, a harapok által okozott sebeibe öntetett, teste négy ló által szétszaggatott, azután elégettetett és hamvai a légszopattak (Miliót: Universalhist. X. köt. 118. 1.); az újabb törvényhozások közül a francia a fejedelem élete elleni merényleteknél az ujjlevágás 1832. történt megszüntetése után, megtartó a gyászünnepélyt, melynél fogva a felségáruló az atyagyilkosok módjára mezítláb, ingben, fődött fővel a vesztőpadra vezetetik és kivégeztetik; a többi a felségárulás súlyosabb eseteit halállal-fényíti. H a b e r l i n: Grunds. II. 31. 1.
5. A felségsértés bíróságáról az alaki részben szólándunk; — hogy az 1805. 5. intézkedése, melynél fogva névtelen feladások tekintetbe nem vehetők, a felségsértésre is áll, a törvény általános szövegéből foly.

### 322. §.

A felség s z ó b é l i bántalmazása (felségsértés szorosabb értelemben) az uralkodó és így hazánkban a király személye iránt tartozó tisztelet szándékos megsértése; alanya mind bel- mind külfö Idi lehet, habár az elsőre nézve súlyosabb beszámítási!; tárgya: a felséggel felruházott uralkodó, önmaga; (II. 3. 1848.

3. §. 1.) bűncselekvénye: sértő kifejezések, gyalázások, káromlásokban áll, a nélkül, hogy tetteges bántalmakká fajulnának, minthogy ez esetben a felségárulás és felségsértés büntette létesülne: (319. §.) végre tényálladáskához még a szándékosság is tartozik; ezen büntettnek, valamint a felségárulás és felségsértés fogalma alá sorozható, de törvényeinkben meg nem határozott esetek büntetése, ha hűtelenséget nem tartalmaznak, a bíró bölcs belátása szerint méretik ki, de a jószámkobozásraki nem terjed (291. §.).

1. Valamint e büntett a vétkekesség fogalmát kizárja, úgy tekintve a fejedelem méltóságát és sérthetlenségét (HK. II. 3. 1848. 3. 1. §) a becsületsértések közös szabálya alá nem esik, és így sem a viszonozás, sem az igazság kifogásának (exceptio veritatis) helye nincs.



2. Hogy nemcsak bel, hanem külföldi is lehet e büntett alanya, a fejedelmek kifejtett elvekből foly, (101. 103. §.) és az újabb törvényhozások által általában elismertetik, mert minden uralkodó személyes méltósága kellő tiszteletét, habár kiválólólag polgáraitól, de azonfelül más idegenektől is igénybe veheti; H a b e r l i n: Grunds. H. 73. 1.
3. A némely írók által (Meister, Bauer stb.) tett különbség a fejedelem uralkodói és magánszemélyisége közt (erimen laesae venerationis) e tárgyban gyakorlatilag fen nem tartható, miután az uralkodó sértéseit e minőségek szerint egymástól elválasztani alig lehet; viszont a fejedelmi jogok illetéktelen bitorlása sem vonható e büntett körébe, hanem vagy más büntett álladókét képezi, vagy a felségárulás fogalma alá tartozik. Hye: Öst. Strafg. 742. 1.
4. Az újabb törvényhozások közül többen e bünteti tényálladékaéhoz az uralkodó tetteles bántalmazását is sorozzák, ez azonban törvényes intézkedéseink szerint a felségárulás és felségsértés fennebb érintett esetei közé tartozik (319. §.).
5. A királyné, az uralkodó ház tagjainak sértései, súlyosabb beszámításu büneselekvények, a szorosabb értelmű felségsértéssel azonban nem azonosíthatók.
6. A kir. táblának Martinovics apát elleni Ítélete a pártütés és felségsértés tényálladékat képez ő cselekvényeken kívül: „Acerbissimas prorsusque infundatas in Angustam Domum coniectas calumnias et convicia“ kifejezésekkel is él. Vuchetich: Instit. iuris crim. 211. 1.
7. A törvényben meg nem érintett felségsértési esetek megbüntetése iránt Frank ekként nyilatkozik: „Az előadott eseteken kívül vannak mások, melyeket vagy támadás vagy árulás fejében perduellio alá venni lehetne, de mivel a törvény azokat hivtelenség neve alatt hagyta, ide nem tartoznak. Annál inkább nem lehet egyes eseteket ide vonni, melyekről törvényeink éppen hallgatnak, p. o. fejedelem vagy ország titkai elárulását. Az olyan esetekben súlyos büntetéseknek helye vagyon, de nem jószágvesztésnek; valamint felségbántás miatt is, illetlen szavak vagy tettek által, ha nem ellenséges szándékból eredtek.“ Közig, törv. I. 261. 1.
- 8 zlemeni c s: „A felségsértés csekélyebb esetei például a királyi felséget érdeklő szóbeli bántalmak; úgynevezett törvénybeli büntetésök nem lévén, ha hivtelenségre nem fájulnak, súlyosságuk fokozatához képest a bírónak mérséklete szerint büntetendők.“ Fenyít. törv. 54. §.
8. Az újabb törvényekben kimért büntetések fölötté különbözők; a tetteles bántalmazást, melyet többen e fogalom alá vonnak, már halállal, már hosszabb tartmu súlyos börtönnel fenyítik. H a b e r l i n: Grunds. II. 86—80. 1.

### 323. §.

A hűtlenség (nóta infidelitatis) alatt a fejedelem jogai és a haza közbátorsága ellen elkövetett, az 1723.

9. ezen név alatt elősorolt büntettek értendők. — Ahivtelenség eseteit régibb törvényeink, majd a hármaskönyv határozta meg; később még inkább szaporodván, azokat az 1723. törvényhozás kilencz külön meghatározott merényletre szorította, a többit pedig más fenyték alárendelte. (1462. 2. 1495. 4. I. 14. 1723, 9. 10.

11. 12.)

1. A hűtelenség több különböző tényálladékkal bíró büntettet foglalván magában, természetét szorosabban meghatározó értelmezése lehetetlen, és e tekintetben az ABT. nyilván erőszakoskodásával némi hasonlatossággal bír.
2. A hűtlenség régibb eseteit S z e g e d y nek a Törvénytárhoz csatolt Cynosurája és Kovachich Sylloge Decret. Comit. II. 188. 199. 1. mutatják. Erdélyben, hol számuk meg nem szorított a legújabb ideig, számosabbak voltak. Lsd. Dósa:<sup>1</sup> Erdélyh. törvényt II. 272—271. 1. 526—521. 1. Wenzel: Magy. és érd. magánjog I. 513—516. 1.

### 324. §.

A hűtelenségnek törvényesen meghatározott eseteiben bűnösökké válnak 1) A kik nyilvánosan a sz<sup>1</sup>, korona, királyi felség és ország közálladalmá ellen (statum publicum) támadnak és szegülnek. 2.) Bírák, hiteles helyek s személyek (judices, locaque, credibilia et fidei dignitates), kik hivatalosan hiteles pecsétjük alatt hamis leveleket költenek. 3.) Az álpénzverők vagy azt tudva s nyilván körülbelül Ötvenforintnyi mennyiségben használók. 4.) Behozói, bérbefogadói és toborzói akármiféle embereknek, az ország álladalmának háborítása végett. 5.) Nyilvános eretnekek, kik tudni.lik kárhoztatott eretnekséghez ragaszkodnak. 6.) Az ország és kapcsolt részek végvárainak gonosz elvesztői és feladói. 7.) Kik törököknek vagy más hitetleneknek ezen ország vetélytársai és ellenségeinek fegyvereket, és háború idején eleséget szolgáltatnak. 8.) Azok háborgatói, letartóztatói, fosztogatói, kik kárhoztatott fe-

lekezetöket elhagyván, Törökhonból ezen ország és kapcsolt részeibe menekülnek, itt maradólag. 9.) Harminczadosok és mások, kik a királyi jövedelmek meg- rövidítésére, idegenekkel a kiolvasztott arany és ezüst kivitelére szövetkeznek, és azt az országból titkon ki is viszik; ezen esetek mindegyikének, habár az ország és király érdekeire vonatkoznak, saját, közelebből megha- tározandó tény álladók a van.

Frank: Közigazság, törv. I. 201. 1. W enze 1: Magyar és érd. ma- gánj]. I. 512. 513. 1. Szlemenics:Fenyítő törv. 55. §.

### 325. §.

A hűtelenség első esetének tárgyát a sz. korona, király és ország közállapotja képezi; a bűncselekvény azok egyikére vonatkozó nyilvános, azaz, kétségtelen (evidenter) támadás, ellenszegülésben áll; miután azon- ban a sz. korona, király és ország közállapotja annak sarkalatos és lényeges intézményeit foglalja magában, és így ez eset a felségárulás (pártütés) és felségsértés tényálladékaival nagyrészt azonosulna, a törvényes ma- gyarázat szabályai szerint annak fogalma alá, az or- szág és király ellenes támadás és ellenszegülésnek ama .merényletei vonandók, melyek a felségárulás és felség- sértés szorosán körülirt kellékeivel nem bírnak; me- lyekre nézve tehát bünszövetkezés nem jött közbe, me- lyek a korona és ország közállapotát érdeklő egyes al- kotmányos intézmények, törvényes rendeletek ellen irányulnak, a nélkül hogy belháboru támasztására fa- julnának; ezen felfogás igazolására szolgál az 1723. 9. §. 2. hivatkozása az I. 14. cz. melynek ama szavai: hogy a hűtelenség vétke mindazáltal igazságos önvé-

delemre nem érhető, csak is egyes alkotmányos intézményekre s végzeményekre vonatkozhatnak; szorosán meghatározott tárgyánál, és a kétségtelen támadás és ellenszegülés természeténél fogva, azt azonban sem a törvények gáncsolására, sem azok egyszerű megszegésére, sem hatósági intézkedések akadályoztatására vagy a közérőszak eseteire (344. §.) kiterjeszteni nem lehet.

1. Az 1723. 9. §. 2. ekként szól: „Evidenter semet erigentes et opponentes contra statum publicum sacrae coronae, regiae maiestatis, et regni iuxta titulum 14. partis I. Operis Decreti Tripartitiez utóbbinak pedig erre vonatkozó szavai: „Haec tamen erectio, seipsum iuste defendendo nótám afferre non intelligitur,“ jelenleg miután az 1688. 4. az arány bulla 31. cz. záradékán gyökerező ellenállási jogot megszüntette, eredeti jelentőségükkel többé nem bírnak, de a törvény értelmének kellő felfogására segéd-szerűl szolgálnak.
2. Az I. 14. a hűtelenség első eseteként a felségsértést érintvén, az alatt a fejedelem személye elleni merényleteket sorolja elő; a fejedelem és korona közállapotja elleni merényleteket pedig a második esethez számítja; az 1715. 7. tcz. a régi törvényekre hivatkozva, az azokban foglalt, az ország és király méltósága ellen irányzott eseteket is a felségsértés fogalma alá sorolván, a hűtelenség emez esetét az I. 14. értelménél szűkebb körre szorította.
3. Helyesen mondja Pr aszno vszky: „Komoly figyelemre méltó ezen szó evidenter, melylyel az említett §. kezdődik, és a mely a bíróság legvalódibb igazságát, és legesalhatatlanabb meggyőződését kívánja.“ A hűtelenségről 13. 1. Mily eltérő értelemben vették e pontot, mutatják az 1839/40- országgyűlés tanácskozásai és bizonyítja Deák Fe r. beszédje az országbírói értekezleten. Törvényt. Csarnok 1861..19. sz.
4. Debreczeni Györgynek az 1588. 48. tcz. említett esete, ide vonható alkalmas például nem szolgál, mint Frank helyesen megjegyzé, és az érintett törvényezikk szövege kétségen kívül helyezi, de ily esetre vonatkozik az 1507. 8. tcz. Frank: Közig, törv. I. 1631. Prine iuris civ. I. 166. 1.

### 326. §.

A második eset alanya i a törvényeink szerint hiteles pecséttel élő bírák, és hiteles helyek tagjai, az előbbiekhöz az ország nagy bírái (iudices regni ordinarii) illetőleg ítélőmestereik, ez utóbbiakhoz a magy. kir.

udvari cancellaria, és a hitelességgel felruházott káptalanok és konventek tartoznak; tárgyát a hamisan kiadott okmányok képezik; a bűncselekvényhez szükségeltetik, hogy a kiadás hivatalból, hiteles pecsét alatt, tudva és készakarva (scienter et stúdiósé) történjék<sup>^</sup> minthogy ellenkező esetben a szándékosság hiányánál fogva hítelenségnek helye nincs. (1723. 9. §.

### 3. II. 16.)

1. Az ország nagy bírái a nádor, országbíró és királyi személynök; azok közül a két első hiteles pecsétje párját ítélmesterével közli; a kapcsoltságokban nagybírói jogokkal a bán, némely szab. kir. városokban a kir., főtárnokmester élt, amaz hiteles pecsétje mását ítélmesterével, ez az altárnokmesterrel közölvén. Frank: Közig, törv. II. 10. 11.1. Wenzel: Magy. és erdélyi magánjog 81—83. 1.

Franki: A nádori és országbírói hivatal eredete és hatáskörének fejlődése. Pest 1863.

2. Hiteles helyek jogával élnek hazánkban a római katolikus fő és székesegyházi káptalanok, a rosnyai és kassai kivételével, a pozsonyi és csá'zmai (Varasdon) társas káptalanok, a benedekrendűek, pannonhalmi, szalavári (SzalaApáthiban); a premontreiek jászói, leleszi és csornai konventjei; melyekhez a garamelléki sz. benedeki (s. Benedicti de iuxta Groon); Erdélyben a kolozs-monostori jelenleg mindketten világi papokra bízott konventek járulnak. Frank: Közig, törv. I. 149.1. Kovács Dissert. inaiig, de locis credibilibus Pest. 1835. Jerney: A magyarorsz. kápt. és konvent. mint hielmes és hiteles helyekről. Magy. Történelmi Tár II. köt. Pest 1856.

3. Az 1723. 9. §. 3. szövege ekként szól: „Praeterea iudices, locaque credibilia, et fidei dignitates authenticis sigillis ex officio fungentes et taliter falsas litteras conficientes ad sensum 16. H.“ melynek ide vonatkozó szavai: „Nihilominus tamen capitulum vel conventus aut iudices ordinarii, qui ad fassionem talium personarum (larvalium fictitiarum. ignoranter litteras et privilegia dant per hoc non peccant, quia ipsi non larvas neque fictitias personas, sed eos quos illi sese nominant, realiter existere putant; secus esset si capitulum vel conventus, aut iudices ordinarii scienter et stúdiósé id facerent, vel aliter falsas et iniquas litteras conficerent; nam hoc modo tamquam falsarii et periuri punirentur.“ — Ezen eset büntetéséről alantabb (331. §.) szólandunk.

### 327. §.

A harmadik eset: az álpénzverés; tárgyát törvényeink szavai szerint, a folyamatban lévő

fémpénzek (moneta) képezik, mert csak azok hamisítása által ingattatik meg a forgalmi biztosság, támadtatik meg a felségnek joga; abüncselekvény vagy ily pénzek jogositlan és hamis készítésében, akár legyenek azok igaz súlynak, akár veretessenek valódi fémből, de csekélyebb súlylyal és tartalommal, akár kisebb értékű fémből; vagy pedig azoknak szándékos közhasználatában, körülbelül ötven forintnyi mennyiségben áll; kisebb összegnek használata, valamint a pénzre vonatkozó más büntettek nem tartoznak a hűtelenség fogalma alá; a mi a tettes szándékát illeti, annak mindkét esetben mások károsítása megcsalására kell irányozottnak lennie, azt a kiadásra nézve a közhasználat világos felemelítése (scienter ac publice) a verésre pedig az innen vonható hasonlatossági következtetésen kívül, azon okok bizonyítják, melyeknél fogva csak a folyamatban levő pénzek tekinthetők e büntett tárgyának; bevégeztetik e büntett a pénznek elkészítése illetőleg forgalomba tételevel. (1723. 9. §. 4.).

1. Az 1723. 9. §. 4. ekként szól: „Cusores' falsamra monetarum, vei eiusmodi monetis scienter et publice in quantitate circiter quinquaginta florenörum utentes“ az 1462. 2. §. 4. „In magna quantitate eisdem negotiatio-ries exercendo utitur.“
2. A folyamatban többé nem levő, vagy nem is volt érmek, e büntett tárgyat nem képezik; utánzásuk a körülményekhez képest csalássá válhat; — vájjon külföldi pénzek képezik-e tárgyat? törvényeink szerint kételye»; általában szólnak ugyan, de tekintve a hűtelenség fogalmát, az alá alig vonhatók, kivéve ha az ily pénzek hazánkban is törvényes forgalomban volnának; más esetben inkább a csalás tényálladéka létesülni látszik; másként intézkedik az ABT. és BJ. mint látandjuk; az újabb törvényhozások többsége e tekintetben, a büntetés nagyságára nézve tézsen különbséget, így a francia törvényhozás az országban folyamatban levő pénzek hamisítását élethossziglani, a külföldiekét időleges kényszermunkával fenýíti.
3. Habár a törvény csak pénzverésről szól (cusores), mit sem változtat a tényálladékon, akár az verés, akár öntés által készítettessék; az igaz

súlyú és tartalmú pénz jogositlan készítése, miután a király törvényes jogaival ellenkezik, és hazánk intézkedései e büntetnek inkább közjogi, mint magánhamisítási jellegét tekintik, tényálladékát megállapítja ugyan, de enyhítő körülményül szolgál.

4. A pénzhamisításra vonatkozó többi bűnös cselekvényekről alantabb a közintézkedések elleni merényletek sorában szólandunk (362. §).
5. Azon szándékot, hogy az- álpénz pénz gyanánt használtassák, folyamatba tétessek, az újabb törvényhozások kevés kivétellel (péld. a porosz bt.) kifejezetten követelik; a büntett bevezetését az álpénz készítésébe helyezik, a würtemberki bt. 206. azonban kiadását is kívánja, mely véleményben a német közös jog szempontjából több író osztozkodik. C a r p z o v: Prax. rer. crim. q. 42. n. 31. 91. Wachter: Lehrb, 183. §. Baner: Lehrb. 282. §. H e f f e r: Lehrb. 387. §.
6. A római jog a pénzhamisítást a felségsértő büntettek közé sorolta, megégetéssel és vagyonkobozással fenyegette; a német közös jog (P.G.O. 111.) hasonlólag tűzhalált rendelt mindazokra, kik álpénzt vernek, vagy foglalkodásként terjesztenek; a többi esetek enyhébb büntetés alá vétettek; e büntett fel nem jelentése pedig két arany gira fizetésével fenyegetett; hogy a megégetés példái hazánkban is, e büntettre nézve előfordulnak, bizonyítja a történet; (Frank: Közjg, törv. I. 263. 1.), - az újabb törvényhozások rövidebb hosszabb idejű börtönbüntetéssel sújtják.

### 328. §.

Újabb időben hazánkban a papírpénz *jővén* folyamatba, és abban a fémpénz helyét pótolván, a pénzhamisítás büntettének fogalmát a kir. kúria gyakorlata annak utánzására, kiadására kiterjesztette és a kir. ügyigazgató ebbéli bűnvádi keresetét az 1723. 9. §. 4. állapítja; mit a pénz gyanánt forgalomban levő ausztriai nemzeti bank jegyeire nézve felsőbb rendelet is megerősített (HL 1818. febr. 9. 4115. sz.); ahhoz képest a pénzhamisításnak tárgyát az országban folyamatban lévő papírpénz és azzal hason értékű bankjegyek képezik, a tényálladék kellékeire nézve a fenebb mondottak lelik alkalmazásukat (326. §.), a beszámítás a készítésben tanúsított ügyességhez, az alkalmazott eszközökhöz, az okozott kár mennyiségéhez, az általánosan kifejtett elvek szerint arányosul. (254—256. §.).

1. A papírpénz utánzását a német törvényszékek is a törvényhasonlatosság alapján, a pénzhamisítás fogalma alá vonták, ámbár vannak írók, kik okirathamisításnak tekinték. B a u e r: Lehrb. 281. §. Feuerbach: Lehrb. 177. §. H e f f t e r: Lehrb. 387. §.
2. Hy értelemben a törvényt a kir. kúria a kir. ügyésznek Legény János és társai elleni bünperében 1797. márcz. 23. és 29., azóta pedig gyakran alkalmazá; minden nehézségek elhárítása tekintetéből a sz. korona ügyésze minden bankjegyhamisítási esetben külön, a kir. tábla bírói kiküldését (delegatioját) kéri; azelőtt durva, könnyen felismerhető utánzások, vagy a törvényesnél kisebb összeg kiadásainál, az illető megyei vagy városi törvényszék küldetett ki; a költségeket az illető hatóságnak a kir. kincstár téríti meg, mely a rabtartás és a tanuszállítás költségeit az elitét vagy onából. veszi ki. S v a i g e r: Monographia Fisci Eegii. 1835. 78—80. 1. A bankjegyhamisítások feladónak jutalmat rendel a Hl. 1800. Sept. 2. 20967. sz.

### 329. §.

A negyedik eset az ország belső álladalmára, mint tárgyra vonatkozik, és a büncelekvény bármiféle emberek behozatalában és toborzásában (inductores et conductores) áll, azon czélzattal, hogy az ország belálapotja feldulassék, háborgattassék; mi, ha valóságos belháborura vezetne, az 1715. 49. szerint felségsértessé fajulna; az ötödik eset tárgyat a nyilvános eretnekség egyházi vétsége képezi; mely a kánoni jog értelmében makacs ragaszkodásban, a keresztény kath. egyház által hitdolgában tévesnek nyilvánított tanításhoz áll; a büncelekvény teljességéhez szükséges, hogy a bünös az egyház és ország törvényei, által kárhozott eretnekséghez, nyilván ragaszkodják, mert csak ezen feltételek alatt tekintethetik az ország biztosságát zavaró hütelenségnek; különös czélzatot sem törvényeink nem kívánnak, sem e büntett természetéből nem következtethető.

1. Az 1723. 9. §. 5. szövege következő: „Inductores et conductores quorumcunque hominum, ad spoliandum et disturbandum internum regni statum“, a 6. §. „Dein publici haeretici, damnatae scilicet haeresi adhaerentes.“



2. Az előbbi esetet az 1462. 2. 1495. 4. és I. 14 úgy irta körül: „Inductores exterrorum hominum spoliatorum aut stipendiatorum, ad disturbandum statum internum regni“; az intézkedés Giskra János és zsoldosaira vonatkozott.
3. Hogy e büntetben külföldiek is válhatnak bűnösökké, a jogszerű háború esetei kivételével, az ország belső közállapotának értelméből, és a fenebb mondottakból (101. §), ép úgy, mint az is világos, hogy az áltoborzás a törvényben megérintett célzatból, ide tartozik; más esetekben az iránt külön rendeletek intézkednek.
4. Az eretnkség egyházi fogalmát a kanonisták határozzák meg (c. 7. Caus. 4. q. 3. Kőnek: Egyháziogtan 473. 1.); hogy az országos törvények általi kárhóztatás is e büntett álladókéhoz szükségeltetik, egyértelmű véleménye írónknak és S zlemenics erre vonatkozólag mondja: „Hogy az 1723. 9. érdeklett nyilvánóságos és kárhóztatás eretnkséget követőn, valóban ilyen értetik az 1791. 26. 27. és 38. rendeleteiből világosan kitetszik.“ Fenyítő törv. 55. §. Egyetértenek vele Frank: Közig, törv. I. 154. §. K e l e m e n: Instit. iur. priv. hung. H. 999.1.
5. Az erdélyi törvények a négy bevett vallás körüli hitújításokat és szakadásokat is, a hűtelenségi esetek közé sorolták. A. C. I. r. 1. cz. 3. cz. Dós a: Erdélyh. Jogt. H. 522. 1. W e n z e l: Magy. és Erdély, magánjog I. 515.1. .

### 330. §.

A hatodik eset alanyai főképp — ha nem is kizárólag — azok, kikre a végvárak védelme bízott j tárgyai: az ország és kapcsolt részek határainak védelmére rendelt várak; a cselekvény azoknak feladása és elvesztésében áll, midőn sem a szükség, sem a kényszer azt ki nem menti; míg a hetedik eset tényálladéka fegyverek, háború idején eleség szolgáltatására vonatkozik, mennyiben törökök vagy más hitetlenek számára történik, kik hazánk vetélytársai és ellenségei közé tartoznak; a nyolczadik eset tárgyat törökországi menekvők képezik, kik kárhóztatott felekezettűkről lemondván, hazánkban megtelepülni szándékoznak; a bűncselekvény hazánk vendégjogát igénybe vevő, megtérésöknél fogva felebaráti fogadásra különösen számot tartható egyének bátorsága, szabadsága háborgatásában, megtámadásában, erőszakos kifosztogató-

sában áll; míg az utolsó eset alanyai kiválólág a királyi harminczadosok, a nélkül, hogy más egyének egészen kizáratnának; tárgyai nemes érczek, különösen kiolvasztott arany és ezüst; bűncselekvénye azoknak kivételére, idegenekkel kötött szövetségben és annak titkos végrehajtásában, és pedig azon czélzattal áll, hogy ily módon a királyi jövedelmek megrövidítése, károsítása okoztassék.

1. A nándorfehérvári végvár elvesztése miatt Héderváry Fér. ellen indított hűtelenségi pert közli W e n z e l: Magy. Tört. Tár. VI. kötetében. Pest 1859.
2. Az idevonatkozó §§. szövege §. 7. „Malitiosi amissores et traditores castrorum finitimorum regni et partium annexarum. 8. Administratores armorum et tempore belli etiam victualium Turcis et aliis infidelibus regni scilicet huius aemulis et hostibus §. 9. Turbatores, detentores ac spoliatores illorum, qui damnatae eorum sectae renunciantes ex Turcia ad istud regnum et partes eidem annexas confugiunt, moraturi. §. 10. Tricesimatores et alii in diminutionem regionum proventuum, in extrahendo auro et argento conflato cum forensibus societatem ineuntes, eiusmodique aurum et argentum clam e regno efferentes.“
3. Az eleség szállítására nézve a HK. I. 14. hiányzanak e szavak „tempore belli“ miből kitűnik, hogy az 1723. 9. ezen eset körét megszorította; a nyolczadik esetben előforduló kifejezés: „damnatae sectae“ nem annyira a mohamedán hitre, mint valami keresztény tévtanra, szakadásra mutat; némi magyarázatául szolgálhat H. P i u s pápa 1461. évi brevéje, melyben Cucignich György és más Boszniából menekült manichaeusokat, kik az egyház kebelébe visszatértek, a királynak ajánlja. Lsd. Kaprina y: Hung. diplomát. II. köt.

### 331. §.

A hűtelenség büntetése fej- és jószág vesztés (1.13. 14. 16. 1715. 9. 1723. 9.) az utóbbi csak a bűnös osztály részére nézve, mások jogai, és a sértett fél kára és költségei megtérítésére vonatkozó igényeinek nyílt fenntartásával; (228. §) a papírpénz és bankjegy hamisítóira a kir. kúria a jószág vesztés büntetését nem alkalmazza, büntetésüket rendszerint rövidebb vagy hosszabb tartamú börtönre szabja.

- 1, A hűtelenség büntetésének indokául az I. 13. felhozza: „üt exemplo punitionis sceleratorum alii terreantur, alii verò ad opera fidelitatis exercenda atque peragenda, si quibus forsitan talia bona collata fuerint, ardentius accendantur.“
- 2, Az állevelköltés esetében a törvényes büntetés alul Szlemenics (Fenyítő törv. 55. §.) kivételt tesz a káptalanok és konventekre nézve, miután a lí. 16. cz. , melyre az 1723. 9. §. 3. hivatkozik, e testületekre a pecsét, elvesztését, bűnös tagjaira homlokuk ésarczuk megbélyegezését, az egyházi javadalmak elvesztését szabja; de mint B o d ó igen helyesen mondja (lurispr. crim. 157. 1.) az 1723. 9. §. 3. szavai „ad sensum tit. 16. 11.“ a büntett tényálladéka meghatározásánál fordulnak elő, és így csak is az ott említett gonosz szándokra érthetők (326. §.), míg a §. 11. a biintetést minden esetekre egyenlően fej- és jószágvesztésben állapítja meg: „Amissione nimirum capitis et bonorum mobilium ac immobilium ad portionem eiusdem cedentium feriantur“; mily javakat lehessen egyháziakra nézve az alatt érteni, azt a II. 44. kétségen kívül helyezi, mely ép a felségsértés és hűtlenségre nézve határozottan állítja: „In quibus quidem casibus licet bona ecclesiarum, quibus praesunt non amittant, tamen privata ac separata patrimonialia, et iura possessionaria si quae habent insuper cuncta beneficia ecclesiastica, quae possident perdere et amittere solent“; hogy a bűnösök azonfelül halállal is fenyítették, ugyancsak a II. 44. §. 4. és H. -46.V melyek épen a káptalanok és konventekről szólnak, kiviláglík. Az arczok megbélyegzését újabb felsőbb rendeletek egyáltalán megtiltották. (222. §.)
3. A hűtlenség büntetése és bírósága a felségsórtásával az 1791. 56. szerint azonos, de az eljárás sajátosságai arra-nem alkalmazhatók 1715. 7. §. 2. 1723. 5. (321; §.)
4. Az Öröködési fonal félbeszakadásáról úgyszintén a háramlásról mondtak itt is lelik alkalmazásukat (231. §. 5.).
6. Még 1831. egy csongrádmegyei bankóhamisító minden bíróság által halálra ítéltetett (Palugyay: Megyerendsz. III. 147. 1. XXX. tábli); a papírpénzhamisításnál a jószágkobozás nem alkalmaztatván, az öröködési fonal félbeszakadása sem jöhet szóba, sőt ^sekélyebb összegeknél kezesség mellett a szabadlábbon! védelem oly vádlottaknak is megengedtetett, kik azt polgári állásuknál fogva igénybe nem vehették. Lsd. 8vaiger: Monogr. Fisai Regü. 79. 1.
6. Ezen büntett bírāja azelőtt az országgyűlés, újabban a kir. tábla (II. 75. 1459.3. 1723. 20. 1791. 56.) az erdélyi jog szerint az országgyűlés maradt. Dózsa: Erdélyh. jogtudom. in. 51, 1.
- 7.1Ö felségének 1861. november 5. a kir. kúriához és a kir. helytartótanács-hoz intézett leiratai szerint, a felségárulás a felség és császári tagjai sértevése, némely más büntettek és vétségekkel ideiglen a katonai bíróságok-hoz utasítottak, melyek a katonai büntetőtörvénynek az ABT. illető ren-

deleteivel megegyező szabályai szerint járnak el. Lsd, Törv. Csarn. 1861. 134. sz.

### 332. §.

Az ABT. a felségárulás alanyaira nézve rendel, hogy ha e büntettet az ausztriai álladalomra vagy német szövetségre vonatkozólag, külföldi külföldön követné el, vele benszülöttként kell bánni (ABT. 38. §.); tárgyat képezik az ausztriai álladalom és a német szövetség, különösen az elsöre nézve a) a császár személye és uralkodási jogai, b) a kormányaikat, s birodalmi alkotmány, c) a császárság területi épsége, d) b el és külbátorsága; a másodikra nézve, a szövetség létezése, épsége, biztossága és alkotmánya; a bñncselekvény a) a császár teste, egészsége, szabadsága, sértésében, uralkodási jogai gátoltatásában; b) a kormányforma és birodalmi alkotmány erőszakos megváltoztatásában; c) a birodalom valamely részeinek elszakításában egységi álladalmi kapcsolatából, d) kívülről ellene irányzott veszély, belülről feltámadás vagy polgári háború előidézése, nagyobbitásában; vagy e) a német szövetség ellen intézett hasontermészetu akármiféle tettekben. áll, habár siker nélkül maradnának is. Büntetése a császár megsértése, uralkodási jogai gáltoltása esetében, habár a merénylet eredmény nélkül maradt a halál; —ugyanezen büntetés éri a felségárulás többi eseteiben a bünszerzőket, felbojtókat, főczinkosokat és közvetlen közreműködőket; míg a távolabbi közvetett büntársak tíztől húsz évigleni, a merénylet vagy tettes különös veszélyessége mellett életfogytiglani.sulyos börtönnel bñnhődnek; ha pedig valaki nyilvánosan vagy többek előtt tartott beszédek, nyomtatványok, terjesztett képes ábrázolatok vagy iratok által

felségárulási merényletekre buzdítana, csábítana, ezen hatása azonban siker nélkül maradt, büntetése tíz és busz év közötti súlyos börtön; azonfelül a felségárulás által az álladalomnak vagy magánosoknak okozott károkért, minden bűnös egész vagyonával felelős (ABT. 58. 59. §. 1862. dec. 17. póttörvény, BTL. 1863. 8. sz.).

1. Hogy külföldi által netalán háború idején elkövetett ellenséges cselekvények a harczzog körén belül büntelének, már fenebb mondtuk (320. §.)
2. A német szövetség alatt, annak egész összege, de nem egyes álladalmi értendők, az ABT. ebbeli intézkedése összhangzatban van az 1336. augusztusi 18. szövetségi határozattal, mely szerint a szövetség vagy alkotmánya ellen irányzott merényletek, az egyes álladalmak alkotmányai elleni támadásoknak tekintendők.
5. Az ABT. 58. §. a bűncselekvények elkövetési módjáról ekként szól: „Történjék bár ilyesmi nyilvánosan vagy titokban, egyes személyek által vagy társulatokban, tervszövés, felszólítás, buzdítás, csábítás által, szóval írásban, nyomtatványok vagy képes ábrázolatokkal, tanács vagy öntett által, fegyverfogással vagy a nélkül, ilyes célokra vezérlő közlött titkok, vagy irányzatok által, izgatás, toborzás, kémkedés, gyámolítás, vagy bármely különben arra célzó cselekvény által, habár az siker nélkül marad is.“
4. Az enyhébb büntetés alá vett nyilvános, de siker nélküli felszólítás, nem vonatkozván határozott személyekre, a más tiltott cselekvényekrei felszólításról szóló 305. §-ban körülírt vétséggel azonos természetű. A BJ. hasonértelmű intézkedéséről Isd. 337. §.
5. Az okozott károkhoz az ABP. 360. §. szerint nem csak a közvetlenül vagy közvetve előidézett rongálások, hanem a merénylet elnyomására vagy a rend és biztonság helyreállítására fordított minden költségek is számítandók; az álladalmi kincstárból e célra fordított költségek nemére és összegére nézve, a közigazgatási hivataloknak az álladalmi számvevőhatóság által megvizsgált és helyeseknek talált számadásai teljes erejű bizonyítékot. alkotnak; a kártérítés biztosításáról az 1854. oct. 5. MR. részlesen intézkedik. BTL. 255. sz.

### 333. §.

Büntársaknak tekintetnek mindazok, kik a felségárulást megakadályozni, vagy a hatóságnak feljelenteni szándékosan elmulasztották, ha könnyen, saját, hozzá tartozóik, vagy azon személyeknek, kik törvényes ol-

talmuk alatt állanak veszélyeztetése nélkül teheték, és a körülményekből ki nem világlik, hogy a feljelentés elmaradása mellett is többé káros következményektől nem tarthatni, úgy szintén azok is, kik a forradalmi propaganda által közrebocsátott pénzjegyeket, hitelpapírokat behozzák vagy terjesztik; büntetésük öttől tiz évig tartó súlyos börtön (ABT. 60. 61. §. MR. 1854. april 27. BTL. 107. sz.). Ki azonban felségárulásra célzó társulatba bocsátkozott, de bűnbánattól indítatva annak tagjait, szabványait, midőn még titokban valának, s az ártalom megakadályoztathatott, a felsőbbségnek felfedezi, annak teljes büntetlenség s a feljelentés titoktartása biztosittatik. (ABT. 62. §.).

1. A hozzá tartozók neve alatt a fel és lemenő ágbeli rokonok és sógorságban állók, a testvérek, unokatestvérek vagy még közelebbi rokonok, házastárs, annak testvérei vagy testvérek házastársai értendők; a törvényes oltalom alatti személyekhez a fogadott, táp- és gyámgyermek tartoznak. ABT. 216. §.
2. A forradalmi propaganda pénzjegyei iránti rendelet azoknak birtokolását és át nem adását három hótól egy évigleni szigorú fogsággal fenytendő vétségnek jelöli ki. H e r b s t: Handb. d. östr. Strafr. I. 163—4. 1.
3. Miután az ABT. 62. §. csak annak biztosit büntetlenséget, ki valamely „felségárulásra célzó társulatba bocsátkozott.“ Waser, Herbst, véleménye szerint a bünszerző és felbojtók a törvény eme kedvezményét igénybe nem vehetik. Handb. d. Öst. Strafr. I. 165. 1. míg H y e, mivel az érintett szavak a szerzők és felbojtókra is alkalmazhatók, ellenkezőjét vitatja. Oest. Strafg. 731. 1.

### 334. §.

A felségsértésnek tárgya az ABT. szerint egyedül a császár személye; a bűncselekvény, az annak tartozó tisztelet megsértésében áll; személyes megbántása, nyilvánosan vagy több ember előtt felhozott gyalázások, káromlások, gúnyolódások, nyomtatványok, képes ábrázolatok vagy iratok közlése, terjesztése által követethetik el; ugyanazon cselekvények

vagy tetteges bántalmak a császári ház valamelyik tagja ellen, azok sértésének büntettét képezik; az előbbeni büntett egytől öt évigleni súlyos, az utóbbi, mennyiben súlyosabban fenyegetendő merényletté nem fajult, ugyan ily tartamú egyszerű börtönnel fenyegetik. (ABT. 63 . 64. §.),

1. Az ABT. gyakran előforduló kifejezés: „nyilvános“, a legfőbb törvényszék döntvényei szerint az elkövetés oly helyére vonatkozik, mely nem csak magánközlekedésnek szolgál; a „több ember“ két személyre is értendő, miután a többes szám az egyesnek ellentéte. Lsd. törv. döntv. 1853. jan. 28. febr. 10.
2. A császármé megbántása nem felségsértés, hanem a császári ház tagjainak sértési büntettét alkotja; császári ház tagjainak pedig tekintendők, az uralkodó ausztriai ház férfitagjainak törvényes egyenrangú házasságából származott főhercegek, főhercegnők, és amazoknak törvényes egyenrangú feleségeik; a főhercegek akkor is, ha más államok uralkodói volnának, a főhercegnők ha idegen uralkodóhoz mennének férjhez. Hy e: Öst. Strafg. 771—773. 1.

### 365. §.

A közcsendháborítás büntettének tárgyait részint a császár és birodalmi intézmények, részint a német szövetséges vagy más idegen államok, és azoknak fejeik képezik; az elsőre vonatkozólag e büntettet az követi el, a) ki nyilvánosan vagy több ember előtt, vagy nyomtatványok, terjesztett iratok, képes ábrázolatokban a császár, császárság egységi álladalmi kapcsolata, a kormányforma, állami közigazgatás vagy a birodalmi alkotmány elleni megvetésre vagy gyűlöletre ingerleni; b) a törvények, bírósági ítéletek, közhatósági intézkedések elleni engedetlenségre, ellenszegülésre, közcélú adózások megtagadására buzdítani, csábítani; c) az érintett célok valamelyikére társulatod at alakítani, másokat azokba csábítani törekszik, vagy azok bán részt vesz; büntetése egytől öt évigleni súlyos börtön; az

utóbbiakra nézve azon cselekvények, melyek a császár és birodalom ellen a felségárulás tényálladékát alkotják, a német államok és fejeik irányában mindenkor, más külföldi államokra nézve pedig akkor, ha a kölcsönösség biztosított és az ausztriai császárságban kihirdetett, a közcsendháborítás büntetést képezik, és egytől öt, súlyosító körülmények közt, tíz évigleni súlyos börtönnel fenýítetnek. (ABT. 65. 66.§. 1862. dec. 17. törv. BTL. 1863. 8. sz.)

1. A közcsendháborítás, mely az országos törvényszék illetékességéhez tartozik, az izgatásnak vétségétől (ABT. 300. §.) csak tárgyára nézve különbözik; ezen büntetést, habár eredménye nem volt is, már a törekvés által végeztetik be, és kísérletnek csak a nyomtatványok, iratok és képes ábrázolatokra nézve lehet és van helye.
2. Az idegen államok közül egyedül az orosz császár és birodalomra nézve a kölcsönösség törvényesen ki lön hirdetve 1860. oct. 19. MR. által BTL. 233. sz.
3. A ki az érintett módokon a hatóságok intézkedéseit lealacsonyítani, az álladalmi, községi hatóságok vagy egyes kormányközlönyök ellen, hivataluk viselése, tanú-vagy dologértök ellen bírósági vallomásaik miatt, a birodalmi tanács valamelyik háza, vagy országgyűlés ellen gyűlöletre, megvetésre ingerelni igyekeznek, az izgatás vétségében válik bűnössé, és egytől hat hónapigleni fogsággal; a ki pedig nemzetiségek, vallástársulatok, egyes osztályok törvényesen elismert testületek ellen ellenségeskedésre ingerel, hasonlóan vétséget követvén el, háromtól hat hónapigleni szigorú fogsággal, ha pedig e vétségek nyomtatványok által követettek el, egy évigleni szigorú kiutasítással súlyosbítható fogsággal fenýítetnek. ABT. 300. 302. 305. §. 1862. dec. 17. törvény. BTL. 1803. 8.

### 336. §.

A kémkedés és ellenséggeli egytetérés büntetteinek vizsgálata és megfenýítése, katonai törvények szerint a haditörvényszékek által eszközöltetik; az előbbiben bűnössé válik, ki a) háború vagy köztudomású előkészületei idején, az álladalom katonai védelmére vagy a hadsereg munkálkodásaira vonatkozó viszonyokat oly czélzattal, hogy az ellenségnek vagy bel-



földi lázadóknak, b) béke idején ilyenmő intézkedéseket, melyeket az álladalom nyilvánossá nem tesz, hogy idegen álladalomnak tudtul adja, kikémelel; az utóbbiban, ki háború idején olyasmit merényel, mi a császári sereg vagy szövetségeselek ártalmára, az ellenség javára czéloz; büntársaknak tekintetnek mindazok, kik e büntettek valamelyikét, midőn könnyen saját és hozzátartozóik (333. §.1.) veszélyeztetése nélkül tehették, megakadályozni, vagy arról a felsőbbségnek jelentést tenni szándékosan elmulasztották; a tevékeny bünbánat miatti büntetlenségnek azonban ez esetekben is, a fenebbi (333. §.) feltételek alatt helye van. (ABT. 67. 213. 215.

§. Kat. büntetőt. 321—331. §.)

1. A kémkedés büntetése háború idején mind a bünszerző, mind segédeire nézve a halál, ha tetten vagy még a háború alatt kaptik: rögtönjeljárás utján; a ki azt akadályozni vagy feljelenteni elmulasztá, őttől tíz, súlyosító körülmények közt tíztől húsz évigleni súlyos börtönnel; béke idején, vagy ha a hadkészületekről tudomással nem bírtak, a szerzők és segédek egytől öt évig, a nem akadályozók és fel nem jelentők, egytől három, és ha a közlés valósággal megtörtént, háromtól öt évigleni súlyos börtönnel fenyttetnek. Kat. bt. 322—325. §.
3. Az ellenséggel! egyetértésnek büntetése a halál: a) ha a tettes azt más, halállal fenytített büntett létesítése végett, b) vaspályák, gőzösök, gőzgépek, távirdák rongálásai, azok körüli szándékos veszélyes mulasztás, vagy gyúlékony anyagok tárlatainak, felszerelt hajók gyújtogatása által követte el: vagy c) ha a hadseregnek hadi mozdulataira nézve igen jelentékeny kárt okozott; egyébiránt 10-20 tartó, az akadályozás és feljelentés mulasztóira 6—10, igen súlyosító körülmények közt 10-20 évigleni súlyos börtön.
3. A hadi működések, hadsereg vagy hajóhad mozgalmi, ereje, hadi szerek őrzete vagy szállításáról nyomtatványok által terjesztett hírek, ha az államérdekek veszélyeztetését a körülményekből felismerni lehetett, vagy azok közlése tilalmaztatott, mint vétség 50—500 forintnyi bírsággal, kitért vagy fenyegető háború idején 14 napi egész három havi fogsággal fenytetik. 1362. dec. 17. törv. BTL. 1863. 8.

### 337. §.

A BJ. a felségsértés, hűtlenség és királyelleni sértő kifejezések büntetteit különbözteti meg;

az első tényálladéka-hoz hat esetet, úgymint a) a király élete elleni szándékos törekvést, b) személye tettleges megsértését, c) tartózkodási házána-k erőszakos megtámadását, d) személyes szabadsága vagy királyi székétől! erőszakos megfosztására irányzott tettleges törekvést, e) fegyveres feltámadást az ország önállásának vagy alkotmányának felforgatására, f) külhatalmasságnak szándékos felhívását az ország ellenséges megtámadására, számítja; a felségsértés legnagyobb büntetése holtig tartó rabság; mint felségsértők büntetendők azok is, kik ily nemű merényletekre határozottan szövetkeztek, habár szövetkezésök, cselekvésük előtt felfedeztetett, vagy kik másokat azokra, ha eredmény nélkül is, felbojtottak; ha a szövetkezők felfedezésök előtt merénylőtöktől önkényt elállottak, úgyszintén azon társuk is, ki visszatartóztatásukra tehetségéhez képest mindentmegtévén, végképi kilépését világosan kijelentette, és a felségsértési cselekvés meggátlására az előjáróságot elég korán felszólította, a bünszövetkezés miatt egy évig, a felbojtó, ki a merénylet megkezdése előtt nem csak felszólítását visszavette, hanem a felbojtottakat visszatartoztatta, vagy ha arra képes nem volt, az előjáróságot elég korán annak meggátlására felszólította, két évig tartó rabsággal fenýíthető; a ki másokat határozottan kijelelt felségsértési cselekvény elkövetésére nyilvánosan és egyenesen felszólított, akkor is, ha senkit reá nem vett, három évig, ki pedig másnak felségsértési szövetkezését vagy törekvéseit bizonyosan tudja, és be is bizonyíthatja és az iránt a felsőbbségnek jelentést nem tesz, kivévén, ha a tettelssel házassági, szülői, gyermeki vagy testvéri viszonyban állana, a feljelentés el-

mulasztásáért két évi rabságig büntetethetik. (BJ. 420—423. §.)

1. Az államiét elleni büntettek meghatározásánál, a régibb hazai és újabb külföldi törvények befolyása világosan kitűnik.
2. A felségsértés eseteit meghatározó 420. §. szövege: „Felségsértést követ el: a) A ki tudva és szándékosan a királyt életétől megfosztja vagy megfosztani tettelesen törekszik, b) A ki a királynak személyét tudva és szándékosan tetteleges erőszakkal, vagy megsérti vagy megtámadja, c) A ki azon házra, melyben a király lakik vagy tartózkodik tudva és a király elleni bűnös célzattal erőszakosan reá tör. d) A ki a királyt személye, szabadságától vagy királyi székétől erőszakosan megfosztani tettelesen törekszik, e) A ki az ország független önállásának vagy polgári alkotmányának fölforgatására fegyveres erővel feltámad, f) A ki valamely külhatalmasságot az országnak ellenséges megtámadására szándékosan és egyenesen felhív.“

### 338. §.

, Hűtlenséget a B J. szerint az követ el, a) ki az ország valamely helyét, erősségét vagy városát szándékosan az ellenségnek elárulja, vagy elárulni tettelesen törekszik; b) ki a haza ellen szabad akaratból fegyvert visel vagy az ellenségnek mint kém szolgál, c) ki midőn az ellenség hatalma alatt nincs, számára zsoldosokat szerez, seregének pénzt, fegyvereket, hadi vagy élelmi szereket szolgáltat vagy szolgáltatni törekszik; legnagyobb büntetése holtigtartó rabság; a szövetség és felbojtásra nézve a felségsértésre vonatkozó elvek (337. §.) alkalmazandók (BJ. 429—31. §.). A király személye elleni sértő kifejezések büntettét követi el, ki a királyra nyilvánosan, gyülekezet vagy népcsoport előtt, vagy pedig közrebocsátott iratban, nyomtatványban, határozottan megnevezett büntettet vagy erkölcstelenséget fog, vagy őt becsületsértő kifejezésekkel lealacsonyítja; büntetése két évig terjedhető fogság, ha a király jelenlétében történik, négy évig terjedhető rabság. — Ha a sértő kifejezések köztörvényhatósági gyű-

lésben a király távollétében történtek, és azokat a szóló akár önmagától, akár figyelmeztetve, azonnal ismét teljesen visszavonja, büntetés alá csak akkor vonathatik, ha a király 'személyes sértésének szándoka a fenforgó körülményekből kiviláglik. (BJ. 446—448. §.).

1. A király személye elleni sértés ugyanazon cselekvényekből áll, melyek más személy ellen elkövetve, a rágalom és becsületsértés büntetteit képezik:
2. Cház ár említett értekezésén kívül (34. §. 3.) említendők:
  - Kley: De crimine maiest. Giesae 1663.
  - Meneken: De crimine perduellionis. Vittenb. 1737.
  - Gerster: De perduellione. Marb. 1752.
  - W i l l e: De criminib. maiestatis. Lugd. Bat. 1754.
  - Schott: Abhandl. üb. d. Verbrechen der beleidigten Majestät. Tüb. 1797.
  - „ „ „De crimine maiestatis.“ Tüb. 1803.
  - Feuerbach: Philos. iurid. Untersuchung üb. d. Verbrechen d. Hochverrathes. Erfurt 1798.
  - Bosse: Uber Hochverrath, beleid. Majestät u. verletzte Ehrerb. g. d. Landesherrn. Gott. 1802.
  - Hencke: De vera criminis laesae maiest. sec. leges positiv indole atque poena. Heimst. 1806.
  - Kieme dyk: De crimine, quod vulgo laesae maiest. in specie dicitur. Traj. ad Rh. 1807.
  - T i l s n e r: De perduell. maj. status. Lips. 1814.
  - Winter: Das Majestätsverbrechen. Berlin 1815.
  - Steinmetz: Dissert, de perduell. crim. Gron. 1821.
  - Hepp: Beiträge z. Lehre v. Hochverr. Bern 1833.
  - Z i r k l e r: Lehre v. Majestätsverbr. u. Hochverr. Stuttg. 1836.
  - W e i s k e: ‘ Hochverr. und Majestätsv. das crim. majest. der Römer-Leipz. 1836.

#### MÁSODIK CZIKK.^

Büntettek a közintézkedések ellen.

Első cím,

#### *Z e n d ü l é s L á z a d á s.*

339. §.

Az államkötelék elleni büntettekhez legközelebb állanak azok, melyek az államhatalom j o g a i és in-

tézkedései ellen irányozvák; az államkötelék iránti ellenséges czélzattal mindazáltal nem bírnak, minthogy ellenkezőleg a felségsértés vagy felségárulás büntettének egyes mozzanatait képeznék.

1. Ezen büntettek ritkán csak egyes határozott felségjog vagy közintézkedés ellen irányulnak, és azért Feuerbach felosztása felügyelési, rendezési, bírósági és végrehajtó hatalom elleni cselekvényekre alig javalható B a u e r: Lehrb. 327. §.
2. Régibb törvényhozások csak némely ilyenmü büntettek iránt tartalmaznak intézkedéseket, míg az újabbak részletesen körülírják. H e f f t e r Lehrb. 218. §.

### 340. §.

A közintézkedések elleni merényletek közé tartozik a zendülés vagy lázadás büntette, (seditio, tumultus), mely több nyilvánosan összecsoportosult személynek a felsőbbség ellen intézett erőszakos ellentállása; (1507. 8. 1546. 25.) ily értelemben különbözik mind az egyszerű engedetlenségtől, mely a felsőbbégi intézkedések elhanyagolásában, mind a felségárulástól, és a hűtelenség első esetétől, melyek az ország vagy király léte, java, illetőleg közállapota elleni merényletekben állanak, mind végre a nyilvános erőszakoskodástól, melynek tárgyát, hazai törvényeink szerint magán személyek és azoknak vagyona képezi.

1. Az egyszerű engedetlenség a felsőbbség törvényes intézkedései ellen, alkalmas kényszerítő eszközök által meghiúsítható a nélkül, hogy azt mindig a zendülés fogalma alá vonni lehetne.
2. A nyilvános ellenszegülésről már a római jog intézkedett, így a c. 1. C. de seditiosis: „Si quis contra evidentissimam iussionem suscipere plebem et adversus publicam .disciplinam defendere fortasse tentaverit multam gravissimam sustinebit“ és c. 5. C. de his qui ad eccles. conf.: „Sciant sane omnes quod si quis contra huius edicti normam aut agere aliquid aut seditioem movere tentaverit, ultimo supplicio subiacebit“; a német közös jog a zendülés büntettét a hatóság elleni csoportos ellenszegülésbe helyezi. PGO. 127 §., hazánkban pedig az 1546. 25. szigorúan megfenyítendőknél rendeli: „Manifestos publicarum constitutionum violatores,

qui se legibus regni, ac iudiciis sedis maiestatis suae regiae temere ac violenter opponere praesumunt.“

3. Az újabb törvényhozások fenebbi értelmezésünkkel megegyezően a zendülést vagy lázadást megkülönböztetik,—mind a csődüléstől, mely többeknek a felsőbbség felszólítása ellen folytatott összesereglésében áll, mind az ellenszegüléstől, melyet egyesek vagy többen, de nem nyilvánosan a felsőbbség ellen támasztanak. Würtemb. bt. 175—179. braunschw. 96—100. hannoverai 162—168. badeni 622—30. §. stb.

### 341. §.

A zendülés tényálladékához alanyaira nézve, személyek többsége tartozik; tárgyát hivatalos működésben levő felsőbbség, hatóság, vagy egyes tagjai, megbízottjai képezik; a bűnöseiekvény többek nyilvános tömeges egyesülésében és erőszakos ellenszegülésében áll, azon célzattal, hogy a hatóság intézkedéseire gátlólag vagy kényszerítőleg hassanak. A zendülés közönséges tényálladéka minősítetté válik terjedelménél, veszélyességénél, az ellentállók makacosságánál fogva, midőn lázadásnak szorosabb értelemben neveztetik, vagy az azzal járó pusztítások, öldöklések által, midőn bűnhalmazatnak, és annak megfelelő beszámításnak van helye. A zendülés fejeit, különös vonatkozással a parasztok által eszközlött zavargásokra, hazai törvényeink (1514. 47. 1655. 76. 1659. 107.) halállal rendelik fenyítendőknak; jelenleg mindazok, mind segédek büntetése, az erőszak fokához, az ellentállás mérvéhez, az alanyi közreműködés nagyságához képest, a bíró bölcs belátása szerint mérendő ki.

1. A személyek száma meg nem határozható, a római jognak, a „turbóra“ (csoportra) vonatkozó szavainál fogva: „Si plures fuerint, decem aut quindecim homines, turba dicitur“ (fr. 4. D. §. 2. 3 de vi. bon. rapt.), németül írók (Feuerbach stb.) újabb törvényhozások (az 1813. bajor, 1814 oldenburgi, würtembergi bt.) legalább tíz személyt kívánnak; kétséget nem szenved, hogy kettőnél többnek kell lenni; hánynak? annak

- megítélése a bíró bölcs belátására bízandó. Haberlin: Grunds. II. 147. 148. 1.
2. A zendülés tényálladékát nem változtatja vájjon: az megfontolt vagy rögtönös'elhatározásból (117. §.) ered, sőt véletlen csoportulásból (154. 157. §.), törvényesen megengedett gyülekezetekből is származhatnak; az ellentállásra vonatkozó célzatot mindazáltal a törvényhozások többsége mulhatlanul megkívánja.
  3. A zendülés büntettét a törvényhozások többsége befejezetteknek tekinti, mihelyt a tömegnek erőszakos ellentállásra irányzott szándéka kétségtelessé vált, habár erőszakot a felsőbbbségi személyek ellen még nem alkalmaztak, vagy céljokat az által még el nem érték; holott a dolog természeténél fogva, befejezéséhez az erőszaknak valóságos alkalmazása ki vonthatnék, és a megelőző cselekvények inkább csak a zendülés bűnkísérletét alkotják; állításunk igazságát a törvénykönyvek amaz intézkedéseibizonyítják, melyeknél fogva a felsőbbbség felszólítására, tehát már az állítólag befejezett büntett után szétszórt társakat bünteleneknek nyilvánítják, kivétel csak a főzinkosokra nézve tevén, miért is az előbbi intézkedésekre vonatkozólag Haberlin helyesen mondja: „Dass die Bestimmungen der Gesetzbücher über den consummirten Aufruhr aber dennoch so gefasst sind, davon ist der Grund wohl eher ein politischer, als ein rechtlicher.“ Grunds. II. 154. 1.
  3. Hazánk jogforrásaiban a zendülés tényálladéka meghatározva nem lévén, annak kifejtésében az igazság természetéből folyó jogelveket tartottam irányadóknak; kivételnek csak ott lehetvén helye, hol azt a tételes törvények világosan és kétségtelenül megállapítják; a mi hazánk törvényeiben nem történik.
  5. Az 1514; 47. kezdő szavai: „Et ne de caetero quispiam rusticorum seditio-nes in populo concitare stb. úgyszintén az 1655. 76. tartalma határozottan pórlázadásra vonatkoznak; egyébként ilyennemű esetek megfenyítésének példáit hazánkban aDózsa-ésGubet z-féle, a múlt századbéli többször említett békésmegyei (192. §. 7.) és e században az epemirigy szülte parasztlázadásokban, legújabbban a kir. táblának Bátor György és társai ellen 1861. jul. 18, 351. sz. ítéletében szemléljük (Törv. Csarn. 1861. 133. sz.) (192. §. 7. 8. 207. §. 1. 3.) Lsd. Felsőmagyarországi zendülés 1831. Újabb kori ismeretek tára Hl. köt. 243—249. 1.
  6. A zendülés és lázadás büntette ő felsége 1861. nov. 5. leiratainál fogva ideiglenesen a katonai bíróságokhoz utasítatik (331. §. 7.).

### 342. §.

Az ABT. szerint a zendülés (Aufstand) többek a végetti összecsoportozása, hogy a felsőbbbségnek erőszakkal ellentálljanak; bűnössé lesz abban? ki a cső-

portozáshoz akár kezdetben, akár tovább haladtával csatlakozik; tárgyat tekintve, nem tesz különbséget, vajjon az ellentállás bíró, felsőbbbségi személy, álladalmi vagy községi hivatalnok, szolgál, őr vagy más a törvény 68. §. meghatározott személy ellen történik, midőn hivataluk vagy szolgálatuk gyakorlatában vannak; a bűncselekvény magában az érintett szándokból történt összecsoportozásban áll, melylyel a bűntett bevégettnek tekintetik; ha pedig akármiféle okból támadt csoportozásnál, a hatóság által előrebocsátott megintés elleni nyakasság, és valóságos erőszak a csend helyreállítására rendkívüli erő alkalmazását teszi szükségessé: a zendülés lázadássá(Aufruhr) fajul; amannak büntetése, ahhoz képest, mint a nyugtalanság már támadásakor további veszélyes kitérés nélkül, vagy csak a felsőbbbségi személyek és őrök megjelenése után csillapodott le, vagy az ellenszegülés ezután is folytat - tatott, három fokozatú; az első esetben az izgatók és főczinkosok egy és öt év közötti egyszerű, a másodikban öt és tiz, a harmadikban tiz és húsz évi súlyos, a többi bűntársak pedig az esetek érintett különbsége szerint hat hó és egy év közötti első fokú, illetőleg egy és öt, és öt egész tiz évi súlyos börtönnel fenýítettnek; míg a lázadásnál, ha rögtöntörvénynyel kell meg gátolni, halálbüntetésnek, egyébiránt az izgatók és főczinkosokra nézve tiztől húsz, a többi bűntársakra öttől tiz, sőt a gonoszság és merénylet veszélyességéhez képest amazoknál életfogytiglani, ezeknél öttől tiz évigleni súlyos börtönnel van helye« (ABT. 68—75. §.).

1. A felsőbbbség iránti ellenszegülés az esetek minőségéhez képest: vagy a közszolgálatok teljesítésébe illetéktelen avatkozás, vagy közhivatalnok megbántásának kihágását, a csödülés vétségét, nyilvános erőszakoskodás



- harmadik esetét^ vagy az itt érintett büntetteket képezi; melyeknek' határvonalait a törvény ugyan kijelöli, de gyakorlatilag előforduló esetekben meghatározni gyakran fölötte nehéz; az egyszerű engedetlenség Ja büntetőtörvények súlya alá nem tartozik, hanem fegyelmi úton fenyítendő.
- 'Lsd cs. rend. 1854 april 20. MR. 1854 april 25. BTL. 96. 102. sz.
2. A személyek számára nézve Herb st kettőt is elégségesnek állít, mit G la ser és vele Prix (Öst. Gerichtsz. 1857. 138. 139. sz.) okadatoltan tagadnak; hogy az összecsoportozás (Zusammenrottung) a legfelsőbb törvénszék döntvényei szerint mindig többeknek előre történt szövetkezését jelenti, már másutt érintettük (157. §. 2.).
  3. A felsőbbbségi személyek fogalmát az ABT. 68. § ekként írja körül: „E részben különbséget nem tesz: vájjon ezen erőszakoskodás valamely bíró, felsőbbbségi személy, vagy valamely álladalmi vagy községi hatóság hivatalnok, küldöttje, kirendeltje vagy szolgája ellen, polgári, pénzügyi vagy katonai ör avagy csendőr ellen, vagy az erdők őrzésére rendelt, habár magán szolgálatban álló, de az illető országfejedelmi hatóság által fölesketett erdőtiszt vagy az ily módon megbízott erdőügyleti személyzet ellen, vagy az álladalmi, avagy magánvaspályák felvigyázatára, vagy az azokonai forgalom ellátására, avagy az álladalmi távirtda oltalmára, vagy üzletére kirendelt személy ellen van-e intézve, a mennyiben ezen személyek valamely felsőbbbségi meghagyás" végrehajtásában, vagy hivatalul?: avagy szolgálatuk gyakorlatában járnak el.“ Ide sorolandók továbbá bírósági biztosokként működő közjegyzők (MR. 1850 sept. 29. §. 186. BTL. 366. sz.), és a vadászati szolgálatra meghitelt személyek is (MR. 1854 jan. 2. §. 3. BTL. 4. sz.).
  4. Hogy a zendülés büntette az összecsoportozással fejeztetik be, mind az ABT. 68. §. szövegéből, mind a büntetési szabványok fokozatából világos; a felsőbbbségi személyek illetéktelen eljárása, csak a vétlen önvédelem feltételei' mellett, szünteti még az ellenszegülés bűnösségét. Legf. törvényisz. döntv. 1851 máj- 26. 1853 jan. 13.
  5. A lázadás a mondottakhoz képest a zendülésnek csak nagyobb rendkívüli erő igénylő fokozatát jelenti; rendkívüli erőnek pedig nevezhető az, mely a rend fentartására ügyelő helybeli vagy kerületi hatóság közvetlen rendelkezése alá nem tartozván, csak más hatóság felszólítása folytán alkalmaztathatik. Herbsi: Handb. d. öst. Strafrecht. I. 179. 1.
  6. A rögtöni eljárásról bővebben az alaki részben leszölandunk. R ülf: Cömmeht. z. ÍStrafprozessprdn. H. 257—268. 1.
  7. A cső dül és vétségében, mely jelenleg hasonlóan katonai bíróság alá tartozik, bűnössé válik a) ki felsőbbbségi személyek ellen másokat segítségnyújtásra fölhí, vagy ily fölhívásnak enged; b) házi atya, ki' köz nyugta - lankodáskor kiadott parancs daczára háznépét otthon nem tartja, vagy ki hazulról akkor fontos ok nélkül eltávozik; c) ki akármiféle összecsoportozásnál az elszéledési felszólításnak nem enged; az első eset büntetése egytől hat hónapiglan szigorú, a második és harmadiké egy héttől egy hónapig-

lani egyszerű fogság, mely azonban, ha az utolsó esetben valaki a fõlszó látó hivatalnokkal, vagy õrrel ezivódásba, feleselésbe bocsátkozott, szigorúvá válik, és a körülményekhez képest súlyosbítható. ABT. 279-284. §.

### 343. §.

A BJ. az erõszakos ellenszegülés, összecsoportozás és lázadás büntettét egymástól különbözteti meg, az elsõt az követi el, ki törvényes formában kiadott, és az illetõ köztörvényhatóság útján vele közlött királyi rendeletnek tetteles erõszakkal ellenszegül, vagy valamely törvényhatóságot törvényes jogai, kötelességei gyakorlatában erõszakkal gátolni törekszik, a hatóság tisztviselőit vagy szolgáit hivatalos törvényszerű eljárásukban erõszakkal vagy veszélyes fenyegetésekkel megtámadja, a második tényálladéka az ABTL zendülési büntettének fogalmával egyezõleg, többek nyilvános összecsoportosulását jelenti, hogy a törvényes felsõbbséget erõszakosan megtámadják, vagy az erõszakos ellenszegülés büntettét elkövessék; ha a felsõbbség felszólítása után is folytatnák erõszakos ellenszegülésüket, és elszélesztésök csak fegyveres erõvel eszközölthetnék — a lázadás büntette létesül; melyben azok is válnak bûnösökké, kik köztörvényhatóság határozatában, hogy az a törvény rendeletének vagy törvényes alakú királyi parancsnak fegyveresen ellenszegüljön, vagy a fegyveres ellenszegülés elkövetésében szándékosan részt vesznek; súlyosodik a beszámítás, midõn a lázadás gyújtogatással, gyilkossággal, kegyetlen emberöléssel, vagy más büntette! párosult, és büntetés alá veendõk azok is, kik valamely gyülekezetét vagy népcsoportot, fegyveres lázadásra világosan és gyenesen felszólítanak, habár felszólításuk eredménye nélkül maradt. Ezen büntettek büntetése az esetek kü-

lönbségéhez képest, már pénzbírság, már hosszabb rövidebb idejű, sőt holtig tartó rabság, illetőleg fogság. (BJ. 432—445. §.).

1. Az ellenszegülés kir. rendeletekre nézve két évi rabsággal, törvényhatóság vagy tisztviselője ellen 1800 forintnyi bírsággal, súlyosabb esetekben egy évig terjedhető fogsággal fenytetik, ha valakinek személyén egyszersmind sértés követtetett el, bűnhalmazatnak van helye, és a szerint fenytendő. (BJ. 432. 433. §.).
2. Ha az összecsoportozások a felsőbbtség felszólítására mindjárt elszélednek: csak a felbójtók 1800 forintig, súlyosabb beszámításnál egyévi rabságig fenytethetők, a többiek büntetlenek maradnak; ha azonban már valamely büntettet követtek el, annak törvényszabta büntetésével fognak büntetteim, a csoportozás pedig súlyosító körülménynek tekintendő és a felbójtó büntetése az érintettel súlyosbbitatik. (BJ, 437. 438. §.).
3. A lázadásnál a felbójtók, biztatók, vezetők háromévi rabsággal, a többiek, kik erőszakos cselekvésben részt vettek — egy évi fogsággal, ha pedig a fegyveres erőnek erőszakkal ellent állanak, amazok hat, ezek három évi rabsággal büntethetnek; a törvényhatóság által elkövetett lázadásnál, ha az a fegyveres ellenszegülést elhatározta, de tettelesen meg nem kezdte, két évig, ha az elkezdett fegyveres ellenszegüléssel önként felhagynak, három évig, ha pedig az elnyomás csak fegyveres erővel eszközöltethető: a súlyosabb beszámításúak hat évi rabsággal büntetethetnek. BJ. 441. 442. §.
4. Ha a lázadás a fennevezett súlyos büntettek valamelyikével jár, a felbójtók és tettesek holtig tartó rabsággal, ha mással — annak törvényes büntetésén kívül, még a lázadásának teljes mértékével is Bujtathatnak, sőt a felbójtók, biztatók, vezetők, ha más büntettekben részt sem vettek, súlyosabban büntetendők, mintha az el nem követtetett volna, és büntetésük a csoportozási vagy lázadási felbojtás fenytékének kétszeres mértékéig; az eredmény nélküli felszólítás büntetése négyszáz forintig, súlyosabb beszámítás esetében három hónapi fogságig terjedhet.

5. D a i n e r: Tractat v. Aufruhr u. Tumult. Ingolst. 1601.

M y l í u s: Dissert. de seditione. Lips. 1682.

Wildvogel: Dissert. de tumultibus. Jenae 1714.

A y r e r: Coment. de perduellione seditios. Gött. 1748.

W i l l i s c h: Dissert. de tumultu et seditione. Vittemb. 1791.

Schlettwein: Die in d. Reichsgesetzen bestimmte weise Ordn. widler Aufruhr u. Empör. Leipz. 1791.

Shwe: Über Aufruhr u. aufruhr. Schriften. Brauschw. 1793.

B u c h e r: Dissert. de seditione coercenda. Rinteln 1793.

Volkman; Dissert. de.seditione. Lips. 1797.

Lamswaerde: Dissert. de seditione et tumultu sec. IUS román. Lugd. 1820.

Wi e san d: Von Aufrechthaltung d. öffentl. Ordnung u. s. w. zúr Vexhütung von Tumult und Aufruhr. Leipz. 1835.

Második cím.

Nyilvános erőszakoskodás.

### 344. §.

A közintézkedések elleni erőszakoskodásokhoz hazánk törvényei szerint sorolandó a béketörés büntette (violatio pacis), mely a külföldi nemzetekkel kötött béke vagy fegyvernyugvás erőszakos megszegésében áll; ezen büntett tárgya a király által, vagy nevében és felhatalmazásából más nemzettel kötött béke vagy fegyvernyugvás; bűncselekvényét annak ellenében elkövetett fegyveres támadások, berohanások képezik; — az e büntettre vonatkozó törvényes intézkedések (1536.52. 1608.2. k.u. 1618.3. 1622.19. 1625. 13. 1647. 44.) hazánk XVI. és XVII. századbéli viszonyaiból veszik magyarázatukat, és a folytonos háborúkat által sanyargatott nép érdekében, ezen vizsgálat alkalmául szolgálható erőszakoskodásokra halált rendeltek, jelenleg azonban többé alig alkalmazhatók.

1. A béketörés büntette ez értelemben különbözik a német közös jog hasonnevű büntetéstől (crimen fractae pacis publicae, Landfriedensbruch) mely a császár és birodalom által szentesített belbékének önszegélyezés általi megzavarásában állott és a nyilvános erőszak tényálladékához némileg hasonlít. B a u e r: Lehrb. 269. §. Heffter: Lehrb. 345. §.
2. Az e tárgyra vonatkozó törvényes intézkedések indokát és célját felvilágosítja az 1622. 19., mely megemlíti, hogy vannak: „Qui privata temeritate ducti clauculariis ipsorum excursionibus non parvam rumpendi foederis ansam praebere attentant“ folytatólag ekként szól: „Ut igitur in tales severe animadvertatur, neque bellorum incommoda ex privatorum temeratio facto, cum detrimento regni generentur, SS. et 00. renovant et serio observandum esse censent constitutionum 1608. art. 2. p. c. editum

1609. et 1618. 19. et 3. idque in eum maximé finem, ut pax cum turcis sancita inviolabiliter custodiatur.“

3. E büntettől lényegesen különbözik a fegyveres szolgálattétel idegen nemzeteknél, mely, ha ő felsége vagy távollétében a nádor, illetőleg bán, tudta és beleegyezése nélkül nagyobb számmal (turmatim vei saltem frequentiere numero) zsoldért (lucri et stipendii cupiditate inducti) történnék, hasonlólag halállal fenytendő 1596. 22. 1609. 13.

"Sfc Az áltoborzókat, azaz, kik felsőbb engedély nélkül idegen seregekhez katonákat toborzanak, 1749 jul. 14. 1752 aug. 7. Hl. sommás utón halállal fenytendőeknek és 1780 jan. 11. 290. Hl. e szabályt szigorúan megtartandónak rendelte; a katonai törvények jelen szabályait alantabb érintendjük.

### 345. §.

A nyilvános vagy kő zéró'szakoskodás büntette (crimen vis publicae), hazánk törvényei értelmében, az országlakosok személyei vagy vagyona ellen, több néppel, a közbátorság feldulásával elkövetett erőszakoskodásokat jelent; (1405. 4. 1546. 25. 27. 1608. 2. 20. k. u. 1609. 19. 1618. 3. 1622. 19. 1723.12.)tény, álladékhöz alanyul mindenkor személyek többsége kívántatik; tárgyát a magánpolgárok személy- és vagyonbátorsága képezi; a cselekvény ez utóbbinak tömeges és erőszakos oly megtámadásaiban áll, melyek mint egész helységek, néposztályok sanyargatásai, a közbátorság nagyobb veszélyeztetésével járnak; minél fogva e btintett, mind az állam vagy törvényes felsőbbség ellen irányzott felségárulás, hűtelenség és zendülés, mind az egyeseket érdeklő egyéb büntettek-től, a nagyobb és kisebb hatalmaskodás vétségeitől különbözik; e büntett, melynek főczinkosait tetemesebb hatalmaskodások esetében, hajdan törvényeink mint hirteleneket halállal és jószágvesztéssel (1595.82.1597. 24. 1492. 107. 1613. 22.) fenytendőeknek rendelték,

az okozott károk megtérítésén felül, a bíró által meghatározandó büntetés alá veendő. (1723. 12. §. 4.)

1. Az erőszakoskodás (crimen vis) büntetének fogalma fölötté határozatlan lévén, a római jog nyomán a német közös jogban mindazon szándékos jogsértésekre kiterjesztették, melyek más hasonnemű határozott büntett tényálladékát nem képezik: nyilvános és magán erőszakoskodásra oszták, a nélkül, hogy határaikat szabatosan körülírták volna; az újabb törvényhozások e kifejezéssel már tágasb, már szorosabb értelemben élnek, és körét különbözőleg határozzák meg. Haberlin: Grunds. II. 272—279.  
1. F e u e r b a c h: Lehrb. 399. §.
2. A nyilvános erőszakoskodás meghatározására nézve hazánkban irányadók a fenidézett törvényezikkek, melyek habár e büntett tényálladékát szabatosan meg nem határozzák, körére nézve Útmutatásul szolgálnak, és hajdan azt, valamint e büntett főeszközét a szabados hajdúcsapatok tartását is a hűtelenség esetei közé sorolták. „Intertentores liberorum hajdonum gravissima mala patrantium, nóta infidelitatis ordine iuris infligenda puniantur“ 1613. 22. mit azonban az 1723. 9. 12. megszüntetett. Lsd. Szokolay: Büntetőjogt. 333. 1.
3. A nyilvános erőszakoskodókra nézve, az 1546. 25. szavai szerint: „Nobilium et miserae plebis oppressores .....de quibus publicae quaerimoniae regnicolarum et comitatum non favore unius vei alterius personae, séd propter communem tyranidem et oppressionem pauperum ad regiam maiestatem deferuntur“ jellemzőleg ugyanezen tcz. 4. §. mondja: „Dignum est enim, ut qui libertatém pátriáé et nobilitatis violare non formidat, huic libertates regni in patratís malis sufiragari non debeant“; mily sikerrel, mutatják á későbbi törvényezikkek, melyek közül az 1597. 24. idézni elégséges: „Liberi auteu: hajdones . . . qui sub nomine et titulo ser. ventionum a plerisque magnatibus et nobilibus'in bonis suis habentur, et qui ideo solum intertententur, ut excursionibus suis ipsos dominos lactent, qui sub spécié excurrendi in ditiones tncicas, pecora miserorum colonorum christianorum abigunt, ipsamque plebem misere opprimunt et perpetuis latrociniis incumbunt.“
4. Hogy Meis t érnék állítása: „Dissentiunt tamen doctores in finibus vis publicae et privatae regendis“, (Princ. iur. crim.-316. §.) hazánk Íróira is illik; nem csak Vuchetich nyíltan elismeri, hanem munkáik i s bizonyítják. Lsd. B o d ó: lurispr. erim. 296. 1. Vuchetich: Instit. iuris erim. 233. 1. Szlemeuics: Fenyítő törv. 57. §. Szokolay: Büntetőjogtan 332—333. 1.
5. Az erdélyi jog szerint e büntett fogalmának megfelelő merénylet közcsendháborításnak nevezetik, és két esete emlittetik; az erdők erőszakos tömeges elfoglalása, és a törvényes ellenállás (repulsio) erőszakos meghíúsítása, nemkülönben a törvényes ellenállás helyett alkalmazott csoportos erőszakos ellenszegülés. Dósa: Erdélyh. jogt. II. 521. 522. 1.

## 346. §.

Az ABT. a nyilvános erőszakoskodás neve alatt tizenhárom egymástól különböző esetet sorol elő, melyeknek közös jellemvonásuk jogtalan erőszak alkalmazása lévén, tényálladéuk többi alkotó elemeire nézve, egymástól lényegesen eltérnek, és csak is részben a köz-büntettek, részben, a magán-büntettek sorába tartoznak. (ABT. 57. 76—100. §.

1. Az 1803. bt. öt esetét az 1852. tizenháromra emelte, úgymint nyilvános erőszakoskodás a) A kormány által közügyek tárgyalására hivatott gyülekezet, bíróság vagy más hatóság; b) törvényesen elismert testületek vagy közhatalóság közremunkálása mellett vagy felügyelete alatt tartott gyülekezetek elleni erőszakos cselekvény által; c) hivatalos járatú felsőbbrendű személyek elleni erőszakos kézrátetés vagy veszélyes fenyegetés; d) idegen ingatlan jószágba erőszakos beütés; e) idegen tulajdonnak gonoszszágból! rongálása; f) gonoszszágból! cselekvények vagy mulasztások, különösen veszélyes körülmények között; g) álladalmi távirádának gonosz szándékból rongálásai vagy háborítása; h) emberrablás; i) valamely ember személyi szabadságának jogosítlan korlátozása; k) valamely emberrel, mint rabszolgával! bánás; l) elragadás; m) zsarolás; n) veszélyes fenyegetődés által, melyek mindegyikét az ABT. 57. §. különös büntetnek jelenté ki.
2. Ezen esetek közül a hét első és a tizenharmadik a közbüntettek természetével bírván, e helyen tárgyaljuk, míg a többi ötöt, a magánbüntettek sorában a tényálladéuknak megfelelő hason természetű merényletekkel adandjuk elő.
3. A nyilvános erőszakoskodás első, második, harmadik esetének megfelelő cselekvények, a vaspályák és államtávirádának rongálásai vagy háborításai, ő felsége 1861. november 5. leirata által ideiglenesen a katonai törvényszékek illetékességéhez tallóznak és az ABT. szerint ítélandók el. Esd. E n s e 1: Fényit, szabályok 6. 1. Törv. Csarnok 1861. 134. sz.

## 347. §.

A nyilvános erőszakoskodás az ABT. szerinti első és második esete, melynek alanyai akár egyesek, akár többen lehetnek, egyedül csak tárgyukra nézve különböznek, mint a) a kormány által közügyek tárgyalására hivatott gyülekezet, bíróság vagy pedig b)

törvényesen elismert testületek, közhatóság közremunkálása s felügyelete mellett tartott gyülekezet ellen intéztek; mindkettőnek b lincselek vénye azok összejövetele, fenállása vagy hatályosságának erőszakos háborítása s akadályozásában, vagy azon törekvésben áll, hogy határozataikra veszélyes fenyegetődzés által hatás gyakoroltassák; az elsőnek büntetése egytől öt évigleni, a másodiknak hat hónaptól egy évigleni, súlyosító körülmények közt tiz, illetőleg öt évigleni súlyos börtön; azokra nyilvánosan, több ember előtt, vagy nyomtatványok, tejesztett képes ábrázolatok, iratok által történt vagy megkísértett, de siker nélkül maradt buzdítás, csábítás: az első esetben egytől öt évigleni, a másodikban hat hótól egy évigleni egyszerű börtönnel fenytendő. (ABT. 76—80. §.)

1. A kormány által egybehívott gyülekezetekhez tartoznak a birodalmi, tartományi gyűlések, a törvényesen elismert testületekhez: káptalanok, szerzetes rendek, karok, kormánybiztos jelenlétében tartott egyleti gyűlések stb.
2. Veszélyes fenyegetődzéseknek tekintendők, melyek életet vagy egészséget veszélyeztető tüstént alkalmazandó bajokkal történnek. Legfőbb törv. döntv. 1851. aug. 28. 1852 aug. 5.

### 348. §.

A harmadik eset alanyai egyesek vagy többen, össze.csoportozás (157. §. 2.) nélkül; tárgyát az ABT. 68. §. elősorolt felsőbbbségi személyek hivatalos működésükben alkotják; a bűncselekvény azok ellen alkalmazott veszélyes fenyegetés vagy valóságos erőszak, azon czélzattal, hogy hivatalos működésük végrehajtása megghusittassék, vagy tőlük valamely hivatalos cselekvény kicsikartassék: büntetése hat hónaptól egy évigleni súlyos börtön, mely, ha az ellenállás fegyverrel történt,, vagy sérelemmel, sebzéssel



járt, vagy az erőszak kicsikarásra irányult — egytől öt évig emelkedik. A negyedik eset kétfelé ágazván, a békés földbirtok és házi béke zavarását foglalja magában; az elsőnek tényálladéka békés földbirtok vagy arra vonatkozó jogok háborítása, a felsőbbség mellőzésével, -összeszedett néppel eszközölt beütés által; a másodiké azt tételezi fel, hogy többen, vagy fegyveresen egy is, más lakába tolakodván, annak személyén, háznépén vagy vagyonán erőszakot kövessenek el; akár vélt jogtalanság megbosszulása, követelt jog kivitele, ígéret, bizonyíték kicsikarása vagy különben gyűlölség kielégítése végett; ez eset szerzője egytől ötévigleni súlyos, segédtársai hat hónaptól egy évigleni első fokú börtönnel bünhődnek. (ABT. 81—84. §.)

1. A nyilvános erőszakoskodás harmadik esete és a zendülés közti különbség abban áll, hogy ez utóbbinál többek összecsoportozása, azaz előleges összeszólalkozása kívántatik, a nélkül, hogy tényleges ellenállásuk a bevégezéshez szükségeltetnék; míg az előbbeninél amaz hiányzik, ennek pedig létesülnie kell.
2. A hivatalos járatú felsőbbégi személy megsebesítésére magasabb büntetési fokozat lévén kiszabva, bűnhalmazatról csak akkor lehetne szó, ha a sértés oly természetű, hogy reá mint olyanra a törvény öttől tiz évigleni súlyos börtönt szab. H e r b s t: Handb. d. öst. Strafr. I. 156. 1.
3. A földbirtokra vonatkozó jogok vagy dologiak (péld. szolgálalmak) vagy személyesek (péld. haszonbérletiek) lehetnek, a nélkül, hogy az a büntett természetét változtatná.
4. A ki fegyverét csak az akadályok elhárítására használta, de a nélkül lépett más házába, a házbéketörés büntettét nem követte el; míg ellenkezőleg többek, habár fegyvertelen betolakodása és erőszakoskodása annak tényálladékat' megállapítja. Legf. törv. .dönt. 1852. april 15. 1854. april 19.

### 349. §.

Az ötödik eset más vagyonára mint tárgyára vonatkozik; bűncselekvénye annak gonoszszágból! tehát szándékos rongálásában áll, tekintet nélkül végcélzatára, melyre irányul; büntetté válik a) az okozott

vagy szándékba vett kár nagyságánál fogva, ha az huszonöt forintot túlhalad; vagy b) az eredhető veszély súlyánál fogva, ha ilyen emberek életére, egészségére, testi biztonságára, vagy nagyobb kiterjedésben mások tulajdonára nézve keletkezhetik; c) a rongálás tárgyánál fogva, ha az vaspályákon, azokhoz tartozó, üzletökre szolgáló építményeken, vagy egyéb tárgyakon, gőzhajókon, gőzgépeken, gőzkatlanokon, vízműveken, hidakon, bányákban készületeken követtetik el; ezen feltételeken kívül csak kihágásnak tekintendő. A hatodik eset tényálladéka az említett súlyosabb veszélyek előidézésében áll, ha azok nem ugyan rongálások, de más gonoszságból merénylett cselekvények, vagy a fenebb elősorolt művek, vagy vállalatok üzlete körüli szándékos kötelezettség-mulasztás által okoztatnának; — ezen esetek büntetése, ha a rongálás egyedül a kár nagyságánál fogva vált büntetté, hat hónaptól egy évigleni, egyébként egytől öt, a gonoszság és veszély nagyságához képest tízévigleni; — ha azonban mások élete, egészségére, testi biztonságára, vagy nagyobb kiterjedésben tulajdonára valóságos szerencsétlenség keletkezett, hús, különösen súlyosító körülmények közt életfogytiglani súlyos börtön; ha pedig a tettes által előreláthatott emberhalál következett, halálbüntetésnek van helye. (ABT. 85—88. §.)

1. A gonoszságból! rongálás fogalma alá mindazáltal sem a gyújtogatás sem a sirok és temetkezési helyek rongálásai nem tartoznak, minthogy külön büntett, illetőleg vétség tényálladékát alkotják; a gonoszság kifejezése egyértelmű a szándékossággal és ellentéte a könnyelműség és pajkosságnak.
2. A tulajdon rongálás nagyobb kiterjedésűnek a törvényhasonlatosság elvei szerint akkor tekintendő, ha háromszáz forintnál magasabbra rúgna, és ezen elvekből több kisebb károsodás! összeg összeszámíthatása is következtethető. ABT. 173. 179. 184. 203. §.

3. Az idegen vagyon gonoszságból! rongálásának kihágása egy naptól hat hónapiglaní fogsággal (ABT. 468. §.); a vétkeességéből eredt mulasztások a fenebb érintett művek és vállalatok körül, nem különben cselekvények különösen veszélyes .viszonyok közt, mint vétségek, ha azokból súlyos testi sérelem következett, hat hónaptól kétévigleni, ha pedig emberhalál, három évigleni szigorú fogsággal büntetteinek. ABT. 337. §.

### 350. §.

A hetedik eset tárgyai az álladalmi távir-dák; a bűncselekvény azok szántszándékos rongálásában, üzletük háborításában vagy ezzeli visszaélé-sében áll; büntetése hat hónaptól egy évigleni, különö-sen nevezetes kár vagy gonoszság esetében egytől öt évigleni súlyos börtön; — az utolsó itt tárgyalandó (tizenharmadik) eset (346. §.) a nyilvános erőszakoskodás veszélyes fenyegetődés által; egyesek vagy egész községek, járások ellen alapos aggodalmakat gerjeszt-hető módon, és azon czélzataból alkalmazva, hogy azo-kat rettegésbe, nyugtalanságba ejtse, hat hónaptól egy évigleni, súlyosító körülmények közt, különösen, ha a fenyegetődés az illetőt hosszabb ideig kínos állapotba helyezte, ha gyilkossággal, gyújtogatással, vagy ezer forintnyi összegre rugó rongálással történt, vagy egész községek vagy járások ellen volt intézve, egytől öt évigleni súlyos börtönnel fenýítetik. (ABT. 89. 99. 100 §.).

1. Az aggodalmak alapossága a fenyegetett viszonyai, személyi minősége vagy a rosznak fontossága szerint Ítélandó meg; és nem is szükséges, hogy a fenyegetett a baj bekövetkezéséről meg legyen győződve, elégsé- ges, ha rettegésbe, nyugtalanságba helyeztetett. Légi, törvénysz. döntv. 1854. márcz. 1,
2. A veszélyes fenyegetődés általi erőszakoskodás a zsarolástól csak célja által különbözik, egyébiránt valamint büntetése is azzal egyenlő, (ABT. 98. §.). Az okot, melynél fogva a nyilvános erőszakoskodás 8. 9. 10. 11. 12.-esetét másutt tárgyaljuk, fenebb megérintettük. (346. § 2.).

## 351. §.

A B J. a nyilvános erőszakoskodás neve alatt a házbéke zavarását érti; tárgyát másnak háza, laka vagy udvara képezi, és abban az válik bűnössé, ki azokba jogtalanul és erőszakosan betör, vagy a ki azokból a gazda által kiutasítva, nemcsak azonnal nem távozik, hanem azt jogtalanul és tetteges erőszakkal, vagy fenyegetésekkel, jelenléte további eltűrésére kényszeríti; ezerötven forintig, nagyobb beszámításkor egy évi fogságig, kísérlete pedig e büntetések feléig fenyíthetők. (BJ. 290—292.).

1. Törvényeink szerint a nemesek lakházai s udvarainak erőszakos megszállása nagyobb hatalmaskodást és magán vétséget képez. (91. §. 4.).
2. Újabbán az erőszakos kártételek hazánkban is bűnvádi eljárás útján megfenyítettven (1840. 9. §. 23.), azokról alantabb szólandunk.

Harmadik cím.

Pénz- és közhitelepapir-hamisítás.

## 352. §.

A közforgalom jelentékeny eszközei a pénz és közhitelepapírok lévén, hazánk törvényei az álpénzverést a hűtelenség esetei közé sorolták (327. 328. §.), azonfelül pedig a pénzre vonatkozólag rendelik, hogy az igaz súlyú királyi pénzek (pecuniam regalem dummodo iusta et nostra sit) megfogyasztói és nyirbálói, személyeik és vagyonukban az ország jogának megfelelő büntetés alá vétessenek (1405. 18. 1625. 41.); a kik a királyi igaz súlyú pénzt el nem fogadják, az áruknak elvesztésével (1405. 18. 1630. 9.), a kik pedig arany és ezüst pénzt kivisznek, idegen hamisított pénzeket az országba hoznak, mind ennek, mind a nálunk találtató javak elkobzásával fenyíttessenek. (1507. 11.

1574. 20. 1625. 41.). Kir. szabályrendeletek pedig az ezüstpénz megaranyozását szigorú büntetés (Hl. 1798. jan. 19. 14907. 1799. sept. 17. 21801. sz.) csekélyebb fémről készült, de a forgalomban lévő pénzhez hasonló érmek készítését és árulását, elkobzásuk fenyítéke alatt tilalmazzák (HL 1824. jul. 27. 18444. sz.).

1. Azon bírakat, kik a pénzmegfogyasztást büntetés alá nem veszik, a király által meghatározandó fenyíték; azokat pedig, kik azt a pénz el nem fogadására nézve tenni elmulasztának, a pénz vagy áruk értékének megfelelő és a kir. kincstár illető bírság alá veendőnek rendeli az 1405. 18
2. Ezen, büntettek megfenyítése az illető megyei vagy városi bíróságokhoz tartozik az 1405. IS. és 1625. 41. szerint; a bírák büntetését B o d ó a királyi táblához utasítja. *lurispr. crim.* 306. 1.
3. Az 1405. 18. a pénz el nem fogadására a pénz vagy jószág elvesztését vagylag szabja ki: „*lile vei illi, qui pecuniam nostram recipere recusaverint cadant í poenam amissionis pecuniae, quae sibi debetur vei rei pro qua pecuniam solvere tenentur: ita quod iudex et iurati illius loci pecuniam vei rém habeant; et debitor a creditore suo, ac emtor a venditore perinde liber sit et absolutus ac si eidem dictam pecuniam persolvisset*“ az 1630. 9. azonban határozottan mondja: „*üt moderna moneta hungarica per totum regnum et partes eidem annexas ubique indifferenter acceptetur, sub poena confiscationis universarum rerum venalium.*“
5. Az 1525. 23. az idegen pénzt behozó külföldieket és azok társait (*hospites et dispensatores eorum*) a pénzek elkobzásán kívül megégetéssel; az 1526. 35. és '36. a cseh, morva, sziléziai pénz be vagy kivitelét halállal; az 1574. 20. a lengyel pénz behozatalát, annak elkobzásával fenyíttetni rendelte. A kir. szabályrendeleteket *Isd. Oszvaldt: Gyűjtem. a fényit, szabályr.* 59. 60. 109. 1.

### 353. §.

Az ABT. szerint apón z hamisítás büntettéért a külföldi, habár ausztriai pénzekre vonatkozólag külföldön követte el, benszülöttként bűnhődik; tárgyat forgalomban lévő bel vagy külföldi pénzek képezik, és a bűncselekvény részint azok utánzása által: midőn a) jogosítlanul, habár a valódival egyenlő súlyú és tartamú, vagy b) valódi fémről csekélyebb tartamú, vagy c) csekélyebb becsű fémről álpénz veretik, d) ál-

pénznek valódinak színe adatik; részint hamisítása által, midőn valódi pénzdarabok belértékökben, tartalmukban megfogyaszthatnak, azoknak nagyobb értékű darabok alakja adatni megkísértetik, részint az álpénzveréshez műszerek szerzése, vagy akármiképi közremunkálás által, azon szándékkal kő vettetik el, hogy az ilyen álpénz forgalomba tétessék; büntetése, ha a hamisítás mindenki által megismerhető, vagy az álpénz igaz súlyú és tartalmú, egytől öt, egyébként öttől tiz évigleni, különös veszélyesség vagy kárnál húsz évigleni súlyos börtön; a ki a pénzhamisítókkal, segédjeik vagy bűnrészesekkel egyetértőleg a pénzt kiadja, vagy a részeket, melyekkel a pénzdarabok megfogyasztattak, magához váltja, bűnrészesnek tekintetik, és egytől öt, nagy kár okozása mellett tiz évigleni súlyos börtönnel fenýítetik. (ABT. 118—121. §.).

1. Hogy az álpénzverés alatt öntés általi utánzása is értendő, a magyarázat szabályai épügy, mint a legfőbb törvényszék döntvényei által (1851. sept. 4. 1854. jan. 11. april 19.) kétségen kívül helyeztetik.
2. Hogy a pénzhamisítás tényálladékaához a kiadási szándék megkivántatik, mind a legf. törvénysz. 1851. sept. 4. és 1854. jan. 11. döntvényeiből mind, az ABT. 325. §. kiviláglik, mely szerint pénzek megaranyozása vagy ezüstözése, és pénzek vagy közhitelpapírok utánképzése csalási szándék nélkül kihágásként, egytől három hónapiglani fogsággal, és a törvényellenes készítmények elvesztésével büntetendő.
3. Minthogy a törvény szavai, szerint a pénzhamisítás tényálladéka akkor is létesül, midőn valaki a pénznek „nagyobb értékű darabok alakját igyekszik adni“; az alakhoz pedig nem csupán a színe, hanem egész külső idoma tartozik: valódi pénzdarabok aranyozásai és ezüstözését nem vette a legfőbb törvényszék a pénzhamisítás, hanem csalás büntettének illetőleg kihágásának, 1854. jun. 28. döntvényében.
4. E büntett már a műszerek beszerzése által végeztetik be, akár az illető saját, akár más számára történt. Legf. törv. döntv. 1854. máj. 24.

#### 854. §.

A közhitelpapírhamisítás büntetténél az ABT. a külföldiekre ugyanazon elvet, mint a pénzha-

sításnál alkalmazza (ABT. 38. §.); tárgyait egyéb-iránt bel vagy külföldi papírpénzek, közpénztár által kibocsátott adóslevelek, kamatszelvényeik (coupon), vagy szelvényutalványaik (talon), a szabadalmazott ausztriai nemzeti bank jegyei és, részvényei, nemkülönben a hatóságtól helybenhagyott belföldi közhitelintézet által kiadott adóslevelek, kamatszelvényeik és szelvényutalványaik képezik; a bűncselekvény ezen közhitelpapírok utánzása vagy megváltoztatásában áll; az előbbire nézve nem tesz különbséget, vajjon az utánképzett darabok alkalmasok voltak-e az elámitásra vagy sem, kiadattak-e, és eredt-e kár vagy sem; az utóbbi a valódi papírok összegének, száma vagy tartalmának másra változtatása által létesül; szükséges azonban, hogy a pénzhamisításnál a szándok azok kiadására, forgalomba tételére irányuljon; bűntársnak tekintetik, ki közhitelpapírok előállítására szolgálható eszközöket; ha csak egyes darabban is készít, és tudva utánzásra átszolgált, vagy készítésökhöz akármi módon, ha sikertelenül is közremunkál; bűnrészes az is, ki az utánzóit vagy meghamisított közhitelpapírokat — egyetértésben a hamisítóval, valamelyik társa vagy bűnrészesével kiadta, akár az egyetértés a tett előtt, alatt vagy után keletkezett. (ABT. 106 107. 109. 114. 116. §.)

1. Papírpénznek azon közhitelpapírok nevezetvén, melyek közforgalomban a pénznek helyét pótolják, az ausztriai bankjegyek is annak fogalma alá tartoznak.
2. Hogy a kiadási szándok megkivántatik, az ABT. 325. §. címrovatából világos; kinek, mily czélből adatott legyen, a tényálladéokra befolyással nincsen. Legf. törv. döntv. 1853. nov. 13.
3. A közhitelpapírhamisításnál a bűnrészesesség köre és fogalma tágasbra szabott, mint más büntetteknel történt (147. §. 2.)
4. A ki a hamisítók vagy társaikkal! egyetértés nélkül hamis közhitelpapi-

rokat tudva tovább terjeszt, az összeg nagyságához képest a csalás büntettét, vagy kihágását követi el. ABT. 201. §.

### 355. §.

A közhitelpapírhamisítás büntetését az ABT. a szerint határozza meg, a mint utáncsinálás vagy változtatás által történik, papírpénz vagy más hitelpapírokra vonatkozik, végrehajtatott vagy csak megkísértetett, a többszörözést könnyítő szerszámok használtattak. Vagy sem; a közadóslevelek utáncsinálásánál vagy változtatásánál súlyosító körülménynek vétetik, ha azok a bemutatóra szólnak. (ABT. 108 —113. 115—117. §.)

1. A papírpénz utáncsinálásának kísérlete tollal vagy másként, de többszörözés! szerszámok nélkül egytől öt, súlyosító körülmények közt öttől tíz, ilyen szerszámok alkalmazásánál öttől tíz, különös veszélyesség mellett tíztől húsz évig, végrehajtása a szerszámok érintett különbségéhez képest tíztől húsz, illetőleg életfogytiglani súlyos börtönnel, mind a szerzők, mind társak és egyetértő kiadókra nézve fenytetik. ABT. 108—110. §.
2. A közadóslevelek megkísértett utáncsinálása többszörözési szerszámok nélkül egytől öt, azokkal öttől tíz, végrehajtása az első esetben öttől tíz, az utóbbiban tíztől húsz esztendeig tartó súlyos börtönnel a szerző, társak és egyetértőleg kiadó részesekre nézve büntetetik. ABT. 111. 112. 113. §.
3. A közhitelpapírok megváltoztatása a főbünös, társak és azokkal egyetértő kiadókra nézve öttől tíz évigleni, kísérlete egytől öt évig súlyos börtönnel fényitendő. ABT. 115. 116. §.

### 356. §.

A BJ. a pénzhamisítást önálló büntettnek tekinti; tényálladákhöz a folyamatban levő fémpénzek utánzása, arany vagy ezüst pénzek értékének megkissebbitése, kiadási, illetőleg csalási szándokkal szükségeltetik. A hamisítók és segédeiken kívül bünösökké válnak azok is, kik hamisított vagy megfogyasztott pénzt amazokkal egyetértve, vagy ily egyetértés nélkül is csalási szándékkal tudva szereznek és kiadnak,



vagy valódi gyanánt elfogadott, de utóbb hamisnak ismert pénzeket tovább adnak; mint bűnkísértők pedig fenyték alá esnek mindazok, kik hamis pénz készítésére szolgáló eszközöket készítenek, vagy mások által készíttetnek; ez esetben az utóbbiak is, ha a czélzatot tudták, vagy valószínűleg előre láthatták, bűnsegédeknek tekintetnek. A beszámítás súlya a hamisított pénzek értékétől, mennyiségétől, értékkülönbségétől, az eszközök minősége és a hamis pénz felismerhetésének nagyobb kisebb nehézségeitől függ; a büntetés pénzbírságban, hosszabb rövidebb idejű rabságban, és azokra nézve, kik közhivatalt viselnek, annak elvesztésében áll. Bármiféle statuspapirosok, vagy magántársulatoknak közfolyamatban levő részvényei, kamatszelvei (részvénytársulatok, coupon) bankjegyeinek utáncsinálása vagy meghamisítása, hamisítás büntetettének tekintendő, és tíz évi rabságig büntetethetik. (BJ. 354 — 366. §.

1. A folyamatban nem levő régi vagy emlékpénzek hamisítását a BJ. csalásnak tekinti. 363. §.
2. Az arany és ezüst pénz hamisítói, kik azt kiadták, kiadás végett másnak átadták, tizenkét, ha pedig abban a felfedeztetés által meggátoltak, hat évi rabságig, az egyetértő kiadók nyolcz, azok, kik azt egyetértés nélkül szerzik és kiadják, két évi rabságig, a rézpénz hamisítói vagy kiadói ennek negyed részével büntetteinek; a kik az utóbb hamisnak felismert pénzt kiadják, annak névszerinti értékének ötszörös mennyiségével, magán kereset folytán büntetethetők; a büntetési somma a királyi kincstárt illeti. BJ. 354. 355. 356. 362. §.
3. A valódi pénz kisebbitésének büntetése négy, egyetértő kiadása három, szándékos, egyetértés nélküli megszerzése és kiadása egy évig terjedhető, az eszközök készítése vagy elkészíttetése kísérletként az arany, ezüst pénzekre nézve három, rézpénzre nézve egy évi rabság. A közhivatal vesztése mindezen esetekben kivételével annak, ha csak utóbb hamisnak felismert pénz kiadatott, alkalmaztathatik. BJ. 357. 368. 359. 364—66. [§.
4. R o th: Dissert. de falsa moneta. Jen. 1688.  
Stryk: De temeratoribus iuris monetandi. Jen, 1697.

Marperger: De moneta, cuius falsa imitatio ord. poén, vindicatur. Lips. 1734.

Frer ichts.: Dissert. de crimine circa menetes. Groning. 1736.

Thomasius: De delictis et poenis circa monetas. Lips. 1772.

E u g a u: De delictis monetariis. Jenae 1750.

„De falso numario. Lips. 1750.

Kliigel: Num erimen falsae monetae sit erim. laesae maiestatis. Wittemb. 1803.

Negyedik cím.

*Hivatalos hatalommali visszaélések.*

357. §.

A közzintézkedésekre vonatkozó büntettek közé sorolhatók a köztisztviselők hivatalbeli különbüntettei, (95. §.) melyeket a tudományban a római jog nyomán a hivatalbeli visszaélés, (erimen repetundarum in sensu lato) nevezetesen a megvesztegetés (erimen repetundarum in s. stricto, erimen barattariae), a zsarolás (concessio publica) és közsikkasztás (erimen de residuis vagy residui) büntetteire oszták. Az újabb törvény hozások e büntettek körét tágasabbra szabván, fajai általános megjelölésére különböző nevezetekkel élnek; leghelyesebb a hivatalbeli visszaélés, vagy hivatalos hatalommali visszaélés elnevezése, mely alatt azon büntettek értendők, melyeket köztisztviselők az által követnek el, hogy hivatalos hatalmukkal az állam vagy más személyek kárára jogellenesen visszaélnek; ezen büntettek alanyai csak az állam, vagy más közhatósági szolgálatban levő köztisztviselők lehetnek; tárgyai az állam, vagy más testületek és egyének, a bűncselekvény pedig oly tettek vagy mulasztásokban áll, melyek által a tisztviselő a reábízott hivatalos körben hatalmával mások ártalmára szándékosan visszaél, a nélkül, hogy

végcélja, melyet azzal elérni óhajt, a tényálladékra lényeges befolyással volna.

1. Habár a római jog intézkedései a viszonyok változtával alig alkalmazhatók, mégis e büntettek tanára nagy befolyással voltak. A *crimen barattariae* neve az olasz *criminalistáknál* fordul elő, és a *baractum-tól* (*baractare, permutatio cambium iustitiae pro pecunia*) veszi eredetét. B a u e r: Lehrb. 345. §. — Feuerbach: Lehrb. 479. §.
2. A köztisztviselők büntetési vagy szorosan vett hivatalbeliek, melyek hivatalos kötelességeik megszegésében, ebbeli hatalmuk visszaéléseiben állanak, vagy közönségesek, melyek elkövetésére azonban a közhivatal eszközt és módot nyújt, (péld. közsikkasztás), vagy melyek hivatalos állásukkal semmi összefüggésben nincsenek; mi e helyütt kiváólág csak az első rendüekről szólándunk. H e f f t e r: Lehrb. 539. §.
3. A köztisztviselők büntetéstől meg kell különböztetni a fegyelmi eseteket (88. §.), melyek külön szabályok szerint fenyíttetnek meg: nevezetesen az ausztriai monarchia számára 1860. marc. 10. BTL. 64. sz. alatt/kibocsátott MR. értelmében, dorgálás, pénzbírság, fokozatos előléptetés megszüntetése, áthelyezés és elbocsátás által. Fontosabb ügyekben a felebbezé-t elhanyagoló tiszti ügyészeket fegyelmi eljárás alá veendőknek rendeli 1863. april 27. 6091. sz. udvari rendelet. Ensel: Fenyítő szabályr. 69. 1.
4. Az újabb törvényhozások a köztisztviselők büntetteit, hivatalból^ vagy hivatalos hatalommal visszaélés, (braunschweigi, ABT.) közszolgálati kötelességek elleni büntettek, (würtembergi), vagy köztisztviselők és közszolgák külön büntettei (hannoverai, badeni, hassiai stb.) neve alatt foglalják egybe; míg a szász bt. különös viszonyokban! kötelességszegéseket említ; nálunk a törvényszéki gyakorlat a hivatalos hatalommal visszaélés elnevezését honosította (358. §.) H a b e r l i n: Grunds. II. 350. 351. 1. H e f f t e r: Lehrb. 542. §.
5. A köztisztviselők külön büntetteit megnevezett és meg nem nevezettek (97. §. 3.), s ahhoz képest a mint minden, vagy csak bizonyos osztályú tisztviselők (törvénykezési, rendőri, pénzügyi, katonai stb.) követtethetnek el, általános és különösökre osztani szokás; egyáltalán a régibb törvények hiányos szabályait, az újabb törvényhozások nagyon is részletes intézkedései váltották fel, a nélkül azonban, hogy azokat általános elvekre visszavezetni lehetne. H a b e r l i n: Grunds. II. 352. 1.
6. Hogy 'a köztisztviselők külön bünteteinél, a mennyiben közös büntettek természetével nem bírnának, az előjáró parancsa az alárendeltek bűnöségét teljesen vagy nagyrészt megszüntetheti, (248. § 3.), a köztük létező viszonyból ép úgy foly, mint a hogy a köztisztviselők visszaéléseiről szóló törvényes intézkedések a közszolgákra is alkalmazhatók. Lsd. kir. tábla ítéletét 1863. marc. 27. 411. b. sz, Törvénysz. Csarnok 1863. 43. sz.
7. A hivatalos hatalommal visszaélés büntette a fenébb meghatározott érte-

lemben különbözik attól, melyet a német közös jog szerint szorosabb értelemben annak címезtek, és a hivatalos hatalom ürügye alatt, határai túllépésével állampolgárok személye ellen, szándékosan elkövetett jogellenes erőszakot jelentett. Feuerbach: Lehrb. 479. §. Bauer: Lehrb. 351. §.

## 358. §.

Hazánk törvényei a királyi rendeleteket megszegő kir. tisztekre bűnösségüknek megfelelő fenyítéket szabnak (1563. 79.); a hivatalos hatalommal visszaélésről általában (357. §.) ugyan nem intézkednek: de törvényszéki gyakorlatunk szerint a bíró bölcs belátása szerint büntetés alá vétetik; vannak azonban intézkedések, melyek a visszaélések egyes fajaira vonatkoznak; nevezetesen azon bírák, kik súlyosabb gonosztevőket meg nem büntetnek, halállal (1527. 6. 1625.13.), kik tisztökben el nem járnak, bíraskodni, vagy a hozott ítéleteket végrehajtani elmulasztják, hivatal vesztéssel és száz forintnyi birsággal, (1548. 44. 1655. 43. 1659. 69.), azok, kik pörös ügyek elintézésében szándékosan igazságtalanul járnak el, becstelenséggel fenyítettnek; (1486. 54. 73. 1492. 70.) azon ítélmesterek pedig, kik a felektől nyert ajándékok által magukat arra csábították, élet és jószágvesztéssel akoltak (1498. 4.); felsőbb rendeletek (kir.leir. 1792.marcz. 8. 2542 sz. Hl. 1792. márcz. 20. 5442. sz. Hl. 1818. sept. 1. 24552. sz. Udv. rend. 1863. januar 16. 31094 sz.) az ajándékok elfogadását szigorúan tilalmazzák, s mindazon bírók és más közhivatalnokok ellen, kik az igazságszolgáltatásban, a hivatalok betöltésében, a közügyek eldöntésében ajándékokat vagy ígéreteket közvetlenül vagy közvetve elfogadnak; vagy kik azáltal magukat a hivatal vezetésénél részrehajlásra vagy tisztii kötelességüknek megsze-

gésére elcsábíttatni engedik, nem különben azok ellen is, kik a köztisztviselőt megvesztegették vagy megvesztegetni megkísértik, bünfenyítő eljárást rendelnek; amazok törvényes büntetésükön s az ajándékok elvesztésén felül hivataluktól elmozdítandók, és mindenkorra közhivatal viselésre alkalmatlanoknak nyilvánítandók, emezek hasonló megfelelő büntetés alá veendőek; az adott ajándékok a feladóknak jutnak.

1. Az ítélmesterekről szóló törvényre vonatkozólag helyesen írja S z 1 e menies: „Más tisztviselőkről világos szavakkal törvényeink semmit sem rendelnek; azonban kétséget nem szenved, hogy a bíró akármely tisztviselőt, ha tisztjével visszaél, gonoszságához illő fenyíték, vagy ha visszaélése által hivatalbeli esküjét megszegte volna, hitszegési büntetés alá vetheti.“ Fenyítő törv. 59. §. Az 1792. marsz. 17. leirat is a megvesztegetés tilalmára nézve a bírói esküre hivatkozik, — ily értelemben mondja Mittermaier: „Auch ist zu bemerken, dass manche Amtswidrigkeit dadurch criminell werden kann, wenn der Staatsdiener einen speciellen Amtseid leistete, und die Illegalität als Verletzung des Amtseides erscheint.“ Feuerbach: Lehrb. 471. §. jegyz.
2. Az újabb törvényszéki gyakorlat bizonyosságául szolgálhat a hétszemélyes tábla hivatalhatalommal visszaéléssel terhelt Rohoney Imi<sup>e</sup> ellen 1861. october 25. 612. sz., a kir. táblának Stenilla Tódor és társai hasonlóan büntett és csalás miatt 1861. novemb. 14. 786. sz. ifj. Abfal Péter ellen 1863. marc. 27. 411. sz. ítéletei stb. Törv. Csarn. 1863. 6. 14. sz. 1863. 43. sz.
3. Az igazságtalan bírói eljárás büntettének (Beugung des Rechts) büntetése, mint az esküszegés következménye az 1486.54. és 1492.70. ama rendeletéből, hogy az alapatalanul vádlók az alá forbátul vétetnek, következethető: „Quod si quispiam . . . infamiam qua magistros ipsos aut eorum alterum afficiet... probare non poterit: extunc vigore praesentis Decreti in ea poena de facto vincatur, qua magistri ipsi convinci deberent, si obiecta in eos, aut eorum alterum probari possent.“ 1486. 54. Habár pedig e törvénycikk kiválólólag az ítélmestereket említi, intézkedései általánosságát mind annak mind az 1492. 70. bevezetése és tartalma kétségen kívül helyezik.
4. Becstelenség hivatalvesztéssel és kétszáz forintnyi bírság érte azon köztisztviselőket is, kik a törvényes bírói parancsokat megvetették, a pénzüsszeg felét a bíró, felét a győztes fél nyerte, 1563. 78. 1655. 53.
5. Az 1863. udv. rendelet a megvesztegetők büntetlensége iránti véleményt hibásnak jelenti ki: „Miótán ezen nézet nemcsak a fennálló törvényes

rendszabályokkal, hanem az igazság általános fogalmával is annál inkább ellenkezik, mert a megvesztegető, ki a tisztviselőt hivatali esküje megszegésére, és tisztii kötelességének áthágására csábítja, szintűgy bűnös, mint az, ki egy mást valamely büntett elkövetésére ösztönöz," és az 1792. kir. leirat újólajos kihirdetését hagyja meg, mely kimondja: „Ut cuncta penes aulica et provincialia prout et politiea et cameralia ae iuridica dicasteria non absimiliter apud comitatus, et civicos magistratus denique ecclesiastica főre in qualicunque demum categoria constituta individua, semet a corruptionibus, prout et omni acceptatione donorum, in parata pecnnia, naturalibus aut alia quacunque gratificatione consistentium abstineant.“ Függelék I. 110. 1. Különösen megfelelő büntetés alatt (pro ratione demeriti) tilalmazza Hl. 1814. sept. 20. 24401. sz. a katona újjonezállításnál мүködő tisztiek és orvosok megvesztegetését. Oszyaldt: Gyűjteménye 80. 1.

6. Az országgyűlési tagok megvesztegetésére nézve rendeli az 1649. 44., hogy mind az adakozók, mind az elfogadók becsstelenséggel Bujtassanak, mely esetet a közvéségek közé számítja Frank: Közigazgatás<sup>1</sup> törv. H. 776. 1. S u h a j d a: Magyar anyag, polg. jog 302. §.

### 359. §.

A bírósági hatalom illetéktelen gyakorlása több esetei, nevezetesen midőn egyházi bírúk jószágok körüli ügyekben bíraskodnak, vagy az ország rendes bírái mellözö' parancsainak (mandatis declinatoriis) nem engedelmeskednek (1498. 62. 1647. 15.), nemkülönben ha várparancsnokok és hadi tisztiek megyei, városi vagy afenállott úri hatóságba elegyednek, (1618. 20. 1638. 19. 1622. 23. 1635. 53.) mint közvéségek vétetnek fenyíték alá az ügyvédek pedig, kik esküjük megszegésével, az ellenféllel saját ügyfeleik kárára egyetértének, az okozott károk megtérítésén kívül becsületvesztéssel bűnhődnek (1567. 27.)

1. A jószágokról ítélő egyházi bírák azok közbecsűjében, a bírói parancsok mellözöi javadalmaik, a polgári hatóságot gyakorló várparancsnokok hivataluk vesztésében, a kik pedig a gonosztevőket három napnál hosszabb ideig letartóztatják, mindegyikért naponként három nehéz girában marasztalandók (Hk. Hl. 32.). Egyébiránt eme törvényes intézkedések a viszonyok változtával ritkább alkalmazásunk, és leginkább csak történelmi jelentőséggel bírnak.

2. A történelem köréhez tartoznak és csupán annak szempontjából említendők: az álbírák megfenyítése (Sz. László III. 23.), a beiktatási királyi vagy káptalani ember hamis jelentése (1435. 8. 1492. 43.) vagy eljárásai vonakodása (1435. 8. 1486. 8. 1492. 43.), a vérhatalommal bíró földesurak hanyagsága s visszaélései (1548. 50. 1625. 18. 1613. 23. 1715. 48.) iránti törvényes intézkedések; az álbírák az elintézt ügyek értékének kétszeres és tíz pénz fizetésével, az eljárni vonakodó királyi vagy báni ember a költség megtérítésén kivül, majd 3, majd 25, majd 6 ezüst girára szabott pénzbírság, a hamis jelentést tevők fej és jószágvesztéssel, a konventbeli vagy káptalani tag örök fogsággal lakolt; míg a vérhatalommal bíró földesurak az okozott károk megtérítésén felül ebbeli kiváltságuk elvesztésével bűnhődtek. Szokolay: Büntetőjogtan 335 — 337. 1. C s a t s k ó: Ausztr. büntető jog magy. 181. 182. 1,
4. Az ügyvédek ugyan köztisztviselők közé nem sorolhatók, de miután a király nevében nyert közfelhatalmazásnál fogva járnak el, legkirívóbb kötelességszegésüket itt tartottuk felemlítendőnek; egyéb kihágásaik megfenyítéséről Isd. 1804. ügyvédi utasítás negyedik szakaszát. Hl. 1804. april. 27. 4096. sz. Függelék I. 11—13. 1.
5. A köztisztviselők némely büntetteit, melyek közös büntetteknek, kötelességsértésök által minősített fajait képezik, (közsikkasztás, zsarolás, rabszöktetés), a tárgyak összefüggésénél fogva, ezen büntetteknel említeni fogjuk.

### 360. §.

Az ABT. a hivatalos hatalommal! visszaélés tényálladékát a fenébb kifejtett értelemben fogván fel (357.§.), alanyainak az állam és községi hivatalnokokat, azaz mindazokat tekinti, kik közvetlen vagy közvetett megbízásnál fogva hit alatt vagy nélkül a kormány ügyeit ellátni köteleztetnek; ezen büncselekvény esetei közül különösen említi a) ha hivatalnok kötelessége törvényszerű teljesítésétől magáteltántorittatni hagyja, b) hivatali ügyekben vág y jegyző jegyzőségi oklevélben valótlanságot tanúsít, c) a hivatali titkokat veszélyes módon kinyilatkoztatja, felügyeletére bizott okleveleket megsemmisít, vagy valakivel kötelességellenesen közöl, d) ügyvéd vagy más hites ügyvivő, ügyfele kárára az ellenfélnek tettel, tanács-

csal segedelmére van; a megvesztegetésre nézve pedig rendeli, hogy oly hivatalnok, ki az igazságszolgáltatásnál, szolgálatra: kinevezéseknél, vagy közügyek feletti határozatoknál, hivatala gyakorlása végett, habár kötelességszerűen jár el, közvetlenül vagy közvetve ajándékot fogad, hasznot szerez vagy ígértet, vagy ki más akárminemű hivatalbeli ügyleteiben az által magát részrehajlásra csábíttatja; nemkülönben azok, kik bírót, államügyészt vagy a fenebb említett esetekben akármi hivatalnokot részrehajlásra, kötelességszegésre csábítani igyekeznek. büntetést követnek el; a hivatalhatalommal visszaélés büntetése egytől öt, a gonoszság és kár nagyságához képest tíz évigleni súlyos börtön; az ajándék elfogadásáé hat hónaptól egy évigleni börtön; az ajándékozott tárgy vagy értéke a helybeli szegényalaprak jut; a csábítás büntetése hat hónaptól egy évigleni börtön, mely nagy csalárdság és valóságos tetemes ártalom mellett öt évi súlyos börtönig emelkedhetik, önként értetődővén, miszerint a hivatalnok, ki magát valódi hivatalos hatalommal visszaélésre csábította, annak büntetése alá kerül. (ABT. 101—105. §.)

1. Az ABT. 101. §. szerint e büntetést csak oly hivatalnal visszaélés által követtetik el, „melyre a hivatalnok kötelezve van,“ (J. egf. törv. döntv. 1853. sept. 22.) „akár önhaszon, akár egyéb szenvedély vagy mellékcélzat által hagyta magát arra csábíttatni.“
2. Miután sem a jegyzők, sem az ügyvédek és ügyvivők, közhivatalnokoknak nem tekinthetők, ezek csak a törvényben kijelölt, különös reájok vonatkozó esetekben válhatnak ezen büntetéstben bűnösökké, a mennyiben eljárásuk annak általános kellekeivel bír; hogy azonban büntársakként mások is mint hivatalnokok lehetnek bűnösökké, a dolog természetéből foly. H e r b s t: Handb. d. öst. Strafr. I. 201. 1.
3. Tekintve az ABT. 101. §. szövegezését, e büntetést csak igenleges cselekvés, nem pedig mulasztások által állítja elkövethetőnek. H e r b s t: id. inunk. 212. 1. — Cselekvények mindazáltal, melyek más önálló büntetéstényálladékát képezik (közszikasztás, rágalalmazás, szöktetés), annak fogalma alá nem vonhatók.



- 4.E büntettet anyakönyvek vezetésére és azok kiadványaikra nézve lelkészek is elkövethetik, miután e tekintetben a kormány által reájuk bízott ügyben járnak el. Legf. törv. döntv. 1853. oct. 20.
- 5.Hivatalnok, ki a hivatalbeli cselekvény után, előleges ígéret nélkül ajándékokat fogad, fegyelmileg vét, s a bírósági tisztviselők még ez esetben is hivatalaikból elbocsátandók. Bírósági ügyrendtartás 49. §. 1853. BTL. 81. sz. MR. 1856. nov. 11. BTL. 212. sz.
- 6.A részrehajlás, melyre hivatalnok megvesztegetés által csábított, az arra szabott büntetés alá esik, ha az csupán törvényellenes kedvezményben állott, másnak ártalmára nem vált; ez utóbbi törvényt, a hivatalos hatalommal visszaélés esete áll be, s a pénz általi csábítás, tényálladékát, büntetését meg nem változtathatja.
- 7.A megvesztegetés általi csábításnál mindegy, akár az illető czélzata „Ön, akár más harmadik hasznára legyen irányozva, s akár sikerüljön az, akár nem.“ ABT. 105. §.

### 361. §.

A BJ. a köztisztviselők külön büntetteiről, különösen hivatalbeli visszaélésekről LIV. fejezetében részletesen intézkedik, nevezetesen említi a) a megvesztegetést, melyben bűnösök, kik hivatalos kötelességük teljesítése vagy elhalasztásáért akár előre, akár később bért vagy ajándékot követeltek vagy elfogadtak, ha hivatalos eljárásaikban semmi egyéb törvényteleniséget el sem követtek; ha hivatali visszaélést követtek el, büntetésük súlyosbul, s a megvesztegető is btintettetik; b) a hivatalbeli zsarolást; c) hivatalos titoktartás kötelességének megszegését, tettdolgok vagy oklevelek közlése által, ha bosszúból vagy haszonvágyból, mások sérelmével történt; d) törvényes eseteken kívül és formák mellőzésével rendelt vagy teljesített házkutatást, levelek, irományok elfoglalását, elolvasását; e) mások törvénytelen elfogását; f) a befogott személyek letartóztatásának törvénytelen meghosszabbítását; g) vádlottak vagy tanuk kényszerítését vallomásra; h) a tör-

vényes letartóztatás súlyosítását törvénytelen sa-  
nyariításokkal; i) büntető polgári vagy közigazgatási  
eljárásban a törvény szabta formák megsértését;  
k) fenyegetési joggali visszaéléseket; l) az elfogató  
személyek letartóztatásának szándékos elmulasztá-  
sát vagy azoknak elszöktetését; m) a büntettek  
feljelentésének köteleesség ellenes elmulasztását; n)  
valótlanságnak hivatalos hitelesség alatti bizonyí-  
tását, akár történelmi könyvelés vagy hanyagságból,  
akár szándékosból; o) oklevelek oly hibás szán-  
dékos kiadását, mely azoknak érvénytelenségét  
okozza; p) hivatalos őrizetre bízott oklevelek megron-  
tását, meghamisítását vagy elsikkasztását, tartalmuk-  
nak hivatalos hamis előadását; q) azoknak jogtalan  
visszatartását; r) a hivatalbeli köteleességnek bosszú-  
ból haszonlesés vagy megvesztegetés folytán szándékos  
vagy gondatlanságból eredt elmulasztását, ha ez  
utóbbi esetben teljesítésére a törvény vagy felsőség zár-  
időt tűzött ki, vagy az által valakinek kárt okozott; s)  
a törvényes eljárók részéről ilyenmű visszaélések elné-  
zését, végre t)aközsikkasztást; — ha ezen visz-  
szaélések valamelyike testület által követtetnék el, a  
pénz és fogság büntetések a résztvevőket beszámításuk  
súlya szerint, a kárpótlás azokat egyetemleg éri; a ha-  
nyagságból eredt köteleességmulasztásoknál a felelősség  
az elnököt terheli, ha a hivatalos felszólítást elmulasztá,  
ellenkezőleg azokra nehező, kik felszólítása félrevetésé-  
ben világosan kijelentett szavazattal részt vettek; a  
bűnvádi eljárás hivatalból indítandó meg; a hivatalos  
titoknak másra sérelmes megszegése, törvénytelen ház-  
kutatás, levél letartóztatás és olvasás, a törvénytelen

formáknak mellőzése polgári ügyekben, és az iratok át nem adása mindazáltal csak magánpanasz folytán vétetnek fenyíték alá. BJ. 478—516. §.

1. Köztisztviselőknek tekintetnek a kormányzések, vagy közhelyhatóságok tisztviselői, szolgálói, a felség és hatóságok megbízottjai hivatalbeli működésük körében. BJ. 478. §.
2. A megvesztegetés büntetése, ha egyéb törvénytelenég nem történt, először nyilvános megdorgálás, ismétlés esetében hivatalvesztés; a történt visszaélés súlyosító körülménynek tekintendő, s a hivatalvesztés már első esetben és akkor is alkalmazandó, ha be sem bizonyították, hogy a tisztviselő a bért hivatalos eljárásáért kapta vagy fogadta; azonfelül - a bér vagy ajándék kétszeres értéke, a megvesztegetett vagyonából a közpénztárba fizetendő; a megvesztegető, ha visszaélés történt, a vesztegetési összeg kétszeres értékéig terjedhető pénzbírsággal, nagyobb beszámításnál még fogsággal egy évig fenyíthetetik.
3. A titoktartás megszegését, az okozott kár pótlása hivatalvesztéssel, súlyosabb beszámításnál félévig terjedhető fogság éri; ugyanez az illetéktelen házmotózás, levélolvasás és rősz célzat nélkül eszközölt törvénytelen letartóztatás büntetése, míg ha az vagy meghosszabbítása rősz célzattól történt, az erőszakos letartóztatás büntetéknek (BJ. 185. 187. 190 §.) van helye.
4. A vallatási kényszer hivatalvesztésen felül, mint erőszakos kényszerítés, illetőleg súlyos testi sértés, a fogság súlyosítása, egy évig terjedhető rabsággal, a törvényes formák mellőzése büntető ügyekben, ha vagyonbeli kárt okozott, megdorgálással, súlyosabb beszámításnál hivatalvesztéssel, ha más sérelmet szült, hivatalvesztéssel, súlyosabb beszámításnál egy évigleni fogsággal, ha azonban a mellőzés rősz célból történt, hivatalvesztéssel és az elsőbb érintett esetben egy évigleni, a másodikban három, sőt tíz évi rabsággal; ha pedig a formák sértése által a vádlott törvénytelen felmentése vagy büntetése helytelen könnyítése következett, nyilvános megdorgálással, ismétlésnél hivatalvesztéssel, de ha bosszúból vagy haszonvágyból történt, minden esetre hivatalvesztéssel és három évi rabsággal fenyítendő. (BJ. 492. 493. §.)
5. A formák sértése polgári közigazgatási ügyekben, a sértett fél kárpótlásával, ismétlésnél hivatalvesztéssel; ha károsodási szándékból történt, minden esetre hivatalvesztéssel, súlyosabb beszámításnál fogsággal egy évig, fenyíttetik; ha azonban kár nem eredt, a formák sértése teljesen orvosolható, csak rősz célzattal hivatalvesztéssel, súlyosabb esetben egy évigleni fogsággal is sújtatik. BJ. 495 — 97. §.
6. Az elfogatás mulasztása, a szöktetés, a büntett fel nem jelentése hivatalvesztésen felül, e büntettek különösen kiszabott fenyíték alá esik, ha azonban vigyázatlanságból történt, büntetésük nyilvános megdorgálás, ismétlésnél vagy súlyosabb beszámításnál hivatalvesztés. BJ. 498. 501, §.

7. Valótlanságok bizonyítása könyelmiűség vagy hanyagságból hivatalvesztéssel, súlyosabb beszámításnál egy évi fogsággal, szándékosságból hivatalvesztéssel; ha más károsítását a tisztviselő nem vette célba 3 havi fogság és netalán okozott kár megtérítésével, ha károsítás! szándokkal tette, és ha mást vagyonára nyolcz, ha élete szabadságára, becsületességére nézve veszélybe akart hozni, tizenkét évi rabságig, ha pedig más erőszakos halálát okozta, mint orrgyilkos fenyítendő, s e büntetések a hamisítás esetére is alkalmazandók. BJ. 503. 504. §.
8. Irományok visszatartóztatása magán személyekre nézve a kártérítésen kívül 800 ft., súlyosabb beszámításnál hat havi, közhatóságra nézve 1500 főr., súlyosabb esetekben fogsággal egy évig büntetetik s azonfelül a körülményekhez képest hivatalvesztéssel is jár. BJ. 505. 506. §.
9. Kötelesség mulasztás bosszúból, haszonlesésből, megvesztegetés folytán a kártérítésen felül hivatalvesztéssel, súlyosabb beszámításnál egy évi fogsággal; hanyagságból megdorgálással, ismétlésnél hivatalvesztéssel, enyhébb esetekben intéssel fenyítettik, BJ. 508. 509. §-
10. Az előjárók büntársaknak tekintetnek, s az érintett büntetések alá veendőek. BJ. 510. 511. §.
11. A testületi vétségeknél, kik rendes fizetésű hivatalt nem viselnek 2000 főr. terjedhető bírsággal fenyítendőek. BJ. 512. §. A zsarolás és közsikkasztás büntetését maga helyén említendjük.
12. A gyámok és gondnokok, ügyvédek és mérnökök hűtlenségéről az LV. és LVI. fejezetek részletesen intézkednek, nevezetesen gyám, ki az árva értékét szándékosan pazarolja, kétszeres megtérítésében, s ha nem tehetné, egy évigleni fogságban, ha vétkes czélból szándékosan hűtlenül kezelte, a kártérítésen felül, mint tolvaj büntetetik, ha pedig oly visszaélést követett el, mely által az árvának életére, egészségére, erkölcsiségére nézve ártalmat akart okozni, egy évi rabságig fenyítettik, és ezen intézkedések a tömeg és zárgondnokokra nézve is állanak. BJ. 538—41. §.
13. Ügyvédek, kik az ellenféllel egyetértenek, két ellenfél részére dolgoznak, szándékosan hibákat, mulasztásokat követnek el, mellékes célokból a per barátságos kiegyenlítését gátolják, a kártérítésen kívül az ügyészkedhetéstől ítélet által megfosztandók, súlyosabb beszámításnál hat havi fogságig, ha reabizott iratot meghamisítottak vagy sikkasztottak, ezen büntett büntetésében, tisztí ügyész azon felül hivatalbeli visszaélésben marasztaltatik el; mérnökök, kik a reájuk bízott munkában szándékosan hibát követnek el, a kár megtérítésén felül 1000 főr., a körülményekhez képest hat hónapi fogságig, és ha hivatalból működtek, az LIV. fejezet szerint büntetendők; egyébiránt ha e visszaélések nem közhivatalbeli eljárásban történtek, csak magánpanasz folytán indíthatatik közkereset. BJ, 545—550. §.
14. W e x i u s: De repetund. crimine. Arg. 1653.  
 W i g l e b: De crimine repetund, Lips. 1666.  
 B o d i n u s: De barattaria. Marb. 1639, 2, kiad. Vitt 1743,  
 M y l e r: Hyparchologia. Stuttg. 1678,

L y n c'k e r: Tract. de barattaria. Jenae 1684\*

L e y s e r: De fictis criminibus ministr. princ. 1719.

„De veris criminib. ministr. princ. 1719.

Ménekén: De erimine barattariae. Vittemb. 1729.

Facilides: De erimine repetnnd. Vittemb. 1801.

Ötödik czím.

*Közhatalmi j o g o k bitorlása és sértése.*

362. §.

A közhatalom egyes jogainak gyakorlására nézve, hazánk törvényei szorosán tilalmazzák az országos törvényekkel ellenkező határozatok hozását vagy ily czélu gyülekezeteknek tartását, és azokbani részvélt; büntetése becstelenség; (1504.1. 1597.46. 1599.

23.) a papi javadalmak törvényes kegyuraik mellőzésével, a király és ország jogainak megsértésével külföldiek által történt szerzését halállal, nevezetesen vizbefulasztással (1599. 23.); magán adóknak a közbéke zavarásával az országgyűlésen kívül történt megajánlását becstelenséggel (1504.1.); azokat, kik az országgyűlési ajánlások folytán történt adófizetésnek ellenszegülénének, a kivetett összeg hatszoros értékének fizetésével, a kik ily összegek beszédésében a megyei fő vagy alispánokat akadályozzák, halállal (1599. 13. 1601. 6 ); kik a haza közvédelmére harezra kelni, vagy a király felszólítására fegyvereket küldeni elmulasztának, valamint azon kapitányokat, kik a népet elegendő ok nélkül álhirekre fegyverre szólítják, hajdan jószág vesztéssel és halállal (1435.1. 7. 1454. 13.), újabban a bíró belátása szerint (1723. 12. §. 3.) fenyítendőknak rendelik.

1. Az 1597. 46. mondja: „Quia saepenumero accidit, quod reguicolae de comitiis domum discedentes, proprio motu aut aliorum suggestione aliisque

de causis supremos capitaneos ad facienda particularia conventicula inducunt, in quibus ea, quae in ipsis comitiis publico suffragio statuta fuerunt, non modo interrompere, sed etiam contraria eis constitui debere enituntur; — quapropter statutum est, ut amodo imposterum talia conventicula contra publicas constitutiones fieri non habeantur, neque ullus ad ea proficisci audeat, neque teneatur; contrarium facientes in poena art. 1. V, Uladislai Regis 1504. editi expressa convincantur.“ Ezen törvényczikk folytán megszűntek a XVI. században oly nagy jelentőségű tartományi gyűlések, melyekről tanulságos B o t k a: Az 184<sup>3/5</sup> országgyűlési időszakból néhány ismeretlenebb közjogi tárgy. Pest 1844. 29 — 35 48—62.1.

2. A titkos társulatokat, egyáltalán (occulata et occlusa conventicula cuiuscunque demum nominis) nevezetesen a szabad kőművesek egyletét tiltja Hl. 1795. jan. 23. 13193. sz.; az ABT. a titkos társaságban! részvétet vétségnek tekinti, mely Magyarországon jelenleg f)katonai bíróságokhoz tartozik (331. § 7.)
3. Az egyházi javadalmakra vonatkozó, az egyházi rend ellenmondásával keletkezett törvény rendel: „Quodsi aliqui forenses homines ab aliis, quam a regia maiestate vei illis, qui in hoc regno super quōschuque beneficio ecclesiastico, ius patronatus, quo hactenus usi fuissent, habent, aliqua beneficia ecclesiastica pro se procurarent, et huiusmodi procuratione ius sibi in eisdetn contra antiquam libertatem regni vindicarent, in iisdem beneficiis residere auderent, aut attentarent, quod tales omnes et singuli, si deprehendi poterunt, ad aquam proiciantur, tanquam publici libertatis regni turbatores.“ 1495. 31.
4. A k ö z v é d e l e m r e vonatkozó intézkedések az állandó hadsereg felállítására (1715. 8.), de főleg a nemesi felkelés kötelezettségének az újabb törvények folytán történt megszüntése által, tetemes változásokat szenvedvén, az arra vonatkozó törvények is nagyrészt alkalmazásukat veszítették, és csak is a nemzeti őrsereg köteleztetésére nézve (1848. 22.) nyerhetnének némi jelentőséget.

### 363. §.

A bíróságok tekintélyének és a törvénykezési rend fentartása szempontjából, régibb törvényeink tilalmazzák a hivatkozást idegen bíróságokra, nevezetesen: az ügyeknek az ország szabadságai ellenére, a rendes bírák mellőzésével, a római szent szék előtt történt megindítását a javadalmas egyháziakra javadalmaik vesztével, más egyháziak és világiakra nézve halállal fenyegetik, épségében hagyatván a törvényszerű fellebbe-

zésnek joga (1471. 19.); szabad királyi és bányavárosok, melyek a sz. korona jogai csórbitásával idegen bíróq<sup>^</sup>iiyatkoznak, közvétségben válnak bűnösökké, ügyök örökös veszteségével és díjuk fizetésével bűnhődnek (1630. 28. 1638. 35. 1647. 83.); újabb törvényeink pedig a biztosítási végrehajtásoknál alkalmazott bírói zár megtörését szigorúan büntettetni rendelik; a bírói zártörés alanya mind a lefoglalt javak birtokosa, mind azoknak bíróságilag netalán kirendelt gondviselőjük lehet, tárgyai a biztosítási végrehajtás alkalmává bíróilag összeirt és zár alattiaknak nyilvánított javak, akár birtokosuknál hagyassanak, akár más bizalmat érdemlő személy gondviselése alá adassanak; a bűncselekvény ily tárgyaknak szándékos rontásában vagy elidegenítésében áll; büntetése a legsúlyosabb beszámítású tolvajsággal egyenlőnek rendeltetvén, a bíró bölcs belátásától függ. 1840. 15. II. rész 152. 153. §. ITSz. I. szak. 116. §.

1. Az 1471.'19. szavai: „Quod nullus penitus regnicolarum sive sint clericí sive saeculares, contra libertatem regni, qua a tempore quondam sanctis - sími Stephani regis illibate utitur, directe omisso medio conquestuni a curia romaná, contra'quempiam impetrare possit,“mind a törvény indokait észlelját, mind a királyok és rendek, más alkalommal is kitüntetett buzgóságát, a magyar egyház függetlenségének fentartása körül, világosan bizonyítják. Lsd. B a r t a t: Com, II, 38. 39. 54. 184. 1. ül. 24. 25. 11S, 120. 226. 1.
2. A váltótörvénykönyvnek II. r. 152. 153. §. a bírói zártörésre vonatkozó, intézkedéseit az Id. Törv. Sz. I. sz. 116. §. általánosította, a 153. §-pedig nyíltan rendeli: „Ilyen tárgyak mind a foglalás alá került adósnál-mind a megbízott személynél oly letételnek tekintetnek,melynek szánt, szándékos rontása vagy elidegenítése,' legsúlyosabb beszámítású tolvajság büntetésével megfenyítendő.“ A csődtömeghez tartozó vagyon elidegenítése a hamis bukás büntettét állapítja meg. (1840. 22. §. 32. 130.)
3. A-t ö l v a j s á g n a k a törvényben előforduló kifejezése, nem annyira a tolvajság fogalmának kiterjesztésére, mint a zártörés büntetésének módjára [vonatkozik; állításunkat támogatja a kir. táblának Oravecz Miklós

ellen 1861. jap. 19. 174. b. sz. hozott ítélete, melyben a lopás vádja alul próbák elégtelenségéből felmentetik, a bíróságilag lepecsételt hainbár erőszakos felnyitására azonban egy havi börtönre ítéltetett, ' Törvénysz. Csarn. 1861. 127. sz.

4. Az ABT.-ben a bírói zártörés büntette elő nem fordul; de a hitelező által zálogba vett és az adós gondviselése alatt hagyott vagyont eltulajdonítását sikkasztásnak tekintik; a zárlati közhivatali pecsétnek Önhatalmú vagy jogellenes feltörését, ha pajkosságból, ujságvágyból történik, mint kihágást, egytől három hónapiglan egyszerű, ha a közérídelkezések lenézéséből, vélt önjog vagy gyűlölséges célból eszközöltetnék, egytől hat hónapiglanui szigorú fogsággal bünteti. ABT. 183. 316. §.

### 361. §.

A BJ. törvényhatósági határozat vagy bírói Ítélet folytán, valamely zár alá vett tárgyra alkalmazott pecsétnek tudva és szándékosan történt feltörését, a kár megtérítésén felül, három hónapi közhirdetményeknek leszakítását vagy megsértését egy havi fogsággal fenyíti: különös oltalom alá veszi a köztörvényhatósági gyülekezetek és törvényes ítélszókeek üléseinek méltóságát, minél fogva, ki azt nyilván és szándékosan, erőszakos vagy illetlen cselek vény nyel sérti, jr tüstént széksértő kereset folytál 200 forintnyi bírságba, és ugyanezen büntetésben az is elmarasztalendő, ki azt illetlen szavai által teszi, és figyelmeztetve, azokaf vissza nem vonja; ha azonban széksértő' cselekvénye által valakit tettegesen sértő büntettet követett el, arra vonatkozó külön kereset alá vétetik; egyébiránt ki véieményét illetlen kifejezések nélkül adja elő, közkereset alá még akkor sem vétethetik, ha nyilatkozatai netalán alaptalanok, és azok által valaki magát sértve érezné. (BJ., 453. 455. 457. 463. §.)

1. Az ABT. szerint a felgöbbség által nyilvános kihirdetés végett kített írók megsértése kihágásnak tekintik, mely ha könnyelműségéből, pajkosságból követtetett el 24 órától egy hétig, de. ha a felsöbbség megbecstelen-



- intésére, a rendelet meghíúsítására irányzott célzattal történt, egytől hat hónapig tartó fogsággal büntettetik. ABT. 316. §.
2. Az országgyűlési oltalom és széksértés esetei, jelen hazai törvényeink szerint, a körülmények szerint már a vétségek sorába tartoznak, már az élet és testépség elleni büntettek minősített fajait képezik, miért is róluk alantabb szólandunk.
  3. A BJ. szerint a széksértési közkereset megrendelése vagy elítélése más ülésre nem halaszthatatik, a magánosokon elkövetett sértésekért pedig kereset a büntető bíróság előtt akkor is indíthatatik, ha a gyűlés azt nem határozta; a ki azonban sértő gyalázó szavait visszavonja, kereset alá nem vétethetik. BJ. 456. §.
  4. A tisztviselők vagy köztörvényhatósági, kormányzéki testületek, tetteges és becsületbeli sértéseiről mint az érintett büntettek minősítéseiről annak helyén szólandunk. BJ. 449—452. §.

Hatodik czím.

*Büntettek elő se g élés e.*

365. §.

A közintézkedések elleni büntettekhez tartoznak a bűnösök befogadása, elrejtése, szöktetése által a büntető eljárás meghíúsítására irányzott merényletek; azok törvényszéki gyakorlatunk szerint képezik a különösen úgynevezett bűnelősegélés (crimen fautoraus) büntettét, melyről törvényeink rendelik: hogy azok, kik büntetteseket (malefactores), nevezetesen: gyilkosokat, emberölőket, rablókat tudatosan lakukba fogadnak, azoknak menedéket és búvóhelyet engednek, fejevesztéssel fenyíttessenek; (1548. 49. 15 63. 39. 1659. 17.) jelenleg az 1723. 12. §. 4. értelmében büntetésük a bíró bölcs belátása szerint méretik ki; illő tekintettel mindazáltal a netalán fenforgó házassági vagy rokonsági kötelékre, mely az elrejtők büntelenségét vagy enyhébb fenyítését az igazság és méltányosság általános elveinél fogva eredményezheti; kir. szabályrendeletek a rablók pártolóit azonfelül az azok által oko-

zott károk és a kincstár által tett költségek megtérítésében elmarasztaltatni rendelik. (HL 1812. jan. 14. 1396. sz.) Azok, kik az elfogott büntetéseket büntetésük kiállása előtt kiszabadítják, megszöktetik, nevezetesen a foglyok őrizetére nem kötelezett magán személyek, ha szándékosan teszik (voluntarie abire permiserint) az elbocsájtott bűntevő díjában, és az általa okozott károk megtérítésében (1486. 38.); a büntettek megfenyítésére hivataluknál fogva kötelezett személyek pedig akár szándékosan, akár vétkességből teszik (per incuriam, aut voluntarie vei deliberative) a megszöktettek fejeválságában, hivatalaik elvesztésében marasztalandók, és hivatal viselésre képtelenné válnak (1495. 19. 1655. 38. 1659. 16.); jelenleg a bíró bölcs belátásához mért szabadságbüntetések is jönnek alkalmazásba.

1. A bűnpártolásról általában fenebb szólottunk (145. 146. §.); itt a bűnelősegelés azon fajait tárgyaljuk, melyekről mint a büntető hatalom meghíúsítására irányzott merényletekről, törvényeink külön intézkednek.
2. Az 1405. 9. szerint, kik a bűntevőknek búvóhelyet adnak, azokkal hasonló büntetés alá veendő; az 1492. 83. szerint, kik a hűtleneknek negyven napon túl menedéket nyújtanak jószágvesztéssel fenytendő; az 1715. 49. azokat, kik Rákóczy és Bercsényivel levelezésbe vagy összeköttetésbe bocsátottak a felségsértés büntetésével sújtotta: „Cum quibus omnis correspondentia et commercium, de simplici et piano univ. sis et singulis regnicolis sub poena criminis laesae maiestatis interdicatur.“
3. A büntettek elrejtésére nézve, a házastársak, közellévő rokonok kivételes állását az újabb törvényhozások általában, hazánkban az 1862. rögtönjárási szabályzat 14. §. nyíltan elismeri: „Azok mindazáltal, kik a tettessel házassági, gyermeki, szülői vagy testvéri viszonyban állanak, ilyen oltalmazás vagy elrejtés végett rögtön bíróságilag nem büntetnek.“
4. Hogy azok, kik a büntetéseket csupán a felbőszült tömeg bosszuállása előli megmentés végett lakukba fogadják, s utóbb a törvényes bíróságnak átszolgáltatják, fenyték alá nem vehetők az igazság általános elveiből ép úgy, mint a törvényes intézkedések czélatából és tartalmából foly. A megszökött bűntevő szigorubb őrizet, fegyelmi fenyték, de külön büntetés alá rendszerint nem vétetik, kivéven, ha szökése más büntetettel párodul; a római jog azt, ha erőszakkal, fogolytársak szövetségésénél fogva

történt, halállal fenyegette; fr, 1.' D. de effract., fr. 3S.D. de poenis. Heffter: Lehrb. 53.4. §. Szokolay: Büntetőjogtan 335. 336. 1. Habéi-  
l i n: 'Grunds. H. 193. 1.

5? A bűn tévők kiszabadításának büntette (crimén liberationis captivi) ané-  
met közös jogszerint a megszőktéttre mért büntetéssel fenyegetett; (PGO.

180.) azt utóbb a gyakorlat.határozatlanná változtatta; az újabb törvény-  
hozások a szabadító személyeket, a kiszabadítottak büntetési súlyát, a  
úzábadítás módját veszik (tekintetbe, és ahhoz képest hosszabb rövidebb  
.idejű szabadság büntetésekkel sújtják. Haberin: Grunds. H. 190.

— 209.1.

6., A bírák által fizetendő fejjátság kétharmada az eljáró bíróság, egy har-  
mada a sértett félnek jut. 1495. 19. §. 4. A kik a' vérhatalmat kir. kivált-  
ságnál, fogva gyakorolják, a kártérítésen felül azt a kir. ügyigazgató ke-  
resete folytán elvesztették. II. 12. 1715. 48.

7. Törvényeink 100 forintnyi, illetőleg 500 főr. bírságot szabnak azokra is,  
k'kikla büntetők elleni; vizsgálatot jószágaikon, vagy élfogatásukat akadá-  
lyoztatják, tizenkét forintot pedig, kik a gonosztevők üldözésére felszó-  
lítva szolgálk s jobbágyaiét ki nem állítják (163S. 60. 1659. 16.) etettek

<sup>1</sup> ú követségék közé tartozván, tisztügyési kereset alá vonatnak.-F ránk:  
'Közigazság törvénye. H. 777..1.

8. A szökevény katonákat kötéllal, a martalóezokat fejvesztéssel fenyegetend-  
nek rendelik az 1595· 24. 32.,újabban a katonai szökevények a hadi törvé-  
nyek szerint fenyegetnek; pártolók s elősegítőiket pedig kir. szabály ren-  
deletek, tekintettel az országtörvényeire a bíró bölcs ítélete szerint meg-  
fenyegetni ismételve rendelték. HL 1790. aug. 17. 21565, 1811. novemb.  
26. 29254. sz. 1812. novemb. 24. 29129. sz. 1818. dec. 29. 36248. 1819  
octob. 26. 29627. sz. stb.

### 366. §.

Az ABT. szerint a büntettek elősegél-  
s é n e k büntette négyfélekép követetik el: a) a bűn-  
tett megakadályozásának elmulasztása; b) eltitkolása ,  
c) elfogott büntettek megszőktetése; és d) szökött ka-  
tona eltitkolása vagy pártfogolása által; melyekhez  
még a csábítás és segélynyújtás katonai büntetteknel já-  
rul; az első esetről már fenebb szólván (148. §.), a  
másodikban bűnössé válik ki a nyomozó felsőbb-  
ség előtt a büntett vagy tettes felfedezésére szolgálható  
jelenségeket eltitkolja, azaz nyomozásukat szándékosan

akadályozni, nehezíteni igyekeznek, vagy az előtt a büntettest elrejtik, vagy ismert büntetteséknek búvóhelyet ad, összejöveteleiket, noha akadályoztathatná, pártfogolja; büntetése hat hónaptól egy évigleni egyszerű, búvóhely adása vagy összejövetelek pártolása esetében öt évigleni súlyos börtön; kivételnek azonban azok, kik a büntettestel fel és lemenő ágbeli rokonság vagy sógorságban állanak, házastársa, testvérei, onokatésvérei, még közelebbi rokonai, házastársának testvérei, és testvérein ek házastársai, kik csupán illetéki eltitkolásért nem bűn tethetnek. (ABT. 212—216. §.)

1. Hogy a feljelentés elmulasztása rendszerint eltitkolásnak nem vétethetik, és csak a felségárulás, kémkedés, és áltoborzás bünteténél büntársaságot állapít, fenebb mondottuk (149. §. 5.)
2. Ha a rokonok az eltitkoláson kívül más módon a büntetthez habár utólag járulnának, büntetlenségük megszűnik. H erbst: Handb. I. 382. 1.

### 367. §.

A harmadik eset előáll, ha büntett miatt elfogottnak megszökése ravaszság vagy erőszak által könnyítettik, vagy ismétli befogatásában a felsőbbség akadályoztatok; a negyedik, midőn előleges egyetértés nélkül katonának megszökése könnyítettik, kinyomozása, elfogatása nehezítettik; mindkét eset büntetése hat hónaptól egy évig terjedő egyszerű börtön, az utóbbiban a hadi pénztárba fizetendő száz forinttal; annak nem teljesíthetése esetében, a büntetés hosszabbra szabatik, vagy súlyosbbitatik; — ha azonban a fogoly szöktetése oly valakitől eredt, ki őrizetére köteleztetik, vagy ha tudtára pénzhamisítás, gyilkosság, rablás, gyújtogatás miatt vádoltatik, vagy elmarasztáltatott: az egy évtől ötig, felségárulás, hitelpapir-hamisítás miatt elfogottnál pedig öttől tíz esztendeig tartó súlyos börtön.

tönnel fenýítettik; a katona szóktetésnél egytől öt évigleni súlyos börtönnek akkor van helye, ha az elősegelés hosszabbtideig tartott, a szökevény felszerelési tárgyai megvétettek, a segélynyújtás nyereségvágyból, vagy különösen súlyosító körülmények közt történt. — A ki pedig katonákat szökésre, esküszegésre vagy egyéb katonai kötelességeik megszegésére buzdít, csábít vagy csábítani törekszik, vagy azoknak katonai büntett elkövetésénél bármilyen módon segélyt nyújt, a hadi bíróságok által a katonai büntető törvény szerint büntetettik. ABT. 217—222. §.

1. A megszökött fogoly fegyelmi után a bíróságok számára kiadott ügyrendtartás 94. és 95. §. (MR. 1854. jnn. 16. BTL. 165. 1.) szerint büntetettik; börtönfelügyelők, kik hanyagságuknál fogva arra alkalmat szolgáltattak, szolgálatukból elbocsátandók; id. MR. 101. §.
2. A pénzbírság a katonaszóktetésnél megfizetendő, ha a szökevény kézre került is. ABT. 221. §.
3. A katonák csábítása szolgálati kötelességeik megszegésére, nemkülönben a segélynyújtás katonai büntettek elkövetésénél, ha csak kísérletnél maradt, hat hónaptól egy, a czélzatba vett büntett súlyához képest három évigleni, ha a csábítás sikerült és a büntett végrehajtatott, öt évigleni börtönrel; ha azonban a csábítás vagy segélynyújtás halálal sújtott katonára büntetettre vonatkozott, vagy háború idején történt, vagy tekintettel a személyek számára a fenforgó körülményekre tetemes veszélylyel és kárral járt, öttől tíz évig tartó súlyos börtönrel, ha a rögtön eljárás kihirdetve volt, halállal fenýítendő. Kat. bt. 314—317. §.

### 368. §.

A B. az orgazdaság büntettéről külön intézkedik; esetei közé számítja a büntettek elrejtését, szóktetését, a büntett nyomain vagy bizonyítási eszközei eltitkolását, megsemmisítését; büntetése rabság négy évig, ha azonban egyedül szánakozásból történt, hat havi fogsággal, ha bérért, haszonért vagy különös gonosz indulatból, hat évi, ha haszonlesésből a bűnös hivatala vagy rendes mestersége felhasználásával követ-

tetett el, rabsággal nyolcz évig büntetethetik; szánakozásból közel levő rokonok, sógorok iránt, büntelen. (148. § 9.); a büntetés meghatározásánál a főbüntettnék, melyre az orgazdaság vonatkozik, nagysága figyelembe veendő (BJ. 411—415. §.); külön büntettnék tekinti továbbá a BJ. arabszöktetést, erőszak nélkül vagy annak alkalmazásával; e büntett a kiszabadítás vagy megszöktetéssel végeztetik be, habár ^ésőbb a kiszabadított újra el is fogatott; nem különben besorozott katonák vagy országosan ajánlott ujonczok felbojtását a szökésre, és az arra vonatkozó szándékos segélynyújtást és azoknak elrejtését is; büntetése az elkövetés módja, az érdekelt személyek egymás iránti viszonya, a tett körülményeihez képest szabatik ki. BJ. 470—477. §.

1. A tolvajság és rablás büntetere vonatkozó orgazdaság eseteiről annak helyén szólandunk; — a közelebbi rokonság' és sógorság meghatározását BJ. 72. §. szerint fenebb részletesen közöltük (148. §. 9.)

2. Ha az orgazdaságra rendelt büntetés a főbüntettnél nagyobb, csak is-az előbbi alkalmazható; a büntett be nem jelentéséről már fenebb szölotánk (149. §. 6.) #

3. A rabszöktetés erőszak nélkül öt évi rabsággal, ha csupán szánakozásból történt hat, a közelebbi rokonság, sógorság esetében három havi fogsággal; erőszak alkalmazásánál a felsőség tisztviselői vagy szolgálai ellen, hat évi, közelebbi rokonok, sógoroknál három évi rabsággal, a kísérlet e büntetések felével sujtatik. BJ. 470—474. §.

4. A ki besorozott katonát szökésre felbojt, vagy abban segít, ha az valósággal megtörtént, hat havi fogsággal, ha haszonlesésből követte el, hat havi rabsággal fenyítettik; a ki tudva elrejt, katonai fegyverét, egyenruháját elveszi, elrejt, eladja, ha haszonlesésből tette, egy évi rabságig, ha szánakozásból, hat havi fogságig büntetotik, és ez utóbbi esetben is a közeli rokonok, sógorok büntetlenek (148. §. 9.) BJ. 475—477. §.

Mathaeus: Dissert. de carcerum effractione. Herb. 1604.

Swalmius: De carecrum effractionibus. Lugd. Bat. 1741.

B r e h m: De crimine violati carceris. Lips. 1798.

B r ö c k e r: Dissert. maleficus ob fugám e carcere graviter puniendus Riga 1827.

Dali ne: De poena malefici carcere profugi. Rostokii 1829.

## HARMADIK CZIKK.

Büntettek a vallás és közerkölcsiség ellen.

Első cím.

*Istenkáromlás. Vallásháborítás.*

## 369. §.

A vallás, ezen az emberiség szellemi érdekei és a közerkölcsiség szempontjából legnyomósabb intézmény ellen irányzott merényletek közé tartozik: az i s t e n k á r o m l á s büntette (crimen blasphemiae), mely az isten és á keresztény vallási tisztelet tárgyainak sértő szándékkal történt lealacsonyítása; a mint magára a legfelsőbb lényre, vagy a vallási tisztelet egyéb tárgyaira vonatkozik s z o r o s a b b (közvetlen) és tágasb értelműre (közvetettre) osztatik. Alanyai lehetnek nem keresztények is; tárgyát szorosabb értelemben a teremtő Isten (creator Deus), tágasabban a keresztény vallási tisztelet s kegyelet egyéb tárgyai, nevezetesen törvényeink szerint a boldogságos szűz, a szentek, szentségek és az emberi lélek; (anima, 1563.42. 1723. 110.), a bűncselekvény azoknak szóval, írással, tettel nyilvánított lealacsonyítása, gyalázásában, megvetésében, az istenre vonatkozólag, lényeges tulajdonságai tagadásában, reá nem illők állításában áll; (blasphemia derogativa, attributiva) azon szándokkal, hogy az érintett tárgyak iránti tisztelet sértessék. (1563. 42. 1659. 42. 1723. 110.)

- J. A vallás és közerkölcsiség elleni büntettek osztályozásának nehézségeiről már szólottunk; vannak közöttük, melyek kiválókig magánjogokat sértenek, de mi a fenébb érintett okoknál és a tárgyak összefüggésénél fogva a közbüntettek közé sorozásukat czélszerűbbnek véltük.
2. A vallás elleni bünteteket, nevezetesen az istenkáromlást valamint régebben általában, úgy hazánkban is, az isteni felség közvetlen megsértésé-

nek tekintették, melyek büntető kezének súlyát maguk után vonják, így az 1563; 42: „Et quoriam his, proximis annis exortae sunt horrendae in Deum, et sacrosanctae eius sacramenta blasphemiae, quibus plerique nialedicendo úti consueverunt, certumque est vei bis solum, iustain in nos Dei iram provocari.“

3. Az újabb törvényhozások a vallás elleni büntetteknel az utóbbinak méltóságát, fontosságát s a törvényesen elismert egyházak és híveiknek jogait veszik tekintetbe. „Haec delicta secundum recta principia .... considerari debent, tùm ut iniuriae in societatem ecclesiasticam, tùm etiam u<sup>a</sup> aetiones, saltem salutis reipublicae, cuius fúlerum est religio, et observantia in eam, repugnantes“. Meister: Prine, iur. crim. 289. Fe ue r-hach: Lehrb. 303. §. Häberlin: Grunds. II. 256 —257. 1.
4. Hogy hazánk törvényei csak a keresztény vallási tisztelet tárgyaira vonatkoznak, tartalmukból világos: „Contra blasphemos in. Deum, Beattissimam Virginem Mariam et Sanctos Dei animadvertendum.“ 1723. 110. A német birodalmi törvényhozás (Reichssechluss v. 1498. Reichs-Poliz. Ord. 1548. tit. I. §. 1—8. III. §. 1—4. PGÖ. 106.) befolyása hazánk ebbeli intézkedéseire félreismerhetlen; — az újabb törvényhozások többsége <sup>a</sup> törvényesen bevett vallásokról általában szól.
5. Az istenkáromlástól, tekintve a bűnös szándékát, különböznek az egyszerű rózszokásból eredt káromkodások, melyeket B o d ó testileg megfenyítendőknél tart, hozzáadván: „Lubricum veró linguae, seu ex praecipitantia, seu inanimadvertentia dictum, iudicio Modestini, facile ad-poenam trahi non debét.“ Jurispr. crim. 145. 1.
6. Az istenkáromlás büntettének kellékei, nevezetesen a sértő, lealacsonyító szándok, határvonalát szabják annak és a gyakran vallási tárgyakat is érdeklő tudományos vizsgálódásoknak, ámbár általános meghatározása fölötte nehéz és összerű esetekben a bíró belátására bízandó: „Es ist legislativ sehr schwierig die richtige Gränze zwischen erl aubter freierwissenschaftlichen Entwicklung, oder dem freifen Urtheil, und der strafbaren Verletzung aufzustellen.“ Mitte rmaier: jcgyz. Feuerbach Lehrb. 303. §.

### 370. §.

Az istenkáromlás törvényes büntetése (1563. 42.) első és második ízben nyilvános testi fenyíték, harmadik ízben a halál volt; melynek végrehajtását súlyosabb esetekben kir. rendeletek is sürgették; (Hl. 1761. júl. 16.) törvényszéki gyakorlatunknál fogva pallossal vagy kövezéssel, a körülményekhez i képest súlyosbításokkal is alkalmaztatott; a kik a káromlókat feljelenteni ehnu-



lasztják, három nehéz girával fenyítendő; jelenleg a testi fenyíték büntetéknel. egyáltalán megszüntetve lévén, (Id.Törv.Sz. H. 2.§) a bíró belátása szerint meghatározandó szabadságbüntetéssel sújtatik, melynek kimérésénél a káromlás tárgya, módja, a tettben nyilvánuló gonoszsága és az okozott botrány nagysága szolgálnak zsinórmértékül (255. 256. . §.)

1. Az 1563. 42. szavít: „prima vice publice caedantur“ . . . altera quidem baculis pulsantur,“ a gyakorlat első ízben vesszőzötetésre magyarázta; ám- bár a tett súlyához képest, előleges fokozat nélkül is alkalmaztatott a halál. Huszty: Com. Jurispr. pract. L. HL t. 28. Bodo: Jurispr. Crim. 145. 1. Szlemenics: Fenyítő törv. 60. §.
2. Súlyosbításul alkalmaztatott a nyelv vagy kéz levágása, izzó fogókkal szaggatás, sőt még testből szíjvágás is: „Quod tamen nonnisi in extreme malitiosis et extreme obstinatis adhibetur; . . . plerumque verò huiusmodi blasphemus lapidibus obruitur; saepius tamen et ordinarie decapitatur.“ Bodo: Jurispr. crim. 145. 1. — A feljelentés köteletségére nézve ugyan- az mondja: „Nisi obstet aífectus, coniunctioque et rever entia sanguinis.“ 146. 1,
3. Az istenkáromlás büntetése a római jog szerint a halál volt nov. 77. c. 1. a német közös jog az isten és szentségek ellenit, becstelenséggel, a körülmé- nyekhez képest halállal, testcsonkítással vagy testi fenyítéssel, más tár- gyakra vonatkozólag intéssel, ismétlés esetében testi és vagyoni büntetés- sel sújtotta. PGO. 106. Az újabb törvényhozások e büntetést jobbadán „vallás · lealacsonyíásá“-nak neve alatt egy- két, legfőlebb három évig terjedhető börtönnel büntetik. Porosz bt. 135. hannoverai 193' würtem- bergi 192. hassiai 195. braunschweigi 117. §. stb.

### 371. §.

A vallást érdeklő büntettek közül a nyilvános és kárhoztatott eretnekség törvényeink szerint a hűt- lenség! esetek közé tartozván (329. §.), a valláshábo- ritás (turbatio sacrorum) a törvényesen elismert val- lások gyakorlatának szándékos zavarását az arra rend- delt, tárgyak, helyiségek megtámadását jelenti; legsú- lyosabb esetei közé számíttatik az erőszakos egyház- sértés (egyháztörés, violatio ecclesiae), mely az egy-

házak erőszakos megtámadása, betörése és feldúlásában áll; törvényeink, tekintettel főleg a katonáknak az időben elkövetett hatalmaskodásaikra, halállal fenytendőnek rendelik; (1486. 61. 1522. 36. 1595. 27.); jelenleg a vallásháborítás büntetése az azzal járó erőszak vagy egyéb büntettek súlyához képest, a bíró bölcs belátása szerint határoztatik meg. — A vallás és egyházakra vonatkozó, törvényeinkben említett kisebb sértések, közvétségeknek tekintetnek.

1. Az 1486. 61. a dulakodó csapatok nemes vezéreit jószágvesztéssel, a nem nemeseket megégetéssel fenytendőeknek rendeli; az 1595. 27. azokra általában, az 1522. 36. pedig az egyházsértőkre különbség nélkül (*violatores ecclesiarum*) halált szab.
2. A hitszakadás (*apostasia*) a keresztény, különösen a katolika vallástól kir. szabályrendeletek szerint azelőtt tisztí (Hl. 1751. jul. 6. 1767. jun. 1.) sőt bűnvádkereset alá is vétetett (Hl. 1779. sept. 16. 3991. sz.) és a büntetés elengedése legfelsőbb engedély nélkül tilalmaztatott; (1758. jul. 29.) későbbi rendelet által a fenytő eljárás megszüntetve lön (Hl. 1783. febr. 17. 1423. sz.) a katolika hittöli áttérés módját és feltételeit az 1791. 26. §. 13. és 1844. 3. szabályozta. Lsd. Szlemenics: Fenytő törv. 64. §.
3. A római jog a vallás háborítást halállal fenytette nov. 123. c. 31. c. 30. C. de epist. et cleric.; a német közös jog azt súlyosabb eseteire szorítá; az újabb törvényhozások, ha erőszakkal, veszélyes fenyegetődzéssel történik, egytöl hat évigleni börtönnel, a nélkül 1—6 havi egész egy évi fogsággal büntetik. Hannoverai bt. 194. würtemb. 190. 191. badeni 555. has-siai 168. 193. 194. stb.
4. A bűbájosság büntette (*crimen mágiáé*), melyet szövetkezésben az ördöggel, és annak segítségével eszközlött csodálatos tünemények és változásokba helyeztek, melyre nézve már a római jogban c. 4. C. de maleficis et math. olvassuk: „Eorum est scientia punienda et severissimis meritó legibus vindicanda, qui magicis accincti artibus, aut con tra salutem hominum moliti, aut pudicos animos ad libidinem deflexisse detegentur,“ és melynek europaszerte annyi áldozatja esett, ma, minthogy lehetlensége általán elismertetik, csak mint a csalásnak egyik faja válhatik bűnvádkeresetnek tárgyává. M e i s t e r: Princ. iuris crim. 296. §. H e f f t e r: Lehrb. 426. 468. §. B a u e r: Lehrb. 256. §.
5. Hazánkban a bűbájosságot legrégibb törvényeink, mint sz. Istv. II. 31. 32. Sz. László I. 34. vegyes törvénytörvényeknek rendelék, részben az egyházi hatóságokhoz utasították, utóbb daczára Kálmán I. 57. „De strigis

verő, quae non sunt, nulla quaestio fiat,“ (melynek értelmére nézve ugyan e király I. 60. összevetni tanácsos) törvényszékeink koruk uralkodó szellemének, a törvények rendelkezésének: „Ut in singulis comitatibus huius regni duodecim nobiles probi .... eligantur, qui universos fures latrones, , i n c a n t a t r i c e s stb. .... inquirere et conscribere, et tandem iuxta illorum déméríta comités ipsi parochiales sine omni gratia punire debeant.“ 1527. 6. és a külföld általános gyakorlatának hódolva, főleg a XVII. század, óta a Praxis Criminalis Útmutatása szerint (14. § 3.) a bűnbájosokat, boszorkányokat halállal, rendszerint tűzzel végezték ki; és Szegedi János 1749., a XVIII. század derekán a Törvénytárhoz csatolt Cynosurájában Striga címrovata alatt igazán írhatja: „Hódié index secularis contra illas procedit, et more aliarum geniúum igné exterminât.“ Bodó pedig (1751.): „Hódié crimen magiae pure ad forum seculare pertinet; ita tamen quod si fuerit cum damno tertii, maleficus vivus comburitur, sí verő síque damno aut nocumento, tunc capite plectitur, et tandem cadaver rogo appositum comburitur, testantibus frequentibus exemplis.“ Jurispr. crim. 219. 1. A bűnbájoság fajairól bőven értekezik Bodó id. műnk. 216 — 222. 1. H u s z t y: Cornent, in Jus. Hung. Lib. Hl. tit. 3. azok magyar elnevezéseiket adja Szlemenics: Fenyítő törv. 66. §.

6. A boszorkány- és bűnbájosági pörökkel járó visszaélések megszorítására az első intézkedések III. Károly alatt történtek, mint Szeged városához 1728. oct. 28. intézett leirata mutatja (P a l u g y ay Magyarország legújabb leírása H. 194.1.) Mária Terézia 1756. rendelte (Hl. 1756. jan. 29. 1756. martz. 56.), hogy az eljárás a legnagyobb óvatossággal történjék' és a hozott ítéletek kihirdetésük és végrehajtásuk előtt a kir. helytartóin - nács utján legfelsőbb helyre terjesztessenek; 1755. pedig (Hl. 170S. junitis 15.) azon indokból: „Ut in puneto magiae et veneficii criminis, abominabilis superstitio et praeiudicia, quae ab ignorantia vei maximé promanant, abrogentur,“ hogy a vádlottak letartóztatása után, a bűnvádi eljárás megkezdése előtt, legfelsőbb helyre esetről esetre történjék felterjesztés; 1768. (Hl. 1768. máj. 28.) hogy csak is a legkétségtelenebb bizonyítékok és más kapcsolatos büntettek esetében, kezdessék meg a vizsgálat, mire azok végkép megszűntek. A rendeletek szövegét Isd. Linzbauer: Codex sanitario-medic., H. köt. 315. 319. 456. 1.

6. Az anabaptisták, kik az idősbeket újra' megkeresztelték, 500 thalérnyi (1635. 26.), templomok, iskolák, plebániaházak elfoglalása más vallásnak számára, hat száz forintnyi birság (1674. 14.), a katolikusok csábítása az evangélika vallásra, a cselédek akadályoztatása Intők és vallásuk gyakorlatában (1791. 26. 13. 17.) mint közvetségek, bírói mérsékléstől függő fenyíték alá vétetnek. Frank: Közíg. H. 778. 1.

## 372. §.

A vall ásháb őrit ás büntettét az ABT. szerint azok követik el a) kik Istent káromolják; b) az álladalomban fenálló törvényesen elismert vallások gyakorlatát háborítják, vagy a vallás iránt, az isteni tiszteletre szánt eszközökkel! becstelenítő bánás által, vagy különben nyilvánosan megvetést mutatnak; c) keresztényt a kereszténységtől elszakadásra csábítani; d) hűtlenséget vagy a keresztény vallással ellenkező tévtant terjeszteni igyekeznek; büntetése hat hónaptól egy évigleni egyszerű, ha nyilvános botrány okozott, az elcsábítás megtörtént, a merénylet közönséges veszélylyel járt, egytől öt, súlyosító körülmények közt tiz évig terjedhető súlyos börtön. (ABT. 122—124. §.) A BJ. az isteni szolgálatnak szándékos meggátolását vagy megzavarását tetteges erőszakkal egy évi, a nélkül, de közbotránynyal három hónapi fogsággal, a vallás szabad gyakorlatának biztosítására fenálló törvények szándékos megsértését, ha az által valaki vallása szabad gyakorlásában háborgattatok, annak panaszára ezerötszáz forintig terjedhető bírsággal, súlyosabb beszámításnál egyévi fogsággal sújtja. BJ. 468. 469. §.

1. A. tényálladékon nem változtat akár beszédek, akár cselekvények, nyomtatványok, terjesztett iratok által történjék az istenkáromlás; mások csábítási szándoka nem kívántatik. Legf. törv. döntv. 1851. nov. 24.
2. Hogy az állodalomban fenálló vallások alatt, a törvényesen elismerteket kell érteni az ABT. 363. §.-ból, mely csak a törvényesen elismert vallások megbántását nyilvánítja, vétségnek világos. Törvényesen elismert vallások pedig a római - görög és örmény-katolika, a görög-nem-egyesült, két hitvallású evanglika, unitaria és mózesi; — azok tanai, szokásai, intézményei kigúnyolása, lealacsonyítása, a vallásszolgák isteni tisztelet alatti megbántása, a vallásgyakorlatnak botrányos viselet általi zavarása, mint vétség egytől hat hónapigleni szigorú, az álladalmi közigazgatás által meg nem engedhetőnek nyilvánított vallásfelekezet előmozdítása, egytől három hónapigleni fogsággal büntetendő; (ABT, 303. 394. §.) míg az állam ál-

tál nyilván el nem ismert vallástársiilat behozatala terjesztése kihágásként 1—100 forintig és hat órától tizennégy napi fogságig fenytendő. MR. 1859. april.'ö.BTE. 53. sz. 1857. sept. 30. BTL. 198. sz. Herbst: Handb. I. ,234. 1.

- á, Markmann: De blasphemiae crimine eiusque poenis. Argent. 1661.  
 Tenzel: Dissert. de eo quod iustum est circa blasphem. Erford. 1727.  
 E n g a u: De blasphemia eiusque poena. Jen. 1736»  
 G e o r g i i: De blasphemia eiusque poena. Vitt. 1760.  
 S t u b e l: Quatenus áctiones religioni n. convenientes po enis coerceri possint. Vittemb. 1791.  
 Burchard i: De blasphemia. Jenae 1803.

Második czím.

### *Hamis eskü.*

#### 373. §..

A hamis eskünek büntette (crimen periurii), az ünnepeles, kiválólag törvényszéki eskü szentségének, mások jogai veszélyeztetésével szándékosan elkövetett megsértése; (HK. II. 30.) az magában foglalja mind a hamis esküvést szorosabb értelemben (peieratio) azaz hazug állításnak eskü általi megerősítését, mindazesküszegést, (periurium in sensu stricto), mely érvényes eskü által szentesített ígéretnek megszegése.

1. Hamis eskünek az eskü szentségének megsértését általában mondhatni; ahhoz azonban, hogy büntettnek tekintessék, érintett és bővebben kifejtendő (374. §.) kellékei kívántainak: „Igitur non omne peccatum periurii est etiam crimen civile periurii.“ Meister: Princ. iuris crim. 236. §.
2. A hamis eskü az Isten és vallás iránti tiszteletnek megszegése, a közbizalom és hit elleni merénylet, mások jogai megrövidítésére irányzott csalás» miért is már a vallás, már a közbizalom és erkölcsiség ellenes, már a magánbüntették közé sorolják az újabb törv ényhozások; mi tekintettel hazai jogunk szellemére, mely a ténykérdés eldöntését a szent székekre bízza (375. §.) legezélszerűebben e helyen tárgyalandónak véltük.
3. Verböczy miután H. 29. §. 3. előrebocsátja: „Nam iuxta sapientem testis iniquus non est impunitus, qui et cóntra Deum graviter peccat, eius iustitiam denegando, et proximura suum damuificat, iniqup testimonio illum decipiendo“ a 30. cz. folytatólag mondja: „Unde iusto Dei et humano iudicio, quilibet fideragus, et periurus, quem nos communi voeabulo a u e a r i u m hoc est l u d a s appellamus, acriter est puniendus“ 6. es 7. §.

pedig a hamis eskü két fajtát egymástól megkülönbözteti: „Ubi sciendum, quod periurium duobus modis committi intelligatur; Primo modo dicitur: transgressio liciti iuramenti . . . secundo modo periurium dicitur: mendacium iuramento firmatum, in fraudem et periclitationem cuiuspiam malitiose commissum.“

4. A hitszegőknek aucarius h. e. ludas elnevezését Szegedy a Törvénytárban következőleg magyarázza: „Ex voce hungarica ö k e sive eöke qualiter, anseres in quil.usdam regni partibus ad pabulum vocantur, inde vulgariter ludas idest anserini dicti, ob garrulitatem et lubricam fidem. A.) jegyzet U. 30 cz.
5. Az újabb törvényhozások a hamis esküt, az esküszegést és esküvel erősített hamis tanúvallomást külön büntetteknek szokták tekinteni. Habér l i n: Grunds. IV. 289—311. 1.

### 374. §.

A hamis eskü büntettének alanyai az eskütételre képes, és arra kötelezhető, tehát tizenkettedik évüket meghaladott törvényes korú személyek, (HK. I. 130. II. 37.); tárgya: állító, vagy határozott kötelezettségre vonatkozó Ígérő (iuramentum assertorium, iurament. promissorium) jogérvényes, ünnepélyes, kiválólag törvényszéki eskü, vagy azzal egyenerejű bizonyl á s, melyek, mint az igazság legszentebb társadalmi és vallási biztosítékai, a törvények különös oltalma alatt vannak; — abüncselekvényhez kívánatlik, hogy hamisnak ismert állítás ünnepélyes esküvel igaznak erősítettessék, vagy esküvel szentesített határozott érvényes kötelezettség, meg ne tartassák, és pedig a szent korona vagy más testületek, személyek, jogainak sérelmére, vagy veszélyeztetésére irányzott gonosz szándékból (II. 30. §. 7.). Bevégeztetik e büntett az állító esküre nézve annak törvényes módon történt letételével, illetőleg a hamis vallomásnak törvényszéki hitelesítésével; az ígérő eskünél az elvállalt kötelezettségnek szándékos kétségtelen megszegésével.

1. Hazánk törvényei szerint a király és ország primása nem személyesen, hanem ügyigazgatóik által teszik le törvényszéki esküjüket, mely joggal a karthausiak lövöldi perjele is élt. HK. H. 39. §. 2. 1550. 64.
2. A katolikus papok törvényszéki esküjét, hivatkozásuk lelkiismeretük tisztaságára pótolja, és azzal egyerejűnek tartatik; HK, n. 40. Kiton i c h: Directio method. cap. 7. q. 7. S z e g e d y: Tyrocin. ad H. tit. 40. K h l o s z: Praxis fori spir. tit. V. §. 25. Hajdan a viselős nők méhmagzatjuk javára esküdtek, mi többé szokásban nincs.
3. A hamis esküvés tárgyai közé tartóznak az ügydöntő-, pót-, felfedező- és tanuzási eskü; a b e c s l ő esküre nézve szétágaznak a vélemények, mintán nem vonatkozik tény-körülményre (hannoverai bt. 209. würtemb. 232. hassiai 234, stb.), de alig szenved kétséget, hogy a ki szándékosan másnak kárára a valódinál nagyobb értéket esküvel erősít, hamis esküben válik bűnössé. Hamis eskü büntette vétkességéből nem létez. B a u e r: Lehrb. 286. §.
4. Általános ígérő eskünek (péld. hivatalbelinek) megszegése (iuramentum promissorium gén.) hamis eskü büntettének rendszerint nem vétetik, mert a bűnösnél gyakran az esküszegés öntudata és szándoka hiányzik, gyakran más büntettnek a hivatalos hatalommal visszaélés tényálladékát alkotjai — A német közös jog különösen megfenyíté, azon esküvel megerősített ígéret megszegését, hogy a vádlott sem a bíró sem a tanukon boszszút nem álland (Urpheda de non ulciscendo) vagy határozott helyre bizonyos idő előtt vissza nem térend (urpheda de non redeundo.) H e f f t e r: Lehrb. 413. §. Hogy ily eskük hazánkban is szokásosak voltak Isd. P a l u g y a y: Magyarország. legújabb leírása H, köt. (Szab. kir. vár.) 210.1.
5. Hogy az eskünek ünnepélyesnek kell lenni, azon körülményből foly, hogy csak annak tulajdoníthatók mások jogaira nézve azon következmények, melyek a hamis eskü tényálladékához a H. 30. szerint szükségeltetnek, és mivel azok leginkább törvényszéki hamis eskütételből erednek, G ó z o n y szerint a szent székek csak oly esküszegésekről szoktak bíraskodni, melyek valamely törvényszék vagy k i \* küldöttje előtt letett esküre vonatkoznak. Egyházi törvényk. 160. 1. A német közös jog intézkedései kizárólag a törvényszéki esküre vonatnak (PGO. 107.); az újabb törvényhozások, minden megesketésre jogosított felsőbbség előtti esküt, e büntett tárgyának tekintik. H e f f t e r: Lehrb. 410, §. H a b e r l i n: Gúnds. H. 291. 1.
6. Hogy a hamis eskü büntettéhez az állam vagy mások jogainak veszélyeztetése kívántatik, már az olasz criminálisták közül C l a r u s vitatta; hazánkra nézve a H. 29. 30. tcz. tartalma bizonyítja, nevezetesen §. 7. e szavakkal él: „In fraudem et periclitacionem iurium cuiuspiam commissum”; azért szentszékeink is csak oly esküszegésekről ítélnék, melyek másnak megcsalására, jogainak veszélyeztetésére követtetnek el. G ó z o n y: Egyházi törvénykezés 161. 1. Ez értelemben fogta fel a hamis eskü büntettét a német közös jog is; e kellék hiányában csak rendőrségi

fenyítéknek adván helyet. M e i s t e r: Princ. iuris crim. 235. 236. f. Ellenkező véleményben vannak Feuerbach, Mittermaier: (Lehrb. 420. §.) hazánkban Vuchetieh: Instit. iuris crim. 293. 1.

7. Az eskü-formát, mely az esküvő vallásához idomítandó, törvénytárunkban foglalt minták határozzák meg; az evangélikusokat a vallásukkal meg nem egyeztethető esküforma alul kifejezetten felmenti az 1791. 26. §. 9. Azon vallásbelieknek, kiknek esküt mondani tilos, (Menoniták, Quakerék stb.) bizonylásait az újabb törvényhozások az esküvel egyenértékűnek rendelik (porosz bt. 128. hannoverai 208. württembergi 231. badeni 498. stb.) és az érvényesen letett esküre való hivatkozásnak is hason erőt tulajdonítanak. Porosz bt. 128. würtemb. 237. badeni 505—7. thüringi 172. stb.
8. Miután a büntető vizsgálatban a bűnös javára letett hamis eskü, az állam igazságszolgáltatási jogát sérti, büntetlenségét nem vitathatni. Herbs t: Handb. d. öst. Strafr. I. 346. 1.
9. A kánoni jog elvként ugyan kijelenté: „Qui peierare paratus est, iam peierare videtur“ e. 22. q. 5. C. 13. de hazánk törvényszéki gyakorlata még a hitelesítésnél is, a visszavonás és módosításnak büntetlenül adott helyet, és azt a BJ. 243. §. is fentartotta.

### 375. §.

A hamis eskü büntetésénél a ténykérdés (238. §.

2.) tehát a bűnösség megvizsgálása és eldöntése, hazánk törvényei és törvényszéki gyakorlata szerint (1458. 9. 1462. 3. II. 52.) az egyház megyei szent székeket illeti, mire nézve csak a legújabban megállapított törvénykezési alapelvek (Legf. kézirat 1864. jun.

8.) tartalmazznak változást; törvényes büntetése, melyet a világi bíróság, nevezetesen a kir. tábla szabott ki, becstelenség (223. §.), azon felül, ha a hamis esküvés a szent korona hatósága és fejedelmeink ellen történt, a bűnös osztályrészére esd ingó és ingatlan javainak örökös tulajdon vesztése; ha mások ellenében, a bűnös fejeváltsága azaz egész díjának fizetése (HK. II. 30. §. 1.

2. 5.); az utóbbi esetben újabb törvényszéki gyakorlatunk szerint, a törvényes büntetést, a rendes büntető bíróság által kiszabott hosszabb, rövidebb idejű börtön pótolja.



1. A szent székek illetékességét hazai törvényeink egész általánosságban alapítják meg: „Item causae fidei violatae et o m n i n m periuriorum“ 1462. 3. §. 8. miért is a kir. tábla azt, tekintet nélkül a vádlott vallására, állandóan fentartotta, avilági bíróságoknak ténykérdésekre nézve hozott ítéleteit hivatalból megsemmisítette, és a periratokat a szent székekhez áttétetni rendelte, így az Ujhelyi-Rutkay féle, Thurócz megye előtt megindított perben: „A hamis eskü tekintetébeni bűnösség megítélése a vádlottak valláskülönbségére tekintet nélkül, a kath. szent szék illetőségéhez tartozván, az e. bíróság elutasító végzése helybenhagyatik“ 1863. marc. 27. 2904. sz.; hasontartalmuk a kir. tábla Tirub István és társai ellen 1861. évi, Solczy Sándor ellen 1863. évi 1522. sz., Stern Wolf ellen 1862. nov. 6. 2054. sz. Ítéletei. Lsd. Törvsz. Csarnok 1862. 14. 1863. 35. 49. sz.
2. A római kath. szent székekkel hason hatóságnak híveikre nézve, a görög katolikusok is, mire a kir. tábla Tirub István ellen hozott ítéletében előforduló szavak: „A hamis eskü tekintetébeni bűnösség megítélése, jelen esetben a vádlottaknak vallásukbeli szentszéke illetőségéhez tartozván,“ utalni látszanak, és többek közt például: Babucz Elek és társai ellen Marmaros megye törvényszéke előtt megindított 1864. május 31. 1713. sz. alatt a hétszemélyes táblánál megvizsgált biinperében, a bűnösség kérdését a szamosujvári g. e. szent széke döntötte el. A felebbezés a szent székektől ez ügyben is az egyházi főbíróságokhoz történik G ó z o n y: Egyházi törvénykezés 161. l.
3. A zsidók hamis esküjére nézve szétágazott a gyakorlat; mert míg az erdélyi szent szék azok iránt, a bíraskodást visszautasította, mire az illető megyei törvényszék, a ténykérdés eldöntésére a hétszemélyes tábla által kiküldetett; más szent székek azokat is a törvény általános rendeleténél fogva illetékességi körükhöz számítók: a világi bíróságok is különbözőképp jártak el, míg péld. Pozsony, Bihar a ténykérdésbe bocsátkoztak, mások ellenkező elvet követtek; a kir. udvari cancellaria és kúriánál e kérdés iránt folyamatba levő tárgyalásokat, a legújabbán megállapított törvénykezési alapelvek, a sz. székek világi ügyekbeni bíraskodásának megszüntetésével oldották meg.
4. A hamis eskü, büntetése sz. István H. 15. szerint, a kéz levágása vagy annak megfelelő váltság és börtölés, utóbb becstelenség és jószágvesztés volt; ez utóbbit V e r b ö c z y (II. 30. §. 5.) nyomán mind a gyakorlat mind a jogtndósok csak a szent korona elleni hamis esküre, és pedig a felségsértés és hűtelenség iránti törvények hasonlatosságára, a bűnös saját osztályrészére alkalmazzák. Lsd. Frank: Közigazság, törv. I. 265. 1. A ludasoknak gyalázó öltönyéről lsd. 222. §. 2.
5. A becstelenség! büntetésnek kiszabása a kir. tábla illetékességéhez tartozván, a hamis eskü megfenyítését a sz. korona jogaira nézve büntettéként, a kir. ügyigazgató, más esetekben magánvétségként (91. §.) a sértett fél szorgalmazta, míg újabb törvényszéki gyakorlatunknál fogva a ha-

mis eskü ez esetekben is, bűnvádi közkereset alá vétetik, és az első folyamodása rendes bíróságok által a körülményekhez képest kimérendő börtönbüntetéssel fenyítetik; ez eljárást a kir. kúria a felebbezett ítéletek átvizsgálásával megerősítette; ámbár vannak törvényszékek, melyek legújában is a jogkérdésbe sem bocsátkozván, elítélését a kir. táblához utasították; — egyébiránt e kérdés is a legújabb törvénykezési alapelvek szerint, gyakorlati fontosságát veszítette.

6. A római jog a hamis esküre általában büntetést nem szabott; a kánoni becstelenséggel, egyházi fenytéssel sújtotta, c. 18. C. 6. q. 1. c. 17. C. 22. q.

1. c. 10—12. X. de iureiur.; a Carolina szerint büntető ügyben hamisan esküvő tanú forsbátbüntetés (talio) alá esett; más fajait becstelenséggel, a felemelt ujjak levágásával fenyítette PGO. 68. 111. Az újabb törvényhozások súlyosabb, a körülményekhez képest életfogytiglani szabadságbüntetéssel, sőt mennyiben általa emberhalál okoztatott, hasonbüntetéssel fenyítik. Heffter: Lehrb. 411. §. Ha béri in: G-runds. 11.299 — 305. 1.

### 376. §.

Az ABT. hamis eskünek bíróság előtti letétele vagy ajánlását, a bíróság előtti hamis tanúságnak azzali megerősítését, minősített csalási esetnek tekinti, és hat hónaptól egy, vagy egytől öt évigleni, de mindenkor súlyos börtönnel fenyíti, mely tetemes sérelemnél húsz évigleni, a körülményekhez képest életfogytiglanivá emelhető (ABT. 199. 204. §.). A BJ. hamis tanúságban bűnösnek mind azokat mondja, kik büntető vagy polgári keresetben, tudva hit alatt hamis bizonyosságot tesznek, vagy mint műértők, felvigyázók, örök, hivatalos hitre utalva hamis bizonyítványt, vagy véleményt adnak; kivétnak azonban azok, kik oly tárgyak iránt, melyekre nézve törvény szerint kinemkérdetethettek vagy miknek felfedezése maguknak vagy hozzátartozóiknak (148. §.9.) gyalázatára válnék, hit alatt kérdeztevé, valamit elhallgatnak vagy eltagadnak; vagy kiskorúságuk miatt tanuságtételre nem alkalmasok; büntetést szab továbbá azokra is, kik büntető vagy polgári keresetben valaki kárára másnak hamis

tanúbizonyosságával élnek, habár azzal előre egyet nem értettek, arra fel nem bojtották; bevezették e büntetést akkor tekintik, ha mielőtt felfedeztetett vagy visszavonatottnak volna, a kereset ítélet által eldöntetett; ha előbb fedeztetett fel, kísérletnek van helye; a hamis tanú, ki állítását, önmaga hitelesítésekor vagy az előtt visszavonja, büntetlen, ha a hitelesítés után, de az eldöntő ítélet előtt tette, enyhébben fenýítetik; a hamis eskü büntetést szorosabb értelemben pedig az követi el, ki polgári keresetben pördöntő esküt tudva hamisan mond, vagy nyilvánító (felfedező) eskü következtében, tudva hamis felfedezést tesz; büntetése enyhül, ha az ítélet előtt önként visszavonja; e büntettek hosszabb rövidebb ideig tartó rabsággal és hivatal vesztéssel fenýítetnek. (BJ. 237—253. §.)

1. Hogy a hamis eskünek az ABT. szerint, bíróságának, a csalási büntetést általános kellékeivel ellátottnak, tehát más ártalmára irányzott-nak kell lennie, a 199. §. bevezető szavaiból és a) pontjából világos; de azon kifogás, hogy az esküvő nem akart ellenfelének vagyoni kárt okozni, mentségül nem szolgál, mert a bíróság tévedésbe vezetettik, az állam igazság szolgáltatási jogában sértetik. Legf. törv. döntv. 1851. sept. 4. nov. 24. 1852. aug. 26. Octob. 14. Érdekes A mold értekezése: „Zur Verminderung d. Meineide.“ Gerichtssaal 1857. I. köt.
2. A BJ. szerint a hamis tanúság büntető keresetben a vádlott mentségére, másnak ártalma nélkül, ha egyedül szánakozásból történt egy, ha haszonért négy évi rabsággal, ha a vádlott terhelésére vagy más ártalmára — hat, súlyosabb esetekben tiz, polgári keresetben három évi rabsággal fenýítetik. BJ. 237. 238. §.
3. A hamis tanúság kísérlete a bevezetett büntetésnek feléig, ha a visszavonás hitelesítés után történt — egy harmadáig terjedhet; ki másnak hamis tanúságával élt, annak feléig, ha pedig felbojtó volt, a hamis tanúval előre egyet értett, a büntetés egész súlyával büntetetik. BJ. 241. 242. 249. — 250. §.
4. A pördöntő vagy felfedező hamis eskü három, ha az eldöntő Ítélet előtt visszavonatottnak, egy évig terjedhető rabsággal fenýítetik. BJ. 251. 252. §.
5. P a u l u s: Certam. iurid. de periurio. Lips. 1676.  
Gerhard: Dissert. de crimine et poena periurii. Jen. 1713.  
Fichtner: Dissert. de variis periuriorum poenis. Altd. 1722.

M a l b l a n c: Doctrina de iureiurando. Norimb. 1781. 2. kiad. 1820.

M ü l l e r: De periurio. Wittemb. 1810.

M e i s t e r: Üb. d. Eid. Leipz. 1810.

Bojen: Diss. de perinrio. Gron. 1818.

D elepierre: Diss. de poena periurii. Gand. 1824.

Roszhirt: Progr. de iurisiur. religione et de poenis in periuros. Heid. 1829.

Staudlin: Gesch. d. Vorstellung u. Lehren vom Eide. Gött. 1824.

Marx: Der Eid n. die jetzige Eidespraxis. Regensb. 1855.

Zimmermann: Der Glaubenseid. Rechtsgesch. Untersuchpng. Marb. 1863.

Harmadik cím.

### *Fajtalansági büntettek.*

ELSŐ TAG

#### *Kettős házasság. Házasságtörés.*

377. §.

Fajtalansági büntettek, (*delicta carnis*) tágasb értelemben mind, azok, melyek a nemi ösztön büntetéssel sújtott törvényellenes kielégítésére vonatkoznak; azok részint mások jogait, részint a közerkölcsiség elveit sértik, ez utóbbiak fajtalansági büntetteknek szorosabb értelemben neveztetnek; az előbbiek sorába tartozik a kettős házasság büntette (*crimen bigamiáé*), mely jogérvényesen fenálló házassági köteléknek sértése, más személylyel kötött házasság által. Ezen büntett az egyház és állam által szentesített házassági intézménynek és a házastársnak tartozó hűségnek sértését, gyakran harmadik személynek csalását foglalja magában.

1. Tágasabb értelemben a fajtalansági büntettekhez, mind a házassági kötelék, (kettős házasság, házasságtörés) mind a személyes szabadság (erőszakos nemi közösülés, megfertőztetés, elragadás) sértésével járó fajtalanságok, és azoknak elősegélése (kerítés) számíthatók, az újabb törvénykönyvek többsége azonban azokat külön rovatok alatt tárgyalja, csak a württembergi az erkölcsiség megtámadásai közös czíme alatt fog

lalja egybe. H e f f t e r: Lehrb. 429. §. Bauer: Lehrb. 295. §. Haberlin: Grunds. IH. 224. 1.

2. A fajtalansági büntettek, mennyiben az elhálás tényálladékuhoz szükségesítetik, a nemző részek egyesítése által végeztetnek be; (BJ. 204. 224. §. würtemb. 307. braunsch. 197. badeni 372. §.), a régiebb criminalisták megkülönböztetései és vizsgálódásai, az emissio és immissio seminis iránt, melyekről még Meister mondja: „Ad plenam consumationem delictorum carnis generatim seminis emissio .... requiritur,“ majd: „Ad effectum autem poenae atrocioris ordinariae, praxis in concubitu seminis immissionem desiderat,“ Princ. iur. crim. 243. §. d.) és azon bal felfogáson gyökereztek, mintha e büntettek tényálladéka a nemzésre vonatkoznék, ma teljesen mellőzöttek, és helyesen mondja H ä b e r l i n: „In dieser Beziehung ist schon hier die in sämmtlichen Gesetzbüchern sich findende, und für alle Sittenverbrechen, welche durch Beischlaf verübt werden, gültige Vorschrift über die Consumption zu erwähnen, nach welcher die früheren schmutzigen Controversen über immissio und emissio seminis vollständig abgeschnitten, und die genannten Verbrechen für consumirt er klärt werden, sobald die vollständige körperliche Vereinigung erf olgt ist.“ Grunds. H. 226. 1.
3. A kettős házasságról áll Heffter észrevétele: „Man hat nicht nöthig diese Benennung mit einer andern, z. B. vielfache, m ehrfache Ehe zu vertauschen, da auch die dritte, vierte und fernere Ehe eines Verheiratheten immer nur in Bezug auf die erste gültige Ehe strafbar, mithin eine Doppelehe ist.“ Lehrb. 449. §.

### 378. §.

Alanya e büntettnek két különböző nemű személy, melyeknek legalább egyike házás; tárgya jogérvényesen kötött és még fenálló házasság; a bűncselekvén y abban áll, hogy ily nemű házassági frigy létében, harmadik személylyel szándékosan a törvények és alakszerűségek megtartásával újabb házasság kötöttek; ezzel a büntett bevégeztetik, minél fogva hol az elébbi házasság törvényszerűen meg nem kötöttek, vagy az magában véve érvénytelen volt, vagy utóbb törvényesen s véglegesen felbontatott, e büntettnek helye nincse,

1. A kettős házasság alanyai nemcsak házások, hanem nőtelenek, hajadonok,

- özvegyek is lehetnek, ha tudva és akarva, érvényes házasságban levő személylyel egybekelnek.
2. Az ABT. e büntett tárgyának az előbbi házastárs jogait tekintvén, azt a mások jogai ellen elkövetett magán büntettek során tárgyalja; egyébiránt tényálladékát a fenebb kifejtettel egyenlőkép állapítja meg. ABT. 206. 207. §.
  3. Az első házasság érvénytelenségénél ezen büntett tárgya hiányzik, és így még kísérletéről sem szólhatni, habár némely törvényhozások ez esetben is büntetésnek helyét látják (porosz bt. 139. haszjai 325. thüringi 212.); ha érvényessége kételyes, e kérdés az illetékes bíróság által eldöntendő; kifejezetten rendeli azt az ABP. 4. §. azzal, hogy annak határozata a büntető bíróra nézve is kötelező ugyan, de őt nem akadályozza azon körülmények kinyomozásában, melyek a vádlott büntethetőségét megszüntetik.
  4. A második házasságnak netalán más okokból is származott érvénytelensége, a tényálladékon mit sem változtat; legfőlebb bűnhalmazatot szülhet, mert semmis cselekvényeknélj a semmiségi okok száma nem dönt; kivéven ha a lényeges formaszeriiségek mellőzéséből eredtek, akkor csalásnak ugyan, de kettős házasságnak nem lehet helye. H e f f t e r: Lehrb. 450. §. 3.
  5. E büntetthez rendszerint szándékosság kívántatik; va nnak azonban Írók, kik ellenkezőjét vitatják és az újabb törvényhozások közül többen a házasság felet súlyos vétkesség esetében, mennyiben magán ak előbbi házassági kötelékének miléte iránt tudomást szerezni mulasztott, enyhébb fe nyitók alá veszik. Habérlin: Grunds. III. 243. 1.
  6. Kik a kettős házasságot, minősített házasságtörésnek tekintik, bevégzéséhez az elhálást kívánják, (Feuerbah, Báuer, Vuchetich, Szlemenics, S^okolay stb.) holott tényálladékanak lényege a házassági intézmény lealacsonyításában állván, a dolog természetének megfelelőleg több író (Heffter, Roszhirt, Tittman, Babér- l i n stb.) és az újabb törvényhozások szerint, formaszerű kötése által létesül, és az csak a beszámításra, a büntetés kiszabására nézve lehet befo- lyással. Nuptias enim non concubitus séd consensus facit.
  7. Az ágy és asztaltól! elválás, nem bontván fel végleg a házasságot, nem záija ki e büntettet; fogalmát mindazáltal az eljegyzésre (crimen binorum sponsaliorum) kiterjeszteni sem a törvény- sem a joghasonlatosság józan elvei szerint nem lehet.

### 379. §.

A kettős házasságra nézve, törvényeink értelmében (1599. 36. 1548. 48.49. 1625. 6. 1630. 40.) bíróságaink a halálbüntetést pallossal alkalmazták; újabb an a körülmények szerint kiszabandó börtönnel fenytik.

Az ABT. szerint büntetése egytől öt évigleni egyszerű, ha a büntetett azon; személy előtt, kivel a második házasságot kötötte, házas létét eltitkolta, hasontartamú súlyos börtön (ABT. 208. §.). A BJ. törvényes házasságban levő személyt, ha tudva más házassal egybekelt, három, ha nem házassal két, a nem házas személyt egy évig rabsággal fenyíti; amannak beszámítását enyhíti, ha házastársától hosszabb ideig távol volt, életben létét nem tudta; sőt ha halálát oly adatok vagy tudósítások után, melyeknek valótlanságát fel nem fedezhette, kétségtelennek tartotta, minden büntetéstől felmentetik. (BJ. 214. 215. 216. §.)

1. Az 1-599. 36. tcz. erkölcs-történelmi szempontból érdekes bevezetésében előre bocsátván: „Item quia inter caetera peccata et enormia facinora, quae in hoc Regno Hungariae et Slavoniae vigent, illud etiam non postremum est, quod sunt nonnulli, qui divini praecepti ac honestatis immemores, vei plures quam unam uxorem dueunt, vei autem ut libidini suae indulgeant et serviant, relicta aut interemta prima alteram super inducunt“ azoknak megfenyítését a gonosztevőkről szóló 1548. ezikkelyek szerint rendeli; az 1630. 40. által megerősített 1625. 6. is megfelelő büntetéssel (debita poena) sujtandónak rendeli, mit miután az 1548. 48. 49. halállal fenytett büntettekről intézkednek, a gyakorlat, Hnszty, Bodo, Vu · eke ti eh tanúsága szerint, ezen büntetésre magyarázott: „Verum ius cpsuetudinarium iam pridem obtinuit, reos huius eriminis gladio puniri;“ Bodo: Jurispr. erim. 264. 1. Még e században 1831. györmegeyi több férjü asszony minden bíróság által halálra ítéltetett, 1837. évben pedig Nyitra megye törvényszéke egy kétnejü férfit halálra ítélt, kit a kir. kúria hat évi börtönre marasztalt. Palugyay: Megyerendsz. IV. köt, 67. 1. XII. tábla, 162. 1.
2. A római jog, büntetésére nézve a házasságtörés és paráznaságra utal (e. 1. C. ad. lég. jul. de aduit, nov. 117. c. 11.) és becstelenséggel sújtotta. A Carolina a házasságtöréssel egyenlően (PGO. 121.) tehát halállal fenytendőnek rendelte; az újabb német törvényhozások a BJ. hasonló megkülönböztetésekkel egy évtől egész nyolezig terjedő szabadság büntetésekkel fenyítik. H e f f t e r: Lehrb. 451.
3. Hogy e büntett élévülése csak az első vagy második házasság megszűntével kezdődik, az élévülés természetéből foly. (313. §.) és a badeni tk. 357. §. kifejezetten megérintetik.

## 380. §.

A házasságtörés általában (nősparáznaság, adulterium, *violatio matrimonii*) a házassági hűségnek szándékos megszegése azon kívüli elhálás által; különösen hazai büntető jogunk szempontjából: a feleségnek részéről; (sz. László I. 13. 20. Kálmán II. 8. ük. I.

105.) bűnösségének alapja az egyházi és állami törvények által szentesített házassági hűség sértésében, a házi béke s nyugalom megzavarásában, a család törvényes öröködési jogai veszélyeztetésében áll; mit leginkább a nő házasságtörése eredményezvén, törvényeink azt súlyosabb fenyíték alá vették.

1. A házasságtörést, mint az élet legbensőbb közösségére kötött frigynek megsértését, a keresztény vallás az ész- és kánoni jog szempontjából mindkét házastárs követheti el: „Eadem a viro, quae ab uxore debetur castimonia. Quidquid in ea, quae non sit legitima uxor, commissum fuerit, adulterii crimine damnatur“ c. 4. C. 32. q. 4. „Apud nos quod non licet faeminis non licet viris, et eadem servitus pari conditione censetur“ c. 20. C. 32, q. 5. „Christiana religio adulterium in utroque sexu pari ratione condemnat“ e. 23. C. 32. q. 5. ugyan azt követte a német közös jog (PGO. 120.) és az újabb törvényhozások Haberlin: Grunds. III. 227. 228.1.
2. Ellenkezőleg a római jog a *ius thori-t*, csak a férjnek tulajdonítá fi. 4. fr. 6. §. 1. fi. 14. §. 1. D. ad lég. Juh de aduit, és csak is azon férfiakat, kik mások feleségeivel paráználkodtak, nevezi sácrileg *nuptiarum, temeratores alienarum nuptiarum* §. 4. J. de publ. iud.
3. Mind sz. László I. 13. 20. mind Kálmán H. 8. s az I. 105. cz. csak is a parázna nő fenyítéséről intézkednek; csak is a férjnek tulajdonítanak bűnvádi keresetet, miért is Vuchetich különbséget tevén a házasságtörés közt általában és különösen véve, ez utóbbiról mondja: „In sensu speciali proprio iuris criminalis adulterium est concubitus cum alterius uxore“ Instit. iuris erim. 300 1. Hogy azonban a férjt is, közbotrány esetében, a közerkölcsiség érdekében enyhébb fenyíték alá vehetni, alantabb érintendjük. (382. §.)

## 381. §.

Alanya a házasságtörésnek nem csak házasságban élő személy, kiválólág nő, hanem mint büntársa



az azzal tudva közösülő nem házas is; tárgya jog-  
 érvényesen fenálló házassági viszony, bűncselekvé-  
 n y e házas személynek, nevezetesen nőnek nemi közö-  
 sülésében mással, mint házastársával áll, és az elhálás  
 által végeztetik be.

1. Ha mind két bűnös házasságban élne, a házasságtörés kettős vagy kétoldalú, (*adulterium duplex s. duplicatum*) egyébként egysze-  
 rűnek (*adulterium simplex*) nevezetik.
2. Azon kellékek, melyek a házasság érvényére nézve, a kettős házasság  
 tényálladékához, azok a házasságtöréshez is szükségeltetnek; érvényte-  
 len vagy felbontott házasságnál vagy jegyesek közt, sem e bűntettől sem  
 annak kísérletéről nem szólhatni. Bauer: Lehrb. 220. §. Heffter:  
 Lehrb. 444. §. Szlemenics: Fenyítő törv. 85. §.
3. Azon kérdésre, vajjon házasságban élő kéjnével elkövethetni e házasság-  
 törést, a római jog szempontjából szétágaznak a feleletek és Wächter  
 tíz véleményről télesen említést; a mint egyáltalán a házasságtörés körül, a  
 római és keresztény felfogás különbségénél és a források bizonytalanságá-  
 nál fogva, számosak voltak a vitás tárgyak, melyek az újabb törvényho-  
 zások határozott intézkedései folytán, jelentőségüket veszítették. Wäch-  
 ter: Lehrb. d. Strafrechts H. 417. 1.
4. Míg többen a criminalisták közül (Quistorp, Leyser, Bodo  
 stb.) bevégzéséhez az immissio seminis-t megkivánták, és Vnchetich  
 e tekintetben az állandó törvényszéki gyakorlatra hivatkozik (*Instit. iur.  
 crim. 301. 1.*) számosán (Boehmer, Henke, Martin, Bauer,  
 Mittermaier, Heffter stb.) ellenkezőjét vitatják, mi pedig a  
 fenebb mondottakra hivatkozva e tárgy további vitatását fölöslegesnek  
 tartjuk (377. §. 2.)
5. Az elhálásnak természetszerű módon kell történnie, mert ellenkezőleg a  
 természet elleni fajtalanság büntetének súlyosító körülmények közt volna  
 helye. H ä b e r l i n: Grunds. IH. 228. 1.

### 382. §.

Hazánk régibb törvényei szerint a férj, ki a há-  
 zasságtörés tétén kapott nejét megölte, büntetlen ma-  
 radt, (sz. László I. 13. Hk. I. 105.) azonkívül a férj  
 fel van jogosítva, hogy neje ellen bűnvádi keresetet és  
 pedig fejvesztésére indíthasson; (I. 105. §. 2.) ez, ha  
 bűnösnek találatnék, hitbérét is veszti, és újabb gya-  
 korlat szerint büntársával szabadság büntetéssel sújta-

tik míg az asszony házasságtörő férje ellen csak az elválást követelheti; egyébiránt a házasságtörő nő elleni bűnvádi keresetet csak férje indíthatja meg, ki attól el is állhat, sőt az ítéletileg kimondott büntetést is elengedheti. (203. §. 2.) azonban csak egyszer, mert ha a tudomására jutott paráznaságot, akár kifejezetten, akár hallgatagul, nejével együtt lakván és élvén, vagy a keresetet hatvan nap alatt meg nem indítván (314. §. 3.) megbocsátotta, másod ízben vádjogával többé nem élhet; ez esetben a parázfla nő csak is netalán okozott közbotránynál fogva vétethetnék hatóságilag fenyíték alá; mi ez utóbbi esetben a közerkölcsiség érdekében, házasságtörő férjekre nézve is alkalmaztathatik.

1. Sz. László I. 3. nyíltan mondja: „Siquis uxorem cum altero viro adulterantem necaverit, Deo de se rationem reddat et sí voluerit, aliam dúcát,“ megerősíti I. 105. §. 1. (habár a Törvénytarban olvasható: „necem inferendi habeat facultatem“ helyett, az eredeti kiadásban habeat olvasható) hason intézkedésre akadunk a római jogban, és német közös jogban (245. §. 2.) és habár ezen hazai ellenkező törvény által meg nem szüntetett jogosítványt, Kittonich a férfi-büntársra, éj idején (Dtr. meth. c. 4. q. 24. n. 8.) szorítá, már B o d o (id. műnk. 184.) roszalá, és Szokolay helyesen mondja: „A férjnek in flagranti ölhetési joga, jelen korunk intézeteivel és szelidebb szellemével össze nem fér,“ majd: „Törvényeink ugyan megengedik, de ha szükségbeli védelmet nem foglal magában, büntetés nélkül nem marad“ Büntetőjogtan 316. 1. a felmentésnek nem csak még e században hazánkban, hanem főkép a büntárs megölése esetében Angol— Franciaországban és Északamerikában is, a jogos indulat legfőbb fokánál fogva, több példaira akadunk (245. §.) Lsd. R in t e 1: Beiträge zur Würdigung der franz. Jury. Münster 1845. 199—218. 1. Heffter: Lehrb. 230. §.
2. Legrégibb törvényeink a házasságtörő nőt egyházi fenyíték alá vették, (Sz. László I. 20. Kálmán II. 8.) már egymáshoz hajtott fákhöz kötötték, vagy lovak által szétszaggattatták, (Kittonich: Dub. 48.) míg Verb ö c z y korában a fenebb érintett büntetés és eljárás volt gyakorlatban.
3. Hogy bűnvádi kereset a nőt nem illeti, világosan állítja Kittonich: Dub. 48.; és hazánk törvényes gyakorlatát tekintve B o d o is: „Quia id; uxori neque lex, neque consuetudo pátriáé indulget, ut videlicet criminaliter agat; ad divortium tamen velut marito innocentí, contra adulteram coniugem, ita reciproce coniugi innocentí adversus maritum, fás est.“

- Jurispr. crim. 240. 1. hasonlólag Huszty: Comment. lib. Ül. tit. 17.§. 15. A házasságtörő férjnek azonban az elválásból vont joghasonlatosságnál fogva, a bűnvád jogát hasonbűntü felesége ellen megtagadja, B o d ó id. hely.
4. Miután a házasságtörési vádkeresetet, a régibb és újabb törvényhozások a családi élet nyugalma és szentsége tekintetéből kizárólag a férjre ruházták, a házasságtörés hatósági büntetését csak is az érintett okoknál fogva igazolhatni; ellenkezőleg a törvény alapoka és célzatának mellőzésével a férj megbocsátás! joga teljesen meghiusítottán; valamint a férjre nézve is Szokolay állítása: „Szokásaink azt is büntetés alá vonják a bíró kimérése szerint“ Büntetőjogi. 315.1. csak az említett megszorítással felel meg törvényszékeink gyakorlatának.
5. Az újabb gyakorlat, nevezetesen a férj elengedési joga és a bűntárs megfenyítése bizonyosságául szolgál a kir. iBbla 1861. nov. 12. 977. sz. ítélete, mely szerint: Alperesnő ellen vádképen felhozott házasságtörés, férjének K. Károlynak a megye törvényszéke előtt 1361. évi septemb. 30. tett nyilatkozatánál fogva megbocsáttatván, és így a vád alapjául szolgáló büntethetősége elenyészvén, alperesnő a reá kimért fogsági büntetés alól felmentetett, s e részben a megyetörvényszék ítélete megváltoztatok; a nem felebbezett K. Ferdinand alperesre nézve érintetlenül hagyatván. Törvényszéki Csarnok 1862. 12. sz. Az öntudatos szándékosságot a bűntársra nézve követeli ugyancsak a királyi tábla 1861. jun. 12. 200. sz. ítélete. Törv. Csarn. 1861. 126. sz.
6. A hitbér és jegyajándéokra nézve az I. 105. §. 2.: „Ubi autem ipsa mulier ob huiusmodi adulterium, iuridice extremo supplicio mulctata fuerit, fratres eius solummodo rés paraphernales, et non dotalitium eius recuperare poterunt; et hoc si liberos non habuerit aut testamentum de illis non fecerit; nam hocmodo ad liberos suos devolventur, vei testamentariis ipsis cedent.“
7. A justiniani római jog a más feleségével paráználkodó férfit halállal, a nőt vesszőzéssel, kolostorba zárással, és vagyonbiüntetésekkel illette (Nov. 117. c. 9. nov. 133. c. 10.); a középkor kegyetlen büntetéseit a szelidebb korszellem mindenütt megszüntette; és az újabb német törvénykönyvek a házasságtörést mindkét részről a sértett fél panasza folytán fél évig tartó szabadságbüntetésekkel fenyítik, mélyek a körülményekhez képest nevezetesen kettős házasságtörésnél súlyosbíthatok. Heffter: Lehrb. 445. § Haberlin: Grunds. III. 230—232. 1.

### 3 83. §.

Az ABT. a házasságtörést kihágásnak tekinteti, és azt mind a házas mind a nem házasra nézve egytől hat hónapiglanl fogsággal, rendszerint csak a sér-

tett fél kívánságára bünteti a nő szigorúabban büntendő, ha a születendő magzat iránt kétség támad; a kifejezetten vagy hallgatagul történt elengedés (303. §.

3.) a közzétett büntetést, a; bűntársakra nézve meg nem szünteti (ABT. 502. 503. §.). A BJ. a házasságtörést, ha mind két fél házas, hat, ha csak az egyik, a házásra nézve négy, a nem házasra két havi fogsággal, hasonlólag csak a sértett fél panasza folytán fenyíti; ennek kereset-joga is megszűnik, és pedig minden bűntársra nézve ha, miután az elkövetett házasságtörést megtudta, házastársának megbocsátott, vagy vele szabad akaratból tovább is szoros házassági viszonyban élt, már előbb ágytól és asztaltól el voltak választva, vagy panaszát a végítélet előtt, habár csak egyik büntetésre nézve visszavonta (BJ. 217—220. §.)

1. Az ABT. a büntetés alá tartozó fajtalansági üzlet esetében (399. §.2 ) a házas nőt férje panasza nélkül is fenyíték alá veszi, házassági viszonyát súlyosító körülménynek tekinti; sőt e kihágás egytől három hónapig kiszabott szigorú fogságbüntetése, a férjre nézve háromtól hatig emelkedik, ha neje üzletébe beleegyezett, abból nyilván hasznot húzott. ABT. 510 öli. §.

2. Miután az ABT. szerint a vádjog hallgatagul csak hat hét lefolyta alatt enyészik el (303. §. 3.), sem az elhálás sem a kölcsönös házasságtörés azt meg nem szünteti. He rb st: Handb. n. 223. 1. A vád egyébként akár mily a közrend fentartására jogosított felsőbbség előtt történhetik. Legf. törv. döntv. 1353. jan. 28., és a sértett féltől függ, vajjon vádját, mind a bűntársak vagy csak azok egyike ellen megindítani, illetőleg folytatni akarja. MR. 1859. sept. 5. BTL. 163. sz.

3. A BJ. 219. §. szerint ha csak egy fél panaszoltnak is be, a közkereset minden büntetésre kiterjesztendő.

4. Ungebauer: De delictis carnis. Jenae 1640.

Hahn: De delictis carnis. Helmst. 1645.

S t r u v e: De venere illicita eiusque coercitione. Vittemb. 1747.

Rudolph: De criminib. déliét, carnis utplur. accessoriis. Eri. 1763.

Cella: Von Verbrechen u. Strafen in Unzuchtsfall. Zweibr. Leipz. 1787.

S t ü b e l: Qútenus actiones quae vulgo delicta carnis dicuntur e princip, iuris publ. univ. sint coercendae. Vittemb. 1793.

- Pauli: Fragments üb. Philos, d. Jurisprud. und iurist. Aphorism, üb. Minderung u. Strafe, fleischl. Verbreehen. Halle 1799.  
 Wacht er: Abhandl. a. dem Strafrecht. Leipz. 1835. I. kötet.
5. Thomasius: De crimine bigamiae et de bigamiae praescript. Lips. 1685. 2. kiad. 1749.  
 Z e i s i u s: De bigamia eiusque effectibus. Arg. 1703.  
 Schott: De poena bigamiae ordin. Lips. 1771.  
 Eschenbach: Progr. de poene bigamiae. Kost. 1787.  
 Kok: De bigamia et poena bigamiae. Groning. 1803.  
 Müller: Comment, de poena bigamiae capitali abroganda. Lips. 1819.
- 6; B o c e r: De adulterio et adulteris. Tub. 1625.  
 W i b e l: Dissert, de adult. Tub. 1645.  
 Hoffmann: Ad. leg. lul. de adult, coerc. lib. sing. Franc, ad V. 1732.  
 M o g g: De poena adulterii Arg. 1736.  
 Rivinus: Progr. de adulterio. Vitt. 1755.  
 Heller: Üb. d. Strafe d. Ehebruchs. Ulm. 1773.  
 Püttmann: De causis nonnull, adult, poen. mitig. spuriis Lips. 1776.  
 M e u r s: De adulterio. Lugd.-Bat. 1779.  
 Haupt: De poena adulterii. Lips. 1797.  
 Thilo: De crimine adulterii eiusq. poena. Lips. 1810.  
 P i r m e z: Dissert, de marito thori violati vindice. Lovanii 1822.

## MÁSODIK TAG.

*Erőszakos nemi közösülés. Elragadás.*

## 384. §.

Az erőszakos nemi közösülés büntette (stuprum violentum, Nothzucht) valamely, kiválólag tisztességes nőszemélynek kényszerítése, házasságon kívüli elhálásra. Súlya e büntettnek nemcsak a nemi ösztön jogellenes kielégítésén, hanem a női szemérem és becsület durva megsértésén, a személyes szabadságnak tettleges bántalmazással, s az emberi méltóság lealacsonyításával járó, erőszakos megtámadásán gyökerезik.

1. Az erőszakos nemi közösülés mint összetett büntett (94. §.) több jogsértést foglalván magában, a criminalisták már a szabadság (Feuerbach), már a testépség (B a u c r), vagy női szemérem (H e f f e r), már a közérkölciség (H a b e r l i n) elleni merényletek közé sorozzák; mi a kifejtett nézetek folytán (94. §.) legcélszerűebben e helyen tárgyalandónak

véltük; Bauer: Lehrb. 181. §. Mi 11 er m a i er jegyzete. Feuerbach: Lehrb. 263. §. Habermil: Grunds, d. Criminalr. III. 250.1. Wachter: Handb. 133. §.

2. E büntett súlyát jellemzetesen kiemeli az 1514. 47. tcz.: „Utque omne seculum agnoscat pariter et reminiscatur, quam detestabile, quam enorme, quamve turpe vitium sit, post Deum apud hungaros virginum defloratio, ac mulierum violatio, niversi tales praesumptuosi, Deoque et hominibus detestandi latrones horrenda nece perant.“ Hogy az erőszakos paráználkodók a rablókkal a középkorban egyenvonalba helyezettek, bizonyítja Mi t t ermaier: Zeitschr. f. ausr, Gesetzgeb. I. 231. 1., „Ha vérfertőzöttséssel vagy házasságtöréssel jár, bűnhalmazatnak van helye.,

### 385. §.

E büntett alanya csak férfi; tárgya nőszemély, törvényeink értelmében (sz. László 1.32. 1514. 47. 1522. 36.) kiválólag tisztességes leány, aszszony vagy özvegy; habár kétségbe nem vonhatni, hogy kéjnéőn elkövetett erőszakis, szabadsága sértésével járván, büntetlenül nem maradhat; kivéteik mindazáltal az illetőnek felesége a házassági viszony természeténél fogva; a bűncselekvény abban áll, hogy a nő physikai erőszak, veszélyes fenyegetések vagy érzékei csalárd elkábitása által, az ellenállásra képtelen állapotba helyeztetik, és abban akarátja ellen, jogtalanul elhálásra használtatik; azzal, a büntett be végeztetik, az arra vezető cselekvények mint annak kísérletei kerülnek büntetés alá.

1. Hogy e büntetthez a férfin, mint tettesen kívül, nőszemélyek is járulhatnak, a büntársaság különböző viszonyainak természetéből foly (136. §.).
2. Valamint a római jog (c. 22. C. ad leg.inl. de adult.) és a Carolina (PGO. 119.) e büntettet csak tisztességes nőkre szorítják, úgy hazai törvényeink is a „virgo puella vagy mulier“ kifejezéseivel élnek, melyek a kéjnéőre (meretrix; Sz. László I. 34.) ki testével keresetet üz, annál kevésbé alkalmazhatók, minthogy a büntett főnyomadéka, a női szemérem és becsület sértése, teljesen hiányzik; mire nézve hazánk írói is (B o d ó, S z l e m e n i c s, V u c h e t i c h stb.) egyetértenek; az újabb törvényhozások a személyes szabadság szempontjából azt minden nőre kiterjesztik, de rend-

- Szerint kéjnőre nézve enyhébben büntetik (braunsch. 172. thuring. 291. badeni 335.), egyébiránt e határvonal kijelölése körüli nehézségekről Lsd. Kappler: Litteratur d. Criminalr. 180. 1.
3. Hogy serdületlen leányokon is elkövethetni e büntettet, természetéből foly, s az njabb törvényhozások által is elismertetik; némelyek kétségbe veszik, ha a valóságos elhálás még lehetetlen. H e f f e r: Lehrb. 293. §.
  4. A fenyegetésnek, a nő vagy hozzátartozóinak életét, testépségét veszélyeztető jelenléges bajjal kell történnie, a jövőre vonatkozó fenyegetések az akarat szabadságát ki nem zárják: „Vis compulsiva qualis inest minis atrocibus, cum praesenti periculo vitae et integritatis corporis non aliter quam concubitu depellendo, coniunctis.“ M e i s t e r: Princ. iuris crim. 276. §.
  5. Az érzékek elkábítása nemi közösülésre irányzott szándokkal, a nőt, akarata ellen ellenállási képességétől megfosztván, e büntett tényálladékát megállapítja (ABT. 125. §. BJ. 201. §. würtemb. bt. 295. braunsch. 172. hannov. 270. hassiai 329.) ellenkező véleménynek azonban M e i s t e r: Princ. iur. crim. 273. §. Fenerbach: Lehrb. 264. §. Heffter: Lehrb. 293. §.
  6. Az ellenállásnak komolynak kell lennie, mit a körülményekből meg kell ítélni; az elhálásnak az abból eredt kimerültség, vagy a ravaszul eszközölt elkábítás idején történnie, mert igazán mondja M e i s t e r: „Nec etiam coacta dici potest ea, cuius dissensus serius, et constans non fűit.“ Princ. iur. crim. 276. §. Azonban sem a bekövetkezett viselősségből, sem a panasz mulasztásából a beleegyezésre következtetést nem vonhatni. Merkel: Lehrb. d. gerichtl. Mediain. 459. 1.

### 386. §.

Az erőszakos nemi közösülés büntetése törvényeink szerint a halál (sz. László 1.32. 1514. 47. 1522. 36.), jelenleg a körülmények szerint kimérendő súlyosabb börtönbüntetés alkalmaztatik. A tettes hozzájárulása nélkül, öntudatlan állapotban levő személyekkel elkövetett elhálásról (stuprum nec voluntarium nec violentum) törvényeink ugyan nem rendelkeznek, de megfenyítését a törvény hasonlatosság elveiből (286. §.) méltán következtethetni.

1. Az 1514. 47. tcz. az erőszakos nemi közösülésre kiszabott, az utódokra, azok hiányában szűlőkre is kiterjedő örökös becstelenség, a pórlázadásra vonatkozó ideiglenes intézkedés volt, mit az 1522. 36. is bizonyít, mely halálbüntetést rendel: „Violatores Ecclesiarum ac puellarum et mulierum,

- qui fuerint, capitali poena puniri faciant;“ minek folytán újabb időben is 1821, Hevesmegye törvényszéke erőszakos nőszeplősítőt halálra ítél. Palugy a y: Megyerendszer IH. 67.1. XI.' tábla.
2. Az öntudatlan állapotban levő személyek közé az alvók, elájultak, teljesen részegek, örültek stb. tartoznak; a közösülést azokkal, és még nem törvényes korú, habár beleegyező leányokkal B o d o halállal fenytendőnek tartá: „Quia talis illegitimae aetatis, aut mente capta puella, aut etiam vidua ob rationis defectum, ad huiusmodi actum illicitum consentire nequit, taliterque vi potius quam cohensu tale stuprum commissum esse cehsetur.“ Jurispr. crim. 255. 1.
  3. Büntetése a Carolina szerint a pallos (PGO. 119.) de csak az erőszakolt panaszára; az njabb törvényhozások a körülmények és következményekhez képest 2—20 évi, sőt bekövetkezett halál esetében életfogytiglani börtönnel, a badeni bt. ez utóbbi esetben, ha határozott vagy határozatlan szándékossággal történt, halállal büntetik; az öntudatlan állapotokkal történt közösülést, melyet több törvénykönyv (braunsch. 174. hannov. 272. megfertőztetésnek (Schändung) nevez, enyhébb fenyték alá veszik. H ä b e r l i n: Grunds. Hl. 272. 1. H e f f e r: Lehrb. 295. §.

### 387. §.

Az ABT. és BJ. szerint e büntett tárgya minden nőszemély; az előbbi a tettes hozzájárulása nélkül védtelen vagy öntudatlan állapotban létező, nemkülönben tizenegyedik évét még meg nem haladott, habár bele egyező nőszemélyen szántsándékosan. merénylett házasságon kívüli elhálást is, erőszakos nemi közösülésnek tekinti; büntetése öt és tiz év, ha a sértett nő egészségére vagy életére nézve nevezetes ártalmat szenvedett, tiz és húszt közötti, ha pedig halála következett, életfogytiglani súlyos börtön; megkülönbözteti attól az ABT. a megfertőztetés büntettét, (Schändung), melynek alanya: férfi vagy nő; tárgya tizenegy éven aluli fiú vagy leány, úgy szinte minden védtelen vagy öntudatlan állapotú, de a tettetstől különböző nemű személy; cselekvénye pedig azoknak kéjkielégítésre irányzott nemi használatában áll, az elhálás kivételével; büntetése egytől öt, fölötté su-



lyosító körülmények közt tíz, sőt ha a fenebb érintett következmények egyike előfordulna, húsz évi súlyos börtön. (ABT. 125—128. §.)

1. Hogy az érzékek ravasz elkábításafolytán eszközlött elhálást, mind az ABT. 125. §. mind a. B. J. 201. §. erőszakos nemi közösülésnek tekintti, már fenebb 385. §. 5. érintettük.
2. A tizenegy éven aluli leánynyal eszközlött nemi közösülés akkor is büntettnek tekintetik, ha az szüzessége birtokában többé nem volt, mert az által a törvény oltalmát el nem vesztette (Legf. törv. döntv. 1853. oct. 20.) nem is szükségeltetik oly fejlettsége, miszerint az elhálást nem csak „mérényiem“, hanem teljesen végrehajtani is lehessen (Lf. törv. döntv. 1853. jun. 16.); hiányzik azonban tényálladékának szükséges kelléke a szándékosság (115. §.) ha a leány már serdült korúnak tekintetett és tartatott. Lf. törv. döntv. 1853. pct. 7.
3. A megfertőztetés az ABT. értelmében különbözik más német törvénykönyvek e nevű büntettnek tényálladékától. (386. §. 3.)
4. Az elhálást vagy fajtalanködást gyermekekkel 15, 14, vagy 12 éven alul az újabb törvényhozások általában, részint nemi különbség nélkül, részint csak leányokra nézve erkölcsi és physikai káros hatása tekintetéből fenyték alá veszik. H a b e r l i n: Grunds. III. 272—283.1.

### 388. §.

A B. J. a bevégzett erőszakos nemi közösülést hat, ha tizenegyedik évét meg nem haladott leányon vagy szülei, gyermeki, testvéri viszonyban állók közt követtetett el, tíz évi rabsággal fenytíti; kísérletének büntetése annak feléig terjed; súlyosabb betegség vagy sérítés<sup>1</sup> bekövetkezése esetén, annak tekintetbe vételével súlyosabban, ha a nő életét vesztette, mint a gyilkosság, e fenebb említett súlyosabb körülmények közt holtig tartó rabsággal és hivatalvesztéssel, ha az elhálás nem a tettes által okozott öntudat nélküli állapotban történt, két, ha magát álnokul a nő, férjének színlelte, egy évi rabsággal büntetetik és mind ezen esetekben a bütiös pénzbírságra is a sértett fél részére ítélandó, mely a sértő vagyona- és a sérelem súlyához képest megha-

tároztatván, húszer forintot meg nem haladhat. Ezen büntett, magán panasz nélkül közkereset alá csak akkor vétetik, ha a sértett fél halála, örültsége következett, nyilvános helyen történt, közbotránkozással vagy vérfertőzöttségel egybe volt kötve; egyéb esetekben a sértett fél, férje, szülei vagy törvényes gondviselői panasza szükségeltetik. (BJ. 200—209. §.)

1. Mikor tekinthető a büntett bevezetnek, már fenebb mondottak. (385. §.)
2. A kísérlet büntetősége beáll, mihelyt a nőszemély tetteles erőszakkal veszélyes fenyegetésekkel vagy beadott szerek által oly állapotba helyeztetett, melyben ellenállni képtelen volt. (BJ. 203. §.)

### 389. §.

Az elragadás büntette (crimen raptus), valamely, kiválólag tisztességes nőszemélynek, erőszak vagy ravaszág általi jogellenes eltávolítása, letartóztatása, nemi közösülés végett. Bűnössége nemcsak a nő személyes szabadságának, hanem főleg nemi becsületének, tisztességének, vagy az annak őrizete és oltalmára hivatott személyek jogainak sértésén alapszik. (Sz. Istv.

- .....
1. Ezen büntett osztályozására nézve is szétágaznak a vélemények, míg az írók és újabb törvényhozások többsége, a személyes szabadság elleni merényletek közé sorozzák, a badeni bt. a BJ. több íróval (M e i s t e r, Heffter, Mittermaier stb.) a nemi ösztön kielégítésére vonatkozó büntettek sorában tárgyalják, mi Mittermaier szerint a Carolinának (PGO. 118.) a nemi erőszak és elragadás rokonságát elismerő nemesebb felfogásával is teljesen összhangzik. Feuerbach: Lehrb. 255. §. jegyz. B a u e r: Lehrb. 191. §.
  2. Az újabb törvényhozások e büntett tényálladékára nézve szétágaznak, és a régiebb gyakorlatban előfordult több kérdést mellőznek, mit H, a b o r i i n e büntett jelenlegi ritkább elkövetéséből magyarázandónak tart. Grunds. des III. 157. 158. 1.

### 390. §.

Alanya e büntettnek rendszerint férfi, de menyiben a ragadás más számára, vagy a férj, szülék jo-

gai sértésével történnék, nő is lehet; tárgya: nő, kiválólág tisztességes leány, asszony vagy özvegy az elragadó feleségének kivételével (385. §.), a bűn cselek vény abban áll, hogy a nő vagy saját személye, vagy azok ellen, kiknek törvényes oltalma alatt van, használt erőszakos vagy ravasz eszközökkel, tartózkodási helyétől, akár elvezetés, akár letartóztatás által eltávolítottatik, és ily módon önrendelkezési jogától, az arra hivatottak oltalmától jogellenesen megfosztatik; miért is annak az elragadottnak, vagy ha önjogu nem volna, az érdeklettek, tehát férje, szülei, gyámjának hozzájárulása nélkül, és pedig elhálási célzattal kell történnie, akár ez utóbbinak valósítása házasság nélkül, akár ennek kierőszakolása ulján, akár maga az elragadó, akár harmadik személy által szándékoltassék; csak az erőszak közvetlenül az elhálásra ne irányoztasék, minthogy ez esetben az erőszakos nemi közösülés büntette létesülne; ha mindazáltal házassági célzatból történt, a fenálló törvények szerint szülei, gyámja, engedelmé nélkül is érvényes házasságra jogosított leány-nak beleegyezésével kötött házasság, tényálladékot megszünteti, minthogy nem létező jogok megsértéséről nem szólhatni; a büntett be végeztetik az eltávolítás tette által, mihelyt az elragadó a nőszemélyt teljesen hatalmába ejtette, a nélkül, hogy az elhálás, a házasság valóságos jogellenes megkötése arra szükségeltetnék; büntetését, miután régibb hazai törvényeink többé nem alkalmazhatók (sz. Istv. II. 25. Kálmán I. 59.) mennyiben más büntettel nem párosul, a bíró bölcs belátása szerint, tekintettel a fenforgó körülményekre határozza meg. (1723. 12.),

1. Házias nő, szülői vagy gyámi hatalom alatt álló leány, kik elragadásukba beleegyeznek, bűntársaknak tekintendők, és az elsőnél a házasságtörés vagy kísérlete is hozzájárul; ez eseten kívül azonban több író (W a c f a t e r, H e f f t e r, B a u e r s t b.) a nőt büntetlennek tartja, míg mások (B ö h m e r, Q u i s t o r p, R o s z h i r t, M e i s t e r s t b.) és az újabb törvényhozások többsége (würtemb. 279., thüring. 146. braunschweigi 171. stb.) az ellenkező nézetnek hódolnak. H e f f t e r: L e h r b. 462. §. H a b e r l i n: G r u n d s. n i. 174—75.
2. A tisztesség kellékére nézve a fenebb mondottak (385.§.2.) alkalmazhatók, vannak törvényhozások, melyek e büntett tárgyának a férfit is tekintik, figyelemmel főleg a természet elleni fajtalankodásra; a római, a német közös jog és hazánk az elragadásról szóló törvényei csak nőszemélyeket (puellam, sz. Istv. H. 25. raptus mulierum Kálm. I. 59.) említenek; és tekintettel azon körülményre, hogy e büntett sajátságos jelleme a nő i szemérem megtámadásában áll, a dolog természeténél fogva is férfira nézve inkább az emberrablás, azzal párosult természeti fajtalankodás büntetének lehetne helye; ellenkező véleményű Szlemenics: „E büntettet elkövetni akár nőszemélyen, akár férfin.“ Fenyítő törv. 88. §. V u c h e t i c h azonban e kérdést inkább a regények, mint tudomány körében tartozónak véli. I n s t i t. i u r i s c r i m. 267. 1.
3. A hely nagyobb vagy kisebb távolsága, a büntett tényálladékan mitsem változtat: „Num de domo in domum eiusdem civitatis raptus fieri possit inter interpretes controversum est; séd frustra nam ea quaestio nonnisi in concreto e circumstantiis diiudicari potest.“ M e i s t e r: P r i n c. i u r i s c r i m. 281. §. Sokan (Tittmann, Quistorp, Meister, Heffter, Mittermaier, Wachter stb.) az elvezetést feltétlenül szükségesnek, a letartóztatást elégtelennek tartják, holott ez is teljesen megfelelni látszik e büntett lényeges feltételeinek. F e u e r b a c h: L e h r b. 256. §. M a r t i n: L e h r b. d. S t r a f r. 301. §. H e n k e: H a n d b. H. 178. 1. B a u e r: L e h r b. 192. §. egyetértének a würtembergi, bajor, thüringeni, hannoverai, hessiai, badeni stb. törvényhozások. H a b e r l i n G r u n d s. H L 163. 1.
4. A szerzetesi fogadalom kötelékénél fogva, mind a római (c. 54. C. de episc. et élér. nov. 123. e. 43.), mind a kánoni jog (c. 2. 3. C. 36. q. 2.) különösen említik az apácák elragadását; hasonlólag B o d ó: l u r i s p r. c r i m. 267. 1. és H e f f t e r: L e h r b. 458. §.
5. A félj, szüle és gyámnak az elragadott akaratjával ellenkező hozzájárulása, a büntettet meg nem szünteti, hanem azok bűntársaságát állapítja meg; a nemi közösülés ezéltutában e büntett megkülönböztető jellege az emberablás vagy szabadság korlátozásától mutatkozik.
6. Házasság esetében a házassági beleegyezésre képes és a fenálló törvények szerint feljogosított leány önkényes hozzájárulása, a kánoni jog szempontjából, miután a szülők beleegyezését a házasság érvényességéhez feltétlenül nem kívánja, megszünteti e büntett tényálladékat, (cap. 6. 7. X.

de raptoribus), mely véleményben több criminalista (Grolmann, H e n k e stb.) osztozkodik. Hazánkban sz. Istv. H. 25. ugyan rendeli: „Si quis militum impudicitia foedatius puellam aliquam sine cōsensione parentum sibi in uxorem rapuerit, decemimus puellam parentibus reddi“ stb. és B o d ó ez esetben is tekintettel a felek rang- és osztálykülönbségére, már enyhébb, már szigorúbb büntetéseknek helyt ad (lurispr. crim. 267.1.); de méllözvéri, hogy sz. István törvénye nem az érintett esetre látszik ezéložni, Kálmán I. 59. az elragadásra a kánoni jogot rendeli döntőnek, és annak elvei annál nyomosabbak e kérdésben, minthogy hazánk katolikusai házassági ügyében, mindig érvényességgel bírt, és mellette azon természetes jogelv, hogy nem létező jogokat meg sem sértetni és' több 'gyakorlati példa is szól; tagadhaflan azonban, hogy az okoskodás ereje csakis azokra nézve áll, kiknél a szülei beleegyezés a nagykorúság előtt meg nem kívántatik. B a u e r: Lehrb. 257. §.

7. Azon kérdés eldöntése, vájjon jegyesén elkövethetni-e ezen büntettet? mit a kánoni joggal (cap. penul. X. de raptor.) némelyek tagadnak (Meist é r, B a u e r stb.), mások azonban igenlenek (Feuerbach, Heff t e r stb.) á menyasszony megegyezhetési képességétől és beleegyezésétől az eljegyzés jogerejétől függ.

8. Büntetése az elragadásnak a római jog (c.un. C. de raptu virg.) szerint a pallos és vagyonesztés, mely az elragadottra, kolostorra vagy kincstárra szált: azonfelül a sértett férj vagy szüle a tettenkapott elragadót megölhetette; apáczánál pedig még a kísérlet is halállal fénytettet; a Carolina (PGO. 117. 118.) a római jogra utalt; a gyakorlat mind a halált, mind a vagyonesztést mellőzte; az újabb törvényhozások rendszerint csak a sértettek panaszára szabadságbüntetéssel, mely a körülményekhez képest tíz évig is terjedhet, fénytetik. H e f f e r; Lehrb, 461. §.

### 391. §.

Az ABT. az elragadása nyilvános erőszakoskodás esetei közé sorolván (345. §. 1.) fogalmát a kifejtett tényálladékon kívül, még azon esetre is kiterjeszti, ha bármilyen célzattól és akár éressék az el, akár nem, kiskorú gyermek szüleitől, gyámolt gyámjától vagy gondviselőjétől ravaszsággal, erőszakkal elragadtatik; büntetése, ha az élrágadott személy beleegyezett, hat hónaptól egy évigleni, ha akarata ellen történt, vagy tizennegyedik évét be nem töltvén, meg nem is egyezhetett, öttől tíz évigleni súlyos börtön. (ABT.

96. 97. §.) A B.J. a nőrablót az emberrablás büntetésével sújtja, és ha házassági vagy bujasági czélzátát végrehajtja, azt még két évig terjedhető rabsággal súlyosítja; ha az elragadott nő megegyezne, de másnak törvényes felesége, vagy tizennyolczadik évét még meg nem haladott hajadon\_e büntett rabsággal egy évig fenytetik, és a házasszony büntársnak tekintetik; közkeresetnek azonban csak akkor van helye, ha a sértett fél férje, szülői vagy gondviselője a közhatóságot felszólítják; ha a tettes a megegyező hajadonnal házasságra lépett, a közkereset elenyészik. (B.J. 210 — 213. §.)

1. Hogy á beleegyezésével férjétől elragadott asszony büntársnak tekintendő, az A.B.T. általános elveiből foly; mert itt férjének jogar képezik a jogsértés tárgyát. Herbai: Handb. I. 202.1.
2. Törvénytelen anya, kitől gyermeke nevelése elhanyaglása miatt bíróságilag elvétetett, vagy szülék, kik törvényes hatalmuktól bíróságilag megfosztattak a büntett alanyai lehetnek, (If. törv. döntv. 1852. nov. 11.) de nem lehet azt anyjára alkalmazni, ki önmaga gyermekét lelencházba vagy más valakihez adá, és utóbb onnan elragadja. Lf. törv. döntv. 1853. sept. 13.
3. A ravaszság vagy erőszak az elragadott személy vagy azok ellen alkalmazandó, kiknek az törvényes felügyelete alatt áll, vagy ezektől azzal megbizattak. Lf. törv. döntv. 1854. jun. 14.
4. Bulaeus: De stupro violento. Brémáé 1621. német. 1723.  
L e y s e r: Dissert. de stupro violento. Wittemb. 1736.  
Schmidt: Dissert. de stupro in mente captam comm. Lipsiae 1727. 2, kiad. 1734.  
B ö h m e r: De rigore iuris in stupratores violentos. Francof. 1762.  
Jürbringer: De stupro violento. Jenae 1798.  
Franké: De notione stupri violenti. Wittemb. 1808.  
P e m ö l l e r: Dissert. de crimine stupri violenti. Jenae .1822.
5. S t r u y e: De raptu. Jenae 1665.  
Rumpf: De crimine raptus. Gron. 1725.  
Meinertzhagen: De raptu mulierum. Lugd. Batav. 1729.  
L e y s e r: Dissert. de raptu. Wittemb. 1\*736.  
S e h o r e h: De raptu sponsae. Erf. 1776.  
H e n n e: De raptu sponsae. Erf. 1776..  
Broussay: De crimine raptus. Aigent. 1782.

B l ü m n e r: Dissert. de raptu. Lips. 1788.

Lund ström: De crimine raptus. Ups. 1792.

Tittmann: Beiträge zu der Léhre von d. Verbrechen gegen d. Freiheit. Meissen 1806.

Hessel: De crimine raptus. Würzb. 1815.

C h o t i n: De crimine raptus. Gandav. 1825.

### HARMADIK TAG.

#### *Vérfertőztetés. Természet elleni fajtalanság.*

#### 392. §.

A vérfertőztetés büntette (crimen incestus) törvényesen meghatározott szorosabb családi, különösen vérrokonsági viszonyban *levő személyeknek*, szándékos nemi közösülése. (1462. 2. §. 14. 1495, 4. §. 13. Hk. 1.14. §. 6. 1723. 11. 12.) Büntethetőségének alapja a családi élet szentségén, a természeti érzület és közerkölcsiség követelményein gyökerezik, és a rokonság fokához, neméhez képest szükségkép különbözik.

1. A vérfertőztetés tényálladéka hazai törvényeink szerint nem felel meg a házassági tilalmak körének, miért is a criminalisták többségének (M e i - s t e r, Bauer, Feuerbach, Heffter, Szokolay stb.) V u c h e t i c h által is elfogadott értelmezését: „Incestus est delictum, quod fit concubitu inter consanguineos vei inter affines, inter quos matrimonium legibus prohibitum est“ alkalmazhatónak nem tartom. —A Carolina 117. cz. rovata: „Unkeuschheit mit nahende gesipten Freunden“ kifejezéssel él.
2. A különbség tágasbb és szorosabb értelmű vérfertőztetés közt (incestus in sensu lato et stricto), a mint a fenforgó házassági tilalomra nézve felmentésnek helye vagyon, vagy nincsen; gyakorlati alkalmazással nálunk nem bír.
3. A római jog különbséget tett az incestus iuris gentium, és iuris c i v i l i s közt, ahhoz képest, mint a személyek közti kötelék természetén vagy polgári intézmények rendeletén gyökerezett; határvonalára nézve azonban szétágaznak a vélemények; az incestus iuris divini és human i fogalma, a házassági tilalom alapjára vonatkozik. Meister<sup>1</sup> Princ. iur. erim. 264. §. Feuerbach: Lehrb. 463. §. Heffter: Lehrb. 436. 437. §.
4. A vérfertőztetés vagy házasság-kötéssel, vagy a nélkül, egyszerűen vagy más büntette! (házasságtörés, kettős házasság, erőszakos nemi közösülé s-

sel) kapcsolatosan követtethetik el; ez utóbbi esetben bűnhalmazatnak van helye, és némely írók minősített vérfertőztetésnek (incestus qualificatus) nevezik, Isd. ellene B a u e r: Lehrb. 145. §. a).

### 393. §.

E büntett alanyait két nemű rokonok, vagy törvényben kijelölt szorosabb családi viszonyban levő személyek, tárgyát ama rokonsági vagy szorosabb családi viszonyok képezik, melyek szentségével, bensőségével a nemi közösülés annyira ellenkezik, hogy büntetés alatt tilalmaztatik; ilyenek hazánk törvényei szerint: a) a vérrokonság, fel- és lemenő ágbeliek közt általában, oldalágnak közt a negyedik izig, (1723. 11. §. 3. 12. §. 2.) mi azonban az evangélikusoknál házassági törvényeik értelmében, helyesen a második izig szorítottatik; b) a mostoha szülék és gyermekek közti sógorsági kötelék (1723. 11. §. 4.); a többi sógorsági viszonyok sem törvényeink, sem az újabb törvényszéki gyakorlat szerint ide nem vonhatók; a bűncselekvény az érintett személyeknek tudatosan és szabadon, tehát szándékosságból létesített nemi közösülésében áll, melylyel e büntett teljesen bevégeztetik.

1. A fel- és lemenő ágbeliek, és testvérek közötti viszony törvényessége vagy törvénytelensége', a büntett tényálladékan mit sem változtat; az újabb törvényhozások a vérfertőztetést a régiéknél szűkebb körre szorítván, rendszerint a fel- és lemenő ágbeliekre, testvérekre, mostoha szülék és gyermekekre, ip és napára (respectus parentelae) alkalmazzák; törvénytelen sógorságból azonban annak (a württembergi kivételével) egyáltalán helyt nem adnak. Haberlin: Grunds. Hl. 292. 1.
2. Ámbár a vérfertőztetés kiterjedését, a házassági tilalmakhoz mérni nem lehet, miután az e büntetről rendelkező hazai törvények, az evangélikusoknak házassága iránt, II. Jósefnek 1786. mart. 6. kelt és az 1791. 26. által megerősített rendelete előtt hozattak, ez utóbbi pedig harmad és negyed izű rokonok egybekelését minden felmentés nélkül megengedettnek nyilvánítja; nemi közösülésüket vérfertőztetésnek, a törvény-magyarázat elvei szerint venni alig lehet,



3. B o d o, V u c h e t i c h stb. hazánkban a vérfertőztetést a sógorságra kiterj esztendőnek vélik, de helyesen jegyzi meg Szlemenics: „Korvin Mátyás I.2. II. Ulászló n. 4, melyekre az 1723. 11. és 12. ágazatai rendelkezést építik, a vérfertőztetésről szólván, csupán csak rokonokról, a Hk. I. 14. és most érdeklött 1723. törv. is, a sógorságos személyek közül egyedül csak a mostoha anyákról is leányokról tesznek említést; és nem lehet fezen törvények rendeletét a törvényt magyarázás szabályai szerint egyéb sógorokra kiterjeszteni;“ így ítélte a királyi tábla 1862. april. 571. b. s.z. N. Antal és L. Franciska ügyében; kiket a vérfertőztetési büntett vádja alól felmentett, „minthogy azonban a hazai törvények egyáltalában az erkölcselenséget tiltják, és a vádlottak beismerik, hogy mint első izű sógorságban levők botránysos együttlakással összekötött tiltott viszonyban éltek, és az együttélést az illető leikési! tiltakozása ellenére általános botránksóságig tovább<sup>1</sup> folytatták, tekintve előbbi fedhetlenségökre“ egy havi börtönrre marasztalta; hasonlólag ítélte a kir. tábla, és 1863. jul. 28. a hétszemélyes tábla D. Ferencz és sógornője K. A. pőrében, kik ellen Baranya megye tiszti ügyésze halált kért; a megyei törvényszék egy évi börtönt, a kir. tábla tizennégy napi, a hétszemélyes tábla a férfira három, a nőre egy havi fogságot szabott.
4. Vannak írók, kik vétkes vérfertőztetést is említenek (M. e i s t e r, G r o l m a n n stb.) de az e büntett természetével, hazánkra nézve a Hk. I. 106. 108. cz. tartalmával ellenkezni látszik. Bodo: Jurispr. erim. 247.

### 394. §.

A vérfertőztetés, hajdan mint hűtlenség élet és jószágvesztéssel, (1462. 2. 1495. 4. Hk. I. 14.) újabb törvényeink szerint fel- és lemenő ágbeliek, első és második izű oldalrokonok, mostoha szülék és gyermekek közt halállal, harmad izű rokonoknál három, negyedik izűeknél két évi börtönnel fenyejtendő (1723. 11. §. 3.

12. §.2.), minek alkalmazását mindazáltal a törvényeszéki gyakorlat enyhítette.

1. A törvények ahütelenség ez eseténél a nyilvános elmarasztalást vagy levelesítést feltételül szabták, az 1462. 2. §. 14. „Item incestuosi et corruptores consanguinearum suarum usque ad quartum gradum consanguinitatis, dum evidenter fuerint convicti et proseripti,“ öszhangzik az 1495. 4. „Stupratores consanguinearum usque ad quartum gradum, dum fuerint evidenter convicti vei proseripti“ és az I. 14. sz. §. 6.

2. Az 1723.11. ide vonatkozó helye a halált „cpm exasperatione supplicii juxta gradus proximitatis consanguineorum“ alapította meg; és 182 J,

mind az árvái uriszekén mind a kir. kúrián, úgy szintén Hevesmegye törvényszékén, 1837. pedig a gyulai uriszekén és kir. kúrián vérfertőztetők halálra ítéltettek. Palugyay: Megyei rendszer m. 67. 131.1. XI. XXXIV. tábl. IV. 12.1. H. tábl. Hogy az izek a kánoni jog szerint számítandók, az I. 107. cz. világosan kitűnik. A számítás módjáról Isd. Wenz el: Magyar és erdélyh. magánj. II. 159. 1.

### 395. §.

Az ABT. szerint a vérfertőztetés fel- és lemenő ágbeli rokonok közt követtetik el, eredjen bár rokonságuk, házassági vagy házasságon kívüli születésből; büntetése hat hónaptól egy évigleni börtön; (ABT. 131. §.) a BJ. a vérfertőztetést oldalágnak és sógorok közt az első ízre szorítván, szülék, gyermekek, unokák között hat, mostoha szülék és gyermekek, és testvérek közt három, csak apui vagy anyui testvérek, ipa, napa, illetőleg vő és meny közt két évi rabsággal, azok közt, kik a törvényes sógorság egyéb első fokozatában állnak, hat hónapi fogsággal fenýíti. (BJ. 221. - 223. §.)

1. Az ABT. 501. §. a fajtalanságot egész és féltestvérek, szülék, gyermekek vagy testvérek házastársai közt, mint kihágást egytől három hónapigleni, a körülményekhez képest súlyosbítható, a csábító félt azon idejű szigorú fogsággal fenýíti; azonkívül a bűnösök elkülönítése hivatalból esz-közlendő.
2. A rokonságra nézve törvényes vagy törvénytelen eredete, sógorsági vi szonyban levő személyekre nézve pedig azon körülmény, hogy a sógorság alapjául szolgált személy meghalálozott, a bűnösségen nem változtat. Legf. törv. döntv. 1854. jul. 5.

### 396. §.

A természet elleni fajtalanság büntette (crimen sodomiae) a természet rendjével ellenkező nemi közösülésben áll; bűnössége az erkölcsi érzület durva megsértésén, a természet rendjének észellenes mellözésén, az emberi méltóság lealacsonyításán, az ember szel-

lemi tehetségeire, physikai egészségeire káros és sorvasztó befolyásán alapszik.

1. Tágasabb értelemben a természetelleni fajtalansághoz, a nemi kéjéretnek minden természetellenes kielégítése tartozik, és ily értelemben az önferőtötés, élettelen eszközök ily czélu alkalmazása is oda számíthatnánk, mit azonban sem a Carolina (PGO. 116.), sem az újabb törvényhozások sem törvényszéki gyakorlatunk nem tesznek.
2. Törvényeinké természet elleni fajtalanságot nem említik: „Gens hungara (mint B o d o mondja) virtutis semper honestatisque et castitatis stúdiósa, verecundia ducta, nec peeuiliarem legem eatenus sanxit, ne scilicet prohibendo ostenderet tale quid fieri posse.“ Jurispr. crim. 257. és így annak megfenyítése a gyakorlat által honosított; a Praxis criminalis és német közös jog befolyása itt is félreismerhetlen.

### 397. §.

Alanyai e büntettnek, mind férfi, mind nőszemélyek, azt állattal, férfi vagy nővel követhetni el; a bűncselékvény, természet ellenes nemi közösülésben áll: állattal (bestialitas; sodornia racione generis) azonos nemű személylyel, (sodornia racione sexus, commasculatio, paederastia) vagy különböző nemű személylyel, de természetellenes módon, (sodornia racione módi, v. ordinis naturae); büntetését hazánk törvényei meg nem határozván, a gyakorlat első faját mind a bűnös, mind az állatra nézve tűzhalállal, másodikat pallossal és a holt test megégetésével, harmadikat fejevesztéssel büntette; újabban a biró bölcs belátása szerint, börtönnel fenyegetik.

1. A közösülés holt testtel (quasi sodornia), mind a holtak iránti kegyelet, mind az erkölcsiség és közbotrány szempontjából, méltán fenyeget alá vétetik. (105. §. 5.)
2. A büntett befejezésére nézve M e i s t e r állítja: „Praxis ad effectum poenae ordinariae atrocis, in concubitu etiam immissionem seminis desiderat.“ Princ. iur. crim. 270. §. Huszty ellenkezőjét vitatja (Com. Hl. tit. 19. 4. 5.) de helyesen jegyzi meg H a b e r l i n: „So ist wegen der Mannigfaltigkeit der sodomitischen Sünden, die Frage von der Consnmmation derselben in der Theorio kaum zu unterscheiden, es muss daher auch die

Entscheidung dieser Frage dem Richter überlassen bleiben, welcher sich jedoch auch hiebei hüten soll, zu tief in die Cloaken der Verworfenheit einzudringen.“ Grunds. IH. 300. 1.

3. Hazánkra nézve mondja Bodo: „Ex quo autem crimen istud patrari coepit, mox consuetudo obtinuit, patratores vivos igne cremari, aut pro varietate sodomiae prius capite plecti, et tandem cadaver comburendum rogo imponi; cuiusmodi consuetudo ex uniformi tribunalium observantia tandem generalis regni effecta est.“ Jurispr. 258. 1. Huszty: Coment. libr. TTT tit. 19.: hogy az állat is mind Németországban, mind nálunk elégettetek Meister szavaival élve: „Ad abolendam facti memoriám prout et iure mosaico levit. 20. 15. scriptum“ (id. hely 271. §.) történt.
5. A római jog a férfiak közötti természet ellenes közösülést (nefanda libidó, monstrosa venus) súlyosan büntette (§. 4. J. de publ. ind. fr. 1 §. 2. D. de extraord. criminib. c. 31. C. ad leg. jul. de adult, stb.) a kánoni jog fogalmát kiterjeszté: „Flagitia, quae sunt contra naturam, ubique punienda sunt, qualia sodomitarum fuerunt.“ c. 13. C. 32. q. 7. a Carolina annak nyomait, de megszorítással követte; büntetésül a máglyát szabta; (PGO. 116.) az általa kifejezetten említett nő és nő közötti közösülés értelmére, módjára, szétágaznak a vélemények. Lsd. F e u e r b a eh: Lehrb. 468. §
- 6 Az újabb törvényhozások börtönnel fenytik, és részben az érdeklett panasztól vagy okozott közbotránytól teszik függővé (würtemb. bt. 310. hannoverai 276.)

### 398. §.

Az A BT. a természet elleni fajtalanságot állatokkal, és ugyanazon nemű személyekkel, egytől öt évigleni súlyos börtönnel, azonnemű személy ellen alkalmazott erőszak vagy elkábítás esetében, mint az erőszakos nemi közösülést fenytí; (ABT. 129. 130. §.) aBJ. a természetelleni közösülésre (sodornia, bestialitas) három évi rabságot szab. (BJ. 229. §.)

1. S chw endendörfer: Dissert. de incestu. Lips. 1662.  
Otto: De vetitis affinium nuptiis. Traj. ad Rh. 1730.  
Cramer: De incestu iuris gentium. Lemgo, 1743.  
W a g a: De eo, quod iustuni est circa incestum. Régióm. 1748.  
Ram: De incestu. Traj. ad Rh. 1771.  
Kugler: Comm. de nuptiis incestis. Arg, 1771.  
Heisler: Dissert. de incestu. Halae 1780.  
Hofacker: Dissert. sistens históriám et rationem iuris incestum prohib. Tub. 1787.
2. Strauch: De crimine sodomiae Jen. 1669.

T e n t z é l: De sodornia. Erf. 1723.

Van - G óud - O even: De nefanda libidine. Ultraj. 1731.

Grae ven: Dissert. de mitigatione poenae in crim. sodom. Franc. 1750.

Esehenbach: Dub. in applic. art. 116, C.C.C. obvenientia. Eost. 1787.

NEGVEDIK TAG.

*Csábítás fajtalanságra. Kerítés.*

399. §.

A házasságon kívüli e l h á l á s más esetei, akár történjék az jó hirü hajadonnal, vagy özvégygyel (szep-lősítés, stuprum in sensu stricto), akár kéjnével (fornica-tio), akár a törvényes házassági kellékek nélküli állan-dóbb nemi egyesülésben, (ágyasság, concubinatus) bűn-vádi kereset tárgyát rendszerint nem képezik; és csak a közerkölcsiség nagyobb sértése, közbotrány eseté-ben a bíró bölcs belátása szerint meghatározandó sza-badságbüntetéssel Bujtatnak (393.§. 3.); a c s á b i t á s t az elhálásra vagy fajtalanságra mindazáltal, mely felügye-leti, nevelési, oktatási viszonyban követtetik el, vala-mint a# újabb törvényhozások általában, úgy törvény-széki, gyakorlatunk is bünyenyíték alá veszi; e büntett-nek alanyai férfiak vagy nők, kik mint gyámok, gondnokok, nevelők, oktatók, felügyelők, más nemü személyekkel szorosabb viszonyzatban vannak; tár-gyát a velők ilyenmü viszonyban levő gyámgyerme-kek, növendékek, tanítványok, foglyok képezik; a bűn cselek vény csábításban áll azok részéről, ki-ket a felügyelet, tanítás, nevelés illet, akár természet-szerű elhálásra, akár más fajtalan cselekvényekre; és a büntett ezek elkövetésével végeztetik be. Büntetése a bíró bölcs belátásától függ. (1723. 12. §. 5.)

1. A házasságon kívüli elhálás minden fajainak megbüntetése, a kánoni jog befolyása alatt (c. 1. 2. X. de adult.) általánosság, és hazánkban is szó-

- kásossá vált; így már sz. István II. 26. a közösülést szolgálóval (fornicatio cum ancilla) akár szabad ember akár más szolgája részéről szigorú fenyték alá veszi: „Sciat se reum esse eriminis et pro eodem crimine imprimis decalvari et depilari.“ harmad ízben a szabad szolgává lett; Isd. sz. László I. 2. Kálmán H. 12. utóbb egyházi fenytéknek és pénzbírságnak, ismétlés esetében fogságnak, testi fenyték, kiutasításnak a személyek különbségéhez képest volt helye. B o d o: Jurispr. crim. 255, I. Szokolay: Büntetőjogtan 317.1.
2. A bűnvádi eljárástól különböznek a szeplősítésnek magánjogi következményei; úgy mint a házassági ígéret alatt megejtett leány vagy özvegy elvevése vagy illő jegyjutalom (dotatio) megadása, a nemzett gyermek tartása, költségek megtérítése. Szlemenics: JFenyítő törv. 85. §. Khlosz: Fori praxis spirit. 187. 1. Gozony: Egyházi törvénykezés 149.1.
3. A kéjnököt legrégebb törvényeink egyházi fenyték alá vetették; (sz László-I. 34.) a budai jogkönyv 186. §. külön jegygyei ellátandóknak rendeli, egyébiránt elvül kimondja: „Nach soll mán sy pehúten vor gewalt und vor Tinreht.“ 288. §. pedig: „Schloffweiber dy da mán habent an yn, dy sehol mán von der stat treiben.“ Későbbi szabályrendeletek kiutasításukat, közmunkára alkalmazásukat, testi fenytésöket szabják ki; (HL 1765. dec. 9. 1767. dec. 17. 1770.nov.13. 5304.1782. juli 8. 4080.1816. nov.19. 33938.1817. juli 1.19301. sz. 1820,febr.22.4783.sz. 1823.julil.1833.aug. 13. 19976. 1835. april 7. 10366. 1836, oct. 25. 31560 sz. stb.) felügyelötök és a körülményekhez képest megfenytésök az illető hatóságok köréhez tartozik. HL. 1841. sept. 28. 33802. sz. MR. 1848. nov. 16. 6569. sz. L i n z b a u e r: Codex sanit. med. IH. köt. 5. oszt. 437. 948. 1.
4. Az ágyasságra nézve egyházi fenyték és pénzbírságnak volt helye; macacsság esetében testi fenyték vagy szabadságbüntetések alkalmaztattak, és jelenleg is a szent szék tisztí ügyésze ugyan e bíróság előtt az ágyasnő elvevése vagy elbocsátására, és az adott közbotrány büntetésére (ad poenam scandali) keresetet indít. Lsd. Gozony: Egyházi törvényit. 141.1. Ágyasság című czikkemet. Magy. Egyet. Encycl. IV. köt. 760—762.1.
5. Különös fenyték alá vették azelőtt a testi közösülést keresztény és nem keresztény, nevezetesen zsidó közt, sőt némely régebb Írók (D a m h o u d e r stb.) a természet elleni fajtalansághoz hasonlíták, mit azonban Carpsov a nagy többséggel visszautasított; (c. 6. C. de Judaeis. Sváb-tükör 313.) Bodo e körülményt minden fajtalansági büntettnél súlyosítónak tekinti. Jurispr. crim. 272. 1. s több ily eset büntetését említi Carpsov: Pract. rerum crim. P. H. q. 76. nro. 64.
6. Fajtalanságra! csábítás iránt 1861. junius 18. 279. sz. hozott ítéletét a kétszemélyes táblának lsd. Törv. Csarnok 1861. 126. sz.
7. Az újabb törvényhozások közül némelyek (würtembergi bt. 298. 309. szász 352. braunschweigi 19,1.) a hivatalos állás felhasználásával történt csábításokat, mennyiben az abból eredt viszony eszközül szolgált, a fe-

ncbb említett esetekkel hasonló büntetés alá veszik, s tekintettel a csábítottak korára és a fenforgó körülményekre 6 hónaptól 8 évig tartó szabadságbüntetésekkel fenyejtik, Haberlin: Grunds. Hl. 289.

#### 400. §.

Az ABT- a fajtalanságnak a családi és házi élet rendjét veszélyeztető eseteit, az erkölcsiség és szemérmesség durva megsértéseit, mint kihágásokat, a fajtalanságra! csábítást mindazáltal, melyet valaki felvigyázata, nevelése vagy oktatása alá bízott személyre nézve követ el, mint büntettet egytől öt évigleni súlyos börtönnel fenyejt (ABT. 132. §.). A BJ. minden bujásági cselekvényt tizennégy évnél kisebb korú fiú vagy leánynyal a szülék vagy gondviselő panaszára, ha pedig nyilván helyen, közbotránkozással történt a nélkül is, egy évig, a gyermek nevelője, felügyelője, tanítójánál két évig, szüleinél, mennyiben vérfertőztetést nem foglalna magában, három évigleni rabsággal fenyejt. (BJ. 225-227.-§.)

1. Az ABT. a háznép azon tagját, ki a házi atya vagy asszonynak kiskorú leányát, vagy a háztartáshoz tartozó kiskorú nőrokonát megszeplősíti, és a családnál szolgáló nőszemélyt, ki a család kiskorú fiát vagy háznál élő firokonát fajtalanságra csábítja, a szülék, rokonok vagy gyámok kívánatára, nemkülönbén kik valamely nőszemélyt a házasság Ígérete alatt elcsábítanak és megszeplősítenek, mint kihágókat egytől három havi szigorú fogsággal fenyejt. ABT. 504—506. §.
2. A kéjnök megbüntetését az ABT. 509. §. a helyi rendőrségre bizza, de az, ki a nyilvánosság által feltűnő botránnyt okozott, ifjakat csábított, vagy bújá kórbán tudva fajtalan üzletét folytatta, egytől három hónapigleni szigorú fogsággal fenyejt: az erkölcsiség és szemérem durva és közbotránnyt okozó megsértése, képes ábrázolatok vagy fajtalan cselekvények által, nyolez naptól hat hónapigleni, nyomtatványok által elkövetve, mint vétség hat hónaptól egy évigleni szigorú fogsággal fenyejtendő. ABT. 516. §.
3. A szülék az ABT. szerint nem képezik a fajtalanságra! csábítás alanyait, de gyámotárs és pesztonkák annak tekintendők. (Legf. törv. döntv. 1851. nov. 24. 1853. febr. 17.) hogy az elcsábított személy még ártatlan legyen, szorosan nem kívántatik; és a legfőbb törvényszék (1852. nov. 1. döntv. a büntettet befejezettnek tekinti, mihelyt a csábítás megtörtént; habár si)

kere nem volt; ellenkezőjét mindazáltal H e r b s t a 105. 122. c) és 311. §. összehasonlításából alaposan következteti. Handb. I. 244. 1.

## 401. §.

Kerítés (lenocinium) mások törvényellenes nemi közösülésének szándékos elősegélése; az üzletként (lenocinium vulgare publ.) vagy csak egyes esetekben, (lenocinium privatum) nyereségyvágyból vagy más indokokból (lenocinium quaestuarium, gratuitum) egyszerűen vagy minősítve (97. §.) (lenocinium simplex, qualificatum) gyakoroltatok; a minősítés vagy az érdeklettek személyes viszonyaiból, vagy az elősegített fajtalanság nagyobb súlyából veszi eredetét, úgymint ha szülék, férjek részéről történik, ártatlan nőszemély elszereztetik, házasságtöréssel párosul; bűnössége ily nemű közreműködés káros befolyásában a közerkölcsiségre, különösen pedig abban rejlik, hogy a kerítő gyakran értelmi szerzőnek tekinthető, gyakran külön kötelezettségeket sért.

1. A fajtalanság! büntetteknél a közreműködés körüli általános elvek anynyiban módosulnak, hogy a kerítés külön büntettnek vétetik; némelykor, mint mondók, az értelmi szerzőség, némelykor bűnsegély természetével bír. B a u e r: Lehrb. 306. §. Többek e büntett fogalmát csak az üzletszerű kerítésre szorítják. Bodo: Jurispr. 269. 1.
2. A római jog a kerítés (lenocinium) fogalmát tágasb értelemben fogván fel, az utólagos pártolás több esetére terjesztő ki; például azon férjre, ki a házasságtörés tétten kapott feleségét megtartja, ily nőt feleségül vesz, ilyen cselekvény eltitkolásából nyereségyt húz stb. H e f f e r: Lehrb. 557. §.
3. Az újabb törvényhozások, habár a házasságon kívüli közösülésnek nem minden nemét veszik fenyték alá (399. §.), és ahhoz képest a kerítés fogalmát is már tágasbra, már szűkebbre szabják, nagyrészt mégis bűnösségét egész terjedelmében fentarták; magától értetődven, hogy a mennyiben súlyosabb büntett tényálladékát foglalná magában, (mint az erőszakos nemi közösülésnél) a szerint fenytendő. H a b e r l i n: Grunds. III. 302. 1.

## 402. §.

A kerítés alanya férfi vagy nő; tárgyát azonban kiválólag nők képezik; a bűncselekvény



szándékosán a végett elkövetett tettek vagy kötelesség-ellenes mulasztásokban áll, hogy másoknak tilos nemi közöslése alkalom-szerzés, más nemű segélynyújtás által előmozdítottassék, vagy könnyítessék, akár történjék az önhaszánlesésből, akár' más oknál fogva (barátság, bosszú stb ), a mennyiben a közreműködés súlyosabb beszámításu büntettet meg nem állapítana; a büntett bévégzettnek tekintendő, mihelyt a célba vett és elősegélt elhálás megtörtént. — E büntetről törvényeink nem intézkednek, gyakorlatunk szerint a bíró által ki-mérendő büntetés alá vétetik.

1. Habár több újabb törvényhozások a kerítés tárgyára nézve nemi különbséget nem tesznek, a Carolina csak nőszemélyre szorította (PGO. 123.) és gyakorlatunk is kiváélag ily értelemben veszi.
2. A büntett bevégzésére nézve szétágaznak a vélemények, míg némelyek (Quistorp, Klein-, Koch, Meister, Bauer, Grolmann stb.) az elősegélésre irányzott tett elkövetését arra elégségesnek tartják, mások (Böhmer, Tittmann, F e'u erbaeh, Heffter, Babér li n, Vuchetich stb.) ahhoz az elhálás bekövetkezését megkívánják.
3. Míg B o c l o hivatkozással K i t o n i c h r a \_ (Dir. meth. cap. 4. quaest. 24. §. 8.) halálbüntetéssel fenytendőnek tartja (id. munk. 270 1.) Szol t o lay ekként nyilatkozik: „Szokásaink a mint megengedik a kéjházakat, úgy büntetés alá vesznek minden csábítást, kivált ha bizonyos viszony arra használtott, hogy kéjtárgyul szereztessék meg a nő; a büntetés jobbára fogság szokott lenni, legfőlebb egy- két évre.“ Büntetőjogtan 319. 1. A kerítés megfenytésének újabb példáját többi közt a kir. hét-személyes táblának L. Ignác és neje Újvidék sz, kir. városa törvényszéke előtt indított bünperében 1864. april 9. hozott ítélete adja, melynél fogva 'súlyosító körülmények közt a férfi egy évi, neje hat havi fogságra ítéltetett.
4. A római jog a kerítést becstelenség és más önkényes büntetéssel, nevezesen testi büntetéssel és kiutasítással, a Carolina(PGO. 122.123.)az Üzletszerű és minősített kerítést, a római jog, egyéb eseteit a bíró mérséklete szerint fenytendőnek rendelő. B a u e r: Lehrb. 309. §> Meister: Princ. 288. §. M i l l e r m a i e r: jegyz. F e u erbaeh: Lehrb. 475. §. Az újabb törvényhozások az esetek különbsége szerint az egyszerű kerítést három heti, egész egy évi, a minősítettet négy, sőt hat évig tartó szabadság büntetésekkel sújtják. Haberlin: Grunds. III. 309—310, 1.

## 403. §.

Az ABT. a kerítést kihágásnak tekinti; büntetnek, ha ártatlan személy csábítottatott el, vagy ha szülék, gyámok, nevelők, tanítók, gyermekeik, gyámoltjaik, növendékeik, tanítványaik irányában követik el; büntetése súlyos börtön egytől öt évig (ABT. 132. 133. §.); a BJ. azon férjt vagy szülőt, ki féleségét vagy gyermekét bújasági czélokra bér vagy haszonért másnak tudva átadja, három évigleni rabsággal fenyíti (BJ. 228. §.)

1. Az ABT. szerint kerítési kihágásban bűnösök: a) kik kéjnöknek tilalmas üzletük folytatására helyt adnak; b) ily személyek elszerzésével üzérkednek; c) más efféle tilos szövetkezéseknél közbenjáróul szolgálnak; büntetésük háromtól hat hónapiglan szigorú fogság; mely súlyosbítható, ha az üzlet hosszabb ideig folytatott; visszaesés esetében a büntetés a bűnös kiutasításával tartózkodási helyéből, ha idegen, az' egész birodalomtól súlyosbittatik (ABT. 512—514. §.) — Hogy a kerítés nyere-ményvágtyból, üzletként üzessék, tényálladékához egyáltalán nem kívántatik. Legf törv. döntv. 1853. april. 28. 1854. febr. 8.
2. A kerítés kijelölt esetein kívül, még vendégfogadósok és korcsmárosok is, kik fajtalanságra alkalmat szolgáltatnak, kihágásban bűnösök és 25—200 forintnyi bírságban marasztalandók; ismétlés esetében érintett foglalkodásuktól elmozdítandók; tudtuk nélkül azt elkövető cselédjeik nyolcz naptól bárom hónapiglan fogsággal bűnhődnek. ABT. 515. §.
3. B a r t h: De lenonibus. Francof. 1624.  
Sultzberger: De lenocinio coniugum. Francof. 1693. 2. kiad. 1725.  
S t i f t e r: De crimine lenocinii. Jenae 1711.  
Haupt: De supplicio lenonum. Lips. 1797.

## MÁSODIK FEJEZET.

A magánbüntette ki

ELSŐ CZIKK.

Büntettek az emberi élet.ellen;

Első czím.

*Gyilkosság.*

404. §.

Az emberi élet biztonsága ellen irányzott büntettek közt legsúlyosabb az ölés tágasb értelemben,

(homicidium in genere, Tödtung), azaz oly cselekvény vagy mulasztás, mely által ember életétől jogellenesen megfosztatik; az elhatározás különbségéhez képest, mind hazai törvényeink és gyakorlatunk, mind az újabb törvényhozások szerint gyilkosság és emberölésre osztatik, melyekhez még a gyermekülés szorosabb értelemben járul.

1. Az öngyilkosság (autochiria) e büntettek közé nem soroztathatik, minthogy a büntetőjog általános elveinél fogva, önmaga ellen büntettet el nem követhetni (104. §. 3. 4. 5. 6.)
2. A felosztást szándékos és vétkes ölésre, azért mellőzvé, mert az emberölés mindkettejének eseteit foglalja magában, — az osztályozást gyilkosságra és emberölésre hazai törvényeink és gyakorlatunkból alantabb igazolandjuk; (409. §.); elfogadták azt, habár némileg különböző értelemben, a német közös jog (PGO. 137.); az ABT. 134. 140. §. BJ. 108. 112. §. és az újabb törvényhozások általában, melyekhez több író még a gyermek-gyilkosságot vagy ölést adja, míg mások az említett felosztás egyik ágának tekintik. Haberlin: Grunds. HL 1. 1.
3. Az írók többsége (Meister, Feuerbach, Bauer, Heffter, Vuchetich, Haberlin stb.) az ölés (Tödtung) neve alatt mind a gyilkosság, mind az emberölés tényálladékát együttesen fejtegetik, utóbb azoknak sajátosságait külön magyarázzák: de mellőzvé ezen általánosítás és a törvényeken nem gyökerező fogalomnak nehézségeit, melyeket Birnbaum bővebben kifejtett (Archív d. Criminalr. XH. 88. 249. 422.1.) e két büntett külön tárgyalása mind hazai jogforrásaink, mind az ABT. és BJ. tekintetéből czélszerűbbnek látszik.

#### 405. §.

A gyilkosság (homicidium praemeditatum, stricte dictum, deliberatum, Mord) azon büntett, mely által ember, előre meggondolt (megfontolt) szándékos-sággal életétől jogellenesen megfosztatik; miután az élet minden jog létele és gyakorlatának feltétele, megfontolt szándékkal történt jogsértő megszüntetése, a magánbüntettek legsúlyosbikát képezi (94. §.)

1. Hazai törvényeink e büntett megjelölésére a homicidium deliberative perpetratum, ex praeconcepta malitia, animo deliberato, (1486. öl. 1492. 82.)

homicidium voluntarium deliberatumque (Hk. II. 44. §. 3. 46. §. 1. 54. §. 7.) homicidium deliberatum (1563. 63. 1588.43.) kifejezésekkel élnek és azt nemcsak a vétkes és véletlen („casualiter aut aliter inopinata“ 1492. 82.) hanem, a szándékos de el nem tökéltt üléstől is („voluntarium non deliberatum“) szorosan megkülönböztetik.

2. A fenebbi értelmezés lényegében megegyezik a Carolinával, mely: „Eyn fürstzlicher mutwilliger mörder“ kifejezésével él PGO. 137. §.; az újabb törvényhozásokkal általában (francia bt. 296. 297. porosz bt. 237. hannoverai 225. badeni 2)5. württembergi 237. braunschweigi 145. hassiai 252.) és a BJ. 108. §. mely ekként szól: „A ki szándékosan és előre meggondolt eltökéléssel valakit életétől megfoszt, gyilkosnak tekintetik,“ de eltér az ABT. 134. §. mely a gyilkosság tényálladékát tágasbra kiterjeszti (409. §.) Az újabb törvényhozásoknak az eltökélésre vonatkozó szétágazásáról 1. 409. §. 4.

#### 406. §.

Alanya e büntettnek akár egyes ember, akár többen lehetnek, tárgya minden élő ember (105. §.) a felség kivételével, kinek élete ellen irányzott merényletek, a felségárulás tényálladékát állapítják meg (319. 320. §.); minél fogva sem a méhcsira, sem a holtak tetemei, sem oly szörnyek, melyeken az emberiség jellege hiányzik (105. §-) annak nem tekinthetők.

1. Minthogy oktalan állatot egyáltalán büntett alanyának nem tekinthetni, az állatok vagy más élettelen tárgy által okozott emberhalál a gyilkosság fogalma alá nem vonható, (98. §.) régi időben történt kivégeztetésök legtöbbszörre az emberi élet becsének külső kitüntetése végett történt.
2. Ha többen e büntettnek alanyai, a büntársak közreműködése, nevezetesen a felbújtó és tettes, a körülményekhez képest a bünszövetség vagy banda (152. 155. §.) körüli elvek lelik alkalmazásukat; a véletlen csoportosulásnak emberölés, de nem gyilkosságnál lehetvén helye.
3. Hogy az élő ember egyszersmind életképes is legyen, nem szükségeltetik, és innen e büntett ép úgy nem életképes gyermekek, mint halálos betegen és beteggyengülésben levő aggyastyánon követhetetik el. H e f f t e r: Lehrb. 231. §.
4. A méhcsira a magzatelhajtásnak képezi tárgyát; holt tetemen még a gyilkosság kísérlete sem követhető el. (128. §)
5. Hogy a tárgy körüli tévedés meg nem szünteti a büntett tényálladékát, fentebb bővebben kifejtettük (108. §.), a hol az ABT. és BJ. öszhangzó intézkedéseit is megérintettük.

## 407. §.

A tényálladékhöz továbbá halált okozó cselekvény, azaz oly tett vagy mulasztás kívántatik, mely a bekövetkezett halálnak valóságos oka; akár e cselekvény erőszakos, akár nem, a sértés általában, vagy viszonylag a sértettnek egyéni minőségénél, feltétlenül minden, vagy feltételesen csak a fenforgó körülmények közt, közvetlenül a sértés magában, vagy közvetve más abból folyó oknál fogva eredményezte a halált; hiányzik azonban a tényálladék lényeges kelléke, mihelyt az a sértéssel okozatos kapcsolatban nem lévő, előbb már létezett vagy később hozzájárult körülmények következtében állott be, miután ily esetben az elkövetett cselekvény halálokozónak nem mondható.

1. A mulasztásnak, mely mindig kötelezettséget feltételez (96. §.) példáit az élelmi szerek, szükséges, melegség elvonásában, ápolás, segélynyújtás elhanyagolásában, gyámoltalan aggastyánok, gyermekek betegségénél; az erőszakos cselekvényeknek a sértések, sebesítések különböző nemeiben, a nem erőszakosnak rendszerint a mérgezésben szemléljük, mert hogy az is erőszakkal elkövethető nem szenved kétséget.
2. A bűncselekvénynek halálokozónak (tödtend) kell lenni, nem pedig csak halálos vagy életveszélyesnek (t ö d l l i c h), mert nem minden sértés, mely halált okozhat, azt egyszersmind valósággal okozza is, míg viszont a halálokozó cselekvény szükségkép halálos is. Bauer: Lehrb. 153. §. Szokolay: A testszervezet s állapot befolyása az emberölési bűntény megállapítására. Törvényysz. Csarnok 1864. 42—45. sz.
3. Az újabb törvényhozások általában (a württembergi kivételével) a büntett tény álladókéhoz megkívánják, hogy a sértés halálokozó legyen, mi által a sértések halálossága iránti vitás kérdések, nevezetesen feltétlenül vagy feltételesen halálos (vulnus absolute, relative lethale) azaz teljesen gyógyíthatlan vagy kellő orvosi segély mellett gyógyítható, általában vagy öszszériileg (in abstracto vei in concreto lethale) azaz minden vagy a fenforgó személyes vagy más körülmények közt halált okozó, nemkülönben magukban véve vagy esetleg halálos (per se v. per accidens lethale) azaz közvetlenül vagy csak más közreműködő körülmények folytán halálos sértések közötti megkülönböztetések, fontosságukat nagyrészt veszítették; T „Es kommt in der gegenwärtigen Beziehung auf den alten gerichtssärztlichen Unterschied der vulnera absolute et non absolute lethalia, per se et i i

accidens lethalia, gar nichts ah, was ohnehin nur unbestimmt ist, und zu Verwirrungen aller Art geführt hat.“ H e f f e r: Lehrb. 231. §.; habár a tettes bűnös szándéka és fokozatának megbírálására befolyással lehetnek, miért is a tényálladék megállapításánál, ‘mely az alaki részbe tartozik, azokra vonatkozó kérdések mind az ABP. 89. §. miújd az 1864. május 13. 22985. sz. királyi helytartótanács intézménye által kihirdetett törvényszéki halottszemlére vonatkozó szabályzat 22. §. foglaltatnak.

4. A mondottakhoz képest a gyilkosság tényálladéka létesült, ha a sebesült, a sebből eredt láz, fene, elvérzés vagy a sértés hely iségéből származott megfagyás, éhségnél fogva halálozott meg; — viszont helye nincsen, midőn az eseményt káros gyógyszerek, Iribás gyógykezelés, a kórházban uralkodó járvány, vagy más gyorsabban ható okok (péld. villámcsapás, házleszakadás stb.) eredményezték, ez utóbbi esetben nem ugyan gyilkosság, hanem csak kísérletéről lehetne szólni. Igen helyesen mondja ez esetre vonatkozólag Bauer: „Hat nicht die Verletzung, sondern eine andere von deren Urheber unabhängige und also in Rücksicht seiner nur zufällige Ursache, den Tod bewirkt, so ist die Verletzung, wenri gleichwohl die entfernte Veranlassung, doch nicht die Ursache des Todes, mithin nicht t ö d t e n d gewesen, und es ist daher unpassend,‘ wenn man sie eine zufällig tödtliche Verletzung (laesio per accidens lethalis) nennt.“ Bauer: Lehrb. 152. §.
5. A bűncselekvényről kifejtett nézeteinkkel összhangban van az ABT.134.§. BJ. 116. §. és az újabb törvényhozások többsége. Häberlin: Grund’ satze HI. 4—11.1. Szokolay: id ért.

#### 408. §.

A halálokozó cselekvénynek szükségkép jogellenesnek kell lenni, és annál fogva oly esetekben, melyekben a jog általános elveinél, vagy a törvény különös rendeleténél fogva megengedettnek!tekinthető,, a gyilkosság tényálladéka hiányaik., (109. 112. §.)

1. Habár a tett jogellenessége minden bűncselekvény, általános kelléke (109. §.) annak főlemlítése mégis az ölés több megengedett eseteinél fogva szükségesnek látszik. Bauer: Lehrb. 153. §.
2. A szükségállapot és önvédelem esetein (248? 249. §. homicidium nefessarium) és hazánk törvényeiben is említett házastörő nő (382. §.) és éjjeli tolvaj (112. §.) megölésén kívül ide tartoznak a törvényszerű kjvégeztetések, a bűnösök elfogatása vagy megszökésénél, az igazságos háborúban az ellenséges katonák ellen, tiszték, katonai, pénzügyi vagy más nyilvános örök részéről a katonai vagy szolgálati szabályok határai közt (homicidium permissum) elkövetett ölési esetek, miért is az ABP. 93. §. szerint

a tényálladék megvizsgálásánál azoknak előjárói meghívandók, hogy az őrszolgálati viszonyai iránt a szükséges felvilágosításokat nyújtsák.

3. A beleegyezés hatásáról e büntett tényálladékára nézve már fenebb szó-lottunk; (106. §.) a megengedett esetek közé tartozik még a születendő gyermek megölése (perforatio) anyja élete fentartása végett, mely a szükségállapot elvei szerint-megfejtendő. (248. §.)

N a g e l e: De iure vitae et neeis, quod compet. medicis. Heidelb. 1827. Janouilli: Uber Kaiserschnitt und Perforation. Heidelb. 1834.

4. A megengedett eseteket részletesen meghatározza a BJ. 158. §. a), midőn lázadás elnyomására fegyveres erő használtatok és a felsőbbség megbízottjai valakit életétől megfosztanak, de a fegyverek életveszélyeztető használata csak a felsőbbség parancsa vagy önvédelemnél fogva alkalmazható, a kik a nélkül használják, vagy azon tisztviselő, ki azt szükségtelenül meghagyta, büntetés alá esnek; b) midőn örök ragályos nyavalyák ellen, őrvonaloknál az áttörőket megölik, a mennyiben másként azokat gátolni feltartóztatni nem lehetett; c) midőn a börtönből megszökő rabok az örök által, d) a büntett miatti elfogatásnál menekedni vagy később megszökni törekvők; e) a befogatásuknál fegyverrel vagy más életveszélyeztető módon ellenállók; f) a felségsértés, hűtelenség, gyilkosság, szándékos emberölés, veszélyes sértés, emberrablás, fegyveres vagy betöréssel kapcsolatos lopás, rablás, zsarolás, gyújtogatás elkövetésében tetten kapott menekvők az üldözők által fosztatnak meg életöktől; g) midőn ezen büntettek vagy lázadásért befogatandók; h) vagy bármely büntettért két évi rabságnál súlyosabb büntetésre ítétek befogatásuknál megszabadnak, ha mind ez esetekben a megállásra felszólítottak, más módon megfogni épen nem lehet; i) midőn orvos, sebész, vagy szülész az orvosi szabályok szerint valamely gyermeket anyja méhében ennek veszélyben forgó élete megmentésére megöl.

#### 409. §.

A gyilkosságnak szükséges kelléke hazai törvényeink (1486. 51. 1492. 82. II. 44. 46. 54) szerint, hogy megfontolt szándokkal (117. §.) meggondolt eltökéléssel (deliberative, deliberato animo, ex praeconcepta malitia) követtessék el; nem változtatja a büntett természetét, ha az előre eltökélett szándok indulatban (BJ. 109. §.) hajtatik végre, vagy az elhatározás indulatos állapotban keletkezett, de utóbb végrehajtása megfontolt eltökéléssel történik; vájjon azonban a gyilkosság tényálladékához, az akaratnak előre történt elhatá-

rozása szükséges (praemeditatio, Vorbedacht) vagy az elkövetésnél indulatos fölgejjesdés nélkül meggondolt eltökélés elégséges (deliberatio, Uberlegung),? e kérdés eldöntése, miután a gyilkosság fogalmához megkiván-  
tatott eltökélés és meggondolás a tettet természeténél fogva minden esetre megelőzi, a meggondolás hosszabb vagy rövidebb b ideje pedig lényegét nem változtatja, másrészt az egyidejű szándékosság rendszerint a felgerjedés és zavar eredménye, legbiztosabban a bíró bölcs belátására bizatik, kinek hivatása előforduló esetben megítélni, vájjon az akarat elhatározása valóságos, habár rövidebb megfontolásból vagy csak felgerjedés, zavarból vette eredetét; törvényszéki gyakorlatunk a gyilkosságra szabott törvényes büntetés alkalmazásához az előre elhatározott szándokot megkivánja, míg az ABT. a gyilkosság fogalmát a szándékosságba egyátalán helyezvén, körét tágasabbra szabja. (ABT. 134. §.)

1. Az 1486. ö.l.tcz. ide vágó szavai: „Item, si qui hominum cuiuscunque conditionis et praeeminentiae existant, deliberative homicidium perpetraverint“ §. 3. Si veró homicidium non ex praeeconcepta malitia, neque animo deliberato, séd casnaliter aut aliter inopinate;“ teljesen összehangzik az 1492. 82. §. 4.
2. Vájjon a szándok határozott vagy viszonylag határozatlan (vagylagos vagy eshetőleges 116.§.) a büntett tényálladékan nem változtat, habár a beszámításra befolyást gyakorolhat; egyedül a badeni bt. a határozatlan szándékból eredt gyilkosságot enyhébb fenyték alá veszi. Haberl in. Grunds. III. 15. 1.
3. A megfontolás és eltökélésre részint az elérendő czélből, részint a tett oka és végrehajtása közötti időközéből, a végrehajtás módjából vonhatni következtetést, egyébiránt a szándok bizonyításáról lsd. 115. §. 2.
4. Alig vehető kétségbe, hogy az előre eltökélt és indulatból eredt szándékosság közép fokát gondolhatni, mely annál csekélyebb, ennél nagyobb beszámításu, az innen származható kétely elhárítása végett több német törvényhozás (porosz 175. braunschweigi 145. thüringeni bt. 119. stb.) a gyilkosság fogalmánál a „Vorbedacht“ és „Uberlegung“ kifejezéseit kapcsolatosan használják, míg mások (a württembergi 238. hassziai 252. badeni 205. bt. stb.) csak is a „Vorbedacht“ szót alkalmazzák; a Code



pénal 297.; pedig ekként nyilatkozik: „La préméditation consiste dans le dessein formé, avant l'action,“ sőt némely újabb törvényhozások még határozott időszakot is kívánnak péld. 24 órát, melylyel az eltökölésnek előbb meg kellett történni. Mittermaier: jegyzete F e u e r b a c hLehrb. 218. §.

5. Törvényszéki gyakorlatunkat a gyilkossághoz megkiváncsolt elhatározásnak minőségére nézve, kétségen, kívül helyezik bíróságaink, nevezetesen a kir. kúria számos ítéleteti; elégséges némelyekre hivatkozni; a hétszemélyes táblánál 1861. jun. 17. 394. sz. alatt Sehönfeld Czeccilia gyilkossági bűnperében ítéltetett: „Az, hogy a fenforgó gyilkosság előre eltökélt szándékkal követett volna el, a periratokból kellőképen ki nem derülvén, vádlott az ellene kimondott halálos büntetés súlya alól fölmentetik (Törv. Csarnok, 1861. 126. sz.); a kir. tábla 1861. oct. 23. 891. sz. rablógyilkossággal terhelt Marko Józsefet: „Tekintve vádlott alperesnek a bűntény elkövetése alkalmával ifjú korát, és azt, miszerint az általa végbevitt gyilkosságot nem előre elhatározott szándékkal követte el“; a halálbüntetés alól fölmentette (Törv. Csarnok, 1862. 4. sz.); hasonlólag ítélt a kir. tábla 1862: mart. 8.37. sz. Túrok György és neje Lajko Johanna gyilkossági bűnperében, miután a józanon hideg vérrel in e g f o n tolt szándékos gyilkosság bünténye egész súlyával vádlottra nem nehezdedhetik (Törv. Csarnok, 1862. 72. sz.) 1862. nov. 8. 1673. sz. gyilkossággal vádolt Sípos Ferencz, (Törv. Csarnok, 1862. 92. sz.) 1862. nov. 27 2097. sz. Divenyi igazabban Kiss Ferencz (Törv. Csarnok, 1863. 10. sz.) a hétszemélyes tábla 1863. april 16. 1175. Cserney János rablógyilkossági. 1864. mart. 3. 235. sz. alatt, a kir. táblával egyezőleg Popa Kuzmann bűnperében, kit miután az „hogy előre megérlelt eltökélésből vitte véghez a vádlott tett“ bizonyuknak nem tekinthető, „az előre eltökélt akarral véghezvitt gyilkosság vádja, s ennek következtében reámondott halálbüntetés súlya alól“ fölmentett. Törv. Csarnok, 1864. 30. sz.
6. Az ABT. 134. §. ekként szól: „Ki valamely ember irányában oly eltökéléssel, hogy őt megölje, akképen cselekszik, hogy abból annak vagy más embernek halála következik, gyilkosság büntetésében teszi magát bűnössé ezen tágasb, a szándékos emberölést is tartalmazó értelmezésre már a régiebb ausztriai bűnrendtartásokban is akadunk. H e r b s t: Handb. I. 246. §.

#### 410. §.

A gyilkosság büntette a bűnös cselekvény folytán, akár hosszabb, akár rövidebb idő múlva valósággal bekövetkezett halál által végeztetik be; ha a halál ilyenemű merényletből egyáltalán nem, vagy netalán

más okoknál fogva állott be, csak teljes kísérletről szólhatni. (131. §.)

1. Az úgynevezett kételyes (kritikai) napokat (dies fatales), melyek alatt a halálnak, hogy a tett eredményének tekintessék, be kellett következnie némely törvényhozások, mint a code penal 231. cz. (40. napot) még megtartották, nagy többsége azonban, tekintettel a törvényszéki orvostan elveire és tapasztalataira mellőzi. H e f f t e f: Lehrb. 231. §. Feuerbach: Lehrb. 209. §. a. Szokolay: Büntetőjogt. 250. 1.
2. A kételyes napok nyomára akadunk a BJ. 116. §., mely a gyilkossági büntetnek befejezéséről ekként szól: „A gyilkosságot és szándékos emberölést bevezették akkor tekinti a törvény, ha a sértettnek halála a sértésnek vagy valamely egyenesen abból származó okoknak következtében harmincz nap alatt valósággal bekövetkezett, és ily esetben azon körülmény, hogy a sértett azonnal meg nem halt, vagy hogy a sértett már multhatlanul halálos (absolute lethale) nem volt, hanem csak a sértettnek különös testi alkotása vagy egyébként is beteges állapota miatt vált halálossá, vagy czélszerű és jókor érkezett orvosi segély a halált eltávozhatta volna, semmi tekintetbe nem vétetik.

#### 411. §.

A gyilkosság közönséges és min ősitett reosztatik (97. §.); az utóbbihoz hazai jogunk értelmében a rokonok, és különös törvényes oltalmú személyeknek gyilkossága, a rabló-, bér- és orgyilkosság számítható; az ABT. a három utóbbit említi, de az azokra vonatkozó külön intézkedéseket a rokon és házastárs gyilkosságra is alkalmazza; (ABT., 135. 137. 138. §.) a BJ. is ugyanazon fajokat súlyosabb beszámítás alá veszi (BJ. 110. §.); ha ezen megkülönböztetés ott, hol a halál a gyilkosság rendes büntetése, súlyosbításai megszüntetése óta (193. §.) jelentőségét részben vesztette is, fontossága a beszámításra, különösen pedig a segédekre és bünkísérletre nézve jelenleg is félreismerhetlen.

1. A minősítés fogalmát tágas értelemben véve (97. §. 2.) a gyermekgyilkosság is c szó szorosabb értelmében az említett fajok közt foglalhatna helyet, mi azonban azt külön tárgyaljuk. (423. §.). Némely törvényhozá-

sok (braunsch. 73.) és írók a gyűjtogatást gyilkosságot is külön minősítésként említik. Heffter: L ehrb. 247. §.

2. A hol a halálbüntetés a gyilkosságnak csak némely legsúlyosabb eseteire alkalmaztatik (191. §. 1.) mint több északamerikai államban, vagy a súlyosításnak némi nyomai, mint Franciaországban a pompe Ingubre fennmaradtak, a minősített fajok, még a büntetés szempontjából is gyakorlati nyomossággal bírnak.
3. A bér-, or- és rablógyilkosság az előre megdöntött eltökélés jellegével rendszerint bírván, tényálladéuk a megfontolt szándékosság bizonyítására fontossággal bír.
4. Az árlevek költését és használatát más élete ellen irányzott célzattal törvényeink, halállal fenítik, a gyilkosság külön fajának azonban nem tekinthető. Ellenkező véleményben van Szlemenies: Fenytő törv. 70. §.

#### 412. §.

Rokongyilkosság (parricidium) alatt közel rokonon vagy házastárson elkövetett gyilkosságot értünk; tárgyai hazánk törvényei szerint a) a fel- és lemenő ágbeli rokonok, nevezetesen az édes atya, anya, és gyermekek (I. 14. §. 5, 16. 25. 6. 1723. 11. §. 1.) mennyiben a gyermekölési büntett külön tényálladéka (423. §.) nem létesül; b) az oldalágit rokonok a negyedik ízig (1462. 2. §. 5. 1495. 4. §. 5. 1723. 11. §. 2.); c) a házastársak férj és nő; (I. 14. §.5. 1625. 6. 1723. 11. §. 1.) mihez képest: a szüle, nevezetesen atya és anya-gyilkosság (parricidium in sensu stricto, patri-matricidium) a gyermek - gyilkosság (infanticidium) a szorosb értelmű rokon és házastárs gyilkosság (occisio fratrum et consanguineorum, mariti-, uxoricidium) fajai létesülnek; míg az ABT. a fel- és lemenő ágbeli rokonok és házastársakra szorítja (ABT. 137. 138. §.); a BJ. pedig a természetes és törvényes szüléket, gyermekeket, testvérek és házastársakat említi; (BJ. 110. §.) ezen büntett tényálladéka az általános kellékeken kívül a fenforgó közeli kötelék ismerete kívántatik-

1. A rokonyilkosság hajdan a hűtelenség esetei közé tartozott: „Item occisor consanguinei usque quartum gradum consanguineorum inclusive“ 1462. 2.; összhangzólag az 1495. 4. „Occisores et vulneratores consanguineorum usque quartum gradum inclusive“, és az I. 44. §. 5. „Item occisores vel vulneratores fratrum ac consanguineorum suorum usque quartum gradum inclusive, -nec non patricidae, uxoricidae ac matricidae“; de megszüntette az 1723. 9.; a rokonság fokozatai számításáról Isd. 394. §. 2.
2. Az atya- és anyagyilkosság a legelvetemültebb gonoszság kifolyása, mindenkor és mindenütt a legszigorúbb fenyíték alá vétetett; hogy azonban a szülők megölése is nem mindig a gyilkosság, hanem a körülményekhez képest az emberölés tényálladékát is megállapíthatja, arra is a beszámítás általános elvei alkalmazandók, és a francia büntetőtörvény 323. §.: „La parricide n'est jamais excusable“ csak is e megszorítással elfogadható, alig vehető kétségbe. Szokolay: Büntetőjogtan 257. 1.
3. A születés törvényessége vagy törvénytelenége a szülegyilkosság tényálladékára nincs befolyással, a sógorsági viszonyt törvényeink egyáltalán nem említik, és annál fogva fogalma arra ép oly kevéssé, mint a jegyesekre ki nem terjeszthető (393. §.) Törvényeink fenebb említett latin elnevezéseiről Isd. Szlemenics Fenyítő törv. 69. §.
4. E büntett segéd társaira alkalmazandók az általa lános és különös közreműködés beszámításának elvei (262. §. 1.).
5. A német közös jog (PGO. 137.) házas társakat és közellevő rokonokat (nahe gesippte Freunde) említ, mit a római jog nyomán a polgári számítás negyedizeig magyaráltak, vájjon azonban a szülei viszonyhoz hasonlóan levő sógorokra (mostohák, ipa, napa) alkalmazható? arra nézve szétágaztak a vélemények. H e f f t e r: Lehrb. 249. §. Mittermaier: jegyzetei. Feuerbach: Lehrb. 232. §. Az újabb törvényhozások többsége e büntett körét szűkebbre szabja. Haberin: Grunds. LH. 14. 22. 1.

#### 413. §.

Törvényeink különös oltalma alatt állanak

a) az ország rendes bírái, a kir. kúria s egyéb bíróságok tagjai; b) országzászlósok, megyei főispánok; c) a királyi kamra tanácsosai, a kir. ügyek fő- és aligazgatója; d) a káptalan s konventbeli tagok, királyi, nádori, vagy báni emberek, mind midőn hivataluk törvényszerű teljesítésében (in officiorum functione actualiter et legitimé procedentium) eljárnak; e) az országgyűlési tagok, velők lévő családbélieik és cselédjeik; f) mind-

azok, kik az országgyűlésre, megyei gyűlésekre, törvényszékekre, a jobbágyok visszakövetelése, katonai kicsapongások iránti vizsgálatokra vagy katonai számvetésekre (computus) mennek, onnan jőnek, vagy azokon tartózkodnak; végre g) kik az országgyűlésen panaszt tesznek, ha azonkívül is, a miatt megtámadtatnának. (1462. 2. 1492. 70. 1495. 4. I. 14. 1715. 55. 1723. 11.).

1. Ezek jobbadán a hűtelenség esetei közé tartoztak, mint az 1462. 2. §. 10. 12. 1495. 4. §, 10. 11. HK. I. 14. §. 11. 12. 13. és még az 1715. 55. bizonyítják, mely utóbbi a kamrai tanácsosok, kir. ügyek fő- és aligazgatója) az országzászlósok és főispánok sértőit vagy' megölőit is hűteleneknek - nyilvánította.

2. Kik legyenek az ország rendes bírái, fenebb említettük (326. §. 1.) az 1723; 11. szavai pedig §. 5i „Demum iudicum ordinariorum regni eorundemque vices gerentium“ (scilicet, mint az 1492. 70. mondja: „Vice Palatinum Vice Comitum (t. i. Curiae) Vice Banum,) Magistrorum Protonotariorum et aliorum seu septemviralis ant regiae iudiciariae seu districtualium tabularum aut comitatensium iudicum“ a törvényhasonlatosság elveinél fogva, más (váltó, városi, kerületi) bíróságok tagjaira is kiterjesztendők.

3. A királyi, nádori és báni emberek működése, az adományi rendszerrel, a jobbágyok visszakövetelése iránti vizsgálatok és a katonai számvetések (computus) a viszonyok változtával megszűnván, a törvények ebbeli intéz-

'>! kedései csak történeti jelentőséggel bírnak, vajjon a kir. kamra tanácsai iránti intézkedések más főkormányzók tanácsosaira ki nem terjesztendők-e? a törvényhasonlatosság elveiből könnyen megfejtendő, de napjainkban alig bir gyakorlati fontossággal.

4. A hazai törvények intézkedéseire hasonlítanak a Caroliná-e, mely az előkelő személyeken (hohen trefflichen Personen), kikhez a külföldi uralkodókat, magas nemesség tagjait és főkormánytanácsokat számíták, és a tettes saját urán'eikövetett gyilkosságot, minősítettnek tekinti. (PGO. 137.) Az újabb törvényhozások közül a hannoverai a viselős asszonyokat is, a törvény különös oltalma alá helyezi.

#### 414. §.

Rabló gyilkosság (latrorság, latrocinium) rablás végett, elkövetett gyilkosság; az indok természete, mely a rablógyilkost általában veszély essé teszi, és az

élet és vagyonbátorság együttes megtámadása, igazolják súlyosabb beszámítását; bérgyilkosság (assasinium) felbérelt egyén által, kikötött jutalom fejében elkövetett gyilkosság; e büntettnél, melynek súlyát a bérlőnek, ki mást büntettre csábit, és a felbéreltnek, ki jutalomért végrehajtására kész, nagyobb elvetemültsége és innen folyó veszélyessége kétségen kívül helyezik, a felbojtó és tettes viszonyzata körüli beszámítási elvek, lelik alkalmazásukat (2 64—268. §.); végre az orgyilkosság (homicidium proditorium) álnok módon végrehajtott gyilkosság; azt az eljárás aljassága, a fenyegető veszély elhárításának nehézsége teszi minősítetté, kiváló fajtát a mérgezési gyilkosság képezi.

1. A rablógyilkosság fogalmát a rablás tényálladéka világosítja fel, melyről maga helyén szövegezzük; több jó (Meister, Vuchetich stb.) rabló gyilkosság alatt tágab értelemben, minden nyereség vágyból eredt gyilkosságot értenek: „Dummodo luci animas, causa movens ad homicidium dolo directe commissum fuerit.“ Meister: Princ. 145. §. sőt Feuerbach tágab értelemben minden érzéki elme czélok elérése (zür Erreichung' sinnlicher Verstandeszwecke), s zórosabban idegen tulajdon elnyerése végett elkövetett gyilkosságot ide sorol. Lehrbuch 219. §.
2. A hol a gyilkosság főkélléke, a meggondolt eltökélés hiányzik (409. §.) rablási emberölésnek van helye.
3. A B.J. 110. §. a rablási czélzattal egyvonalba teszi az örökség nyeresít is; a római jog latrones, latrocinantes neve alatt a rablókat s iitónállókat értette; fr. 28. §. 10. 15. D. de poenis fr. 5. D. ad l. pomp.
4. A bérgyilkosság az egyszerű megbízástól, a jutalom kikötése által különbözik; ámbár az ABT. 135. §. 3. azzal egy vonalba helyezi; latin nevét az ássasinek mohamed néptörzsétől vette (c. 1. de homicid. in VI.) kik a keresztes hadak alkalmával nem ugyan bér fejében, de vallási vak buzgóságukból főnökük (a hegység! vén) meghagyására a keresztényeket, főleg fejedelmeket álnokul meggyilkolni törekedtek. Lsd. B o d o: Jurispr. 208. 1. „Quemadmodum origo verbi inepta, ita inepta quoque est divisio assasini in verum, a non christiano in christianum, et interpretativum a christiano in christianum commissum.“ Vuchetich Instit. 239. 1.
5. Az orgyilkosság legtöbbször a bizalom, barátság örve alatt követetik el. S zokolay: Büntetőjog-tan. 253. 1.
6. A gyilkosság e három fajtát többen nem számítják a minősítettek közé, de

tekintve súlyosabb beszámításukat, hazánk törvényszéki gyakorlatát és az ABT. 135. §. és BJ. 110. §. azok közé sorolandóknak véltük.

## 415. §.

Mérgezési gyilkosság (veneficium in sensu stricto, Giftmord) alatt, mérég vagy más hason hatású szer használata által elkövetett gyilkosságot értünk; mérgeknek pedig nevezetnek azon szerek, melyek az emberi testtel összeköttetésbe hozatván, minőségüknél fogva, kisebb adagokban is szei vezete megrontására alkalmasak; ezen vagy hason hatású szernek szándékos és meggondolt használatában, oly cselekményben tehát, mely azokat az emberi testtel nyíltan vagy alatomosán, közvetlen vagy közvetve összeköttetésbe hozza, áll a mérgezési gyilkosság sajátos jellege; tényálladáshoz, egyébiránt ezen büntett minden kellékei megkivántatnak (408. §.), miért is a mérgezés folytán következett halál által végeztetik be\$ és a bűnkisérletre nézve az általános elvek nyerik alkalmazásukat (125 — 130.§§.).

1. A mérgezés tágasb értelemben (veneficium in sensu lato) mérges szereknek minden az emberi élet vagy egészségre nézve kártékony használatát jelenti; némelyek azt még az emberek tulajdonában levő állatokra is kiterjesztik, míg mások az utóbbit helyesebben a kártétel fogalma alá utalják, és a mennyiben nagyobb kiterjedésben legelők, kutak, tavak mérgezése által merényeltetnék, súlyosabb beszámítás alá veszik; sőt Heffter a mérgezés általi sértéseket összesen külön büntettként tárgyalja. Lelirb. 274. §.
2. Hogy a mérgezés vétkesség által, sőt indulatos fölgerjedésben is történhetik, álig szenved kétséget; ez utóbbi eset azonban a legritkábbak közé már azért is tartozik, mert a mérgezés rendszerint oly előkészületeket tételez fel, melyek a rögtönosséget kizárják. Martin: Lehrb. 133. §. Dauer: Lehrb. 162. §. J a g e m a n n: Criminallexicon 643. 1.
3. „Qui venenum dicit adii cere debet utrum malum, an bonum, nam et medicamenta venena sunt; quia eo nomine omne continetur, quod adhibitum naturam eius, cui adhibitum esset mutat“; fr. 236. D. de verbor. signif. egyébiránt a mérég fogalma meghatározására nézve föltötte szét-

- ágaznak a vélemények, rendszerint azokat maró (venena acria, s. corrosiva), bódító (venena narcotica, stupefaeientia) és kiszáritókra (ven. exsiccantia), újabban izgató- és idegmérgekre osztani szokás; miért is a mérgezés tárgyas tényálladéka, azon kérdés, vajjon mérég alkalmaztatott-e és milyen hatással, csak műértők által döntethetik el. H e n k e: Lehrb. d. gerichtl. Medicin 625. §. F e l l e t á r: Méregtani vázlatok. Gyógyászat. 1864. 49. 50. sz. A kártékony hatásuk miatt orvosi rendelőny.néllül kiadatni tiltott szerek jegyzékét Isd. C -s at s.ko: Büntető-törv. magyaráz.. 447. 448. 1. és az 1859. ján. 16. gyógyszerárszabályzatban. BTL. 27. sz.
- 4, A mérég fogalmából eredhető kételyek mellőzésé végett, több újabb törvényhozások (würtembergi bt: 240. badeni 243. hasszai 276. porosz bt. 197. §.), a mérgezést más hasonh^tásu szerekre is (péld. összetört üvegre) kiterjesztették; hogy a tettesnek azoknak halálokozó hatását ismernie kellett, a szándékosság természetéből foly. Haberlin: Grunds. Hl. 20. 1.
- 5 A mérgezés nemcsak elnyelés útján, hanem külsőleg is eszközölthetik; (beszívás, befecskendezés stb.), rendszerint alattomosan, azért az orgyilkossághoz számítatják, de nyíltan, sőt erőszakosan is vitethetik véghez, ez esetben az ABT. 135. §. értelmében, a közönséges gyilkossághoz számitandónak véli. Herbst: Öst. Strafr. I. 251. 1.
- 6, Az újabb törvényhozások közül többen (badeni, würtembergi, hannovéri) a megfontolás vagy ölési célzat nélkül, de ellenséges szándékkal véghezvitt mérgezést, halál esetében mérgezési gyilkosságnak tekintik, minthogy a mérég ki nem számítható ártalmas hatásánál fogva, a halálra irányzott eshetőleges (eventualis) szándékosságot feltételezhetni. (116, §.) A BJ. 119. §. gyilkossági célzattal elkövetett mérgezésnél azt bevégzettnek tekinti akkor is, mihelyt a beadott méregtől súlyos és veszedelmes betegség támadt.
- 7, Valamint a római XII. táblás törvényben az §. 5. J. de publ. ind. és a régi német jogkönyvekben (Lexripuar 83. 1. Szásztükör II. 13. Svábtük. 166. cz. ) úgy a mérégkeverésről szóló egyetlen hazai törvényünkben, sz. István II. 32. a mérégkeverők, a bűbájossággal foglalkodó maleficusokkal és sorsvetőkkel (sortilegi) kapcsolatosan említettnek; hason felfogásra akadunk a XVIII. századbéli e tárgyú intézkedésekben és Bódénál is: „Alia species veneficii est magia daemoniaca“ Jurispr. erim. 216. 1. terjedelmesebben 210. 1.
- 8, A méreggel történhető visszaélések meggátlására azok eladásában kövendő óvószabályok Hl. 1770. sept. 17. 1785. sept. 13- 24328. sz. 1797. febr. 7. 2483. sz. 1799. jan. 22. 1788. sz. 1817. jun. 14. 19070. sz. .1818. april 7. 9852. 1831. febr. 8. 3819. stb. foglaltatnak, melyek Linz- b a u e r Codex-ében egész kiterjedésben olvashatók. Az ABT. a méreggel! jogosítlan kereskedést és-a méregáruslásnál elkövetett vigyázatlansági eseteket, mint kihágásokat, a körülmények különbségéhez képest ijttől



száz forintig terjedő pénzbírsággal, egy naptól egy hónapiglan szigorú fogsággal, ismétlésnél az üzlet elvesztésével, halálnál vagy súlyos testi sérelemnél az azokra vétkeességi esetekben szabott büntetéssel sújtja. ABT. 361—371. §.

## 416. §.

A gyilkosság büntetése törvényeink szerint a halál (sz. Istv. H. 46. 1486. 51. 1492. 82. 1.15. Hl. 5. 1563. 38. 63.), mely hajdan minősített fajaira nézve, részint a törvények rendeletéből, tekintettel a méggyilkoltak rokonsági fokozatára vagy hivataluk minőségére (1723. 11. I. 15.), részint törvényszéki gyakorlattunknál fogva súlyosbítással hajtattott végre (193. §.); ahhoz mindenkor a meggyilkolt vérdíjának megítélése járul (228. §.) mely örököseire száll; a segédek, bűnpártolók, és bűnkisérők megfenyítése a bíró bölcs belátása szerint történik; az ABT. a bevégzett gyilkosságnál a tettest, az értelmi szerzót, és közvetlen segédeket, kik „kézrávetéssel vagy tevékenyen a végrehajtásnál közremunkáltak,“ halállal, a közvetett segédeket és bűnrészeseket (144—147. §.) közönséges gyilkosságnál öttől tiz, minősítettnél (411. §.) tíztől húsz évigleni súlyos börtönnel, gyilkossági bűnkisérletnél és pedig közönségesnél a tettes és közvetlen társakat öttől tiz, minősítettnél tíztől húsz, a távolabbi társakat és bűnrészeseket amannál egytől öt, ennél öttől tiz évigleni súlyos börtönnel fenýíti. (ABT. 137. 138. §.) A BJ. a bevégzett közönséges gyilkosságot tizenyolcz, ha kegyetlenséggel követtetett el, huszonkét évi börtönnel, a minősítettet (411. §.), nem különben, ha több ember fosztatott meg életétől, habár a czélzat csak egy ellen volt irányozva, a gyilkosság ismétlése és visszaesés esetében (162. §.) örökös rabsággal, a nem teljes kísérle-

tét a bevégzett büntetetre szabott büntetés felével, a teljést, mely akkor is létezőnek tekintetik, ha a halál harmincz nap után állott be, vagy ha mérgezésnél súlyos és veszedelmes betegség nem következett, két harma- dáig; ha azonban a mérgezés többek élete ellen irány- zott szándokkal kutakon, élelmi szereken történt, a tel- jes kísérletet húsz évig, a nem teljést tiz évig terjedhető rabsággal fenyíti; minden esetre pénzbeli díj is íté- lendő, mely a meggyilkolt örökösait illeti, és a bíróság által határozatván meg, húsz ezer forintnál nagyobb nem lehet; azonfelül a gyilkos netalán viselt közhivatalá- tól mindenkor megfosztandó. (BJ. 110.117.118.120.§.).

1. Sz. István n. 46. rendeli: „*Si quis hominem gladio occiderit, eodem iuguletur gladio.*“ A rokonok és különös törvényes oltalma személyek gyilkosságáról az 1723. 11. §. 7. nyíltan mondja: „*Capitali poenae cum exasperatione supplicii iuxta gradus proximitatis consanguineorum aut interfectorum officii qualitatem pronunciantur subiiciuntur*“ a rablókról annál inkább, a rablógyilkosokról az I. 15. „*Fures scilicet patibulo, praedones verò palo vei rota .... sunt feriendi atque puniendi,*“ megerősíti az 1548. 49. 1598. 29. stb. a szülegyilkosoknak gyakorlat szerint jobb kezök vágatott le, (193. §. 2.) és hogy minősített esetekben általában súlyosítások alkalmaztattak, arról a történet (192. §. 7. 8.) és B o d o térszen tanúságot: „*Qualis exasperatio non solum in eriminibus cit. art. 11. (1723.) enumeratis locum habét, séd etiam in aliis ut testatur consuetudo practica, sensum legis explanans et suppléns.*“ *Jurispr. erim.* 169. 1.
2. Országgyűlési tagok meggyilkolásánál a királyi tábla előtt külön sommás eljárásnak van helye; (307. §. 4.) hajdan nem csak a rabló gyilkosokat és rablókat (1548. 49.4598. 29.) de a gyilkosok szándékos pártolóit is a hűtelenség büntetése érte: „*Et nemo tales (homicidas) in castra et domos suas sub poena de infidelibus et aliis malefactoribus superius expressa, acceptare et admittere audeat.*“ 1486. 51. és 1492. 82. de *Isd.* 1723. 12. §. 4. 5.
3. A gyilkosság: értelmi szerzőire kifejezetten halált szab a II. 43. §. 5. a rokon gyilkosnőkről („*occiderit vei necari fecerit*“) és a II. 44. §.3. a papi személyek főbenjáró büntetteiről szólván: „*Si quis ipsorum voluntarium et deliberatmn homicidium ac latrocinium patrauerit aut perpetrari fecerit.*“
4. A mérgezőkre sz. István II, 32, szabott büntetést, „*Tra'latur in mami s*

maleficio laesi, aut in paréntum eius, secundum eorum velle ad iudicium“ csak a kor szellemének, ismertetésére hozzuk fel.

5. A gyilkosság rendes büntetése a Carolina szerint (PGO. 137.) a kerék, mérgezésnél nőszemélyekre nézve a vízbefulasztás; több esetben súlyosbítottatott. (PGO. 130.); az újabb törvényhozások rendszerint egyszerű halállal fe-nyítik, a szász jog szerint újabb ideig fenmaradt vérdíjról (Wehrgeld) Isd. Heffter: Lehrb. 246. §.
6. Az ABT. a minősített gyilkosságnál a távolabbi társak és bűnrészesek törvényes szigorubb megfenyítésére kívánja, hogy ezen viszonyok előttük tudva voltak 137. §. A BJ. 121. pedig alkalmatlan eszközök használatáról következőleg szól: „Midőn gyilkosságnál vagy szándékos emberölésnél a célbavett vagy eszközlött büntetnek eredményes bevégzése csak azért nem sikerült, mert annak kivitelében a tettes hirtelenkedésből, tudatlanságból vagy tévedésből azon eszköz helyett, melyet alkalmazni akart, és mely ugyan czélszerű lett volna, más nem alkalmas eszközt használt, a kísérletről szóló 126. §. szerint büntetetik.“
7. Harpprecht: Dissert. de homicidio. Tub. 1606.  
Müller: Dissert. de homicidio. Arg. 1608.  
Richter: Dissert. de homicidio. Jen. 1744.  
Gebauer: De homicidio, delicto apud vet. germ. non capitali, eiusque mulcta. Gött. 1763.  
Eschenbach: Progr. de homicidio proditorio. Rost. 1782.  
Kellinghusen: De crimine homicidii. Gött. 1801.  
Ketelholdt: De consummatione delicti, in genere, homicidii etc. Goett. 1826.  
Egger: Uber Mord u. Todtschlag. Landshut 1817.  
Osenbrüggen: Mord u. Todtschlag. Beitr. zur Strafrechtsgesch. Zürich. 1859.

Második czím.

### *Emberölés.*

#### 417. §.

Az emberölés tágasb értelemben (homicidium simplex, caedes) hazai jogunk értelmében (1486. 51. 1492. 82.) büntett, mely által ember életétől szándékos meg nem gondolt elhatározással, vagy vétkeességéből jogellenesen megfosztatik; az magában foglalja a szorosb értelemben vett vagy szándékos, (caedes in sensu proprio, Todtschlag) ésavétkes emberölést, mindkét-

teje e gyilkosságtól a megfontolt szándékosság hiányánál fogva különbözik, és azokhoz még a ver eke dé si emberölés is (halálokozó vérengzés) járul.

1. Az emberölés elnevezését és fogalmát (homicidium, Todtschlag) hajdan a fonebb érintett tágasb értelemben általában használták, a Carolina is a „Todtschlag“ kifejezésével, kiválólag ugyan a rögtönös szándékú, de egyszerűsmind a vétkes emberölés kijelölésére is él, mint az 138. cz. czirnfovatának összehasonlítása a 149. cz. bizonyítja; újabban azonban attól eltérőleg mind a tudomány mind az újabb törvényhozásokban az emberölés „Todtschlag“ kifejezése csak az érintett szorosabb értelemben alkalmaztatok. Mittermaier: jegyz. Feuerbachhoz 215. §. B a u e r: Lehrb. 157. §.
2. Hazánk törvényei ellentétben a gyilkossággal (homieidium deliberative perpetratum) a jogellenes ölés többi fajait egybefoglalják: §. 3. „Si veró homieidium non ex práeconcepta malitia, neque animo deliberato séd casualiter aut aliter inopinate acciderit 1486. 51. és 1492. 82.; a B.J. is IX. fejezetében az emberölés kifejezését tágasb értelemben használván: szándékos és vétkes vigyázatlanságból! emberölésre (B.J. 1.12. 122. §.) osztja; végre hogy újabbi törvényszéki gyakorlatunk e kifejezést mind a rögtön elhatározott, mind véikes ölés eseteire egyaránt alkalmazza, bizonyítja a kir. táblának 1861. oct. 16. 713. sz. vétkes gondatlanságból eredt emberölési büntettel vádolt Pelcz Mátyás, 1861. dec. 21. 639. sz. vétkes gondatlanságból vádolt Bodis Jozsias, 1862. nov. 7. 1952. sz. emberölési büntettel terhelt Pályi Vincze Lajos, 1863. 461. sz. emberöléssel terhelt Török Lőrincz, és ugyanazon évi 435. sz. emberöléssel vádolt Fischer Pál elleni büuperékben hozott Ítéletei. Törv. Csarn. 1862. 1. 28. 92. sz. 1864. 5. sz.
3. Hogy az ABT. 140. §. a közönségesen elfogadott értelemtől eltérőleg határozza meg az emberölés büntettét, részint már megérintettük (409 §.) részint alantabb bővebben ki fogjuk fejteni.

#### 418. §.

Emberölés szorosabb értelemben (szándékos; caedes in sensu proprio, Todtschlag) embernek, indulatos fölgerjedésben elhatározott és végrehajtott jogellenes megölése; tényálladékanak főkelléke, mely által a gyilkosságtól lényegesen különbözik, a meg nem fontolt rögtönös, akár határozott, akár háíározatlan szándékban áll, (116. §.) miért is mind elhatározásának,

mind létesülésének, indulatos felgerjedésben vagy zavarban, mely mindazáltal a beszámíthatást végkép ki nem zárija, (117. §. 1. 245. §. 1. 2.) közbejött érettebb megfontolás nélkül meg kell történnie, súlya a szándékoság nagyobb kisebb határozottságától, az indulatoság okaitól, természetétől és fokozatától tételeztetik fel.

1. Az indulatosság befolyásának elismerésére már legrégebb törvényeinkben akadunk; sz. István II. 13. a véletlen-II. 16. a szándékos rögtönös ülésről külön intézkedik, mint következő szavai bizonyítják: „Si quis accensus ira ae superbia elatus spontaneum commiserit homicidium“; ugyanazt mutatják az 1486. 51. és 1492. 82. fenidézett szavai (409. §. 1.) és a legújabb törvényszéki gyakorlat felhozott példái (409. §. 5.) nevezetesen a kif. tábla Túrok György és neje elleni 1862. mart. 8. 37. sz. már /említett ítéletében a „felfhevült indulat és elragadtatott állapot“ 1862. nov. 27. 2097. sz. Divényi igazabban Kiss Ferencz ellen a „harag és felgerjedés hevé“-nek minősítő ereje elismertetik; a jáász-kun kerületek Török Lőrincz ellen, 1863. 461. sz. alatt a kir. táblánál tárgyalta ítéletében miután tettes „fékezhetetlen indulatosságában“ cselekedett, a „kisebb beszámítás alá eső emberölési büntetéért“ marasztaltatik stb. Törv. Csarn. 1862. 72. 92. 1864. 5. sz.
2. Szlemenies nek (Fenyítő törv. 70. §.) Vuchetich ellenében vitattott azon állítása, hogy az 1486. 51. és 1492. 82. t. cz. kifejezései: „Non ex praeconcepta malitia neque animo deliberató“ n'em csak a megfontolt: hanem egyáltalában minden szándékoságra értendők, a „casualiter, inopinate“ szavak pedig csak a vétkes és véletlen emberölésre alkalmazhatók, és annál fogva a gyilkosság és szándékos emberölés közti különbséget törvényeinkből nem következtethetni, a már mondottakon kivül, a ük. II. 44. 56. 54. cz. , melyek a papok szándékos és eltökélt gyilkosságait („voluntarium deliberatumque homicidium“) említik, és a szándékos, de el nem tökélt ölés külön nemére utalnak, az általános európai-felfogás, a Carolina, és gyakorlatunkra nagy befolyású Praxis, erim. 62 cz. által, egyaránt czáfoltatik.
3. Hogy nem csak a harag, hanem másnemű indulatok, felgerjedések is, e büntett tényálladékát megállapítják, általán el van ismerve; és öszhangzik a BJ. 112. §.: „A ki nem előre meggondolva, hanem indulatos fölgerjedésben tökélette el magát arra, hogy mást, életétől megfoszszon, s indulatos eltökélését azon fölgerjedésben tüstént végre is hajtotta, mindenkor emberölésért büntettetik.“
4. Vájjon előforduló esetben megfontolt vagy rögtönös szándékból történt az életfoztás, a fenforgó körülményekből, tekintettel a fenebb mondotakra (409. §.) megítélendő,

## 419. §.

Vétkes emberölés (homicidium culposum) büntett, mely által ember életétől vétkességéből megfosztatik; (119. §.) alanya, tárgyára, a bűncselekvény kellékeire nézve a gyilkosság és szándékos emberöléssel megegyezvén, azoktól abban különbözik, hogy nem szándékosság, hanem vétkes elbizottság vagy vigyázatlanságból (120. §.) veszi eredetét, és azok fokozatához képest súlyosabb vagy enyhébb beszámítás alá esik (120. 121. 259. §.); legsúlyosabb beszámításu azon esete, midőn a halál, ölési célzat nélkül, elkövetett szándékos bántalmazásból következettbe; itt szándékos sértés vétkes öléssel párosulván, a szándékos-sággal vegyes vétkességnek van helye (122. §.), és a beszámítás súlya a szándékosság fajához és a vétkesség fokozatához arányul; (258. 259. §.) mivel a BJ. intézkedései is megegyeznek. (BJ. 123. §.)

1. A vétkes emberölésnek számos fokozata van; gyakran a minden beszámítást kizáró esetlegessel szorosán érintkezik, miért is mind régibb törvényeink, mind Íróink (H u s z ty, G o c h e t z, B o d o) nem csak vegyest tárgyalják, hanem e kifejezéseket felváltva is használják. „Hac de causa legibus quoque nostris et interpretijms caedes culposa et casualis, quandoque synonymae sunt.“ V u c h e t i c h I Instit. iuris crim. 253.1.
2. Ily értelemben sz. István II. 13. intézkedik az esetleges ölésről (Si quis casu occiderit aliquem), mint ugyané végzeménye 16. és 46. összehasonlításából kiviláglik; a többször idézett 1486. 51. 1492. 82. „Si homicidium casualiter aut aliter inopinatae acciderit“ kifejezéssel élnek.
3. A szándékos bántalmazásból eredt emberölést több újabb törvényhozás (würtembergi bt. 245. braunschweigi bt. 246. 247. badeni 212—214.) külön büntettnek tekintik, míg az 1813 bajor és azzal öszhangzó 1814 oldenburgi bt. a közvetett szándok fogalmának utóhatásánál fogva, a szándékos emberölés esetei közé sorolják, mit más szempontból némileg Heffteris igazolni látszik. Lehrb. 233. §. de Isd. M e i s t e r: Princ. 136. §. B a u e r: Lehrb. 159. §. T e m m e: Lehrb. d. preus. Strafr. 798.
4. Hogy nem minden tilalmas cselekvényből eredt esete a vétkes emberölésnek azonosítható a bántalmazásból származottal, mint némelyek állítják, a

szándékossággal vegyes vétkeesség természetéből foly. (122. §. 2.) J ágéra a n n: Griminallexicon 614. 1.

5. A BJ. ide tartozó 123. §. ekként szól: „Vétkes vigyázatlanságból elkövetett emberölésért büntettedik az is, ki mást az által fosztott meg életétől, hogy azt gyilkosság! vagy emberölési czélzat nélkül ugyan, de szándékosan megsértette vagy megkinozta.“

#### 42'0. §.

Áz utóbb említett esetet az ABT. kizárólag e rabéi. öléinek nevezi, s a szándékosságról megállapított fogalmához képest (118. § 3. 4. 122. §. 3.) büntettedik vevén (ÁBT. 140. §.), közönséges és minősítetre osztja; az utóbbihoz a rablás! emberölést, ha rablásnál emberrel oly erőszakosan bántak, ho^y abból halála következett, és a közel rokonók vagy különös kötelezettségben állók ellen elkövettedik számítja (ABT. 341. 342. §.); azon cselekvényeket és mulasztásokat pedig, melyekből vétkeességnél fogva ember-halál keletkezett, életbiztonság elleni vétségeknek tekinthet. (ABT. 335. 336: 337. §.).

1. Az ABT. 140. §. ekként szól: „Ha azon cselekvény, mely által valamely ember életét veszti, nem ugyan megölésére czélzó eltökéléssel, de mégis más ellenséges czélból követtedik el, úgy a büntett emberölés.“
2. Az emberölés fogalmához csak ellenséges, tehát nem épen súlyos sértésre irányzott czélzat szükséges, (legf. törv. döntv. 1854. máj. 10.) és a büntársak iránti általános elvek itt is lelik alkalmazásukat, mennyiben a közreműködésükkel történt cselekvényből, a bántalmazott halála következett. Legf. törv. döntv. 1851. sept. 15. 1851. dec. 11.; bűnkisérletről azonban e büntett természeténél fogva nem szólhatni (125. §.) H e f b s t: Handb. I. 259. 1.
3. Közellévő rokonoknak mindazok tartandók, kiket az ABT. 216. §. nyomán fenébb elősoroltunk. (332. §. 1.)
4. Az ABT. 335. §. az életbiztonsági vétségek és kihágások iránti általános szabály megállapítása után 336. §. azon eseteket említi, melyekre az különösen alkalmazandó, úgymint: a) elzárt helyeken égő szénneli vigyázatlan tüzelésre, b) hajózások vagy c) gőzhajók, gőzgépek, katlanok körüli szabályok vagy szükséges óvatosság mulasztására, d) kengőzölések, bódító szerek alkalmazására, f) fogóvasak, hurkok stb. felállítására, g) tüzművészeti tárgyak körüli elbánásra.

## 421. §.

Míg hazai törvényeink a gyilkosságra (416. §.) határozottan halált szabnak, az emberölést, főleg ha vétkességből eredt, régebben magánvétségnek tekinték, egyezkedésnek adtak helyet (sz. Istv. II. 13. 16. 1486. 51. 1492. 82. 1563. 38.); mi azonban a büntető jog körüli nézetek változtával, mind a törvényszéki gyakorlat, mind kir. szabályrendelet folytán (Hl. 1731. január 9.) megszűnván, büntetése a bíró belátásától függ, és hajdan a szándékos emberölések eseteiben a I.

15. II. 42. általános kifejezéseinél és más törvényhozsok (Prax. crim. 62. cz. PGO. 137.) befolyásánál fogva pallos 'általi halállal szabott ki; jelenleg a beszámítás fokozatához mért szabadságbüntetésben áll, melyhez mind a szándékos, mind vétkes emberölés bűnös eseteiben a meggyilkolt vérdíjának megítélése járul (228. §.). Az ABT. a közönséges emberölést öttől tíz, a minősítettet (420 §.) tíztől húsz évigleni súlyos börtönnel, a rablásit azonban mindazoknál, kik a megölésnél közremunkáltak, halállal; a vétkességből eredt emberhalált, mint vétséget hat hónaptól egy évigleni, de ha a vigyázatlanság különösen veszélyes tárgyak körül vagy körülmények közt követtetett el, (348. §. c.) három évigleni szigorú fogsággal fenyíti (ABT. 141. 142. 835. 336. §.). A BJ. a szándékos emberölést tizenkét, de ha rablaskor vagy kegyetlenséggel hajtattott végre, vagy több ember halála okoztatott, tizennyolez, rokonok ellen húsz (148. §. 9.), sőt az érintett súlyosító körülmények közt huszonkét évi rabsággal fenyíti; kísérleteknél a gyilkosságnál megállapított elvek szerinti arányos büntetésnek ven helye (416. §.); az emberölés súlyos vét-



kességből (121. §. 5.) három évi rab sággal, enyhéből három havi fogsággal fenýttetik; ezen szabály alá esnek az orvosok, sebészek, szülészek is, kezükre bízott betegeikre nézve; ha a halál szándékos bántalmazásból eredt, és a bántalmazás előre megfontolt eltökéléssel történt, nyolcz, egyébként négy, ha rokonon követte-ttel, még egyszer annyi büntetés alá esik; ha a halál csak harmincz nap után következett be, mint súlyos testi sértés fenýttetik, és mind ez esetekben pénzbeli díjnak is a bíró meghatározása szerint van, sőt a hivatalvesztésnek is lehet helye. (BJ. 112—128.§.).

1. Sz. Istv. II. 13. a véletlen 16. a felgerjedésből eredt emberölés eseteiben az egyezkedési rendszer szellemében pénzbírságot és bñjtöt rendel; a többször idézett 1486. 51. és 1492. 82. pedig ekként szólnak: „Si veró homicidium non ex praeconeepta malitia, neque animo deliberato, sed casualiter aut aliter inopinate accideret, ocoisor cum propingnis liberam coneordandi habeat facultatem.“ a Hl. 5. a meg nem fontolt ölés esetében a vérdíjnak fizetését rendeli, miért is D o s a ez utóbbit a vétkes, az egyezkedést a véletlen ölésre magyarázza 1. Erdélyh. jogt. II. 544. 1.
2. Hogy a régi egyezkedési rendszer külföldön is hosszabb ideig dívott (227. §. 2.), bizonyítja Mi tt ermaier: jegy. Feuerbach: Lehrbuch 215. §. Kora gyakorlatáról tanúskodik B o d ó, midőn a vétkes emberölés eseteiről szólván, hivatkozással az érintett kir. rendeletre írja: „Quodsi cul.pose delinquens concordet etiam cum adversario, poenam tamén magistratualejn pro ratione culpae locum habere“. Jurispr. crim. 176. 1.
3. A legújabb gyakorlat szerint a kir. kúria, midőn előre eltökélett szándok hiányában halálbüntetésnek helyt nem ad, több esztendei súlyosított bñrtönbüntetést, vétkesség esetében több havi fogságot szokott ítélni. Törv. Csarn. 1861. 126. sz. 1862. 4. 72. 92. 1863. 10. 1864. 5. 30. sz.
4. A tisztán esetleges ölés eseteiről már az 1471. 28. mondá: „Praeter voluntatem agentis nulla redemptio capitis fieri valeat“ és B o d ó: „Cum itaque pure casuale homicidium nulla puniri debeat poena, nec homagium a tali exigi posse.“ Jurispr. crim. 178. 1.
5. Azon tárgyakhoz, melyekre nézve az ABT. szigorúbb fenýítéket szab, a 348. §. c) alatt elősoroltakhoz, még az államtávirádák adandók. ABT. 337. §.
6. A szándékos emberölés büntetése a Carolina szerint a pallos (PGO. 137.) a vétkesé a bíró belátásától függ. Az újabb törvényhozások közül a bán-

noverai 231. cz. a határozott szándoku, a württembergi a más büntett eszközése végett elkövetett emberölést halállal, a többiek 8 —20, súlyosító körülmények közt életfogytiglani börtönnel fenyítik; a szándékos bántalmazásból eredt vétkes emberölést a beállott halál kisebb nagyobb valószínűségéhez, a megfontolt vagy rögtönös szándék különbségéhez képest már egy évtől egész busz évig tartó börtönnel, más vétkeességi esetekben legfölebb két évig terjedhető szabadságbüntetéssel sújtják. Hab erlin Grunds. Hl. 45—52. 1.

## 422. §.

Különös tekintet alá kerül az emberölés verekedés közben, vagy halálokozó vérengzés (caedes in turba commissa), melynek tényálladákhöz, mint alanyok többen kívántainak, tárgyát ember képezi, a bűncselekvény pedig verekedésben és abból eredt ölésben áll a nélkül, hogy e célra vagyis súlyos testi bántalmazásra előre szövetkezés létesült volna, ellenkezőleg a bűnszövetség körüli elvek (271—74. §.)lelik alkalmazásukat; a szándék e büntett természeténél fogva rendszerint rögtönös, és határozatlanul ölésre vagy más bántalmazásra irányul; a büntett beszámítása és a büntetés meghatározásánál figyelembe veendő, vájjon a sérelmek egyenként halálosak vagy csak összesen véve halálokozók; az első esetben, vájjon ismerétesek-e azok okozói, és ha ismertetnének, mily célzattal ejték azokat; mert az igazság általános elvei szerint az egyenként halálos sértések bizonyos szerzői, már a szándékos, már a bántalmazásból eredt vétkes emberölés büntetében, a többiek a szándékos emberölés kísérletében, vagy súlyos testi sértésben lesznek bűnösökké; a mennyiben pedig több sértésnél a halálosoknak szerzőit meghatározni nem lehetne, vagy csak a sértések összesége eredményezte a halált, mind azok, kik a megöltnek bántalmazásában tetteleg részt vettek, mint-

hogy szabad elhatározásuk- és ellenséges indulatukból eredt közös bántalmazásuk következményeit előre láthatták, a bántalmazásból származott vétkes emberölés, a körülményekhez képest enyhébb, ha pedig egyetlen egy seb ejtetett és szerzője bizonytalan, a súlyos sértés büntetének beszámítása alá esnek. Hazánk törvényei a halálokozó vérengzésről tüzetesen nem intézkedvén, büntetését a bíró bölcs belátása szerint hosszabb rövidebb idejű börtönbüntetéssel szabja ki. (1723. 12.)

1. Azon nehézségek, melyek a verekedés! emberölésnél a halálokozó sértés szerzője vagy szerzői iránt felmerültek, már a közép korban ez eset külön tárgyalására vezettek, (c. 18. X. de homic. glossa ad. fr. 17. D. ad lég. Corn. de siccar.) és a Carolinát arra inditák (PGO. 148.), hogy ez esetről külön intézkedjék; míg az előre szövetkezett társakat kerékkel fenyejtő, szövetkezés nemléteben a halálokozó sértés szerzőjét pallossal fenyejtendőnek rendeli, mit azonban sem az első sebesítésről (Koe h, Quistorp, Meister stb.) sem az utolsóról (Gr o l m a n n, F e u e t b a c h stb.) határozottan nem állíthatni, hanem a sértés természetéből meghatározandó. Henke: Handb. II. 9.0. 1. B a u e r: Lehrb. 158. 1.
2. Ha a verekedés kettő közt történik, az ölés iránti közönséges elvek nyelik alkalmazásukat, és csak a többek veszekedésénél (rixa in turba) előforduló körülmények szülték ez eset külön tárgyalásának szükségét. H e f f e r: Lehrb. 244. §.
3. Az újabb.törvényhozások e büntettről különbözőleg rendelkeznek; melőzván azt, hogy a halálos és haláltokozó sértések közötti különbséget itt elejtették, a halálos sebek bizonyos szerzőire nézve alig van véleménykülönbség; ha azonban a halál az összes sértésekből eredt, már a szándékos vagy bántalmazásból eredt vétkes emberölés (badeni, württembergi hassiai, nassaui bt. stb.) már a súlyos testi sértés, iha a sértés szerzője bizonyosan nem tudatik, a badeni, haszjai bt. az előbbi, a törvényhozások többsége az utóbbi büntett beszámításának engednek helyet; legszigorúbb egyáltalán az esetek meghatározásánál a badeni bt. és kivételesen intézkedik a braunschweigi, mely az általános elvek alkalmazását elégségesnek véli. H S b e r l i n: Grunds. HL 35 -42. 1.
4. Hazánkban még 1821. egy biharmegyei nemes vérengző a kir. kúria által halálra ítéltetett, egyébként már B o d ó azon esetről, ha nem tudatnék a halálos seb szerzője, mondá: n . Quia nocentes ab innocentibus distinguere nequeunt, ne et innocentes patiantur, nullus ultimo supplicio affici debet. Satius enim est in dubio nocentes absolvere quam vix unum innocenter condemnare: quia poena dilata potest exigi, sed exacta non po-

test revocari.“ Jurispr. criin. 174. I. egyetért vele Yneheti eh: Instit. iuris erim. 253.1. és Szokolay: „Törvényeink nem rendelkeznek ezen esetekről, szokásaink szerint tehát önkényesen büntettetnék, és pedig ha tudni is a sebesítők minőségét, nem halálos, hanem csak fogsági büntetéssel fenyítettnek, különben mint sebesítők.“ Büntetőjogtan 269. 1.

#### 423. §.

Az ABT. szerint, ha több ember közt támadt verekedésnél, egy avagy több személy bántalmazásánál valaki megöletett, mindenki, a ki halálos, sérelmet ejtett, emberölésben bűnös; de ha a halál minden sérelmek által összesen okoztatott, vagy ha meg nein lehet határozni, ki ejtette a halálos sebet, akkor mindazok, kik a megöltre kezöket vetették, súlyos testi sértés büntetében válnak bűnösökké, és egytől öt évigleni súlyos börtön büntetésre ítélandók. (ABT. 143. §.) A BJ. szerint azok, kik verekedésben gyilkosságot vagy emberölést követnek él, ezen büntettek fenyítékével illétéinek; ha a verekedők közül többen oly sértéseket ejtettek, hogy azoknak bármelyike magában véve halált okozó, mindenikök úgy büntetendő, mint ha a halált maga okozta volna, ha, pedig némelyek halálos, mások nem halálos sértést ejtettek, azok a halálért, ezek az elkövetett sértésekért fognak büntetés alá vonatni; ha ki nem lehetne nyomozni, melyik ejtette a halálos sebet, vagy a sértések nem egyenkint, hanem összes' hatásuk által eredményezték a halált, mindazok kik sértést elkövettek, bántalmazásból eredt emberölés elkövetőiként bűnhődnek (421. §.), ha pedig még azt sem nyomozhatni ki, kik sértették-meg a verekedők közül a megöltet, mind, kik a verekedésben részt vettek, vétkes vigyázatlanságbóli emberölésért büntetendők, kivévn, ha valaki bebizonyíthatná, hogy az éle-

tétől megfosztottál tettelesen épen nem bántotta, a mely esetben, csak akkor büntetted, ha más valakit sértett, vagy valamely tette által a bekövetkezett eredményt közvetve okozta. (BJ. 162—166. §.)

1. Az előre történt összeszólalkozás e szabályok alkalmazását a légi. törv. 1854. dec. 2. döntvénye szerint ki nem zárja, és az értelmi szerzőkre nézve a beszámítás általános elvei alkalmazandók. H e r b s t: Öst-Strafr. I 263. 1.
2. B e r g e r: De auctore rixae. Wittemb. 1688.  
M i i l l e r: De homicidio a plurib. commisso. Jenae 1690.  
Cocceji H.: De eo quod iustum est circa inquis. in auctorem rixae Francof. 1701.  
Brodman: De homicidio rixoso. Alt. 1710.  
M y l i u s: Dissert. de homicidio a plurib. commisso. Lips. 1741.  
Kudhardt: Ub. d. von mehreren begangene homicidium. Würzbnrg 1815.  
Birnbaum: Ub. d. von mehre.ren begang. homicid. Wiirzb. 1816.  
Z i e g l e r: Theilnahme am Verbrechen. Marb. 1845.

Harmadik cím.

### *G y e r m e k ö l é s.*

424. §.

A gyermekölés szorosb értelemben (infanticidium in sensu proprio, csecsemőgyilkolás, Kindesmord) büntett, mely által az anya saját újdön született, kivárlólag törvénytelen gyermekét, szándékosan fosztja meg életétől; és ez értelemben mint az előre eltökélett gyermekgyilkosságra (409. §.) mind a felgerjedésben elkövetett gyermekölésre terjed; míg a gyermekgyilkosság tágasban véve e büntett minősített fajai közé tartozik, (411. §.) az érintett körülmények közt, az újabb törvényhozások és gyakorlat enyhébb bünösségünek tekintik, minek okai az anyának, a szülés fájdalmai, a bekövetkező nyomasztó szükség, szégyen és megvetés, netalán bántalmazások félelme, női becsületének megmentése, fen-

tartása iránti aggodalmai, a gyermek szomorú jövőjének sejtelve, gyakran a csábtíó eljárása fölötti elkeseredése által előidézett rendkívüli testi és lelki állapotában, és ennek szükségképi hatásában a beszámításra, rejlenek.

1. Tágasb értelemben a gyermekülés és gyilkosság (infanticidium) minden gyermeknek akárki által elkövetett életfosztását jelenti, mivel azok mint élő valóságos emberek a törvények teljes oltalma alatt állanak, és reá az e büntetetre, különösen a rokongyilkosságra szabott elvek alkalmazandók mint az 1723. 11. §. 1. tévé; de szorosb értelemben a fenebb körülirt körülmények közt külön büntettet képez, és a Carolina nyomán (PGO. 131.) minden újabb törvényhozás annak tekinti. H e f f t e r: Lehrb. 256—257. §.
2. Ezen büntett a gyilkosság és emberölés eseteit foglalja magában, miután azonban elhatározása legtöbbszörre indulatos felgerjedésben támad, a gyermekülés elnevezését, melyet a B.J. (IX. fejt. címzete) és Szokolay is alkalmazott, czélszerűbbnek tartom; az ABT., mely minden szándékos életfosztást különbség nélkül gyilkosságnak nevez (409. §.), következetesen a gyermekgyilkosság (Kindesmord) kifejezésével él. Szlemenics csecsemőgyilkosságnak nevezi, és sajátzerűségét leginkább a tényálladék kipuhatólásának nehézségeiben találja. Fenyítő törv. 69. §.
3. A kisebb bűnösség főalapjául a tudomány és gyakorlat, a női becsületre való tekintetet vette; az újabb törvényhozások a fősulyt az öntudatot elhomályosító, a szabad elhatározást korlátozó körülményekre fektetik. Haberlin: Grunds. III. 53. 1.

#### 425. §.

Alanya e büntettnek a megölt gyermeknek anyja, mert csak reá alkalmazhatók azon enyhítő körülmények, melyek annak kisebb bűnösségét igazolják; tár gya élő, újdonszületett, kiválólag törvénytelen gyermek; mert csak élő gyermekre nézve lehetséges az ölés büntetete, miért is az életkérdés eldöntése e büntett tárgyas tényálladékának sarkfeltételét alkotja; életképessége feltétlenül nem szükséges, ennek hiánya azonban enyhítésül szolgál; újdonszületett, minthogy csak a szülés alatt, és közvetlenül utána léteznek azon

testi és lelki állapotok, melyek e büntett külön tényálladéknak alapjául szolgálnak, a nélkül, hogy az időhatárt szorosan meghatározni és körülírni lehetne; kiválólag pedig törvénytelen, mert a női becsület megmentése leginkább ez esetben jó tekintetbe; akár az anya hajadon, akár özvegy vagy férjnél legyen, ez utóbbinál házasságtörésből született gyermekére nézve; a bűncselekvény a gyermek halálát okozó szándékos tényleges bántalmak vagy mulasztásokban, a szükséges segély elhanyagolásában áll, és pedig a szülés alatt vagy közvetlenül utána; akár a szándok előre megfontolva volt, akár a szülés alatt rögtön keletkezett; a büntett a gyermeknek a bűnös cselekvény folytán bekövetkezett halálával végeztetik be, minthogy ellenkező esetben, vagy ha az anya cselekvősege, illetőleg mulasztása nem bizonyulna a halál valódi okának, csak kísérletnek van helye.

1. A kik az anyán kívül, a gyermeket életétől megfosztanák, a körülményekhez képest már a gyilkosság, már az emberölés büntetében elmarasztalandók, úgy szintén mindazok, kik mint felbojtók, segédek közreműködtek, a tettes anyánál súlyosabb beszámítás alá kerülnek; enyhítésnek H e f f t e r csak azon esetben enged helyet, ha közreműködésök kizárólag az anya sorsa iránti érdekeltségöknél fogva történt.' Lehrb. 261. §.
2. A gyermek életének bizonyítására alkalmazandó eszközök (tüdő, máj, huyg próba stb.) a tényálladék megállapítására főfontosságuk; a Carolina 131. cz. nyomán, mely: „Ein lebendig gliedmassig Kindlein“ (foetus vivus, forma naturae congruente - praeditus) követel, az újabb törvény hozások többsége az életképességet is megkívánja, ellenkezőleg csak kísérletnek adván helyet, habár e büntett természetét, az életképesség meghatározásának nehézségeit tekintve, e kelléket alig javulhatni. M i t t e r m a i e r: jegy. Feuerbach: Lehrb. 237. §. B a u e r: Lehrb. 167. §. Abegg: Üb. Erford. \*d. Lebensfahigk. b. d. Kindestödtung. Zeitschr. f. deutsch. Recht. XIX. köt. 406. 1.
3. Az időhatárt az újabb törvényhozások rendszerint huszonnégy órára te-

szik a szülés után, némelyek három napra; de tagadhatlan, hogy az enyhébb beszámítás okául szolgáló körülmények azon túl is terjednek, miért legtanácsosabb általánosabb kifejezéssel élni, (mint az ABT. porosz, hassiai bt.) és meghatározását előforduló esetben a bíróra bízni, mert helyesen mondja Mitte rmaier: „Alle Versuche, durch eine gewisse Zeit gesetzlich zu bestimmen, wie lange ein Kind neugeboren ist, müssen scheitern; am richtigsten nimmt man das Verbrechen als am neugeborenen Kind verübt an, wenn es an dem Kind während der Geburt oder unmittelbar nach dem Geburtsakt verübt ist.“ Jegyz. F e u e r b a c h: Lehrb. 237. §.

4. Tekintettel a gyermekülés külön természetére és indokaira, az írók nagy többsége Grolmann óta, a Carolina (PGO.35.131.) és az újabb törvényhozások majd általában (abraunschw.és ABT. kivételével) büntetést csak törvénytelen gyermekekre szorítják; hazai törvényeink e tárgyról tüzetesen nem intézkedvén, Vuchetich, Szokolay azt a törvényes gyermekekre is kiterjesztik; J de törvényeink a gyermekülés enyhébb beszámításáról nem rendelkezvén, azokból következtetést nem vonhatni, és miután e büntett sajátserű körülményei részben ugyan még törvényes gyermekeknél is, de leginkább törvénytelen gyermeknél előfordulhatnak, azok nem kizárólag, de kiválólólag e büntett tárgyának tekinthetők.
5. Az írók közül többen (Feuerbach, Bauer sfb.) a tényálladékhöz a viseléség és szülés, a törvényhozások közül a hannoverai ez utóbbi eltitkolását követelik; mi azonban azt kelletlenül inkább megszorítja, mert hábár a gyermekülő nő viseléségét és szülését rendszerint titkolja, lehetnek és vannak esetek, melyekben a nélkül is történnek gyermekülések: „Man verwechselt dabei den gewöhnlichen Fall, mit dem wesentlichen Merkmale“ Mittermaier: Feuerbach: Lehrb. 237. §.
6. A szándékosság szükséges kelléke e büntettnék; a gyermek vétkeességéből okozott halála más tekintet alá esik (419. §.), és miután leggyakrabban arra a szülés eltitkolása, és annak folytán a szükséges segélynek hiánya szolgáltat alkalmat, az újabb törvényhozások az eltitkolást önálló büntettnék tekintik, és már mindenkor (szász, braunschweigi, hannoverai bt.) már csak a bekövetkezett halál esetében (würtembergi, badeni, hassiai stb.) veszik fenyíték alá, és a szándok, körülmények, és a tett eredményéhez képest egy hónaptól egész nyolcz évi szabadságbüntetéssel sújtják. H e f f e r: Lehrb. 260. §. H ä b e r l i n: Grunds. III. 66—73.1.

#### 426. §.

Hazai törvényeink (1723. 11. §. 1.) a gyermekülést általában halállal, és pedig súlyosítással fenyítendő'nek rendelik; mit törvényszékeink gyakorlata csak is a gyermekgyilkosság esetére tágasb értelemben fen-



tartott, mert a gyermekgyilkolást sajátlagos értelmében, hosszabb rövidebb idejű börtönbüntetéssel fenyíti; a mennyiben pedig a gyermek halála, az anya vétkeisége, nevezetesen szülésének eltitkolása, és annak folytán a szükséges segély hiánya által okoztatott, a körülmények szerint meghatározandó fogságbüntetéssel sújja; míg e büntett megelőzésére is több rendű intézkedések történtek, nevezetesen a viselős hajadokok seprűzéssel (197. §.) vagy másnemű becstelenítő büntetéssel! fenyítése szorosan tilalmaztatott (HL 1769. nov. 13. 4321. sz. 1786. jun. 6. 24914. sz. 1797. nov. 14. 23537. sz.); az ABT. -azon anyát, ki törvényes gyermekét a szüléskor megöli, vagy a szükséges segély szándékos elmulasztása által elveszni hagyja, életfogytiglani, ha gyermeke törvénytelen volt, megölését tíztől húsz, a segélymulasztás esetében öttől tiz évig súlyos börtönnel fenyíti (ABT. 139. §.); a BJ. e büntettet törvénytelen ágyból született gyermekre, és annak a szüléskor vagy szülés után három nap alatti megölésére szorítván, ha az anya tettét a szülés előtt határozta el, tiz, egyébként öt évig tartó rabbsággal fenyítendőnek rendeli; azon idő után elkövetett megölését a körülményekhez képest gyilkosságnak vagy szándékos emberölésnek tekinti (BJ. 131. 132. §.)

1. Hogy a gyermekölésnél a halálbüntetés alkalmazásban volt, nem csak Bodó, Husztyból kitűnik, hanem e században még a kir. kúriánál is halálítéletek példái fordultak elő; (Palugyay: Megyerendszer IV. 48. 155. 1.); a jelenlegi gyakorlatot bizonyítja többek közt a kir. tábla 1863. 2468. sz. Ítélete, melyben Polgár Zsuzsanna „a ballépése következményéből eredt szegyennek nyomása, ős a szülés-fájdalmak okozta izgatottság alatt, előre eltökélt szándék nőikül követvén el a vádbeli tényt“, a halálbüntetés terhe alól fölmentetik, és négy évre Ítéltetik (Törv. Csarn. 1863. 47. sz.); a hétszemélyes tábláé 1864. april .8. 480. sz. Mitrutz Mária april 9, 1131. sz. Hotye Iréné ellen, kik három, 186 4. mart. 14. 765, sz.

- Polyhanecz Anna ellen, ki két évi börtönre Ítéltetett; ugyanezen tábla 1862. nov. 6. 2491. sz. Aranyosy Sára perében a halálbüntetést három évi, vasban közmunkával és hetenkénti két napi böjttel töltendő börtönre átváltoztató Ítélete, miután a gyermek már három hónapos volt, lényegesen különböző esetre vonatkozik. Törv. Csarn. 1863. 8. sz.
2. Enyhítő körülménynek a közönségeseken kívül vétetik, ha a gyermek nem volt életképes, ha erőszakos nemi közösülésből származott, súlyosítónak ha a nő feslett erkölcsű volt; H e f f t e r: Lehrb. 259. §.
  3. A szülés eltitkolására vonatkozó gyakorlat példájául szolgál a kir. tábla 1862. febr. 1. 50. sz. ítélete, mellyel Füllő Zsófia „a gyermekgyilkossági vád alól próbák elégtelenségéből felmentetvén, terhes állapotának és a történt szülés eltitkolása miatt befogatásától számítandó egy évi fogságra ítéltetik nemkülönb 1863. april 23. 173. sz. Kamizsán Katalin ellen hozott ítélete. Törvényszéki Csarnok 1862. 57. 1863. 43. sz.
  4. E büntett meggátlására az 1769. nov. 13. 4321. sz. utóbb ismételve meg erősített Hl. rendelé, hogy a viselős hajadon nőszemélyek, a helybeli előjáróság felügyelete alá helyeztessenek, mennyiben másunnan jönnének, vizsgálat alá vétessenek, és előforduló gyermekgyilkossági esetekben ezen szabályok netaláni elhanyagolása miatt, a helybeli előjárók fenyíték alá kerüljenek (poena arbitraria eastigándi); 1799. jan. 29. 2355. sz. 1795. junius 16. 13470. sz. Hl. e büntett megelőzése végett Szülöházak felállítást rendelik L i n z b a u e r: Codex sanit. raed. H. köt. 498. 1. III. I. oszt. 734. 828. 1. Kassics: Enchiridion Hl. 231. 1.
  5. Az ABT. a gyermekgyilkosságot a gyilkosság fajának tekinti; férjetlen nőszemélyeket pedig szüléskor, szülész vagy tisztességes asszony segélyhívására, ha abban akadályozva voltak, és idétlenül szültek, vagy gyermekük huszonnégy óra alatt meghalt, szülésük bejelentésére, szülészségre jogosított vagy felsőbbbségi személynél, és az idétlen vagy holt gyermek előmutatására kötelezik; a szülésnek e rendelettel ellenkező eltitkolása, mint kihágás háromtól hat hóiglani szigorú fogsággal bünttetik. (ABT. 339. 340. §.).
  6. A Carolina büntetésül vibefulasztást, e büntett nagyobb elterjedésénél elásást és karózást rendelt, mit a gyakorlat utóbb pallosra változtatott. Az újabb törvényhozások közül a franczia, a gyermekülésnél a halált 1824 megszüntette, a tübbiek azt mind szabadságbüntetéssel és pedig a körülményekhez képest két, égé sz busz évi, sőt életfogytiglani börtönnel, visszaesés esetében a hannoverai bt. halállal fenyíti. H e f f t e r: Lehrb. 259. §. Haberlin: Grunds. IH. 62—67. 1.
  7. Navius: Dissert. de parricidio et infanticidio. Vittenb. 1683. 2. kiad. Halae 1731.  
W olfarth: Comment. de infanticidio doloso. Francof. 1750.  
C a p p a u n: De caede infantis, a matre commissa. Argent. 1766.  
P a p i i: De infanticidio eiusque signis. Wirceb. 1777.

G r u n e r: De infanticidio non temere admittendo. Jenae 1784.

Progr. de stupore mentis infanticidium non excusante. Jenae 1805.

Evers: De matribus quae prolem suam interfec. Traj. ad Éhen. 1807.

Gennepe: Spec. iurid. de infanticidio. Leid. 1814.

I m b e r: Dissert. inaug. de crimine infanticidi. Lovanii 1822.

B r o u k e r É: Comment. in quaestion. de crimine infanticidii. Leód. 1823.

W u r z e r: Beinerkung üb. d. Kindesmord u. dessen Bestrafung. Leipzig. 1824.

G a n s: Von. d. Verbrechen d. Kindesmordes. Hannover 1824.

S c h w ö r e r: Beiträge zur Lehre v. Thatbest. d. Kindesmordes. Freib. 1836.

C r u l l: De vera infanticidii indole. Rostock 1837.

Jordán: Begriff u. Strafe d. Kindesmordes. Heidelb. 1844.

W e r n e r: Dissert. inaug. de infanticidio. Marb. 1856.

Negyedik cím.

### *Magzat elhajtás.*

#### 427. §.

A magzat-elhajtás büntette (abactio partus, abortus procuratio), holt vagy még életre nem való idétlen gyermek születésének, szándékos és jogtalan eszközlése; habár a méhmagzat még önálló személynek nem tekintethetik, az anyai test részét képezi, és annál fogva elhajtása a gyermekölésnél enyhébb bűnösségű, még is, miután az állam jogában és érdekében áll, hogy jövőendő tagjai életét oltalmazza, az anya részéről e merénylet legszentebb kötelességeivel, másokéről még annak életbiztonságával és testépségével is, ellenkezik, méltán büntetés alá vonatik.

1. A római jog a magzat-elhajtást, ha nem is minden, de bizonyos körülmények közt bűnösnek tartotta, a későbbi időben rendszerint fenyték alá vette; fr. 4. D. de extraord. crim. fr. 39. de poenis; fr. 8. D. ad legem Corn. de sicc.; a kánoni jog élet elleni merényletnek tekintő, súlyát nevelte, hogy a magzat a keresztység malasztjától is megfosztva lön, c. 20. 29. C. 2. q. 5. c. 9. C. 32. q. 2. e. 20. X. de homicid. Mittermaier: Feuerbach Lehrb. 392. §.

2. Fenebbi értelmezésünk a méhmagzat megölését is foglalja magában; több író és újabb törvényhozás azt önálló büntettnek tekintik, és az érintett okoknál fogva a többi életelleni merényleteiméi enyhébb fenyíték alá veszik, H e f f e r: Lehrb. 267. §.

## 428. §.

E büntett alanyai mind az anya, mind mások is lehetnek, és pedig az utóbbiak vagy az anya tudta és megegyezésével, vagy a nélkül, tárgya az élet csiráját magában rejtő emberi m é h m a g z a t (méhcsira); nagyobb vagy kisebb érettsége, törvényes vagy törvénytelen nemzése, csak a bűnösség fokára lehet befolyással; a mennyiben az anya beleegyezése nélkül történék, közvetve az is annak tekintethetik; a bűncselekvény olynemű külső eszközök vagy belső szerek alkalmazásában áll, melyek a méhcsira halálát vagy idétlen születését eredményezik; és pedig azon célzattal, hogy a méhmagzat életétől fosztassék meg, vagy idő előtt, életre nem való állapotban születtesék; továbbá jogtalanul, mert ha a cselekvény az anya életének megmentésére mellőzhetetlennek bizonyulna, a kötelességek összeütközésénél fogva, a végszükség mentő körülményének van helye (408. §. 3.); a büntett a magzatnak az alkalmazott szerek folytán halva, vagy idétlenül történt születésével, és ebből bekövetkezett halálával végeztetik be; ellenkező esetben bűnkisérletnek, a mennyiben pedig a meg nem egyező anya is egészségében sértetett, vagy életét vesztette, bűnhalmazatnak (158. 159. §.) van helye.

1. A kik az anyával büntette elkövetésében közreműködnek, kifejtett tevékenységökhöz képest, mint felbojtók, tettesek vagy segédek kerülnek beszámítás és büntetés alá. HSberlin: Grunds. III. 74. 1,
2. Üszög (mola) azaz méhcsira, mely emberré nem fejlődhetik, e büntett tárgyát nem képezi; azon régibb megkülönböztetés élő lélekkel bíró (foetus

formatus, animatus, vivus, vivificatus), és élettelen, lelketlen méhmagzat (foetus non vivus, inanimatus) közt, melytől e büntett tényálladékát feltételezték, és melyet a glossatorok a fogantatás 40. napjától, újabban a méhmagzat életmozgalmaiktól számítottak, az élettan újabb kutatásainál, az idő meghatározása nehézségeinél fogva nem bír többé fontossággal. B a u e r: Lehrb. 173. §. Heffter: Lehrb. 264. 266. §. Feuerbach: 392. §.

3. Az anya akaratja ellen elkövetett elhajtás sokkal súlyosabb beszámítású, miután kettős sértést foglal magában; egyébiránt az anyára nézve azon körülmények, melyek a gyermekülésnél nyomossággal bírnak, itt is tekintetbe veendőek. (424. §.)
4. Az alkalmazott belső (dynamicai) vagy külső (mechanieai) eszközök, és a bekövetkezett halva vagy időtlenül történt születés közti okbeli kapcsolat, műértők által bebizonyítandó; mi egész bizonyossággal ritkán történhetvén, ha ilyen eszközök alkalmazása és az azok után bekövetkezett időtlen születés kétségtelen, más okai ki nem mutathatók, a tényálladék megállapítottnak tekintetik. Haberlin: Grunds. ÜL 76. 1.
5. Többen (Heffter, Martin, Mittermaier stb.) e büntett bevezetéséhez az időtlen születés eszközlését elégségesnek vélték, a többség azonban tekintettel e büntett célzatára, csak a gyermek halálával tekinti bevezetettnek, S z o k o l a y: Büntetőjogi. 265. 1.
6. Habár tagadhatlan, hogy időtlen születés vétkességéből is származhat, e büntett tényálladékához a törvényhozások, a gyakorlat és írók többsége (Feuerbach, Martin, Roszhirt, Bauer, Szokolay stb.) szándékosságot követelnek, mert a vétkesség az anya részéről, viszonyzatánál fogva a méh'csirához, mely teste kiegészítő részét képezi, 'büntethetőnek nem tekintethetik, mások részéről a súlyos testi sértés tényálladékát képezheti, melyet az újabb törvényhozások viselő nő irányában szigorúbban fenyítenek. Bj. 157. §. Haberlin: Grunds. Hl. 76.1. ellenkező véleménynyel van M e i s t e r: Princ. 166. §. Heffter: Lehrb. 265. §. Mittermaier: Feuerbach 393. §.

#### 429. §.

E büntetről hazai törvényeink nem intézkedvén, törvényszéki gyakorlatunk szerint, a körülményekhez mérendő börtönbüntetéssel fenyítetik, a halálbüntetés ez esetben többé nem alkalmaztatik (1723. 12. §. 5.)· Az ABT. az anyát megkísérlett elhajtásnál, hat hónaptól egy évi első fokú, véghezvittnél egy és öt év közötti súlyos börtönnel fenyíti, ugyanezen büntetés, de súlyosbítással (216. §.) éri a bűnös atyát is, a ki pedig

azt az anya tudta és akaratja ellen megkísérli, vagy eszközli, egy és öt, ha az anyának élete veszélyeztetve lön vagy egészségében ártalom okoztatott, öt és tíz év közötti súlyos börtönnel büntetendő' (ABT. 144—148. §.). A BJ. a házas anyát a büntett bevégzéséért négy, a nem házast három évi rabsággal, felbojtóikat, segédeiket hason büntetéssel fenyíti; az anya tudta és megegyezése nélkül rász czélzattal tett kísérletét két, a büntett bevégzését, vagy ha az anya súlyos betegségbe esett, öt évi rabsággal, ha meghalt, szándékos emberölésként bünteti (BJ. 139—143. §.)

1. Hazai Íróink közül Bodo, H u s z t y, Vuchetich, Szlemenics a már étellel bíró és mozgó (foetus animatus) méhmagzat elhajtását halállal, egyébiránt bírói mérséklés szerint fenyítendőnek tartják: „Ezen büntett törvényszékeink szokásából bírói mérséklés szerint büntettedik, kivéve ha az elűzött magzatnak anyja méhében tett mozgásaiból bizonyodnék, hogy az már élő magzat volt, és egyszersmind napfényre jönne, hogy életét elűzés által vesztette el; mely esetben mint a magzatot vagy vérséges rokona vagy más valaki úzte el, úgy vagy a rokongyilkosságnak vagy a közönséges gyilkosságnak törvénybeli büntettedben marasztaltatik.“ Szlemenics: Fenyítő törv. 73. §. K a s s a y pedig (Magy. büntetőt. 40. 1.)' az alattomos gyilkosság fajai közé sorolja; de helyesen mondja Szokolay: „Ámbár némely tudósaink gyilkosságnak veszik az élő gyümölcs elűzését, eljárásunk csak börtönnel szokta azt büntetni.“ Büntetőj. 265. 1.
2. Hogy az ABT. 147. §. szavai: „Ezen büntettedben teszi magát bünössé az is, ki b á r m i f é l e czélből, az anya tudta és akarata ellen magzatának elhajtását eszközli vagy eszközölni megkísértikkelennél tágasb jelentőségűek, és az anya élete megmentésére orvos által eszközölt elhajlásra nem alkalmazhatók, az igazság általános elveiből, és a magyarázat józan szabályaiból foly. H e r b s t: Öster. Strafr. I. 267. 1. Mittermaier: Versuch d. Abtreib. d. Leibesfrucht. Gerichtssaal, 1855. I. köt. 3. 1.
3. A Carolina az élő méhcsira elhajtását (lebendig Kindt) pallossal, nőszemélyeknél vízbefulusztással fenyíti (PGO. 133.), a nem előnek elhajlása a bíró belátása szerint büntetendő; az újabb törvényhozások az anyát egy évtől nyolczig, az atyát négytől tízig, az anya akaratja elleni eseteket egész húsz évi szabadságbüntetéssel fenyítik. H e f f t e r: Lehrb. 266. §.
4. Pöckel: Dissert. de crimine partus aborti Halae 1682. 2. kiad. 1740.

B ö h m e r: Dissert. de caede infantis in utero. Halae 1732. 2. kiad. 1740.

Lieberkühn: Dissert. de crimine proc. abortus. Halae 1772.

L a m a i s o n: De crimine partus abacti. Dugd. 1819.

Van der B r o c k e: De crimine partus abacti. Gand 1830.

Ötödik cziin.

### *G y e r m e k k i t é t e l.*

#### 430. §.

A gyermekkitevés büntette (expositio infantis), koránál fogva gyámoltalan gyermek szándékos kitévése, vagy elhagyása, azon czélzattal, hogy megmenntése a véletlenre bízassék. E büntett ugyan nem irányul határozottan a gyermek élete ellen, de miután azt a tett természeténél fogva veszélyezteti, méltán az élet elleni merényletek közé számítható.

- i. A gyermekkitevéshez hasonlít haladt korú, beteges, gyámoltalan személyek elhagyása, miért is a kánoni jog c. un. X. de infant, et languidis exp. nyomán, több újabb törvényhozás azokat is kapcsolatosan felemlíti (porosz bt. 183. szász 131. würtemb. 256. hannoverai 239. badeni 261. stb.) míg a Carolina (PGO. 132.) Code pénal 349. és a dolog természeténél fogva, azok ellen elkövetett merényletek, inkább az ölési vagy testsértési büntett jellegével bírnak.
2. A római jog régebben a gyermekkitevésről az atyai hatalom tág körénél fogva, nem intézkedett, később azonban a gyermek életveszélyeztetésének szempontjából fenýték alá vette; fr. 4. D. de agnosc. v. alend. lib. c. 2. C. de infant, expos. c. penult. C. de patria potest. nov. 153.

#### 431. §.

Alanyai e büntettnek mindazon személyek, kiknek felügyeletük s gondjuk alatt kisdedek állanak, kiválólág tehát a szülők, tápszülők, gyámok, de azokon kívül mások is, kik azok gondviselésével megbizattak, vagy azt, habár önként, magukra vállalták; tárgyai koruknál fogva gyámoltalan kisded gyermekek, kik önmagukon még nem segíthetnek, mások ápolására

szükségkép szorulnak, akár legyenek törvényesek, akár törvénytelenek; koruk szoros meghatározása elvileg alig lehetséges, és legbiztosabban a bíró belátására hagyatik; abüncselekvény abban áll, hogy a kisdéd oly helyre vitetik vagy hagyatik, hol a reá nélkülözhetetlen segélytől megfosztva, életének megmentése a véletlentől tétetik függővé; ez közvetlen célzatae büntetnek, míg közvetett céljai közé a tartási gondok elhárítása, a gyermek családi, örököségi jogai megghiúsítása, az anya női becsületének fentartása tartozhatik; kizárásával mindazáltal az ölési szándéknak, mert azzal vagy oly módon elkövetett kitétele a gyermeknek, mely valóságos halálos veszedelemmel jár, a gyermekölés vagy gyilkosság megkísérlett, illetőleg bevégzett bűntényét létesítené; a büntett a gyermek elhagyása által végeztetik be, bekövetkezett halála vagy megmentése a beszámítás fokozatát, de tényálladékát meg nem változtatja.

1. A mondottak szerint dajkák, szolgálók is, kikre gyermekeket bíznak, lehetnek e büntett alanyaivá, sőt még az is, ki a Idtett gyermeket magához veszi és utóbb ismét elhagyja; habár több író (Fe uerbach, Martin, Heffter, Szokolay stb.) és törvényhozás csak oly személyekre szorítják (würtembergi, hannoverai stb.) kik a gyermek eltartására kötelezettséggel bírnak. Heffter: Lehrb. 272. §. Haberlin: Grunds Dl. 83.
2. Némelyek csak az ujdón született gyermeket tekintik e büntett tárgyának, míg mások a francia code penal nyomán azt a gyermekkor törvényes határáig, mások a körülményekhez képest a tizennegyedik évig kiterjesztik, mások pedig azon feltételhez, hogy a gyermek eredete, állapota iránt felvilágosításokat ne adhasson, kötik. H e f f t e r: Lehrb. 272. §.
3. Az írók közül többen (Feuerbach, Heffter, Szokolay stb.) és némely törvényhozások (hassiai, badeni bt. BJ.) e büntett czóljául határozottan a tartási gond elhárítását jelölik ki, mi ugyan rendesen történik, a nélkül azonban, hogy más czélok e büntett természetével feltétlenül ellenkeznének, mi onnan is kitűnik, hogy habár a lelenczházakba küldött gyermekekre nézve is, a tartási gond mákokra háríttatni czéloztatik, e büntett tényálladékának helye nincs. B a u e r: Lehrb. 276. §. B o d ó korá-



bán a kitétel gyakrabban csak a női becsület megóvása végett történt: „Nihil communius et frequentius est, praesertim apud eminentioris status faeminas, si contingat ipsas labi, quam ... liberos clam exponere.“ *lurispr. crim.* 204. 1.

4. Vájjon az, ki a gyermek fölött megmentéséig örködött e büntettet bevezette-e vagy sem, arra nézve szétágaznak a vélemények. *H a b e r l i n: Grunds. Hl.* 85. 1.

#### 432. §.

Hazánk törvényei a gyermekkitevést nem említvén, e büntettet törvényszéki gyakorlatunknál fogva a bíró mérséklése szerint meghatározandó szabadságbüntetés éri (1723. 12. §. 5.), mely az elhagyás helye, ideje, körülményei, a kitevő viszonyzata, a megmentés valószínűségéhez és a bekövetkezett eredményhez képest már enyhébbre, már szigorúbbra szabatik; az ABT. mindenkit, ki gyermeket oly korban, midőn élete megmentésére magának segedelmet szerezni tehetetlen, kitesz a végett, hogy azt halálos veszedelembé ejtse, vagy megmentését a véletlenre bízza, bármi ok indította is arra, ha a gyermek rendszerint járt helyen, és oly módon tétetett ki, hogy megmentését alaposan várni lehetett, hat hótól egy évig, ha mind a mellett a gyermek halála történt, egytől öt évigleni börtönrel ha az érintetteknel kedvezőtlenebb körülmények között tétetett volna ki, egytől öt, és ha halála következett, öttől tiz évigleni súlyos börtönrel fenyíti (ABT. 149—151. §.). A BJ. a gyermekek és más gyámoltalan személyek elhagyását egybefoglalván, alanyainak a szülőket és mindazokat tekinti, kikre a gyermek bízva volt, kik az érintett személyek gondját viselni kötelesek; büntetésük, ha a gyermek vagy gyámoltalan személy sértetlen maradt, egy, ha megsértetett, két, ha meg nem találtatnék, de halála nem bizonyos, három,

ha meghalt, négy évig terjedhető rabság; ha a kitétel azon határozott czélzattal történt, hogy meghaljon, két annyira terjedő rabság, mint e czélzat nélkül, hason körülmények közt lett volna; azok, kik elhagyott gyermeket vagy gyámoltalan személyt megtalálván, annak sem gondját nem viselték, sem a felsőbbségnek az iránt jelentést nem tettek, ha annak folytán sértése történt, két hónapi, ha meghalt, hat hónapi fogsággal büntet-  
hetők (BJ. 144—150. §.)

1. Az ölési szándokkal eszközölt kitétel, más büntett téhyálladékát képez-, vén, büntetésének is ahhoz kell méretni; egyébiránt a kitett és megtalált gyermekek közkölségen történendő elhelyezését és nevelését 1790. april 20. 13029. sz. Hl. hagyta meg; a feltételeket, melyek alatt magyar lelen-  
czek a bécsi lelencházba felvételnek 1807. mart. 31. 6230. sz. Hl. tette közzé; 1845. jan. 21. 2172. sz. Hl. pedig a szoptatás végett kiadott cse-  
csemők fölötti szigorú felügyeletet, a visszaélések szoros vizsgálatát és megfenyítését rendeli. Lsd. Linzbauer: Codex sanit. medic. Dl. köt. öt. oszt. 637. 1.
2. Az ABT. 149. §. kifejezése „Halálos veszedelembé ejtse,“ nem magya-  
rázható oda, mintha a gyilkossági szándokkal történt kitétel is, e bün-  
tett fogalma alá tartoznék. H e r b s t: Öst. Strafr. I. 268. 1.
3. A BJ. czélzattal a szülői kötelesség terhétől menekülést említi; a tör-  
vénytelen anyát, mely e büntettet elköveti, a kiszabott büntetések felével sújtja; a csecsemőknek lelencházban letételét büntetés alá nem veszi.  
BJ. 144. 148. §.
4. Büntetése a német közös jog szerint (PGO. 132.) a bíró belátásától füg-  
gött, ha a gyermek meghalt, a vétkes emberölés büntetésének volt helye;  
az újabb törvényhozások a körülményekhez képest szabadságbüntetéssel  
három hótól tiz évig fenyítik. H e f f t e r; Lehrb. 273. §. Haberlin:  
Grunds. Hl. 85—92. 1.
4. Carpzow: Diss. de infantib. expositis. Lips. 1697. 4. kiad. 1741.  
Z a n g e: Diss. de expositione infantum eiusque poena. Giess. 1713.  
Müller: Diss. de expositione infantum. Altd. 1717.  
S e i s s e r: De liberis expositis. Quedl. 1718.  
H e i n z e: Dissert. de eo quod iustum est circa exposit. infantum.  
Lips. 1781.  
H enne: Diss. de exposit. infantum ex idea iur. nat. rom. et germ. Er-  
ford 1756.  
T h o m a s: De infantum exposit. Lovanii 1826.

## MÁSODIK CZIKK.

Büntettek a testépség és egészség ellen.

Első czím.

*Súlyos testi sértés.*

## 433. §.

A súlyos testi sértés büntette (violatio corporis) sajátlagos értelmében, ember testi épségének vagy egészségének jogellenes súlyosabb megsértése ölési szándok nélkül; ily kiterjedésben magában foglalja az a külső és belső, szándékos és vétkes, a test épségére vagy szellemi erők működésére vonatkozó súlyosabb bántalmazásokat; mert míg hazánk törvényei szerint csekélyebb sértések, (1486. 15. 1492. 56. III. 31. 1723. 10.) a személyek minőségéhez képest, már a nagyobb, már a kisebb hatalmaskodás magán vétsége fenyítékével sujtatnak, a szüleverésen felül (1723. 12. §•2.) gyakorlat szerint a súlyosabb sértések is vétettek bűnvádi kereset alá; mit újabban az 1840. 9. (§. 20. 31.) is megerősített, és törvényszékeinknek legújabb gyakorlata minden kétségen kívül helycz.

1. A testi sértések nem csak önálló büntettként, hanem más büntettekkel mint azoknak végrehajtási eszközei (péld. rablásnál) következményei (péld. erőszakos nemi közösülésnél) fordulhatnak elő, ez esetekben a főbüntett súlyosbítását, vagy bűnhalmazatot szűlnek; némelykor más büntett minősített kísérletét (péld. gyilkosságét) képezik. Häberlin: Grundsätze III. 92. 1.
2. Ezen büntett az egészség súlyosabb rongálását szűlvén, az egőszsögsértés neve alá volna foglalható, de az újabb törvényhozások, nevezetesen az ABT.~ és BJ. nem különben törvényszéki gyakorlatunk is, a sul/os testi sértés elnevezésével élnek. H ä b e r l i n: id. h. 93. 1.
3. Míg Vuchetieh a súlyos testi sértéseket általán magánkereset alá tartozóknak állítja (Instit. iuris crim. 263. 264. §.) Szlemenics a gyakorlattal öszhangzólag írja: „A tetemsértés egyéb fajai (t. i. a szülők veretésén kívül) többnyire polgári törvényszéki perrel, t. i. a sérelmet szen-

vedett személynél polgári állapotához képest vagy czégyeres vagy kisebb hatalmasodós perével szólás hozsulni. Azonban annal sem áll semmi is ellent, sőt szólásban is van, hogy a tetemsértésekért, főleg ha súlyosabbal volnálnal, és a bünös cselély vagyonnal bírna, hatalmasodás pere helyett, a bünnethez mérendő bünnetés végett fenyítő per indittasék.“ Fenyítő törv. 76. §.

4. Az 1462. 2. az ország nagy (rendes) bírálnal, 1495. 4. a rokonok sebesítését, a testconkitást és szemvájást általában hütelenségnel nyilvánította, öszhangzil az I. 14. §. 5. 11. 13. főleg 15. „Item mulitatores mcmbrrorum et eruitores oculorum de mindezen eseteket az 1723. 10. nagyobb hatalmaskodásnak jelentette ki, úgyszintén az 1723. 7. az országgyűlési tagoknak sértését is, míg Erdélyben a legújabb ideig hütlenségnel tekintettel; F r a n l: Közigazság, törv. I. 718—724. 1. W e n z e l: Magyar Erdélyh. magánjog 11.113 —123.1, D o s a: Erdélyh. jogtud. II. 272—273.

1. Suhajda: Magy. anyagi jog. 291. §.

5. Az 1840. 9. a mezei rendőrségi kihágásol iránt rendelkezvén, §. 20. nyíltan kijelenti: „Vérengzés esetében (in casu cruentationis) a bünnető törvények rendeletének lévén helye“ §. 31. a csőszök sértéseire vonatkozólag: „Azonfelül vétsége fokozatához képest, a bünnető köztörvény rendeleté szerint is (iuxta dispositionem legum criminalium) fenyiftessék meg,“ a legújabb gyakorlatot a kir. kúriának számos ítélete bizonyítja. Törv, Csarn. 1862. 9. 12. 32. 33. 1863. 8. 49. sz.

6. A római jog a testi sértéseket általában, önálló bünnettnek nem tekintette, hanem némely esetek kivételével vagy iniuriának, vagy damnum iniuria datum-nak, vagy erőszaknak (crimen vis) vette, e nézet az olasz criminalistákra és a német közös jogra is befolyással bírván, a Carolina külön bünnettként nem említi; miért is rendszerint csak magánkereset utján vétettek fenyíték alá; mi hazai jogunk hason intézkedéseit is magyarázhatóvá teszi. Feuerbach: Lehrb. 245. §. B a u e r: Lehrb. 178. 179, §. H e f f e r: Lehrb. 282. §.

#### 434. §.

E bünnett alanyai mind egyesek mind többen lehetnek; tárgyát minden ember, közvetlenül annak testépsége és egészsége képezi, kivételével a felségnek, kinek tetteles bántalmazása a felségsértés bünnettét állapítja meg; a bünccselekvény tettek vagy mulasztásokban áll, melyek mások testi épsége vagy egészségének megsértését okozták, akár történjék az nyíltan vagy alattomosan, akár külső bántalmazás (ve-

rés, vágás, törés, lövés stb.) vagy belsőleg alkalmazott ártalmas szerek által, akár eredményezzenek testi, akár elmebeli betegségeket; súlya a sértésnek minőségétől, befolyásától a testépség és egészségre, különösen a sértett szerv fontosságától, az okozott betegség vagy munkaképtelenség tartamától függ, és özszerű esetben műértők látletete által határozandó meg; azoknak azonban jogelleneseknek, azaz jogalap nélkülieknek kell lennie (249. §.); az akarat elhatározása szándékos vagy vétkes, az előbbi határozott vagy határozatlan, megfontolt vagy rögtönös lehet, kizáratik mindazáltal az ölési czélzat, minthogy ez a gyilkosság vagy szándékos emberölés bűnkisérletét szülné; e bűntett a testépség s egészség valóságos megsértésével, végeztetik be.

- 1.A miket a gyilkosság tárgyairól mondottunk (406. §.), azok a módosítandók módosításával a testi sértésnél is helyén vannak.
- 2.A súlyos testi sértések hatásuk által a testépség vagy egészségre, különböznek ama tetteges bántalmaktól, melyek a becsületsértések (iniuriae reales) körébe tartoznak. Haberlin: Grunds. Hl. 96. 1.
- 3.A sértő tett és a sértés közötti okbeli kapcsolatot, minden esetben ki kell mutatni, és azon körülmények, melyeket a gyilkoss ágra nézve felemlítettünk, itt is figyelembe veendő; hogy az orvosok, sebészek, szülészek látletele főfontossággal bír, a mondottakból világos.
- 4.A jogelleneséget kizárhatják a mentő körülmények közül az önvédelem, határain belül (249. §.), de nem a fegyelmi hatalom, mely súlyos testi sértésre nem jogosít, melynek visszaélései fenyíték alá kerilnek(88. §. 2. 3.); az öncsonkításról már más helyütt szólottunk (106. §. 5.)
- 5.Hogy a szándék, vétkeség különböző fokozataihoz képest a beszámítás is különbözik (257—259. §.) a szándékossággal vegyes vétkeségnek, nem különben bűnhalmazatnak is e bűntettnél helye lehet (157. §.) természetéből, az igazság általános elveiből foly.

#### 435. §.

A súlyos testi sértés minősítetté válik, részint a személyek, részint a sértés minőségénél fogva; első tekintetben nyomos a sértőnek szorosabb, különös

kegyeletet, tiszteletet igénylő viszonya a sértetthez; hazai törvényeink nevezetesen az édes szülők sértését, tetteges bántalmazását, megvetését gyermekük részéről (1723. 11. §. 8. 9.) súlyos beszámítású bűnvádi kereset alá veszik; nem különben a sértettnek állása, személyes tulajdonságai; ide sorolhatók, a törvényhasonlatosság elveinél fogva, azon személyek, kik a törvények különös oltalma alatt állnak, és hivatalos eljárásuk teljesítésében vannak (413. §.); a második tekintetből minősítettek azon sértések, melyek testi főleg orvosolhatatlan csonkítást, gyógyíthatatlan betegséget, a sértettnek hivatásárai örökös tehetetlenségét, (1840.

9. §.31.) a helyreállítás valószínűsége nélküli elmerongálást, nevezetesen a sértett szavának, látásának,- hallásának, nemzési vagy fogantatás! tehetségének elvesztését okozzák, névszerint a kiherélés (castratio) és magtalanítás (sterilitatis procuratio); különös tekintetbe veendőek továbbá a többek verekedése közt történt súlyos testi sértések (vérengzés, cruentatio), melyeknél a fenebb kifejtett elvekhez képest (422. §.) mindenkit az általa ejtett sérelmek beszámítása terhel; mennyiben azonban a súlyos sértés szerzője nem ismertetnék, vagy a sérelem csak kisebb sértések öszhatása által keletkezett, mindnyájan, kik a tetteges bántalmazásban részt vettek, e büntettnék, habár enyhébb beszámítása alá kerülnek.

1. Hogy mind a személyes viszonyokat, mind a sértés nagyságát, törvényeink kiváló tekintetbe vették, bizonyítja az 1462. 2. 1495. 4. és az I. 14., melyek csak a rokonok és némely különös törvényes oltalmu személyek sebesítését, a tagscsonkítást és szemek kivájasát pedig általában, sorozták a hűtelenségi esetek közé; és habár az 1723.10. ez iránt változást tett, s különösen ez eseteket is nagyobb hatalmaskodásnak nyilvánította (433. §. 4.), bűnvádi súlyosabb megfenyítésöket-mind az 1840. 9. §. 20. 31. mind törvényszéki gyakorlatunk igazolja.

2. Az 1840. 9. §. 31. az erdei, mezei, szőlőbeli csöszök sértéseiről intézkedvén, nyíltan büntető köztörvényi fenyítést rendel, ha a megsértett élelmének keresésére ideiglen, vagy orvosolhatlan csonkítás esetében örökre alkalmatlanná lett.
3. Az újabb törvényhozások a súlyos testi sértések, nevezetesen a szándékosoknak több, rendszerint négy fokozatát különböztetik meg; némelyek a terhes nőszemélyen elkövetettet különösen kiemelik, és legtöbbször azok súlyát az egészségháborítás vagy munkaképtelenség időtartamától teszik függővé; nálunk törvényes intézkedések hiányában, annak meghatározása a műértők látelététől, a bíró belátásától tételvezhetik fel. Heffter Lehrb. 283. §. Haberlin: Grunds. ül. 98—110. 1.
4. A legsúlyosabb esetek közé a nemző tehetőség megsemmítése tartozik, melyet a római jog a férfiaknál (fi. 3. §. 4. fr. 4. §. 2. fr. 5. 6. D. ad lég. corn. de sic.) szigorúan, a kánoni jog mind két nemre nézve emberölésként fenyített: „Si aliquis homini aut mulieri, aliquid fecerit vei ad potandum dederit, ut non possit generare aut concipere, aut nasci soboles ut homicida tenetur.“ cap. 5. X. de homicid.; hasonlólag intézkedik a Carolina (PGO. 133.) külön említi a francia code penal 316. cz. is, míg a törvényhozások többsége a súlyos testi sértések fajai közé sorozták.

#### 436. §.

A szülők sértését és megvetését, törvényeink súlyosan, a bíró bölcs belátása szerint a körülményekhez képest halállal is fenyítendőnek rendelik, és a szülőnek ez esetben gyermeke végképi kitagadását, törvényes osztályrészétől! megfosztását megengedik; (1723. 11. §. 8. 9. Hk. I. 52. Id. Törv. Sz. I. 7. §.) egyébiránt a súlyos testi sértések azok nagyobb vagy kisebb fokozatához mért (434. §.) a bíró által meghatározandó szabadságbüntetésekkel sújtatnak, melyekhez a gyógyítási költségek, a netalán szenvedett károknak megtérítése, és a fájdalomdíjnak megítélése járul. (1840. 9. §. 31.)

1. A szülékre vonatkozólag az 1723. 11. ekként szól: „Pariter et parentum verberatores et vulneratores, pro rerum aut factorum circumstantiis iuxta prudens arbitrium iudicis .... mortis poenae subiacebunt,“ és jelen századunkban is 1821. atyját több ízben kegyetlenül megverő bereg megyei, 1837. pedig anyját kínzó zemplénymegyei nemes, a kir. kúrián is halálra ítéltettek, míg ez utóbbi évben Bácsmegye törvényszéke egy nemes, ki atyját megverte, két, a királyi tábla három, a hétszemélyes tábla négy

- évre ítélte. Palugyay; Megyerendszer ül. köt 12. 1. IV. tábla. IV. köt. 46. 1. IV. tábla 106. 1. XX. tábla.
2. A legújabb törvényszéki gyakorlat példájául szolgálhatnak többek közt a királyi tábla ítéletei Pukl Károly ügyében 1861. oct. 31. 915. sz. ki enyhítő körülményeknél fogva két heti fogságra, és Koos István ellen, ki 1862. dec. 2. 2011. sz. két évi börtönre marasztaltatott; (Törv. Csarn. 1862. 9. sz. 1863. 8. sz.) a hétszemélyes tábla pedig 1864. april 22. 1490. sz. alatt több bűnösre vérengzés esetében, Pest megye középponti törvényszéke által szabott tizenégy napi fogság büntetést jóváhagyta.
  3. A fájdalomdíjt az 1840. 9. §. 31. huszonnégy forinttól százig kimérendőnek rendelte, mi általános Útmutatásul szolgál. Ugyanez a mezei, erdei szőlőbeli csöszöknek hivatalos eljárásuk közben vagy a miatti bosszúból történt megverését is közfenyíték alá veszi; más kisebb sértések ig gyakran mint kihágások (87. §. 4.) vétetnek fenyíték alá; mi régebben is nememesekre nézve gyakorlatban volt, mint B o d o tanúsítja: „Quod ipsum intelligendum etiam de procis, talibus virginibus, quae illis nubere nolunt comas seu capillos abscondentibus; ut praeter poenam violentiae, arbitrarie poenae magistratuali subiiciantur.“ Jurispr. crim. 213. 1.
  4. A Carolina (PGO. 133.) a nemzötehetség megsemmisítését (magtalanítást) férfi részéről pallossal, nőnél vízbefulasztással, vagy más halálnemmel fenyegette (192. §. 9.) az újabb törvényhozások a testi sértéseket, tekintettel a szándékosság vagy vétkeességre, azok nagysága és következményeire pénzbírsággal, fogsággal vagy súlyos börtönrel 15 sőt 25 évig fenyítik. Haberlin: Grunds. Dl. 124—138. 1.

#### 437. §.

Az ABT. súlyos testi sértéseknek azon ellenséges szándokból eredt bántalmazásokat veszi, melyek ölési célzat nélkül, a sértett egészsége háborítását, vagy hivatásairai tehetetlenségét, legalább húsz napig, elméjének megrongálását, vagy súlyos megsértését eredményezik; vagy ha enyhébbek is, édes szülék, köztisztviselők, lelkészek, műértők, tanuk ellen, hivatásuk gyakorlatában vagy e miatt követtetnek el; büntetésük hat hónaptól egy, súlyosító körülmények közt öt évigleni börtön, mely azonban egy és öt közötti súlyos és súlyosbítottá emelkedik, ha a magában véve ugyan csekélyebb sértés, életveszélyeztető eszközzel vagy módon merényeltetik, vagy a súlyos sértésre irányzott ha-



tározott szándok, akár mi módon bebizonyulna, a sértésből harmincz. napi egészségháborítás vagy hivatási tehetetlenség keletkezett, a cselekvény különös kínokkal egybe volt kapcsolva, a támadás szövetség folytán vagy álnokul történt, a sértés életveszélyessé vált; öttől tiz évi súlyos börtönnel fenýítetik pedig, ha a sértés a fenebb érintett súlyos következmények egyikét (435. §.) vagy a sértett feltúnó megcsonkítását, elcsúfítását eredményezte; verekedésnél ejtett súlyos sértés esetében az ismert szerzőket a megérintett büntetési szabványok érikha azonban a súlyos sérelem többek összehatásából eredt, vagy szerzőjét bizonyosan ki nem tudhatni, mindnyájan, kik a sértettre kezüket vetették, hat hónaptól egy évigleni börtönnel fenýítetnek. (ABT. 152—157. §.)

1.A határozott szándoku súlyos sértésnél, a magasabb büntetési szabvány a kísérletre is alkalmazandó. ABT. 155. §. a.)

2.Az ABT. 156. §. ekként szól: „Ha pedig a bñntettből a) a sértettre nézve szavának, látásának vagy hallásának elvesztése, vagy maradandó gyengesége, nemző tehetségének, szemének, karjának vagy kezének elvesztése, vagy valamely más feltúnó megcsonkítás, vagy elcsúfítás, vagy b) örökös sinlódés, gyógyithailan betegség, vagy a helyreállás valószínűsége nélküli elmerongálás, c) vagy a sértettnek hivatalárai örökös tSietetlensége következett, úgy a súlyos börtön büntetés öt és tiz év között szabadó ki.“

3.Vétkességből eredt súlyos testi sértések, mint kihágások egytől hat hónapi^lani fogsággal, ha azonban különös veszélyességü tárgyak (349. §. c) vagy viszonyok közt követtetnének el, mint vétségek hat hónaptól két évigleni szigorú, a czélzatos verekedéseknél előforduló kisebb sértések, ha legalább látható nyomokat és következéseket hagytak, mint kihágások, három naptól hat hónapigleni fogsággal fenýítetnek. ABT. 335. 337. 411. §.; nyomokat nem hagyó nyilvános bántalmazások, a becsületsértések közé tartoznak. ABT. 496. §.

### 438. §.

A BJ. a szándékosan, meggondolt eltökéléssel elkövetett súlyos testi sértéseket, ha a sértett a) harmincz

nap után meghalt, minden munkára állandóul alkalmatlan lett, elméjében vagy egészségében úgy megromlott, hogy kigyógyulása nem valószínű, négy évi; b) ha megcsönkített, valamely érzékétől megfosztatott, szembetűnőleg elcsufított, foglalkozására alkalmatlanná lett, vagy három hónapnál hosszabb betegsége okoztatott, három; c) enyhébb esetekben, melyek még is betegséget, tetemes sebet vagy csonttörést eredményeztek, két évi, kísérletöket egy évi rabsággal, az indulatos felgerjedésben határozott és elkövetetteket pedig ezen büntetések felével fenyíti; ha azonban kegyetlenség jött közbe, a büntetés felével súlyosítható, ha pedig valaki atyján, anyján, azok szülőin vagy terhes nőszemélyen követte el, két annyival, mint más személyek ellen, mérhető ki; súlyos vétkességnél az érintett szabványok negyedrésznél, enyhénél egy havi fogságnál többre nem terjedhet; a szándékos súlyos sértés a) és b) alatt említett eseteiben hivatalból, egyébiránt csak a sértett fél, illetőleg hozzátartozói panaszára vétethetik fenyíték alá, és a sértő a törvényes büntetésen és orvoslási költségeken kívül, a szenvedés, gyalázat és megátolt kereset fejében a bíró által meghatározandó, de húszezer forintot meg nem haladható pénzbírságra ítéendő, ha ily nemű sértések köztisztviselőn hivatalos eljárásban, vagy a miatt követetnének el, a beszámítást e körülmény tetemesen súlyosítja (BJ. 452. §.); verekedés közben történt súlyos sértéseknél a tettesek azok nagyságához képest, ha azonban a bekövetkezett eredményt nem egyes sértések, hanem többek összhatása okozta, vagy ha a súlyos sértés szerzőit kinyomozni nem lehet, a sértők, vagy ha azok sem ismertetnek, kik

tettleg a verekedésben részt vettek, mind az egész eredmény nagysága szerint büntetteinek (BJ. 151 — 169. 167—174. §.)

1. Az általános mentő körülményeken kívül, a fenebb említettek (408. §. 4.) itt is nyerik alkalmazásukat. BJ. 161. §.
2. Verekedés közben elkövetett súlyos sértésnél a sértett vagy hozzátartozói panasza kívül közkeresetnek csak akkor van helye, ha a sértések olyanok, hogy verekedésen kívül is az alá veendő; a díjak és orvoslási költségek pedig csak akkor ítélandók meg, ha a sértett személy egyedül megtámadtatása következtében, önvédelmére vett részt a verekedésben. BJ. 174. §.
3. A ki erőszakos cselekvése által másnak szándékosan súlyos fájdalmat okoz, a mennyiben az súlyos sértéssé nem válnék, ezerötszáz forintig terjedhető pénzbírsággal, nagyobb beszámításnál egy évi fogságig, ki azt édes vagy öreg szülőinek tetté, mindenkor fogsággal büntetendő, és fenytékét akkor sem kerüli el, ha szülői a sértést tüstént viszonzták; azon felül a fájdalomdíjban is marasztaltatik; közkereset csak a sértett fél panaszára, sőt házastársak közti bántalmazásnál egyáltalán nem indíthatatik. BJ. 276—280. §.
4. Simon: *Dissert. de iustitia hominis circa membra.* Jenae 1625.  
Schr áttér: *Dissert. de iure circa vulnera.* Jenae 1671.  
B e i e r: *Diss. de ea, quod iustum est circa vulnera.* Jenae 1701.  
F r i d r i e h: *Diss. de vulnerum satisfact.* Alt. 1781.  
T i l l m a n n: *Diss. de delictis in vires mentis hüm.* Lips. 1795.

Második czím.

*Párviadal.*

439. §.

A párviadal (duellum) tágasb értelemben, két személynek kölcsönös megegyezéssel, öldöklő fegyverrel vívott harca; az magában foglalja mind a szoros értelemben vett párviadalt (duellum insensu stricto, praemeditatum), mely megelőzőtt kihívás és elfogadás folytán, meghatározott időben és módon történik, mind az összeütközést (rencontre), mely indulatos fölgerjedésben rögtön létesül; bűnössége, mind az önsegélynek illetéktelen, a jogrenddel ellenkező alkalmazásán,

mind az élet, testépség és egészségre vonatkozó veszélyességén, mind végre az uralkodó előítélet folytán, a polgárok személyes szabadságára gyakorlott kényszerítő hatásán gyökerezik.

1. A párviadalt rendszerint becsületsértés megtorlása végett, szokásos szabályok szerint vívják, de sem keletkezésének más indokai, sem a szokásos szabályoktól eltérés e büntettnak tényálladékát meg nem változtatja; miért is az ABT. 158. azt nyíltan „bármí okból“ keletkezhetőnek mondja. H e f f e r: Lehrb. 369. §.
2. A rögtönös párviadal vagy összeütközés, az előbb szokásos fegyverviselésből vette eredetét, jelenleg annak megszűntével, és ezen párbajok helyessége iránti vélemény változtával, majdnem végkép elenyészett, és csak is a katonaságnál fordul elő, miért is míg a régibb törvényhozások azt az indulatos felgerjedés folytán enyhébben büntették, az újabbak hallgatással mellőzik, és még csak a katonai törvénykönyvekben, nevezetesen az ausztr. kát. bt. 445. §. is, érintetik. — A fegyveres megtámadások (attaque) az érintett okoknál hasonlólag megszűntek, s a mennyiben előfordulnának, az ölés, súlyos testi sértés, illetőleg vétlén önvédelem elvei nyernék alkalmazásukat. Hl. 1752. aug. 7.
3. A párviadal osztályozására nézve mind az írók, mind a törvényhozások szétágaznak, míg többségük (Meister, Feuerbach, Bauer, Heffter, Haberlin, Szokolay stb. württembergi bt. 201—5. braunschweigi 119—22. hannoverai 174—177.), mint tilos önségelyt, a közbüntettek közt, mások (szász 247—258. badeni 326—34.) a becsületsértések után, mások (hassziai ABT. és BJ.) a testépség elleni büntettek közt említik fel, azok nyomán e helyen tárgyalandónak véltem, habár az ellenkező okok nyomosságát félre nem ismerem. Haberlin: Grunds. II. 222—228. 1.
4. A római jogban meg nem érintett párviadatok, részint a középkorban szokásos istenítéletekből, részint a fegyveres önségelyből a germán népeknél vették eredetüket, úgy hogy M e i s t e r helyesen mondá: „Ad medii aevi.licentiam et statum inordinatum pertinuit, duellorum usus admissus“; Princ. iur. crim. 326. §. és ámbár az egyház egész tekintélyével ellenük nyilatkozott (c. 2. X. de elér, pugna.) és a tridenti zsinat általában tilalmazta: „Detestabilis duellorum usus fabricante diabolo introductus, ut cruenta corporum morte, animarum etiam perniciem lucretur, ex christiano örbe penitus exterminetur“ c. 19. sess. 25. de reform.; a vívókat és segédeiket, kiközösítéssel, és az egyházi temetés megtagadásával, fenytette: „Non obstante prava consuetudine etiam immemorabili“; a világi törvényhozások is, a XVII. századtól kezdve azt szigorú fenyték alá vették, bizonyos körök és osztályokban végkép meg nem szűntek. A különböző in? tézk^dések átnézetét adja B o p p. Rechtslexicon IH, köt, 515—524.1.

5. Leggyakrabban a párbaj Möser mondata szerint áldozat, melyet a vívők osztályuk, társas körüli véleménye és nézeteinek hozni kénytelenek; de ép innen foly a felelősség nagy súlya azokra nézve, kik ez előítéletnek ott is rést' törni törekszenek, hol a múltban gyökeret vernie nem sikerült, és joggal mondja Habermann: „Der Staat kann daher diese ritterlichen Gedanken, welche dem Zweikampfe zu Grunde liegen sollen, nicht respektiren, er erblickt vielmehr in ihm nur eine Verletzung der allgemeinen Rechtsordnung.“ Grunds. II. 226.1.

#### 440. §.

A párviadal ez értelemben lényegesen különbözik a törvényszéki párbajtól (*duellum iudiciale*), mely mint törvényszéki bizonyíték alkalmaztatván, az istenítéletek (ordaliak) egyik nemét képezé, és valamint a középkorban általában, úgy hazánkban is, már sz. István alatt, annál szokásosabb és népszerűbb volt, minthogy a magyar nemzet előbbi nézeteivel teljesen megegyezett; az illetők a király vagy bíróság határozatából, maguk vagy koruk, rendjük, kitünőbb állásuk által akadályoztatva, helyetteseik által vívtak, és az istenítéletek többi fajainak megszűntével, főleg a nemeseknél, más bizonyítékok léteiben is, folytonos alkalmazásban maradt; míg az abból eredt visszaélések folytán törvényeink (1486. 18. 1492.37.) azt csak más bizonyítékok hiányában (*in causis, in quibus omnis probatio deficeret*), a katonái udvari bíróságra szoríták; minek következtében, főleg az egyház hatásánál fogva a XVI. században végkép elenyészett, a párviadal bflntet tőrő!-törvényeink kifejezetten nem intézkednek, felsőbb szabályrendeletek mindazáltal szigorú fenyíték alá vetik, (kir. leirat 1752. jul. 14. HL 1752. aug. 7.) és a gyakorlat bűnvádi kereset tárgyának tekinti.

1. Valamint a régi németek: „*Doum bellantibus adessee credebant,*“ úgy B a r t a l -ként: „*Duellum maioribus nostris, quod ritu etiam gentilium dtun viverent, Doum praeliis interessé credebant, tamquam pars avitarum*

- religionum inter caetera probandi iuris média gratissimum“ Cement. I. 343. I.; minél fogva történt, hogy ugyan e szerző szavaival élve, axiómává vált: „Aprobatissimo et consuetudinario regni iure, causas per productionem testimoniorum comprobatas, duplici articulo, scilicet duello vél' iuramento definiendas esse.“ Id. h. 344. 1. mit bővebben bizonyít Botka: De duellis hungar. litis deeisóriis. Pest 1829.
2. Az 1486.18.a helyettesek által vívott törvényszéki párbajról eme szavaira: „Judicii genus extra hoc regnum in mundo inauditum,“ helyesen mondja Botka: „Usus duelli litis deeisorii hungaris non fűit exclusive proprius; quare erronea est Mathiae VI. 18. és Uladislái I. 37. morém hunc ad solos hungaros restringentium expositio.“, id. ért. 17. 1. A ki másért párviadalra kelvén, akarva magát legyőzette (proditio in iudicio duelli) becstelenséggel, örökös szolgasággal és jószágvesztéssel lakolt. Fejér: Cod. dipl. DL 2. r. 148.1.
3. A sz. kir. városok polgárai közt kiváltságaik értelmében a törvényszéki párbajnak nem volt helye; a katonai udvari bíróság eljárási szabályai a Törvénytár mellékletei közt, a Quadripartitum nyomán olvashatók: „Observationes processus causarum milit. curiae regiae in facto honoris,“ ezime alatt.
4. A törvényszéki párbajoknak példái még a XVI. században is fordulnak elő; elenyésztekről mondja Botka: „Quemadmodum opinione sanctitatis et vehiculo religionis, iudicium hoc coaluit, ita non magis interverti debet, quam eodem cunículo, quare evoluta in Concilio Tridentino s. 25. c. 19. próbáé duellaris iniquitas, lataque desuper lex ecclesiae, residuum quoque a fatis Mathiae Corv. monomachiae abusum diguo intulit tumulo.“ Id. ért. 93. 1. Még 1804. báró Leusinger a német birodalmi gyűlést felkérte, hogy a hassziai választó fejedelmet szorítsa, miszerint jogtalan igényeit Jesberg-re „coram iudicio Dei“ karddal vívja ki ellene. Rechtslexicon III. 515. 1.
5. Maria Theréziának 1752. szigorú leirata, hasonmása az e tárgyú 1668. jul. 30. német birodalmi törvénynek; egész terjedelmében közli Ősz - w a l d t: Gyijtem. 5—10. 1.

#### 441. §.

Alanya e büntettnek két akármily rendű személy, kikhez a szoros értelemben vett párbajnál, rendszeren többen, nevezetesen a kihívás eszközlői (Cartelltrager), és segédek (Secundanten) mint büntársak járulnak; t á r g y a a kölcsönös megegyezéssel, rendszeren bizonyos szabályok szerint vívottharcz; a bűncselekv é n y annak vívásában áll öldöklő azaz oly fegyverek-

kel, melyeknek erőszakos használata, közönségesen életveszélylyel jár; és pedig a sajátlagos értelmű pá.bajnál meggondolt, az összeütközésnél rögtönös, szándékos elhatározással; c z él j a legtöbbnyire, bizonyos osztályok véleményének megfelelő elégtétel szerzése, becsületsértésért; bevégeztetik a bűntett a harcz valódi megkezdésével, az öldöklő fegyverek, habár csak egy részről történt használatával; mind addig a kísérletnek és az annak bűnössége iránti elvek alkalmazásának van helye. (261. §.)

1. A párviadalban a bűnös közreműködés soknemű fajának van helye (135-136. §.) különösen mindazáltal a fenálló szokások szerint említendőek a kihívás eszközlői és a segédek (secundánsok), kik a harczszabályok szigorú megtartása felett örködni tartoznak; azokhoz járulnak itt ott külön tanúk, kik a harcz alakszerűségeit ellenőrzik; felbojtók, kik a sértett felet párbajra indítani törekszenek, úgy az orvosok, sebészek, kiknek büntethetőségéről alantabb szólandunk; (442. §. 4.) hogy azonban segédek feltétlenül nem kiváthatnak az 1752. kir. leirat szavaiból: „Sive .... certos patris (et ut aiunt) secundantes requisiverint, vei in conducto loco soli et sin e illis comparuerint.“
2. A szokásos szabályok mellőzése, mennyiben a párviadal sajnos következményei megelőzésére, korlátozására czéloznak, a beszámítás súlyát emelik; i- özönészes szokás szerint csalt kard, szablya, pisztolok használhatók.
3. Az 1752. kir. leirat is a párbaj bevégzését, a harcz valóságos kezdetébe helyezi, mert a fenebb érintett szavakat (ezen §. 1.) ekként folytatja: „Realiter et effective duellaverint rixatique fuerintOszwaldt: Gyűjt. 7. 1. ellenkezőleg az ABT.158.§· mint alantabb látandjuk.(443.§.)
4. A kihívást és elfogadást némelyek csak előkészületnek tekintik, de ha annak is vétetnének, olyan természetűek, hogy már valóságos bünkezdést tartalmaznak (127. § ), és azért csak is akkor büntelenek, midőn önkénytes visszalépés folytán, az általános elvek szerint azzá válnak. (130. §.)

#### 442. §.

A fenebb érintett kir. leirat (440. §.) a párbajvívókat (provocans et provocatus), segédeiket és mindazokat, kik ahhoz járultak (consilio auxilioque promoventes) még ha halál vagy súlyos sértés nem történt is, halállal fenýítr, és a kivégztetés helyén temetendőknek

rendeli; a menekvők javait, ha idéztetve, meg nem jellennének, halálukig zár alá vétetni, és a makacssági pör megindítása után arczképeket bitófára szegeztetni, a kihívást és elfogadást pedig, ha a párviadal be sem következett, a személyek különbségéhez képest, tiz évi várfogság vagy börtönbüntetéssel, azonfelül kiutasítással, a kir. udvartóli eltiltással, hivatal vesztéssel, és tetemes pénzbírsággal büntettetni; továbbá a rögtönös megtorlásra alkalmat szolgáltatható bántalmakat kiutasítással és más szigorúbb büntetéssel sójtandóknak, a rögtönös összeütközés színe és ürügye alatt netalán vívott szorosb értelmű párbajokat pedig, a körülmények megvizsgálása után, fej vesztéssel fenytendő'knek renddéd; a gyakorlat ez intézkedések szigorát enyhíté, és előforduló esetben a büntetés a bíró belátása szerint méretik ki, tekintettel a harcz okára, módjára, feltételei és eredményeire, a büntársak kifejtett tevékenységére; a kihívó beszámítása rendszerint súlyosabb, kivévén, ha a kihívott a párbajt szándékosan előidézni törekedett; legsúlyosabb beszámítású az egyik fél halálának múlhatatlan feltételként történt kikötése.

1. Az 1752. kir. leirat elvül mondja ki, hogy párbajra kiállani ki sem köteles a nélkül, hogy a miatt hírében, becsületében legkisebb csorbát szenvedne: „Nullum famae, honoris, existimationis propter talismodi non comparitionem periculum, aut nótám subiturus a párbajban elesteknek, netalán szentelt temetőben már eltakarított hullái az ítélet után'kiásandók, és a vesztőhelyen eltemetendők, fenmaradván még a kánoni büntetések-is; a zár alá vett jószágok jövedelmei a kincstárt illetik: „Ita tamen, ut alimenta interim uxori prolibusque praebeantur, neque eiusmodi confiscatio diutius, quam ad dies vitae in fuga cönstituti extendatur;“ a hivatalvesztésen kívül különösen felemlíti a kamarási méltóság\*vesztését is.
2. Az érintett kir. leirat a párviadalt ügyek gyors elintézését meghagyván, a körülményekhez képest külön bíróság kiküldését említi, a kiszabott büntetések enyhítését tiltja, az ítéleteknek a kir. helytartótanács utján felterjesztését rendeli.



3. A kihívás beszámítására nézve helyesen mondja Meister: „Provocantem gravius quam proyocatum punire, non nisi caeteris paribus valet; et potius id, quod sit verus auctor rixae et duelli Tespicendum est.” Princ. hír. crim. 328. §.

4. Az orvosok és sebészek jelenléte a párbajra befolyást nem gyakorol, távollétök azt még nem akadályozná; egyedüli céljuk: segélyük alkalmazása, és így a büntett káros következményei elhárítása, megszüntetése lévén, büntársaknak egyáltalán nem tekinthetők, mit az újabb törvényhozások általán elismernek.

5. A Carolina a párviadal iránt nem intézkedvén, és az 1668. birodalmi törvény kellőleg, többek véleménye szerint ki nem hirdettetvén, azt, az egyes területi szabályok szerint szigorúan fenytették; az újabb törvényhozások közül némelyek, mint a Code pénal a párbajt, mint külön büntettet, hallgatással mellőzik; a többiek nagy többsége a körülményekhez képest már enyhébb már szigorúbb fenyték alá veszik, nevezetesen a hamioverai bt.\*175. ha egy fél halála előre kivolt kötve, halálbüntetéssel sújtja, a többiek szabadság büntetésekkel, melyek néhány héttől húsz évig terjedhetnek; a □; gédek (secundánsokat), ha a párbaj elhárítására, káros következményei meggátlására, a szabályok megtartására tevékenyen közreműködtek, többnyire bünteleneknek nyilvánítják, míg a felbujtókat szigorú büntetéssel sújtják. Haberlin: Grunds. d. Criminalr. II. 237—256. l.

#### 443. §.

Az ABT. szerint a párviadal büntette, a kihívás, illetőleg kiállítás által követtetik el; ha megsebzés nem történt, büntetése hat hónaptól egy évigleni, ha az történt, egytől öt évigleni egyszerű, ha azonban a sebesítés a fenebb érintett súlyos (437. §. 2.) következmények valamelyikét vonta maga után, öttől tíz évigleni, ha a vívók egyikének halála következett, tíztől húsz évigleni súlyos börtön; a kihívó hosszabb időre Ítélandó, mint a mennyire ítéltetnék, ha ő volna a kihívott; a kik a párviadalra ingerlettek, ahhoz akár mi módon szándékosan járultak, azt, ki a kihívást elhárítani igyekezett, megvetéssel fenyegették, iránta azt mutatták, nem különben a párbajsegédek (secundánsok) hat hónaptól egy, befolyásuk és a következett rász nagyságához képest, egytől öt évigleni börtönnel fenytendők meg-

szűnik büntethetősége a kihívóra nézve, ha a viadalra meg nem jelenik, mind erre, mind a kihivottra nézve, ha megjelentek ugyan, de a viadaltól, kezdete előtt önkényt elállottak; a többi büntársakra, ha az elállás mellett tevékeny buzgalmat fejtettek ki, és a viadal valóban elmaradt. (ABT. 158—165. §.)

1. Az ABT. 161. §. azt, ki ellenét párbajban életétől megfosztja, emberelőnek (Todtschlager) nevezi, és így gyilkossági szándékát fel nem tételezi, ha az egyik halála miudazáltal szükséges feltételként kikötve volt, az életben maradottat, H e r b s t véleménye szerint a gyilkosság beszámítása terhel. Öst. Strafr. 277. 1.
2. Ámbár az orvosok az ABT. 5. §. általános rendelete szerint megelőzött segélyigéretöknél fogva bűnrészeseknek tekintethetnének, a kifejezett okoknál fogva bünteleneznek tartatnak. Her bs t id. m. 278.1.
3. Az ausztriai katonai bt. a párviadalt nagyrészt enyhébb büntetésszabványok alá veszi; ha a viaskodók egyikének halála következett be, a büntetés 5—10 évi börtön, mely csak akkor 10—20 évigleni súlyossá válik, ha a halál iránt eleve egyezkedés történt; büntelenek a segédek a tiszti karból, ha a párbajvivók legalább egyike tiszt volt, és az ügy kiegyenlítésén buzgón, habár eredménytelenül munkálódtak; összeütközések enyhébben fenyítettnek; önálló parancsnokok, kik a feljelentett párviadalt meg nem akadályozzák, törvénykezési urak (Militar-Gerichtsherrn), kik a bűnösöket meg nem fenyítik, hivatalhatalommal visszaélés, vagy büntett elősegélésében lesznek bűnösökké. Kat. bt. 437—447. §.

#### 444. §.

A BJ. a párviadalt, ha halált előleges kikötés folytán eredményezett, mint gyilkosságot, ha valaki orozva fosztatott meg életétől, mint orgyilkosságot, egyébiránt mint a vétkes vigyázatlanságbóli emberölés vagy súlyos testi sértés büntettét fenyíti (421. 4B8. §.); a segédek rendszerint büntetlenek, kivéve, ha maguk valakit orozva megsértettek, vagy a párviadalra, melyből az érintett eredmények valamelyike következett, ingerlettek ez esetben úgy fenyítendőek, mintha azokat önmaguk párviadalon kívül okozták volna; e büntett mindazáltal magán panasz nélkül, csak halál vagy tel-

jes tébolyodottság bekövetkezte folytán, vétetik közke-  
reset alá (BJ. 175—177. §.).

1. Voetiu s: Tract, de- duellis licitis etillicitis. Ultraj. 1646. 2. kiad. 1658.  
Thielken: Dissert, de duellis. Rost. 1704.  
R u a l d i: De duellis controversia. Paris 1715.  
Jester: Dissert, de eo, quod per magistr. fieri debet in specie de duellis. Regiom. 1773.  
Schmidt: Üb. d. Duelle. Landsh. 1802.  
Aschenbrenner: Üb. Verbrech, u. Strafe d. Zweikampfs. Wiirzb. 1804.  
Cucumus: Üb. d. Duell u. dessen Stellung i'm Strafsyst. Wiirzb. 1822.  
Turk: Dissert, hist.-iurid. de singul. certamine vulgo duello. Suerin 1823.  
V erbaere Dissert, de duellis. Gandae 1824.  
Braunmühl: Üb. d. Zweikampf. Landsh. 1826.  
Scheidler: Üb. Abschaffung d. Duelle. Jena 1829.  
P i n e t: Du duel en iurisprud. et en législat. Paris 1829.  
Rumpf: Üb. Duelle u. Ehrengerrichte. Berlin 1830.  
Wickers: de duello eiusque puniendi ratione. Gron. 1830.  
Delbrück: Der akad. Zweikampf. Bonn 1836.  
Bühler: Üb. d. Duell u. s. wiss. Stell, im Strafr. Ulm 1837.  
Nahlovszk.y: Das Duell, s." Widersinn und moral. Verwerfliche t. Leipz. 1864.
3. Grandgagnage a párviadalra vonatkozó észrevételeit, a belga törvénynyel Szál ay L. magyar fordításban közli: Themis HL 47—60. 1.

### HARMADIK CZIKK.

Büntettek a személyes szabadság ellen.

Első cím.

#### *Emberrablás.*

445. §.

Az emberrablás (plágium) büntett, mely által valaki más személyt jogellenesen hatalmába ejt, hogy szabadságától, az arra jogosítottak oltalmától megfosztván, föltte saját céljaira rendelkezessék (sz. István II. 20. 1567. 30.); az elragadás és erőszakos letartóztatástól (389.450 §§.) célzata által különbözvén, bü-

nössége az emberi szabadság illetéktelen megszorításán, a gyakorlott hatalmaskodás jogtalanságán alapszik.

- 1) Az emberrablás és erőszakos letartóztatáson (450. §.) kívül vannak a személyes szabadságot sértő más büntettek, melyek azonban végcélzatuk tekintetéből, részint a köz (erőszak), részint a fajtalansági (erőszakos nemi közösülés, elragadás) részint a vagyontünetekhez (rablás, zsarolás) számítatnak; az úgynevezett erőszakos kényszer mindazáltal (Nöthigüng) önálló büntettnek alig tekinthető, hanem célzatához képest az imént említett büntettek egyikévé válik. B a u e «: Lehrb. 186. §.
2. A római jog szerint az emberrablás büntette, részint szabad ember rab-szolgává, tételére, részint idegen rabszolgák eltulajdonítására vonatkozott, (fr. 1. D. ad lég. Fab. de plag. c. 7.16. C. d. plag.); tágasb kiterjedést a kánoni jog által nyert cap. 1. X. de furtis; ennek nyomait követte a német birodalmi törvényhozás 1512. végzeményében; a Code pénal külön nem említi, a többi újabb törvényhozások önálló büntettnek veszik. H e f f - t é r : Lehrb. 291. §.' H a b e r l i n : Grmnds. III. 142—145. 1.
3. Vuchetieh, Szokolayaz emberrablást mint nagyobb vagy kisebb hatalmaskodást, hazai jogunk szerint magánvétségnek tekintik, de ellenkezője kiviláglik az 1567. 30. Szlemenics: Fenyítő törv. 75. §.

#### 446. §.

Alanyai e büntettnek egyesek vagy többen, tárgya minden, akár önjogú, akár más törvényes hatalma alatt álló, akármily korú személy, nevezetesen gyermekek, illetőleg azok szüléi, gyámjai; a bűn cselek vény abban áll, hogy valamely személy erőszakkal, veszélyes fenyegetéssel vagy ravaszsággal, jogtalanul önrendelkezési szabadságától, az arra jogosítottak oltalmától, elvezetés vagy letartóztatás által megfosztatik, a nélkül, hogy megegyezését adta vagy megadására képesítve volna; tényálladákhöz természeténél fogva szándékosság kívántatik; célzata, hogy az elrablóit, a tettes vagy másnak akaratjától függővé tétesség, nevezetesen rabszolgaságra (sz. Istv. II. 20.) gyarmatosításra távolabbi vidéken, hadi vagy hajózási szolgálatra (áltoborzás), gyermekek bizonyos életmód vagy vallásra kényszeríttessenek, hazai törvényeink kifeje-

zett említése szerint, a törököknek eladassanak (1567. 30.), kivéttik azonban a fajtalansági vagy házassági célzat, mely esetben elragadás létesülne; be van e büntett végezve, mihelyt a bűnös cselekvény által, az illető oly helyzetbe jutott, hogy önrendelkezési szabadságától, az arra hivatottak, nevezetesen az állam vagy családjának oltalmától meg van fosztva, habár végcélzata még teljesen el nem éretett.

1. Szülői vagy gyámi hatalom alatt álló személyeknél, amazoknak jogai is képezik e büntett tárgyát; a megegyezési képességet a törvényhozások inár a tizenegyedik, már a tizenötödik évtől számítják (242. §.). A család által kieszközölt megegyezés az általános jogelvek szerint érvénytelen és semmis lévén, e büntett tényálladékát meg nem szüntetheti.
2. E büntett tárgya csak élő ember vagy gyermek, holt tetemen el nem követhetetik; és 1659. szülésznőt, kit idétlenül szült magzat orvosi czélokra történt eladása miatt, az első folyamodásu bíró elmarasztalt, a felsőbb törvényszék felmentett. Rechtslexicon VII. 204. 1.
3. A múlt században annyira szokásos áltoborzást (plágium militare) hazánkban is, több kir. rendelet tilalmazza (344. §. 4.) Több példáját e büntettnek Isd. Menschenraub. Staatslexicon X. köt. 512—519. 1.
4. A rabszolgaságról nevezetes sz. István II. 20. intézkedése: „Quoniam igitur Deo dignum est, et hominibus optimum, quemque in suae industriae libertate vitae cursum ducere, secundum regale decretum statutum est, ut nemo eomitum vei militum, posthac aliquam liberam j>ersonam servituti subdere audeat.“
5. E büntett bevezetésére nézve különböznek a vélemények, mert míg némelyek csak a hatalomba ejtést (ABT. porosz bt.), mások a célba vett siker létesítését is (badeni, braunschweigi bt.) megkívánják ahhoz; a közvetítőnézetet, melyet fenebb vallottunk, a német közös jog is követé; egyébiránt az újabb törvényhozások e büntett több fokozatát különböztetik meg; minősítettnek tekintik, ha az elrablót rabszolgasága, röghöz kötöttsége, idegen hadi vagy hajózási szolgálata, gyarmatokba! szállítása véteztett célba, ha koldusok, kóborlók, alakoskodók (Gaukler) gyermekeken követik el. Haberin: Grunds. III. 142—145. 1.

#### 447. §.

Hazai törvényeink az emberrablás azon súlyos esetét, midőn keresztények törököknek, vagy czimboráiknak adatnak el, karózással, (1567.30.) királyi rendeletek

pedig az áltoborzást általában, és így benértőleg az emberrablás útján elkövetettet és kötéllal fenyítendőnek rendelék (HL 1749. jul. 14. 1752. aug. 7. 1758. dec.

1. 1780. jan. 11. 280. sz.); jelenleg az emberrablás, tekintettel az alkalmazott eszközökre, szándékba vett célzatára és bekövetkezett eredményeire, a bíró belátása szerint veendő fenyíték alá.

1. Sz. István II. 20. a király és főispán közt megosztandó kiegyezkedési pénzüsszeget rendelt büntetéséül; az 1567. 30. előrebocsátván, hogy némely kapitányok oly fegyvereseket tartanak, kik: „Miseram plebem crudelissimis suppliciis afficere, et occultum detestabileque commercium eum turcis et aliis rascianis apud turcas morantibus habere consueverunt, ita ut christianos pneros et homines furtim captos, aliasque rés a colonis nefarié exeruciatis ablatas turcis dividere non formident“, §. 3. kimondja: „Pedites verő tales per quos capi poterunt (habita de eorum furtis latrociniis turcicaque societate sufficienti probatione) palis affigi et ultimo supplieio affici debeant.“ Helyesen mondja azonban S z lémé n i c s, hogy ezen különös esetre szabott büntetést: „Minden emberlopásra általánosan kiterjeszteni nem lehet, ugyanazért az emb erlopást, ha semmiféle főbenjáró különös büntetre el nem fajzik, általánosan bírói mérséklettől függő büntetés követi.“ Fény. törv. 75. §.

2. Az áltoborzás és annak büntetéséről a katonai büntető törvény szerint alantabb szölandunk (448. §.)

3. A római jog szabad ember rablását, hogy rabszolgává tétessék, halállal fenyíté; a sz. írás nyomán: „A ki embert lop és azt eladja, rábizonyodván a véték, halállal haljon meg“ Mózes H. 21. 16. és V. 24. 7., a kánoni jog kijelenté c. 1. X. de furtis: „Qui furatur hominem et vendiderit eum, convietus noxae morte moriatur;“ a német közös jog legsúlyosabb eseteit hasonlólag halállal, egyébként a bíró belátása szerint fenyíté; így még 1735. Gundling porosz altisztet, a híres hallei jogtanár fiát, erőszakos toborzás miatt a wittenbergi törvényszék kötélre ítélte, de kegyelmet nyert; az újabb törvényhozások a büntett fokozatához képest háromtól húsz évig tartó szabadságbüntetéssel sújtják; a badeni bt. azt, ki valamely gyermeket a végett orzott el, hogy állapotját javítsa, büntetlennek nyilvánítja. H e f f t e r: Lehrb. 291. §. Haberlin: Grunds. III. 146-^—149.1.

#### 448. §.

Az ABT. az emberrablást a nyilvános erőszakoskodás esetei közé sorolván, (346. §. 1.) azt az emberrel

mint rabszolgávali bánás esetétől, és a jogosítlan toborzástól elkülöníti; az emberrablás tényálladékát abba helyezi, ha valaki a jogszerű felsőbbség tudta és beleegyezése nélkül, embert ravaszsággal vagy erőszakkal hatalmába kerít, hogy őt akarata ellen külhatalomba adja át; kiválólág tehát a területi felsőbbség sértésére vonatkozik, és a hatalombakerítéssel végeztetik be; büntetése öttől tíz, ha a bántalmazott élete vagy szabadságának visszanyerhetése veszélyeztetik, húsz évigleni súlyos börtön (ABT. 90. 91. §.); a rabszolgaság jogellenességénél fogva, mindenki, a ki valamely magáévá tett rabszolgát személyes szabadsága használatában akadályoz, bel- vagy külföldön rabszolgaként ismét elad, különösen minden hajóskapitány, ki rabszolgát, habár csak rakterhül felvállal, vagy ausztriai hajóra jutott rabszolgát szabadsága használatában akadályoz, vagy akadályoztatni enged, egytől öt, azon ausztriai alattvaló pedig, ki rabszolgákkal folytonos kereskedést üz, tíz, súlyosító körülmények közt húsz évi súlyos börtönnel fenýtendő (ABT. 95. §.); végre kik engedély nélkül, más mint császári hadi szolgálatra vagy háború idején katonai személyeket, habár csak idegen tartományok gyarmatosítására toborzanak, vagy ilyenkor emberrablást követnek el, a végett, hogy idegen hatalom hadseregéhez ujonczokat, vagy katonai személyeket gyarmatosokul szállítsanak, a katonai törvények szerint, katonai bíróságok által vétetnek vizsgálat alá. (ABT. 99. §.)

1. A bajor, szász, badeni és württembergi kormányokkal kötött egyezmények szerint (1852. BTL. 171. 204.,sz. 1863. 94. 96. sz.) a csendörök menekvő büntetéseket a határon túl is üzhetnek, de az elfogottakat az illető területi hatóságnak átszolgáltatni kötelesek. V e s q u e: Handb. d. öst. internat. Privatr. 333. 1.

2. A katonai bt., mely a fenebb említett tényeket nemcsak háború idején, hanem egyáltalán az áltoborzás fogalma alá foglalja, e büntettet háború idején, ha ellenség vagy lázadók részére követtetik el kötéllal, midőn az elfogatás háború alatt történt, rögtönbiróságilag, ha nem ellenséges hatalom részére, öttől tiz, emberrablással párosultan, tíztől húsz évigleni súlyos börtönnel; béke idején egytől öt évigleni, folytatva, ismételve, vagy a háború tudvalevő kitörésekor öttől tiz, ha emberrablással járul, tíztől húsz évigleni, ha a bántalmazott élete vagy szabadságának visszanyerhetése veszélyeztetik, életfogytiglani súlyos börtönnel; a kísérletet háború idején öttől tiz, ha emberrablással kapcsolatos, tíztől húsz évigleni súlyos, egyébként hat hónaptól egy, súlyosító körülmények közt öt évigleni egyszerű börtönnel; a büntársakat, mint a tettest, de béke idején, ha csak egy vagy más cselekvényhez járultak, vagy a béke veszélyeztetéséről tudomással szándékos mulasztóit, hat hónaptól egy évi, a hátrány nyomosságához képest öt évigleni egyszerű börtönnel fenyítendőeknek rendeli; ki a toborzottak elszállítását önkényt abba hagyja, megakadályozza, vagy jelentést tesz, midőn a felsőbbség tudomásával még nem bírt, a tettet hatálytalanná tenni lehetett, büntetlenné lesz, és feljelentése titokban tartatik. Kát, bt. 306—313. §.

#### 449. §.

A BJ. az ember- és gyermekrablás tényálladékát megkülönbözteti; az elsőben bűnös, ki a személyes szabadságától megfosztottat álnokul vagy erőszakkal külföldre viszi, ott önsorsára hagyja, vagy oly állapotba helyezi, melyben közhatóságtól pártfogást nem nyerhetett, vagy pedig azt idegen katonai szolgálatra kényszeríti; a másodikban, ki tizennégy évnél kisebb korú gyermeket boszúból, haszonvágyból, vagy bármi más vétkes céloknál fogva elorzott, szüleinek, törvényes gondviselőinek meg egyezése nélkül hatalmába ejtett; az emberrablás büntetése tizenkét, kísérletének hat évi rabság, és húsz ezer forintig terjedhető pénzbírság; a gyermekrablásé, ha a gyermek vétkes célokra még nem használtatott, másnak el nem adatott, három, egyébként tizenkét évi rabság; a kísérleté e büntetések feléig terjedhet; a ki



azonban valakit egyszersmind testében, egészségében sértett, annak büntetése, az elkövetett sértésekével súlyosbittatik (438. §.), tizenöt évi rabságot azonban meg nem haladhat; ha pedig cselekvése által valaki halálát okozta, életfogytiglani rabsággal fenýítettik, és ezen esetben a tettes közhivatalától is megfosztandó. (BJ. 188—199. §.)

1. Az emberrablás bevégett, ha czélzata teljesült; a hatalomba kerítés kíséretnek vétetik; gyermekrablásnál, a gyermek megegyezése' mentségül nem szolgálhat. BJ. 189. 191. §.
2. A ki gyermeket nem vétkes czélzattól, hanem csak azért ejtett hatalmába, hogy saját gyermekeként tartsa és nevelje, ha az által sorsát rosszabbá nem tette, félévi, ha rosszabbá tette, egy évi, ha a gyermek elhanyagolt állapotban volt, erkölestelenségben neveltetett, egy héti fogságig büntetetik; és ez esetek iránt csak a szülék vagy törvényes gondviselők panaszára indíthatatik közkereset, és azok kiegyezésével meg is szűnik BJ. 196—198. §.
3. Merkli n: De plagio militari. Alt. 1728.  
Peregrini: Dissert. de plagio. Ultraj. 1730.  
D e y l i n g: Dissert. ad l. Fabiam de plagiariis. Lips. 1745.  
Ickstatt: Dissert. de illicit. milit. conquisit. Wirceb. 1738.  
Tittmann: Beitr. zur Lehre v. d. Verbrech. gegén d. Freiheit, insb. vom Menschenraub u. Entführ. Meissen 1806.  
Krayvanger: Dissert. ad lég. Fabiam de plagiariis. Lugd. Bat. 1744.

Második Czím.

### *Erőszakos letartóztatás.*

450. §.

Az erőszakos letartóztatás (violenta detentio) büntett, mely által ember erőszakkal vagy ravaszsággal, személyes szabadsága gyakorlatától jogtalanul megfosztatik; e merényletnek, mely más rokon büntettektől leginkább azok sajátszerű czélzatánál fogva különbözik, (389. 445. §. §.) bűnössége a személyes szabadság illetéktelen megszorításán alapszik; és habár hazánk törvényei a jogtalan letartóztatást a körülmé-

nyékhez képest már magán, már közvétségnek tekintik (1486. 15. 1492. 56. III. 31. 1556. 31. §. 3. 1715. 101. §. 3. 1723. 10. 46. 60.); súlyosabb esetei az 1567. 30. §. 4. tartalmánál, és a törvényhasonlatosság elveinél fogva bűnvádi kereset alá vonandók.

1. Rokonságban áll e büntett az emberrablás és elragadással, az előbbinek tényálladékához azonban a rabló az elrablott fölötti rendelkezésének, a másodikhoz a nemi közösülésnek czélzata szükségkép megkívántatik. B a u e r: Lehrb. 187. §. Heffter: Lehrb. 286. §.
2. Nemes ember jogtalan letartóztatása az 1486. 15. 1492. 56. szerint a nagyobb hatalmaskodás magán vétsége; ahhoz sorozta az 1723. 10. §. 24. a 413. §., a), b), c), d), e) alatt említett törvényes oltalmu személyek letartóztatását is melyet régibb törvényeink hiitelenségnek vettek (1492. 70. 1495. 4. §. 10. HK. I. 14. §. 11. 13. 1715. 55.) a nem nemesekre nézve kisebb hatalmaskodásnak adtak helyet. III. 31. Frank: Közigazság, törv. I. 718—728. 1. Wenzel: Magy. érd. magánjog. II. 113—126- 1. S u h a j d a: Magy. anyagi polg. jog. 19. §.
3. Számosak voltak törvényes intézkedéseink a jobbágyok jogtalan letartóztatása iránt, mely már a földesur magánpanasza, már a közérdek tekintetéből a tisztí ügyész közkeresete folytán vétetett nagyobb vagy kisebb vagyonbüntetések alá, melyek harmadizben a jószág elvesztéséig oly módon mindazáltal terjedtek, hogy azt közbecsü árán vissza lehetett váltani. 1556. 31. §. 3. 1715. 101. §. 3. 1723. 60.
4. Az 1567. 30. §. 4. ekként szól: „Capitanei etiam certorum confinium solent quibusdaim exquisitis praetextibus miseros colouös capere, ac in vincula et carceres coníicere, illisque mortem comminari, non aliam ob causam nisi quod aliquid ex eis. extorquere possint. quod Maiestas caesarea clementer dignetur interdicere, ae huiusmodi pauperum oppresores acriter punire.“

#### 451. §.

Alanyai e büntettnek akár egyesek, akár többen, kik mindazáltal a letartóztatott fölött törvényes hatalommal nem bírnak; tárgy a minden nagy vagy kiskorú ember; abüncselekvény a személyes szabadság oly megszorításában áll, hogy az illető bizonyos helyiségre szorítva, önrendelkezési tehetségétől megfosztatik, akár történjék az magánháiban, akár

közintézetben (péld. tébolydában 1723. 46.), mindazáltal jogi alap nélkül, mert ellenkezőleg a hivatalos vagy fegyelmi hatalommal visszaélésnek (88. §. 357. §.), vagy ha törvényesen megengedett esetekben, bűnös, veszélyesnek vagy ártalmasnak felismert emberen történék, egyáltalán büntettnék nem volna helye, vagy az időntuli letartóztatás köz vétsége (HK. ŰL 32. §. 1.) létesülne; e büntett, természeténél szándékosságot tétel fel, és az igazságtalan letartóztatás tényével végez tetik be, akár az illetőnek tartózkodási helyén, akár ott hajtassák végre, hová erőszakkal vitetett, ravaszsággal csalatott; súlyos testi sértés hozzájárulása esetében, bűnhalmazat létesülne.

1. Az 1723.46. szerint azok, kik rokonaikat örülteknek állítják: „Consequen dae successionis gratia parentes, fratres aut sorores amentes, mente cap tos, lunaticos, furiosos et administrationis bonorum incapaces praetextuan tes<sup>u</sup> a vértagadás magán vétségében válnak bűnösökké (504. §.), hogy a körülményekhez képest bűnvádi keresetnek is lehetne helye, alig vonható kétségbe.
2. A ki hamis feladása által valaki hatósági elfogatását eszközli, nem ezen, hanem a hamis feladás (rágalmazás) büntettét követné el (456. §.)
3. Fegyelmi hatalommal visszaélések, a bekövetkezett eredményhez képest esnek fenyték alá (433. §.); a braunschweigi bt. a fegyelmi letartóztatás határidejéül 14 napot szab ki. Hajdan a földesurak is megszökött jobb ágyaikat közhelyen elfogathatták, és visszatérésre szoríthatták. 1556. 31. 1723. 60. §. 12. F r a n k: Közigazs. törv. I. 733. L
4. Gyanús, kóbor örült ember, vagy a tetten kapott bűnös elfogatása és letartóztatása az igazság elveinél, törvényeink rendeleténél fogva (HK. HI. 32. 1548. 48. 49. 1563. 39. 1625. 13. 1655. 38. 1688. 14. stb.) szabad le vön, ez esetben büntetről szót nem tehetni; a római jog szerint a ház aságtörés tettén kapottat „testandae eius rei causa“ húsz órai fogságban lehetett tartani, fr. 25. D. ad l. lul. de aduit. H e f f e r: Lehrb. 286. §.
5. Jó szándékból, az illetőnek megmentése végett eszközlött letartóztatás, büntetlennek tekintendő: így ítélte a szász kir. legfelsőbb törvényszék is. Neue Jahrb. f. sachs. Strafr. IX. 173. 1.

#### 452. §.

Az erőszakos letartóztatás büntetését törvényeink meg nem határozván, az a bíró mérséklésétől

függ; és tekintettel a személyes viszonyokra, a letartóztatás módjára, tartamára, káros következményeire mérendő ki; a kik a megfogott büntetteseket három napnál tovább maguknál tartják, minden egyes személyért naponként három nehéz girában marasztaltalak (III. 3 2.)

1. Különös figyelembe veendő a törvényes oltalmu személyek, kikre, valamint a nemesekre nézve törvényeink a nagyobb hatalmaskodás magánkeresetének engedtek helyt (91. §. 3.). A régi szász jog szerint is, a letartóztatott személyeket külön díj illette. H e f f e r: Lehrb. 287. §.
2. A német közös jog szerint, büntetése hasonlóan határozatlan volt; az újabb törvényhozások a körülményekhez, leginkább a letartóztatás tartamához, következményeihez képest, hat hónaptól egész huszonnégy évig, a Code pénal és hannoverai bt. életfogytiglan tartó szabadságbüntetéssel fenyítik. Haberlin: Grunds. III. 151—56. 1.

#### 453. §.

Az ABT. szerint, a személyes szabadság jogositlan korlátozása, melyet a nyilvános erőszakoskodás esetének (346. §. 1.) tekint, kétféleképp, úgymint önhatalmú jogtalan elzárás, vagy szabadság-akadályozás, és az alapos okból történt letartóztatás felsőbb-ségi füstén ti feljelentésének szándékos mulasztása által kő vettetik el; büntetése hat hótól egy évigleni első fokú, ha a letartóztatás három napnál tovább tartott, a letartóztatott kái t, vagy más bajt is szenvedett, egytől öt évigleni súlyos börtön (ABT. 93. 94. §.). A BJ. a törvénytelen erőszakos letartóztatást, ha huszonnégy óránál tovább nem tartott egy, ha annál tovább, de egy hónapot meg nem haladott két, ha egy évnél többre nem terjedt öt, végre ha egy évet is meghaladott nyolcz évigleni rabsággal, és ezen felül húszezer forintig terjedő pénzbírsággal fenyíti; törvénytelennek nem tekint a letartóztatást, mely bírói ítélet vagy a büntető eljárás szabályai szerint, ragályos nyavalyák ter-

jesztése ellen felállított őrvonaloknál, elmeháborítás gyógyítása végett, vagy a fegyelmi hatalom alapján eszközöltetik; ez utóbbi mindazáltal szülék részéről nyolcz, másokéról három napi letartóztatást túl nem haladhat, ellenkezőleg ha egy hónapnál tovább nem terjed, a fegyelmi joggali visszaélés (88. §. 4.), azontúl az erőszakos letartóztatás büntetése alá kerül; e büntett kísérlete félévi rabsággal fenyíthető (BJ. 185 — 187. §.)

1. A kik a letartóztatott fölött törvényes hatalommal bírnak az ABT. 93. §. nyílt rendelete szerint e büntett alanyai nem lehetnek; hogy a tettes illetéktelen biüntetőhatalmat akarjon gyakorolni, nem szükségeltetik; és sem a nőnek elzáratása férje részéről, hogy meg ne szökjék, sem a bántalmazónak letartóztatása éjjen át, hogy reggel a hatóságnak átadassák, e büntett tényálladékát meg nem állapítják. Legf. törv. döntv. 1852. jan. 16. 1855. máj. 8. 1859. máj. 10.
2. A BJ. 199. §. szerint erőszakos letartóztatás esetében a körülményekhez képest a közhivatal elvesztése is kimondathatik.
3. Tittmann: Beitr. z. Lehr. v. d. Verbrechen gegén die Freiheit. Meissen 1805.

#### NEGYEDIK CZIKK.

Büntettek a becsület ellen.

#### 454. §.

Becsületsértések (iniuriae) cselekvények, melyek más becsületét, és abból folyó jogait szándékosan és jogellenesen sértik; a becsület az ember legbecsesebb javai, és a társasági rend legnyomosabb erkölcsi biztosítékai közé tartozván, méltán az álladalmi intézmények oltalma alá vétetik, sértése fenyítéssel sújtatik.

1. A becsület, mint az emberi becs és méltóság azon külső elismerése, melyet mindenki addig igénybe vehet, míg azt bűnös erkölcstelen cselekvényei folytán el nem veszítette, mind az általános emberi, mind a polgári becsületre terjed; a közönségnek az iránt külsőleg nyilvánuló véleménye az ember jó hírét állapítja meg, mely életcéljai valósítására a legna-

gyobb fontossággal bír. „Existimatio est status illaesae dignitatis, legibus ac moribus eomprobatus.“ fr. 5. §. 1. D. de ext. cogn.

2. A becsületsértések elkövetési módjukra nézve szóbeliek és ténylegesek (iniuriae verbales et reales); az e l ö b b i e k élő szóval, írásban, nyomtatványok vagy képes ábrázolatok által követtetnek el; minősített fajaihoz tartozik a gunyirat (pasquillus) és gunykép (pictura famosa, s. infamans, Schandgemalde); az utóbbiak tényleges bántalmazással járnak; közvetlenek vagy közvetettek, mint a sértett vagy pedig más azzal szorosabb összeköttetésben levő személy ellen irányulnak; súlyosak vagy enyhék, a sértett viszonyaihoz, a sértés elkövetésének helye és módjához, káros következményeihez képest, B a u e r: Lehrb. 203—207. §. M e i s t e r: Princ. 177. §. Feuerbach: Lehrb. 282—83. §.
3. A becsületsértés tényálladékához a cselekvény jogellenessége és a tettes sértő szándéka (animus iniuriandi) kívántatik; minél fogva hivatalos állásban, fegyelmi hatalom, joggyakorlat vagy kötelességteljesítésnél fogva tett, habár más becsületére hátrányos nyilatkozatok, ide nem tartoznak. B a u e r: Lehrb. 200. 201. §. H e f f t e r: Lehrb. 298. §.
4. A német közös jog szerint, a becsületsértések magánvétségeknek tekintettek, és azokra nézve a római jog elvei váltak döntőkké; az újabb törvényhozások, jobbadán magánpanasz folytán veszik közfenyíték alá, és szorosabb értelmű becsületsértésekre, rágalmazásra, és hamis vád vagy bíróság előtti rágalmazásra osztják. Haberlin: Grunds. III. 324. 1.

#### 455. §.

Hazánk törvényei a becsületsértéseket rendszerint magánvétségeknek tekintik, (HK. II. 72. 1723. 57.), azokért a sértett' fél polgári eljárás útján nyelvváltságot követelhet, mely száz forinttal egyenértékű huszonöt nehéz girából áll; az országgyűlésen elkövetett becsületsértés kétszáz forinttal (1723. 7. §. 9.), hivatalos eljárásban levő bírák rágalmazása és meggyalázása (1486. 54. 1492. 70. 1723. 12.) becstelenséggel, (358. §.) a királyi ügyész tiszti keresete folytán büntettetik; a felsőbbség előtti hamis vád súlyosabb esetei mindazáltal, a törvényeknek (1567. 9. 1604. 18. 1715. 7. §. 8. 1723. 63. §. 16. 1805. §.5.) és törvényhasolatosságának, kir. szabályrendelet (Hl. 1815. november 15. 30904. sz.) és a gyakorlat által megerősített elveinél fogva, szigorúbb bünfenyíték alá (170. §.) esnek.

1. Törvényeink értelmében, a kir. kúria a becsületsértéseket legújban is polgári eljárásra utasította, péld. a kir. táblán 1861. aug.' 19. 127.sz. alatt Lessner Jakob elleni bünperben Ítéltett: „A vádbeli becstelenítés, a törvény szerint bünvádi eljárás tárgyát nem képezvén, alperes az országb. értmünk. bünvádi eljárás czím alatti részének 9. §. szerint a bünvádi vád alól felmentetik, és a per további intézkedés végett illetőségéhez visszaküldetik“ — Hasonlag ítélt e főtörvényszék 1861. aug. 23.231. és 273.sz.sept. 12.199 sz. sept. 19. 232. sz. stb. Lsd Törv. Csarn. 1861. 136. 137. 139. sz. stb.
2. A nyelvváltság két harmadát a bíró, egy harmadát a sértett fél nyeri, országgyűlési becstelenítés esetében ennek az összes birság jut. Frank: Közigazs. törv. I. 740.1. Ütés általi becsületsértést a kir. kúria legújban fogsággal fenýíté. Törv. Csarn. 1865. 31. sz
3. A széktörés vagy sértés, mint a törvényszék vagy megyei gyűlés tekintélyének sértése, hasonló nyelvváltsággal fenýítettik; melyet alsó bíróságoknál a marasztalt nyomban giránként egy, kérésére haza bocsátva otthon tüstént két forinttal válthat meg. W e n z e 1: Magy. és érd. magánjog II. 128. 1. Suhajda: Magy. polg. anyag, magánj. 302. §.
4. A kir. ügyész tiszti keresete folytán, ítélmesterek elleni becstelenítések miatt történt elmarasztalásoknak példáit lsd sent. 2. ad poenam inf. és sent. 36. de actionib. fiséi. Molnár: Sent. Exc. Curiae Eegiae. I. 97. 1. II. 7.1.
5. A hamis vád bünvádi tárgyalása újabb példájául szolgálhat Pozsony megye törvényszékének 1863. sept. 19. 1733 sz. V. E. elleni Ítélete, melyre nézve a kir. táblán 1863. dec. 13. 4150. sz. Ítéltett „Miután a jelen bün-tény tényálladékát csak a sértő feladás ténye képezi“ stb. a hétszemélyes táblán pedig 1864. máj. 23. 1969. sz. alatt. „A rágalmazás! jbüntény, melylyel vádolt terheltetek, súlyos beszámítás alá esvén, stb. Törv. Csarn. 1864. 50. sz.
6. Vannak írók (Feuerbach, Wachter, Henke, Heffter stb.) kik a hamis vádat a közbizalom s közintézkedések elleni büntettek közé sorolják, a törvényhozások többsége azonban a becsületsértésekhez számítja.

#### 456. §.

A hamis vád vagy feladás büntette (felsőbbség előtti rágalmazás, crimen falsae delationis) valakinek felsőbbség előtti szándékos hamis feladása büntettről azon czélzattal, hogy vizsgálat és fenýíték alá vétessék (1567. 9. 1715. 7. §. 8.); alanya e büntettnak akárki lehetvén, tárgyát ép úgy egyes személyek, mint testületek (bíróságok, kormányzések stb.) képezik; a fyüncselekvényhez szükségeltetik,

hogy a vád büntetetre vonatkozzék, miután kisebb törvényszegésekről! vádak már magán-, már közvetségek természetével bírnak (HK.II. 72. 1723. 63. §. 16.); ő felségénél, közigazgatási vagy bírósági felsőbbségénél, (1567. 9. 1715. 7.) és pedig tudva, hamisan, tehát gonosz szándékból ráfogott büntett iránt történjék, (dolose aut malitiose ex rancore et nocendi stúdió 1715. 7.) azon célzattal, hogy az ártatlanul gyanúsított személy vizsgálat illetőleg fenyték alá vétessék; a büntett a hamis feladás tényével végeztetik be, a nélkül, hogy célzatának elérése szükségkép megkivántatnék.

1. A hamis vád vagy felsőbbség előtti rágalmozástól az érintett értelemben különbözik a rágalmozás (calumnia) általában, midőn valaki akár büntett, akár más törvénytelen, erkölcstelen cselekvénnyel, tudva hamisan terhelteik; az ABT. a rágalmozás kifejezését a hamis vád értelmében használja, és annak befolyása, törvényszéki gyakorlatunkra is mutatkozik. Lsd Törv. Csarn. 1861. 136. sz. 1864. 50. sz. stb.
2. Némely újabb törvényhozások szerint (badeni, braunschweigi, hannoverai stb.) hamis büngyanujelek feladása, vagy oly módoni álnok koholása is, hogy vizsgálatra alkalmat szolgáltathatnak, e büntett tényálladékát állapítja meg. Haberlin: Grunds. III. 339. 340. 1.
3. Kisebb törvényszegésekről! vádaknál nyelvvaltságnak van helye: „Propter iniustam falsamque quaerimoniam Regiae Maiestati, aut caeteris iudicibus ordinariis porrectam“ II. 72. §. 1.; a kir. kormányiszékek, nevezetesen az udvari cancellaria méltóságát sértő kifejezések, (ob minus decentia, et contra dignitatem publicam dicasteriorum tendentia verba) és rágalmozó állítások megfenytése, (ob calumniosam contra Exc. Cancellariam Hung. Aul. Suae Maiestati porrectam instantiam) a kir. ügyész keresete folytán a kir. táblánál történik. Sent. 23. 26. de actionib. fiséi reg. Molnár: Sent. Exc. Cur. II. 5. 1.
4. A ki a netalán létező gyanujeleket feljelenti, az iránti nézeteit, tapasztalatait jó hiszemben előadja, a vádlott felmentése esetében is e büntetttről nem vádoltathatik, mert ahhoz a feladás hamisságának tudata, szükségkép megkivántatik. 1715. 7. §. 9.

#### 457. §.

A hamis vád büntetését törvényeink a bíró bölcse belátására bízzák (1715. 7. §. 8. 1805. 5.); súlyosabb



esetekben azonban a hamis vád tárgyát képező büntettnék hasonbüntetésével sújtják (1486. 54. 1492. 70. 1567. 9. 1715. 7.); a büntetés kimérésénél a vád súlya, álnoksága, az abból eredt veszélyek és beállott következmények veendőek tekintetbe.

1. Az 1471. 28. és 1588. 43., melyek a be nem bizonyított gyilkosság vádját fejtársággal büntetendőnek rendelik, tartalmuk szerint, nem a gonoszságból eredt hamis feladásokra vonatkoznak, és az újabb törvényes intézkedések, nevezetesen az 1805. 5.: „Ut delatores nomina sua edant, in casu falsarum delationum commensuratae poenae subiiciendi“ folytán, alkalmazáson kívül helyezettek.
2. Az 1486. 54. 1492. 70. és 1715. 7. t. cz. hasonbüntetést (talio) rendelő tartalmát fenebb közlöttük (320. §. 4. 358. §. 3.) az 1567. 9. pedig kifejezetten rendeli: „Ut sive a dicatoribus sive ab aliis quibusvis indebitae accusationes, contingerent, falsi delatores in poenam talionis incurrant.“ A kir. kormányzések rágalmazásait (456. §. 3.) a kir. kúria 1—3 havi fogsággal, a fenebb érintett hamis feladás büntetést legújabbban (455. §. 5.) a kir. tábla három, a hétszemélyes hat havi börtönnel, más enyhébb esetét az utóbbi pénzbírsággal fenytette. Törv. Csarn. 1861. 136. 1864. 50.
3. A római jog a hamis vádat becstelenséggel, utóbbi forrábüntetéssel fenytette; a kánoni jog ez utóbbit általánosította; a régi német jogkönyvekben is, pénzbírságokon kívül, arra akadunk; e szellemben intézkedett a Caroliua is (BGO. 12. 61. 201.), ámbár a gyakorlat csak a legsúlyosabb esetekben alkalmazta; az újabb törvényhozások a hamis vád büntetést szabadságbüntetéssel egész tizenöt, sőt húsz évig fenytik. H a b e r l i n: Grunds. III. 345—46. 1.

#### 458. §.

Az ABT. a hamis vádat rágalmazás neve alatt büntettnék veszi, midőn valaki ráfogott büntettnék miatt, a felsőbbésnél szántszándékkal feladatik, vagy oly módon vádoltatik, hogy ezen vád felsőbbészi vizsgálatra, vagy nyomozásra okul szolgálhatna; büntetése egytől öt, ha azonban a rágalmazó különös ravaszsággal élt, a vádlottat nagyobb veszedelemnek tette ki, az utóbbinak családja, háznépéhez tartozó vagy alárendeltje volt, avagy ha hivatalnok hivatalában követte el, tíz évigleni súlyos börtön. (ABT. 209. 210. §.)

1. A vádnak büntetnie kell vonatkoznia; súlyosító körülmények koholása tényálladékát nem állapítja meg. Legf. törv. döntv. 1852. oct. 21. 1853. május 3.
2. Vájjon a vádnak szükségkép kelljen-e a nyomozás előidőzésére mint czélzátára irányulni, az ABT. szerint kételyes, míg az 1852. aug. 15. oct. 14. 1863. apr. 22. döntvények a tagadó, az 1860. oct. 30. döntvény az igenlő nézetet látszanak támogatni. H e r b s t: Öst. Strafr. I. 372.I. F r ü 11 w a 1 d: Fortb. d. öst. Strafr. 43. 1.

## 459. §.

A rágalmazáson kívül, az ABT. az egyes személyek, családok, közhatóságok, kormányközlönyök, törvényesen elismert testületek, a csász. hadsereg, hajóhad, vagy valamely megholt neve elleni becsületsértéseket, nevezetesen ha azok: a) büntetvel oly módon, hogy rágalmazássá nem válik (458. §.), vét séggel vagy kihágással; b) meghatározott becstelen vagy erkölcstelen csel<sup>^</sup>vénnyel, mely az illetőket a közvélemény előtt lealacsonyítani képes, hamisan vádoltatnak; c) a sértett magán és családi életéből becsületbe vágó, habár igaz tények nyilvánosan közzétételnek, vagy az d) megvetésre méltó tulajdonságokkal, érzelmekkel nyilvánosan vádoltatik vagy közguny tárgyává tételük, mint kihágásokat egytől hat hónapiglanifogsággal, ha pedig nyomtatványokban történnének, mint vétségeket hat hónaptól egy éviglenifogsággal bünteti: a vizsgálat és megbüntetésnek rendszerint a sértett fél, annak elhalálozása után csak hozzá tartozói, katonáknál örmestertől lefelé, a katonai rend becsületének sértése esetében, parancsnokuk panaszára van helye; ha azonban a birodalmi tanács, országgyűlések, közhatóságok, a hadsereg, hajóhad vagy ezek önálló osztályai ellen intéztetnének, hivatalból vétetnek: ha közhivatalnok, közszolga, lelkész vagy katona ellen hiva-

talos cselekvényeikre vonatkozólag nyomtatványban követetnének el, hivatalosan vétethetnek vizsgálat alá; a sértő állítás igazságának bizonyítása, (exceptio veritatis) a büntethetőséget rendszerint megszünteti, kivéven, ha a magán vagy családi életet érdeklő, vagy csak a sértett kívánatára bünbírószáligal üldöztethető cselekvények tettek nyilvánossá, mely esetekben az igazság kifogásának helye nincs; nyilvános mocskolódások, bántalmazások, vagy azokkal fenyegetések, mint kihágások, a megbántott kívánatára három naptól egy hónapiglanl egyszerű, súlyosító körülmények közt szigorú fogsággal büntetendők. (ABT. 487—496. Csász. rend. 1853. oct. 27. BTL. 228. sz. Törv. 1862. decemb 17. BTL. 1863. 8. sz.)

1. A becsületsértések b) és d) alatt említett eseteiben mindegy: akár az illető megnevezettség, akár reá illő jelek által ismerhetővé tétessék. ABT. 488. 491. §.
2. A magán és családi életet érdeklő becsületbevégo tények nyilvános közlése nyomtatványok, terjesztett iratok s ábrázolatokban, kivétel nélkül, egyébiránt csak akkor bünös, ha a közlő nem volt arra különös körülmények által, péld. saját becsülete megmentésére — kényszerítve. ABT. 489. §.
3. A büntetés nem csak az első bünszerzőt sújtja, hanem azokat is, kik a becsületsértéseket tovább terjesztetni törekszenek. Ha a becsületsértés nyomtatvány által terjesztett, a hozott ítélet a megbántott kívánatára a bünös költségén nyomtatás útján közzéteendő. Súlyosító körülmények: ha a sértés idegen álladalom fejedelme, vagy nyilvános ranggal felruházott képviselője, vagy oly személy ellen követtetett el, kivel a sértő különös kötelezettségi viszonyban áll, vagy ha a sértett kárt, veszélyt szenvedett, jogai érvényesítésében akadályoztatott. ABT. 493. 494. §.
4. Megholt nevében panasza vérokonai, házastársa, örökbefogadó nevelő szülei, fogadott, nevelt, gyámgyermekai, föl és lemenő ágbeli és első izü oldalága sógorai jogosítvák; a katonáknál örmestertől lefelé a parancsnok tisztet rendel, ki az eljárásnál a sértettet illető jogokkal bir. ABT. 495. §. Cs. rend. 1853. oct. 27. BTL. 228. sz.
5. Ha a hadsereg, hajóhad vagy egyes osztályai becsületsértése forogna szóban, a hivatalos eljáráshoz a hadügyminister engedélye szükséges. 1862. dec. 17. törv. BTL. 1863. 8. sz.
6. Nyilvánosan közzétett becsületsértéseknél az állítás igazságának, egyéb-

ként csak annak bizonyítása szükséges, hogy az állítónak elegendő okai voltak az előadott vádat igaznak tartani. ABT. 490. §.

7. Nyilvános mocskolódásoknál, bántalmazásoknál súlyosító körülménynek tekintendő, ha azok különös Hiedelmet parancsoló helyen történtek, vagy a polgári társaság egész osztályai, rendei, vallástársulatok vagy nemzeti-ségek iránti célzatos lenézést tanúsítanak; hogy az elengedett vagy kiállott büntetés szemrehányása kihágásként fenytetik, már megérintettük (302. §. 4.). A fenytítő törvények súlya alá nem tartozó csekélyebb becsületsértések az ausztr. polg. törv. 1339. §. értelmében közigazgatásilag toroltatnak meg. MR. april 3. 1855. BTL. 61. sz.

#### 460. §.

A BJ. a hamis feladás, álnok gyanúsítás és rágalom büntetteit a becsületsértésektől szorosabb értelemben megkülönbözteti; a hamis feladást a fenebb kifejtett értelemben (456.§.) határozván meg, az álnok gyanúsítás azon büntett, midőn hamis bűn-jelek koholtatnak, vagy a létezők meghamisittatnak, bűnkereset megindíthatása, vagy büntett hamis bizonyítása végett; míg a rágalom, határozottan megnevezett büntett vagy erkölcstelenség ráfogásában, a becsületsértés pedig abban áll, ha valaki becsületsértő általános kifejezésekkel szemben megtámadtatik, távollétében nyilván és közbotránkozással lealacsonyítatik, vagy ilyenmő cselekvényekkel tettleg sértetik; mind ezen esetekben csak a sértett fél panaszára indíthatatik közkereset, kivéven az álnok gyanúsítást, és azon eseteket, midőn a hamis feladás köztisztviselőnek hivatalbeli cselekvését vagy mulasztását tárgyazza; oly rágalmozó vagy sértő kifejezések miatt, melyek sem nyilván közbotránkozással, sem szembe«nem mondtak, közkeresetnek egyáltalán helye nincs, hanem a sértett fél csak polgári úton kereshet elégtételt. BJ. 254—274. 280. §.

1. Köztisztviselők és közszolgák csak akkor tekintetnek hamis feladóknak, ha ellenek bebizonyíthatnák, hogy a feladást, a vádlott büntelenségét tudva, bosszúból, gyűlölséghöl vagy más mellékes tekintetből tették. BJ. 256. §.
2. Rágalmazás- vagy becsületsértésnek akkor is van helye, ha az magániratban történt; ha nyilvánosságra került közbotrányt okozott irás vagy nyomtatásban foglaltattak bűnösségük súlyosbul; szint úgy, ha a rágalom vagy becsületsértés—törvényhatósági, bírósági, kormányzéken testület, vagy hivatalos járatú köztisztviselő ellen követtetik el. BJ. 270. 449. 450.
3. A ki törvényszéken ítélet, vagy fenyítési jogánál fogva mást megdorgál, rágalmazónak vagy becsületsértőnek nem tekintethetik. BJ. 281. §.

## 461. §.

A hamis feladást a BJ. beállott következményeihez képest, három havi fogság, egy, két s négy évi rabságig fenyíti; azon felül a bűnös az okozott kár és szenvedés megtérítésében és a rágalmazás díjában marasztalando; az álnok gyanúsítás büntetése, tekintettel az okozott veszély vagy szenvedésre: három és tíz évi rabság; a rágalmazásé hatszáz, a becsületsértésé négy-száz forintnyi birság, mely ha nyilvánosságra került irás vagy nyomtatásban, vagy hivatalos eljárású köz-hivatalnok ellen kő vettetett el, felével, ha közhatósági, bírósági, kormányzéken testület ellen, kétszeres mértékéig súlyosittatik; a tetteges becsületsértés fenyítéke nyolczszáz forintig, súlyosabb beszámítás esetében hat hónapi fogságig terjedhet, és ha közbotránkozással nyilvános helyen követtetett el, a büntetés felével súlyosittathatik; mind a rágalmazás, mind a becsületsértéseknél az igazság kifogásának van helye, és az utóbbiaknál a sértő' szavak önkénytes visszavonása a vég-ítélet előtt,, büntetlenséget szül; enyhíti a beszámítást, ha a sértő előre méltatlanul ingereltetett, sőt ha a szóbeli sértés szóval tüstént viszonzatnák, sem a támadó, sem a viszonzó büntetés alá nem vonathatik. BJ. 257. 259 — 261. 263—274. 449—450. §.

1. Ha a hamis feladás folytán a vádlott egy évnél súlyosabb rabságra nem ítéltetett volna, a büntetés három havi fogság, ha egy évnél súlyosabbra, de öt évet meg nem haladóra, egy évi, ez utóbbi esetben két évi, felség-sértés, hűtlenség vádjánál négy évi rabság. Ha azonban a feladás visszavétetett, mielőtt büntető eljárási lépés történt, a büntetések egy negyedü-kig szállítandók. BJ. 257. 258. §.
2. Az álnok gyanúsítás rendszerint három évi, és ha a vádlott tiz évi rab-ságnál súlyosabb büntetésre ítéltetett, tiz évi rabságig, ha előbb felfedez-tetett, mielőtt másnak alkalmatlanság okoztatott. három hónapi fogsággal büntetetik, ha ily esetben önkényt visszavonatnék, büntetlenné válik BJ. 263—265. §.
3. Hogy a visszavonás büntetlenséget eredményezhessen, annak a közkere-set megindítása előtt, a történt sértésnek megfelelő nyilvánossággal, az után a törvényszék előtt egész nyilvánossággal eszközözendő; a nyilvános írásban, vagy nyomtatásban elkövetett becsületsértésnél, a sértett az elma-rasztaló ítélet hírlapok általi köz ültetését kívánhatja. BJ. 269—70. §.
4. A köztisztviselők becsületsértései csak a sértettek panaszára, a közzható-ságokéi azok hivatalos felszólítására vétetnek közkereset alá. BJ. 449. 450. §.
5. T o e l e m a n n: De iniur. in gén. Rost. 1624.  
M e n k e n: Dissert. de probat, animi inf. iniur. Lips. 1685.  
Boehmer J. H.: Dissert. de iniquitate et iniust. actionis. iniur. Hal. 1701.  
Thomasius: Diss. de homicidio linguae. Hal. 1708.  
Homborgk: De iure quod ex iniur. oritur. Marb. 1712.  
Wille n. b e r g: De iniuria mortuis illata. Gedán. 1726.  
Brunquell: Diss. de pictura famosa. Jenae 1733.  
S l e v o g t: De aequit. retors. "iniur. lenae 1765.  
KlüberjDe pictura contumeliosa. Eri. 1787.  
Weber: Über Injurien u. Schmähchriften. Schw. u. Wism. 1797 — 1800. 4. kiad. 1820.  
Hübner: Über Ehre, Ehrlosigk. Ehrenstraf. Leipz.-1800.  
Werner: Über bedingte Injur. Giess, 1813.  
Kammerer: Über Unrecht in Anseh. d. Ehre. Landsh 1820'  
Lehmann: De nptione iniur. ex iure natur. Lips. 1820.  
G i ó j a: Dell ingiuria. Milano. 1821.  
M a t i l e: Diss. de except. vérit. Heid. 1830.  
Zimmermann: De iniuriis ex. j. rom. Berol. 1835.  
L e v i n a n: Hist.-iurid. Untersuch, d. straf. Bestimmung, üb. Ver-läumd. Münch. 1822.  
Starkie: Treat. on the law of libell and slauder. Lond. 1830.  
W e l c k e r: Neuer Béitr. z. Lehre d. Iniur. Freib. 1832.  
Ghassan: Traité des délits et contrav. de la parole, de l'écriture etc. Paris 1837—39. III. köt.

Segnitz: Über controv. Materien a. d. Rechtsgeb. d. Injurien. Schweinf. 185.4.

K ö s t . l i n : Abhandl. a. d. Strafrecht. Tiib. 1858.

R u b o : Lehre v. d. Verleumdung. Berl. 1861.

Schneid: Ehrenbeleidig, m. Rücksicht a. d. öst. u. gern, deustch. Strafr. Grätz. 1864.

## ÖTÖDIK CZIKK.

Büntettek a vagyon ellen.

Első czím.

*Tolvajság.*

462. §.

A tolvajság (lopás, furtúm) büntett, mely által idegen ingó dolog másnak birtokából, beleegyezése, de személyellenes erőszak nélkül, elsajátítási czélzattal jogtalanul elvonatik; bűnössége nem csak az okozott káron, hanem kiválólag a vagyonbátorság. ellen irányzott jogellenes és veszélyes tevékenységen alapszik; tényálladéka pedig érintett kellékei által, más rokontermészetű büntettektől lényegesen különbözik.

1. A római jog értelmezése: „Furtum 'est contrectatio fraudulosa, luci faciendi causa, vei ipsius rei vei etiam usus possessionisve, quod lege naturali prohibitum est admittere.“ (fr. 1. §. 3. D. de furtis) a kifejtett és gyakorlatunk által is elfogadott fogalomnál tágasb körű lévén, az elsajátításnak más fajait, a furtum rei ipsius, possessionis és usus, a sikkasztást sőt rablást is magában foglalta, és jobbadán magán vétségnek tekintett. B a u q r : Lehrb. 226. §. Feuerba eh: Lehrb. 312. §. Heffter Lehrb. 487. §. Vuchetich: Instit. iuris. crim. 275. 1.
2. Már az olasz criminalisták a tolvajságot közkereset utján megtorlandó büntettnek tarták, a német jog különös szigorral, halállal, becstelenséggel fenyté; a törvényhozás, gyakorlat és tudomány fogalmát szorosabban körülírák, ámbár újabban is, több író körét á sikkasztás és rablásra (Feuerbach, Martin, Selchow, Szlemenics, Szokolay stb.) kiterjeszté; hazai jogunkban azonban a tolvajság és rablás megkülönböztetésére már régebben akadunk. I. 15. 1548. 48. 1625. 13. stb.
3. Az ABT. 171. §. szerint: „Ki önhaszna végett, idegen ingó vagyont másnak birtokából, annak beleegyezése nélkül elvon, tolvajságot követ el,“ a

BJ. 294. §. pedig akként értelmezi: „A ki másnak valamely jószágát tudva és jogtalanul, de minden személy elleni erőszak vagy erőszakkal! fenyegetés nélkül eltulajdonítja, tolvajnak tekintetik“; a német újabb törvénykönyvek egyben másban eltérő értelmezéseit Isd. H e f f t e r 492. §. minél fogva B l u h m e méltán állítja .: „Bei dem häufigsten aller Verbrechen dem Diebstahle, begegnen wir einem auffallenden Schwanken über die Frage, was zu einem Begriffe d. Diebstahls gehöre.“ Strafr. 82. §.

#### 463. §.

E büntett alanyai akár egyesek, akár többen lehetvén, tárgya mindenkor dolog és pedig idegen, azaz olyan, mely akár egészben, akár részben másnak tulajdonát képezi, miért is uratlan vagy saját dolgain e büntettet el nem követhetni, míg közös dolgok részein létesülhet; ingó a szó természetes értelmében, mely állaga sérelme nélkül áthelyezhető; más birtokában levő, akár a birtokolás csak természeti (birtoklás) akár jogi (polgári) legyen, minthogy a saját őrizete alatt létező tárgyak eltulajdonítása a sikkasztás tényálladékát állapítaná meg.

1. A dolognak legalább némi értékkel kell bírnia, egészen értéktelen dolgok alig tekinthetők a büntett tárgyainak; hogy az 1852. ABT. midőn az 1803. törvényben előforduló „Gut“ helyett „Sache“ kifejezésével él, e büntett fogalmát értéktelen dolgokra kiterjeszteni nem szándékozta, bizonyítja Herbst: Öst. Strafr. I. 287. 1.

2. A tulajdonos saját vagyonán lopást nem követhet el, a római jog szerinti furtum possessionis-t, midőn a tulajdonos saját dolgát másnak jogszerű (zálog, visszatartási jogon gyökerező) birtokából elvonja, sem az újabb törvényhozások, sem az írók többsége, sem gyakorlatunk (Vuchetich: Instit. iur. crim. 275. 1.) e fogalom alá nem sorolják; ellenkező véleményük Tittmann, Martin, némileg B o d, o stb. Az ausztriai legfőbb törvényszék 1853. sept. 30. ítéletében (H e r b s t: Entscheid. 79 — 80. 1.) a zálogban lévő vagyonát önhatalmúlag elvevő tulajdonost tolvajságban ítélte bűnösnek; 1859. sept. 7. a zárlat alatti dolgára nézve ugyanazt cselekvőt azonban az alól fölmentette; (Früh wald: Fortbild. 28. 1.) hogy hazánkban a bírói zártörés külön büntett, és az 1840. 15. szavaiból a tolvajság fogalmának kiterjesztését nem következtethetni, már fenebb érintetem (363. §. 3.)



3. Közös dolgokra nézve különbséget tesz az igenleges vagy nemleges közösség viszonya, a mint t. i. a jogozottak egyenként az állag és használat meghatározott részére bírnak joggal vagy nem; az előbbi esetben jogokkal élvén, nem követnek el tolvajságot (Legf. törv. döntv. 1853. júli 7.) az utóbbiban (péld. községi vagyonnál) abban bűnösökké válhatnak. Legf. törv.' dönt.v. 1853. april 14. 1854. apr. 26.
4. Azon dolgok, melyek mint ingatlanok tartozékai, azokhoz számíthatnak (Kir. leirat 1863. jun. 24..Függel. I. foly. 66. sz. Ausztr. polg. törvényk. 294—299. §. Code Napol. 520—24. §.) péld: fű, fák, gyümölcsök, kutyedrek, lánezok, ablakok stb. mivel természetüknél fogva ingók, a tolvajság tárgyait képezik, míg a jogköltés' folytán az ingókhoz számított jogok és tartozásokról (Ausztr. polg. törvnyk. 298. §.) azt nem állíthatni, azokra nézve más büntetteknek (csalás, zsarolásnak stb.) lehetővé helye.
5. Az 1840. 20. §. 8. intézkedése, hogy a fuvaros, ki a reá bízott árukat elidegeníti, köztolvajként fenyíttessék, nem a tolvajság vagy sikkasztás fogalmára, hanem büntetésére vonatkozik; mint azt a PGO. 170. §. hason intézkedéséről B au er is megjegyzi: Lehrb. 229. §.

#### 464. §.

A bűncselekvény a tárgynak birtokbavételében, elvonásában áll, és pedig jogtalanul, azaz jogalap nélkül, önhatalmúlag a jogosított akaratja ellen, előbb vagy egyidejűleg nyilvánított megegyezése nélkül, akár alattomos módon, akár nyilvánosan, de minden személyellenes physikai vagy lélektani kényszer mellőzésével, melynek tett előtti vagy alatti alkalmazása a rablás tényálladékát állapítaná meg; a tett befejezése után mindazáltal, mivel nem a dolog birtokbavételére, hanem megtartására irányulna, a büntett beszámítását súlyosítaná, de természetét meg nem változtatná.

1. A ki a dologra joggal bír, illetéktelenül járhat el, tilos önségélyt alkalmazhat, de a tolvajságban bűnössé nem válik; (Legf. törv. döntv. 1850. dec. 24. ) legfőlebb mennyiben szándoka máséra irányult, de tévedésből a magáét vette el, bűnkisérletnek lehetne helye. H a b e r l i n: Grunds. IV. 10. 1.
2. A tolvajság után nyilvánított megegyezés a büntett tényálladékát meg nem szünteti (106. §.).
3. A tett utáni erőszakra nézve szétágaznak a törvényhozások és írók véleményei, míg alkalmazását az ABT. 174.§. a tolvajság minősített fájának, a

BJ. 319. §. rablásnak tekinti; a német büntetőtörvénykönyvek többsége tolvajságnak veszi, ha az erőszak a tett befejezése után, menekülés eszközésére alkalmaztatik; ha azonban a lopott jószág elvonásának biztosítására irányulna, csak némelyek (würtembergi, braünsehweigi, hassiai stb.) szerint, annak tekinthető. H ä b e r l i n: Grunds. IV. 5—6. 1. S z o k o l a y . Büntetőjogi. 279. 1.

4. A római jog különbségét a nyilvános és alattomos tolvajság közt (furtum manifestum et non manifestum) az újabb törvényhozások elejtették, és annál fogva a birtokos szeme láttára, de megegyezése nélkül, történt eltulajdonítás tolvajságot képcz. Legf. törv. döntv. 1852. máj. 21.

### 465. §.

A tolvajság tény álladókéhoz szükségkép a szándékosság és különösen az elsajátítási czélzat kívántatik; a tolvajnak tudnia kell, hogy idegen jószágot vesz birtokába, akarátának határozottan annak akár saját, akár más számára eszközendő eltulajdonítására irányulnia; (animus lucri faciendi, animus rem sibi habendi); e büntett a jószág birtokbavétele által végeztetik be, míg az nem történt, bünkisérletnek van helye.

1. A tolvajság a vétkességet fogalmánál fogva kizárja: „Is solum fúr est, qui obtreavit, quod invito domino se facéré scivit,“ (§. 7. I. de pblig. quae ex dél.) és a közönséges szándokon kívül, még különösen az elsajátítást tételezi fel, mi által más hasonnemü büntettekől péld. a gonoszság, bóli rongálástól különbözik. Bauer: Lehrb. 230. §. .Häberlin: Grunds. IV. 6. 1.
2. Mind a római jognak animus lucri faciendi (§. 1. I. de obiig., quae ex dél. fr. 1. §. 3. D. h. t.) mind az ABT. 171. §.: „Önhaszna végett“ és az újabb-törvény könyvek és írók más hasonló kifejezéseik (gewinnsüchtige Absicht unrechtmässiger Gewinn) habár egy értelemmel bírnak, nem fejezik ki szabatosan a tolvajság érintett kellékét, sőt kelleténél szűkebb körűek leven, tévedésre vezethetnek; mert nem szenved kétséget, hogy tolvajságban az is bünös, ki másnak kedvéért, talán jótékony czélra, az ausztr. legf. törv. döntvényei szerint (1858. sept. 29, 1859. mart. 8.) bosszúból, vagy elajándékozás végett követné el az eltulajdonítást. S z o k o l a y : Büntetőjogi. 280. 1. Frühwald: Fortbildung 29. 1. Hepp: Versuch üb. ein. Lehr. d. Strafr. VIII. ért.
3. Valamely dolog jogtalan használata (furtum usus, péld. más ruháinak) elsajátítási szándok hiányában, e büntett tényálladéka alá nem tartozik, kivé vén ha a dolog állagának átalakításával, változtatásával járna, habár több

író e tekintetben a szigóruabb véleményt pártolja (Klein, H e r b s t), míg többségük véleményünkben osztozkodik. (F e u e r b a e h, ú r o l m a n n, Haberlin, Heffter, Bauer stb.)

4. A tolvajság bevégzésére nézve szétágaznak a nézetek; míg némelyek azt a dolog megérintésébe (theoria contrectationis), mások annak biztosított áthelyezése, vagy legalább eltávolításába (Cár p z o v, Hómmel, Püttmann, Bodo, Erhart, Tittmann, némileg Dollmann theoria ablationis); legtöbben annak birtokbavételébe (theoria apprehensionis) helyezik.; e nézetben a törvényhozók többsége és hazai gyakorlatunk is osztozkodik: „A pusztá contrectatio, mely a rómaiaknál a lopás fogalmát kiegészítette volt, jelen időnkben nem elegendő, így értelmezi ezt hazai eljárásunk is ... hogy azt biztos helyre vihette légyen ... hazai szokásaink szerint sem szükséges a lopás tőkélyére.“ Szokolay: Büntetőjogi. 279.1.
5. A tolvajság bevégzése iránt az AJBT. nem intézkedik; a legfelsőbb törvényszék a dolognak szokott helyétöli eltávolítását megkívánja (1852. jul. 8. döntv.) a BJ. 302. §. pedig ekként szól: „A tolvajság bevégzettnek tekintendő, mihelyest a tolvaj az eltulajdonított vagyont elrejtí, vagy azt valamely segédének általadja vagy azzal távozik.“

#### 466. §.

A tolvajság közönséges (egyszerű) és minősítettre osztatik (97. §.); az utóbbinak súlyosabb beszámítása már a tett, már a tárgy, már a tettes kiváló minőségén gyökerezik; a közönséges tolvajság a lopott tárgy értékéhez képest, mely igaz becse szerint meghatározandó, csekély vagy tetemes (furtum parvum, magnum), melyek törvényeink által meg nem állapított határvonala, a bíró bölcs belátásától függ.

1. Valamint a tolvajság értelmezése úgy osztályozására nézve is szétágaznak a vélemények; mi leginkább azokra leszünk tekintettel, melyek hazánk törvényszéki gyakorlata szerint is, a büntetés meghatározása szempontjából fontosabbak: „Ex innumeris, quae iuris criminalis interpretés in médium proferunt furti divisionibus, nos eas tantum addueemus, quae in poenam eius proportionate determinandam influunt.“ Vuchetich: Instit. 27S. 1.
2. A csekély és tetemes tolvajság határai különbözök, sz. László II. 12. 14. tig, Kálmán I. 54, kora viszonyaihoz képest, húsz dénárt említ; a német kö-

- zös jog öt aranyra, az újabb törvényhozások közül a francia és porosz egészen mellőzik, a többiek egy, öt, sőt huszonöt tallérra szabják; és az alul nem büntető, hanem rendőri fenyíték alá veszik; hogy a bíróbé-látása szoros korlátozása nélkül, e tekintetben az igazságot inkább meg-közelíthetni, vitatja Haberlin: Grunds. IV. 24. 25. 1.
3. Valamint az erdélyi jog 50 kr, két és három forintnyi érték szerint hatá-rozta meg a büntetéseket (Apr. Conit. I. t. 47. a. 2.) úgy az újabb tör-vényhozások többsége is a csekély és tetemes tolvajság több fokozatát érintik meg, és ahhoz képest a büntetést mérik ki; így a württembergi 4, 5, 25, 100, 500, 2000 ft, a szász 5, 10, 50, a hannoverai 5, 20, 100, 500, 2000 tallért, a B. J. 10, 50, 300 forintot állít fel irányadónak. B o d ó-nak, tekintettel az ausztriai tartományok törvényhozásaira 25 írtban meg-állapított határvonalat, (lurispr. criminal. 286. 1.) a gyakorlat ugyan el nem fogadta, de az igen csekély összegű tolvajságok nálunk is gyakran kihágásokként kerülnek fenyíték alá (87. §. 4.)
4. Az ellopott tárgy bece a törvénykezésben meghatározott módon állapítandó meg, a nélkül, hogy a tolvajnak nagyobb kisebb haszna változást szülne; há a dolognak, a fenforgó körülményeknél, péld. mint gyűjtemény kiegészítő részének nagyobb értéket tulajdoníthatni, az, valamint a vesztett nyere-mény (Légi. törv. döntv. 1858. sept. 29.) egyedül a kármentesítésnél ve-hető tekintetbe; a meglopott személyére nézve különösebb bece (pre-tium affectionis) a tolvajnak, mennyiben tudta, alanyi bűnösségét súlyo-síthatja, de a tárgy értékére nézve befolyással nem bírhat. Haberlin: Grunds. IV. 13. 1.
5. Vájjon több elorzott kisebb összegek összeszámítandók-e vagy sem, tör-vényes rendelkezés hiányában attól függ, vájjon a cselekvények büntett folytatása vagy ismétlésének tekinthetők-e? (159. 161. §.) az első esetben az összeszámításnak van, az utóbbiban nincs helye: elvül kimondja az ABT. 173. §. némi módosítással a B. J. 298. §.
6. Hogy közös tulajdonnál csak az idegen rész értéke vehető tekintetbe, hogy a tolvajnak csekélyebb értékű tárgyra irányzott szándoka, ha az kellőleg bizonyíttatnék, bűnössége mértékére is befolyással van, az ál-talános jogelvekből következik Haberlin Grunds. IV. 16. 1, H e r b s t: Östr. Strafr. I. 304. 1.

#### 467. §.

A minősített tolvajságok közé tartoznak a-tett természeténél, elkövetése módjánál fogva az úgynevezett veszélyes tolvajságok (furtum pericu-losum), melyek a tettes nagyobb elszántságát, go-noszságát tüntetik fel; nevezetesen, ha a tolvaj fegy-

verrel, vagy személyes sértésekre alkalmas más eszközökkel el volt látva (fegyveres lopás, furtum armatum); b) ha erőszakkal vagy veszélyes fenyegetéssel élt, hogy a lopott tárgy birtokában megmaradjon (erőszakos tolvajság, furtum violentum): c) a lopás helyiségébe erőszakosan betört (per efracturam) vagy szokatlan utón bement (bemászás által, per conscensionem, vakmerő tolvajság, furtum audax); d) a lopást közveszély alkalmával, e) éj idején (furtum nocturnum, HK. előb. 9. §. 4. 1840. 9. §. 2.); f) többek társaságában, bűnszövetség folytán követte el.

1. Vájjon a minősítés oka alanyi vagy tárgyi veszélyességen gyökerezik? gyakorlati nyomossággal annál kevésbé bír, miután a tolvaj nagyobb gonoszsága és elszántsága, tettét tárgyilag is a tulajdon és vagyonbátorságra nézve, nagyobb veszedelműnek tünteti fel. B a u e r: Lehrb 238. §.
2. A tolvajnak a tett előtt felfegyverkeznie kellett, mert csak ez esetben vonhatni következtetést erőszakos ellenállási szándékára, miért is azoknak, kik mindig fel vannak fegyverkezve, nem minden tolvajságát fegyveresnek tekinthetni. H e r b s t: Öst. Strafr. I. 300. 1, Mittermaier jegyz. Feuerbach: Lehrb. 337. §.
3. Az erőszakos betörést (Bauer, Feuerbach, Wachter stb.) kizárólag a lopás helyiségére (épületre), mások a dolog tartályára is (M a r t i n. stb.) értik; Szlemenics ajtó- és rekesz-feltörést említ; kétségbe nem vonhatni ugyan, hogy az utóbbi körülmény is súlyosító, az előbbivel azonban egyenvonalba alig helyezhető; miért a BJ. e kettő közt méltán tesz különbséget, míg az ABT. 174. §. kifejezése: „Elzárt vagyonon“ mindkét esetre illik.
4. Akár a betörés, bemászás lakott, akár lakatlan épületbe, a bemászás fel vagy lefelé történjék, a tényálladékon mit sem változtat; némelyek a kertbe vagy udvarra történt bemászást ide számíthatónak nem tartják; de ellenkezőleg intézkedik a BJ. 297. §. a bekeriteit udvarra nézve.
5. Közveszélyhez tűzvést, árvizet, földrengést, járványt, hajótörést számíthatni; az éjjeli lopást mind a római jog, mind az újabb törvényhozások (Code pénal 381. §.) súlyosabb beszámításának tekintik, különösen emlékezik arról HK. előb. 9. c. (112. §.2. ); az ABT. 180. §. szerint magában véve a tolvajságot nem teszi büntetté, mindazáltal súlyosbító körülménynek tekintik.. Az éj kezdetének idejét némely törvényhozások meg-

határozzák (péld. egy órával a nap alkonyodása után); legbiztosabb mindazáltal a bíró belátására bízatik. Szokolay: Büntetőjogi. 283.

## 468. §.

A tolvajság tárgyánál fogva válik minősítetté, ha oly dolgok ellen irányul, melyek természetük vagy védtelen állapotuknál fogva a törvény és társadalmi rend különösebb oltalma alatt vannak. Ide tartozik: a) a szentségtörő lopás (egyházrablás, furtum sacrilegum), mely az isteni tiszteletre szentelt helyen, vagy tárgyakon követtetik el, s elkövetési módja által még inkább súlyosbúlhat, de az egyháztörés büntetettől lényegesen különbözik (371. §.); b) a lopás az állam, hatóságok, vagy intézetek köztulajdonához tartozó tárgyakon (crimen peculatus); c) gazdasági és bányászati eszközökön, mezőn, szántóföldeken, réteken, szőlőkben, kertekben (1840. 9.§. 14.) illetőleg bányákban, feldolgozási műhelyekben; d) tilos táblákon, vagy oszlopain, mezei kapun, kerítésen, vedreken, kutakon és a mezei tulajdon egyéb ilyennemű tárgyain; e) fán erdőkben (1840. 9. §. 13.); f) kason vagy mézen méhesből (1840. 9. §. 14.); g) tanyákon szabadban összerakott asztagokon, kazalokon, akár lábon, akár levágva kévékben, vagy boglyában lévő gabonán, takarmányon, terményeken, gyümölcsön; h) mezei gazdaságnál használni szokott, kiválólág legelő vagy hajtó marhán, és lovakon (abigeatus III. 34. 1545. 31.); az utóbbiak lopásának meggátlására ismételve szigorú intézkedések történtek; nevezetesen a marhák összeírása, megbélyegzése, marhalevelek kiadása meghagyatott, ezek nélkül eladásuk szigorú fenyíték alatt tilalmaztatott. (HL 1794. marc. 21. 4052. sz. 1806. novemb. 28. 1705. sz.

1819. júl. 6. 18567. sz. 1823. jan. 28. 2079. sz. 1836. april 20. 11707. sz.)

1. A római jog a szentségtörő lopást a szent helyen lévő szent dolgokra (rés saera in loco sacro) szorítá, a kánoni jog kiterjeszté e fogalmat; annak folytán a német közös jog és több újabb törvényhozás szerint egyházi lopásnak helye van, ha isteni tiszteletre szánt dolgon akár ugyanarra rendelt épületben, akár más helyen, vagy közönséges dolgon egyházban követetik el > egyházakhoz a kápolnák, imaházak, és sekrestyéik is tartoznak. H e f f t e r: Lehrb. 504. §. B a u e r: Lehrb. 244. §.
2. Azon vallásos kegyeletnél fogva, melyben, a temetkező helyek részesülnek, a holtak sírjain, emlékein elkövetett lopásokat már a római jog minősítették tekinté (Tit. Dig. de sepulchr. violát.); és méltán szigorúbb fenyíték alá kerülnek; az ABT. 306. §. a temetkező helyeken, sírokon, holttesteken nyereszkedési szándok nélkül, pajkosságból vagy gonoszságból elkövetett sértéseket, mint vétségeket egytől hat hónapiglan szigorú fogsággal fenyíti (105. §. 5.)
3. Az országban elhatalmaskodott rablások, nevezetesen marha és lólopások meggátlására 1794. a kir. személynök, ISÖ2. az országbíró elnöklete alatt tartott értekezletek alapján, tétettek közzé, a fenérintett nevezetesen 1794. márcz. 21. és 1806. márcz. 21. Hl. által, több rendű intézkedések, melyek a fenebb említett rendszabályokon kívül, a pásztorok, juhászok, bojtárok, csikósok összeiratása, azoknak valamint az aratók igazoló levéllel ellátása, a csárdák számának megszorítása, vásári jegyzőkönyvek vezetése, a tolvajok üldözése és elfogatása, a kompok és átkelési helyek figyelemben tartása, a lopott és megkerült marhák és lovak eltartása iránt, terjedelmes, utóbb ismételve megerősített utasításokat szabnak, azok a meghatározott útlevel, jegyzőkönyvi stb. 'mintázatokkal olvashatók Őszw a l d t: Gyűjteménye 15—57,-1. 64.1. 100. 1. és .Zsoldos: Szolgabírói hivatal közrendt. része 418. 419. 420. 448.1. A lopásra vonatkozó hasonintézkedésekről Mecklenburg Pomeraniában stb. Isd. K a p p l e r: Litterat. d. Criminalr. 767. 1.
4. Nevezetesen a marhalevelek iránt az 1794. Hl. 23. §. rendeli: „Pecora et 'pecudes siné passnalibus riec domi nec in nundinis emi et vendi possint, emtionisque in campis et viis clancularie sine passualibus et attestatis interventae, pro veris furti indiciis habeantur, et emtores aequae ac venditores, qua tales aut si sé hac suspicione etiam subseque liberarent, qua publicarum constitntionum violatores puniantur.“ O s z v a l d t: Gyűjt. 27.  
1. Hamis marhalevél kiállítását pedig a kir. tábla 1861. dec. 20. 824. sz. két évi börtönnel fenyítette. Törv. Csarn. 1862. 26.

#### 469. §.

A tettes személyes viszonyainál fogva, minősítetté válik a tolvajság a) ha a bűnös visszaeső (162. §.)

vagy a tolvajlás szokásává vált fur famosus, elhírhedt tolvaj); b) ha cselédek gazdáikon, azok házbeliein követik el, miután ez esetben a bizalom súlyosabb megsértése fordul elő; viszont léteznek személyes viszonyok, melyek e bűntettet tágasb értelemben minősítetté (97. §. 2.), az az enyhébb beszámításává teszik; ide számíthatók a közös háztartásban élő családtagok egymás közt elkövetett, úgynevezett családi tolvajság esetei, melyekről törvényeink ugyan nem intézkednek, de a családi közösség bensőségénél fogva kivételes tekintetre, nevezetesen arra méltók, hogy csak a családapa vagy a sértett fél panaszára vétesse nek közfenyíték alá.

1. Már a német közös jog a kétszer megfenyített tolvajnak visszaesését súlyos minősítésnek vette (PGO. 162.); szokásos tolvajnak pedig az tekinthető, ki minden alkalommal különös indító ok nélkül, és többszörös megfenyítése dacára elkövetett lopásai által, ebbeli megrögzöttségét bebizonyította; mivel az ausztr. legf. törvénysz. döntvényei is egybehazigzanak. 1853. sept. 1.
2. Házbeliek alatt csak azok értendők, kik a gazdával közös háztartásban élnek; cselédek alatt is, leginkább az ily viszonyban lévők, habár kizárólag azokra szorítani alig lehet; több törvényhozás azt a munkások, iparosok segédeire, sőt a meglopott szolgálatjában álló személyekre általában kiterjesztik.
3. A. kivételes vagy mint némelyek helytelenül nevezik, kiváltságolt lopásokhoz több törvényhozás még az élelmi szerek tolvajságát is, ha torkosságból történik, számítja; a családi lopás körére nézve is különböznek a nézetek; míg némelyek (szász, braanschweigi bt.) azt a házastársak, rokonok és sógorokra a fel és lemenő ágban, az oldaláguakra a ' negyedik izig, fogadó és tápszülék, illetőleg gyermekek, sőt még a jegyesek, gyámok és gyámoltakra is kiterjesztik, mások (würtembergi, haszjai, hannoverai bt. stb) szűkebbre, nevezetesen a közös háztartás feltételére szorítják. Hábberlin: Grunds. IV. 107. 108. 1.
4. A családi lopásra az 1723 111. mely a család körében történt kicsapongásokat sújtja, nem alkalmazhatni; B o d o állítása szerint: „Virum contra uxorem sic e contrario actionem furti non habere ubique receptum“ (lurispr. crim. 279. 1.) míg H u s z t y e tárgyra vonatkozólag mondja „Haec tamen quaestio dubio non carét potissimum in ordine ad cognatos



siquidem nulla existât constitutio.“ (Com. Lib. III. tit 27. §. 15.) S z o k o lay a sértett fél panaszát követeli. Büntetőjog. 2S6.1’

## 470. §.

A bűnös közreműködés fajai és azok iránti elvek a tolvajságrais alkalmazandók (135—157 §.); különösen a vagyon-eltulajdonítási bűntettekre vonatkozólag említendő a szorosabb értelmű orgazdaság (147. §.), mely a tolvajok és lopott tárgyak haszonvágyból eredt tudatos eltitkolásában, átvételében, megszerzése és elárusításában áll; tényálladáshoz megkívántatik, hogy a bűnös az elrejtett személyeket tolvajoknak ismerje vagy alaposan gyaníthassa; (1862. Rögönbir. sz. §.

14.) a lopott jószágnak eltitkolására, magáévá tételére, elárusítására rász hiszemüleg haszonlesésből, de előleges egyetértés nélkül vállalkozzék, ennek létében bűnrészességnek lévén helye (147. §.); súlyosítja bűnösségét foglalkodásszerű üzése (sz. László II. 7. III. 11. 1527. 6. 1659. 17. Hl. 1794. márcz. 21. 4052. sz.); a lopottnak fel nem ismert jószág megszerzése és elárusítása, a körülményekhez képest gyanús áruk vételének tekintetik, mi különösen a marhás levelek nélkül történt vevésekre nézve áll. (468. §.' 4.)

1. Az orgazdaság a tolvajságon kívül, a sikkasztás és főleg rablásnál fordul elő; szorosabb értelemben véve a bűntettek elősegélésétől (365. §.) leginkább a nyereségyvagy sajátlagos kelléke által különbözik; a rokonsági kötelék befolyásáról, mennyiben ezen nyereségyvagyból eredt esetre alkalmazható. Isd 365. §. 3.

2. Hogy roszhiszeműséget bizonyos tudomáson kívül, a körülményeknek szándékos tekintetbe nem vétele is szül, kérdést nem szenved, és helyesen mondja Virozsil: „Mala fide agit, qui quod iniuste agit, iniustum esse novit, aut certe culpose ignorât.“ (lus. nat. priv. II. 167. 1.) így számos egyéb példák köjt a kir. tábla Bor-Habra Jánost, 1861. dec. 20. 821. sz. „miután vádlott társaitól a lopott tárgyakat többször ismételve és feltűnő csekély áron vette“ bűnösnek ítélte. Törv. Csarn. 1362. 26.“ sz.

- 3.A gyanús áruk vétele miatti elítélés példáját nyújtja-a hétszemélyes tábla 1S63. 1011. sz. ítélete: „Kolisek Abraham és Lion Fiilöp vádlottakra nézve pedig az, hogy ők az első rendű vádlottól került értékpapírok lopott voltát már az átvételkor tudták légyen, ki nem derülvén, azok csak mint gyanús holmik vétkes kezelői tekintendők.“ Törv. Csarn. 1864, 5. sz. Hasonlag ítelt a hétszemélyes tábla 1864. 718. sz.
- 4.A titkos tolvajok és orgazdáik feladóinak, 50 forintnyi jutalmat és nevök titoktartását indítványozván, az 1794. személynöki értekezlet, ő felsége a jutalomdíj meghatározását vagy más módoni pótlását a törvényhatóságokra bízta; a jutalom azonban a bűnös vagyonából a házi pénztárnak megtérítendő. Id. 1794. ELI. 16. 52. pont (468. §. 3.)

## 471.

Hazánk legrégibb törvényei a tolvajságot, tekintettel a lopott jószág értékére, a tettes állapotjára, nemére, visszaesésére, pénzbírsággal, szolgasággal, testi fenyítéssel, tagcsonkítással, halállal fenytetni rendelték; (sz. Istv. II. 29. 30. 40. 41. 42. 44. 45. sz. László II. 1. 2. 7. 8. 9. 10. 13. 14. Kálmán I. 42. 44. 54. 56.) később a HK. I. 15. cz. általános büntetésül a halált és pedig kötél által szabta ki; a szentségtörő, főleg erőszakos betöréssel párosult egyházlopás, (templomrablás) a marha és lóorzás eseteire a halált más törvényeink is (1522. 36. III. 34.) megállapíták; a gyakorlat azt súlyosabb fajainál, különösen, ha szentségtöréssel járt, hosszabb ideig fentartotta (193. §.); újabban a kár nagyságához, a tett, tárgy vagy tettes minőségéhez mért hosszabb rövidebb szabadságbüntetésekkel sújtja (1840. 9. §. 13. 14.); ugyancsak a tolvaj a lopott jószág visszaadására, az okozott kár teljes (1659. 17. 1715. 48. 1723. 11.), sőt mennyiben a mezei tulajdon fenebb elősorolt tárgyain (468. §. c, d, e, f,) elkövetetnék, kétszeres megtérítésére (1840. 9. §. 10. 13. 14.) köteleztetik; és az éjjeli tolvajt a HK. előb. 9. szerint

szabadon megölhetni, mi azonban, csak a vétlen önvédelem feltételei mellett és korlátai közt igazolható.

1. Sz. István törvényei szerint a kétszer megfenyített tolvaj harmad ízben halállal büntetendő (U. 39. 40. 41.), mivel a Carolina (PGO. 162.) hasonló intézkedése öszhangzó; sz. László e törvényeket még szigorította, és szabad embernek tíz denárnyi tolvajságot már első ízben halállal büntetett, (H. 14. Hl. S.) ugyanez a tettes szolgára nézve is állott; e szigort Kálmán némileg enyhíté (I. 52. 54.); a TIK. I. 15. egész általánosságban rendelé: „Fures scilicet patibulo, praedones veró palo vei rota, caeteri antem gladio iuxta scilicet eorum demerita sunt feriendi ét puniendi.“
2. A tolvajság Huszty és Bodo korában a tett minőségéhez képest már halállal már enyhébben fenytett; az előbbi szavai szerint: „Hodiernis moribus ad poenam ordinariam certa aliqua quantitas rei vei pretii non observatur, séd pro ratione qualitatis delicti, nonnunquam pro furto uhum alterumve florenum involvente laqueo punitur, quandoque autem pro ablacione rei. furtivae maioris longe momenti, poena temporalis imponitur, velut frequentia testantur exempla;“ Com. lib. TTT, tit. 17. §. 9. napjainkban ír a S z l e m e n i c s „Mai napon halállal általánosan egyedül a súlyos és mesterséges tolvajság szokott büntetteim.“ Fenyítő törv. 79. §.; még 1837. a bajmoki uriszék által (Bács megyében) halálra ítélt templomrabló, és Biharmegye által hasonló büntetésre ítélt két tolvaj a kir. kúrián is halálos ítéletet kaptak. Palugyay: Megyerendsz. HL köt. 135. 1. XXVI. tábla; IV. köt. 12. lap IV. tábla.
3. Az újabb gyakorlat számos példáit nyújtja a bíróságoknak, nevezetesen a kir. kúriának tolvajsági ügyekben hozott ítéletei. Lsd. Törv. Csarnok 1862. 126. 128. 133. 142. stb. 1862. 1. 4. 7. 12. 21. stb. 1863. 8. stb. sz. Az 1794. idézett Hl. 2. pontja kihirdetendőnek rendelte, hogy a tolvajok és rablók családjaikkal együtt tartózkodási helyükből ki fognak mozdíttatni; 31. pontja pedig a tolvajságban bűnös lókupeczetek (quaestores sic dictos, kupecz) a barom és lóvásárlásoktól mindenkorra eltiltotta; azok, kik az okozott károk megtérítésére elégtelenek voltak, a HK. Hl. 28. szerint a károsodott félnek bűnhődésül átadattak.
4. Az éjjeli tolvaj megölését már a XH. táblás törvény megengedé: „Si nōi furtum factum sit, si em occisis iure caesus esto;“ a római jog ezen elvén alapszik a HK. előb. 9. és a Carolina (PGO. 150.) intézkedése.
5. A német közös jog a tetemes, veszélyes, szentségtörő lopást és ismételt visszaesést halállal, különösen a szentségtörőnek súlyosab eseteit máglyával fenytetni rendelé (PGO. 157—162.), mit a gyakorlat utóbb enyhíté; az újabb törvényhozások tekintettel különböző fajaira, minősítésére szabadságbüntetésekkel sújtják, melyek tizenkét, sőt tizenöt évre is terjednek. H e f f t e r: Lehrb. 504. §. Haberlin: Grunds. IV. 117—131. 1.

## 472. §.

A tolvajsági orgazdákat régibb törvényeink szigorú, sőt a tettesekkel egyenlő fenyíték alá vétetni rendelték (sz. László II. 7. III. 11. 1527. 6.1655. 38.); később a lopott jószág vételéért, és letartóztatásáért, visszaadásán felül főpapok, főurak, nemesek és szabkir. városokat kétszáz, nemnémeseket negyven forintnyi birsággal büntették (1659.17.); az újabb gyakorlat bűnösségükhöz mért szabadságbüntetéssel, az okozott károk megtérítésével fenyíti; (1715. 48. HL 1794. mart. 24. 4052. sz.) a gyanús áruk megvételésének büntetését hasonlólag a bíró bölcs belátása szerint határozza meg.

1. A tolvajok felfedezésének megjutalmazásáról, és kiutasításáról szóló intézkedések orgazdáikra nézve is kiterjednek (470. §. 4. 471. §. 3.)
2. A tolvajságban elmarasztalt kupeczeknek (471. §. 3.) üzletük folytatására szükséges bizonyosságlevél tudatos kiadása, az 1794. HL 31. pontja szerint bűnelősegülésnek tekintendő, és mint ilyen fenyítendő (365. §.); ugyan ezen rendelet a tolvajsági orgazdaság büntetése (fautoratus furum) alatt tiltja, útlevel nélküli mezei munkások, pásztorok félfogadását, nyers bőröknek eladását pásztoroknak, gyanús emberek tartását csárdákban, korcsmákban, a vágó marhák, nyers bőrök bejegyzésében elköveti csalárdságokat stb. Oszwaldt: Gyűjt. 15. és követk. 11. K a s s i c s Enchiridion. III. 226. 1.
3. Az orgazdák börtönneli megfenyítését a mindennapi gyakorlat bizonyítja. a gyanús áruk vétele fenébb érintett esetében (470. §. 3.) a hétszemélyes tábla a bűnösöket egy évi börtönre, illetőleg három havi fogságra (Törv. Csarn. 1864. 5. sz.) 1864. 718. sz. alatt K. D. ugyané miatt, marhalevel hiányában, egy évi börtönre ítélte.

## 473. §.

Az ABT. a tolvajságot részint büntettnek, részint kihágásnak veszi, büntetté válik: 1) az összeg, 2) a tény, 3) a vagyon, 4) a tettes minőségénél fogva; és pedig az első tekintetben: ha a lopott tárgy értéke huszonöt forintnál többre megy, akár egy, akár több foly-

tatott vagy ismételt, ugyanazon vagy több tulajdonosn elkövetett bűncselekvényekből származzék; tekintet nélkül az összegre, a második okból a fegyveres és erőszakos tolvajság (467. §.), a harmadikból, ha közvetlenül isteni tiszteletre szánt tárgyon a vallási tiszteletet sértő megbecstelenítéssel, különös törvényes oltalomban részesített tárgyakon (349. §.c.) vagy távírdákon követetnék el; a negyedikből, ha a tettesnél a lopás szokássá vált; öt forintnál nagyobb összegnél: a tény mivoltánál fogva, midőn a) a lopás köz vagy különösen a meglopottat ért csapás idején;

b) egy vagy több tolvajczímbóra társaságában; c) isteni tiszteletre szentelt helyen; d) elzárt vagyonon; e) fán bekerített erdőségben, vagy az erdő tetemes rongálásával; f) halakon tóban; g) vadakon bekerített erdőségben, vagy különös merészséggel vagy rendes üzletként; a tárgy természeténél a) terményeken, mezőn vagy fán, hol a selyembogártenyésztés az ipar és mező gazdaság ágát képezi, a szederfák levelein is; b) legelő vagy hajtó marhán; c) földmivelő eszközökön a mezőn; d) ásványokon, szerszámokon, eszközökön a bányákban, földszineni munkálatok, salakhalmok és földolgozási műhelyeken; végre a tettes minősége folytán a) ha már kétszei' volt büntetve tolvajság miatt; b) cselédek által gazdáikon vagy más házbélieken; c) iparüzők, inasok, napszámsok által mesterökön vagy munkaadóikon követetnék el; ezen eseteken kívül a tolvajság csak kihágás; a családi lopás pedig, mely közös háztartásban élő házastársak, szülék, gyermekek, testvéreken követetik el, mindig csak annak tekintendő (ABT. 172—177. 463. §). A tolvajszági ré-

szesülés vagy orgazdaság (470. §.). büntetté válik, ha a tett, melyre vonatkozik, és pedig nem csak a tettes minőségénél fogva az volt, és az orgazda- azt tudta vagy ha a több ízben eltitkolt, elsajátított vagy elárúsított vagyon huszonöt forintnál többet tesz. (ABT. 186. §.)

1. Az érték nem a tolvaj haszna, hanem a meglopott kára szerint számítandó ABT. 273. §., és a kár összeszámítása iránti elv a tolvajságot büntetté minősítő kisebb összegekre, a sikkasztás és csalás eseteire is alkalmazandó. Légi. törv. döntv. 1852, oct. 21. 1353. ap. r. 21. fi e rost: Öst. Strafr. I. 296. 1.
2. A ki a birtokába ejtett tárgyat elveti, és utóbb visszaszerzésére személy elleni erőszakot használ, rablást követ el; és erőszaknak tekingetett, midőn a tolvaj üldözőit kövekkel dobta/Legf.<sup>1</sup> torv! döntv. 1854."jul. 19., 1860. jan. 31. >i
3. Elzárt vagyonnak tekintendő, melyre nézve mások szabad rendelkezése és hozzáférhetése arra célzó készüllet által akadályozva van; ilyen a lepecsételés (Kat. bt. 462. §.) is; és a legfőbb törvényszék nyitott' ablatozni bemászás útján, a zárt szobában szabadon fekvő tárgyakon, sőt, a: három oldalról körülvevett, elzárt, negyedikén pedig folyammal határos helyen, elkövetett lopásokat is ide számította. 1851. sept. 1. 1856. máj. 27. 1857. jun. 9. döntv. F r ü h w a l d: Fortbild. 31. 1.
4. Vájjon a tettes két ízben tolvajsági büntett, vagy, kihágás, miatt, bel, vagy külföldi, polgári vagy katonai bíróságtól fenyítetett meg, a minősítésen mit sem változtat. Legf. törv. döntv. 1851<sup>1</sup>.<sup>1</sup> sept.'22. — Ha'áronban'a tolvajság egyedül a tettes minőségénél fogva volnék -büntetté,, iá büntársak és részeseknek, olyannak be nem, számítható. jA.EjT. 177.,§.
5. Tolvajsági kihágásoknál a részesülés is annak veendő; és a családi lopás fogalmát mostoha szülékre is alkalmazta a<sup>1</sup> legf. törvéhysz. 1858'. iéajjl<sup>1</sup>. Lsd Gerichtsz. 1858. 102. sz.

#### 474. §.

Az ABT. a tolvajságot hat hónaptól egy, évigleni, súlyosító körülmények közt egy, és öt éy> közötti,, ha azonban a lopott tárgy összege háromszáz -forintot túlhalad, vagy különös vakmerőséggel,, erőszakkal,-csa-, lárdsággal, rajtérés esetében, személy elleni, erőszakkal vagy szokásos tolvaj által követtetett el; (469. §. 1.) öttől tíz évigleni súlyos börtönnel fenyíti; az éjjeli lopás ha-

són körülmények közt a nappal törtétnél szigorúbban; az orgazdaság hat hónaptól egy évig, az összeg, álnokság és kái' nagyságához képest öt évigleni börtönnel; a tolvajsági kihágás egy héttől hat hónapiglanl egyszerű vagy szigorú fogsággal büntettetik; a családi lopás egyedül a családfő folyamodására. (ABT. 178. 179.460.463.§.)

1. A tevékeny bünbánat miatti büntetlenségről alantabb szólandunk (481. §.)
2. Ha a családfő maga követne el tolvajságot, a sértett fél panaszára az ABT. 525. §. alkalmazandó, mely a bíróságot a körülményekhez képest kimérendő büntetésre jogosítja.

#### 475. §.

A BJ. a lopást egyszerű és veszélyesre osztja, az utóbbihoz a fegyverest, az erőszakos betörés és más szokatlan bemenet útján eszközlöttet számítja (467. §. c); mind az egyszerű, mind a veszélyes tolvajság különösen súlyosító körülményének tekinti, ha a) isteni tiszteletre szolgáló épület vagy eszközökön; b) közhatósági vagy közintézeti vagyonon; c) közveszély alkalmával; d) földmivelési eszközökön, lovak, marhák vagy egyéb házi barmokon mezőn, legelőn; e) házban, épületben, bekerített udvaron előre elrejtett egyén által; f) álkulcsokkal; g) házbélieken; h) tartály feltörésével; i) tisztviselők örök által, felvigyázatokra bízott vagyonon, vagy végre k) szövetkezett társulat által követtetett el; büntetése az egyszerű tolvajságnak a lopott tárgy értékéhez képest hat hónapi fogság és öt évi rabság, a veszélyesé egy évi és nyolcz évi rabság közt állapittatik meg; az említett sídyosító körülmények valamelyike a büntetést egy harmaddal, bünszövetségi tagoknál másfél annyival nehezíti; az egyszerű tolvaj'ság kísérletéé három hónapi fogságtól egy évi rabságig, a veszélyesé másfél és két évi rabság; tol-

vajságok, melyeket valaki házastársa, szülei, gyermekei, közös háztartásban lakó rokonai vagy sógora, gyámja vagy nevelőjének vagyonán; cselédek vagy más ugyanazon háztartás alatti személyek, gazdáik ellen, vagy maguk közt követnek el, csak a károsított vagy háztartás fejének panaszára vétethetnek fenyíték alá; a ki pedig a büntett által szerzett vagyont tudva és szándékosan átveszi, elrejtji, elhasználja, eladja, másnak elszerzi, vagy abban részesül, mint orgazda a már másutt érintett (368. §.) büntetésben elmarasztalendő. (BJ. 294—308. 411. §)

1. Az egyszerű lopás büntetése, ha az ellopott vagyon tíz forintnál többet nem ért, hat havi fogság, ha ötvenet meg nem haladott, egy évi, 50—300 ft. közt három évi, 300 fton túl nyolcz évi rabság; a veszélyes lopás ugyanazon vagyon-mértékhez képest egy, két, öt, nyolcz évi rabság; ha a tolvaj több apróbb lopás miatt egyszerre kerül közkereset alá, az eltulajdonított vagyon értéke összeszámítandó, ha ilyes lopások egyike túlhaladta az 50 forintot, vagy veszélyes volt, a bűnhalmazat iránti elvek alkalmazandók (280. §.)
2. A tíz forintot meg nem haladt egyszerű lopás kísérletének büntetése három, súlyosító körülmények közt négy havi fogságon túl nem terjedhet; egyébiránt az egyszerű tolvajság kísérletéé legfőlebb kilencz havi, súlyosító körülmények közt egy évi, a veszélyeséé másfél, súlyosítás esetében két évi rabság. BJ. 303—304. §.
3. A családi és cselédlopás esetében a büntársak és segédek is csak magánypanasz folytán vétethetnek közkereset alá, de a károsított hatalmában áll panaszát csak azok ellen intézni, és akkor csak azok vétethetnek közkereset alá., BJ. 308. §.
4. V u l l e j u s: De furtis. Marb. 1585.  
 Blumelius: De furto delicto gravissimo quotid. Lips. 1625.  
 Thomasius: Tract. de abigeatu. Lip. 1687.  
 B ö k l e r: De furto. Argent. 1705.  
 Hoorn: Dissert. de furtis. Lugd. Bat. 1709.  
 B o e h m e r: Diss. de abigeatu et furto eqnorum. Götting. 1742.  
 Hömmel: Diss. de mitigat. poenae ob restit. rei ablatae. Lips. 1737.  
 „ „ Dissert. de furto magnó eiusque poena. Lips. 1747.  
 Schierschmidt: Diss. de furto qualificato. Lips. 1751.  
 S c h o t t: Dissert. de furto e uecess. commisso. Tüb. 1772.



- WelhrnÜb. Raub und JJiebstahl. Gotha. 1788.  
 Wal e h: Dissert. de furto fauie dominante facto. Jenae. 1788.  
 Wieland: De pdena furti varia'. Vitte mb. 1789.  
 E k h a i d t!:- Cautiones circa perfic. corporis delicti in furto magno certitud» Jenae. 1789.,  
 Kleinschrod: Äbhandl. üb. d. Wilddiebstahl. Erlang. 1790.  
 „ „, Diss; de furti vére tális notis. . Wirceb. 1792;  
 K l; i e n: ^Revision d. Grunds. iib. das Verbrechen d. Diebstahls. Nordhausen. 1806.  
 S't e l V z é r: Dissert. de' furibus arm'áíis. Halae. 1702.  
 S a l c h o w:- System. Entwickl. d. Verbrechens d. Entwendung. Erfurt. 1806.,  
 Erjiard: De fprti notione accuratius definienda. Lips. 1806.  
 S' i m o'n i: Del furto el pena Milánó 1823 II köt.  
 Cannemann: Diss. de furto nocturnp. Gron; 1825.  
 Dollmairn: Die Entwendung n. d. Quellen d. gern. Rechts. Kempten 1834:  
 Funk: Verbfech. d. Diebslahls. MagJeb. 1837.  
 Egidy: Verbrech, d. Diebstahls. Leipz. 1859,  
 S c h m i d t: Verbi·, d.' Diebstahl, n. ált. deutsch. Recht. Leipz. 1863.  
 Schwarze: Verbrechen d. ausgezeichn Diebstahles n. d. neuen deutsehen Gese'tzgeb. Erlang: 1863.

Második Cziin.

*Sikkasztás,*  
476. §.

A sikkasztás büntette, (interversio, Unterschlagung, Veruntreuung) ingó idegen jószág jogellenes, szándékos elsajátítása, az által, kinek kezére vagy gondviselésére bízva volt (1563. 21. 1622. 16. 1638. 28. 1643. 106. 1840. 20. §. 8.); bűnössége ezen a tolvajsággal íiasontermészetü büntettnek, mind a tulajdonjog, mind a bizalom megsértésen alapszik, de mivel az eltulajdonító birlalásában lévő dolgokra vonatkozik, amannál rendszerint enyhébb ( beszámítás alá vétetik.

I. A sikkasztás tágasb értéléniben a tettes birtokába akár mi módon jutott, — szorosabban csak á reá bízott dolgok elsajátítására vonatkozik; az előbbi a talált vágy éltévéilt jószágra is terjed, míg ez az utóbbihoz nem

tartozik; az újabb törvényhozások már az egyik már a másikat, tényálladékát tették sajátjukká; az utóbbi mellett a törvényeinkben, említett esetek hasonlatossága, az ABT. BJ. és törvényszéki gyakorlatunk szól, míg az 1645. 31. csak a hadjárat alkalmával történt löeltilkolás különös esetére vonatkozik., Heffter: Lehrb. 506. §.; Haberin: Grunds. IV. 136. 137.1. Szokolay: Biintetőjogt. 284.1,

A római jog a sikkasztást a furtum fogalma alá vette; a Carolina külön említi, de tolvajsággént fenyíti, mit a gyakorlat utóbb enyhített: „A furto proprie ita dicto, secundum benigniorem sententiam, ac praxijn distinguitur interversio.“ M e i s t e r: Princ. iur. crim. 200. §. Hazánk törvényei is a tolvajsággal egyvonalba helyezik (1563. 21. 1840. 20. §. 8. 1844. 6-§. 17.) a törvényszéki gyakorlat mindazáltal külön büntettként fenyíti, mint az alsó bíróságok és a kir. kúria számos ítélete bizonyítja., Lsd. Törv. Csarn. 1861. 126. 133. 137. sz. 1864. 100; sz.

3. Helyesen jegyzi meg G ö n n e r, hogy a sikkasztás és a magánjogi károsítás határvonalai gyakran nehezen meghatározhatók, sőt a tolvajságtól is többször nehezen megkülönböztethető, miért is. többen (Meister, Fenerbach, Szokolay stb.) a tolvajság, mások a csalás (T i l l m a n n stb.) fogalma alá vonják. Heffter: Lehrb. 506. §. Rechtslexicon XI. 618. 1.

#### 477. §.

A sikkasztás tényálladéka a tolvajsághoz hasonló; (462. §.) különbözik mindazáltal abban, hogy míg az utóbbinak tárgyait másnak birtokában levő ingó dolgok képezik, a sikkasztásnál azok a bűnös kezére vagy gondviselésére bízattak, annak hatalmában vannak; miért e két büntett közötti határvonal attól függ, hogy az elsajátítás másnak természeti vagy jogi birtokából elvont, vagy pedig a tettesre bízott dologra nézve történt-e? abüncselekvény az elsajátítási szándokot külsőleg nyilvánító és valósító tettben áll, midőn a birtokos visszaadását jogtalanul megtagadja, vagy arról mint sajátjáról rendelkezik, elidegeníti, elzálogolja, elhasználja (1647. 106.) be végeztetik ezen és pedig elsajátítási célzattal elkövetett cselekvények által.

1. A bírói zár alá vett, habár saját dolgok elidegenítése vagy megrongálása nem a sikkasztás, hanem bírói zártörés büntettét állapítja meg (363. §.)
2. A birtoklás és reábizástól függ egyszerű esetben a tolvajság és sikkasztás tényálladékanak meghatározása; így kereskedő segéd az ura boltjában levő áruk, szolga távollevő gazdája szállásán létező dolgok, cséplő a tulajdonos földjén vagy csürebéni gabna, erdész az erdőben levő fának elsajátítása által tolvajságot és nem sikkasztást követnek el, mert ezen dolgok tulajdonosuk birtokából vonatnak el; míg ellenkezőleg a bizományos neki átadott áruk, kereskedő segéd a még át nem szolgáltatott pénz, szolga a mosatás végett átadott fehérruhára nézve, a sikkasztás büntetében válhatik bűnössé. Legf. törv. döntv. 1851. jun. 23. 1853. marc. 31. 1856. aug. 26. H é f f t e r: Lehrb. 506. §. Haberlin: Grunds. IV. 136. 137.1.
3. Akár a birlálás letéteményi, akár kölcsön-, haszonbérleti, megbízási stb. szerződésen alapszik, a tényálladékon mit sein változtat, habár a beszámításra befolyással lehet; mint azt a dolog természetével megegyezőleg az ausztr. legf. törvénysz. 1851. jan. 14. is kimondotta; hogy azonban az eltulajdonítási czélzat szükségkép megkivántatik, a tolvajsággali hasonlatosságnál fogva világos (463. §.), mi'helyettesíthető dolgoknál főképp figyelemre méltó akkor, midőn a tettes bebizonyíthatja, hogy a kötelességteljesítés idején, azok kiszolgáltatására bizton számot tarthat. J&gemann: Criminallexicon 628. §.
4. Az 1647. 106. mind a vissza nem adást, mind a magáévá tételt világosan említi: „Eidem tamen ... tales res vei ipsi p r,o se diripuissent, vei eadem per quosunque et quovis sub praetextu arrestatus in arcibus et castellis suis detinendas prióribus possessoribus extradare nollent.“

## 478. §.

E büntett egyszerű és minősítettre osztatik (97. §.); az utóbbihoz számíttatnak azon sikkasztások, melyek a) közhivatalnál vagy felsőbbbségi meghagyásnál fogva, valakire bízott vagyonon (közsikkasztás, crimen residui), különösen törvényeink szeríni (1563. 21. 1613. 16. 1625. 20. 1630. 3. 1638.11.) a végvárak megerősítésére fordítandó pénzekben; b) tűzvész, árvíz, hadjárat vagy más rendkívüli körülmények közt letéteményezett jószágon (depositum miserabile 1647. 106.); c) gyámok vagy gondnokok részé-

től gyámoltjaik vagyonán követtetnek el. (HK. I. 123. 1655. 24.)

1. A végvárok erősítésére fordítandó közmunkák váltság - pénzeinek el-sikkasztására vonatkozó intézkedések, a XVI. és XVII. század viszonyai-ból veszik magyarázatukat.
2. A számadások mulasztása a gyámok részéről e büttetett tényálladékát nem képezi, hanem azok beadására bíróságilag szorítandók. 1715. 68.

#### 479. §.

A sikkasztás büntetését törvényeink általán meg nem szabják, egyes eseteit azonban említvén, vagy a tolvajsággal hasonló büntetés alá veszik, (1840. 20. §.

8.) vagy különösen meghatározott fenytékkal, így a letétemény sikkasztását, főleg közveszély idején kettős kártérítéssel és becstelenséggel sújtják; (1622. 16.1647.

106.) ugyanaz éri a gyámok hűtelen eljárását is (HK. I. 123. 1655. 24.), míg a végvárookra szánt pénzek sikkasztó! első ízben ötszörös, másodízben tízszeres kártérítéssel tartozván, harmadízben halállal büntetendők (1563. 21.); jelenleg a sikkasztás a tolvajság hasonlatosságára, tekintettel az összegre, a tettes és tett körülményeire, a kár megtérítésen felül, hosszabb vagy rövidebb idejű szabadságbüntetéssel fenytítettik, az orgazdaságra a fenebb érintett szabályok (470. §.) lelik alkalmazásukat (1840. 20. §. 8.)

1. Az 1840. 20. §. 8. pontja ekként szól: „Ha a fuvaros a reá bízott árukból valamit elidegenítene, vagy önhasznára fordítana, köztolvajkéut megfenytendő; azok pedig, kik ily árukat tudva átvettek, orgazdáként büntetendők hason kifejezéssel él a várpénzek sikkasztóira nézve az 1563. 21.: „Tertia vice eodem in facinore deprehensi eapitis poena, tamquam publici fures puniantur.“
2. A becstelentési bünper hosszabb folyama tekintetéből (huiusmodique processus tardiorum progressum 1638. 28.) törvényeink a letétepiény viszszerzésére, a költségek megtérítésére és a kisebb hatalmaskodás bírságára niagánkeresetnek is adnak helyet, mely főképp az eltulajdnítási szándék hiányos voltában alkalmaztatható (477. §. 3.). Frank; Frinc. iur. elv.

- I. 302. II. 478. 1. Közigaz. törv. I. 652. 1. II. 644. 1. W.e u z e l: Magy. érd. magánjog, II. 22. 23. 1.
3. A sikkasztás körüli újabb gyakorlat példáira felebb hivatkoztunk, nevezetesen 1864. oct. 20. 4326. sz. alatt, a kir. tábla közadó sikkasztását a kár és <sup>1</sup> költségek megtérítésén felül félévi börtönnel vasban büntette; 1864. april 7.763. sz. alatt a hétszemélyes tábla' 114 főr. takarékpénztári könyvecske sikkasztására kiszabott tizhavi börtönbüntetést a bűnös visszasesése szempontjából is helyben hagyta.
4. A sikkasztást az újabb törvényhozások rendszerint a tolvajság büntetési szabványai alá veszik, némelyek felével, illetőleg negyedével enyhébben fenyítik. H e f f t e r; Lehrb. 400, §. Haberlin: Grunds. IV. 147.1,

## 480. §.

Az ABT. szerint a sikkasztás büntetté válik a tárgy értékénél fogva, ha öt ven forintnál, a tett minőségéből, ha nyilvános hivatal, különös felsőbbiségi vagy községi meghagyásból valakire bizott vagyon, ö t forintnál nagyobb összeg elsajátittatik; egyébként kihágásnak tekintendő; az első esetben (magánsikkasztás) hat hónaptól \* egy évigleni egyszerű, ha pedig az összeg háromszáz forintot túlhalad, egytől öt, súlyosító körülmények, közt öttől tiz évi, a másodikban (közsikkasztás) egytől öt, száz forinton túl tíztől húsz évi súlyos börtönnel fenyítendő (ABT. 181 —184. §.); a sikkasztásikihágás a tolvajsággal hason fenyíték alá esik; (474. §.) és a tolvajsági részesülésről, a családi lopásról mondottak, a sikkasztásra nézve is állanak (473. §.)

1. Az ABT. 183. §. szerint: „A hitelező által zálogba vett és az adós gondviselése alatt hagyott tárgyak is, az utóbbira bizott vagyonként tekintendők,“ mely intézkedésből a tolvajságra vont következtetést már felebb megérintettük. (463. §. 2.)
2. A tolvajság és sikkasztás határvonalának megsabásáról érintett elvek, melyeket nagyrészt a legf. törv. döntvényei is megerősítettek, az ABT.-re nézve is irányadók. (477. §. 2.)
3. Közsikkasztásban postagyakornokok és kiadók is válhatnak bűnösökké; (1862 jul. 1. 1853. jan. 28. döntv.) őrizetre bizott dolgok elzálogosításánál pedig, mind a tett minősítésére, mind a büntetés kimérésére nézve

nem a tárgy értéke, hanem csak a zálogváltási-összeg szolgál zsinórmértékül; 1854. jun. 7. döntv.

## 481. §.

Minden tolvajság és sikkasztás az ABT. szerint büntetlenné lesz, ha a tettes- önmaga, tevékeny bűnbánatból, habár a kárvallott sürgetésére, az<sup>n</sup>okozott kárt teljesen jóvá teszi, mielőtt! a bíróság vagy más felsőbbség, büntetést megtudná; a tolvajságróli jelentés azonban a nélkül, hogy a tettesre vonatkozó csak távoli jelenségeket is tartalmazna, e büntetlenséget, meg nem hiúsítja; de ez utóbbinak helye nincs, ha a tolvaj a lopott-jószágot üldözése közben, mielőtt biztonságba hozhatta, visszaadja vagy eldobja, a kártérítés iránt kötött egyességet meg nem tartja, az egyesség kötésekör az elorzott vagyonnak csak részét adja vissza, vagy árész visszaadása alkalmává! ajánlott egyezséget, a sértett el nem fogadjá és ezen körülmények közt őt feladja. (ABT.

187. 188. 466. §.)

1. A büntetlenség a bűnrészülésre is áll; a niényyiberi a részesülő a kárnak reá eső részét {elsőbbségi felfödözép előtt jó vá teszi, AjPT. 487. §.
2. Az újabb törvényhozások közt némelyek (thüringeni 49., szász 296., braunschweigi 243. bajor stb.) az ABT. egyetértenek, míg a többiek a tevékeny bűnbánatot csak enyhítő körülménynek f eszik: mi jogforrásaink ebbeli intézkedéseinek hiányában, hazánkra is alkalmazható, habár B o d o honi példára hivatkozva, teljes büntetlenségnek helyét látja. lur. crim. 286. lap.

## 482. §.

A BJ. a sikkasztást az egyszerű, ha rendkívüli veszély alkalmával átadott vagy bírói zárlat alatt levő vagy köztisztviselő által hivatalánál fogva rábizott dolgon követtenék el, a veszélyes tolvajság büntetésével (475. §. 1.), de a közsikkasztás kivételével csak magánpanasz folytán sújtja. (BJ. 309 —314. §.)

1. A köztisztviselő azonfelül a kár kétszeres megtérítésével tartozik, és hivatalától megfosztatik; a számadások körüli rendetlenségekről és a kellő felügyelet mulasztásáról részletesen intézkedik a BJ. 516—536. §.
2. A talált vagyon vissza nem adásáról, a BJ. külön fejezetben intézkedik és a talált, ha a jószág tulajdonosát ismeri, az egyszerű tolvajság büntetésének felével, ha pedig azt nem ismerte és a dolgot használta, vagy legfeljebb nyolcz nap alatt jelentést a felsőbbiségnél nem tett, azon büntetés negyedével fenyíti. BJ. 315—316. §.

Harmadik Czim.

### *R a b I á s.*

#### 483. §.

A rablás (rapina, praedocinium, robbaria) idegen ingó dolognak, elsajátítási célzat és személy elleni erőszakkal, másnak birtokából eszközlött elvonása; erdőkben, országutakon gyakorolva utonállásnak is (obsessio viarum, grassatio) neveztetetik; bűnösségének súlya a személy és vagyonbátorság együttes erőszakos megtámadásán alapszik; a rablógyilkosságtól és rablási emberöléstől az által különbözik, hogy másnak megölése sem előre célba nem vétetik, sem rablás közben nem eszközöltetik (414. 419. 420. §.)

1. A rablás osztályozására nézve szétágaznak a vélemények, ahhoz képest mint a közbéke, személyes szabadság vagy vagyonbiztonság megsértésének tekintetik; miután azonban a tolvajság tényálladékát, személyes támadással kapcsolatosan tartalmazza, az ABT. és BJ. nyomán e helyen tárgyalandónak tartom.
2. A római jog a rablás enyhébb eseteit a fúrtam alá vonta; a súlyosabbakat, a grassatitot vagy utonállást, külön büntettnek vette s halállal fenyítette: „Grassatores, qui praedae causa id faciunt proximi latronibus habentur,” fr. 28. §. 10. D. de poén.; a kánoni jog szigorú fenyíték alá „vette, az olasz criminalisták egész súlyát kiemelték, és a belbéke helyreállítása után, a jogszerűnek nevezett rablás Némethonban is végét érte. F e u é r b a c h: Lehrb. 353. §.

3. Törvényeink a rablás tényálladékát meg nem határozzák; az 1862. rögtön-eljárási szabály 14. §. a BJ. 317. §. szerint akként értelmezi: „Rablók, kik mást valamely ingó vagyontól vagy személy elleni tetteges erőszakkal, vagy erőszakkal! fenyegetések által jogtalanul megfosztanak, habár a

tettleges erőszak vagy azzali fenyegetések nem közvetlen a kiraboltnak, hanem más jelenlevők személye ellen voltak intézve.“

## 484. §.

A rablás tényálladéka a tolvajságával azonos lévén, és attól csak a személy elleni erőszak által különböztetvén, az annak alanya, tárgyai és célzataról mondottak (463—465. §.) itt is lelik alkalmazásukat; bűncselekvényére nézve azonban annyiban különbözik, hogy a dolog birtokbavétele végett személy elleni erőszak alkalmaztatik, akár legyen physikai kényszer (*vis ablativa*), valóságos megtámadás, ellenállásra képtelenné tevés által, akár lélektani (*vis compulsiva*) súlyos azonnal bekövetkező élet vagy testi veszély fenyegetése által; akár intéztessék az közvetlenül maga a dolog birlalója, akár közvetve más jelenlevő netalán az erőszakot megakadályoztatható személy ellen (1862. Rögtönb. sz. §. 14.); a nélkül, hogy az elkövetés helye, tényálladékára befolyással volna; bevezetik e büntett természete, célzata és a tolvajsághasonlatosságánál fogva a vagyon erőszakos elvételével, habár a rabló még einem távozott (465. §.); ezen hazai gyakorlatunk által is elismert elv alul kiveszi a legújabb rögtöneljárási szabály (kir. udv. rendelet. 1862. dec. 12. §. 14.) a személy elleni tettleges erőszak esetét», melyen, ha az elvonás meg sem történt, a büntetet végrehajtottnak tekinti; egyébként a rablási bűnkisérletre, és orgazdaságra a fenebb érintett elvek alkalmazandók. (470. §.)

1. Ingatlan dolog erőszakos elvonása a körülményekhez képest már az erőszakoskodás, már a nagyobb vagy kisebb hatalmaskodás esetét képezi, rablás alá azonban nem vonható. H ä b e r l i n: Grunds. III. 402. 1.
2. Az erőszaknak szükségképp személy ellen kell irányulni, az által a dolog



- hatalomba ejtésének lehetségessé' tétetni, mert utólag alkalmazva az erőszakos lopás tényálladékát 'állapítaná meg (467. §.); ha a fenyegetés vagydonbeli vágy későbbi, jövő bajjal történnék, zsarolásnak volna helye.
3. Jelenlévő személy elleni erőszak a birlalóra is lélektani kényszer hatásával bírván, ez esetpt a badeni bt. 410. és BJ. 317. §. nyomon, a rögtöneljárás szabályzat 14. gkifejezetten'émli. (483. §. 3.)
  4. A rablás bevégzésére nézve szétágaznak a vélemények, míg a német közös jog, a württembergi, porosz, szász, badeni bt. a dolog elvételével befejezettnak tekintik, az újabb törvényhozások többsége (ABT. hassiai, (hannoverai braunschwerai) főpyomádékáta szeinély elleni erőszakban keresvén, annak, alkalmazásával befejezettnak tekintik, és, ily módon a rablást az alaki büntettek közé sorozzák'; de helyesen mondja Schwarze: „Diese Ansicht'ist nith'tzn billigen, und hat in der Praxis zu Ihconvenienzen/geführt; Die drenze. Szwischen jVjprsuch und, Vollendung wird cverwischt, und die Vollendung mit- einer Handlung angenommen, welche nur als das ilittel zum Zweck erscheint“ Rechtslexicon. IX. 23. 1. Heg határozottabbah "nyilatkozik 'ellene' F r i e d r e i c h, Barth es Demni p:..Grundbegriffe d. Criminajr. 259.1,
  5. Hazánkban a rablás teljes tényálladékát, mindenkor a dolog elvonásába helyezők; ezt bizonylta<sup>7</sup> Bőd b értelmezésé: „Praedoeminium vero et rapinabest viojenta rei mobilis ablatio“. (Iuripr. 291. §. ) Vucetich Instit. iur. crim. 287. 1. Szle.menics: Fenyítő törv. 79. §. Szokoly: Büntetőjogi. 292. 1. Az ISf 2. rögtöueljárás szabályzat, mindazáltal a BJ. 324. §.' nyomán, mély, e tekintetben is a badeni bt. intézkedéseit elfogadta?; a §. szövegében megérintett középukat választá.
  6. A kierőszakolf cserét, 'miután értékkülönbség esetében a rablás minden kellékeivel bír, a rabláshoz méltán számítja Feuerbach: Lehrb. 357, §. V u ch et i ch: Instit. iur.! prim.?8B. 1,

## 485. §.

Arablók'bün'tése a halál Ós pedig az I. 15. szerint karózás vágy keréktöréssel (1563'. 28. 1548. 48. 1595. 29? 4'8. 1622. 64' 1625.'13.); pártolóikat törvényeink hásonlag halállal (1'027. 6. 1557. 23. 1625. 13. stb.) a '\*rablói't' jószágok 'megvételet ' vagy letartóztatását a tolvajságnál érintett birsággal (472. §.) fenýtendőnek rendelik; újabb törvényszéki gyakorlatunk szerint rendes eljárás utján,, mind a rablók, ha más büntett nem járult ebbeli merényletükhöz, mind orgazdáik hosszabb

rövidebb idejű börtönbüntetéssel fenyítettnek; azonfelül mind a bűnösöket mind orgazdáikat a károk és költségek teljes megtérítése terheli (1659. 1,7., 1715.

48. HL 1812. jan. 21. 1396. sz.). Ezen a személy és vagyonbátorságra nézve fölötte veszélyes büntett megelőzése és megfékezésére, törvényeink az erdőkkivágását az országutak mellett kétszáz könyöknyi távolságban (1548.49.1597., 45, 1625. 13.) rendelik, és mind azok (1586.48.1548. 50.1625.13.) mind kir. szabályrendeletek (HL 1794. márcz., 21. 4052. sz. 1795. jan. 30. 2056. sz. 1812. máj..25. 1121.1., sz. 18,19. sept., 14. 25765. 1836. apr. 20. .11707, sz.) a rablók üldözgetése, elfogatása iránt intézkednek; nevezetesen az utóbbiak azon polgári egyéneknek, kik élő rabló elfogatásában közreütködték összesen 200, annak megölése esetében .100 pengő forintot, megyei csendbiztósok, hajdúk és katonáknak 50, halála esetében 100 pengő forintnyi díjt (tagliát, Hl. 1812. jan. 14. 532. sz. 1837. oct. 3. 30751. sz.), az orgazdák<sup>1</sup> feladóinak, névök titoktartása mellett 50, sőt a körülményekhez képest .100 forintnyi jutalomdíjt (1794. Hl. 51. §.) szabnak, és azon rablóknak, kik önkényt jelentkezve társaikat is feladják enyhébb büntetését és a megállapított jutalomdíj kifizetését biztosítják, a körülményekhez képest teljes büntétlenségök legfelsőbb helyeni szorgalmazását megengedik; (Hl. 1795. febr. 21. 4052. sz. 1815. juh 4. 18772. sz.) ellenkezőleg a bűnben marasztalt rablók és családjaik legfelsőbb líélyről rendelő kiutasítását köztudomásra juttatni, azon községi lakosokat pedig, kik rablási támadások alkalmával segítséget nyújtani vonakodnának, az okozott károk meg-

térítésére szorítandóknak rendelik. (Hl. 1806. novemb. 28. 17057. sz.)

1. A. HK.I. 15. szavait (416. §. 1.) és a rablások főszközeiül szolgált szabados hajducsapatok iránti törvényes intézkedéseket (345. §. 2.) fenebb érintettük; B o d o korában a törvényes büntetés a rablógyilkosokra alkalmaztatván, a rablók pallossal vagy kötéllel, snlyositással vagy a nélkül végeztek ki (lurispr. crim. 292. 1.). Jelen századunkban is, nevezetesen 1831. fehérmegyei rabló a kir. kúrián halálra ítéltetett. P a l u gyay: Megyerensz. IV. 155. I.; de Szokolay állítását: „A rablók . . . rendesebörtönnel büntettetnek“ a legújabb gyakorlat is megerősíti, Lsd. Törv.Csarn. 1862. 19. 1863. 43. sz. A rögtöneljárásról, melynek egyik tárgyát e büntett képezi, az alaki részben szólunk.
  2. A rablók kézrekerítési díjának (taglia) mennyisége iránt, különböző eltérő intézkedések törtévéen, végre az 1837. Hl. azt a fenebb érintett mepnységbeniállapította meg. Lsd. Ősz wald t: Gyűjt. 45. 46. 64. 73. 74. 114. 1.
  2. A rablások meggátlására az érintett intézkedéseken kívül, az idézett Hl. a szétszórt lakások és házak összevonását, a cigányok szabályozását, a rablók kellő üldözését, fegyver és puskaapor eladásának korlátozását, útlevelek behozását, 1819. jul. 6. 18567. sz. Hl. a nép vallási és erkölcsi oktatását rendelte el. Lsd. O s z wald t: Gyűjt. 39—46. 64—67. 100—103.1. Hason intézkedéseket utalva az 1715., 101. §. 1. részben már B o d o hozott javaslatba. lurispr. crim. 293. 1.
- i l i
4. A Carolina 126. cz. a rablást pallossal fenyíti, de minthogy a római jogra hivatkozik, alkalmazását a gyakorlat csak súlyosabb eseteire szorítja; az njabb törvényhozások körülményeihez képest súlyos, egész életfogytiglani börtönbüntetéssel, sőt rablási emberölés esetében halállal is fenyítik. H a b e r l i n: Grunds. III. 406—420. 1. H e f f e r: Lehrb. 518. §.

#### 486. §.

Az ABT. a rablást bevégettnek tekinti, mi-helyt az erőszakosság valamely személy ellen, akár tetteges bántalmazás, akár fenyegetés által elkövette-tett, és büntetését ahhoz méri, vajjon lélektani vagy physikai kényszer alkalmazásával létesült-e? az első eset-ben, ha egy embertől eredt, és foganat nélkül maradt: öttől tiz, ha többek által, gyilkos fegyverekkel történt, vagy foganata volt tíztől húsz, a második azaz physi-

kai erőszak esetében, ha a vagyon még el nem rabolatott, húsz évi súlyos, ha elrabolatott, tíztől húsz évi súlyos és súlyosbított, ha valakin rablás közben súlyos testi sértés ejtetett, vagy folytonos bántalmazás vagy fenyegetés által gyötrelmes állapotba helyeztetett, életfogytiglani súlyos börtönnel a rablásbani részesülést, elraboltnak ismert jószág eltitkolását, elárusítását, magáévá tételét egytől öt évigleni súlyos börtönnel bünteti (ABT. 190—196. §.). A tengeri kalózat rablásnak, a kalózlevél elfogadása rablási kísérletnek tekintendő, (MR. 1854. máj. 25. BTL. 127. sz.) a tengeri rablók pedig, ha a hajóhad által kézre kerítettnek, a katonai büntetőhatóság alá tartoznak, és kötéllel fenyítettnek. (Cs. rend. 1851. dec. 22. BTL. 225. sz. Kat. bt. 490 §.)

1. A rablás büntetéhez az elsajátítási szándékot határozottan megkivánják a legf. törv. döntv. 1854. oct. 24. és 1855. aug. 21.
2. Ámbár a rablás az ABT. szerint már az erőszak által végeztetik be, még is az ABT. 193. 194. §. a közös szólásmódot követve, a végrehajtást a vagyon valóságos elraboltatásába helyezik; hogy azonban e büntett törvényes fogalma szerint is, kísérletnek van helye, midőn többen fegyveresen rablási szándokkal házba törnek a legf. törv. 1854. oct. 24. és 1855. aug. 21. döntvényei bizonyítják.

#### 487. §.

A BJ. a rablás tényálladékát a fenérintett módon határozván meg, (483. §. 3.) ahhoz az elsajátítás után alkalmazott erőszak esetét is számítja; (467. §.) büntetése tiz évi, súlyosabb testi sértés hozzájárulásánál (438. §.) tizennégy évi rabságig terjedhet; ha többen összeszövetkezve követték el e büntettet, a büntetések azok negyedrésszével súlyosíthatnak; kísérlete három, ha azonban rablási czélzattal lakásba törés, vagy fenyegetések által személyes tárna-

dás történt öt évig, tartó rabságig fenyíttethetik. (BJ. 317—425. §.)

1. Az erőszakkali fenyegetésekhez a BJ. 318. §. szerint nem csak az élet és test, hanem az értékre nezve is súlyos, es azonnali veszelylyel összekötöttek ~ számítátfdókj
- 2.; 'A -jrablájSisal kapcsolatos gyilkosságok, emberölések büntetését fenébb érintettük (416—421. §.). Azonfelül a rablás és zsarolás szükségkép hivatalvesztéssel'jár. BJ. 329. §.'
- 3..Z e id lm a y e r.: Tráct. de crimine rapinae s. robariae. Salisb. 1709.  
G l a v e: Dissert. de poena rapinae. Halae. 1770.  
P a u l i: De vera rapinae indole. Vittemb. 1777.  
E b é l i n g De genniná rapinae notione. Sver. 1797.  
S c h w á r z e: De crimine (rapinae. 'Dresd. 1839.'  
Breitenbach: Verbrechen d. Raubes. Münch. 1838.

Negyedik Czim.

### Zsarolás.

488. §.

A zsarolás büntette (concessio), valamely cselekvény vagy mulasztásnak erőszakos kicsikarása, jogellenes haszon vagy előnynek szerzése végett (1492. 23. 1554.. 'ö/ 1567. 36. §. 4. 1659. 15.); ezen a rabláshoz hasonló merénylet, köztisztviselők által, hivataluk körében és annak felhasználásával elkövetve, köz- egyébiránt magán zsarolásnak (concessio publica, privata) neveztetik. (357. §.)

A tágasb értelemben vett zsarolástól, többen' (M e i s t é r, B a u e r, F e u e í r . b a c h stb.)/megkülönböztetik a szorosabb értelműt, melyjognak ürügye, színe alatt történik (simulatio iuris colore), de az résztint már abban foglaltatik, résztint ha másnak' rászedése vagy tévedésének felhasználása által létesítették, acsalás (hová Feuerbach számítja) és zsarolás halmazatát s?üli. Feuerbach: Lehrb. 430. §. H e f f t e r:

Lehrb. 364. 543. §. B a u e r: Lehrb. 271. §. G l a s e r. Abhandl.

64—66. l.

2., Kik az erőszakos .kényszert külön büntetnek veszik, a zsarolás célzatát csak vagyombeli előny kicsikarására szorítják, a nélkül, hogy ez osztályozási kellőleg indokolt vagy igazoltnak tarthatnék. Lsd. 445. §. 1.

Glaser: Abháridl. 6671. II e r b s t': Öst; Strafr. I. 205. 1.

3. A zsarolás, mely a rablással az erőszak alkalmazása 'és végcélzatára nézve megegyez, tárgyára, és az erőszak, főleg a fenyegetések minőségére és közvetlen céljára attól különbözik (488. §.) Haberlin: Grunds. Hl. 421. 422. 1.
4. Hogy a római jog a zsarolást a kifejtett értelemben vette, forrásai számos helye bizonyítja, péld.: „Si ideo pecuniam quis accepit, quod erimen minatus sit.“ fr. 2. D. de concuss. fr. 7. fr. 8. D. quod metus caus. c. 11. C. de his quae vi.

## 489. §.

A közzsarolás, mint a hivatalbeli visszaélés egyik fajának alanyai, csak köztisztviselők, a magánzsarolásé akárki lehetvén, e büntett tárgyat az erőszakoknak ingó, ingatlan dolgai, jogaira vonatkozó szabad cselekvősége képezi; abüncselekvény valakinek erőszak, vagy alapos aggodalmat gerjeszthető fenyegetések általi kényszerítésében áll, valaminek teljesítésére, eltűrésére vagy mulasztására; akár történjék a fenyegetés közvetlenül vagy közvetve, akár vonatkozzék jelen vagy jövőendő, személy, vagyon, becsületbeli sértésekre; (minaeiuris vei facti, etiam in diem dilatae) és pedig jogtalanul, oly célzattal, hogy a zsaroló magának vagy más személynek hasznot, előnyt vagy nyeresémet szerezzen; a büntett a teljesítés, eltűrés vagy mulasztás valóságos kieroszakolásával végzetik be, habár a célba vett előny valósággal el sem éretett; hazánk törvényei csak némely kiválóbb, nevezetesen a katonaságra vonatkozó, (1492. 23. 1554. 5.) vagy hivatalbeli visszaéléssel járó (1545. 28. 1567. 30.) eseteinek megfenyítéséről intézkednek, és azokat hátaozatlan büntetéssel, legsúlyosabb, körülmények közt halállal (1542. pos. 51. 1545. 44. 1567. 30.) sújtván, fenyítke, tekintettel az alkalmazott erőszak módja és

minőségére, a károsítás mennyiségére, a bíró bölcs belátása szerint méretik ki.

1. A becsületre vonatkozó fenyegetések még akkor is, ha igaz tények köz-hírré tételével történének, e büntett tényálladékát megállapíthatják. H a b e r l i n: Grunds. III. 422. 1.
2. Valamint a tolvajság és rablás a dolog elvonásával fejeztetik be, habár a tolvaj vagy rabló annak reménylett hasznát nem vette, úgy a zsarolás bevégzéséhez sem szükségeltetik végcéljának elérése. — A gyujtogatási fenyegetésről alantabb szólandnnk. (494. §.)
3. A zsarolók megfenyítésére nézve az 1492. 23. mondja: „Ad castigandnm Regiae Maiestati transmittat.“ 1542. Pos. 51.: „Poena debita afficere committat.“ 15<sup>^</sup>5- 44, „Morte vei alia poena, quam iure meruerint, puniantur.“ 1567. 30. „Clementer dignetur . . pauperum oppressores acriter punire“ stb. A katonai zsarolásokat elnéző és elhallgató megyei tisztviselőket tiszti kereset alá vétetni és az okozott károk kétszeres megtérítésében elmarasztalándóknak rendeli az 1729. 18. — A jobbágyok zsarolásai földesuraik részéről mint közvétségek tiszti kereset alá kerültek. 1715. 101. 1723. 18.
4. A német közös jog szerint a zsarolás büntetése birói belátástól függött; az újabb törvényhozások több fokozatát különböztetik meg, súlyosabb eseteit a rablással egyenlőn, a többit en yhébben fenýítik. Haberlin; Grunds. Dl. 427—428. 1. Glaser: Abbandl. 66—92. 1.

#### 490. §.

Az ABT. a zsarolást, akár volt a fenyegetésnek foganatja, akár nem, azzal bevégzettnek tekinti, és hat hónaptól egy évigleni, súlyosító körülmények mellett, különösen ha a kényszerített hosszabb ideig kínos állapotba helyeztetett, a fenyegetés gyilkossággal, gyujtogatással, ezer forintnyi összeget meghaladó rongálással vagy egész községek ellen történt, vagy a kicsikarandó teljesítés, eltérés vagy mulasztásból eredendó kár háromszáz forintnál nagyobb, egytől öt évigleni súlyos börtönnel bünteti. A BJ. a zsarolást azon esetre szorítja, ha a kényszer ingó vagy ingatlan értékre vonatkozó oklevelek aláírása, kiadása, megsemmisítésére, káros vagyoni rendelkezésekre, pénz vagy más ingó-

ságok küldésére irányul; ha fenyegetések által történik, a valóságos kizsarolással, ha tetteges erőszakkal, ennek alkalmazásával tekinti bevégzettnek, és a rablással hasonbüntetés alá veszi; mely köztisztviselőnél, ki hivatalos hatalmával, vagy azzali fenyegetéssel zsarolt, egy harmadrészzsel súlyosabb leend, és hivatalvesztését is szükségkép eredményezi. (BJ. 326—329. 484. §.)

1. Az ART. a zsarolást a fenebb kifejtett értelemben veszi, (489. §.) és nem tesz különbséget, vájjon a fenyegetés közvetlenül az érdeklött vagy közvetve családja, rokonai oltalma alatti személyek ellen intéztetik; (ABT. 98. §.) a fenyegetésnek hosszabb idő múlva történendő fogatosítása a tényálladékon mit sem változtat. Legf. törv. döntv. 1855. jan. 31.
2. Schwendendörffer: Dissert. de concussione. Lips. 1675.  
Go deni i: Dissert. de crimine concussiois. Rint. 1696. 2. kiad. 1708.  
C r a m e r: Dissert. de concussioneib. advoc. Lips. 1729.  
G l a s e r: Abh. aus d. öst. Strafr. Wien. 1858. (I. Stráfb. Drohungen.)

Ötödik Czím.

### *Gyújtogatás.*

#### 491. §.

A gyújtogatás (incendium) tágasb értelemben véve bűnös cselekvény, mely által más tulajdonán tűzvész okoztatik; ily terjedelemben magában foglalja a gyújtogatást szorosb értelemben (incendium dolosum), mely által más tulajdonán gonosz száhdokkál tűzvész gerjesztetik, és a vétkes gyújtást, midőn az vétkes elbizottság vagy gondatlanságból történik (incendium culposum); bűnösségének súlyát azon veszélyek és károk tüntetik ki, mélyekkel az emberek élet- és vagyon biztosságára oly nagy mérvben jár'. (Sz. Istv. II. 30. 1462. 2. 1492. 107. 1495. 4. UK. L 14. 1723. 11. 109. 1840. 9. §. 12.)



1. Ezen büntett osztályozására az írók és törvényhozások szétágaznak, többben a közbátorságot veszélyeztető (Bauer, Mittermaier, Háberlin stb.) mások (F e u e r b a c h, Wachter ABT. B J. badeni bt. stb.) a vagyon elleni büntettek közé sorolják.
2. A tágasb és szorosb értelmű gyújtogatás határvonalára nézve is különböznek a nézetek, és míg némelyek azt a vagyonra, ezt a személyekre is veszélyes tűzvészre értik, mások ismét az előbbit minden veszélyes gyújtogatásra, az utóbbit emberektől lakott épületek vagy tartózkodási helyek felgyújtására értik. Bauer: Lehrb. 274. §. Haberlin: Grunds. n. 312.1.
3. Hogy a tágasb és szorosb értelmű gyújtogatás (incendium) fogalma forrásainkon is gyökerezik, abból kitűnik, hogy mind törvényeink, a büntetés kiszabásánál, mind a rögtönhírosági szabályzatok, a gonosz szándoku gyújtást, kifejezetten kiemelik; így sz. Istv. II. 30.: „Si quis per inimicitias alterius aedificia cremaverit,” az 1723. 11. §. 13.: „Incendiarum publici pariter et privati, ex praeconcepta malitia voluntaria,” az 1840. 9. §. 12.: „Annyival inkább, ki gondatlanságból vagy önkényt szántszándékkal,” az 1813. Rögtönbir. sz. III. §. 1.: „Malitiosi incendiorum suppositores,” 1847. Hl. §. 1.: „Előre határozott felgyújtás elkövetői,” öszhangzik e tekintetben az 1862. Rögtönbir. sz. 14. §., melynek értelmezését alantabb érintendjük. (492. §. 6.)
4. A vétkes gyújtástól különbözik a tűzvész megelőzésére megállapított szabályok elhanyagolása, mely mint rendőri kihágás kerül fenyíték alá. (494. §.)

#### 492. §.

A gyújtogatás tárgyai oly ingatlan vagy ingó dolgok, melyeknek meggyújtása tűzvész, (incendium), azaz mások vagyonára veszélyt hozó nagyobb tűz gerjesztésére alkalmasak, nevezetesen épületek, termények, erdők, nádasok (1723. 11. §. 13. 1840. 9. §. 12.) akár legyenek saját, akár idegen tulajdonúak; a bűnös e l e k v é n y azoknak más vagyonára veszélyes felgyújtásban áll (incensio), mert tűzvészt nem okozható kisebbszerű tárgyak meggyújtása, elégetése, inkább a kártétel fogalma alá sorozható, míg saját vagyonának felgyújtása, mások veszélyeztetése nélkül, bűnesetet nem képez, vagy a körülményekhez képest, a csalás tényálladékát állapítja meg; a szorosabb értelmű gyújt-

izgatásnak szándékossággal kell történnie (491. §. 3.); bevégeztetik pedig e büntett törvényeink szerint a tűz kiütésével, midőn az a meggyújtott tárgy állagát megtámadta (1723. 11. §. 12.); miért is határozott tartalmuknál fogva, a legújabb rögtönéljárasi szabályzat azon intézkedése, mely szerint tényálladékához a tűz valóságos kiütése nem szükségeltetik, (Rögtönbir. szab. 14. §.) mint kivételes, általános szabálynak nem tekinthető; hogy a vétkes gyűjtáshoz, vétkes elbizottság vagy gondatlanságból eredt tűznek másnak károsításával járó kiütése kívántatik, mind a dolog természetéből (125. §.) mind törvényeink (1840. 9. §. 12.) világos rendeletéből foly.

1. Míg a gyűjtogatás tárgyára nézve sz. Istv. II. 30. épületeket (aedificia) az 1462. 2. és 1495. 4. falvakat, birtokokat említ (villas et possessiones) az 1723. 11. §. 12.: „Ex praeconcepta malitia voluntaria ignem tectis aut etiam messi vei segetibus iniicientes“ kifejezéssel él; az 1840. 9. §. 12. pedig ekként szól: „A ki az erdőben, kivált szárazság idején tüzet gerjeszt, és azt el nem oltja, annyival inkább, ha gondatlanságból vagy önkényt szántszándékkal az erdőt, nádat, turjányokat és zombékokat, turfát vagy gabonát, sőt a tarlót, kivált még midőn a kepék is rajta vannak, vagy közel az épületekhez meggyújtja“ stb.
2. Tűzvészt nem okozó tárgyak meggyújtását és elégetését már a német közös jog a kártételhez számítá, és ily értelemben elfogadható S z l e m e n i c s állítása, hogy a ki „veszélybe ejtés nélkül embertársának vagyonát“ felgyújtaná, csupán hatalmaskodás, pálnok vagy vétkes károsításról vádolható. Fenyítő törv. 78. §.
3. Sajátjának felgyújtása másnak károsítása nélkül, a tulajdonos rendelkezési jogánál fogva büntelen (c. 6. X. de incend.); de biztosítási társulatok vagy jóhiszemű hitelezők kijátszására irányulván, méltán csalásnak vétetik, és mint ilyen megfenyítendő.
4. A gyűjtogatás bevégzésére nézve mind az írók mind a törvényhozások szétágaznak; a római jog már „eomburere, exurere“ már „incendium facéré, incendere, adurere“ kifejezésekkel él; a törvényhozások és írók többsége a tűz kiütését (Quistorp, Bauer, Tittmann, Erdmann, Feuerbach), mások valódi tűzvészt (Hofacker stb.) kívánnak, míg némelyek, nevezetesen az ABT. a tűzvetéssel, ha az ki sem ütött, a büntettet bevégeztetnek veszik. Hogy a végeldöntés e tekintetben

is sokszor a bíró bölcs belátásától függ, helyesen mondja: H e f f t e r: Lehrb 377. §.

5. Az 1723.11. §. 13. a tárgyak elősorolása után „Eademque comburentes et ita alios damnificantes“ az 1S4Ö. 9. §. 12. „Az okozott kár és gondatlanság fokozatához képest a kárnak és költségeknek megtérítésén felül, még fogságra is, sőt illetőleg mint gyújtogató a honi törvények értelmében súlyosabb büntetésre is ítéltessék“ szavakat használván, hazánk írói is e büntett, bevezetéséhez a tűz kiütését követelték, így V u c h e t i c h: „Illò ergo momento, quo res incensa in flammis erupit, delictum est consummatum“ Instit. iur. crim. 293. 1. Szlemehics: „Hogy a gyújtogató törvénybeli rendszerű büntetését törvényszékeink valakinek fejére mondhassák, az kívántatik meg, hogy tette nem csak való és álnok büntet\* legyen, hanem hogy a tűznek lángra kapása és kárszülemelés által teljeseedsbe ment büntetté is váljék.“ Fenyítő törv. 78. §.
6. Az 1862. rögtönbir. szab. 14. §. 6. ekként hangzik: „Gyújtogatók, kik szándékosan oly tettet követnek el, melyből számításuk szerint idegen tulajdonon tűzvésznek kell támadnia, habár a tettes akaratján kívül eső akadályok miatt, a tűz ki nem ütött.“ Oszhangzó lényegében azzal az ABT. 166. §.

#### 493. §.

A gyújtogató büntette szoros értelemben (491. §.) közönséges és minősítettre osztható (97. §.) az utóbbihoz számítandó: a) mely a tettes által előre láthatott emberhalált eredményezett; b) nagybecsű tárgyakon, könyvtárak, ritka gyűjteményeken vagy igen veszélyes körülmények közt; c) csoportosan másokkal szövetkezve pusztítási szándokkal, követtetik el; ezt törvényeink ellentétben az alattomban eszközölthöz nyilvános gyújtogatásnak nevezik (incendiarius publicus, privátus; 1723. 11. §. 13.); a gyilkossági szándokkal elkövetett gyújtogatásnál bűnhalmazatnak volna helye. (158. 159. §§.)

1. A nyilvános és magán gyújtogató (1462. 2. 1495. 4. HK. I. 14. és 1723. 11.) fogalmát B o d o ekként határozza meg: „Incendiarii .... publici dicuntur űli qui stűdió manifeűte et non occulte ignem tectis, aedibus acervis aut segetibus et id genus aliis supponunt. Privati verò, qui occulte in utroque tamen casu malitiose et deliberate idfaciunt,“Iurispr. crim. 273.1.

2. Hogy a gyújtogatás emberhalál folytán minősítetté váljék, annak a tűzvész, nem pedig más közbejött körülmények által kell okoztatnia, ellenkezőleg (például oltás által okozott meghülés folytán) minősítési körülménynek nem tekinthetni. H e r h s t: Öst. Strafr. I.

## 494. §.

A nyilvános gyújtogatás (493. §.) hajdan a hűtlenség esetei közé számíttatván (1462. 2. 1495 4. HK. I. 14.), annak büntetése alá esett; az 1723. 11. tűzhalállal, (vivi cremabuntur) a szándékos gyújtogatás többi eseteit, a tett körülményeihez képest, ugyanazon vagy enyhébb, de mégis főbenjáró büntetés alá veszi; (poena mitiori, attamen amissione vitae plectendi); a halálbüntetés súlyosított végrehajtása megszűnévén, (193. §.) az újabb gyakorlat szerint halállal rendes eljárás útján csak legsúlyosabb minősített esetei, a többiek pedig, a kártérítésen felül hosszabb rövidebb idejű börtönnel fényittetnek; a III. 23. szerint azok is, kik tűzvész gerjesztésével fenyegetöztek, halállal sújtattak; de miután az 1723. 11. e büntetést kifejezetten a büntett bevégzésére szorítja, (492. §.5.) még kísérletére sem; annál kevésbbé az azzali fenyegetésekre nem alkalmazható; hogy azon tettesek, kik bünbánattól indítatva kísérletöktől önkényt elállanak, a vetett tűznek, előbb mint kárt okozott, elfojtását eszközük, büntetlenek, az igazság általános elveiből foly, (130.§.)és az újabb rögtönb. szabályokban is nyíltan elismertetik (1862. Rögtönb. szab. 14. §. 6.). A véltlen gyújtás a kár és költségek megtérítésén felül, a vétkesség és kár fokozatához mért fogsággal büntettetik, (1840. 9. §. 12. HL 1768. oct. 3.) sőt legfelsőbb szabályrendelet szerint azok is, kik a tűzvész eloltásánál a nélkül, hogy akadályoztatva volnának, közreműködni vonakodnának, fenyíték

alákerülnék, és a körülményekhez képest a kár aránylagos megtérítésére szoríthatók, (HL 1808. jul. éö. 16429. sz.) Az oly annyira kártékony és veszélyes tűzvészek megelőzése és eloltására, országos törvény rendeletéből (1723. 109.) mind az egyes hatóságok, mind a kir. helytartótanács részletes intézkedéseket állapítottak meg, melyeknek megszegései, mint rendőri kihágások részint pénzbírsággal, részint fogsággal fenýttetnek. (Hl. 1768. oct. 3. 1775. sept. 21. 4315. sz. 1776. oct. 21. 5365. sz. 1781. marc. 29. 4964. sz. 1783. jul. 24. 6892. 1788. aug. 19. 33158 sz. 1790. máj. 21. 15820. sz. 1800. aug. 12. 21151. sz. 1810. nov. 14. 23733. sz. 1818. oct. 6. 28037. sz. stb.)

1. Sz. István II. 30. intézkedése: „üt aedificia restituât et quidquid suppellectilis arsum fuerit persolvat, et insuper sedecim iuencos, qui valent sexaginta solidos“, mint a kiegyenlítési rendszer folyománya csak történeti érdekű.
2. A gyújtogatásra kimondott halálítéleteknek e században is számos példája fordult elő; így 1837. egnógrád-, baranya-, gömör- és szabolcsmegyei gyújtogató a kir. kúrián is halált kapott. (Palu gy a y: Megyerendsz. in. köt. 59. 192. I. IX. XLIV. tábl. IV. k. 61. 147. I. X. XXL tábla); 1862. dec. 22. 2451. a kir. tábla P. Terézt, minthogy a tűzvésznel emberélet áldozatul nem esett, a tett szerelemféléts okozta ingerültségben követtetett el, és vádlott nő a kár elhárítására közreműködött, a megyei törvényszék, által kimondott halálbüntetés helyett tíz évi, hetenkint kétszeri böjttel szigorított vasban, közmunkában töltendő börtönre ítélte; 1864. dec. 4. 5535. pedig Nógrád megyének, Sz. Antal ellen emberöléssel, testi sértéssel, istenkáromlással párosult, nyilvánosan czinkos társakkal elkövetett gyújtogató miatt hozott halálos büntetését helyben hagyta, társai 6 évi börtönbüntetését nyolcz évre emelte; a hétszemélyes tábla 1865. jan. 16. 6100. sz. azonban a halálbüntetés helyett a főbűnöst húsz évi vasban közmunkában eltöltendő börtönre ítélte, társaira az első bíróság ítéletét helyben hagyta. Lsd. Törv. Csarn. 1863. 13. 1865. 15. sz. Vétkes gyújtogatóról lsd. Törv. Cs, 18Ö2. 9. sz.
3. A HK. III. 23. a fenyegetésre halált szabó intézkedéséből, Go eh e ez és Bodo a kísérletnek- halálos büntetését következtetik, de lsd. ellenök Vliehetich: Instit. iur. crim. 295. 1. Szlemenics: Fenyítő törv.

78. §. Az okozott kár mindenkor megtérítendő. Kitton ich: Direcvmeth. c. 9, quaes. 30.
4. Buda' és Pest városok számára, 1855. máj. 10. 9467. sz. alatt kelt tűzoltási szabály 36 §§. a tűz megelőzése és oltása körül részletesen intézkedik, a kihágások pénzbírságait illetőleg fogságbüntetéseit szabályozza.
5. Már a XII tábla a gyújtogatásra tűzhalált szabott; hasonlólag büntette a német közös jog (PGO. 125.) a közveszélyű gyújtogatást; egyszerű halállal az egyes lakházak vagy más emberi tartózkodási helyek felgyújtását; az újabb törvényhozások fölötte súlyosító körülmények közt halállal, egyébként szabadságbüntetéssel, a körülményekhez képest életfogytigáig fenytik. Heffter:Lr hrb. 378. §. Haberlin: Gruuds. II. 338—348.1

## 495. §.

Az ABT. a gyújtogatás büntettét, a bűnös szándékos tettével, melyből az ő törekvése szerint más tulajdonán tűzvesznek kell támadnia, habár az ki nem ütött, általa kár nem is okoztatott, bevégzettnek tekinti; és azt a) ha a tűz kiütött és abból előre látható emberhalál történt, vagy pusztításra törekvő csoportozás által követtetett el, halállal; b) ismétlésnél, habár siker nélkül, vagy a kárvallott tetemes károsításánál, életfogytiglani; c) ha a tűz kiütött az eddig felhozott körülmények nélkül, tíztől hú sz; d) ha ki nem ütött, éjjel, vagy oly körülmények közt, hol könnyen elterjedhetett, emberi életveszélyt is okozhatott volna, öttől tíz évig; e) egyébként ha nappal különös veszélyesség nélkül vettetett, egytől öt évigleni súlyos börtönnel fenytí; — a ki azonban tevékeny bűnbánatától indítatva mindennemű kárnak megelőzését eszközlötte, büntetéstől megkímélendő; a ki maga tulajdonát felgyújtja, a mennyiben más vagyont is tűzveszélynek tenné ki, gyújtogatásban; ha pedig ez eset fen nem forogván, harmadiknak jogát megrövidíteni vagy arra gyanút hárítani igyekeznek, csalásban bűnös, és a szerint fenytí-

tendő. (ABT. 166—170. §.) A tűz körüli gondatlan eljárás, a tűzveszély elhárítására nézve fenálló szabályok mulasztásai, kihágásokként büntetteinek. (ABT. 434. — 459. §.)

1. Hogy egyes házakon, csűrökön, termékkészleteken is a gyújtogatás büntette elkövethető, mind az 1858. sept. 26. 19002. MR. mind a legf. törv. 1859. marc. 22. jul. 6. döntvényeiből világos.
2. Az öttől tíz évigleni büntetésszabványt a legf. törvénysz. akkor is alkalmazta, midőn a tüzet, kiütése esetében, az uralkodó szél szükségkép a szomszéd épületekre vitte volna. 1855. aug. 7. döntv.

#### 496. §.

A BJ. a szándékos gyújtogatás büntetését tárgyai és körülményei szerint méri ki; nevezetesen: közönséges lakházakon, köz- vagy oly épületeken, melyekből a tűzvész az említett tárgyakra elterjed vagy elterjedhetett, tizenkét; ha az könnyen meg nem történhetik, tíz évi, épületek közelében fekvő tárgyakon azon czélzattal, hogy a tűz épületekre is terjedjen, mint az ezeken közvetlenül történt, ezen czélzat nélkül nyolcz évi, ha épület veszélyeztetve nincs, hat évi rabságig fenyítettetik; a minősített, holtig tartó rabsággal büntettethetik, azzá válik pedig, ha a) emberhalált okozott; b) lopás, rablás, ölés végett; c) szövetkezettek által erőszakosan; e) az oltószerek czélzatos rongálásával, eltávolításával; f) közinség vagy veszély; g) nagyobb mennyiségű puszkapor közelében; h) ismételve követték el. — Be végzettnek tekintetik a büntett, mihelyt a tárgy a felgyújtásra alkalmazott gyújtószertől meggyuladt, a teljes kísérlet a büntetés kétharmadáig, a nem teljes, feléig fenyítettethetik; erdők, nádasok, kőszén- és egyéb bányáknak, valamint termékek szándékos felgyújtása, ha általa lakház vagy épület nem ve-

szélyezettnek, de a kár ezer forintot meghalad, nyolcz, egyébként két évi rabságig büntethető; ez esetben a büntett a kár okozásával végeztetik be; teljes kísérlete másfél évi rabságig, nem teljes hat hónapi fogságig fenytethetik; ugyanazon büntetés éri a felgyújtót, ki az általa okozott tüzet, mielőtt abból kár következett, ismét eloltotta; — a vétkes, gyújtás a kár megtérítésén felül nyolczszáz forintig, súlyosabb beszámítás és tetemes kár esetében hat havi fogságig; a felgyújtással megfontolt fenyegetődzés egy évi, ha egész helység ellen volt intézve, egész vidéket rémülésbe ejtett, három évi rabságig sujtathatik; — a szándékos gyújtás vagy azzali fenyegetés mindenkor hivatalvesztéssel is jár. — (BJ. 383-401. §.)

1. Hajók és hajón álló malmoknak felgyújtása mint épületeké fenytetik; a ki saját épületét szándékosan meggyújtotta, ha a tűzi veszély mások épületére is terjedhetett, vagy oly célzából tette, hogy jogtalanul magának hasznot hajtson, más megkárosítson, úgy büntetetik, mintha a gyújtogatást más házán követte volna el. BJ. 389. 390. §.
2. A fenyegetődzés zsarolási célzattal ezen büntettként fog fenytetni. BJ. 401. §.
3. Bechmann: Dissert. de incendio doloso et eulposo. Jenae. 1659.  
 G l a s e r: Dissert. de incendiis. Argent. 1667.  
 S t r y e k: Dissert. de incendio- casuali Francof. 1667.  
 S l e v o g t: Diss. de incendiis. Jénée 1712.  
 Bartboldi: Diss. de incend. famosis. Francof. 1719.  
 Strecker: Diss. d. incendiis. Erf. 1733.  
 Moegling: Diss. d. incendiis e causis improvisis. Tub. 1743.  
 H a r z: De crimine incendii. Lips. 1820.  
 Lauhn: Capita quaedam de civis aedes suas incend. impunit, Lips, 1826.  
 V r i e s: De crimine incend. Gron. 1830.  
 W a c h t e r: De crimine incend. Lips. 1833.

#### Hatodik Czim.

#### *Kártétel.*

#### 497. §.

A kártétel büntette sajátlagos értelemben (damnum iniuria dátum) idegen vagyonnak tetemesebb, ki-



válólág közveszélylyel vagy erőszakkal járó, szándékos, jogtalan rongálása vagy sértése, a mennyiben más külön nevű büntetté nem válik; mert habár a vagyonkárosodások keresetei rendszerint a polgári törvénykezés körébe tartoznak, vagy a körülményekhez képest azok közvétségeknak tekintetnek, (1807.21.1836. 25. §. 8.) gonosz szándékból eredt súlyosabb eseteit mind újabb törvényeink, mind törvényszéki gyakorlataink bünfenyíték alá veszik. (1840. 9. §. 9.13.19. 23.).

- 1.E büntettre nézve helyesen mondja Häberlin: „Das Verbrechen der Beschädigung und Zerstörung fremden Eigenthums kann gleichsam als Aushilfsverbrechen gegen das Eigenthum betrachtet werden, da es nur dann angenommen wird, wenn die betreffenden verbrecherischen Handlungen nicht unter ein anderes bestimmtes Strafgesetz fallen.“ Grunds. IV. 319. 1.
- 2.Értelmezésünk igazolására szolgál az 1840. 9. §. 9. végszakasza: „Ha pedig a fent előszámláltaknak sértése vagy rombolása elszánt akaratból vagy épen hatalmaskodással vitetik véghez . . . ilyenmú, a büntetőtörvénykezés alá eső cselekvések (sub ictum criminalis procedúráé) a vétség fokozatához aránylag a büntetőtörvények szabályai szerint fenyíttessenek“ (iuxta praescripta legum criminalium vindicabuntur) §. 23. „Súlyosabb betudás esetében .... rendes. büntetőperbe idéztessék (ad ordinarium proecessum criminalem evocabitur.) Lsd. a kir. tábl. Ítéleteit 1861. oct. 23. 690. sz. és 1861. nov. 22. 1008. sz. Törv. Csarn. 1862. 2. 16; sz.
- 3.A római jog a kártételt rendszerint magánvétségnek és csak némely esetben büntettnek' tekinti; a Carolina csak a fák károsítását említi (PGO· 168. cz. ); a gyakorlat és tudomány azonban e büntett fogalmát tágasbra terjesztő (Carpzov, Meister, Tittmann, Feuerbach stb.) ámbár voltak, kik kevésbbé helyeslők (Martin, Heffter stb.)

#### 498. §.

E büntett tárgyai minden más tulajdonában levő dolgok, akár az állam, akár más jogi vagy természeti személyéi, akár ingók vagy ingatlanok, akár élők vagy élettelenek; különösen vaspályák, csatornák, hidak, töltések, ültetvények, termékek, erdők, bányák, turfatérek, temetők? házi állatok stb. (1836. 25. §. 8,

1840. 9. §. 1. 9. 23.), a bűncselekvény azon tárgyak megsemmisítésében, rongálásában vagy tetemes sértésében áll, kiválólag erőszakkal és hatalmaskodással, a mennyiben ez által a nyilvános erőszakoskodás büntette nem létesülne (345. §.), vagy közveszélylyel, mint a töltések átfűrése, árvíz-okozás, állatok, legelők, kutak általi megmérgezésének eseteiben; jogtalanul és gonosz szándokkal a nélkül, hogy végcélzata (önhaszon, bosszú vagy egyéb szenvedély stb.) melyre irányul, különbséget szülne; b e v é g e z t e t i k e büntett a valóságos károsodás által, habár távolabbi céljai el sem érettek.

1. Az 1836. 25. az ország kereskedésének előmozdítását eszközölő vízi csatornákat^ vagy utakat, ahhoz tartozó hidakat; 1840. 9. §. 1. 9. réteket, ültetvényeket, vetéseket, kerteket, szőlőket, faültetéseket, erdőket, fákat, nádasokat, legelőket, méheseket, országos dülő és vasutakat, hidakat, köszénbányákat, turfateréket és temetőket említ; erőszak eseteként pedig, midőn a kártétel: „Csöszöknek, vadászoknak ellentállva vagy zálogot adni vonakodva, vagy a marhákat pagonyokba hatalmasan erőszakkal behajtva“ történik.
2. A vétkes károsítások vasutakon, csatornákon vagy a mezei gazdaszat és ipar tárgyain mint közvétségek, illetőleg rendőri kihágások esnek fenyték alá; miről az 1836. 25. §. 8. részletesebben az 1840. 9. rendelkezik, ez utóbbinak szigorú alkalmazását 1862. apr. 14. 18866. Hl. újólag meghagyja. Lsd. E n s e l: Szabályrend. 13. 16.1. A folyóvizek és csatornák ilyenmő károsításairól intézkedik az. 1840. §. 10. 12—15. A mezei rendőrségi intézkedéseknek tartalmát lsd. Frank: Közigazgatás törv. I. 704—711.1. S u h a j d a: Magy. polg. magánjog 287—288. §. W e n z e l: Magy. és érd. magánjog H. 103—108. 1.

#### 499. §.

Különösen említik törvényeink a magánosok azon károsítását, mely magánváraik feladása, vagy elfoglalása által eszközöltetik (HK. I. 14.1723.11. §. 9.); e büntett tárgyai a magánosok várai; a bűncselekvény azoknak a várnép által, uruk magánellenségeinek történt kötelességellenes feladásában, vagy az

utóbbiak által erőszakkal vágy csellel eszközlött jogtalan elfoglalásában áll, a mennyiben netalán nyilvános erőszakoskodássá nem fajulna (345. §.); e büntett a múlt századok viharos viszonyaiból vette eredetét, azok változával csakis történeti emlékezete maradt fel hazánk törvényeiben.

1. Míg Vuc'hetich e büntettet minden nemes lakházára kiterjeszti, Szlemenics helyesen az I. 14. és 1723. 11. §. 9. szavai szerint a valóságos várakra és erődívenyekre (castrorum, vei castellarum aut aliorum foralitiurum) szorítja. Fenyítő törv. 80. §.
2. Hogy e büntett a vártulajdonosok magán ellenségeire, nem pedig a haza közellenségeire vonatkozik; bizonyítja B o d o lurispr. crim. 298. 1.

### 500. §.

A kártétel büntetése a czélzat veszélyessége, a károsított vagy megrongált tárgy minősége, a veszély nagysága, terjedelme és az okozott kárnak mennyisége szerint mérendő ki; az a költségek és kárnak, és pedig a mezei-gazdaszat külső tárgyainál, (497. §. 1.) kétszeres megtérítésén felül, (1840. §. 2.) a bíró bölcs belátása szerint határoztatik meg; (1840. 9. §. 2. 9.) a magánvár bűnös feladása hajdan a hűtelenségi esetek közé tartozott, később (1723 11. §. 9.) halállal fenytendőnek rendeltetett.

1. Az 1836. 25. mely a fenebb érintett közlekedési vállalatokon (497. §. 1.) nem csak „készarva“ hanem „hibából“ okozott károkat is tisztí kereset alá vétetni rendeli, a büntetést a tettek mivoltához mérséklendőnek rendeli, az 1840. 9. §. 2. is a vétség fokozatához arányzó büntetést említ; és „a kár becsüjének kétszeres megtérítését“ nem csak „a szántsándékos negédességből és rász akaratból,“ hanem a vétkes gondatlanságból származott károsításokra is kiszabja, míg a merő gondatlanságból eredteknek csak egyszerű kárpótlását határozza.
2. Az erdőtilalom megszegése az 1807. 21. szerint közvéttségként 200 forintnyi birság alá esik; szigorúakban azonban fenytí és a körülményekhez képest tolvajságnak tekinti az 1840. 9. §. 13. Az erdők fentartására vonatkozó törvényes intézkedések szigorú megtartásé meghagyják

Hl. 1862. luarcz. 20. 17591. sz. máj. 5. 18566. 70658. az. 1863. 4730. sz Lsd. Eusel: Fény. szab. rend, gyűjt. 77—85. 1.

3. A folyó vizek és csatornák szélein lévő vízi fünek és fabokrokknak marhávali legeltetése, a vizek ágyai tisztítási költségeinek kétszeres megtérítésén felül, valamint azoknak szemét, föld, trágya, kenderáztatás stb. általi eltisztátalanítása, a partok és töltések akármilyen módoni rongálása, szóbeli per útján megveendő 100 forint bírság vagy egy havi fogság alatt tilalmaztatik; 1840. 10. §. 12—15. mi azonban a töltések szándékos rongálása általi árvizokozásra nem érhető. S z o k o l a y: Büntetőjogt. 278. 298—299. 1.
4. A német közös jog szerint a kártétel büntetése határozatlan volt; az újabb törvényhozások büntetés-szabványai az érintett körülmények súlyához képest különbözők, és veszélyes rongálásoknál, árvizokozásnál, ha előreláthatott emberhalál következett életfogytiglani börtönnel, sőt halállal is fenítik. Haberlin: Grunds. II. 357—361. 1. IV. 329—332. 1.

### 501. §.

Az ABT. a gonoszszágból! rongálásokat, a nyilvános erőszakoskodás esetei során tárgyalván, ebbeli intézkedéseit maga helyén tárgyaltuk. (349. §.) A BJ. a szándékosan okozott vizáradást és ragályos nyavalyák terjesztését külön büntetteként említi; az előbbinek büntetése külön fokozatokban hat hónapi fogságtól egész holtig tartó rabságig terjedhet, kísérlete három havi fogságig fenyíttethetik; törvénytelenül felállított, mások személyére vagy értékére veszélyes töltések, gátok vagy zugók lerontása, fenyegető veszély kikerülése végett, büntetés alá nem vétetik (BJ. 402—405. §.): az emberi életre veszélyes ragályos nyavalyának célzatos terjesztése, ha valaki annak folytán életét veszítette holtig, ha súlyos betegségbe esett tíz évi súlyos, vétkes vigyázatlanság esetében az említett eredmények szerint két évi rabság illetőleg hat hónapi fogsággal, marhavész szándékos terjesztése három évi rabsággal, vétkesség vagy az óvó szabályok szándékos

megszegése esetében nyolczszáz forintig, sőt nagyobb kárnál hat hónapi fogságig büntethetik. — Az árvizokozás büntetténél a bűnös közhivatalától megfosztható, a ragályos nyavalyák terjesztésénél pedig minden esetre megfosztandó. (BJ. 406—410. §.)

1. Az árvizokozáa büntetése két évi rabság, ha a származott kár ezer forintot meg nem halad; nyolcz évi, ha ezt meghaladta, tizenkét évi, ha az árvíz falut vagy egyéb lakhelyeket pusztított; holtig tartó, ha valaki életét vesztette, kísérlete hat hónapi fogsággal fenýítetik. BJ. 402. §.
2. Habár a ragályos nyavalyák terjesztése az élet elleni büntettek sorába tartoznék, a BJ. nyomán azt a vagyon elleniek sorában említettük.
3. S t e i n: Dissert. de sepulchro violato. Arg. 1653.  
Nispen: Diss. de sep. violát. Lugd. Bat. 1724.  
B a d i n: Diss. de prohib. viol. sepult. Halae 1752.  
A p e l: Leges in delicto circa arbores. Lips. 1796.

### Hetedik Czím.

Csalási büntettek.

ELSŐ TAG,

*Csalás.*

502. §.

Csalási büntettek tágasb értelemben (crimina faisi in sensu lato) mindazok, melyek az igazság-nak, a fenálló jogszabályok szerint büntetéssel sújtott szándékos jogsértő meghamisításában állanak; és ily értelemben azokhoz a más büntettek eszközeiül szolgáló, valamint az önálló büntetteket alkotó, ezek közül pedig mind a külön elnevezések alatt (504. §.) törvényeinkben előforduló, mind a csalás (stellionatus) általános neve alatt egybefoglalt ilyenmő cselekvények számíthatók; ez utóbbi alatt sajátlagos értelmében azon büntettet értjük, midőn ravaszul előidézett vagy felhasznált tévedés által, mások vagyonuk vagy egyéb jogaik-

bán megrövidítetnek; bűnössége vagyombéli és egyéb jogok megrövidítésére irányzott gonosz czélzatán és veszélyességén alapszik. (Kir. udv. rend. 1863. marc. 10. 3805. sz.)

- 1) A csalási bűntettek tárgyalása, az ide sorolható esetek különbségénél, terjedelménél, fajaik nagy számánál fogva, a nehezebbek közé tartozik. „Keine Materie des Strafrechts ist so schwierig als die Lehre vom Betrüge und von der Fälschung.“ Häberlin Grunds. IV. 150 l. Még osztályozásukra nézve is szétágaznak a vélemények, de minthogy nagyobb részt a vagyombéli bátorság ellen irányulnak, e helyen tárgyalandóknak véltük. „Crimen fasis referri sólet inter delicta, quae patrimonium laedunt, quod a p o t i o r i tantum intelligi dehet, cum alia quaque laesionis obiecta falsum concernere possit.“ Meister: Princ. iur. crim. 224. §.
2. Általános jog az igazság-mondásra nem létezik, de czélzatos ámitások és ferdítések, melyek másnak jogsértésére irányulnak, megkárosítását okozzák, méltán büntetés alá esnek; Bauer: Lehrb. 252. §. K ö s t ] i n: Grenzen d. strafbar, u. civilr. Betrug. Zeitschr. f. Civilr. u. Proc. XIV. köt. 294. 1. Ortloff: Lüge, Fälsch., Betrug 240. 1.
3. Azon csalási cselekvényekről, melyek más bűntettek eszközeiként követetnek el, (pl. emberrablás, elragadásnál) azok tényálladékanál szótoltunk; itt az önálló bűntettekre szorítkozunk. A római jog a falsum és stellionatus közt különbséget tevén, az utóbbi névét a csalás meg nem nevezett fajaira alkalmazta: „Stellionatum obiici posse his, qui dolo, quid fecerunt, sciendum est scilicet si aliud crimen non sit, quod obiicitur fr. 3. D. de stellionat. Innen a stellionatus. elnevezése hazai jogunkban is meggyökerezett: „Stellionatus crimen dictum est a stellione lacerti genere versutissimo, et maxime fraudulento, quod quidem nomen altero titulo criminis deficiente locum habet.“ Bodo: Iurispr. crim. 314. 1. „Csalfaság bűntetten (crimen stellionatus) a csalásnak mind azon neveit értjük, melyeknek törvényeinkben külön neveik nincsenek.“ Szlemenics: Fenyítő törv. 83. §.
4. Az újabb törvényhozások a hamisítás és csalás bűntetteit jobbadán elkülönítik; ez utóbbinak és a polgári kereset útjára tartozó károsítások határát kijelölni fölötté nehéz; a régi népeknél, hol ilyennemű csalfaságok ritkábban fordultak elő, legtöbbszörre a magánjog körébe utaltattak, utóbb az erkölcsök elfajulásával, család mesterkedések terjedésével, súlyosabb veszélyességével, nagyobbbrészt a bűnesetek közé soroltattak; mi a következőkben a büntetőjog körébe tartozó csalásnak tényálladékát, szorosabban körülírni törekedendünk. Häberlin: Grunds. IV. 180. 1.
5. A fenebb idézett kir. udv. rendelet elvül kijelenté: „A csalás minden körülmények között, tehát a csőd eseteken kívül is, bűnös cse-

lekménynek tekintendő“ (Függelék I. 46. sz. 8. 1. E n s e 1: Gyűjt. 49. 1.) és törvénysekeink a csalás bűnvádi megfenyítésének számtalan példait mutatják.

### 503. §.

A csalás büntetének tárgyát mind természeti mind jogi személyek (állam, községeknek stb.) vagyombéli és egyéb jogaik képezik; a bűncselekvény ravasz állítások vagy tettekben áll, melyek által valaki célzatosan tévedésbe vezettedik, abban inegerősittetik vagy tévedése álnokul felhasználtatik a végett, hogy vagyomban vagy egyéb jogaiban megrövidíttessék, reá nézve káros cselekményekre vagy mulasztásokra indíttassék; a károsítási szándokban rejlik e büntett sajátlagos jellemvonása; vájjon haszonlesésből, bosszúból, más szenvedély vagy mellétekintetből, maga a tettes vagy harmadik személynek előnyére történt, tényálladékan mit sem változtat; a szándékosság és jogellenesség a mondottakhoz képest, e büntett szükséges kellékei; az a csalárd ravasz cselekményből eredt jogsértéssel, károsítással végeztetik be, (1723. 11. §. 10.) addig csak a csalás nem teljes vagy teljes kísérletének van helye. (131. §.)

1. A kánoni jog állítása: „üterque reusest, et qui veritatem occultat, et qui mendacium dicit;“ c. 1. X. de crimine faisi, és az olasz criminalistáké: „Falsum committitur scriptura, dicto, facto usu vei abusu;“ a csalási szándok feltétele alatt elfogadható; ily értelemben a római jog a „Sciens dolo malo“ (fr. 9. §. D. ad leg. corn. de fals. §. 7.1. de publ. ind.) a német közös jog „bösllicher und gefährlicher Weise“ (PGO. 113. 114. 115.) kifejezésekkel él; miért is vétkes csalás nem létcz.
2. Hogy hazánk törvényei is a csalási szándokot szükségkép e büntett tényálladékaéhoz megkívánják, annak fajaira vonatkozó intézkedéseik (HK. I. 38. 39. II. 16. 1723. 11. 46. 1844. 6.) bizonyítják; „Hic tarnen observandum neminem de falso teneri et puniri: nisi dolo malo et scienter id admiserit“ B b d o: Jurispr. crim. 302. 1.
3. A csalás bevégzésére nézve szétágaznak a vélemények, mert míg némelyek azt már a csalási cselekvénnyel bevégzettnek tekintik, akár volt

eredménye akár nem (Böhmer, Bauer, Feuerbach, Heffter stb.) mások (Carpzow, Grolman, Meister, Häberlin) valóságos károsítást kívánnak. Mitte rmaier pedig helyesen a hamisítás és csalás közti különbségre figyelmeztetvén, ez utóbbira nézve kijelenti: „Dagegen gehört überall, wo der Betrug nach den Grundsätzen vom Stelionatus gestraft wird, zur Vollendung das Eintreten des Schadens.“ Feuerbach: Lehrb. 414. §. Másként intézkedik az ABT. 197. §.

### 504. §.

Hazai törvényeink több saját nevű csalási bűnesetről tartalmaznak intézkedéseket, melyekről mi is külön szólunk; (508—510. 513. §.) némelyikét magánvétségnek tekintik, megfenyítésöket polgári pör útjára utasítják: habár alig kétséges, Hogy a körülményekhez képest büntettké is alakulhatnak; ide tartozik nevezetesen az á 1 arcz vagy névbitorlás (larva), midőn valaki álnév alatt idegén nemzetségbe tolakodni, annak javait és jogait csalárdul bitorolni törekszik, (HK. 11.16. 1723.46.) és a vér tagadás (proditio fraterni sanguinis), mely a negyed izigleni vérrokonok gonosz szándékú makacs megtagadásában, örökségi és családi jogaiktóli megfosztásában áll. (I. 38. 39. 1 723. 46.)

1. A csalási esetek és eszközeik oly számtalanok és különbözők, hogy sem azokat felszámolni, sem meghatározni nem lehetvén, a törvényhozások is általános elvekre szorítkozni kénytelenek; némely kiváló fajairól azonban külön intézkednek, és mi azokat részint már említettük (péld. hamis esküt, rágalmat) részint mint a hamisítást és bűnös bukást még külön említendjük. (508. 513. §.)
2. Azálarcz és vér tagadás magánvétségeiről, melyeknek jelentősége hazánk háborús viszonyai és az ősi jogok természetéből folyt bővebben, Isd. Frank: Közigazság törvénye I. 738. 1. Wenzel: Magyar és érd. magánjog. II. 129—130. 1. Suhajda: Magyar anyagi polg. jog. 298. §.
3. A vagyombéli csalárd megkárosításokra irányzott közvétsegek közé, számítják törvényeink az uzsorát, mely a törvényesen megszabott hatos százaléknál magasabb kamat követelésében, ajándék vagy jutalomképi kikötésében, az adottnál nagyobb tőkeösszeg lekötélésében áll (1647. 144. 1715. 51. 1723.120. 1802. 21. HI.l 31 7. dee.9.35927. sz.) és melynek



az alaki részben említendő törvény előtti üldözéséről, 1863. marc. 14. 1672. sz. kir. udv. rend, intézkedik. Füg. I. 48. sz. 12.1. E n s e J: Fény Szabályr. 57. 1.

4. A vagyonra nézve oly káros szerencsejátékokat, melyekben minden a véletlentől függ (Hazard), nevezetesen a Pharaot, 'Biribist, Tombolát, mindaz 1791.3 l., mind kir. szabályrendeletek mint közvétségeket tilalmazzák és e tilalom szoros fentartását ismételve sürgették. Hl. 1791. máj. 13. 8473. sz. 1799. sept. 3. 20515. 1807. jul. 14. 14806. sz. 1808. apr. 12. 8109. sz. 1812. jan. 14. 1053. sz. 1813. oct. 26. 25488. sz. 1818. jun. 16. 17101. sz. 1823. apr. 8. 8335. sz. stb. Hasonlag tiltják a magánengedély nélküli kisorsolásokat: Hl. 1798. jun 19. 14572. sz. 1804. máj. 1. 9672. sz. 1815. máj. 13. 16642. 1823. marc. 11. 6337. sz. stb.
5. Mind közvétséget tisztí kereset alá veendőnek rendelik tövényeink a hamis mértékek használatát, habár súlyosabb esetei csalási büntetté válhatnak. 1405. I. 1. n. 6. 1588. 16. 1655. 31. 1715. 63. 1807. 22. — A német közös jogban különösen említhetik a határjelek kimozdítása (crimen termini moti), a közvádlo vagy más ügyvédek egyetértése az<sup>1</sup> ellenféllel (praevaricatio), az élelmi és iparczikkek szándékos megdrágítása (crimen dardanariatus), a hamis feladás, melyeket tövényeink külön nem említenek, kivéve az utolsót, melyről más helyütt (456. §.) szólottunk; egyébiránt a mesteremberek összeszólalkozása áruczikkek és készítmények megdrágítására hazánkban is tiltva van. Hl. 1813. april 6. 7262. sz.

### 505. §.

A csalás büntetése a gonoszság, veszély és kár nagyságához képest, a bíró bölcs belátása szerint méretik ki; (1723.42.) az álarcz közvétségének büntetését tövényeink örökös szolgaságban, jobbágyi alárendeltség értelmében állapíták meg, ugyanezt szabják az atyjának büntettét szándékosan folytató fiúra, ha birtoktalan, míg a birtokost becstelenség éri; a vértagadást pedig ugyancsak becsület, jószágvesztés és örökös szolgasággal fenýítik. (I. 38. 39. 1723. 46.)

1. Az uzsorának büntetése a tóke és kamatok elvesztése, melyek a kir. kincstárra szállnak; a feladó harmadrészét nyeri, az adós a tövénytelenül fizetett kamatokat visszakövetelheti; a kik az adós levélben az adósságnál nagyobb sommát iktattak, azonfelül még pénzbírság vagy fogsággal is fenýíthetők; 1647. 144. 1715. 51. 1723. 120. 18u2. 21. — A jobbágyak eziránti panaszai az 1802. 21. szerint per nélkül is közigazgatási utón intézteitek el. Frank: yjözig. törv. II. 784. 1.

2. A szerencsejátékok büntetése mind a játzókra, mind a házi gazdára száz arany, melynek harmada a hatóság pénztárába foly, harmada közczélokra (fundo publico) fordítandó, harmada a feladónak jnt; a ki nem fizethet, állásához képest fogsággal vagy testi fenyítéssel bünhődik; (1791. 31.) kir. tisztviselők azonfelül hivatalaikból elbocsátandók. (HL 1808. apr. 12. 8109. sz.) A hamis mérlegek használata az áruk elkobozásával (1405. I. 1. H. 6.) kisebb hordóké nemeseknél száz, nemnemeseknél negyven forinttal, a nem bélyegzett hordók árulása azok elvesztésével fenytetik (1807. 22.); végre a mértékkeli visszaéléseket az áruk mindenemű eladásánál, Budapest fővárosaiban mindannyiszor tizenkét forintnyi bündijjal fenytendőeknek rendelte 1846. febr. 10. 6267. sz. HL
3. Az újabb törvényhozások a csalást a lopással vagy sikkasztással egyenlően fenytik, a körülményekhez képest büntetését súlyosítják. H a b e r l i n : Grunds. IV. 166—182. 1.

### 506. §.

Az ABT. a csalást már a tévedésbe vezetéssel vagy annak felhasználásával bevégeztenek tekinti; büntetté válik az vagy a tett minősége, vagy akár összegénél fogva; és pedig az első tekintetből a csalás általános kellékei mellett, a) bíróság előtti hamis eskü (376. §. 1.) vagy tanúskodás, annak ajánlása vagy szerzési igyekezete, ha esküajánlást vagy letételt nem is foglalna magában; b) közhivatalnoki rang, felsőbb-ségi. meghagyás vagy hatósági különös jogosítvány hazudása; c) ál- vagy csekélyebb mérték használata nyilvános. iparüzleteknél; d) közokiratok, közintézet által szokásba vett bélyeg-peccét próbávali megjelölés utánzása vagy meghamisítása; e) határjelek eltakarítása, kimozdítása; f) hamis bukás által (513. §.); a második tekintetből, ha a kár, mely okoztatott, vagy melyre a gonosz célzat irányoztatott, huszonöt forintnál többre megy; és habár a csalás nemei különbözések miatt elő nem számiálhatók, különösen felemlíti: a) a hamis magániratok készítését, valódiak meghamisítását, hamis pénznek a bűnrészesekkel! egyetértés nélkül to-

vább terjesztését (554. §.) b) babonás vagy más álnok vakításokat; c) talált vagy tévedésből kapott tárgyak eltitkolását és elsajátítását; d) álnév, álrang vagy egyéb álszin alá rejteztetést csalási szándokkal; e) hamis játékot (ABT. 197—201. §.). A kisebb összegű csalásokat kihágásnak, a vétkes bukást vétségnek tekinti. (ABT. 461. 486. §.) A csalás büntettének büntetése hat hónaptól egy évigleni, súlyosított körülmények közt egytől öt évigleni börtön; ha a csalási összeg háromszáz forintot meghalad, különös merészséggel vagy álnoksággal követtetett el, vagy ha a csalások valakinek szokásává váltak, öttől tiz évigleni súlyos börtön; njely hamis eskü esetében még súlyosbul (376. §.). A csalási kihágások egy héttől hat hónapigleni egyszerű vagy szigorú, a körülményekhez képest súlyosbítható fogsággal büntetnek. (ABT. 202—205. 461. §.)

1. Hogy az ABT. a csalást következett kár nélkül is bevezettnek tartja a 197. és 200. §.; hogy a tett minőségéből büntetté vált csalásoknál ezen büntett minden kellékének, főkép a mások ártalmára irányzott szándéknak meg kell lenni, a 199. §. bevezető szavaiból, és az ABT. 320. §. f) 333. §. intézkedéseiből világos. (376. §. 1.)
2. Valamint az eskünek úgy a hamis tanúskodásnak is bíróság előtt, törvénykezési ügyben kell történnie; igazgatási vagy fegyelmi ügyekben csalási büntettnek nem tekintetik. Legf. törv. döntv. 1863. dec. 15.
3. Akár a mérték vagy mérleg már eredetileg hamis volt, akár utóbb azzá vált, az iparos maga vagy más hamisította meg, a büntett tényálladékára befolyással nincs. MR. 1855. aug. 20. 10194. sz. Legf. törv. döntv. 1852. jan. 24. 1853. dec. 9.
4. Közokiratoknak mind azok tekintendők, melyek közhatóságok, hivatalok, vagy arra jogosított országos és községi tisztviselők által hivataluk körében szabályszerűen állítatnak ki; azokhoz számítatnak a hites alkuszok kivonatai, az igazolási jegyek, jegyzőségi okiratok; külön rendeletek szerint, az ausztriai nemzeti bank, a hitelintézet okmányai stb.; —utánzások károsítási célzat nélkül, valamint ily célzat nélkül közhivatalnoki vagy szolgálai rang felvévése kihágásokként fenýttetnek. ABT. 327. §. f) 333. §. Legf. törv. döntv. 1852. jan. 29. F r ü h w a l d: Fortbild. d. öster. mät. Srafr, 40.1.

5. A bélyegekhez a bélyeg és postajegyek, az azokkal ellátott levélborítékok, vámoltási, arany és ezüst finomsági megjelölések tartoznak. MR. 1850. marc. 26. BTL. 149. sz. 1854. marc. 28. BTL. 70. 1860. dec. 21. BTL. 275. sz.
6. A talált jószágnál a család tényálladékához az eltitkolás és elsajátítás együtt kívántatik, és az nem csak a közvetlen találóra szorittatik; a talált kincsre azonban ki nem terjeszthető. ABT. 201. §. c) Legf. törv. döntv. 1855. aug. 1. 1856. sept. 16. 1857. marc. 10. 1859. febr. 8. — A hazard játékot az ABT. 522. §. mint kihágást 10—900 forintnyi birsággal fenyíti.
7. Az uzsorát az ABT. hirdető nyílt parancsa 6. cz. vétségnek mondja; a különböző tartományokban aziránt fenálló szabályokat azonban i deiglen hatályosságukban hagyja; minél fogva a német, cseh, lengyel tartományokban az 1803. évi uzsora körüli rendelet (Wucherpatent) irányadó, míg a lombard-velencei királyságban csak a szokásos uzsora vétetik fenyték alá; Dalmacziában uzsoratörvények egyáltalán nem léteznek; Horvát-Tótországban pedig a magyar törvények kötelezők. Hye: Ost. Strafgesetz 115—119.1. Herbst: Öst. Srafr. I. 35—37. 1.

## 507. §.

A BJ. a csalást, midőn a tévedést valaki czélzatosan azért, hogy másnak kárával magának vagy harmadik személynek hasznot hajtson, előidézte, és az által csakugyan kárt is okozott, mint a lopást bünteti; ha a tévedést nem idézte ugyan elő, de a tévedőt az érintett czélzatból abban megerősítette; nem különben ha valaki a csalást csak azért követte el, hogy másnak ártson, e büntetés kétharmadáig fenyíti meg; közkereset csak magánpanaszra indíthatatik és pedig terhes szerződésnél csak akkor, ha az már előbb polgári utón bíróságilag megsemmisített, vagy a károsítás a család által okozott kárban elmarasztaltatott; ha a család pedig ily nemű szerződéseknél abból eredt, hogy azok tárgyai jobbaknak mondattak, az csak is a törvényben meghatározott esetekben történhetik; — a ki a szerződésben lekötött tárgyakat csalási szándokkal megvál-

toztatta, kicserélte, oly vagyont kötött le, melyről nem rendelkezhetik, a zálogba vagy letéteménybe adott ingó vagyont a zálogos vagy letéteményestől tudta és megegyezése nélkül visszaveszi, hasonlólag a csalás fenérintett büntetésében marasztaltatik el. (B J. 3 7 3 — 3 7 9 .§.)

1. A B J. 373. §. a csalást ekként írja körül: „A ki oly czélzattal, hogy mást valaminek cselekvésére vagy elhagyására álnokul reá vegyen, s az által valakinek kárával magának vagy másnak jogtalanul hasznot hajtson, valamely dolognak tettegi valóságát, tudva és szándékosan vagy elferdíti vagy akkor, midőn azt felfedezni jogszerűleg köteles lett volna, eltitkolja, ha az által valakinek csakugyan kárt okozott, csalónak tekintetik.“
2. Nagyobb érték tulajdonítása által elkövetett csalás büntető kereset alá csak akkor vonattathatik, ha a) a szerződési tárgyakat a szerződés előtt megvizsgálni nem lehetett; b) e vizsgálás tetemes költségbe került volna; c) ha ékszer-, arany- ezüstárus hamis gyöngyöket, köveket, érczetek, vagy rozsbab aranyat vagy ezüstöt jobb helyett csalási czélzattal elad. B J. 377. §.
3. S t r u w G. A.: Diss. de stellionatu. Jenae. 1667.  
 H a p r e c h t: Diss. de crimine stellionatus. Tüb. 1908.  
 T h i l e n: Diss. de crimine faisi. Marb. 1727.  
 G r a v i u s: Diss. iurid. de crimine faisi. Tüb. 1744.  
 B a u e r: Diss. de crimine stellionatus. Arg. 1763.  
 F r a n c k e: Dissert. de iudicio faisi eiusque in vindicat. limitibus. Wittenb. 1799.  
 C u c u m u s: Üb. d. Verbr. d. Betrugs. Würzburg. 1814.  
 K r ü g e r: Beiträge z. L ehre v. Verbrechen d. Betrugs. Landsh. 1820.  
 B u l m a n n: Diss. de falso. Gron. 1821.  
 V a n d e r V e l d e n: De crimine faisi. Traj. ad Eh. 1824.  
 H o p f n e r: Diss. de crimine faisi. Lips. 1829.  
 M a d a i: Diss. de stellionatu. Halae. 1832.  
 P r e u s c h p n: Beiträge z. Lehre v. strafbaren Betrug u. d. Fälschung-Giessen. 1837.  
 E s c h e r: Lehre v. strafbaren Betrug u. Fälschung. Zürich. 1840.  
 H u m b l a: De crimine faisi. Land. 1843.  
 O r l i o f f: Lüge, Fälschung, Betrug. Jena. 1862.  
 F r e u n d: Lug u. Trug. Vom Standp. d. Strafrechtes u. d. Gesch. Berlin 1863. I. köt.
4. A csalás határvonalaira érdekes K ö s s l i n: idézett értekezése (502. §. 2.) és M i t t e r m a i é r: Das Wesen d. strafb, Betruges. Gerichtssaal X. köt. 2. füz, 122. 1.

## MÁSODIK TAG.

*Hamisít á s.*

## 508. §.

A csalási büntettek sorába tartozik a hamisítás büntette (*crimen falsi in specié*), mely tágasb értelemben áldolgok készítésében, vagy valódiak hamisításában azon czélzathból áll, hogy mások jogaikban sérelmet szenvedjenek; a hamisítások tehát rendszerint a csalás eszközeül szolgálnak, némely fajaik azonban súlyúk és sajátszerúségüknél fogva külön büntettet képeznek, nevezetesen a még jelenleg is a hűtelenség közé sorolt eseteken kívül, törvényeink külön intézkednek, a levél- és pecsét- kiválólag pedig váltó-hamisítás iránt (1462. 2. 1495.4.1. 14.1723.11.12.1844. 6.) azon súlyos következményeknél fogva, melyek azokkal mások jogbiztonságára nézve egybekapcsolvák.

1. Valamint a hazai, úgy az újabb külföldi törvények nagy többsége is, külön a hamisítások csak némely fajairól intézkednek, sőt a württembergi és braunschweigin kívül általános tényálladékát meg sem állapítják, különösen azonban felemlítik az ok irat-, közhitelepapir-, bélyegpecsét, határjelek, arany-ezüstárúk hamisításait. Habér l i n: Grunds. IV. 209. 1.
2. Élelmi szerek, borok stb. hamisításai, melyek nem annyira jogsértési mint egészségi vagy a kereskedelmi hitel fentartása szempontjából tilalmaztatnak, nem is a csalási büntettek, hanem a közvetségek illetőleg rendőri kihágások sorába tartoznak; nevezetesen azok közé számíttatik a neme-sebb borok hamisítása, melyet a borok elkobzásán felül, az 1723. 118. és 1729. 12. példásan fenyítendőnek rendel; míg a borok hamisítása iránt általában Hl. 1725. jan. 9. 1798. jul. 17. 17187. sz. 1829. apr. 21. 10567. sz. az italokéról Hl. 1842. máj. 10. 17985. sz. az eczetéről Hl. 1808. apr. 19. 8334. sz. 1841. dec. 20. 436—99. sz. stb. intézkednek, melyek egész terjedelmökben olvashatók. Linzbauer: Codex sanit. med. II. Hl. köt. 1. 2. 3. 5. oszt.

## 509. §.

Az állevélköltés (*confectio falsarum literarum*) tárgyai levelek, kiválólag köz- és magánokle-

velek, melyek jogok és tartozások alapjául vagy bizonyítékául szolgálnak, (1723. 11. §. 10. 12. §. 1.) azon közokiratok kivételével, melyeknek hamis kiállítása a hitelenség második esetét képezi (326. §.); az álpecsétkészítés az okiratok hitelesítésére, megerősítésére használni szokott pecsétek; a bűncselekvény azoknak hamis, jogtalan készítésében, a valódiak meghamisításában, tartalmuk változtatásában, vagy pedig azoknak tudatos, szándékos használatában főleg törvényszékek előtt, áll; (I. 14. 1462. 2. §. 2. 3. 1435. 4. 1844. 6.) és pedig más jogainak sértésére irányzott gonosz szándokkal (1723. 11. 12.), miért is e bűntett a vétkeiséget kizárja; bevégeztetik pedig a levél- vagy pecsét hamisításával és azok mások elleni álnok használatával, habár ezek károsítása vagy jogaik valóságos megsértése be sem következett (1723. 12. §. 1.).

1. Az oklevelek, tartalmuk, alaki kellékeiknél fogva különböznek más iratok s levelektől; hogy hazai törvényeink szerint ezek is e bűntett tárgyai, általános kifejezéseikből, leginkább pedig az 1723. 12. §. 1.: „Passualium attamen vei missilium literarum in levionibus casus confectores“ szavaiból kitűnik.
2. A leveleken kívül törvényeink a pecséteket is említik, így az 1462. 2. §. 2.: „Item, qui conficit literas et eis evidenter utitur in iudicio.“ §.3. „Item qui sculpsit falsum sigillum et eo utitur,“ összhangzik az 1495. 4. I. 14. és 1723. 11. „Falsarum literarum confectores falsorumque sigillorum sculptores.“
3. Királyi szabályrendeletek a kir. zálogházi jegyek hamisítását (Hl. 1798. dec. 127. 25434. sz.) szigorú fenyíték; a lotteria-jegyek hamisítását pedig tisztügyészi közkereset alá veendőknék rendelik. Hl. 1808. oct. 11. 22941. sz. A kereskedelmi könyvek hamisításáról csőd esetében Isd. 513
4. Habár hamis okmányok tudatos használata magában véve nem képezi a hamisítás tényálladékát, hazai törvényeink arra is kiterjesztik, mint tartalmuk világosan bizonyítja, így az HK. I. 14. „Qui conficit falsas literas v e l fasis literis evidenter utitur in iudicio,“ összhangzik az 1495. 4. és minden kételyt eloszlat e tekintetben az 1723. 11. §. 13.: „Praemissis poenis illi quoque subiiciuntur, qui in iisdem casibus eiusmodi fasis literis scienter et evidenter in iudicio qterentur,“

- 5 Hogy a jogsértési szándok szükségkép megkivántatik; a „scienter et evidenter“ szavakon kívül az 1723. 11. és 12. szövege és a kir. kúriának döntvényei fdec. 2. 3. de infamia) kétségen kívül helyezik.
6. Ezen büntett bevégzésére nézve szétágaznak a vélemények, mert míg némelyek már a hamisítás tétével, mások a hamisított iratok használatával, mások csak a kár okozásával vagy jogsértés sikerültével tekintik befejezettnek; a másod helyen említett nézetet elfogadták törvényeink: „Falsarum literarum confectores, falsorum sigillorum sculptores et penes eadem vitae alterius insidiantes“, továbbá: „Vitae verő et simul ad amissionem bonorum insidiantes“ 1723. 11.; a harmadik nézet ellen szól az 1723. 12. §. 1. „Licet nec honori cuiuspiam obessent nec ullum damnum causarent.“ E nézetet már B o d o pártolja: lurispr. crim. 309. 1.
7. Az 1622. 15. a hiteles helyek jegyzőkönyvei és pecsétjeinek makacs letartóztatóit a királyi ügyész vádjára, mint hamisítókat (tamquam falsarii) elmarasztaltatni rendelé; idegen oklevelek jogtalan letartóztatása, bírói felszólítás után mindannyiszor ötszáz forintnyi birsággal, folytatott makacsság esetében örökös szavatossággal vagy hallgatással (1659. 43. 1622. 14. 75. 1662. 35.) közönséges levelek (literarum missilium) letartóztatása, felbontása pedig száz forintnyi birsággal (1723. 59.) magán kereset folytán fenytendő; a csalási esetek közé azonban hibásan számítottak. Szokolay: Büntetőjogi. 303. 1.

### 510. §.

Különös intézkedéseket tartalmaz az 1844. 6. §. 28. a váltók hamisítása körül; ez váltólevelekre mint saját tárgyára vonatkozik, és a fenebb érintett cselekvények, tehát váltók hamis készítése, meghamisítása, mások elleni büntudatos használata által követtek el; (506. §.) e büntett ténykérdését, az előttök hamisaknak bizonyult váltókra nézve a kir. váltóbíróságok döntenek el; aziránti ítéleteik az illető büntetőtörvénysszék által, melyhez az irományok további eljárás végett átteendő, többé nem vehetők kérdésbe, hanem az a bűnpert megindítani, a netalán még szükséges további vizsgálatot, sőt a körülményekhez képest a vádlott azonnali letartóztatását megrendelni, és ítéletben a bűnösök és büntetésüknek meghatározására, a váltóilag



meg nem állapított károk és költségek megtérítésére szorítkozni köteles; míg a váltótörvényszék előtt kereset alá nem vett váltókra nézve, az illetékes törvényszékek a közös büntetőtörvény szerint járván el, a hamisítás ténykérdését is eldöntik} ezen bűnperek a váltótörvényszéki tudósítás, illetőleg megindításuktól számítandó félév alatt végítélet által befejezendők; minden esetben a kir. kúriához felebbezendők, ott pedig soron kívül azonnal megvizsgálandók.

1. A váltólevelek kellékeit a Váltótörvény. I. 14. §. világosan írja körül. Karvassy Váltójogtan. 22. §.
2. A váltó hamisságának kinyomozására szükséges tisztvi vizsgálatokat, váltótörvényszéki megkeresés folytán az alispány illetőleg kerületi kapitány vagy sz. kir. városi tanács-elnök haladék nélkül végrehajtatni kötelesek. 1844. 6. §. 28. g).
3. A törvényszünetek, megyékben a megyei törvényszékek kizárólagos illetékessége iránti intézkedések, a törvényszünetek és úri székek megszűntével jelentőségüket veszítették; a pesti kir. váltótörvényszék gyakorlata, hogy előtte rendes utón egyáltalán nem, vagy már befejezett perekben tárgyalta váltók hamissága iránt ítéletet hozni vonakodott, mit a kir. váltófeltörvényszék is helyben hagyott, az 1844. 6. §. 28. a) és f) pontjai tartalmán és értelmén gyökerezik. K ü 11 e y: Az esküről,<sup>v</sup> aláírás tagadásáról és hamis váltókról. Törv. Csarn. 1864. 73. sz.

### 511. §.

Az állevélköltés és pecsét készítése hajdan a hítelenségi esetek közé számíttatott; (1462. 2. 1495. 4. I. 14.) utóbbi törvényeink, ha e tárgyak valaki élet veszélyeztetésére használnának halállal, ha csak vagyonbeli károsítására, becstelenséggel és azonfelül az okozott károk és költségek megtérítésével, útlevelek hamisítását és kisebb beszámítást más eseteket a bíró bölcs belátása szerint fenyítendőknak rendelik (1723. 11. 12.); újabban törvényszékeink, súlyosabb eseteit is, hosszabb rövidebb idejű szabadságvesztéssel

sújtják; a váltóhamisítás a károk és költségek megtérítése mellett, nyolcz évig terjedhető börtönnel büntetendő. (1844. 6. §. 28.)

1. Becstelenséget rendszerint csak a kir. tábla szabhat, (530. §.) levélhamisítás esetében mindazáltal, ha az pörfolyam alatt fedeztetnék fel, az eljáró bíróság által is alkalmaztathatik., Sent. 1. ad poenatn infatn. Ügyvédi utasítás 27. §. A költség és kártérítés terhét csak a bűnös saját javaira szorítja az 1723. 11. §. 11. Az 1844. 6. §. 28. kifejezése, hogy a váltóhamisító „mint tolvaj“ büntetendő, a büntett súlyára, fenyítékének jellegére de nem a büntett fogalmára érhető.
2. Az újabb törvényszéki gyakorlat példájaul szolgálhat, hogy a budai törvényszék 1863. dec. 13. és 1864. aug. 6. az Almásy Gedeon-féle hamis végrendelet készítése főbűnösét három, segédeit egy évi, kilencz, hat, és három havi börtönbüntetésre ítélte; mit a kir. tábla 1864. dec. 22. csekély változtatásokkal helybenhagyván, a bűnösöket, mint hamis okmánykészítőket hasonlólag börtönbüntetésekre ítélte; (Pesti Napló 1865. 59. sz.) a kir. tábla pedig 1861. dec. 20. 824. M. Imre és Sz. Mihály hamis marháslevél kiállítására ügyében, az előbbi ellen, első bíróságilag kiszabott börtönbüntetést helybenhagyta, de háromról két évre szállította. Törv. Csarn. 1862. 26. sz.
3. Ezen büntettek megelőzése végett rendeltetett, hogy a pecsétvésők, főleg vásár idején, kellő felügyelet alá helyeztessenek, hivatalbeli pecsétek készítése csak helybeli jöhirri vésőkre bizassék, és egyedül a hivatalbeli előjárók közvetlen meghagyására eszközöltessék; (Hl. 1816. jan. 30. 3146. sz.) cigányok pedig azok vésésétől szigorúan eltiltassanak. Hl. 1817. febr. 25. 5435. sz. Az útlevelek nyomtatott példányainak árulását hasonlólag legszigorúbb büntetés alatt tiltja HL 1794. marc. 21. 4052. sz.
4. A német közös jog e büntett legsúlyosabb eseteire a halált szabta, minek legfőlebb más élete ellen irányzott fondorkodásoknál helyt enged: M i t-termaier, Feuerbach: Lehrb. 377. §. Az újabb törvényhozások, szabadságbüntetésekkel, melyek hús évig is terjedhetnek, fenyítik. H a b e r l i n: Grunds. IV. 243. 1.

### 512. §.

Az ABT. a levél- és pecsét hamisítást csalás fajának tekinti és arról azok során rendelkezik; (506. § ) a BJ. az okiratok, arany és ezüstárak próba-jegyének, mértékek, pecsétek és bélyegek hamisítása iránt külön intézkedik; a közoklevelek hamis készítését vagy meghamisítását, ha értékkárosítás vétetett

czélba, nyolcz; ha valakinek élete, szabadsága, becsülete, egészsége veszélyeztetésére irányult, tizenkét évigleni rabsággal fenyíti; ha valakinek erőszakos halálát okozta, mint az orgyilkosságot; magán oklevelek hamisítását az első két esetben a kiszabott büntetések két harmadáig, az utolsóban orgyilkosságként bünteti; ugyanezen büntetések érik a tett értelmi szerzőjét és azt, ki a hamis irományt tudatosan a hamisítóval egyetértőleg használta; ily egyetértés nélkül, annak harmadával sújtandó, és e büntetések alkalmazandók a köz-, illetőleg magánpecsétek hamisítására is; kereskedelmi könyvek meghamisítása tiz évi rabságig; vándorkönyvek, iskolai, utazó, szolgáló vagy más olynemű bizonyítványoké, melyek által senki károsítása nem czéloztatik, hat héti, ha bérért történt, hat hónapi fogságig fenytendő; bevégzettnek tekinti a hamisítást, mihelyt a hamisító az irományt az említett czélok valamelyikére, habár siker nélkül használta, vagy valakinek használatul átadta; — addig kísérletnek van helye, mely a bevégzésre rendelt büntetés feléig sujtathatik; az arany és ezüst áruk próbajegyének csalárd hamisításai két évi; a mértékek, nehezekek, mérlegek hamis bélyegezése vagy azokkali élés, hat hónapi rabságig büntethetik; és a tettesek ez esetekben közhivatalaiktól is megfoszthatók. (BJ. 320—353. §.)

1. Hogy a BJ. az. állampapírok és bankjegyek hamisítását is e büntett fajának tekinti, más helyütt említettük (365. §.)
2. A ki hamis irományt terhes szerződés következtében hibából átvett, és utóbb hamis voltát észrevéve azt csak azért, hogy ne károsodjék, eladta, egy évi rabságig büntethetik. (BJ. 340. §)
3. Ki csalási szándok nélkül, közhitelességii pecsétet vagy bélyeget, az illető (elsőbbség felhatalmazása nélkül) utánoz, hat hónapi fogságig büntethetik. BJ. 350. §.
4. Hamis bizonyítványok készítése a végett, hogy valamely gonosztevő bün-

tettében vagy szökésében elősegítették, az orgazdaság büntetésével sújtandó (36S. §.)

HARMADIK TAG.

*Bűnös bukás.*

513. §.

A bűnös bukás büntette (fallimentum poenale) az adós hamisságával vagy vétkeisével párosult tehetetlensége, hitelezői teljes kielégítésére, az ily értelemben magában foglalja mind a hamis mind a vétke s bukás esetét, (fallimentum fraudulentum v. dolosum et culposum) melyek elseje a csalási büntettek természetével bír, míg másodika csak sajátlanul azok közé számítható; mindkettőjét törvényeink a jóhiszemű hitelezők megkárosítása, a közhitei megrendítése és a törvényes biztosítékok kijátszásánál fogva bünfenyíték alá veszik. (1807. 12. 1840. 22. §. 130. 131. 1844. 7. §. 5. Kir. udv. rend. 1863. márcz. 10. 3805. sz.)

1. A vagyon bukás, mennyiben balesetből, szerencsétlenségből ered: nem a büntető, hanem polgári jog, illetőleg törvénykezés lőréhez tartozik. Frank: Közigazság törvény. II. 667—95. 1. S u h a j d a: Magy. törvényk. eljárás. (138—140. §.)
2. A német közös jog (1548. 1577. bírod, végzem.) a hamis bukást a tolvaj, ság és csalás szempontjából tekinti; hazánkban is az 1807. 12. a csalárdul bukottat tolvajként (tamquam fúr) fenytendőnek rendeli.
3. A német újabb törvényhozások többsége a csalárd és könnyelmű adósságcsinálást a vagyonbukástól (Bankerott) annyiban különböztetik meg, hogy az utóbbi alanyainak csak a kereskedőket, gyárosokat, bankárokat tekintvén, mások fizetési tehetetlenségét az elsőbb nevezett büntett fogalma alá veszik. Heffter: Lehrb. 397. §. Haberlin: Grunds. IV. 190. lap.

514. §.

A hamis bukás alanya törvényeink szerint akárki lehetvén, tárgyát a jóhiszemű hitelezőknek a beállott vagy színlelt fizetési tehetetlenség által sértett jo-

gai képezik; a bűncselekvény a csőd alá került közadósnak, azok, vagy legalább egyikök hátrányára, megrövidítésére irányzott csalfa tetteiben áll; nevezetesen törvényeink szerint hamissággal párosult bukásnak tekintetik, ha: a) a bukott a csődület előtt vagy a per folyama alatt elszökött; b) hitelezői csőd-követelése után a bíróság idézésére sem maga sem képviselője által megjelenni nem akart; c) bírósági ítélet folytán értékbeli állapotját felfedezni; d) bukásának okait előadni nem akarja; e) a tömegeből valamit eltitkolt, a csőd megrendelése után valamit eladott; f) hitelezői kijátszására adósságokat színlelt, valótlan kötelezvényeket adott ki, vagy valóságosoknak kiadási napját előbbre tette; g) hitele emelésére vagy fentartására tudva hamis leveleket használt; h) számadása alá bízott vagyont vagy bármi letéteményeket elköltött, gyámsága alatti árvák értékéből valamit eltulajdonított vagy elpazarlott; i) kereskedők és gyárosoknál azon kívül, ha könyveiket hamisan vezették, később meghamisították, leveleket azokból kiszaggattak, másokat bele ragasztottak, vagy bejegyzett kereskedők és közkereseti társaságok könyveket épen nem vezettek (1840. 22. §. 130.); e büntetthez szándékosság kívántatik; és az a törvényben megérintett cselek vények vagy mulasztásokkal végeztetik be.

1. Hogy a csalárd eljárás büntársai is fenyíték alá veendők, nem csak az ipazság általános elveiből, hanem az 1807. 12. világos szavaiból is: „Qui ad faetum occultationis substantiae, aut alias dainnosas operationes scienter et stúdiósé concurrerunt“ foly.

2. Az 1807. 12. a hamis bukás bűncselekvényéhez a tékozlást is (evidenter prodiga et dispensiosa vivendi ratio) számítja, hasonintézkedést tartalmaz az ABT. 486. §. de az 1840. 22. t. cz. 130 131. §§. melyek mind szövegük mind az 1863. marc. 10. udv. rendelet szavainál fogva: „Azon esetek, melyekben a bukás a. fenyítő törvények szerint bűnös cse-

lekvényt feltételez az 1840. 22. t. cz. 130. és 131. szakaszaiban meghatározva lévön“ határozólag (taxative) és nem példázgatólag (exemplative) rendelkeznek, egyedül az árvavagyon és kereske'dők pazarlását említik, az előbbit a hamis, az utóbbit azonban csak a vétkes bukás esetei közé sorolván. (515. §.)

3. A hamis bukáshoz nem kívántatik, hogy a fenemlitett csalárd cselekvények okozzák a közadós fizetési tehetetlenségét, elégséges, ha azzal a törvény szavai szerint (1840. 22. §. 124, 1844. 7. §. 5.) párosulnak; a bevégzés iránti elv részletesb alkalmazása legtanácsosabban a bíró bölcs belátására bízatik. H a b e r l i n: Grunds. IV. 195. 1.

### 515. §.

A vétkes gondatlanságból eredt bűnös bukás alanyainak, az 1840. 22. §. 131. csak a kereskedőket említi következő esetekben: a) ha bejegyzett kereskedő könyveit rendetlenül vezeti; b) az év végén követelési és tartozási állapotáról kereskedési mérleget (balance) nem készít; c) ha valamely kereskedő rövid idő alatt tetemes vagyont pazarlóit, a nélkül, hogy szerencsétlenséget vagy nagyobb veszteséget kimutatni tudna; d) midőn fizetési elégtelenségét könyveiből láthatván, a csőd megnyitása helyett egyik vagy másik hitelezőjét, kinek kedvezni akart, bírói foglalás útján kielégítette; — e büntett, mely természeténél fogva a szándékosságot kizárja, az érintett cselekvényekkel párosult csődnek beálltával, bevégzettnek tekintendő. (1840. 22. §. 131.)

### 516. §.

A hamissággal párosult bukásnak büntetése fél évtől három évig kiterjedhető börtön; a vétkes gondatlanságból eredté, egy héttől hat hónapiglan fogság; azonfelül mindkét esetben beállnak a bűnös bukásnak más helyütt említett (231. §.) következményei, és a közadós hitelezőinek azontúl is lekötelezve maradván,

viszonyai kedvezőbb változával azokat lehetőleg kielégíteni tartozik. (HK. III. 28. 1807. 12.) E büntett nyomozása és megfenyítése körül törvényeink rendelik, (1840. 22., §. 125—129. 1844. 7. §. 5.) hogy a csődbíróság a csődnyitás megrendelésével szorosan hagyja meg a bukottnak, bukása okainak írásbeli beadását, a hitelezők összejövetelére kitűzött határnapig; nyilatkozata a perügyelővel közöltetvén, észrevételei, az adós felelete és annak ellenészrevételei nyomán, a bíróság a követelések valódiságáról! Ítéleténél, tapasztalván a tömeg elégtelenségét, a bukás hamissága vagy vétsége iránt is ítél; ha pedig a bukott, midőn ellene csőd kéretett, meg nem jelent, értékbeli állapotját felfedezni, vagy bukásának okait előadni, vagy a per folyta, s a perügyelő vagy hitelezők által szorgalmazott vizsgálat alkalmával nyilatkozni vagy megjelenni elmulasztaná, a követelések valódisága fölötti Ítélete alkalmával a bukást hamissággal párosuknak azonnal kimondja, és az írományok áttétele mellett, a büntető bíróságot a büntetőper megindítására nyomban felszólítja; ez ítélet ellen, azon esetekben, melyekben a hamisság azonnal kimondandó, felebbvitelnek helye nincs, egyébiránt a csődpertől különválva, a csődületi felbíróságokhoz birtokon belül felebbezhető; — a fenyítő bíróság a bukottat büntetőper alá vonni, ha szökéstől tarthatni, letartóztatni, hozott ítéletét pedig minden esetre a szokott felebbviteli bíróságok elé terjeszteni köteles; újabban pedig kir. szabályrendelet (udv. rend. 1863. marc. 10. 3805. sz.) a közhiteit megrendítő gyakori visszaélések meggátlása végett, nem csak a bíróságoknak ezen törvényes intézkedések szigorú foganatosítását meghagyó,

hanem kiegészítőleg renddé, hogy a fizetés beállítás minden esetében, a bukás okai hivatalból nyomoztassanak, és ha hamis vagy vétkes volta bebizonyítható, vagy súlyos gyanúokok által támogattnak, akkor is ha a hitelezők a közadós tökéletes vagyontalansága miatt a csődöt nem szorgalmazzák, vagy vele kiegyezkedvén, a csődtől elállanak: az a szükséghez képest azonnal befogattassék és ellene a bűnvádi eljárás megindíttassék; csőd esetében pedig a követelések valódisága iránti ítélet előtt a bűnös bukás létele kimondassék, és a nyomozás eredménye haladék nélkül a fenyítő bírósággal közöltessék; ezen intézkedés szoros megtartásáért, a hatóságok kormányzói és a törvényszékek elnökei felélőssé tettek, a bírák pedig minden e részbeni mulasztásuk vagy hanyagságukért, az okozott károk megtérítésére köteleztettek. (1840. 15. II. §. 173.)

1. Az 1840. 22. §. 131. a vétkes gondatlanságból eredt bukást „nagyobb beszámítást körülmények közt“ fenyítő per útján rendeli megboszulatni; de már az 1844. 7. §. 5. és még határozottabban az idézett 1863. udvari rendelet azt általában meghagyják.
2. Mind a vagyonbukott mind a perügylőnek a bukás okaira .-vonatköző nyilatkozatai két példányban nyújtandók be, és beadásuk határideje tizenöt, legfeljebb pedig negyvenöt napra kitűzendő; a vizsgálat alkalmával a bukottnak kereskedelmi könyvei, levelezései, személyes j elenlétében megtekinthetők; a perügylő vagy hitelezőknek azokra netalán tett észrevételeik a bukottal közöltetvén, hasonló bírói megfontolás alá vétetnek. 1844. 7. §. 5.
3. A német közös jog intézkedéseit már fenébb érintők (503. §. 2.) az újabb törvényhozások többsége a hamis bukást csalásként, a vétkest fogsággal fenyíti, mely a körülményekhez képest, a hannoveraiban három, a hassiai, badeniben két évig terjedhet. Haberin: Grunds. IV. 197. 204. 1.

### 517. §.

Az ABT. a hamis bukást a csalás egyik fajának tekinti, annak általános kellékei mellett (503. §.) a tett



minőségénél válik büntetté, és létesül a) ha valaki magát tékozlása által fizetési tehetetlenségbe helyezi; b) cselszövény által hitelét meghosszabbítani igyekezett, vagy c) tömegének igazi állását, koholt hitelezők felállításával, egyéb csalfa egyetértés vagy vagyონrészének eltitkolása által elcsavarja; a vétkes bukás vétségének pedig helyét látja, ha a vagyónbukott nem képes igazolni, hogy balesetek által büntetlenül jutott ez állapotba, vagy szertelen költségek terheli, tartozásai túlsúlyánál a csődöt be nem jelentette, hanem újabb adósságokat csinált, fizetéseket tett, födözetet mutatott ki; különösen pedig kereskedőknél a) ha a kereskedést eladósodott állapotban kellő pénzalap nélkül, vagy hamis kimutatásával kezdte; b) ha egyszer már csőd alá kerülvén, a kereskedelmi üzlet engedélyét hamis előadások által nyerte meg; c) könyveit vagy épen nem, vagy hiányosan vezette; d) a könyvvezetésnél czélzatos valótlanosságokat követett el, könyveit megsemmisítette, elferdítette, elsikkasztotta; e) adósságai keletkezése, nevezetes bevételei hová fordítása iránt felvilágosítást nem adhat; f) színlett fogadásokra irányzott, kockáztatott ügyletekbe bocsátkozott; g) a csőd megnyitását árui elvesztegetése, vagy más hitelezőire ártalmas, habár nem csalárd eszközök által késleltetni igyekezett; — a hamis bukás a csalás büntetése alá esik, a vétkes bukás vétsége, három hónaptól egy évigleni szigorú fogsággal fenyejtendő, mely a körülményekhez képest súlyosbítható. (ABT. 197. 48G.§.) A B.J. a hamis bukást mint a tplvajságot, könyvek hamisításánál e tett fenyejtékével (512. §.), a vétkes bukást hathónapi fogságig büntethetőnek rendeli. (B.J. 380. 381. §.)

1. Az ABT. szerint, kereskedelmi társaságoknál a bűnösöknek bizonyult tagok, saját üzletét nem vezető kereskedőnél, annak bűnös ügyvezetője kerül fenyíték alá; a kereskedelmi jogosítvány elnyerése végetti hamis adatok használatánál, a közreműködők büntársaknak tekintetnek. ABT. 486. §.
2. A kiegyezkedés, vagy csőd megszüntetése a vagyonbukott büntethetőségét meg nem szünteti. 1862. dec. 17. törv. §. 3. 12. BTL. 97. sz. Legf. törv. döntv. 1854. april 5. 1854. oct. 'll.
3. Z i p f e 11: Vöm vorsatzl. Bankerottiren. Leipz. 1717.  
 Hoffmann: De iustitia poén, capit. debit, obaerat. imponenda.  
 Jenae. 1726.  
 E i v i n u s: Progr. de deoctoribus loco care, poena ergastuli affic.  
 Lips. 1751.  
 Ayr er: Diss, de debitore obaerato. Groen. 1766.  
 P u l l m a n n: De cessione honor, contumeliosa. Lips. 1784.

# MÁSODIK KÖNYV.

## ALAKI BÜNTETŐ JOG.

### ELSŐ SZAKASZ.

Büntető bíróságok.

### ELSŐ FEJEZET.

A büntető hatóság.

#### 518. §.

A büntető hatóság (*iurisdictio criminalis*), a fenyítő igazságszolgáltatás gyakorlatának joga; az állam törvénykezési hatalmának lényeges alkotó része, tágasb értelemben minden bűnesetekre, szorosabban csak a büntettekre (91. §.) mint tárgyaira terjed, és a büntetőjog természeténél fogva, a magánjog érvényesítésére vonatkozó polgári joghatóságtól (*iurisdictio civilis*) különbözik (4. §. 1.)

1. A törvénykezési hatalom, az állam lényeges felségjogainak egyike, s a polgári és büntetőjogra, a törvényhozás és végrehajtásra egyaránt terjed; ős habár a bíróságok, mint e jog szerveinek tana, az államjog körébe tartozik, a tárgy szoros összefüggésénél fogva a büntető, illetőleg polgári eljárással, kapcsolatosan tárgyalta. Virozsil: Észjog elemei 121—125. l. Bauer: Straßprocess. 13. §. Rulf: Comment. z. öst Stfaßproc. 1 l.
2. A büntetőhatóság mint az államhatalom kifolyása, a jogbátorság szükségén gyökerező kötelezettséggel jár. (78—80. §.) Történeti fejlődését Isd. Mittermaier: Deutschos Strafv. I. 36. §.

## 519. §.

A büntető hatóság a jogszolgáltatás természeténél fogva, a bűnesetek tény álladókénak kitudására, a bűnösség és ahhoz mért büntetés meghatározására és ez utóbbinak foganatosítására terjed, és annál fogva a bűnvizsgálat (cognitio causae), ítélethozás (decisio causae) és rendszerint a végrehajtásnak (executio) jogát tartalmazza.

1. A hol a büntetőhatóság alkotó elemei egyesítve vannak teljesnek (iurisdictio plena) a hol egyike p. o. a végrehajtás joga hiányzik, nem teljesnek (iurisdictio minus plena) nevezetnek.
2. A büntetőhatóság szükségkép azon intézkedésekre is terjed, melyek nélkülözhetetlen feltételeit vagy folyamányait alkotják, mint a bíróságok, fogházak felállításai stb.

## 520. §.

A büntetőhatóság legfőbb (iurisdictio suprema, sublimis) és alárendeltre (subalterna, vicaria, vulgaris iurisdictio) osztatik; az hazánkban a királyt (sz. István I. 5. 1222. 8. HK. II. 3. 1791. 12.) mint az ország legfőbb jogszolgáltatóját (summus iustitiarius regni) illeti, ki arra vonatkozó igazgatási és felügyeleti jogait a kir. udv. cancellaria utján gyakorolja; ezt nevében a bíróságok, melyeknek törvényesen megállapított rendjét királyi hatalmával meg nem változtathatja, a törvények és törvényes gyakorlat szerint kezelik. (1791. 12.)

1. Már a római köztársaságban a legfőbb tisztviselők (magistratus) a büntetőhatóságot a népközönség nevében gyakorolták, és csak a hadvezért háború idején, illetve a merium imperium. B l u h m e: Strafr. 102. §.
2. Legfőbb hatóságuknál fogva, melynek megalapítása a közjog körébe tartozik, királyaink a büntető jogszolgáltatás fölött ügyelnek, és öröködnék, a törvényes rend megtartása iránt intézkednek, vérhatalmi kiváltságokat adtak, a kegyelmezés jogát egész terjedelmében gyakorolják (307. §.) ótalomleveleket (menevédet) adnak, menedékhelyeket alapítanak, és eme

jogaikat a kir. udv. cancellaria által foganatosítják: — az 1848. 3. ezen ügyekre külön igazság- és kegyelemügyi ministeriumot rendelt; a monarchia.többi országai és tartományai is ebbeli felségjogaikat az igazságügyi ininisterium utján gyakorolják. C z i r á k y: Conspect. iur. publ. II. 66—72. 1. R é c s i: Magyarország közj. 237. 1. Virozsil: Juris publ. hung. specimen. II. 57—62.1. Terjedelméről tekintettel a büntettek alanyaira már fenebb szólóttunk. (101—103. §.)

3. Hajdan királyaink., valamint Európa többi fejedelmei is, maguk bírásoktak, nevezetesen a felségárulás büntetében, az 1559. 43. és 1715. 7. szerint, mely utóbbi kijelenti, hogy ezen büntett fölött a fejedelem, akár az országon kívül, akár belül magyar tanácsosaival az ország törvényei szerint ítéltet; ha azt maga nem tenné, magyar bírakat az országban rendelhet, kik a hazai törvények szerint eljárni és az ügyet ö felsége elé terjeszteni köteleztetnek; de megszüntette azt az 1791. 56.; és az 1791. 12. sarkalatos törvény általában kijelenté: „Secundum conditas hucusque aut in futurum condendas leges receptam regni consuetudinem iudicia per i u dice s absque discrimine religionis deligendos celebrabuntur.“Erdélyben a bírásokási hatalmat a fejedelem a legújabb ideig gyakorolta. R é c s i: Magyarország közjoga: 235. 1. Dósa: Erdélyi jogtud. I. 154. 1. Wenzel: Magy. és erdélyorsz. magánjog. I. 426.1.
4. A király felügyeleti jogaiból foly a törvényszékek kötelessége az igazságügy iránti jelentésekre, mire nézve legújabban 1864. máj; 13. 1043. sz. Hl. rendelte, hogy minden félév végén, legfelebb tíz nap alatt, kiszabott rovatos minta szerinti kimutatások terjesztessenek a kir. helytartótanács elé; ezen, a törvényszéki elnök és tiszti főügyész által aláírandó kimutatások első részében a fenyítő vizsgálatok, és a vizsgálat alatt álló vádlottak összes száma, másodikában névszerint azon vádlottak sorolandók elő, kiknek vizsgálataik három hónál hosszabb idő óta folyamatban vannak; a mintákat Isd. Fiiggel, H. foly. 22. sz. 59. 1. A statistikai központi bizottmány - számára az év végén történendő felterjesztésről intézkedik 1863. dec. 15. 90015. sz. Hl. E n s e l: Fény, szabályrend. 88—91.1.

### 521. §.

Az alárendelt büntetőhatóság rendes vagy rendkívüli (iurisdictiono ordinaria, extraordinaria) a mint az állandóan és folytonosan, vagy pedig egyes kivételes esetekben gyakoroltatik; a rendes büntetőhatóság törvényen vagy királyi kiváltságon, a rendkívüli bíróküldésen (delegation) alapulhat, ez utóbbinak jogát törvényeink ö felségének tulajdonítják;

(1715. 17.) az Id. Törv. Sz. I. 42. §. folytán a hétszemélyes tábla, az illető felek és bíróságok meghallgatása mellett, mindazon esetekben gyakorolja, melyekben az illetékes bíróság tiszte gyakorlatában bármi tekintetnél fogva gátolva van, vagy az bármi okból czélszerűnek mutatkozik; az ABP. e jogot az országos főtörvényszékek, illetőleg legfőbb törvényszéknek tulajdonítja. (ABT. 49. §.)

1. Hazánkban a vérhatalom a királyi hatalom kifolyásának tekintetvén, a törvényhatóságokon kívül (III. 20. 1655. 38. 1659. 16. 1723. 73. §. 2. 1791. 43.) csak királyi kiváltság alapján gyakorolathatott (privilegium iuris gladii), és a tetten kapott nagyobb büntetvőkre nézve fenállott kivételek is, utóbb eltöröltettek (III. 32. 1608. 2. 1659. 16. 1729. 35.); 1848-ig e jog összesen 304 személyt és 67 testületet illetett; (S z e m e r e: Bünt. 181. 1.) az úri hatalommal a kiváltságos vérhatalom legnagyobb részt ugyan (1848. 9. §. 4. 12; §. 4.) megszűnt, de nem teljesen, mint a be nem czikkelyezett szab. kir. városok, kerületek, és Zilah városa példái bizonyítják. (20. §. 4.)
2. A kir. kincstárt uradalmaiban különös kiváltság nélkül is illette; avérhatalom; (HI. 1799. nov. 5. 26422. st.) azon ma már gyakorlati fontossággal alig bíró kérdésre, vajjon elévülés által megszerezhető-e ezen hatalom vagy nem, Szi emen'i c,s igenleg(Fenyítő törv. 94.§.) V u c h e t i eh tagadólag válaszol, (Instit. iur. erim. 321. 1.) tekintve a vérhatalom természetét, törvényeink szellemét, (1405. I. 5, §. 2. III. 32. 1715. 48.) az utóbbi vélemény helyesebbnek tekinthető.
3. Rendkívüli büntetőhatóságot hajdan törvények is alapítanak, mint a rakonczátlan főurak megfenyítése végett, melyre a nádor illetőleg bán jogosítottak, 1659. 18. 112; — egyébiránt a király általi bíróküldésnek leginkább több hatóság összeütközése (város, megye, katonaság stb.) vagy tagjai érdekeltsége eseteiben fordult elő; hatósági összeütközés miatti delegatio példáját lsd. Palugyay: Buda-Pest leírása 113. 1.
4. Biróválasztásnak (compromissum) büntetőügyekben helye nincs, de a tárgy összefüggéséből eredt kiterjedéséről a hatóságnak alantabb szólandunk (545. §.)
5. Az ABP. 49. §. szerint az országos főtörvényszék — a közbiztonság, az illető bíróság elfoglaltsága, az eljárás könnyítése vagy gyorsítása, szükségtelen költségek elkerülése végett, elegendő fogházak hiánya miatt, vagy más fontos okokból, az álladalmi főügyész meghallgatása után más bíróságot küldhet ki; ilyenmő határozvány ellen a vádlott és álladalmi főügyész három nap alatt a legfőbb törvényszéknél panaszt tehet; ugyanezen okok

ból a legfőbb törvényszék is a büntető tárgyalás áttételét az egyik főtörvényszéktől a másikhoz rendelheti.

## 522. §.

A büntetőhatóság, tekintettel az alárendelt személyekre, közös és különösre (iurisdictio crim. communis, speciális) oszlik, a mint a polgárok minden vagy csak bizonyos osztályaira terjed, az utóbbihoz tartozik az egyházi és katonai hatóság, melyeknek körét hazánkban, alantabb határozandjuk meg. (534—535. §.)

1. Az előtt a büntetőhatóságot nemes, polgári, jobbágyira stb. osztani kellett, mi azonban újabb törvényeink folytán megszűnt. 1848. 9. 11. 23—27. Id. törv. szab. I. 36. §. H. 2. §.
2. A római katolika egyháznak az egyháziakra vonatkozó büntetőhatóságának határait nézve különböztek a vélemények (534. §.) legújabbban mint már a BT. 2. §. indítványozá, csak fegyelmi ügyekre szorítottak. Lsd. Törv. Csarn. 1864. 60. sz. (534. §.)
3. A katonai büntetőhatóságot, valóságos hadi szolgálatban álló katonákra nézve törvényeink nyíltan elismerik, de szűkebb körét szabják mint az 1851. dec. 22. csász. nyílt parancs, mely azt részletesen szabályozza, és büntetőügyekben rendes és rendkívüli osztja. (535. §.)

## 523. §.

A büntetőhatóság hazánk örvényei. szerint, csak a törvényes bíróságok által gyakorolthatatik; (520. §.) az igazság rendje és hazai intézményeink továbbá, a közbátorság és vádlottak érdekeinek képviseltetését egyaránt követelven, arra a tisztii illetőleg királyi ügyészség, mint a köz vádiás szervei, ez utóbbira pedig a védők hivatvák, miért is azokról, mint a büntetőhatóság mindannyi szerveiről, rendre szólándunk.

1. Azon törvényeink is, melyek a tetten kapott gyilkosok, gyújtogatók, erőszakos házasságtörök megfenyítését vérhatalmi kiváltság nélkül is megengedték, annak csak „observato iuris ordine“ (III. 32.) „per iuris revisionem“ (1608. 2. p. c.) helyt adtak.
2. Az ABP. 1. §. elvül kijelenti, hogy büntettek, vétségek és a bíróságok kö-

réhez. tartozó kihágások miatt senki sem büntethetik mint a: „Büntető perrendtartáshoz képest megelőző büntető eljárás után, és az illető bíró által hozott ítélet következtében“ a BE. 2. §. pedig azzal öszhangzólag következőkép nyilatkozik: „A bíróság által a büntetőtörvények szerint kimondott ítélet nélkül, senkit büntetni nem szabad.“

3. Müller: Dissert, d. iurisd. criminali. Jenae. 1685.

Engelbrecht: De iurisd. superiori v. alta et infer, v. bassa..

Helmst. 1709. 2. kiad. 1738.

En d t n e r: Diss, de symbolica possess, iurisd. crim. Altd. 1712.

G ö c k e l: De formis iurisd. crim. apud germ. Altd. 1735.

M y l i u s: Diss. de privatione iurisd. ob eius abusum. Lips. 1755.

Krause: Diss. cont. observ. de eo quod extrem. est in iurisd. crim.

Vittenb. 1762.

Hanes en: De. iurisd. Giesae. 1773.

L o b e t h a n: Versuch einer syst. Entwiki. d. ganz. Lehre v. der Gerichtsbarkeit. Halle 1773.

Meister: Vollstaend Einl. z. peinl. Rechtsgelehrth. Gött. 1776.

Reuss: De iurib. ac. obligat. spec, in exerc. iurisd. crim. Stuttg. 1787.

Kleinschrod: Vollst. Einleit. in die Lehre v. peinl. Gerichts. Frankfurt 1812.

## MÁSODIK FEJEZET.

A büntető bíróságok szervezete.

ELSŐ CZIKK.

Közös bíróság.ok.

Első Czim.

*Alsó törvényszékek.*

524. §.

Büntetőbíróság (indicium v. forum criminale) alatt a büntetőhatóság gyakorlatával felruházott személyeket értjük, azok a mint egy vagy több bíróból állanak egyes vagy társas (collegiatum indicium), hatóságuk köréhez közös és külön, (fora communia, specialia), fokozatához képest pedig alsóbb és felsőbbekre (fora inferiora, superiora) oszthatók, hazánkban a szorosabb értelemben vett büntetőhatóság (518. §.) csak bírói testületeket, törvényszé-



keket illet; és a közös alsóbb büntetőbírókat a vármegyék, szab. kir. városok, és szab. kerületek törvényszékei képezik.

1. Hazánk törvényszéki szerkezete számos változáson ment keresztül, melyekről a régebbi időre nézve Isd. B a r t a l: Comment. I. 317—338. C. H. 56—59. Hl. 32—41. 1, A fehebb említett legújabb törvénykezési alapelvek mindazáltal foganatba nem vétettek (375. §.)
2. Rendőri és másnemű kihágások (87. §. 4.) bírászkodására hazánkban js egyes bírák hivatvák (1840. 9. Id. Törv. Szab. H. 6. §. kir. udv. rend. 1863. marc. 16. 391. sz.) és ugyanaz áll az ABP. szerint is.
3. A közös és külön bíróságok közti különbség hatóságuk körétől függ, (521. §.) alsóbbaknak az első, felsőbbeknek a rends zerint másod- és harmad folyamodásban ítélő törvényszékek neveztetnek, minthogy vannak büntettek, melyekben kivételként a királyi tábla, mely rendesen felebbvíteli bíróság, első folyamodásban ítél. (530. § )
4. A BE. 8. §. a büntetőhatóságot ugyancsak azon törvényszékekre, a rendőri kihágások megfenyítését pedig Told. 6. §. (csekély kivétellel) egyes bírákra bízta.

#### 525. §.

A megyei törvényszék rendes elnöke az alispányok egyike, vagy helyettese (Id. Törv. Szab. I. 27. 40.§.), tagjai több táblabíró, esküdt, jegyző és tiszti ügyész; a táblabírók számára nézve szétágazott a gyakorlat; az 1527. 6. tizenkét megyei fenyítő bíró választását rendelé; rendesen mindazáltal. e törvényszéken az elnökön, jegyzőn és ügyészen kívül négy táblabíró, szolgabíró és esküdt vettek részt; tizenkettőn több megyében a főbenjáró és nemesek büntetőperei végeldöntésénél alkalmaztattak; az Id. T. Szab, előbbi törvények nyomán indulva, (1840. 22. §. 6. 1848. 11.) a megyei törvényszékeket állandósították, és habár a bírák számát meg nem állapíták, jogérvényes határozathoz az elnökön kiyül négy törvénytudó és állandó tag hozzájárulását rendelék; újabb kir. szabályrendeletek a

fenyítő ügyek gyorsabb elintézése tekintetéből két rendes ülnököt, a szolgabíró és esküdtjét, a szavazók négyes számának kiegészítésére elégségeseknek, az alispányokat pedig, mennyiben tulterhelhetnének, törvényes elnöklei joguk fentartatása mellett, rendes helyettes elnök által pótolandóknak jelentették ki. (Udv. rend.

1862. aug. 22. 9721. sz. decemb. 8. 19,281. sz.) Etörvényeszek fenyítő hatósága első folyamodásban a megye egész területére és minden lakosaira terjed, egyedüli kivételével a szab. kir. városoknak (1655.38.1659.

16. 1729. 35. 1791. 43. 184.8, 9. lí. 23.). Hason szerkezetű és hatáskörű Kóvár vidékének alkapitányi elnöklet alatt tartatni szokott törvényeszeke. (1836. 21.)

1. A főispányok, mint a megye főjogszolgáltatói, hajdan a törvényeszekeken is elnököltek; később csak kivételként történt, és ezen joguk iránt 1344. —7. heves viták támadtak; a megyei törvényeszekek eredetéről Isd, P a l u g y a y: Megyerendsz. I. 199—201. 1.
2. Az elnökséget legtöbb megyében rendszerint a másod alispány vitte; a táblabírákat vagy az hitta meg, vagy újabb időben az 1527. 6. nyomán a főispány által nevezett táblabírák sorából. a inegye közönsége választó; azok a megye pénztárából két pengő forintnyi napi díjt húztak; némely megyékben (Arad, Bács, Bihar, Po'segában, Verőcze, Szerem, Kőrös, Temes, Torontói, Krassoban, Csongród, Csanód, Mosonban) fizetéses táblabírák (2—4) is voltak. Pál úgy ay: Megyerendsz. I. 201. 1. II. 181. 1.
3. A bírák számának maximumát, az Id Törv. Szab. I. 27. §. tekintettel a megyei autonómia jogkörére, nem állapította meg; újabban Pest-Pilis-Solt t. e. megyében a középpontin kívül, még Kecskeméten és Kalocsán is állítottak fel fenyítő törvényeszekek.
4. Kihágások esetében a bíraskodást megyékben rendszeren a szolgabíró gyakorolja, (526. §. 2.) és azt Pest megyében 1795. jun. 15. 214. sz. szabály is megerősíté; hogy a rendőrségi kihágásokon kívül, ide a gyakorlat és királyi szabály rendeletek (kir. udv. rend. 1863. marc. 16.-391. sz. Hl. 1863. máj. 7. 33657. sz.) a csekélyebb jogsértéseket is számítják, fenebb érintettük (87. §. 4.), de a határvonalok kijelölése iránti kérdésre igen helyesen jegyzé meg Z s o l dós: „Erre ismét csak gyakorlat után, ismét csak bizonytalanul tehelhetni, hogy annak meghatározása a bíró okos belátásától függ... Válaszsa hát a szolgabíró is a legkevesebbet és így anynyi sommáig, meddig bármely jobbagyi bíróság ítélet u. m, 12. forintig,

és ehhez képest az 1840. 9. hasonlatosságára . . .; hat napi fogságra 8 is Ítélni minden fenakadás nélkül; sem a mezei rendőrségi, sem más a törvény által világosan kiszabott esetek ide nem értetvén.<sup>u</sup> Szolgabírói hivat;

I. 78. §. A testi fenyítékről fenebb szólottunk (198. §.); másod folyomódásban ily esetekben a megye törvényszéke ítélni. Id. Törv. Szab. 6. §.

5. A BE. szerint a megyei törvényszék a másod alispány, mint elnök és tizenkét rendes ülnökből áll; azok közül hat fizetéses állandóan a törvényszék helyén lenni tartozik, hat pedig a megye közönsége által választottak sorából, három három hónapra napi díj mellett berendelendő. Az ítélethezárta két tag szükséges. BE. 53—55. 1.

## 526. §.

A szabad kir. városok törvényszékei a bíró elnöklete alatt több városi tanácsnok, jegyző és tisztii ügyészből állanak; kir. szabályrendeletek azelőtt a büntető ügyeket az összes tanács (in plenomagistratu) előtt tárgyalandók és eldöntendőknél rendelék (HL 1761. aug. 1. 1771, május 14. 5311. sz.); jelenleg az elnökön kívül még két, halálos vagy azzal felérő büntetés kimondásánál és kihágási felebbezések tárgyalásánál (525. §.

4.) négy törvenytudó bíróság, mindenkor pedig tollvivő is kívántatik; (kir. udv. rend. 1863. marc. 16.391. sz.) büntetőhatósága azelőtt polgárai és nemnemes lakosaira, (III. 10. 19. 20. 1659. 16.) jelenleg osztálykülönbség nélkül a város egész határára és azon létező egyénekre terjed, a megyék székházai egyedüli kivételével; (1848. 23. Id. Törv. Szab. I. 36. §.) miért is, habár azok rendes lakói a városi törvényszék bírósága alá tartoznak, bírói határozatai végrehajtására azoknak helyiségein, az illető megye törvényszéke megkeresendő. (Kir. udv. rend. 1863. juh 23. 11330. sz.) A kir. szab. városokkal hason hatósággal bir kir. kiváltság alapján Zilah szabadalmas városa is. (Udv. rend. 1862. jun. 10. 8795. Hl. 1862. jul. 5. 40070. sz.)

1. Ezen hatósággal élnek a be nem czikkelyezett szab. kir. városok is; a rendezett tanácsú városok azonban büntettek és vétségekre nézve fenyítő hatósággal felruházva nincsenek, és lakosaik e tekintetben az 1848. 9. 11 §. 4. értelmében, első folyamodásban a megyei törvényszékek alá tartoznak. Kir. udv. rend 1864. dec. 29. 22280. sz. Nagyváradra ítéletileg kimondta azt a kir. tábla 1861. nov. 20.845. s 706. sz. 1861. nov. 22. 1096. sz. úgyszintén Liptó Sz. Miklósról stb. Törv. Csarn. 1862. 14. 16. sz.
2. Kihágások bírálására a «zab. királyi és rendezett tanácsú városokban a törvényszék kebeléből törvénytudó bíróság tollvivővel rendelendő ki; míg a szorosan vett rendőri kihágások a kapitányi hivatal köréhez tartoznak; másod folyamodásban azokra nézve a szab. kir. vagy rendezett tanácsú városok törvényszékei ítélnék, és ez utóbbiaknál is, ez esetben határozathozatalra elnök, négy törvénytudó bíró és tollnok jelenléte szükséges. Ud. rend. 1863. marc. 16. 391. sz. 1863. apr. 11. 5422. sz.
3. Zilah városa Nagy Lajos királytól 1370. nyert, és több fejedelem által megerősített kiváltságánál fogva, nem csak vérhatalommal bírt, hanem belügyeit a megyétől függetlenül kezelte, és ezen jogaiban a fenebb idézett felsőbb rendeletek által meghagyatott. Függetl. J. foly. 42 sz.
4. A BE. a szabad kir. városok fenyítő törvényszékeit a főbíró elnöklete alatt hat fizetéses és hat fizetésiden ülnökből alakítá; kikhez még tizenkét helyettes járult; ítélethozásra hét tag jelenlétét kívánja.

### 527. §.

A szabad kerületek közül a j á s z-k u n kerületek első folyamodása büntetőbíróháza, a hármass kerületi fenyítő törvényszék, mely a nádori főkapitány vagy alkaptány elnöklete alatt, a kerületi kapitányok és táblabírák, jegyzők és ügyészből alakul; és mivel a három kerület a vérhatalommal külön megadományoztatott, mindegyikének részére külön tartatik; hatósága a kerületek területe és minden lakosaira terjed. (1751. 25. 1791. 25. kir. kivált. 1745. máj. 6. art. 7. 9. 1751. szabály. 22. pont. Id. Törv. szab. I. 37. §.)

1. Az 1745. kir. kiváltság 9. a szab. 11. cz. a szükséghez képest, más törvénytudó bírák meghívását is rendelik (*convocatisque in quantum necesse fuerit e medio districtuum vei aliunde etiam iurisperitis viris.*)
2. A kerületek vérhatalmára vonatkozólag az 1745. kiváltságlevél mondja: „*Insuper ex speciali et nova regia gratia et munificentia nostra, iisdem praefatorum trium districtuum incolis et inhabitatoribus etiam ius gladii s e-*

orsivé in quolibet districtu . libere exercendum clementer superaddendum et concedendum esse duximus.“ Az 1791. országos választmány egyesítendőnek, az 1827. azonban tekintettel a kerületek viszonyaira, fenntartandónak javallottá.

3. A kerületi fenyítő törvényszéktől, mely a Jászság részéről Jászberényben, a Nagykunságéről Karezagon, Kiskunságéről Félegyházán tartatik, kiváltságuk szabályaik értelmében a nádorhoz vagy kir, helytartóhoz, mint legfőbb bírójukhoz (1485, 11.) nem létében a királyi kúriához történik a felebbvitel. Kiválts. 9. Szab. 9. cz. (533. §. 5.)

## 528. §.

A h a j d u kerületben a kerületi törvényszék a *fő- vagy* alkapitány elnöklete alatt, a kerületi táblabírák, jegyző, tiszti ügyész, a városi hadnagyok és jegyzőkből alakul .; a büntető ügyeket első folyamodásban Ítéli; (1848. 26. Id. Törv. Szab. I. 37. §.) A XVI. szepesi város kerületében első folyamodásu büntetőbíróság a kerületi törvényszék; elnöke a tartományi gróf (comes vagy grafius provinciáé), tagjai a kerületi táblabírák, a városok legalább öt küldöttje, a kerületi jegyzők és tiszti ügyész; hatósága á XVI. város területére és lakosaira terjed; — (kir. kiváltság 1778. jun. 5. Hl. 1774. sept.

9. 3555. sz. 1836. dec. 20. Id. Törv. Szab. I. 37. §.) végül a n a g y- k i k i n d a i szabadalmas kerület, mely kiváltságos vérhatalma, gyakorlatában meghagyatván, azt a kerületi főbíró, tanácsnokok, jegyző és tiszti ügyészből álló kerületi tanácsa által gyakorolja (udv. rend. 1863. rriarcz. 5.20,449. sz. Hl. marc. 29.23,880.). A túr mezei nemesek közönségének grófi széke (ispáni szék, sedescomitalisvagy spanalis), a fiumei és bük- it ári szab. tengerkereskedési kerületek kapitányi törvényszékei, (1723. 92. 1741. 60. 1791. 61. 1836. 19. 1848. 27.) a kapcsolt részek változott bírósági szerkezeténél fogva, jelenleg fen nem állanak. A kerületi tör-

vényszékek határozataira szükségelt bírák számára, a megyei törvényszékeknl érintett szabályok irányadók (528. §.)

- 1.A hajdúkerület, eredetét Bochkay István erdélyi fejedelemtől vette, szerkezete számos királyi kiváltságon és saját szabályain gyökerezik, és az 1791. 25. által megerősített; Kelemen, Szlemenics szerint \*a városok jegyzői döntő szavazattal nem bírnak, Kelemen: Instit. iur. priv. I. 219. §. Szlemenics: Elem, iuris. civ. IV. köt. 13. §.
- 2.A kikindai kerület, mely az előtt Torontálmegye hatósága alatt állott, 1863. jul. 5. udv. rendelet által az alul kivétetvén, előbbi kiváltságos állásánál nagyobb hatáskörrel Hibáztatott fel. Lsd. E n s e'l: Polg. eljár, szabályi. 151. 1.
- 3.A kapcsolt részekben némi módosítással az 1853. törvényszéki szabályzat irányadó. A turmezei nemes közönségnek (universitib nobilem carapi Turopolya) törvényszéke, a kerületi gróf (comes terrestris) vagy helyettesének elnöksége alatt, legalább négy táblabíróból jegyző és tiszti ügyészből állott; és a kerület kiváltságainál fogva büntető hatóságát nemes és nem-nemesek fölött, és pedig törvényes bizonyság nélkül gyakorolta. Lsd. az 1842. Ország, választm. 29. ülés, jegyzőkönyv, 56. 1. és ezen érdekes kerületről egyáltalán Palugyay: Megyerendsz. IV. 234—76.1. F r a n k: Közigazság, törv, II. 807—810. R é c s i: Magyarország. közjoga. 503—505. 1. Virozsil: Magyaron Nyilvánj. 274. 1. és Turmező címü értekezésemet az 1842. Athenaeum II. 26. sz.
- 4.A f i u m e i kerület kapitányi törvényszéke -a fő- vagy alkapitány elnöksége alatt, legalább hat patricius tanácsosból és jegyzőből állott (1836. 19.) az előadói tisztelet az igazgató bírák egyike teljesítette (ludex-Rector); hason szerkezettel birt a bukkári kapitányi, törvényszék; az 1848. 27. mindkét törvényszék rendes elnökségét az alkapitányra ruházta, és valamint már az 1836. 19. a fiumei, úgy a bukkannak hatóságát is a kerület minden lakósaира kiterjeszté.
- 5.A BE. Kövárvidékét, a jászkun, hajdú, túrmezei, fiumei, bukkari és szepesi városok kerületeit büntetőhatósággal ruházván fel, a szavazók számára nézve a fenebb érintettekkel (526. §. 5.) hasonló intézkedéseket tartalmaz. BE. 8. 56—62. §.
- 6.-A megyei, városi és kerületi törvényszékek rögtönbíróági hatóságáról alantabb szolándunk.

### 529. §.

Az ABP. szerint a büntetőhatóságot büntettekre és vétségekre nézve, az első folyamodásu törvény szé-

kek gyakorolják, azok közül minden koronaországban a politikai országosi hatóság (helytartóság) székhelyén létező országosba többiek kerületi törvényszékeknek neveztetnek; hatáskörük egyenlő, és csak abban különbözik, hogy a felségárulás: a felség és császári ház tagjainak sértése, és a közcsendháborítás büntetetei, az egész koronaországba'n kizárólag az előbbi illetősége alá tartoznak; e törvényszékek büntetőügyekben előülő, két bíró és jegyzőkönyvvezetőből álló gyűlekezetben tárgyalnak és határoznak, oly büntették végtárgyalásánál azonban, melyekre a törvényben halál vagy öt évnél, hosszabb börtönbüntetés van szabva, előülő, négy bíró és jegyzőkönyvvezetőnek jelen kell lenni; a büntetőtörvényben foglalt kihágások fölött, az összes eljárási a.járásbíróságokat illeti, melyek azt egyes bírák által teljesítik; a fővárosok rendőri kerületében, meghatározott kihágások a biztonsági hatóság alá tartoznak, egyébiránt minden büntetőbíróság hatósága egész járására és annak kerületében létező személyekre, terjed, a területenkiyüliség jogával élő (10Í. §. 2.) és katonai személyek (353. §.) kivételével. (ABP. 7—17. §.)

1. A büntettek és' vétségek fölötti vizsgálatra minden koronaországban több járásbíróságok, meghatározott kerülettel rendeltettek ki, melyek fölött a felügyelet és vezérlés az illető törvényszéket illeti. ABP. 10. 14. §.
2. Öt bíró akkor alkalmazandó, ha a perbefogatósi határozat tartalma szerint az érintett büntetések szóban vannak, ha az csak ke'sőbb a végtárgyalás folytatna alatt tűnnék ki, a szavazók száma szaporítandó. MR. 1857. jan. 9. és oct. 27. BTL. 11. 206 sz.
3. A fővárosi rendőrség bíraskodása alá tartozó kihágásokat, az 1854. máj, 11. és 1858. jun. 20. rendeletek megszüntetésével, az 1862. oct; 22. törvény szabja meg. BTL. 72. sz. A bejelentési kihágások (Meldungsvorschriften) mindenhol a közigazgatási illetőleg rendőrségi hatóságokhoz utasítottak, 1858. apr. 2. MR. által. BTL. 51. ''
4. Horv^t-Tótországban a .bíróságok szerkezete a kifejtettel azonos, de az első folyamodása törvényszékek far. megyei törvényszékek, a járás bíróságok szolgabíróságoknak czímeztetnek.

Második czím.

*Felstörvénszékek.*

530. §.

Az ország -felső közös büntető törvénszékei a királyi ítélő, és a kir. hétszemélyes tábla, mindketten a kir. k u r i a alkotó elemei; az első a kir. személynök (Personalis Praesentiae Regiae in Judiciis Locumtenens) elnöksége alatt (1507.4.1514. 15.1715, 6. 1765.

5.) két főpap, két főúr, alnádor, alországbiró, négy ítélőmester, a királyi ügyek igazgatójából és negyvenegy rendes, közöttük két érseki, (1557. 13. 1567. 26.) és néhány számfeletti táblabiróból áll; bűnvádi ügyekben rendszeren másod folyamodásban, (III. 7. 1729. 28. 29. 1791. 43. §.2.) a felségárulás és felségsértés, a hűtelenség, béketörés, sz. korona elleni hamis esküben és egyéb becstelenséggel sújtott, és az országgyűlési szabad ótalóm (menevéd, salvus conductus diaetalis) sértésével járó büntettekben (1723. 7.) első folyamodásban Ítélj (1791. 56. 1459. 9. 1462. 3. HK. I. 123. II. 52. Id. Törv. Sz. I. 29. §.); a büntető ügyek tárgyalása és eldöntése azelőtt két (1807. 9.) jelenleg több tanácsban történik; érvényes határozathoz kilencz tag jelenléte szükségeltetik, netalán hiányzó tagok helyettesítésére az elnökség fel van hatalmazva; (1723. 25. 1807. 9.§. 1. kir. leír. 1862. oct. 11. 16496. sz.) legújabb kir. leiratoknál fogva (1864. junius 23.11093. sz.) atörvénykezés gyorsítása czéljából a törvényhozás ebbeli intézkedéséig, táblai és oly bűnvádi perek, melyekben halálos büntetés alkalmazásáról szó van, elnök és nyolcz szavazóból, a kir. tábla másod bírósági ellátása alá tartozó



más bűnügyek azonban, elnök és négy szavazóból álló tanácsokban tárgyalandók és elintézendők. Ezen főtörvényszék hatósága kiterjed az egész országra, a felségárulás és hűtelenség eseteiben hazai törvényeink szerint annak kapcsolt részeire is (II. 65. 1751. 56.), melyekben egyébiránt a királyi táblával hasonló hatósággal a báni tábla bírt; ez a bán vagy helytartójának (Exc. Officii Banális Locumtenens) elnöksége alatt, két főúr, egy főpap, albán, ítélmester, négy rendes, és több kevesebb számfeletti bírakból állott. (1723. 27· 1807. 9.)

1. A kir. kúriának harmadik alkotó eleme 1840. óta (1840. 15. II. §. 16.) a kir. váltó fel törvén y s z é k, mely büntetőhatósággal nem bír, de a csőd hamissága vagy véttségének ténykérdésében másod bíróságilag ítélt 1844. 7. (516. §.)
2. Az elnökséget a személynök, főurak, alnádor vagy alországbiró, akadályoztatásuk esetében az egyes tanácsokban a legidősb táblabíró viseli, (kir. leír. 1864. jun. 23. 11093. sz.); 1848. előtt rendes bírának száma tizenhatsz, számfelettieinek tizenkettő volt; személyzetéhez még tíz tükár, 25 fogalmazó, 25 joggyakornok, segédhivatali fő és aligazgató, hat igazgatói segéd, húsz imok, tizenkét járulnok, fő s allevéltárnok, s szegények ügyvédje tartozik. — Első folyamodásilag ítéendő táblai pörök teljes, rendszeren 14—15, legújabbban 9 tagból álló ülésekben vétetnek fel.
3. A kir. tábla első folyamodásu bíraskodása alá tartoztak hites jegyzőinek (inrati tabulae regiae ind. notarii) a törvényszakok alatt elkövetett büntettei, (Hit. jegyz. szab. 1776. oct. 25. 1798. sept. 28. §. 16. Hl. 1776. oct. 31. 5648. sz.); mi azonban a hites táblai jegyzők intézményének megszűntével gyakorlati alkalmazását veszítette; hozzá járul az 1848. 23. §. 2 általános intézkedése.
4. Az érintett büntettek kivül, még a becstelenséggel sújtott (223. §. 3. 91. §. 3.) és országgyűlési menevéd sértésével járó minden vő t s é g e k, azonfelül a közvétések közül a vérhatalmi visszaélések, (1715. 48.) országgyűléstől elmaradás vagy engedelem nélküli eltávozás, a kormányzések sértegetései, a magánvétések közül pedig (91. §. 3.) a nagyobb hatalmaskodás, és levéltartóztatás örökös szavatosság esetében, a kir. tábla első folyamodásu bíraskodása alá tartoznak. Id. Törv. Sz. I, 29. §. F r a n k: Közigazság törv. I. 720. 734. 1. H. 772—788. 1.
5. Habár a levélhamítás büntetése becstelenség, a mennyiben az a pör folyamában kitűnnék az 1723.12.nyomán.a kereset e büntetésre a,megyei törvényszék előtt is megindítható (Sent. 9. ad poén, inf.); ugyanez történt hűtelen gyámra nézve is, a tisztí ügyész felperessége mellett Sent. 14, ad exig. rat.

tutoris; hogy pedig újabb gyakorlatunknál fogva mint a levélhamisítás, úgy a hamis eskü eseteiben, az alsóbb törvényszékek a kir. kúria által helybenhagyott szabadság-büntetéseket szabtak, maga helyén érintették (375. 511. §§)

6. Harmad folyamodása bíróságként ítél a kir. tábla a megyei, szabad, kir. és rendezett tanácsú városok törvényszékeiktől fellebezett kihágási esetekben, melyek az utóbbiaktól is, felülvizsgálat végett nem a megyei törvényszékhez, hanem a kir. táblához terjesztendők. Udv. rend. 1861. dec. 29. 22280. Füg. II. 62. sz. 228. 1.
7. A báni tábla 1861. marc. 27. legf. határozattal visszaállítva, jelenleg külön elnök, egy. egyházi és több világi bíróból áll, és bűnügyekben a es. kir. főtörvényszékek hatáskörével bir. A kapcsolt részek ítélmesterének hivatala, melyre a választás a bán kijelölésére országos közgyűlésen történt, mindeddig be nem töltetett. Az albánról Isd. 531. §. 4. Erdélyben jelenleg a kir. ítélő tábla Marosvásárhelyt, és a nagyszebeni főtörvényszék a Szászföld számára képezik a másod folyamodású bíróságokat. Az erdélyi törvényszékek előbbi szerkezetéről Isd. Dózsa: Érd. Jogtud. III. 31—64.  
I. W e n z el: Magy. és érd. magánj. I. 426—433.
8. A BE. szerint a felségsértés, hűtelenség, pénzhamisítás, király személye elleni sértő kifejezések büntetteiben első bírósága törvényszék a királyi tábla; ítélethozásra az elnökkel 19 tag elég; egyéb bűnügyekben annak külön osztálya, a kapcsolt részekben a báni tábla képezik a másod folyamodású bíróságot; ítélethozásra kilencz tag elégséges. BE. sz. 65—67. §.

### 531. §.

A hétszemélyes tábla törvényes elnöke az ország nádora, akadályozása esetében az országbíró; tagjai az ország primása, kir. főtárnokmester és több, jelenleg harmincz egyházi és világi közbíró, kikhez négy váltóügyi előadó járul; — (1635. 14. 1655. 41. 1723. 24.1741. 24.1840.15. II. §. 13.1844. 6.) mint az ország legfőbb törvényszéke, a kir. táblától és azelőtt a bánitól is felebbezett bűnügyeket, utolsó folyamodásban és pedig az ügyek gyorsítása végett több tanácsban ítéli (Id. Törv. Sz. I.§. 29.), ő felsége által a közbírák közül nevezett tanácselnökök alatt; jogérvényes határozataira törvény szerint tizenegy bíró jelenléte kívántatik, a hiányzó szavazók helyettesítése az elnök jogköréhez tar-

tozók, (1723. 24.) legújabb kir. leirat folytán (1864. június 24. 11.093. sz.) a törvényhozás intézkedéséig bűnvádi perek; melyekben a halálbüntetést a tiszti ügyészek keresetében követelte, habár attól utóbb el is állott, vagy azt a bíróságok egyike kimondotta elnök és tíz szavazó, más büntetőügyek pedig elnök és hat bíróból álló tanácsokban tárgyalandók és elintézendők. A váltóügyeken kívül, az előadás tisztében a kir. tábla tagjai járnak el (1807. 9. §. 3.), melylyel a tanácsjegyzőkön kívül, segéd személyzete is közös (530. §. 2.)

1. Ezen táblának, mint névé mutatja, eredetileg hét bírója volt (1406. 68. 1492. 42. 1635. 45. stb.) azok az 1723. 24. és 1741. 24. által annyiban szaporítalak, hogy az az előiülön kiviül tizenhatszaz volnának; a főpapok közül a primással azelőtt öten, jelenleg négyen vannak; az elnökséget a rendes elnökök helyett azelőtt mindig ő felsége által arra felhatalmazott országzászlós viselte, mit a törvényes szerkezetét visszaállító 1790. marc. 5. 8044. sz. Hl. régi törvényes gyakorlatra hivatkozván („iuxta legalem vetustam consvetudinein“ „pro vetei' i legali usu“) megerősített.
2. Az Id. Törv. Sz. 29. §. az ügyek szaporodásánál fogva reudelé: „Hogy mint eddig a váltó, úgy ezentül a fenytő és úrbéri ügyek is külön szakosztályokban legyenek elintézhettek a szavazók helyettesítésének jogát az országbíró legújabbán is gyakorolta. A birókiildés jogát is e tábla tizenegy tanácsban^ foganatosítja.
3. A hétszemélyes táblának négy tanácsjegyzője és elnöki irodája van; ítélet-íé velei valamint a kir. tábláé ő felsége nevében a kir. szejnelynök és előadó táblai bíró aláírásával adatnak ki.
4. A jász-kun kerületekből kiváltságaik értelmében a bűnügyek is a nádor mint legfőbb, bírójukhoz (kiválts. 1. pontja szabály 7. 8. 9. cz. ) felebbeztettek, és csak a nádori méltóság üresfedése esetében a kir. kúriához. — Az 1862. Szervezett hofvát-tótórszági hétszemélyes tábla a bán, vagy albáni ezimet viselő másod elnök alatt három bíróból, áll; a szavazóknak a ABP. szerint megkivántatott számát (532. §.) a bántáblai ülnökök pótolják. Erdély számára legújabbán Bécsben székelő legfőbb törvényszék állította fel.
5. A BE. 68. 69. §. szerint a hétszem, tábla mint az ország és kapcsolt részei főtörvényszéke a kir. tábla előtt megindított büntetőperekben (530. §. 8.) az elnökkel együtt huszonegy, egyébiránt tizenegy szavazóból álló osztályokban íté.

## 532. §.

Az ABP. szerint a büntettek, vétségek, és a bíróságok köréhez tartozó (529 §.) kihágások fölött, másodfolyamodásilag az országos főtörvényszékek, és pedig kihágásoknál elnök és két bíró, büntettek, vétségeknél rendszerint elnök és négy bíró, felségárulás és a törvényben halállal sújtott büntettek végtárgyalásai fölötti határozatoknál elnök, nyolcz bíróból és mindenkor jegyzőkönyvvezetőből álló gyülekezetben Ítélnék; harmadbíroságilag a legfőbb törvényszék Bécsben, és pedig az esetek a főtörvényszékeknél érintett különbségéhez képest, elnök és négy, hat, illetőleg tiz, bíró és jegyzőkönyvvezetőből álló tanácsokban határoz. (ABP. 18. 19. §. Csász. rend. 1858. máj. 3. §. 16. BTL. 68. sz.)

J

»

1. Csász. kir. főtörvényszék van tiz és pedig Bécsben Ausztria és Salzburg, G r a t z b a n, Stájerben, Karinthia és. Krajná, T r i e s t b e n Triest, Görz, Gradiska, Istria, Innsbruckban, Tyrol és Vorarlberg, P r á g ában, Csehország, B r ü n n b e n, Morvaország és Szilézia, Krakóban, nyugati, L e m b e r g b e n, keleti Galliczia és Bukovina, Z á r á b a n, Dalmatia, Velencéében, a velencei királyság számára.
2. Ha a főtörvényszéknél elegendő szavazó nem lenne, a kiegészítésre megkivántató szám az alárendelt bíróságok tagjaiból alkalmazandó, egyébiránt minden bíróságoknál a szavazók számának a' meghatározottnál sem több, sem kevesebbnek nem szabad lenni. ABP. 18., 20. §.

**MÁSODIK CZJKK.**

K ü l ö n bíróságok.

## 533. §.

Hazánk alsó külön bíróságai azelőtt nagyobb számmal voltak, de újabban'á viszonyok változtánál fogva, jobbadán megszűntek; nevezetesen a pallosjoggal bíró urodalmak úriszékei, (521. §. 1.) a földesúr, vagy helyettesének elnöklete alatt több általa meg-

hívott, legalább négy törvénytudóból és a törvényes bizonyyságból (testimonium legale, szolgabíró és esküdtje) alakultak; (1729. 28. 45.) de az úrbéri viszony elenyészttével megszüntettek (1848. 9. 11.); az egyházi nem esek, vérhatalommal élő bíróságai; ide tartoztak a primási nemeseknek, a megyeiek idomára szervezett vajkai, verebély-sz. györgyi és érsekiéli törvénytudószekei; a zágrábi püspök és káptalan udvarbiráinak (comes curialis) törvényes bizonyyság közbenjöttével tartott kiváltságos fenyítő szekei; melyek az egyházi nemesek intézményével megszüntek, (ösiségi ny. par. 1852. nov. 29. BTL. 247. sz. MR. 1855. febr. 3. BTL. 27 sz. Id. Törv. Szab. I. 20. §.); a magyar kir. tudományegyetemnek, elnök négy bíró és törvén} es bizonyyságból álló büntető törvénytudószeke, (sedes iudiciaria reg. universitatis) hatósága az egyetem kiváltságai és felsőbb rendeletek szerint annak polgárait a tanév folyama alatt terjedt; (HL 1816. febr. 13. 4195. sz.) és mindaz 1848. 23. §. 2. az Id. Törv. Szab. I. §. 36. által megerősített intézkedésénél, mind felsőbb szabályrendeleteknél fogva megszűnt. (Egyet, tan- és fegy. rend. 1850. oct. 8. §. 65—67.) Mint felsőbb külön törvénytudószekek a nádornak már említett bíróságán kívül, (531. §.4.) az egyházi nemesek bűnügyeire nézve, a zágrábi püspök és káptalannak meghívott törvénytudókból álló felebbviteli és az ország primásának hasonlóan ily módon alakított fel- és legfelsőbb ítélőszekei említendők; ez utóbbtól felülvizsgálati folyamodásnak helye nem vplt.

1, A kir. váltótörvénytudószekek mint külön ügyi bíróságok a büntetőjogban csak annyiban említendők, mennyiben a váltóhamisítás ténykérdését rendszerint ők döntenek el,<sup>1</sup> (610. §i)

2. A primás egyházi nemesei fölött gyakorlóit bírósági hatalma királyi kiváltságokon, nevezetesen IV. B. él a király 1263. évi több ízben megerősített kiváltság levelén alapult, minél fogva bűnügyekben első fenyítő (sedria criminalis) fellebbviteli (forum appellationum eriminalis) és felülvizsgáló (forum superrevisorium eriminalis) törvényszéke létezett. Lsd. B. a. r. t. a. 1: Comment. I. 352. 1. Frank: Közigaz. törv. II. 806. 1. Török: Magy. orsz. primása II. 33. 34. 1.
3. Azágrábi püspök és káptalan udvarbírói székein a törvényes bizonyosság jelenlétét királyi szabályrendeletek hagyák meg; régi kiváltságaik értelmében azoknak felförvényszékeitől a felebbvitel nem a báni, hanem a királyi táblához ment, és azt újabb szabályrendeletek is megerősíték. K. udv. rend. 1806. aug. 29. 1813. aug. 12. 7498. sz. dec. 3. 14817. sz. Frank: Közigazság törv. II. 806. 1.
4. A magy. kir. egyetemet testvérintézetei minden jogaival, és így vérhatalommal is II. Ferdinand király 1635. oet. 28. kiváltságlevelében ajándékozta meg; az egyetem és Nagyszombat kir. városa közt az iránt támadt és többször megújult súrlódásokat a nádor közbenjárásával 1643. kötött és ő felsége által mind akkor, mind 1669. ismételve megerősített egység egyenlítette ki, a szerint az ítéletek végrehajtását a város eszközölte; (K. a. z. y: Hist. Kegni. Hung. Tyrn. 1741. II. köt. 42—46. és 61—64. 72. 73. 1.) a büntetőhatóságot az egyetem átalakításáig a felség által nevezett egyetemi bíró társakkal gyakorlá; Mária Terézia 1780. évi nagy szabadalom levele és több k. rend. (Hl. 1807. jul. 14. 13873 sz. 1808. jan. 4. 61. sz.) e jogot újra megerősíték; az érintett 1816. kir. szabályrendelet szerint e törvényszék az egyetem alelnöke vagy jogi kara igazgatójának elnöksége alatt két egyetemi jogtanár, és két meghívott törvény tudóból állott, az előadó tiszttét közalapítványi ügyész értesítő szavazattal viselte. A 1848. 23. és Id. Törv. Sz. I. 36. §. a városok büntetőhatóságát, minden határaitban levő egyénekre különbség nélkül kiterjesztvén és az Egyet. fegy. rend. 65. 67. §. az egyetemi tanulókat, polgárilag bűnös cselekvényeire nézve a közhatóságok alá rendelvén, megszüntettnek tekintendő. V u c h e t i e h: Instit. iur. erim. 329. 339. 1. W e n z e l i Magy. és erdély magánj. I. 425. 1.
5. A nádori bíróságot mint a jász-kun kerületek legfőbb törvényszékét az Id. Törv. Sz. ugyan kifejezetten nem említik, abból azonban végleges megszüntetését a nádori méltóság betöltése esetében is, következtethetőnek alig vélem.
6. Mint felsőbb külön bíróság' működött a magyar kir. tenger melléki kormányzék, a tenger melléki kincstári kerületre nézve, melynek pallossalossal élő urizsékétől a felebbezés ahhoz történt, 1827. 14. Virozsil: Magyar nyilv. jog. 274. 1.

## 534. §.

A külön törvényszékekhez tartoznak a katolikus szentszéket (sacrae. sedes), melyek az érsek, püspök vagy ügyhallgatóik (vicarius et causarum auditor generális) elnöksége alatt, a káptalanbeliek s más egyháziak mint ülnökökből, jegyző és sz.-széki ügyészből állanak, és bűnügyekben a hamis eskü ténykérdésében, (375. §.) törvényeink kir. kiváltságok és szabályrendeletek értelmében (sz. Istv. II. 2 3. sz. László HL 25. Kálmán I. 5. 6. 1405. I. 14. 1557. 10. 1567. 25. HL. 1799. dec. 10. 17481. 28734. sz.) az egyháziak kisebb büntetési és közzétségére nézve bírnak büntetőképességgel; míg súlyosabb főbenjáró büntetéseik, nevezetesen a felségsértés, hitelenség, melyhez akkor több súlyos büntetés tartozott, gyilkosság és rablás eseteiben a világi közös bíróság elébe tartoznak (H. 44. 1514. 48. 65. HL 1825. apr.20. 9651. sz.); miután azonban ahátár vonalakra nézve gyakrabban nehézségek merültek fel, régibb törvények nyomán (1405. I. 14. H. 12. 1471. 17.) ő felsége rendelte, hogy egyházi személyek bűnügyei, azok pörbefogása előtt mindenkor legfelsőbb helyre<sup>1</sup> terjesztessenek; (kir. udv. rend. 1827. jan. 20. 1831. apr. 25.) legújabbán pedig kir. leirat (1864, jun. 23.) a szentszékekkel kötött egyezmény 14. cikké értelmében kijelenté, miszerint az egyházi személyek által netalán elkövetett v,agy elkövetendő, a büntető törvény súlya alá eső tilos cselekvények tárgyalása, a rendes polgári büntető bíróságokhoz tartozik, melyek az,e részben fenálló szabályok szerint eljárni kötelesek; (kir. udv. rend. 1864 juh 14. 12465. sz.) annál fogva azok letartóztatása, mennyiben törvényes és szükséges, a papi rend

tekintélyének kellő figyelembe vételével, az elővizsgálat pedig csak elégséges gyanuokok alapján, a püspök tudtával, egyházmegyei küldött közbenjöttével eszközlendő; annak tartama alatt a püspök őrizete alatt tartandók, csak személyes megjelenésük szükségében a bíróságnak átszolgáltatandók; és az ügyiratok is azzal utólag közlendők. (Hl. 1794. jan. 21. 1565. sz. 1799. dec. 10. 17431. Udv. rend. 1836. máj. 6. 5796. 386.sz. Concord. XIV pontja). Felsőbb bíróságok az érseki, arra nézve, a kalocsai kivételével, a p r i m á s i, majd a pápai szentszék; az érseki székek felebbviteleire nézve azonban, a concordatum után történt pápai biróküldések, egy évtizedre ideiglenes változást szültek.

1. Püspöki hatóságot gyakorol hazánkban a p á p i o n h a l m i főapát is, ki-nek külön sz. széke van. — A püspöki vagy érseki szék üresedésékor a szentszék elnöksége a káptalani helytartót illeti; az ülnököket a káptalanbeliekön kívül a piispök vagy káptalani helytartó nevezi; a p r i m á s i széket, az általa meghívott egyh. férfiak alkotják; K o n e k: Egyházi Jogtan 429. 1. A 376. §. 3. 4. alatt említett törvénykezési alapelvek életbe nem lépven, a sz. székek törvényes hatásköre a h a i n i s e s k ü t é n y k é r d é s é r e nézve érintetlenül maradt.
2. A sz. székeknek II. József alatt megszorított hatásköre, 1790. marc. 5. 8044. sz. és apr. 20. 13024. sz. Hl., által régi állapotjába helyezettett vis-sza; törvényes alapja és határaitra nézve érdekes adatokat tartalmaz, a B E. szerkesztése alkalmával ez ügyben 1843. febr. 12. beadott különvélemény. Orsz. választm. jelentés 3. sz. 75—85. 1. Az e tárgyban kelt 1864. udv. rendelet olvasható Törvényssz. Csarn. 1864. 60. sz.
3. A pápai szék a hozzá felebbvitt ügyekben mindenkor az országban rendelt bírót; — a kalocsai érsek és pannonhalmi főapától közvetlenül ahhoz történt a hivatkozás; a concordatum után 1856. ideiglen történt felebbvíteli változásokat Isd. Kőnek: Egyházi jogt. 454. 1. Az ország p r i m á s á n a k jogai fentartása végett a római sz. székekhez 1855. és az esztergomi főkáptalannak ez ügyben 1858. évben tett, történelmileg is érdekes feliratait Isd. Török: Magyarország. primása II. 265—272. és 275—281.1.
4. Ö felsége és a pápa kölcsönös egyetértéssel a concordatum 14. czJ szerint esetről esetre külön intézkedéseket teendének, püspökök súlyosabb büntet-teinek (causae majores, causae criminales gravioris) vizsgálata és elítélése iránt. Gönc. Trid. ses/24. c. 5. de ref. Kőnek: Egyházi Jogt. 269. 1.
5. A görög keleti egyház papjai büntető (ügyekben a világi törvényszékek



alá tartoznak, (Hl. 1776. sept. 16. 3991. sz. 53. p.) de felsőbb rendeleteknél fogva ellenük intézett büntető eljárásnál az érsek illetőleg püspök kivánságára két sz. széki-tag jelenléte engedélyeztetik, az elitéit a büntetés végrehajtása előtt letétele végett a sz. székeknek kellő őrizet alatt átszolgáltatandó, és az egész eljárásban a katolikus papokra nézve fenálló szabályok megtartandók. HL 1779. sept. 16. 3991. sz. 1794. jan. 21. 1565. sz. 1796. sept. 20. 18. 24. 14. 23243. sz. Lsd. Oszvaldt: Szab, gyűjt. 11. 14. 58. 110. 1,

## 535. §.

Katonai alsó büntetőbíróságok a gyalog sor és határvidéki, a loyas, tüzér és csendőr-ezredek, a titeli zászlóalj és vadász ezrednél, a cs. kir. testőrsegek, várnoki fegyverzetnél, a táborkar, hadi akadémiák, sérvvitézházak és hajóhadnál, több várparancsnokságnál (helyőrségi hadbíróságok,) minden országos hadkormányzések és háború idején a hadsereg parancsnokságainál vannak; az elnök és hadbíróval együtt mindig nyolcz tagból, és pedig a 1 egénys é g n é 1 őrmestertől lefelé elnöklő törzstiszt, hadbíró egy-egy százados, hadnagy, őrmester, tizedes, örvezető és közvitézből, főtiszteknél századostól lefelé elnöklő törzstiszt, hadbíró, két százados, két fő-, két alhadnagyból, törzstiszteknél magasb rangú törzstiszt elnöksége alatt a vádlottal hasonrangu két törzstiszt és alsóbb rangú tisztekből allanak. (1860. évi szóig, szabályzat 58. 59. §.) — Felsőbb törvényszékek a csász. kir. hadi feltörvényszék (Militär Appellations Gericht), melyet tábornok elnöklete alatt több ezredes-hadbíró, és a legfőbb hadi igazságügyi tanács, melyet tábornok-elnök és több tábornoki hadbíró (General-Auditor) képeznek, mint másod- illetve harmadbilóságok. — Hatóságuk alá hazai törvényeink szerint (1655. 7. 1723. 1L 1848. 23.

27. Id. Törv. Sz. I. §. 39.) a valóságos hadi szolgálatban álló katonák tartoznak; de tágasb körűek az 1851. katonai hatósági szabályzat szerint, (cs. nyiltparancs 1851. dec. 22. BTL. 255. sz.), melynek szoros megtartását a törvényhozás további intézkedéséig legfelsőbb rendelet (kir. udv. rend. 1864. jül. 28. 13363. sz.) az ország összes törvényhatóságainak méghagyá. — Ezen szabályzat szerint a katonai bíróságok rendes büntetőhatósága alá tartoznak: a) a hadsereg vagy hadi tengerészet létszámához tartozó személyek, ide értve a szabadságosokat is; b) a nyugalmazott vagy rangjuk megtartásával kilépett tisztek; c) a sérvvitézházak létszámához tartozó egyének; d) hadi hivatalnokok és lelkészek, nyugdíjas állapotban is; e) katonailag szervezett rendőrök; f) a nevezettek feleségei, kiskorú gyermekei; g) katonatisztek és hivatalnokok özvegyei és árvái; h) a katonai személyeknek közös háztartásban élő cselédjei; i) kik foglalkodásuknál, hadi lábra állított sereg, vagy külföldön lévő hadosztály kíséretében vannak; k) a katonai képzőintézetek finövendékei; l) katonai épületek felvigyázói, szolgálói; m) hadi foglyok és túsok; rendkívüli büntetőhatósága alá pedig a) azon személyek, kik oly büntörvényszegéseket követnek el, melyek a törvény vagy különös szabályok által katonai bíróság elé utasítvák; b) a vesztegzár áthágói rögtön eljárás kihirdetése után; c) hadi hajók által elfogott tengeri rablók; d) katonai várak s fogdáknban levő bünhönczök; e) ostromállapotban levő helyeken a katonai bíróságoknak fentartott cselekvényekben bünös személyek; f) katonák és katonai alkalmazottak, szolgálati kötelességök teljesítésénél elkövetett bünnettekért, kilépésük után is. (Hadhat, szab. 2. 5. §.) Ezen hatóságukról

a'ftátohai személyek le nem mondhatnak, minél fogva a szabadságosokat, beleegyezésükkel sem vehetik más bíróságok fenyték alá. (Hl. 1864. sépt. 10. 52478. sz.)

1. A vérhatalom (ius gladii et aggratiandi,) mely a bünvizsgálat és törvényszéki tárgyalás megrendelését, az ítéleteknek ki nem vett esetekbeni megerősítését, végrehajtását, a bijntetés enyhítését, a bünös megkegyelmezését foglalja magában a törvénykezési urat (Gerichtsherrn) vagy megbízottját, meghatározott esetekben a hadi fel- vagy legfőbb törvényszéket illeti. Lsd D a m j a n i c h: Jurisdictionen. II. Abth. 4—21. §. Virozsil: Magy, nyilvánj. 278. 1.
2. A katonai bíróság alakításánál, felsőbb rangút, szükség esetében alsóbb rangú által (péld. századost hadnagygyal) pótolhatni, de soha tisztet a legénység tagjával; az elnöknek mindig a vádlotnál magasb vagy legalább idősb rangúnak kell lennie; törzstisztek fölötti bíraskodásnál, abból azon számmal, melylyel törzstisztek mint bírótársak belépnek, alsóbb rangú tisztek kimaradnak; törzstiszteknél, valamint más fontos esetekben is, hivatalból vagy az illetők kérelmére e bíróság más hadtestek tagjaiból alakittatik; az ügykezelést a hadbíró mint törvénytudó viszi, ki értesítő véleményét indokolva előadja; mire a szavazás alulról felfelé kezdődik, utolsók a hadbíró és elnök szavaznak, az utóbbinak két szavazata van; a határozatok általános szótöbbséggel hozatnak (5 szavazat.) Az azelőtt tizennégy személyből állott ügynevezett egész hadi törvényszékek az 1860. jun. 18. szolgálati szabályzat (Dienstreglement) folytán megszűntek. — A katonai hatóságokról általában lsd. Könek: Austr. bírod, statist. 200. §
3. Katonai hivatalnokok a tisztekkel, alsóbb rangú katonai felek (Militär-Unterparten) a legénységgel egyenlő bíróságban részesülnek; ez utóbbi más a katonai hatóság alá tartozó egyénekre nézve is áll, kivéve, ha a törvényszéki ur, tiszti bíróságot rendelne számukra. 1860. Szab.' 58. §.
4. A nyugalmazott katonatisztekre, a valóságos katonai szolgálatban levőkről megállapított szabályok alkalmazását kimondja 1864. febr. 9. 10723. sz. Hl. Magukat katonai szökevényeknek mondó büntetettek, csak is ezen állításuk valóságának bebizonyítása ' után adandók át a katonai hatóságnak HL 1818. n'ov. 17. 32233, sz. Füg. II. foly. 33. sz. 166. 203. 1.
5. A legénységnek örmestertől lefelé csak azon feleségei és gyermekei tartoznak katonai hatóság alá, kik az. első mód szerint házasok, azaz: nyert házassági engedélyüknél fogva feljogosítvák, hogy férjeik katonai szállásán (Quartierstationen) tartózkodhassanak. Hadhat, szab. 2. §. 7. D a m j a n i c h: Vorschr. iib. Militarheir. 52. §. HÍ. 1864. jun. 10. 47844. sz. Füg. II'. foly. 29. sz.
6. A katonai hatóság alul kivétetnek a csász. ház tagjai, és a területkivüliek; rendes hatósága alá nem tartoznak az idegen hatalmasságoknak a monarchiában' levő tisztjei; a szolgálat előmozdítása végett a hadsereghez rendelt polgári hivatalnokok; a tábori püspök személyzetével; a had» szám-

- vevőség, gyógyszerkezelési igazgatóság, bécsi állatgyógyintézet hivatalnokai; katonai hivatalok gyakornokai, napdíjnokai; katonai intézetek birókában levő jóságokon' szolgáló csikósok, katonai intézeteknél alkalmazott polgári tanítók, orvosok, felvett iparosok, napszámosok, épületekben levő korcsmárosok, mészárosok, a nyíltlévelés sérvvitézek (Patental-Invaliden) a katonai személyeknél magánszolgálatban levő, a cselédosztályhoz nem-tartozó egyének, p. o. orvosok, névelők, titkárok. Hadhat. Szab. 3. §.
7. Polgári hatóság alá tartoznak a katonák jövedéki áthágásokban, rögtön-bíróság alá tartozó büntettekben, ha ezen bíróságnak ^szolgáltattak be, és oly bűnvádi esetekben, melyek miatt katonalétök előtt a büntető eljárás már megindított. Hadhat, szab. 4. §. Az ABP. 47; §. szerint a közönséges büntettek tényálladékanak kinyomozása a polgári bíróságot, mind addig illeti, míg ki nem derül, hogy a bűnös katonai hatóság alá tartozik.
8. O cs. kir. felsége 1861. máj. 15. és 1864. nov. 4. legfelsőbb határozatai által a Magyarországnban lévő csász. kir. államtisztviselők, szolgák és pénzügyőrség bűnvádi ügyei a kivételes időszak tartamára (kir. udv. rendelet 1862. nov. 18. 18594. nov. sz. Hl. 1863. 7. 84371. sz.), nem különben ő felsége 1861. nov. 5. kir. leiratával több büntett és vétség elítélése, ha polgári rendű személyek által kpyettetének is el (331. §. 7, 341. §. 6342. §. 7. 347. §. 3. 362. §. 2. stb.) katonai bíróság alá rendeltettek, melyek az ABT. szerint jártak el; a polgári bíróságok ezen ügyek fölött hozott határozataik pedig 1862. jul. 14. 11480. sz. kir. leirat.szerint semmiseknek' és a felebbviteli bíróságok által feloldandóknak nyilvánítottak; (Hl. 1863. nov. 7. 84731. sz.) és a polgári hatóságoknak a katonai bíróságok főleg bünfenyítő ügyekben hozzájuk intézetek megkereséseinek, gyors és haladéktalan elintézése meghagyatott. Hl. 1803. ang. 30. 19676. sz. kir. helytartó körlevele 1863. jul. 19. 10351. ein. sz. Lsd. Ensél: Fenyítő szab, gyűjt. 5—13. 76—77. 1. Polg. élj. szab, gyűjt. 43. 177. 1. Ezen kivételes intézkedéseket azonban 1865. július 1-étől kezdve ő felsége 1865. jnn. 8. megszüntette.
9. K h l o s z: Praxis V; forma process. fori spir. in Mariano. Apóst. Hang, regno. Tyrn. 1709. ntols. kiad. Budáé. 1794.  
Nedeczky: Prax. proc. fori. spir. in Hung. 1751.  
Szere day: Trip, praxis iudiciar. sacr. in Hung. et Trans, trib. Csík Somlyo. 1760.  
Go z o n y: Egyházi törvénykezés Magyarórsz. Pest 1841.
10. A hadi törvénykezésre vonatkozó munkákat lsd. 35. §. 3. — Az egyházira nézve történeti szempontból érdekes:  
A m e n o: Practica criminalis illüstrata comerit. perpet. in pract' crim/fratum minorum. Romáé 1693.  
Kerchove: Methöodus corrigendi reguläres s. praxis criminalis fratribus minor. propria. Coloniae. 1712.

## HARMADIK CZIKK.

Bírói kellékek és kizár atás.

## 536. §.

A bíróban hivatása kellő teljesítésére törvényeink megkívánják, hogy a bírói hatalmat törvényes módon, (HK. előb. 14.) a bíróságok különbségéhez képest már nevezés, már választás útján elnyerte, a törvényben meghatározott bírói esküt letette, (1435. 1. 1486. 73. 1492. 33. 1723. 19. 24. 30.) törvénytudó, (Id. Törv. Sz. I. 27. 36. §. 1862. rögtönb. szab. §. 9. Udv. rend. 1863. febr. 16. 391.sz.) a tárgyalandó ügyben illetékes, (542. §.) és sem közvetlenül, sem közvetve érdekelve ne legyen; (HK. előb. 14. 1635. 18. 1659. 53. 1723. 28. kir. udv. rend. 1862. aug. 12. 8821. sz. stb.) ez utóbbi kellék hiánya semmiségi folyamodásnak szolgálhat alapjául. (Id. Törv. Szab. I. 104. II. 7. §.)

1. A királyi törvényszékek bírái rendszerint ő felsége, a kir. táblánál a nagy bírák helyettesei (326. §. 1.) és ítélőmesterei, azoknak, az érseki két bíró a primás nevezése, a helyhatósági törvényszékek tagjai rendszerint választás által alkalmaztatnak; minek bővebb kifejtése a közjog köréhez tartozik. Lsd. Cziráky: *Conspectus iur. publ.regni Hung.* II. 511. 112.1. Rács i: *Magyarorsz. közj.* 243. 244. 1. Virozsil: *Magyarorsz. nyilvánj.* 124—126. 1. *Juris. publ. hung. specimen* H. 74—78. 1.
2. A bírósági esküt az 1435. 1. határozza meg; ismételték és megerősítették az 1486. 73. 1492. 33. — A bírák kora iránt törvényeink nem intézkednek. *V u c h e t i c h Instit. iuris crim.* 331. 1.
3. Tekintettel a köztisztviselőkben megkívántatott törvénytudományra 1864. aug. 4. 12600. sz. udv. rend. meghagyta, hogy a fogalmi szakban alkalmazandó tisztviselőktől, ha ügyvédi vagy jogtudori oklevéllel nem bírnak, a mennyiben a jogi tanulmányokat kir. jogakademián vagy nyilvánossági joggal felruházott jogi tanintézetben végezték, a bírósági vagy jogtudományi, a mennyiben pedig egyetemenél végezték, ezenfelül az államtudományi vizsga sikeres letételéről szóló bizonyítványok követeltessenek. *Hl.* 1864. aug. 31. 68277. sz. *Függ. II. ibly.* 48. sz. 211. 1.
4. A törvényes kellékeken kívül vannak a bírói hivatás természetéből folyó személyes tulajdonságok is, melyeket a HK. Előb. 14. c. tárgyal, Frank

pedig következőkben foglal egybe: „Hogy a bíró magas hivatásának illő mértékben megfelelhessen, személyes érdem, főképen igazságszeretet, belátó ész, nyugott szív, józan ítélet, a mellett széles és mély tudomány de jó név is, és díszes állásához illő fedhetetlen erkölcs, mulhatlanul szükséges.“ Közigazság törv. II. 34. 1.

## 537. §.

Kizárattatnak annál fogva a büntető bíraskodásból, kik személyes viszonyaiknál fogva érdekeltség vagy elfogultság alatt állanak, (Id. Törv. Szab. I. §. 104. Udv. rend. 1862. aug. 12. 8821. sz.) nevezetesen a büntett által sértett vagy károsított fél maga, (HK. I. 14. 1500. 8. 1862. rögtönb. sz.§. 12. HL 1864. marc. 8. 2845. sz.) kik azok egyikével rokonsági vagy sógorsági, örökbefogadás, gyámságból eredő közelebbi viszonyban állanak, (1500. 8. 1862. rögtb. sz. §. 12.) kik az ügyben mint tanuk vagy szakértők kihallgatottak, (HK. előb. 16. Rögtönb. sz. §. 12.) mint vádlók vagy védők működtek (II. 22. 82.1471. 14.); felebbvitel esetében, kik abban, alsóbb folyamodásuktól vényszéknél már bíraskodtak; (1613. 23. 1723. 28.) rögtönbíróságoknál azonfelül a károsított vagy vádlott fél hitelzője vagy adósa (Rögtönb. sz.§. 12.); akizáratás törvényes okait az illető a bíróság elnökének bejelenteni köteles, hogy .helye más által pótoltsák; más elfogultsági okoknál fogva a kérdésben levő felek az érdekelt bíró mellőzését szorgalmazhatják; ha egész városi tanács gátoltatnék, a bírák más szomszéd városból két hó alatt meghívandók (165 9. 53. 1836. 35.); jelenleg összes törvényszék elfogultságánál más bíróság kiküldéséért folyamodni szokásos (521. §. 3.)

1. Az 1500. 8. nyíltan rendeli, hogy a bírák saját ügyeik tárgyalásánál . „Cum eorum comitiva et similiter familia exiredesediudieariateneantus;’ innen a kir, ügyigazgató a felperessége mellett indított pörök vizs-Büntető jogtan. II.

- gálatánál a kir. táblán jelen nem lehet (1439 23. 1723. 19.) és a közelebb<sup>5</sup> sógorságot (ex ratione proximioris in gradu secundu affinitatis), a kir. tábla sent. 3. ide iudic., az ügyben történt tanúskodó st pedig sent. 31. de iudic. bíraskodási akadálynak vette; 1864. marc. 8. 2848. sz. EH. pedig szigorúan kötelezi a tisztviselőket, hogy azon esetekben, midőn személyesen habár hivatalos állásukban sértve vannak az önbíraskodás mellőzésével a hatósági törvényszéknél keressenek elégtételt. Füg. II. foly. 12. sz. 42. 1.
2. Ügyvédet, ki általa vitt ügyben bíraskodik fejkaltságában marasztalándónak rendeli az 1471. 14. és a kir. tábla (sent. 17. 18. de citat.) a rokonsági akadályt az idézés kézbesítőjére, az 1862. rögtönb. szab, a kizáratás - okait a közvádó és jegyzőkre is alkalmazó.
  3. Más városi bírák meghívásának-költségeit azelőtt a tanács mindenkor, jelenleg csak hanyagsága vagy vétke esetében viselni köteles. 1836. 35.
  4. A BE. szerint bíraskodásra képtelen, ki a vádlott vagy sértettel házassági, eljegyzési, egyenes ágú vagy harmadik izig oldalán rokon vagy sógorsági viszonyban áll, vagy maga sértetett meg: okadatolt visszavetésnek pedig a közvádó, vádlott és sértett részéről helye van, ha a bíró vagy jegyző a) a vádlott vagy sértettel oldalágu negyedik izii rokon- vagy sógorságban ván, b) azok egyikével személyes ellenségeskedésben áll, c) egyikének ügyvéde vagy szolgálatában volt, d) a kérdéses ügy elítélésében más bíróságnál részt vett, e) mint tanú vagy műértő kihallgattaték. A biinvizsgáló bírák pedig sem a perbe fogatás sem az ítélethozásban részt nem vehetnek. BE. 28. 78—86. §. Az ez ügybeni eljárás és helyettesítés módját szabályozza a BE. 87—91. §.

## 538. §.

Az ABP. szerint mindennemű büntetőeljárás cselekvényekből ki van zárva azon bíró s jegyzőkönnyvezető, ki maga meg van sértve, a vádló vagy védővel fel vagy lemenő ágbéli, oldalágú másodík izigleni rokonság vagy sógorságban, örökbefogadási, tápszüeli gyámi hitelezői vagy adósi viszonyban áll; a bíraskodás vagy jegyzőkönnyvezetésből azonfelül, ki az ügyben tanú- vagy műértőkép kihallgattatott, mint államügyész vagy védő működött; a végtárgyalásból, és felsőbb folyamodású bíraskodásból, ki az ügyben vizsgálóként foglalkodott, az utóbbiból, ki valamely határozat fölötti szavazásban alsó bíróságnál részt vett; az előa-

dás és elnökségből, ki a vizsgáló bíró vagy alsóbb bírósági előadóval a kijelölt rokon vagy sógorsági viszony valamelyikében áll; azonkívül mind a köz illetőleg magánvádló, mind a vádlott és sértett fél jogosítvákat oly okok felhozására és bizonyítására, melyeknél fogva a bíró vagy jegyzőkönyvvezető elfogulatlanságát kétségbe vonhatni; az el nem fogadás fölött rendszerint a törvényszék elnöke, ha az nem fogadtatnék el a főtörvényszék, illetőleg legfőbb törvényszék határoz; ez utóbbi eset kivételével a meg nem elégedett fél felebezéssel, de halasztó hatály nélkül élhet. ABP. 52—57. §.

1. A vizsgáló bíró elleni panaszok tárgyalásánál, az csak értesítő szavazattal 4phet jelen MR. 1858. máj. 3. BTL. 68. sz.
2. Ha valamely bírói személy el nem fogadását tárgyzó kérvény alaptalan és nyilván pajzannak találtatik, minden felsőbb bíróság száz forintiglani bíróságot szabhat ki, mi ellen további joglépésnek helye nincs. ABP. 57. 315. §.
3. R e i n h a r t h: De iudicis prim, quatuor virtutibus. Erford. 1734.  
Mantzel: Diss. de sagacitate ind. in criminal. Rost. 1738.  
Kl auhold: Bild ein. vollkomm. Richters. Giess. 1798.  
Seuffert: Von dem Recht. d. peinlich Angeklagt. sein. Richtei. auszuschiessen. Niirn. 1787.  
Hö f l e: Von der Eigenschaft e. Criminalbeamt. Prag. 1772.,  
Lenhaít: Versuch e. Darstellung d. Eigenseh. welche. die Würde d. Richterámts fordert. Carlsb. Leipz. 1830.  
B r u g h e n: De officio iudicis. Ultraj. 1839.

#### NEGYEDIK CZIKK.

Bírósági iig yk e z e l é s.

#### 539. §.

A bíróságok, vásár- és ünnepnapok kivételével törvényszünet nélkül működnek; az alsók belügi yei kezelésére, nevezetesen az ügydarabok kidolgozása elintézése, az ülésbeni tanácskozás és határozathozatalra nézve, a törvényhozás végleges intézkedéséig ideiglen



az 1841. jan. 18. kelt váltóbíróági utasítás szabatott ki zsinórmértékül. (Udv. rend. 1862. aug. 12. 8821 sz. 1863. marc. 16. 3071. sz.). Bűnvádi ügyekben a) csekélyebb tárgyak ülésen kívül az illető elnök láttamozása után elintézendők, b) kiválólág fontos eseteken kívül több mint a törvény kívánta bíróság ülésekre meg nem hivandó, (Udv. rend. aug. 22. 9721. sz.) c) a. rendes fizetéssel ellátott ülnökök, egyedül azok kivételével, kiket az elnök agg koruk miatt felmenteni szükségesnek találand, rendes előadással megbizandók, d) az előadó tartozik a kiadmányi javallatot is szerkeszteni, kivévén ha a határozat indítványától lényegesen elüt, mely esetben a szerkesztés az első ellenszavazót illeti, e) felsőbb rendeletek és felsőbb bíróságok által zsinórmértékül szolgálendő észrevételek teljes ülésben előadandók, illetőleg valamennyi törvényszéki tagok tudomására juttatandók, f) minden törvényszéknél az aljegyzők egyike által tanácskozási jegyzőkönyv vezetendő és abban a bírák szavazatai indokaikkal, mennyiben az előadótól lényegesen eltérnének velős kivonatban, a jelen voltak nevei, az előadott ügy darabok száma és hozott határozatok bevezetendők; g) ezen az elnök és jegyző által aláírandó jegyzőkönyv felebbvitel esetében hiteles másolatban a felső bírósághoz terjesztendő. (Udv. rend. 1862. aug. 12. 8821. sz.) Hivatalos nyelv törvény szerint a magyar (1830.8.1836.3. 1840. 6.legf..kézirat 1860. oct. 20.) lévén, azt a közhatóságok, mind belső ügykezelésük, mind egymás közötti érintkezéseikben használni kötelesek; ezen elvi szabály alá esnek azon községek is, melyek közhatósági teendőikkel vannak megbízva, midőn ezek körébe vágó kötelességüket teljesítik; minél fogva felsőbb helyre terjesztendő jegyző-

könyveik, ha más mint magyar nyelven vezetnének ezen nyelven is, tehát két eredeti példányban szerkesztendők, a feleknek beadványai, azonban más az országban divatozó nyelveken is elfogadandók, és az azokra kelt végzések és válaszok, a felekkel közvetlen érintkezésben álló tisztviselők által, a beadvány nyelvén kiadandók. (Udv. rend. 186 1. dec. 20. 18280. sz. 1862. aug. 20. 12632. sz. 1863. marc. 29. 4108. sz. HL 1862. jan. 8. 73-677. sept. 15. 56981. 1863. apr. 21. 27677. sz.)

1. Az előbbi törvényszüneteket a büntető ügyekre nézve már szűkebb körre szorították az 1792. 16. 1830. 6. 1836. 48.; és az 1816. jan. 23. 2604. sz. HL a büntető törvényszéki üléseket a körülményekhez képest azok alatt is tartandóknak rendelte. A váltóbirósági utasítás szerint szerkesztendő ^irományok mintázatait Isd. Függel. I. foly. 18. sz. 47—581.
2. A nemmagyar ajkú községek ügykezelő nyelvére nézve az 1862. sept. 15. HL szerint, a községlakosok nagyobb többsége határozó: vegyes ajkú községekben előforduló panaszok esetében a szolgabíró vagy megyei kormányzó egyességet kísértend meg, ha nem sikerülne, a lakosok szavazatainak alapján, a felebb folyamodás) jog fentartásával a megye kormányzója határoz. Lásd ezen és a nyelvre vonatkozó többi intézkedéseket E n s e l: Polg. eljár, vonatk. szabály rend. 103.113. 172. 1.
3. A hivatalos titoktartás kötelességét újólag meghagyja a kir. helytartó 1863. oct. 13; 14079. sz. eln. levele. E.nsel: Polg. élj. szabály 1891. A felsőbb helyre terjesztendő kimutatásokról Isd. 520. §. 4.

#### 540. §.

A határozatok általános szavazattöbbséggel hozatnak, és az elnök a határozatot mindig a többség szerint kimondani köteles; ha azonban több, 'nézet közt egyik sem nyerte meg a szavazók többségét akkor a)' a szavazatok két vélemény közötti, egyenlő felosztása mellett, az elnök egyik vagy másik véleményhez járulásával a kérdést eldöntheti, b) ha a fölmerült több nézeteknek egyike, a szavazók fele részét nyerté meg, az elnök azt hozzájárulásával határozatra emelheti, c) ha a fölmerült több nézet egyike sem nyerte a szavazók

felét, vagy az elnök kettőnél több nézetnél a Szavazatok felét nyert véleményhez nem járulhatna, a tanácskozás egyes kérdések szerint elkülönítendő, és azok természeti rendjök szerint külön határozatok alá veendő, d) ha ezen utón sem nyerhető meg a szavazatok többsége, úgy szintén akkor is, ha két részre egyenlően oszlott szavazatoknál az elnök azok egyikéhez sem járul, a tárgy erősebb vagy teljes tanácsülésben új tanácskozás alá veendő, és ott mindenesetre a szavazatok többsége szerint eldöntendő (Udv. rend. 1863. márcz. 16. 271 sz.)

1. A felállított szabályok által a váltóbirósági utasítás lő. szak, foglalt és 1841. oct. 2. kelt legf. határozvány által módosított rendelkezés részletebben iratik körül; annál fogva szavazatok egyenlőségénél az 1723. 31. útmutatása és törvényes gyakorlat szerint szokásos kettős elnöki szavazatnak helye nincs. — A kérdések elkülönítésénél az alakiak, az érdemlegek előtt veendő tanácskozás és határozat alá. A szavazás a váltóbirósági utasítás 10. 38. 43. §. értelmében hivatalkor szerint történik; és a határozat elnöki kijelentése előtt szavazatától mindenki visszaléphet. Hazai régibb gyakorlatunknál fogva a legalsóbb ranguknál kezdődik, mi részben jelenleg is még szokásban van. Lsd. E n s e l: Pest megye fenyítő eljárása. Sürgöny 1863. 258. sz.
2. Az érintett szabályokhoz hasonlóak az ABP. a büntetőbiróságok' szavazása iránti intézkedései, azon különbséggel, hogy ha általános többség az elnök hozzájárultával sem alakulna, a körülkerdezés ismétlendő; és ha ezáltal sem keletkeznék, a vádlottra nézve legártalmasabb szavazatok, a legközelebb kevésbé ártalmasakhoz számítandók, mind addig: míg általános többség nem alakul (péld. három szavazó közül egy 5, egy 4, egy 2 évi börtönre szavazván, az első szavazat a másodikhoz adatván 4 évi börtönre mondanó ítélet,) és ezen elv a katonai bíróságoknál is alkalmaztatik. (Szóig, szab. 59. §.) ha az iránt, mely vélemény kevésbé ártalmas a vádlottra nézve, kétség támadna, a fölött külön kell szavazni ABP. 21. 22. §.
3. A szavazás rendjére nézve, az ABP. szerint a megvitatás után az előadó szavazatát legelől nyilvánítja, azután a szolgálati rangra nézve idősb tagok a', ifjabbak előtt jelentik ki szavazatukat, a másodelnökök a bírák után, az elnök az utolsó szavaz. — ABE. 21. §. MR. 1856. fobr. 12. BTL. 24. sz. Egyébiránt a büntető bíróságok belügykezelését részletes hat fejezetből és 172. §§. álló ügyrendtartás szabályozza. MR. 1854. jun. 16. BTL. 165. A katonai bíróságok szavazási módjáról lsd, 535. §.
4. A BE. az ítélethez hasonló általános szótöbbséget kíván; ha a szavazók két véleményre egyenlően oszlanak, a kedvezőbb vélemény válik ítéletté; ha

több véleményre, ti szavazás ismétlendő; és ha akkor sem alakulna általános többség, a vádlottra nézve legsúlyosabb szavazat a hozzá legközelebb álló kedvezőbbhöz számítandó. B1E. 352—354. §.

## 541. §.

A büntető bíróságok közlekedésére nézve egymás között, és más hatóságokkal, felsőbb szabályrendeletek meghagyják, hogy a megkeresvények fenyítő ügyekben gyorsan intéztessenek él, a vizsgálati és egyéb ügyiratokat haladéktalanul küldessenek meg, a megkeresett megye alispánja vagy más hatóságok fejenek felelősége, sőt a körülményekhez hépest kártérítési kötelezettsége alatt; a késlelkedő hatóság a kir. helytartótanácsnak feljelentendő, ellenkezőleg a felelősség az azt elhanyagoló hatóságot terhelné; (Hl. 1811. jan. 26. 1991. sz.) a cs. kir. örökös tartományokban székelő hatóságokkal a levelezés büntetőügyekben már azelőtt közvetlenül történt, újabban az általában meghagyatott; (Hl. 1790. aug. 20. 13033. sz. Kir. leír. 1862. jun. 9224. sz. üdv. rend. sept. 6. 14454 sz. 1863. marcz. 4. 3446. sz.) közlekedési nyelvül mindkét fél által a latin volna használandó (HL 1807. jun. 16. 12207. sz. 1841. aug. 10. 27346. sz.) de a változott körülményeknél fogva, eredhető nehézségek elkerülése végett, a hatóságok oda utasítottak, hogy az örökös tartományokkal addig is, míg országgyűlésileg netalán más intézkedés történend, a levelezést az alispányi, kapitányi, polgármesteri hivatalok elnöki utón, német nyelven vigyék; (Hl. 1862. jul. 17. 14376. sz. 1863. jan. 14. 84537. sz.) birodalom kívüli hatóságokkal a kir. helytartótanács útján eszközöndő (Hl. 1881. apr. 12. 19660. sz.)

1. Felsőbb rendeleteknél fogva a büntetésügyi közlekedésben nem magyar hatóságokkal a borítékon: „In Causa Criminali” szavak, (Hl. 1828. sept. 23349.sz.) a felsőbb helyre küldendő felterjesztéseken, a hozzá csatolt mellékletek száma kiteendő. (Hl. 18t3. febr. 9. 3399. sz.) Os zvaldt: Gyűjt-77. 112.1.
2. Az örökös tartományok közlekedési nyelveiránt kelt 1862. 14376. sz. Hl, az elnöki utón kívül, a kir. helytartótanács közvetítését is fenhagyta, míg az 1863. 84587. sz. Hl. az e tárgyban kelt legfelsőbb rendeletekre utalva, a közvetlen levelezést hagyja meg. E n s e l: Polg. élj. szabályrend. gyűjt. 104—108. 1.)

### HARMADIK FEJEZET.

A büntetőbíróóságok illetősége.

#### 542. §.

Illetékes büntetőbíróóság (fórum competens) az, mely a büntetőhatóság gyakorlatára törvényesen fel van jogosítva; ebbeli jogosítványa bírósági illetőségének (forí competentia) neveztetik; a büntetőhatalom természeténél fogva közjogi alapon gyökerezik, (518. §.) és viszonyos kötelezettséggel jár, melynél fogva a bíróság azt előforduló esetben foganatosítani, a vádlott pedig elismerni köteles; (fórum legale necessarium) miért is ez illetékes bíróságáról le nem mondhat, másnak magát alá nem vétheti.

1. A régibb crimimrlisták, kik a büntetőjogot inkább magánjogi szempontból tekinték, az illetékesség iránti magáiirendelkezésnek helyt adtak, míg az újabb írók és. törvények a fenébb érintett oknál fogva ellenkezőjét állítják. Mittermaier: Strafverf. 51. §. *H e f f t e r*: Lehrb? 571. §.
2. A katonákra nézve a le nem mondhatást az 1864. sep. 10 Hl. kifejezetten mondja ki. (535. §.) \_

#### 543. §.

A bírósági illetőség az alapjául szolgáló büntetőhatóság különbségéhez képest (521. 522. §.) rendszer és rendkívüli, az előbbi közösré (általános

fórum comp. commune) és különösre (kivételes, fórum comp. speciale exemptum) osztatik; a közös illetőséget a büntett elkövetésének, (fórum delicti commissi) a bűnös lakásának (fórum domicilii) vagy elfogatásának helye (fórum apprehensionis); a különöst a személyek állása, a büntettek minősége, vagy elkövetésük helyisége (személyi, ügybeli, helybeli illetőség, fórum exemptum ratione personarum, causarum vei locorum); a rendkívülit bíróküldés vagy különös intézkedések, nevezetesen a rögtönjárási felhatalmazás állapíthatják meg. (521. §. 3.)

1. Kivételes illetőség példái fenebb fordulnak elő. (533. §.) Németországban azzal, többek közt, a volt birodalmi fejedelmek bírnak családjaikkal. Heffter: Lehrb. 513. §. Bauer: Strafprozess. 39. §.
2. A bíróküldés okait, (521. §. 3.) úgy szintén a katonai bíróság 1861. megállapított rendkívüli időleges, de már megszűnt illetőségét fenebb érintettük, (535. §. 8.) a rögtön bíróságiról alantabb szölandunk.

#### 544. §.

A büntett elkövetésének bírósági illetősége a büntett bevégzésének helyétől függ; a tett előkészületei, másutt történt kezdeményezése, hatása és következményei tekintetbe nem vétetnek, kísérletnél az utolsó kísérleti cselekvény döntő; a helyi illetősége a rendes tartózkodás helyiségétől függ, és a polgári törvénykezés elvei által támogatatik, míg az elfogatási a letartóztatás tényén, és azon nézetten alapszik, hogy a bíró, a területére menekült bűnös megfenyítésére jogosítva és kötelezve, van.

1. Mint a Justinianusé, úgy az újabb törvényhozások is a büntett elkövetésének illetőségét fogadták el szabályul, miután jogi és célszerűségi okok is tápolják, a vizsgálatot könnyíti, a büntetés hatását emeli. Bauer: Strafproz. 36. §. Heffter: Lehrb. 572. §.
2. Folytatott büntetteknel (161. §.) mint a kísérletnél az utolsó cselekvény határozó; mindkét esetben a bűnösség a cselekvények sora által

emelkedvén; a tényállásdek azok utolsója által egészített ki; a büntett ismétlésére nézve szétágaznak a vélemények, és az illetőségek összeütközésének lehet helye. Az értelmi szerzőre az elkövetés helye határozó, mivel az általa megindított büntett ott létesül.

A Lakhely illetőségét a régibb romai és német közös jog fogadták el szabályul; állandó lakhely hiányát a származási hely pótolá; az újabb törvényhozások csak külföldön elkövetett büntetteknel vagy csekélyebb büneseteknel ismerik el. M i l l e r m a i e r: Straferf. 53. §.

4. Az elfogatási hely illetősége újabban majd csak lakhely nélküli külföldiekre és belföldieknek külföldön elkövetett bünteteinél alkalmisztatik.

### 545. §.

A büntetőbíróság illetősége a tárgy összefüggésénél fogva (forum connexitatis) rendszerint kiterjed a) a büntársakra tágasb értelemben, (135. §.) b) azon elő- és mellékkérdésekre, melyek nélkül a büntetőügy elnein döntethető, kivéven^ ha arra kifejezetten más hatóság hivatva, volna,' c) a sértett fél kármentesítési igényei d) az eljárási költségek, e) bünösen eltulajdonított és bíróságilag lezárolt tárgyak tulajdonjogának meghatározására. (550. §. 1.)

1. Más hatóságok köréhez utasított előkérdésekhez tartoznak azok, melyek a házasság érvényességére vonatkoznak; e tárgyra nézve az ABP. 4. §. kijelenti, hogy a büntetőhatósági vizsgálat a magánjogi előkérdésekre is ' terjed (péld. a tolvajságnál, vájjon a lopottnak, állított tárgy csakugyan idegen stb.) és a büntető bírót a polgári bíró határozat a vádlott bünösségének megítélésére nézve nem köti, ha mindazáltal a büntett tényálladéka a házasság érvényességének kérdésétől függne, az előleges vizsgálat és határozat az arra hivatott egyházi vagy polgári bíróra bízandó. Lsd. 378. §. 3.
2. Bünhalmazat esetében (connexitas subjectiva) mennyiben kivételes büntett nem fordulna élő, a megelőzés elve dönt azon bíróságok. közt, melyek a kérdésben förgő büntettre nézve illetőséggel bírnak (546. §.)
3. Miután a tárgyak összefüggéséből eredt illetőség nem külön intézkedésen, hanem részint a dolog természetén, részint törvények rendeletén alapszik. (166. §. 1.) a rendkívüliek közé csak sajátlanul számíttatik. J a n n: Criminalexicon 371. 1.

### 546. §.

A bírósági illetőségek összeütközésénél, mi-

dön hatósága érvényesíthetését bizonyos ügyre nézve, több bíróság veszi igénybe, a jog általános elveinél fogva: a rendkívüli illetőség megelőzi »rendest, a kivételes a közöst; minthogy azok külön törvényes alapon gyökereznek; a kivételesek közül pedig az ügyi a személyit és helybelit; — a közös illetőségű törvényszékek mindegyike, a büntetőhatóság gyakorlatára joggal és kötelezéssel bírván, azokra mennyiben a törvény az elsőbbség iránt nem intézkednék, a megelőzési elv (princípium praeventionis) irányadó, vagy a fenálló szabályok szerint arra hivatott felsőbb hatóság határozata döntő. (550—551. §.),

1. A rendkívüli és kivételes illetőség elsőbbsége, a határozott esetekre vonatkozó rendkívüli intézkedések, illetőleg a „ius singulare“ természeténél fogva általában el van ismerve. B a u e r.: Srafprozess. 42. §. A b e g g: Lehrb. d. Criminalpr. 60. §. M i t t e r m a i e r: Strafverf. 58. §.
2. Közös illetőségek összeütközésének példáit látjuk, ha valaki lakhelyén kívül büntettet elkövetvén, harmadik helyen fogatik el; vagy a mennyiben a törvény a bűn elkövetési helyének illetőségét átipitaná meg, ha több bíróság területén véghez vitt büntettek hahnazata forogna fen, vagy a büntett azok határán követtenék el, -mely esetekben mind az ABP. mind a BE. a megelőzés elvét fogadja el.
3. A megelőzés jogosultsága azon jogelven alapszik: „Qui prior tempore, potior iure;“ a megelőzést megállapítható cselekvények minősége iránt azonban, szétágaznak a vélemények; mert míg némelyek a vádlott mint olyanak idézését (M e i s t e r, Stübel, Martin, Heffter, Bauer, M i l l e r m a i e r, F e u e r b a c h. stb.) elégségesnek tartják, mások elfogatását szükségesnek vélik; (Boehmer, Quis torp stb.) ha ily megelőzési cselekvények több bíróság által történtek, csak is a felsőbb bíróság határozata dönthet. F e u e r b a c h: Lehrb. 516. §. Mittermaier: Strafverf. 58. §.
- i. Az ABP. szerint a megelőzést a vádlott idézése, elővezetési, elfogatási parancs vagy nyomozó levél kiadása, a bírósági üzöbe vétel megrendelése, a BE. szerint a bűnvizsgálat megkezdése által állapítatik meg. ABP. 39. §. BE. 73. §..
5. Különböző államok bírósági összeütközésénél az államszerződések, azok nem létében a büntett alanyairól kifejtett elvek szolgálhatnak zsinórmértékül. (101. 102. 103. §.)



## 547. §.

Törvényeink a büntetőbíróságok közös illetőségére nézve határozott kimerítő szabályokat nem tartalmaznak; hazánk rendi' szerkezeténél, számos kiváltságos külön bíróságainál fogva, (533. 534. §.,) a közösnek, tekintendő büntető illetőség meghatározásánál is, a vádlott polgári állása lényeges befolyással volt; a nemesek rendszerint a vármegyei (III. 20. 1588. 43. 1625. 13. 1647'. 78. stb.) a'kir. városok polgárai a városi, a nemnemesek többi osztályai, mennyiben külön illetőségű törvényszékkal nem bírtak, a vármegyei, városi vagy kerületi hatóság alá tartóztak j a vádlott alanyi viszonyainak ebből származott nyomadáka, a lakhely bírósága illetőségének, több törvény által támogatott (III. 32. 1588. 43. 1625. 13. 1840. 9. §. 23.) túlsúlyára vezetett, minél fogva kellő tekintettel a vádlott polgári-állására, rendszerint az tartatott illetékesnek; míg állandó lakhely nélküli vádlottak, külföldiek, kóboroknál a büntett elkövetése, több büntett hahnazatánál az elfogatás helye döntött.

1. Hazai törvényeinkben mind a három illetőségi elvre (543. §.) akadunk; íng az idézett törvénycikkek, melyekhez Huszty az 1222. 5. is adja, a lakhely illetősége mellett szólnak: a büntett elkövetését a III. 20. 1405.

I. 5. §. 2. 1563.63.1625.6. 1659. 15.; az elfogatásit az 1486. 51. 1495. 19. 1548. 38.' 50. 1655. 38. támogatják.

2. Az idézett törvények összehasonlításából nevezetesen a HI. 32. és 1659. 15. tartalmából következtethetni, "miszerint a tetten érés esetében a büntett elkövetésének, azonkívül a vádlott lakásának helye volt irányadó; a mellett szól a jászkunok 1751. kiváltságának 1. pontja, mely őket saját bíróságuk alá rendeli: „Exceptis (causis) .. .dolicorum, extra districtUB commissorum, si in loco delicti comprehensi fuissent,“ az 1840. 9. §. 23., és némileg Kelemen: Instit. iur. priv. 738. §.; de az érintett okok hatá-sánál fogva már a múlt század közepén B o d ó állítható: „Fórum enim domicilii est universale,“ (Jurispr. criin.41. 1.) egyetért vele V u e h: „Fórum domicilii pro nobilibus est fórum commune competens et universale . . . cives in regula fórum domicilii sortiuntur.“ Instit. iur. crim.

337. 338. I. Szokolay: Büntetőjogt. 345. 1. E n s e I: Pest megyei fenyítő élj. 1863. Sürgöny 264. sz. Kelemen tekintettel kora gyakorlataira mondja: „Licet in civitatibus ea observantia vigeat, ut nobiles capti cum cautela ne legali iurisdictioni derogerent, comitatus resignentur et vicissim.“ Id. műnk. 738. §. raig S z l e m e n i e s határozatlanul állítja: „Bármely törvényszék csak azokon üzheti birói hatalmát, kik megyéjében lakoznak, vagy annak kebelében törvényünkkel megegyezőleg befo-gatnak.“ Fenyítő törv. 97. §.
3. Hason okok és viszonyok, hason eredményekre vezettek Némethonban is: „Dagegen war im altdentschen Rechte der Gerichtsstand des Wohnortes auch in Strafsachen mehr begünstigt, weil er den zählreichen persönlichen Geriehtsprivilegien naher verwandt, war.“ B l n h m e: Strafr. 104. §.
4. Hogy a szabályok eme határozatlanságából a gyakorlat szétágazása és abból többrendű összeütközések eredtek, természetes: „Kimerítő szabályok e tekintetben nem léteztek, mi a törvényhatóságok közti gyakori össze-ütközésére adott okot.“ C s a t s k ó: Büntető perrendt. 37. 1. Ezen össze-ütközéseket rendszerint ő felsége intézte el. (521. §. 3.)

## 548. §.

Újabb törvényeink által a, szab. kir. városok és kerületek büntetőhatósága osztálykülönbség nélkül megállapítatván, (526. 527. 528. §.) és a külön bíróságok nagyrészt megszűnvn, (533. §.) a viszonyok változtával, újabb törvényszéki gyakorlatunk az országban elkövetett büntettek nézve, elkövetésük helyének, törvényüinkben is előforduló (547. §.) illetőségét, rendszerint döntőnek tekinti, míg az országon kívüli büntet-teknél a vádlott személyes, tehát lakási illetékessége irányadó; (Hl. 1862. juh -27. 44956. sz.) az örökös cs. kir. tartományok területén elkövetett büntettek, vét-ségek és kihágásokra nézve mindazáltal, a büntett el-követésének illetékessége, a tökéletés viszonzosság al-kalmazása mellett, a törvényhozás további rendelkezé-ség mind a tettesre, mind társaira elvileg megállapítta-tott; minél fogva ily esekben a vádlottak a cs. kir. osz-trák bíróságok megkeresésére, feltétlenül és haladéktal-

lanul kiadandók; a netaláni kifogások csak a megkeresés foganatosítása után, a kir. ud. kancelláriához felterjesztendő; hová a vádlottak is személyes hazai bíróságuk, a cs. kir. legfőbb törvényszékkal egyetértőleg történendő kiküldetése végett, folyamodhatnak. (Udv. rend. 1864. jul. 23. 13146. sz.)

1. Állításunk bizonyosságul szolgál, hogy a büntett helyének illetékességi elvét a kir. tábla 1862. dec. 16. 2689. sz. alatt Kőszegy Mihály rablási bűnügyében megállapította; Soós Imre bűnügyében pedig 1863. jan. 15. kijelenté: „Ámbár a fenforgó bűnvádi eljárás tárgyul szolgáló gyilkossági büntény Buda főváros területén követtetett el, és az e feletti bíraskodás rendszerint a területi hatóságot illetné“ stb. Ez elvet elismerte Pest városa is Várday József tolvajsági ügyében, Buda városához intézett 1862. oct. 15. 3468. sz. átiratában Törv. Csarn. 1863. 11. sz. Ellenkezőleg Pest vármegye, E n s e l szerint: „Ősi törvényeink s szabályainkhoz ragaszkodva, alperes rendes lakhelyét vagy állandó szállását tekinti bírói illetőség helyül.“ 1863. Sürgöny 264. sz.
2. Az osztrák cs. k. bíróságok ebbeli illetékessége az ABP. 38. §. alapszik; a netaláni kifogásokat a megyei kormányzó útján, sürgős esetekben közvetlenül a kancelláriához terjesztendő; rendeli az idézett udv. rendelet. Függl. II. foly. 36. sz. 165. l.
3. A BE. szerint azon büntető hatóság illetékes, melynek kebelében a büntett elkövetett, ha pedig az külföldön merényeltetett, a melyben a bűnösnek állandó lakása van, annak hiányában, hol ideiglen tartózkodik. BE. 72. 77. §. Ugyanezen elvet a kihágásokra nézve állapítja meg az BE. told. 18. §.

### 549. §.

Kivételes ügyi illetőség alá tartoznak hazánkban azon fenébb elősorolt büntető perek, (530. §.) melyeknek első folyamodású bírósága a kir. tábla; továbbá a hamis eskünek és némi tekintetben a váltóhamisítás és bűnös bukás büntetteinek ténykérdése, melyekben az egyházi, illetőleg váltó és csődbíróságok ítélnék; (375. 510. 516. §.) kivételes személyes illetőség alá, a fenébb említett különbíróságok megszűnte után, (533. §.) még a területenkívüliség jogával élő (101. §.) és a katonai hatóság alá rendelt személyek (535. §.); kivételes

helyi büntető illetőséget törvényeink a megyei székházaknak a fenebb kifejtett értelemben tulajdonítanak. (526. §.)

1. Az egyháziak, a kir. táblai jegyzők, egyetemi polgárok, egyházi nemesek külön bírósági illetékességének megszűntét feüebb említettük; a es. kir. tisztviselők illetősége iránti ideiglenes intézkedéseket megszüntette ő felsége 1865. jun. 8. határozata. (535. §. 8.)
2. A váltóbíróságok a hamisítás ténykérdésére nézve annyiban illetékesek, mennyiben a kérdéses váltó előttük bepanaszoltatott, (510. §.) ide tartozik némileg a hamis vagy vétkes bukás ténykérdése, melyet rendszerint a csödbíróság dönt el. (516. §.) Az egyházi személyek megveretése azonban, mennyiben kiközösítéssel (excommunicatio) fenyítettik, az egyházi fegyelem körébe tartozván a kivételes ügyilletőség esetei közé nem sorolthatatik. V uchetich: Instit. iur. crim. 240. 1.
3. A BE. a közös büntető illetőség alul kiveszi: a) a hadi szolgálatban, zászló alatt álló katonákat, b) külső követségekhez tartó zó egyéneket, e) köztisztviselők hivatalbeli visszaéléseit, melyek fölött azon hatóság törvényszéke ítélt, "melynek szolgálatában állanak, d) a külön ítélőszékre bízott büntetteket. (530. §. 8.) BE. 72. §. Kihágásokra nézve kivételnek még bármily hitvallású papok, kik fölött papi hatóságuk ítélt. BE. told. 18. §.

### 550. §.

Az összefüggésnek törvényeinkben is elismert elvét (1639. 17. 1715. 48. 1723. 11. 1840. 9. §. 23.) a kifejtett értelemben követi törvényszéki gyakorlatunk is (545. §.); minél fogva büntetőbíróságaink rendszerint, a büntársak, elő- és mellékkérdések, kár és költségek fölött is ítélnék; az összeütközésekre nézve az igazság természetéből folyó általános elvek szolgálnak irányadásul; (546. §.) az illetőségi viták eldöntése, pörös után a felsőbb bíróságok köréhez tartozik; peren kívül ő felsége által a kir. kancellária útján történt, lég újabban bünvádi ügyekben a királyi ítélő táblára bízott. (Udv. rend. 18'63. jam 8. 21004. sz.)

1. Az összefüggés elvét a büntársakra nézve, vonatkozással az osztrák cs. kir. bíróságokra, a fenebb érintett (549. §.) udvari rendelet is kijelentette. a károsítás és költségekre nézve a fenebb idézett törvények (166. §. 1.) és

gyakorlat minden kételyt megszüntetnek; hogy a tulajdon igazolásának kérdései az általunk a 545. §. d) alatt érintett értelemben vétetnek, bizonyítja a hétszemélyes táblának 1864. jul. 14. 5802. sz. végzése, melynél fogva St. Izsák csalási perében, a bírói zárlat alá vett vagyon ára nézve támasztott i génykeresetet, a szolgabíró illetőségéhez tartozónak határozta.. Törv. Cs. 1864. 88; sz.

2. A megelőzés elvét, (princípium praeventionis) már Huszty: (Comment. L. III. fit. 6. §. 13.) és Bodó (Jurispr. crim. 41. 1.) irányadónak ismerték; arra hivatkozik a kir. tábla Soós illetékességi ügyében: „T ekintve továbbá, hogy vádlott Soós Imre pesti lakos, Pesten fogatott el, s hogy az elővizsgálat kizárólag a pesti hatóság részéről eszközöltetett“ stb. Törv. Csarn. 1863. 4. sz.
3. A BE. a bűntársakra az összefüggés, a hatóságok határszélein vagy több hatóságok területén elkövetett bűntettek nézve a megelőzés elvét állítja fel; az illetőségi kérdések eldöntését a hétszemélyes táblára bízza; időközben a hatóságok az el nem halasztható lépéseket folytatni kötelesek. BE. 73—76, §.

### 551. §.

Az ABP. belföldön elkövetett bűntettek és vétségeknél mindazon személyekre nézve, kik abban részt vettek, a bűntett elkövetésének illetőségét állapítja meg; több bírósági járások határain vagy területén elkövetetteknél a megelőzés elvét követi, (546. §.) bűntettek, vétségek, kihágások halmazatánál a súlyosabb nemű tett elkövetési helye, egynemű bűneseteknél a megelőzés dönt; egyedül, ha a feljelentés azon din-óságnál történik, hol a vádlott elfogatott, annak el kell járni, ha a tett helyének bírósága még meg nem előzte, és sem az illető állam ügyészek, sem a vádlottak nem kívánják, hogy az ügy az utóbbi hatóságnak adassák át; külföldön elkövetett bűntetteknek a vádlott lak- vagy tartózkodási helye, ha ilyennel nem bírna, elfogatása határozó; kivételes ügyi illetőség alá tartoznak az országos törvényszékeknek (529. §.) és a katonai bíróságoknak (535 §.) fentartott bűntettek, személyivel élnek a ka-

tonák, követek és hozzátartozóik, (101. §. 2.) és a püspökök súlyos büntetteikre nézve; (534. §. 4.) illetőségi vitákban, vizsgálati bíróságok közt, az első folyamódásu törvényszék, ezek közt az országos főtörvényszék, ha a vitatkozó bíróságok különböző főtörvényszékek alatt állanak, vagy ez utóbbiak közt vita támadná, a legfőbb törvényszék határoz, addig is minden bíróság saját járásában megteszi a szükséges cselekvényeket, melyek utóbb sem tekinthetők érvényteleneknek, hanem az elismert bíróság által használandók. ABP. 38.-51. §.

1. Az összefüggés elvénél fogva, az eljáró törvényszék a körülményekhez képest azon személyekre is terjesztheti ki illetőségét, kik a büntetetre vonatkozó kihágásban vettek részt. Csász. rend. 1858. május. 3. BTL. 68. sz.
2. Ha a büntetett külföldről szolgáltatnék be, azon bíróság illetékes, mely a beszoigálatást kieszközlötte; ha az a külföldről ajánlatnék, az illetőséget az országos főtörvényszék határozza meg. ABP. 45. §.
3. Melchior: Dissert. de concurr. iurisdiction. labyr. Giess. 1862.  
S t y f e r t: Dissert. de foro deprehensionis. Altd. 1695.  
Willenberg: De foris concurrentib. delictor. Gedani. 1715.  
Rheden: De foro delicti. Brem. 1717.  
Pütter: Libell. de praeventione. Marb. 1744.  
S t ü b e l: Dissert. de foro delicti in confinio eivit. commissio Wittenb. 1793,  
B i e l i t z: Üb. d. verschied. Gerichtsstände. Leipz. 1801.  
Wetzell: De foro in criminal. competente. Marb. 1806.  
Almendingen: Versuch üb. d. Schutzverf. u. Gerichtsstand d. begang. Verbrech. Giess. 1807.  
Briel: Gerichtsstand a. persönl. Verbindl. Münch. 1828.  
Hellmuth: Üb. die Gerichtsstände pers. Verbindlichk. Münch. 1836.

#### NEGYEDIK FEJEZET.

A közvádoló és védő.

#### 552. §.

Százados fejleményű hazai büntető eljárásunk, (561. §.) vegyes természettel bírván, a közrend és bá-

torság érdekeit képviselő vádlói tisztet, büntettek és közvétségekre nézve, az illetékes hatóság, rendszerint tehát a megye, város vagy kerületnek tiszti ügyésze, (fiscus magistratualis, 1729. 35. 1805. 5. 1836. 17. 1840. 9. §. 30. stb.) mint a törvényes rendnek óre teljesíti, miért is eme nemes hivatása teendődnek szorgalmas, buzgó, és lelkiismeretes teljesítésére köteleztetik; (Hl. 1816. jan. 23. 2604. sz. 1818. decemb. 15. 34329. sz. Udv. rend. 1863. april 27. 6901. sz.) kivélt képez a házasságtörés büntette, melynél a bűnvádi kereset megindítása a sértett félj jogaihoz tartozik. (382. §.)

1. A tiszti ügyészséghez hasonló intézményre, melyből utóbb az államügyészség fejlődött, akadunk más nemzeteknél is, különösen Némethonban (Malefizanzwalte, Frevelvögte) Franeziahonban (proeureur et advocat du roi) Skocziában, Spanyol és Olaszországban; hazánk némely megyéiben még a múlt században Kittonich (Direet. e. 9. quaest. 32.) nyomán, a büntető ügyek az alispány felperessége mellett indítottak meg, mit azonbau máj· B o d o is okadatoltan rosztalt. Jurispr. crim. 17. 1.
2. A közvádlo, iránt felállított elvnel fogva, teendőit a külön bíróságoknál is az illető tiszti vagy uradalmi, az egyetem törvényszékénél a közalapítványi ügyész teljesítette; abból foly egyszersmind a sz. korona ügyészének felperessége a táblai büntető ügyekben, mely azonban e határon túl is terjed. (554. §.)
3. A tiszti ügyészség rendszeren egy, némely megyékben két fő-több fizetéses és tiszteletbeli alügyészekből áll; hivatalos teendőit részletesen elősorolja Palugyay: Megyerendsz. II. 128—137. 1.
4. A tiszti ügyészek állásuknál fogva magán uradalmi ügyészséget nem viselhettek; más magánfelek ügyeit elláthatták, (Hl. 1802. oct. 19. 22391. sz. 1838. aug. 14. 26421. sz.) legújabban azonban a magánügy viseléstől egyáltalán hivatalvesztés terhe alatt eltiltattak. Hl. 1865. máj. 2. 17784 sz.
5. A BE. a közvádloí kötelelsséget rendszerint az illető törvényhatóság tiszti ügyészi hivatalának tulajdonítja; ezen tisztet szerinte csak az viselheti a) kJ 24. évet már betöltötte, b) másoknak magános szolgálattal lekötelezve niucs, c) a szokott ügyvédi vizsgálaton kiviiil a kir. táblánál a büntetőjogból is megvizsgáltatott, BE. 29. .30. §.

## 553. §.

Ezen hivatásánál fogva a tiszti ügyész befolyása és működése a büntető eljárás minden részére, kezdetétől befejezéséig terjed; különösen az elő vizsgálati iratok nyomán előterjesztést tesz, a szükséghez képest a vizsgálat kiegészítését szorgalmazza, perbefogatás esetében a bűnvádi vagy tiszti keresetet (*actio criminalis, fiscalis*) megindítja, a vádlott idézéséről gondoskodik, a pör felvételét eszközli, folyamában a megkivántatott bizonyítékokat előállítja, bevégzését lehetőleg sietteti, a kellőleg tárgyalt és megért ügyet ítélet alá bocsátja? a hozott ítélet ellen a körülményekhez képest felebbvitellel él, sőt nagyobb fontosságú esetekben élni köteles; (Hl. 1797. jan. 17. 1015. sz. Udv. rend. 1863. apr.

27. 6901. sz.) annak szabályszerű végrehajtására ügyel és a kárpótlás és költségek beszedéséről intézkedik; minél fogva az eljárás körül felmerülő kérdések iránt meghallgatandó; köréhez azonfelül a vizsgálati és elítélt foglyok felügyelete tartozik, miért is ügyök folyamat szemmel tartja, a várnagyok, tömlöcztartók, hajdúk köteleesség-teljesítését ellenőrzi, a börtönöket megvizsgálja, a bűnügyek jegyzékét készíti, és a felsőbb helyre terjesztendő kimutatásokat időszakonként beadja. (520. §. 4.)

1. Valamint a tiszti ügyészség egyik tagjának jelenlétét a törvényszéki tárgyalásoknál már említettük, (525. §.) úgy teendőit a pör egyes részeiben maga lielyénmegérintendjük; tekintettel azokra, tiszti ügyészségünk is, mint Feuerbach az államügyészségről mondá, méltán a büntetőhatalom szemének nevezhető. Lsd. Államügyész című czikkemet Magyar Encyel. IV. köt. 868—874. 1.
2. Fontosabb ügyekben, ha előbb nem történt, a pör ítélet alá bocsátásánál a tiszti ügyész a vádlott keresztlevét és egészségi bizonyítványát a perhez csatolni tartozik. Hl. 1814. nov. 8. 29314. sz. 1816. oet. 29. 31663.



1818. dec. 15. 34329. sz. 1821. sept. 11. 23235. sz. 1823. april. 23. 9797. sz. 1828. febr. 13. 4878. 1837. febr. 28. 6737. sz.

3. A tiszti ügyészségnek hivatalos köréből foly, hogy a beszoigáltatott foglyok irományait 'megvizsgálja, a büntettre vonatkozó tárgyakat, szerszámokat átveszi, a foglyok beszélgetését másokkal engedélyezi. Lsd. P a l u g y a y : Megyerendsz. II. 133. 1. és E n s e 1: Pestmegye fenyítő eljárása című cikkét. Sürgöny 1863. 258. sz. (198. §.)

4. Az. 1862. rögtönbirósági szabályzat 12. §. a birói kizárás okait a közvád-lóra is alkalmazza.

### 554. §.

A királyi tábla első folyamodása illetősége alá tartozó büntettek és közvétségekben (530. §. 3.) a közvád-lóhák tiszte a királyi ügyigazgatót és szent korona ügyészét (causarum regalium director et s. coronae fiscalis) illeti, (1.723. 51. 1741. 23.) kire, mint a sz. korona jogainak törvényszéki képviselőjére, törvényeink a felperességet más bíróságok előtt is, oly közvétségekre nézve ruházták, a melyekre szabott pénz-bírságok a királyi kincstárba folynak.

1. A királyi ügyésznek az országgal egykorú öseredetű hivatalát I. K á r o l y király fényes, jogokkal ruházta, fel; a sz. korona ügyészeinek névsorát 1260. kezdve Lendvay Márton kamrai levéltári igazgató után Isd. B a r t a í Comment. Hl. 38.1.

2. 'A kii\*. ügyész felperessége, a korona Ős ország jogait veszélyeztető büntettek és közvétségek természetén, az azokban illetékes bíróság tiszti ügyészenek általános jogain és köteleztetésein, és a kir. kincstár érdekei kőpviselitelésén alapszik. " F r a n k': Közigazság törv. II. 71—74.1. W e n z e 1: Magy. és érd. magánjog I. 310- 1. S u h a y d a: Magy. polg. törvényk. 33. §.

3. A királyi ügyigazgatóság fő- és aligazgatóból, négy igazgatósági ügyészből, és a szükséges segédszemélyzetből (egy iktató és három h'ivataltisztból) áll; (1865. jan. 8. legf. közirat) törvényeink értelmében azelőtt a sz. korona, az ország és közalapítványok polgári vagyombeli érdekeit is, törvény előtt képviselte; jelenleg e hivatást a cs. kir. pénzügyi ügyvédségek teljesítik: hatáskörük elkülönítése 1861. máj. 22. legfelsőbb határozat által történt; hogy a kir. ügyek igazgatója a királyi táblának tagja és a törvények különös ótalma alatt van, már fenébb érintettük; (413. 530. §.) Jogairól részletesen értekezik 8 vaiger: Monogr. Fiséi regii. 3—14. 1.

4. A fenébb elősorolt táblai büntettek és közvétségeken kívül (530. §. 3. 4.)

a királyi ügyész felperességének helye van még az uzsora (504. §.3. 505. §. 1.), egyházak, iskolák, fárházak elfoglalása, honfiak sz. kir. városokban nyelv- és vallásbeli gyűlölködés miatti kizárása (1608.13. 1609. 41. 1613. 40. 1655. 34.) vámok és s ó-á r körüli közvétségek eseteiben; a két utolsó nézve mindazáltal a vádjog a hatóságok tisztii ügyészeit is illeti. Felperességéhez tartoztak továbbá a harminczadot károsító csempészkedések is. 1498. 29. 1599. 34. 1604. 17 stb. Frank: Közigazság törv., II. 776—788. 1;

5.A BE. 29. §. szerint, a sz. korona ügyészt a köz vádiás. kötelessége a kir. táblához első folyamodásban tartozó büntettek nézve illeti. (530. §. 8.)

### 555. §.

A felpéressége köréhez tartozó bűnügyekre nézve a kir. ügyész a közvádló tisztével járó jogokat gyakorolja és kötelességeket teljesíti, mind a pör kezdetére, mind folyamára nézve; (553. §.) őt illeti az államfogyok fölötti felügyelet és rendelkezés, miért is a hatóságok ebbeli költségeit viseli, azoknak az elítéltek általi megtérítését eszközli, és a kincstár igényei biztosításáról gondoskodik. (210. 321. §. 328. §. 2.)

1. Hivatásánál fogva a kir. ügyész bankjegyhamisítás eseteiben biróküldést szorgalmaz (328. §. 2.); a felségárulás büntetténél pedig a-feladó nevét a bíróságnál bejelenteni tartozik. (320. §J

2. Az ügyvédeknek becstelenséggel sújtott visszaéléseik és hamisításaikra (inaleversationes) nézve, (359. §. 511. §. 1.) az ügyvédi utasítás 27. §! szerint: „Probis hanc in rém deservientibus suae Maiestati sacratiscimae per concernens iudicium demisse repraesentatis, contra eundem actore fisco régió ad póenam infamiae coram fabula regia procedetur.“ Függl. í. foly. 1. sz. 13. 1.

3. Az uzsorára nézve a kir. ügyész már perbeli beavatkozás, már külön kereset utján és pedig 1817. dec. 9. 25927. sz) Hl. szerint még katonai személyek ellen is léphet fel: e vétségnek törvény előtti üldözése a kir. ügyigazgatóság hatásköréhez és kötelességeihez mind addig tartozik, míg az arra határozott büntetés (505. §. 1.)-birói kiszabása, vagy a vádlottnak felmentése jogérvényesen be nem következik; és annál fogva az elővizsgálat vagy pörfolyam alatt netalán szükséges ideigleni biztosítási intézkedések is általa szorgalmazandók; az ítélet a kir. ügyigazgatóság által a cs. kir. pénzügyi ügyvédséggel eredetiben közlendő, mely a megítélt követelés, a netalán kiszabott pénzbírságok behajtását foganatosítja. Udv. rend. 1863. marc. 14, 1672. sz. Füg. II. foly. 48 sz.

4. A. kir, ügyésznek az államfogyok körüli felügyeleti jogánál fogva, a beszelgetési engedély, kezesség, és szabad lábra állítás iránti intézkedések hatásköréhez tartoznak; kir. táblai végzés 1864. jun. 20. 2948. sz.

### 556. §.

A vádlott védelmezése, a büntető igazság szempontjából ép úgy az álladalom, mint annak saját érdekében fekszik; a védő választása, a vádlottat perbefogása után illeti; ha ezen jogával élni nem akarna, súlyosabb büntetteknel, nevezetesen rendes Írásbeli eljárás eseteiben (59. §.), számára védő hivatalból, és pedig törvényhatósági rendszerünk és gyakorlatunknál fogva a tisztii ügyészség tagjai közül rendelendő; kik minta törvényes rend és igazság őrei ezen tiszt teljesítésére hivatvák, és abban lelkiismeretesen és pontosan eljárni kötelesek (HL 1816. jan. 23. 2604. sz.); ha a bűnvádi ügyek szaprodtával a tisztii ügyészek e feladatuknak meg nem felelhetnének, újabb kir. szabályrendelet folytán (Udv. rend. 1863. jan. 20. 21103. sz.) védők a magánügyvédek sorából nevezendők, minél fogva a fenyítő bíróságok székhelyein a felek képviseletével foglalkodó ügyvédek jegyzéke elkészítendő; és azok a szegény vádlottak ingyeni védelmére felszólítandók; a törvényszékek továbbá oda utasítottak, hogy a szegények képvisetése felosztására nézve igazságos arányt tartsanak, azon ügyvédek pedig, kik a szegények védelmét alapos okok nélkül elvállalni vonakodnának, a bíróság kinevezésétől függő és díjjal járó minden ügyviseléstől kizájják.

1. A vádlott védője választására, ha előbb nem, vallomásának hitelesítésénél figyelmeztetendő; a védelmező tisztii ügyészek felelbezési kötelességét már említettük (198. §. 2. 208. §. 3.)
2. A tisztii ügyészek védelmezési tisztéről az idézett udv. rendelet akként nyilatkozik: „Ezen intézkedés nagyobb részben a köznép felett a törvény-

hatóságok részéről régi időkben gyakorlott gyámi rendszernek kifolyása lévén, tagadni nem lehet, miként a tisztí ügyésznél? jól felfogott feladása inkább a büntettek ellen közvádlóként fellépni, mint azokat védelmezni miután a tisztí ügyészek hazai törvényeink szelleme szerint is a bünvádi eljárásban tulajdonképen a megsértett állam és polgári társadalom képviselői, nem pedig a vádlottak védői gyanánt tűnnek fel.“ — (Függ. I. foly. 36. sz. 111. 1.) De ép az államnak a valódi igazság felderítésére és a büntető jogszolgáltatás czélszerű gyakorlatára irányzott magasztos érdekei szülték, a tisztí ügyészség mint a törvényes rend órének védelraezési kötelességét: „Denn die Sorge für eine vollständige Vertheidigung muss dem Staate ebenso heilig sein, wie für die Untersuchung und Anklage.“ B l u h m e: Strafr. 115. §.

3. A kir. táblánál a szegény vádlottak védelmezését ingyen a szegények ügyvédei teljesíték; most az érintett rendelet értelmében arra jelentkezett magán ügyvédekre bizatik; az ügyvédség elnyerésének feltételeit az Id. Törv. Sz. Vili. 5. §. határozza meg; hatásköre az egész ország és kapcsolt részeire terjed; önálló gyakorolhatása 1865. január 1-étől az ügyvédi vizsga sikeres letvése után, két évi segédi gyakornokságtól, és a kir. udv. kancellária különös engedélyétől tétetett függővé, 1864. dec. 16. 20650. sz. udv. rend, által. Függ. II. foly. 60. sz. 226. 1.

### 557. §.

A védőnek joga van mindazon igazságos eszköz alkalmazására, melyek a védelem czéljának elérésére, a büntetés elhárítására vagy enyhítésére szükségesek, annálfogva védenczével bírói tag jelenléte nélkül tanácskozhatik, és az ügybeli iratokat, a bíróság belügykezelését illetők kivételével, kellő felügyelet alatt a tárgyalás előtt megtekintheti; (Udv. rend. 1863. jan. 20. 21103. sz.) kötelessége, minden az eljárás alakszerűségeire vagy az ügy érdemére vonatkozó védveket felhasználni, melyek tárgyi vagy alanyi szempontból (237. §.) védencze büntetlensége bizonyítására, bűnössége enyhébb beszámítására, a terhelő bizonyítékok megerőtlenítésére, a büntetés kedvezőbb kimérésére nyomatékai bírnak, és azokat kellő szabatossággal és világossággal kifejtteni; (Hl. 1818. sept. 29. 26841. sz.) mellő-

zésével mind annak, mi az ügyre befolyással nincs vagy az igazságszolgáltatás céljával ellenkezik. Fáradság! díjának meghatározása vagyonos vádlottaknál, akár legyen szabadon választva, akár hivatalból kinevezve, nem különben a vádi ott szegénysége iránti kérdésnek eldöntése, a törvényszéket illeti. (Idéz. 1863. udv. rend.)

1. A védelmezési védvek, a körülményekhez képest a fenforgó ügy természetéből mentendők és helyesen mondja Szlemenics: „Az előadás rendét a dolognak természete maga, és az ügynek állapotja határozza el. Bizonyos védpéldányokhoz ragaszkodni se nem szükséges, se nem tanácsos.“ Fenyítő törv. 133. §, — Pest megyében a védő védenczével az elnöknél tett jelentés után, vagy a tiszti ügyész által kirendelendő egyén jelenlétében szólhat; az eredeti periratok kivételére külön engedély kell; — a vádra írásbeli perben 48 óra, bonyolult esetekben nyolcz nap alatt védelmét készíteni köteles. Ensel: Pest m. fenyítő éj. 1863. Sörgöny: 264. sz.
  2. A védő hivatásával ellenkeznek a vádlottat hazugságokra, vallomása visszavonására, tanuk megvesztegetésére indítani: „Maneat illa aurea Kramerii regula alté defensorum mentibus insculpta: Vertheidige den Menschen ohne den Verbrecher zu schützen.“ Vuchetich: Instit. iur. crim, 505. 1.
  3. A védelmezés szerkesztésére nézve az idéz. 1818. Hl. a törvényhatóságoknak meghagyja: „Fiscus magistratualis et assistentes eo invient, ut priores quiderq in perstringendis delictis, posteriores verő in defendendis reis non ut saepe fit verborum numero, séd probarum motivorumque ponderes ölerter et coriscientiose labórare satagant“ (Oszvaldt: Gyűjt. 99.1.)
- I': V u c h e t i c h pedig a védelem főhiányáról ekként nyilatkozik: „Commune vitium quo libelli defensionales laborant est congestio flosculorum ét phrasium; crises et inveetiones in exstantes leges positivas; tales inanes declamationes et temeraria iudicia de legum inconvenientia ad nullum finem ducunt“ Instit. iur. crim, 506.1.
- 4-, A BE. a védőnek szabad értekezését a vádlottal bírói személy jelenléte nélkül, az iratok megtekintését, a törvényszék felügyelete alatt, és párban kiadatását megengedi, e végre a bünvizsgálati irományok hat, a vádlevél, benyújtásától a megjelenést megelőző harmad napig az ítélőszék pertárában kitéve maradnak; — egyébiránt a védőt azon költségek megtérítésére kötelezi, melyek a tárgyalásból!, okadatlan kimaradásából vagy a felvállalt védelem alaptalan megtagadásából származtak BE.261 283. 302. §.

## 558. §.

Az ABP. szerint a k ö z v á d l á s r a az államügyészség van hivatalba, mely a bíróságoktól füg-

getlenül, az igazságügyministerium alá van rendelve; minden első folyamodású törvényszéknél államügyész, minden országos főtörvényszéknél állami főügyész helyetteseikkel, segédszemélyzetökkel vannak alkalmazva; az államügyész hivatása a tudomására jutott büntettekről, vétségekről a vizsgáló bíróságot értesíteni, a vizsgálatot megindítani; annak folytán törvényes {befolyását gyakorolni, befejezése után a szükséges indítványokat tenni, a végtárgyalásnál a köz vádló teendőit végezni, a bírói határozatok ellen netalán szükséges felelősséggel vagy panasztétellel élni, és az egész eljárás alatt a törvény megtartásáról, késedelem elhárításáról gondoskodni; azonfelül az igazságügyi ministeriumot illető felügyeletet, a büntető intézetek fölött gyakorolni, ezek állapotjáról, az igazságszolgáltatás folyamáról időszaki statisztikai kimutatásokat készíteni; — az államfőügyész a főtörvényszék kerületében levő államügyészségekre ügyel, azokat vezérli és utasítja; a főtörvényszékhez érkezett büntetőperiratokat megtekintheti, a tárgyalásokon jelen lehet, a törvény által kijelölt esetekben indítványokat tehet; az egész kerület statisztikai kimutatásait egybeállítja; a bíróságok az államügyészséget a törvény által kijelölt esetekben határozataik előtt meghallgatni tartoznak, de indítványaik rájuk nézve nem kötelezők; az államügyész és vizsgáló bíró közt támadt véleménykülönbségnél a törvényszék határoz. (ABP. 29 — 36. §.) A magánvád alá tartozó vétségeknél (303. §.) az érdekelt fél az államügyészhez fordulhat, ha ez a büntető eljárást megindíthatónak nem tartaná, azt önmaga teheti és ez esetben a végtárgyalásnál vádja megállapítására az államügyészt illető jogokat érvényesítheti. (ABP. 37. §.)

1. Az államügyészség teendőit jelenleg az ABP. kívül annak ügyrendtartósa határozza meg. MR. 1854. aug. 4. BTL. 201. sz. Lsd. Államügyészség czikkemet Magy. Egyet. Eneycl. IV. köt. 872. 1.
2. Az államügyészség e gys égenél fogva tagjai eljáróik utasításait követni, eljárásukról jelentést tenni kötelesek; az államfőügyész az államügyész teendőit vagy maga teljesítheti, vagy azt más államügyészi hivatalnokra bízhatja; Az államfőügyész főtörvényszéki, az államügyész törvényszéki tanácsosi, helyetteseik titkári ranggal bírnak; a fegyelmi hatalom segédszemélyzetük fölött őket illeti. ABP. 30—32. §.
3. Meghallgatni kötelesek a bíróságok az államügyészt a vizsgálat körüli intézkedésekre, annak befejezés utáni határozatokra, felebbezésekre, zárt ülések, végtárgyalások elnapolása, tanuk teremben maradására, újabb kihallgatása és okiratok felolvasására nézve; a főtörvényszék pedig a főállamügyészt a külföldiek kiszolgáltatásánál, bíróküldések és kegyelmezési indítványoknál.
4. Kihágásokra nézve jogában áll az államügyésznek a vizsgálatokba tekinteni, a hozott határozatok ellen felebbezéssel élni, valamint általában az iránti észrevételeit a felsőbb hatóságok tudomására juttatni. ABP. 30. §. MR.. 1858. máj. 3. §. 20. 21. BTL. 68. sz.
5. Az államügyészség köréről az angol és francia eljárásban lsd. M i l l e r m a i e r: Stráfv. 40. 41J §.' a német államokban Plánok: Deutsch. Btrafv. 26—47.1,

### 559. §.

(> Mind, a perbefogatósi határozat elleni felebbezés fogantatására, (614. §.) mind a végtárgyalásnál a vádlott védőt használhat; azt vagy maga választhatja, vagy, választását a bíróságra bízhatja; büntetteknel, melyekre a törvényben halál vagy legalább öt évi börtönbüntetés van szabva, melléje ha nem kívánná is, védő hivatalból rendelendő; a végett minden országos fő-törvényszék körületére nézve a védők névjegyzéke évenként készítendő; abba a foglalkodásuk gyakorlatában levő ügyvédek iktatandók; a bírói hivatal, jegyzőbég vagy ügyvédség megvizsgált jelöltjei, és a jogtan nyilvános tanárai pedig, kérelmek folytán felvehetők; azok a büntetőbíróságok által rájuk lakhelyeiken bízott vélelmezéseket elvállalni, védők hiányában pedig etisz-

tét a bírósági hivatalnokok teljesíteni kötelesek; a vádlott védőjével bírósági személy jelenléte nélkül értekezhetik, mindketten a periratokat megszemlélhetik, azokról másolatokat is vehetnek; a szemlei jegyzőkönyvek bői, miértök véleményeiből és a büntett tárgyat képező eredeti okiratokból pedig, ezek nekik kívánatukra ingyen kiadandók. ABP. 213.—215. §.

1. Védő-választási jogáról a vádlottá perbefogatási határozat, kihirdetésénél értesítendő'. ABP. 213—216. §.
2. A perbefogatási határozvány elleni fellebbezésnél, a vádlott jogértő képviselő hiányában más értelmes és fedhetetlen férfit is választhat védőjéül, a hivatalból! nevezést a törvényszék az ügyvédi kamarára bízhatja; ha a vádlott a költségeket saját vagyonából nem fizethetné, a bíróságok által melléje szegények képviselője adandó. ABP. 203. 213. §.
3. A védő iratmegtekintési joga az ABP. szerint nem terjed ki azon iratokra, melyek a törvényszék belügyviteléhez tartoznak.
4. Müller: Institut d. Staatsanwaltschaft. Leipz. 1825.  
Si cam a: De ministerio publico. -Traj. 1826,  
Ortolan et L e d é u: Le ministère publ. Paris 1831. II. köt.  
Mangin: Traité de l' action publ. et civ. en matière crim. Paris 1837'.  
H. köt.  
L e u c h s: Der Staatsanwalt. Dinkelsb. 1842.  
T h e s m a r: Die Staatsanwaltschaft. Bonn. 1844.  
F r e y: Staatsanwaltschaft in Teutschl. und Frankr. Erlang. 1850.  
Sundelin: Staatsanwaltschaft in Deutschl. Arton. 1860.  
Hausclitek: Organe f. die Rechtspflege. Berlin 1863.  
S e e l i g: Staatsbehörde bei d. Strafgerichten, Cassel 1864.
5. V a l l i: Della difesa dei rei nel proe. crim. Vencz. 1785.  
H o d e r i n a n: Anleit z. Abfassung d. Vertheidig. für peinlich Angeklagte. Lap. 1802. II. kiad. 1803. II. köt.  
Mittermaier: Anleit, zur Vertheidigungs-Kunst. .Landsh. 1814.4. kiad. 1845.  
M a r s c l i n e r: Anleitung zur Vertheidigung des peinl. Angeklagten. Dresden 1828.  
Bauer: Anleit. z. Criminalpraxis. Gött. 1827,



## MÁSODIK SZAKASZ.

### Büntető eljárás.

#### ELSŐ FEJEZET.

A büntető eljárás ismerete, és nemei.

#### 560. §.

A büntető eljárás vagy büntető p ö r (processus criminalis) tágasb értelemben, a büntető igazságszolgáltatás gyakorlatára vonatkozó törvényes cselekvények foglalatja; a büntető hatalom természeténél fogva, mind a bűnügyek megvizsgálására és eldöntésére, mind a határozatok végrehajtására terjed; (519. §.) célja a tárgyi igazság felderítése, hogy annak alapján az ártatlanul gyanúsítottak felmentése, a bűnösöknek pedig érdemlett megfenyítése, az igazság rendje szerint eszközöltessék.

1. A büntető por érintett alanyi értelmezésén kívül, még alatta az érintett > cselekvényeket meghatározó jogszabályok összegét is értik; melyek törvénybe foglalva büntető perrendtartásnak nevezetnek. Rulf: Comment. I. 1. 1.
2. A büntető p ö r különböző alakjait tekintve, a vizsgálati eljárás már kiegészítő főrészét (nyomozó pöi-), már előzményét képezi (vádpör), míg a sajátlagos pör a vizsgálat befejezése után kéz dődik, és az ügy főtárgyalásában áll; ez értelemben veszi az elnevezést a BE. XII. fejezete is"; tekintve hazánk gyakorlatát, a vizsgálatot a büntetőperhez, de csak tágas értelemben számíthatónak vélem, szorosabban ez elnevezés nálunk is az azt követő tárgyalásra vonatkozik. Mi Itéra ai ei: Strafverf. 3. §.
3. A büntetőjog az eljárás által nyervén életet, fontoss ága szembetünő, és méltán mondja M i l l e r m a i e r: „Die Einrichtung des Strafverfahrens, (procédure) bei welchem die Irrthümer des Gesetzgebers und des Richters,

üoch weit gefährlicher werden, als bei der Strafdrohung, hängt selbst mit dem Grundsatz des Strafrechts zusammen, der auf die Strafgesetzgebung Einfluss hat.“ Strafverf. §. 1. és Szó k olay: „Bármely jók legyenek a büntető törvények, az eljárás hiányai által elveszthetik minden jótékony-ságaikat.“ Büntetőjogt. 348. 1. Lsd. S z a l a y: Büntető eljárásról 9. 1.

### 561. §.

A büntető pör alakjára nézve: vád, nyomozó és vegyesre osztatik; a vádperben (processus accusatorius) a büntető eljárást a bíróságtól különböző személy indítja meg, és a bűnügy hajdan a magánvádló, jelenleg a közvádló (552. 558. §.) és a vádlott, mintpörös felek közt tárgyalatik; a nyomozó pörben (processus inquisitorius) a bíró hivatalból az igazság és társadalmi rend érdekében megindítja és folytatja az eljárást; a vegyesben pedig (proces. accusatorio-inquisitorius mixtus) a hivatalból megindított bűnvizsgálat (befejezése után, a tárgyalás az állam, illetőleg vádlott jogait képviselő köz vádló és védő köz benj ötté vei történik. (611—614. §.)

1. Avádpör mind a római, mind a német közös jogban divatozott; a ti s z t a vádpör, melynél fogva a kereset megindítása magánvádlófa bízatnék, az álladalmi élet fejlődésével a társadalmi rend érdekeinek meg nem fellelhetvén, részint a közvádlás rendszerének elfogadására, melyre már a középkorban akadunk, részint az erkölesiség szempontján sarkalló kánoni jog befolyása alatt, a nyomozó pörre vezetett, mely utóbb Németországban túlsúlyra vergödött és bővebb kifejtését nyerte. Lsd. Mittermaier: Deutsch. Strafverf. 31. §. S z a l a y: Büntető eljárás. 11—15. 1.

2. A vád és nyomozó eljárás alakjától meg kell különböztetni a vád és nyomozó elvet; mert helyesen mondja K ö s s l i n: „Der Grundirrtum ist der, dass diese und andere Juristen gewöhnlich das Principle des Verfahrens mit blossen Formen desselben verwechseln.“ Wendepunkt d. Strafverf. 49. 1.; a v á d e l v (princípium accusationis), melynél fogva a büntettek csak a sértett vádja folytán vétethetnek fenyíték alá, a hatóság, valamint polgári ügyeknél hivatalból, fel nem léphetne, az állam főczéljával a jogbátorsággal össze nem egyeztethető; mert ez a büntettek vizsgálatára, megfenyítésére joggal, kötelességgel egyaránt a büntetőjog legfelsőbb elveinél fogva bir, itt a n y o m ó z ó elv (princípium inquisitionis) jo-

gosultságát alig vonhatni kétségbe; de a vádpör a l a k j a, melyben a vádló, bíró és védő lényegesen különböző működési köre, különböző személyekre bízatik, jobban felelvén meg az eljárás céljának: (560. §.) a közvádlásra hivatott szervek honosítása által, a nyomozási elv szükségszerű követeléseit, avád formákkal összeegyeztetve látjuk; míg a v á d e l v, Anglia kivételével, csak kisebb törvényszegéseknél tartaték meg: „Das wirkliche Leben verwischt allé Extrémé, auch im Strafprocesse kann nur von vermittelnden Richtungen die Eede seyn.“ B l u h m e: Strafv. 122. §. Rulf: Comment. 1.5—8. 1. Hye: Leitende Grunds.~21—22.1.

- 3.A. vegyes bűn tetőpör azon faja, melyben a károsított fél is magánjogait ö n á l l ó a n érvényesíti, (processus adhaesionis) minthogy nálunk a magánosok követelései is a bűnperben, együttesen és összefüggőleg tárgyalatnak, (550. §.) sem hazai gyakorlatunk, sem az ABP. szerint önálló létel nem bir. Rulf: Comm. II. 217. 218. 1. Hy e. Leit. Grunds. 46.1.
- 4.A vád és nyomozó rendszer előnyei és hátrányai méltatása a célszerűségi szempontból az igazságügyi politika körébe tartozik. Lsd. Mitt e r m a i e r: Mündlichkeit, Anklageprinzip 296—309. 1. Szalay: Büntető eljárás 12—15.1. K a u t z: Politika 414. 1. Karvassy: Alkotm. és igazságü.polit. 148—152.1.

## 562. §.

Az eljárás, alakszerűségeire: ünnepélyes rendé sre, és kevésbbé ünnepélyes sommásra osztatik; (processus solemnus, minus solemnus, summarius) a mint a törvényes alakszerűségek egész terjedelmükben vagy azoknak csak lényeges részei alkalmaztatnak.

- 1.Az ünnepélyes eljárásnak nagyobb büntetteknel, a sommásnak enyhébb kiszámításu esetekben van helye. (609. §.)
- 2.Arendes és rendkívüli eljárás szokásos megkülönböztetése azon gyökerezik, hogy amaz rendszerint, ez csak kivételesen bizonyos körülmények közt péld. távol levők ellen, rögtönbíróóságok előtt jó alkalmazásba; ez értelemben mind'az ünnepélyes, mind a kevésbbé ünnepélyes eljárás a rendes (közös) fogalma alá soroltathatnék. B a u e r: Strafv. 6. §.

## 563. §.

A tárgyalás módjára az eljárás szóbeli vagy írásbeli; a mint az ítélet, közvetlenül a bíróság előtt előszóval tárgyalat bizonyítékok, vagy a bűn vizsgálat eredményeit tartalmazó ügyiratok előadása folytán ho-

zatik; nyilvános vagy nem nyilvános ahhoz képest, a mint az ügy főtárgyalása a közönség jelenlétében, vagy a nélkül történik.

1. Szóbeli és írásbeliség elnevezései kevésbé találók, mert míg a szóbeli eljárásnál a vizsgálati iratok, jegyzőkönyvek használata kikerülhetetlen, az írásbelinél is a vádlott, a tanúk, műértők rendszerint a vizsgáló bíró előtt élő szóval hallgattatnak ki; a különbség lényege a tárgyalásnak az Ítéelő törvényszék előtti közvetlenségén, vagy előadás általi közvetítésén alapszik. Blu hme: Strafv. 124. §.
2. A szóbeliség az érdekelteknek jelenlétével szükségkép egybe van kapcsolva; de nem a közönségével, miért is a nyilvánossággal elválaszthatatlan kapcsolatban egyáltalában nincs; és a szóbeli tárgyalás titkon is történhetik. ABE. 224. §. BE. 294. §.
3. Anyilvánossági elv rendszerint csak a főtárgyalásra vonatkozik; az elővizsgálat, célja feladványa tekintetéből, Angolország kivételével, a közönség kizárásával foly, és méltán mondja Mittermaier: „In Bezug auf die Voruntersuchung muss man zugeben, dass eine Öffentlichkeit der Voruntersuchung weder im Interesse der Entdeckung der Wahrheit, noch im Interesse der Bürger liegen würde. Strafr., 34. §. és S z a l a y: „Ha meggondoljuk, hogy az -elővizsgálat nyilvánossága által a vádlott folytonosan értesítettik az ellene tett lépésekről, és így a tény bebizonyítását nyomról nyomra akadályozhatja, kénytelenek leszünk oda nyilatkozni: hogy az elővizsgálat, ha általa némi cél elérését akarjuk eszközölni nem lehet nyilvános.“ Büntető eljárás 28. 1.
4. A szóbeli eljárás előnyeit, melynél fogva a bíró közvetlenül az igazság forrásából meríti meggyőződését, valamint a nyilvánosság üdvös hatását bővebben tárgyalják, Mittermaier: Mündlichkeit, Anklageprincip 248—278. 1. K a u t z id. műnk. 394. 1. Karvassy: id. műnk. 142. §. Szalay: Publ. dolgozatok II. 137—146. 1. 147 —150. 157—160. 1.

## 564. §.

A bűnösségi határozat megállapítására névé az eljárás vagy esküdtszéki vagy törvény tudó bíróság előttire oszlik; a mint a ténykérdés eldöntése, (238. §. 2.) jogtudós bírák vezetése alatt, a nép kebeléből, esetről esetre törvény szerint arra hivatott esküdtek által történik: vagy a tény- és jogkérdés felett azok nélkül, jogtudós bírák ítélnék.

1. Angliában a perbefogást is a vádló vagy nagy-jury határozza el; főfontosságú az esküdképesség kellékeinek megállapítása és az esküdtek alap (ős) évi- és szolgálati lajstromainak elkészítése, és azok folytán a működő esküdszék alakítása. B l u h m e: Strafr. 191—192. §. S z a l a y: Büntető éjlj. 61—67. 1. P l a n c k: Deutsch. Strafr. 13—23. 1.
2. Az esküdtekre nézve, lényeges a kérdés, vajjon bizonyítási szabályok szerint, mint Angolhonban, Skocziában, Eszakamerikában (rules of evidenee), vagy lelkiismeretők, benső meggyőződésök alapján, mint a francia példa nyomán, Európa többi országaiban hozzák határozatukat; nagy befolyása van az elnöklő bíróságnak, mely Angliában egy bíróból, ki azonban szokás szerint egy vagy több törvénykezési személyt vesz maga mellé, Franciaországban három, Németonban többnyire öt tagból áll; azoknak viszonyzatáról mondja Bluhme: „Unverkennbar kann durch das Urtheil der Geschworenen der sachkundige bewährte Richter nicht ersetzt, es kann durch ihre Mitwirkung nur das Richteramt erleichtert, die Rechtspflege beschleunigt, und das Zutrauen zu derselben gesteigert werden.“ Strafr. 185. §.
3. A bírák az esküdtek határozatához kötve vannak; kivéve ha az nem teljes, homályos, ellenmondó, mely esetben kiegészítésére utasítandók, vagy annak a vádlottat elmarasztaló tartalmát a bírák igazságtalannak találják; midőn az ügy más esküdtek elé kerül. S z a l a y: Büntető eljárás 81—82,1. B l u h m e: Strafr. 198. §. Planck: Deutsch. Strafv. 430—431. 1. H ö c h s t e r: Franz. Strafprocess. 289. §.
4. Míg többen a szóbeliséget, nyilvánosságot, vádrendszer az esküdbírósággal szükségkép egybeköttötnek vitatják, helyesen mondja Mitterma i e r: „Es ist irrig, wenn man Geschwornengericht und Mündlichkeit und Öffentlichkeit als unzertrennlich zusammenstellt.“ Strafverf. 26. §.
5. Az esküdszéki intézet mellett és ellene szóló okok világos átnézetét adja hazai Íróink közül Kautz: Politika 405. 1. Karvassy: Alkotm. igazsági polit. 153. 1.; a mellette szóló okok velős kifejtését az 1840. 5. tör. által kiküldött országos választmány némely tagjai, külön véleményében olvashatni.

### 565. §.

Hazai büntetőeljárásunk jobbadán a törvényszéki gyakorlat útján fejlődött; alakjára nézve vegyes (552. 561. §.), alakszerűségeire vagy sommás vagy ünnepélyes (rendes), tárgyalás módjára nézve amaz szóbeli, öZ utóbbi Írott, (Id. Törv. Szab. H. §. 4.) mind ketteje a nyilvánosság mellőzésével,

jogtudó birákból álló törvényszékek előtt foly, melyek rendszerint mind a tény mind a jogkérdés fölött Ítélnék. (375. 510. §.) Azon különbség, mely azelőtt a nemes és nemnemesek elleni büntető eljárásra nézve fenállott, megszűnván, a hazai törvények és gyakorlatnak a nemesekre vonatkozó szabályai, jelenleg a nemnemesekre is alkalmazandók. (Id. Törv. Sz. II. §. 3.)

1. Hogy hazánkban eredetileg a vádper általános, az eljárás nyilvános volt, régibb jogforrásainkból világos; utóbbi kifejlődése nem annyira törvények, mint gyakorlat útján történt: „Inkább ösztönszerű expediensek öszege, mint eleve felállított elveknek eredménye mondja Szalay: Büntető eljárás. 16. 1.
2. A sommás és Írott perbeli tárgyalás az Id. Törv. Sz. H. §. 4. által meghatározott esetéit alantabb érintjük (609. §.); Pest megyének a büntető ügyek nyilvános tárgyalását megállapító 1841. nov. 20. végzését, 1842, jan. 2. kir. leirat mint törvénytelen megsemmisíté (vestram illám determinationein.  
pro irrita cassataque declaramus); Palugyay: Megyerendszer I. 203. 1. Egyébiránt törvényszékeink\* főleg pedig á kir. kúria gyakorlatára nézve Isd. Törvényszéki Csarnok 1861. 95. 96. 97. 99. 100. 114. sz.
3. A tény és jogkérdés elkülönítése hajdan az országos nemesek büntetteire nézve szokásban volt, mennyiben azt a megyei bíróság, ezt a nádor döntötte el, (B a r t a 1: Comm.I. 334.1.) ily elkülönítés áll jelenleg is a hamis eskü, némi-értelemben a váltóhamisítás és bűnös bukás eseteire nézve. (375. 510. 516. §.)
4. A BE. a vádrendszer tulnyomóságával, a vegyes, szóbeli nyilvános eljárást fogadta el; a perbefogást a kir. kúria tagjaiból, a büntettek minőségéhez képest a hatóság arra képesített lakosai közül közgyűlésileg választott perbefogó-székre, az ítélethozást jogtudó bírakra bízta. BE. 39—51. 52—64. §. Az esküdtzések melletti különvéleményt, melyhez az 184<sup>3/4</sup>, országgyűlés rendi táblája járult Isd. az Ország. Választm. Műnk. II. 62—75. 1. az arra vonatkozó rendi javaslatot pedig 184<sup>3/4</sup>. Orsz. Irományok Hl. köt. 106—132. 1.
5. Az 1848. 18. folytán sajtóvétségeknél alakítandó esküdtzésekről kiadott MR. esküdtzéki képességet tulajdonított minden 24—60 év közötti férfiaknak, kik évenkénti 200 frt. tiszta jövedelemmel bírnak, azonfelül a nyilvános oktatók, magyar akadémiai tagok, bölcsész, jog- orvostudorok, és okleveles sebészek, hites ügyvédek, mérnökök és községi jegyzőknek; ezen lajstromból három tagú törvényhatósági bizottmány készíti a 72—144 tagból álló szolgálati lajstromot; ezek 36 egyénből álló, sorsolás által alakított osztályokra sorozva, azok rendje szerint képezik az évnegyedi, közülük sorsolás útján meghatározott 12 egyén pedig a működő esküdtzékét törvény tudó bírák elnöklete és vezetése alatt.

## 566. §.

Az ABP. a kihágásoknál a nyomozó szóbeli eljárást fogadta el, a nélkül, hogy védő használatát kizárta volna; (ABP. 417. 419. 423. §.) büntettek és vétségeknél első folyamodásban a vegyes eljárást állandó törvényszékekkel, szóbeli végtárgyalás és korlátolt nyilvánossággal alkalmazza, (615. §.) míg a felelbbviteli törvényszékeknel írásbeli nem nyilvános eljárásnak van helye. (ABP. 2.3. 30. 216. 223. 224. §.)

1. Az örökös tartományokban is hajdan a vádrendszer dívott, és csak a XVUI. században kénytelenült végkép a nyomozónak helyt engedni, mely II. József 1788. büntető perrendtartásában kizáró uralomra emelkedett; azt az 1803. bt. is fentartotta. H e r b s t: Einl. in d. öst. Strafprocessrecht 2—45. 1.
2. Az 1850. január 17. büntető perrendtartás szerint (22. §. 2.), mely az esküdtzések, szóbeliség, vádrendszer és nyilvánosság elvein alapult, esküdtképesek minden harmincz éves, írástudó, a községben év óta megtelepedett, választási joggal bíró férfiak; a szolgálati lajstromok a kerületi elnök vezérlete alatt a kerületbeli községi előjárók által, azokból az esküdttek sorsolás útján határozottak meg; a vezető bíróság öt tagból állott. W ü r t h: Öst. Strafprocess. 91. 138. 1.
3. Hogy az ABP. szerint is némely vétségek és kihágások csak magánvád folytán vétethetnek fenyték alá, már más helyütt mondtuk. (303. §.)

## 567. §.

A büntető eljárás köréhez a bűnügyek vizsgálata eldöntése és a végrehajtás tartozik; (560. §.) az eldöntést törvényeink szerint az ügy perbeli tárgyalása előzi meg, követi a perorvoslatok használata, miből a büntető eljárás alkatrészei önkényt folynak; azokhoz a költségek körüli, és a kivételesen alkalmazandó külön (rendkívüli) eljárási szabályok járulnak.

1. A büntető eljárás a mondottakhoz képest három alkotó elemből áll, azok mindegyike több részt foglal magában; a tárgyak felosztása és előadására nézve az általános szemponton kívül, kiválólag hazai perrendünk ter-

mészetére voltam kellő figyelemmel.)Lsd.\_ Z soldcs: Szolgab. hivatal.

I. 63. §.!

2. A külön (rendkívüli) eljárási szabályokhoz a távollevők elleniek és rög-  
tönbiróságok számíttatnak; azokhoz, a sajtó-bünesetekre vonatkozó leg-  
újabbban (kir. kézirat 1865. jun.8.) közzé tett, legtöbb pontban a közösektől  
eltérő eljárási szabályokat soroztam, a két utóbbi hazánkban részletes sza-  
bályzattal és több tekintetben nagy fontossággal bír.
3. Az e tárgyra vonatkozó terjedelmes irodalomból S z a l a y, K á l l a y  
említett munkáin kívül (34. §. 3.) csak a főbbekre szorítokozom:  
Hombergk: Dissert. de divers, indole proc. inquisit. et accusat. Marb.  
1754.  
Hübner: Princip. proc. inquisitorii. Lips 1799.  
Weber: Üb. öffent. und mündl. Gerichtspflege. Darmst. 1817.  
D' H a n e: Dissert. inaug. de iudiciis iudic. iurat. Leod. 18 19.  
Feuerbach: Betrachtung üb. Öffentl. u. Mündlichk. d. Gerichtspflege.  
Gies. 1821.  
L e u t n e r: Geschwornenger. m. Öffentl. u. Mündlichk. Freib. 1830.  
Frey: Das Geschwornenger. Bern 1833.  
Leue: Öffentl. mündl. Anklagsproc. u. geh. Inquisitionspr. Aach. 1840  
W e l k e r: Jury od. Geschwornenger. Alton. 1840.  
Hepp Anklagesch. Öffentl. u. Mündl. des Strafverf. Tüb. 1842.  
F ö l i x: Üb. Mündl. u. Öffentl. d. Verfahrens. Carlsr. 1843.  
Puchta: Inquisitionsprocess. Erlang. 1849.  
Mitte r m a i e r: Mündlichk. Anklageprincip Öffentl. u. Geschwornen-  
ger. Stuttg. 1845.  
Gesetzgeb. u. Rechtsüb. über Strafverfahr. Erlang. 1856.  
Erfahrung u. Wirksamk. d. Sejiwurgerichte Erlang. 1864.  
Hopfner: Üb. d. Anklagsproc. u. d. Geschwornenger. Hamb. 1844.  
Zachariae: Gebrechen und Reform, d. deutschen Strafverfahrens.  
Gotting. 1846.  
Gundermann: Geschichte der Entstehung d. Jury in England.  
Münc. 1847.  
„ „, Einstimmigkeit d. Geschwornen. Münc. 1348.  
K ö s t l i n: Wendepunkt, d. deutsch. Strafverf. Tüb. 1849.  
„ „, Geschwornengericht f. Nichtjurist. Tüb. 1849.  
G n e i s t: Bildung d. Geschwornengerichte. Berl. 1849.  
B i e n e r: Engi. Geschwornengericht. Leipz. 1852—55. III köt.  
G r o h m a n n: Schwurgericht. Schw. 1857.  
B i g o r é: De iury en mat. erimin. Paris 1862.  
Glaser: Zur Juryfrage. Wien. 1864.  
H y e - G l i e k: Üb. d. Schwurgericht. Wien 1864.  
Heinze: Pararell zw. d. engl. Jury u. franz., deutsch. Schwurgericht  
Erlung. 1864.  
R é s ö - E n s e l: Fogházak és esküdszék! eljárásról. Post. 1865.



## MÁSODIK FEJEZET.

A büntető eljárás alkatrészei.

ELSŐ CZIKK.

Az elővizsgálat.

Első Czím.

*Az elő vizsgálat általában.*

568. §.

Elővizsgálat (instructio, inquisitio criminalis) neve alatt, a büntettek perbeli tárgyalására szükségelt adatok kinyomozása és egybegyűjtése értetik; mint a büntető per anyagi előkészítése, a tényálladék megállapítására, a tettes és társai felfedezésére, a tett minden nyomos körülményei kipuhatolására terjed, és. ily értelemben magában foglalja mind a tárgyi tényálladék meghatározására vonatkozó általános (inquisitio generális, szorosabb értelmű elővizsgálat) mind a határozott személy ellen irányuló úgynevezett különös vizsgálatot; (inquisitio speciális 1548. 41.1655. 38.)különbözik azonban a bűntevők általános nyomozásától (inquisitio generalissima praecautiois), melyre határozott büntetetre! tekintet nélkül, törvényeink a megyei tiszteket évnegyedenkint száz forintnyi birság alatt kötelezték, (1548. 50.1625. 13.) és természeténél fogva, a bátorság fentartására célzó rendészeti szabályok közé tartozik.

1. Anyomozó perben (561. §.) a vizsgálati eljárás minden adatok és bizonyítékok egybegyűjtésére terjed; melyek, más perbeli tárgyalás nem lévén, az ítélethez szükségesek, e perben az elővizsgálat addig foly, míg bizonyos személy ellen irányulván, az úgynevezett különvizsgálat, mely e rendszernél a per derekát képezi, megkezdetik; miért is erre a

törvényhozások rendszerint külön bírói határozatot kívánnak, és az ellenfelebbvitelnek helyt engednek. Meist er: Princ. iur. crim. 395. §.

2. Avád és vegyes eljárásnál a vizsgálat a per anyagát csak előkészíti, a nélkül, hogy annak helyét pótolhatná, az ítélet alapjául szolgálhatna, miért is itt az általános és úgy címzett különös vizsgálat közötti különbség nem bir jelentőséggel, és az elővizsgálat általános neve czélszerűbbnek látszik: „Az elővizsgálat .... bármely bűnvádi eljárás divatozzék, elkerülhetetlenül szükséges, de azon generális és specialis-féle osztályozás csupán a kutató rendszer eredménye.“ Sz o k o l ay: Büntetőjogt. 367. I. „Das Wort Voruntersuchung giebt aber zudem den Zweck klar an die Hand, dass dadurch nichts weiter als eine vorbereitende Thatigkeit entwickelt werden soll.“ Jagemann: Rechtslexicon V. 463. I. P l a n e k: Deutsch. Strafv. 214. 215. I.
3. Az általános és különös vizsgálat határvonalai elméletileg ugyan megállapíthatók, összerű esetekben azonban alig tarthatók fen; nevezetesen a tettes önfeljelentésénél a tárgyi és alanyi tényálladék szoros összefüggése, péld. házasságtörés, megfertőztetés, vagy a tettes személyiségéből eredt gyanúkok esetében, ha a tárgyi tényálladék iránti vizsgálatnál tüstént a vallatott tettes ellen fontos gyanujelek merülnek fel, vagy a tárgyi tényálladék csak bizonyos személy elleni intézkedéssel, péld. házkutatás által állapítható meg, miért is az újabb törvényhozások e megkülönböztést rendszerint mellőzik és J a g e m a n n legtöbb esetben, alkalmazhatlannak mondá. Rechtslexicon V. 461. I. Criminallexicon. 360. I.
4. A perbeli tárgyalást megelőző vizsgálati eljárást a BE. 10. §. bűnvizsgálatnak az 1845. pestmegyei eljárási szabályok e l ő- vagy vizsgálati az Id. Törv. Szab. előző, újabb kir. szabályrendeletek e l ő v i z s g á l a t n a k (HL 1862, jul. 27. 44956. sz. Udv. rend. 1863. mart. 16. 391. sz.) stb. nevezik, mi a dolog természetének is leginkább megfelel. Hogy azonban az általános és különös vizsgálat közötti különbség is forrásainkban ismeretes, többek közt a védők iránti szabályrendelet bizonyítja (556. §.)
5. A büntettek megelőzésére irányzott intézkedések, nevezetesen a ezirkálások (patallérozás) czélszerű alkalmazásáról Isd. Zsoldos: Nehány szó a honi bátorságról. Pest 1838. és Szolgabírói hivatal. I. 64. §.

### 569. §.

Az elővizsgálatot a vármegyékben szolgabírák, esküdtek, fontos ügyekben a tiszti ügyészek közbenjöttével, több megyében a tiszti ügyészek maguk eszközük; halasztást nem szenvedő intézkedéseket, főleg ha a késedelem veszélylyel jár, a helybeli előjárók és

mezei biztosok teljesíteni és arról a kerületi szolgabírónak tüstént jelentést tenni tartoznak; szab. kir. városokban arra a kapitány, tiszti ügyészek, legújabb szabályrendelet szerint egyes bírósági tagok tolnokkal hivatvák. (Udv. rend. 1863. marc. 16. 391. sz.) A táblai bűnügyekben az elővizsgálatot a kir. ügyészség indítja meg, és közbenjötté vei az illető hatóság tisztviselői, fontosabb ügyekben a kir. táblának küldöttsége végzi.

1. A pallosjoggal bírt uriszékeknél a felperes urodalmi ügyészeket, az elővizsgálatról, nevezetesen pedig a vállalásoktól eltiltotta. 1818. sept. 29. 26841. sz. Hl.
2. A fontosabb elővizsgálati cselekvényeket (péld. bírói szemlét, vádlott kihallgatását stb.) a szolgabíró mennyiben lehetséges, személyesen esküdtjével végezze, és habár a fenyítő eljárás minden szolgabíró saját járásához, illetőleg kerületéhez van kötve, szükség esetében azonban elővizsgálati cselekvényeket más járásbeli szolgabíró is teljesíthet, mert Zsoldos ként az mind a józan ész, mind a törvényhatósági kötelesség természetéből foly. Szolgabírói hiv. I. 66. §.
3. Elővizsgálati cselekvények teljesítése végett, csendbiztosok is esküdti ranggal Hibázatnak tel; egyébiránt vizsgálati működéstől Pestmegyében 1863. jun. 29. 1252. sz. elnöki rendelet által eltiltattak. E nsel: Pestm. fenyítő élj. Sürg. 1863. 260. sz.
4. A helybeli eljárók és biztosok veszélyes késedelem esetében véghezvitt eljárásukról rendes jegyzőkönyvet, az utóbbiak működésükről általában naplót is vezetni, és azt a szolgabírónak jelentésükkel beküldeni kötelesek.
5. Táblai nevezetesen bankjegyhamisítási perekben az elővizsgálat teendőit részben a kir. ügyészség tagjai; a kerületekben nevezetesen a jász-kunoknál a tiszti ügyészek, a hajdúknál a városok tanácsai teljesítik. —, Papi személyek ellen elővizsgálatoknál az egyház megye küldöttjének közbenjötté szükséges. (531. §.) A fiumei kerületben az előtt az igazgató bírák (index rector) egyike, a kir. egyetemen két egyetembeli tag, rendszerint a jogi kar dékánja a vádlott karbeli dékánjával és tollvivővel teljesítők.
6. A BE. szerint a biinvizsgálatot táblai ügyekben ítélmester és táblai ülnökből álló küldöttség, egybiránt megyékben Kővárvidéken, Turmezón szolgabíró esküdtársával, a jász-kunkerületben, XVI. szepesi városban a községi bírák, hajdúknál a városi hadnagyok, Fiúmában, Bukariban rendőri bíró, szab. kir. városokban a kapitány, mindnyájan jegyzővel teljesítik. BÉ.. 10. §. választásuk módjáról a 11—27. §. intézkedik.

## 570. §.

Az elővizsgálatra alkalmat szolgáltathat a bíró öntapasztalása, a bűnös tetten kapatása, vagy önfeljelentése, a károsodott félnek vagy másnak akár hivatalos, akár magánbejelentése, vagy a szárnyaló hír; (diffamatio, fama publica) a feljelentéseknek mindenkor a feladó neve alatt kell történni, névtelen feljelentések tekintetbe nem vehetők, (1805. 7.) s legfeljebb ha valamely büntett és körülményeiről határozott útmutatásokat tartalmaznának, azok kipuhatólására szolgálhatnak okul; közhírnél eredetét nyomozni, alaposságát vagy alaptalanságát kikutatni és ahhoz képest az elővizsgálat iránt intézkedni szükséges. (1625. 13. 1659. 18. 1687. 14.)

1. Tekintve a büntető hatalom természetét helyesen mondja Zsoldos: „Akár miként esik az annak (bírónak) tudtára, ebből hivatalos tudomást venni kötelessége. És így nem lehet, nem szabad neki a dolognak annak módja szerint teendő bejelentésére várakozni.“ Szolgabírói hiv. I. 65. §.
2. Egyházi személyeknél a püspök megelőző tudósítása szükséges (534. §.) nemes ellen fenyítő vizsgálatot közgyűlési vagy törvényszéki tisztii kiküldetés nélkül tenni nem lehetett; a nemes és nemnemes közti különbség megszűntével, ezen szabályt a gyakorlat nem általánosította, de az előtt is állott, hogy: „Nyomozást (tanúk megeskétése nélkül} tenni, azaz utána lenni a dolognak nemcsak szabad, sőt kötelesség, kiküldetés nélkül is.“ Zsoldos: Szolgab. hiv. I. 65. §. E n s e l: Pestm. fenyítő. élj. Sürg. 360. sz. Palugyay: Megyerendszer. I. 184. 1.
3. A feljelentési kötelességről, (149. §.) felségárulás esetében a feladó nevének bejelentéséről (320. §.) és a hamis vádról (456. §.) már szólottunk; egyébiránt az atya saját ötét bünvádilag (criminaliter) feladó fiát, a királyt és hazát veszélyeztető büntettek kivételével, (in perniciem principis vei reipublicae totius regni) még törvényes osztály részéből is kitagadhatja. HK. I. 52. Id. Törv. sz. I. 7. §.; és magánfeladások folytán közigazgatásilag történt királyi biztosi kiküldetések eseteiben, a feljelentők ha a megkívántatott bizonyító adatokat kézhez nem szolgáltatnák, vagy feladásuk alaptalannak bizonyulna, az okozott költségek megtérítésére kötelezvék. Hl. 1799. oet. 1. 22904. sz. Kir. helytartó elnöki rend. 1862. oct. 25. 19943. sz. O s z v al dt: Gyűjt. 61.1. E n s e l: Fenyítő szab. gyűjt. 86. 1.

4.A BE. szerint a bírvizsgálat megkezdendő, midőn a bűntett iránt jelentés történik, a bűnös önmagát feljeleni vagy az a köztisztviselő saját tudomására elkövetett; a panaszló a jelentést, ha pedig szóval tette volna a tisztviselő által arról készített írást, aláírásával vagy keresztvonásával ellátni köteles; ha egyházi vagy szabadsággal elbocsátott katonai személy ellen történik a vizsgálat, az illető hatóságok ahhoz egyént küldhetnek, mely a védő jogaival élhet.,BE. 93. 94. 100. §.

### 571. §.

Az ABP. szerint a vizsgálati eljárást, az országos és kerületi törvényszékeknél az elnök által, annak kebeléből nevezendő vizsgáló bírák, a járásbíróságoknál a törvénykezési ügyvezetés főnöke, vagy a főnöktől ki-rendelt hivatalnok, mindenkor hites jegyzőkönyvvezetővel teljesítik; törvényszékeknél az államügyészség közbenjöttével, járásbíróságoknál a nélkül, de hónaponként, fontos eseményeknél pedig külön teendő jelentés kötelezettsége mellett; azt az állam ügyész megsemmelheti, arra vonatkozó indítványait teheti; a törvényszéki vizsgáló bírák is, a feljelentések és folyamatban levő vizsgálatokról tizennégy napról tizennégy napra jelentést tenni tartoznak, melyek fölötti tanácskozásoknál az államügyésznek jelen kell lenni; a vizsgáló bíró és államügyészT véleménykülönbsége esetében, valamint az előbbi elleni panaszok iránt a törvényszék határoz, ez elleni felülfolyamodások a perbefogatási vagy felhagyási határozat iránti fefebb vitellel kapcsolandók egybe, külön annak csak az elfogatási elrendelő vagy megszüntető határozatoknál lévén helye. (ABP. 11. 60—65. §. Cs. rend. 1858. máj. 3. §. 3. BTL. 68. sz.)

1.A vizsgáló bíróság, mennyiben további nyomozások a közbiztonság érdekében szükségesek volnának, a történt feljelentésekről a biztonsági hatóságot, a járási vizsgáló, bíróságok pedig minden feljelentésről a törvényszéket három nap alatt 2—5 főr. bírság terhe alatt értesíteni, és ha a

büntető eljárásra alkalmasnak nem találnák, azt a törvényszéki elé terjeszteni tartoznak. ABP. 62. §. MB. 1857. jan. 31. BTL. 19. sz.

2. A vizsgálat elleni panasztételek fölötti tanácskozásoknál, a vizsgáló döntő szavazattal nem bír, de értesítővel jelen lehet; egyébiránt késedelmezések, igazságtalan eljárás iránti panaszoknak a felsőbb hatóságoknál mindig van helye. ABP. 64. 65. Cs. rend. 1858. máj. 3. §. 3.

### 572. §.

Az ABP. az elővizsgálatot (általános) megkülönbözteti a különöstől, (568. §.) ez utóbbi csak akkor indíthat meg, ha határozott személy egy közeli, vagy több összeegyezőleg találkozó távoli gyanuok folytán jogilag vádlottnak tekinthető; az iránti határozat írásban indokolva az irományokhoz teendő, és vizsgálati járásbíróknál a törvénykezési ügyvezető által is aláírandó. Némely vizsgálati cselek vényeknél úgymint bírói szemlénél, levelek, irományok átvizsgálásánál és a vádlott kihallgatásánál két bírósági tanú (Gerichtszeuge) fedhetlen életű, az ügy által nem érdekelt férfiak alkalmazandók, kik az ügymenetet figyelemmel kíséreni, a jegyzőkönyv hü vezetése fölött örködni és a végtárgyalásig hallgatagsággal lenni tartoznak. (ABP.

### 66. 134-147. §.)

1. Habár az általános és különös vizsgálat, közötti különbség, jelentőséggel leginkább csak a nyomozó eljárásnál bír, a vád és vegyes rendszernél pedig a vizsgálat csak előkészítő természetű, az ABP. mégis az 1803. bt. nyomán e felosztást megtartotta, miből R u l f, H y e ellenében következteti, hogy a per fősulya jelenleg is a különös vizsgálaton nyugszik, a végtárgyalás pedig csupán annak ismétlését képezi. Hy e: Leit. Grunds. 161. 166. 1. Rulf: Comm. I. 134—135.1. A r n o. l d: Gerichtssaai. VI. 154. 1.
2. A gyanukokok természetéről és felosztásáról alantabb a bizonyítási tanban szólandunk. A kinek érdekében fekszik, hogy az ellene támadt hír és gyanú alaptalannak bizonyíttassék, vádja megvizsgálását önmaga kívánhatja, és a bíró ha az okokat jogos vádlásra elégségeseknek nem találná is, azt megindítani tartozik. ABP. 147. §.
3. A bírósági tanúk a régente nyilvános eljárás maradványai; e hivatás

teljesítése általános polgári kötelesség, ingyen teljesítendő és legközelebb azon község lakosait éri, hol a vizsgálati cselekvény történik; kivétetnek az alul a lelkészek, közhivatalnokok, katonai személyek, népiskolatanitók, hivatásukat gyakorló egészségügyi személyek, ügyvédek, hites jegyzők és mindazok, kiknek hivatásuk, szolgálatuk a közérd éknél fogva nem egy könnyen szakíttathatik félbe, és kik napi vagy heti bérből élnek. ABP. 69. §. MR. 1855. máj. 22. BTL. 93. sz.

## 573. §.

Az elővizsgálat czélját tekintve, (568. §.) a vizsgáló késedelem nélkül a büntett tényálladékát, tetteseit és mindennemű körülményeit kinyomozni, és annál fogva a büntett minőségéhez képest, bitói szemlét, házkutatást eszközölni, az akozott kárt megbecsülni, tanukat és vádlottat kihallgatni, szembesíteni, ez utóbbit a törvényben kijelölt esetekben letartóztatni, és ily módon az ügy perbeli tárgyalását a törvény rendje szerint előkészíteni tartozik. (1655. 38. Hl. 1818. dec. 15. 34329. sz.)

1. Hogy a tárgyas tényálladékot gyakran az alánjától elkülöníteni nem lehet, már fenebb mondtuk, (568. §. 3.) miért is Vu eheti eb és S z lé-mé n i c s állítása (Institut. iur. crim. 353.1. Fenyítő törv. 109. §.) hogy az általános vizsgálatnak a különöst meg kell elő znie, csak megszorítással alkalmazható.

2< Az idézett Hl. az összes eljárásra, különösen pe dig a tényálladék megá-lapítására nézve is kellő gondot ős pontosságot rendel. Oszvaldt. Gyűjt. 98—99. l.

3. D u v e r g e r: Manuel des juges d' instruction. Paris 1839. II köt. Jagemann: Handb. d. gerichtl. Untersuchungskunde. Franki. 1838. II köt.

K i l l k a: Beitrag z. Lekre üb. Erheb. d. Thatbe standes. Wien 1831.

R i c h t e r: Grunds. d. Untersuchungsführ. in Criminalsachen Dresd. 1855.

Második cím.

*Bírói s z e m l e.*

## 574. §.

Nyomokat hagyó büntetteknel, (97. §. 3.) a tény-álladék kitudása és megállapítására ú a bí-

rői szemle, (inspectio ocularis, oculata) azaz észlelhető nyomaik megtekintése és megvizsgálása a bíró által, mely a körülményekhez képest, a büntett tárgyra, helyiségeire, eszközeire terjed; és esetekben, melyek különös tárgyismeretet és jártasságot igényelnek, mindenkor szakértők hozzájárulásával eszközözlendő.

1. A bírósági szemle körüli szabályok, a dolog természetéből merítvék, és kevés módosítással mindenütt azonosak; azokra nézve jelenlegi gyakorlattunk, az ABP. és BE. összhangzanak; ha a bíró maga eszközli egy s z e r ü, ha műértők hozzájárulásával minő sitéttnek neveztetik. B a u e r: Straffproz. 134. §.
2. A bírói szemlét a tett után mielőbb kell eszközölni, addig is pedig azon lenni, hogy mennyiben nagyobb kár nélkül történhetik, mind változatlan állapotban maradjon, miért is szükség esetében azt a helybeli eljárók teljesíteni kötelesek; (569. §. BE. 103. §.) ahhoz a körülményekhez képest a vádlott is meghívandó, ha a.megszemlélendő tárgyak elismerése vagy felvilágosítások várhatók. ABP. 77. §.
3. Műértőknek rendesen azok hivandók meg, kik mint ilyenek hatóságilag alkalmazva vannak, (megyei orvosok, sebészek, bábák, becsüsök stb. HL. 1864. marc. 18. 22985 sz.); ha azok érdekelve volnának, vagy a késedelem veszélylyel jár, azokat a vizsgáló bíró választja; rendszerint kettőt, csekélyebb esetekben vagy késedelem veszélyénél egyet; kik valamely esetben tanuzásra képtelenek, műértőknek sem alkalmazhatók. S z l e m e n i c s: Fenyítő törv. 111. §. Vuchetich: Instit. iur. crim. 359. 1. ABP. 80. §. BE. 107. §.
4. A bírói szemle czélszerű véghezvitelére tapintatteljes tanácsokat és utasításokat ad Zsoldo.s; Szolgab. hiv. I. 65. §.

### 575. §.

A szakértők, mennyiben hivatalos állásuknál fogva feleskettetve nem volnának, esküvel kötelezendők arra, hogy a szemle tárgyát gondosan megvizsgáladják, észleleteiket látleletőkben híven és teljesen eloadandják, véleményüket legjobb tudományuk és lelkiismeretük szerint nyilvánítandják; működésük vezetése a vizsgáló bírót illeti, ki az általuk megoldandó kérdéseket is kijelöli. (Kir. udv. rend. 1864. marc. 8. 4117. sz. HL 1864. marc. 18. 22985. sz. BE. 102. §.)



1. A szakértők észleletei tüstént jegyzőkönyvbe vezetendők; vélemény őket azonban fontosabb ügyekben írásban később is adhatják. Id. Hl. 17. §.
2. Ha a műértők véleménye homályos, határozatlan, önmagával vagy a tény-körülményeknél ellenkező, azok vagy njra kihall gatandók vagy mások alkalmazandók; ha nézeteik a vizsgált tényekre nézve lényegesen különböznek, harmadik vagy egészen más műértők alkalmazandók; (Id.HI 21. §.) orvosi látletelekről Isd. 578. §.
3. A műértők a szemlét a bírói személyek jelenlétében teljesítik; kivéven ha azok eltávozását az erkölcsi Hiedelem követelné, vagy a szükséges észleletek, tovább tartó kísérleteket igényelnének; mely esetben intézkedések teendők, hogy a nyomozások hitelessége biztosíttassák.
4. Valamint a bíró a műértőkhöz, úgy ők is hozzá kérdéseket intézhetnek, az általuk határozottan kijelendő pontokra nézve, az írományokból, tanuk vallomásaiból felvilágosításokat követelhetnek. Id. Hl. 12. §.

### 576. §.

Nevezetesen minden halálesetnél, melyre nézve büntett gyanúja forog fen, bírói hallottszemle, azaz a hulla megszemlélése és bonczolása, két rendszerint tisztí orvos, mérgezéseknél, azokon kívül, ha lehetséges, két vegyész által eszközendő; (kir. udv. rend. 1863. apr. 1. 4877. sz.) melynek teljesítésében az orvosi eljárás műtani részére nézve jelenleg is, az 1855. 28. kiadott részletes utasítás (BTL. 28. sz.) szolgál kötelezdzsinórmértékül. (Kir. udv. rend. 1864. marc. 8. 4117. sz. HL 1864. máj. 18. 22985 sz.)

1. A törvényszéki halottszemle fontosságára nézve helyesen jegyzé meg már az 1829. szabályzat: „Medicus forensis in pronunciando iudicio eantissime procedet;... et oporteliiteum, ne conscientiam suamgravet, prae oculis constanter habere: quod hic plurimum de puniendo crimine, deque vita aut morte hominis agatur.“ Hl. 1829. jan. 20. 1628. sz. és helyesem jegyzi meg Szokoly: »Igen szükséges, hogy a vizsgáló a sectionak legalább lényeges ismeretét bírja, alkalmazásul váljon az orvos nem hanyagol-e el valamit a bonczolásnál, mi befolyással bír a halál okainak kifürkészésére.“ Büntetőjogt. 371.1.
2. Az érintett halottszemléi utasítás 2. §. szerint ezen szemle minden természetien halálesetnél teljesítendő, ha már a körülményekből bizonyossággal ki nem derül, hogy a halál véletlen vagy öngyilkosság által okoztatott; ha a hulla már eltemettetett, ismét kiásandó; 3. §. pedig egyenkint sorol-

- ja elő az eseteket, melyekben annál fogva a halottszemle szükséges. Füg. II. foly. 25. sz. 65. 66. 1.
3. A mennyiben a késedelem veszélyénél vagy más okoknál fogva csak egy egészségügyi személy alkalmaztatott volna, azok a jegyzőkönyben mindig különösen előadandók és igazalandók. Ut. 5. §.
  4. A törvényszéki halott szemlék és orvosi látletelek iránt terjedelmes utasítás tétetett közzé 1829. jan. 20. 1628. sz. Hl. által, mely Linz b a uer: Cod. san. med. Hl. köt. 3. sz. 241—303.1. olvasható; szigorú megtartását 1840. apr. 22. 13995. sz. Hl. hagyá meg; a jelenleg kötelező utasítás az orvosi eljárás műtani részére szolgál zsinórmértékül, miután törvénykezési intézkedései az ABP. vonatkoznak; négy fejezetben 134 §§. áll. Lsd. Függlék H. foly. 25. sz. 64—137. 1.

## 577. §.

Halotti szemlében mindenekelőtt a hulla azonosága kétségen kívül helyezendő; (Ut. külső megsemlélése (hullaszemle, Ut. 47—57. §.) majd belső megvizsgálása (hullanyítás, Ut. 58—97. §.) eszközlendő; a látletet (visum repertum) folytán szerkesztett véleménynek, (parere medicum) mindig az iránt kell nyilatkoznia: mi volt a halál legközelebbi oka és miből származott, kifejtendő továbbá, vajjon bizonyosnak vagy valószínűnek tekintendő, hogy a halál a sértésből, vagy más azt megelőzőt vagy ahhoz járult, attól független ok következtében állott-e be? és ha az ejtett sértés okának bizonyulna, vajjon általában, vagy a sértett sajátlagos testalkotásánál vagy véletlen külső körülményeknél fogva vált azzá? (Ut. 22. §.) gyermeküléseknél, különösen vajjon a gyermek élve született, életét az anyja méhén kívül folytatni képes volt-e; és e büntettnél a tüdő s légzési kísérlet megteendő; (Ut. 112. §.) testi sértéseknél azoknak leírása után meg kell határozni, melyek magukban véve, vagy közrehatásukban föltétlenül vagy fenforgó körülmények közt csekélyek, súlyosak, vagy életveszélyeseknek tekintendők, mily eszközökkel és

mily módon vitettek véghez; melyek azok közönség és összerűen beállott következményei? (HL máj. 17. 1803.1 1371. sz.). Ha pedig a vádlott elme vagy kedély kórsága, betudási képessége iránt támadna kérdés, az e tekintetben befolyással bíró tények összeállítandók, egyenként és összefüggésükben megbírálandók, és elmeháborodás esetében a betegség természete, faja és foka, nem különben befolyása a vádlott szabad cselekvőségére meghatározandó.

1. A külső szemle a hulla leírásával kezdendő, (üt. 47. §.) ha a holt egészen ismeretlen volna, leírása nyilvános lapok által közzé teendő, ilyenek példáját Isd. Linzb au.er: Codex sanit. med. V. köt..3. oszt. 111. 1.
2. A holtat betegségében gyógyított orvosnak szemlére való alkalmazhatását (S z l e m e n i c s: Fenyítő törv. 111. §.) az 1829. szab. 8. §. csak más orvos mellett felvilágosítás adása végett engedi meg, hasonlólag intézkedik az ABP. 88. §. és 1858. Ut. 7. §., melyek azonban a mennyiben lehetséges, mindenkor megjelenésre fejszólítandónak rendelik. — Katonai személyek csend- vagy más nyilvános örök sértő cselekvényeiről Isd. 408. §. 2. 4.
3. A bonczjegyzőkönyv alakját, szerkesztési módját terjedelmesen meghatározza az Utas. 15—18. §. Minthogy a bírósági nyomozás célja az igazság felderítése, a törvényszéki hulla szemlérlői véleményben is azt, a mi gyógytermészettani indokokból bizonyossággal eldöntendő, attól a mi csak gyaníthatólag a'dathatik elő, szorosán meg kell különböztetni. Ut. 24. §. Hogy a kellőleg szerkesztett láttelek mindenkor az irományokhoz csatolandók, ismételve hagyják meg Hl. 1726. febr. 21. 1803. máj. 17. 11371. sz. 1818. dec. 15. 34329. sz. 1840. apr. 22; 13995. sz. stb.

### 578. §.

Ha az orvosi vagy vegyész szakértők különböző értelemben vannak, mindegyik kellőleg indokolt véleményét köteles a bíróságnak átadni; (Ut. 19. §.) ez esetben, úgyszintén akkor is, ha y. törvényszék a fenforgó büntettek különös fontosságánál fogva, az igazság ki-nyomozása érdekében szükségesnek látná, az egyetem orvosi karának véleménye kérendő ki, mely azonban az első bírósági szakértők mellőzésével közvetlenül nem

szorgalmazható. (HL 1829. jan. 20. 1628. sz. kir. udv. rend. 1863. apr. 1. 4877. sz.)

1. Az orvosi kar felszólítását az első bírósági szakértők mellőzésével, az idézett udv. rendelet azon okból tilalmazó, mivel ezen eljárás nemcsak az oly annyira kívánatos gyors bírósági működést akadályozza, hanem az orvostanári testületet egyéb fontos teendőitől is helyes ok nélkül elvonja. E n s e 1: Fény, szabályr. 67. 1. Függelék I. foly. 54. sz.
2. Az orvosi kar felül véleményezésének példánya olvasható L i n z b a u e r: Cod. sanit. med. III. köt. 3. oszt. 735. 1.

### 579. §.

Okiratok, melyek valóságára kétségbe véték, szakértők által, más a vádlottól kétségtelenül származott iratokkal egybeazonosítandók; közhitelpapírok hamisításánál a cs. kir. nemzeti bank, illetőleg a cs. kir. pénzügyministerium, pénzhamisításnál az országos pénzverő hivatal lelete, azok valótlansága, készítési módja és szerszámai iránt kérendő; mi azonban feltűnő és minden kétség nélküli papírpénz-hamisítványoknál, melyek kiadása által nem annyira közforgalomba tételök, mint inkább egyesek csalása szándékoltatik, az eljárás gyorsítása és felesleges irás kerülése végett -mellőzendő. (Kir. udv. rend. 1863. apr. 20. 4641. sz.)

1. Okiratok valóságára iránti kételyeknél, az irás azonossága kimutatására intézkedni lehet, hogy a vádlott néhány tételt a bíróság előtt írjon le. ABP.
- \* 96. §. BE. 130. §.
2. A papír- és fém pénzbeli hamisításoknál a lelet kiadását maga helyén a kir. ügyészség eszközzi, (569. §. 5.)
3. Az ABP. 98. §. a bírósági eljárás befejezése után, ilyenmő hamisítványokat és arra vonatkozó szerszámokat, anyagokat és tárgyakat a nevezett hatóságokhoz beszolgáltatni rendeli.

### 580. §.

Tulajdonsértéseknél a szemle által a használt erőszak és eszközök minősége, az okozott vagy szándoklott kár nagysága, gyújtogatásoknál, különö-

sen a gyújtás módja, helye, ideje és nagyobb kisebb veszélyessége tudandó ki. (ABP. 100. §.)'

1. Gyakran a helyiségek kellőbb megismertetése végett, azok rajzát készíteni szükséges, BE. 132. §. C s a t s k o: Ausztr. Büntetőper. 135. 1. Szókö l a y: Biintetőjogt. 373. 1.
2. Azon körülmény kitudására, vajjon a tűz kívülről vagy belülről támadt, a kémények megvizsgálандók, melyek ha fejrre égtek belülről, a gyuladás ben, ha feketék maradnak a tűz rendesen kívülről támadt; mily fontosak gyakrabban a szemlénél a lábnyomok, a hely színén talált szerszámok, kalapok, gombok stb. a mindennapi tapasztalás tanúsítja. Zsoldos: Szóig. I. 65. §.

### 581. §.

A büntettre vonatkozó tárgyak, eszközök, melyek netalán a tett helyén maradtak, a vádlott és tanuk által elismerendők, és' mind azok, mik a fenforgó eset kiviláglására szolgálhatnak, bírói őrizet illetőleg felügyelet alá veendők és jegyzékbe foglalандók; — az összes szemléről pedig pontosan és részletesen szerkesztett jegyzőkönyv, a törvényszéknek teendő elő vizsgálati jelentéshez csatolandó. (608. §.) Egyébiránt a bírói szemle akadályozására, régibb törvényeink (1504. 5.) a nagyobb hatalmaskodás büntetését szabták.

1. A bírói őrizet alá veendő tárgyak a jegyzékekkel összevágó folyó számokkal látандók el, hogy azonosságuk iránt kétség ne támadjon, megvizsgálásál, megszemlélésök mindenkor akadály nélkül megtörténhessék; dolgoknak, melyek természetük vagy számuknál fogva borítékok, tartályokba teendők, a tartály lepecsételendő; hogy a tárgyak birlalója is pecsétjét a lezárólásrá nyomhassa, a dolog természetéből foly, és az ABP. 102. §. szerint mindig megengedendő.
2. Az ABP. 102. §. azon rendelete, hogy megszen telt ostyák vagy isteni tiszteletre szentelt dolgok külön őriztessenek, megszemlélésük az egyházi szabályok megtartásával történjék, és mihelyt visszatartóztatásuk többé nem szükséges, a helybeli lelkésznek visszaadassanak, nálunk is zsinórmértékül ajánlandó.
3. A szakértők díjai a büntető eljárás költségeihez tar tozván, azokról valamint az arra vonatkozó intézkedésekről maga helyén szólандunk.
4. Kleinschrod, Mittermaier (Archív d. Criminalr. V. VI, Neu-

es Arch. d. Crim. I. köt.) és Haimerl (Magaz. X. köt) általánosabb értekezésein kívül az orvosi szemlére nézve a törvényszéki orvostanról szóló munkák szolgálnak felvilágosításul (28. §. 2.)

Mayer: Dissert. I. et II. de. singularib. probationis per inspect, ocular-1770.

Harmadik czím.

*Házkutatás.*

582. §.

Házkutatás (perscrutatio domestica) alatt, valamely laknak, bűnügyre vonatkozó bírósági motozását értjük, mely amint több vagy egyes lakra terjed, általános és különösre (generális et speciális) osztatik; célja bűnös személyek vagy büntettre vonatkozó fontos tárgyak kézrekerítése; (1548. 50. 1G59. 16. Hl 1794. marc. 21. 4052 sz.) miután a házbéke zavarásával, az érdekelt személyek gyanúba vételével jár, csak is nyomos gyanuokok alapján, rendszerint a vizsgáló bíró, ha annak területén kívül történnék, az illetékes hatóság által eszköztendő.

1. A házkutatás fogalma nemcsak szorosan vett lakások, hanem más helyiségek, pinczék, kertek, fészerekre, hajókra stb. terjed; az újabb törvényhozások és a BE. a házkutatásra nézve különbséget tesznek, a 'közönségnek mindig nyitva álló, (vendégfogadók, csapszékek, csárdák) és más magánházak közt, ez utóbbiakra a kutatást szorosabb határok közé szorítván. BE. 133—36. §.
2. A házkutatásról helyesen mondja Mitte rmai er: „Diese Untersuchungshandlung . . . ist immer ein ausserordentliches und nicht zu begünstigendes Mittel.“ Strafv. I. 65. §. Szüksége büntetőügyekben félreismerhetlen, ez még Britanniában is, hol: „A man's house is his castle“ elvet vallják, súlyosabb esetekben annak helyt engednek. Az újabb törvényhozási intézkedésekről Isd. Schletter: Lekre v. d. Haussuchung. Anál. 37. köt. 101.1.
3. Az ABP. 105. §. és 1862. oct. 27. törv. szerint (BTL. 88. sz.) a házkutatás rendszerint csak a vizsgáló bíró indokolt parancsára történhetik, mely az érdekettnék egyidejűleg, vagy a legközelebbi 24 óra alatt kézbesítendő; ha azonban a késedelem veszélylyel járna, azt más járásbíróságok, biztos-

sági hivatalnokok és községi eljárók írásban elrendelhetik; siit ha valaki ellen elővezetési vagy elfogatási parancs kiadatott, a vádlott tetten kaphatik, vagy folytonosan űzőbe vétetik, büntett vagy vétségből eredt tárgyak birtokában találhatik, a csendörök és egyéb biztossági közegek is teljesíthetők, de mind arról, mind az eredmény nélkül maradt kutatásokról az illetőnek kívánságára Írásbeli elismerés adandó. A BE. a házkutatást a vizsgáló' bírák által, megyékben a helybeli eljáróság, kerületek városokban a képviselő testület tagjai jelenlétében teljesítendőnek és jegyzőkönyvileg indokolandónak rendeli. BE. 133—140. §.

4. Rendszeti óvó szabályként rendeli az 1794. idéz. Hl. 16. és 35. p., hogy a helybeli eljáróság kereset nélküli gyanús személyek, a megyei kerületek pedig a juhászok, bojtárok lakhelyeit gyakrabban és váratlanul motozzák meg (Ősz w a l'd t: Gyújt. 23. 32. 1.); egyébiránt házkutatásokat kevésbé fontos esetekben a megyei közbátorsági csapat főbb vagy altisztjei is, szolgabírói Írott meghagyás mellett teljesíthetnek, ilyen meghagyás mintáját közli: Z s o l d o s: Szolgab. hiv. I. köt. Iromány péld. LXHI. sz.

### 583. §.

A házkutatás, hogy célját érje, váratlanul, de mindig kellő kímélettel, minden szükségtelen háborítás elkerülésével, az erkölcsiség és Hiedelem szabályai szorgos megtartásával, rendszerint nappal, a vádlott vagy lakbirlalónak, ha azok távol lennének, családbeliök vagy szomszédjuk jelenlétében eszközlen dő; az előkerült gyanús tárgyak bírói őrizet vagy felügyelet alá veendő, a házkutatás folyamáról pedig az irományokhoz csatolandó jegyzőkönyv szerkesztendő. (ABP. 107, BS. 139. 140. §.)

1. Hogy a bírónak figyelmét arra kell fordítania, hogy semminemű tárgyak el ne rej tessenek, gyanús tárgyak felfedezésénél tartásuk helyére, az érdeklettek önviselésére ügyelnie, a házkutatás céljából foly. Szí éra e ni c s Fenyítő törv. 112. §.
2. Az éjjeli kutatást az ABP. 107. §. csak igen sürgős esetekben engedi meg, hasonlólag intézkedik a badeni bp. 120. §.; a portugall bp. 61. §. egyáltalán tiltja, míg a franezia jog azon esetre szorítja, ha a kutatás pappal kezdet, vagy az érdeklett fél megegyezését jelenti ki. Mi tt ermaier: Strafverf. I. 65. §.

## 584. §.

A házkutatás a büntettek minőségéhez képest irományok, levelek vizsgálatára és bírói letartóztatására is terjedhet, mi azonban ezen vizsgálati eszköz súlyánál, csak is alapos gyanuokok folytán akkor fogantatosítandó, midőn abból az ügyre nézve fontos felvilágosítások várhatók; bukások eseteiben a bukottnak lefoglalt kereskedési könyveit és levelezéseit a bíróság maga, vagy meghagyásából a perügyelő s illető kereskedői testület, ha kívántatnék, az érdekllett személyes jelenlétében, vizsgálja meg. (1844. 7 §. 5.)

1. Az ABP. 108. §. mennyiben lehetséges az érdekllett személynek és két bírósági tanúnak jelenlétét, a BE; 142. §. az iratok pecsét általi lezárását és jegyzőkönyvhez csatolását rendeli.
2. „Die Beschlagnahme der Papiere. .. ist eine Art Haussuchung, aber eine besonders drückende, da sie leicht missbraucht werden kann.“ M i t t e r: Strafverf. I. 66. §.

## 585. §.

A levelek felbontása, rendszerint nem helyeselhető, mennyiben azonban elfogott vagy letartóztatni rendelt vádlott által, vagy ahhoz irvák, lefoglalhatók, és ha a körülményeknél fogva alaposan következtethetni, hogy a bűnügyre vonatkozó bizonyítékot tartalmaznak, a vizsgáló bíró által fel is bonthatók.

1. Az érintett korlátok közt; a levélfelbontást a vizsgálat meghúzásának veszélye, a büntettek felderítésének szüksége, a köz- és magánbátorság érdeke egyaránt igazolják, egyébiránt, az illetéktelen és jogtalan levél-felbontás mint magánvétség, száz forintnyi bírság alá esik. 4723. 59.
2. Az ABP. szerint, midőn a különös vizsgálat valamely személy ellen már megindított, az elfogatott, vagy ellene elővezetés!, elfogatási parancs kibocsátott, a neki szóló vagy általamásokhoz irt levelek, a vizsgáló és helyét pótló járásbíró által lefoglalhatók: a pósthivatalok is kötelesek az államügyész felszólítására; az ilyen leveleket visszatartani, de ha a vizsgáló bíró részéről, három nap alatt intézkedés nem történék, elküldéseket továbbra nem akadályozhatják; a levelek lefoglalása a vádlottnak vagy hoz-



zátartozóinak tudtul adandó; azok felbontását csak a vizsgáló bíró a pecsétek épentartásával eszközölheti, ha tartalmuk közléséből a vizsgálatra kártékony befolyást nem várhatni, az érdekléssel közlendők, s a körülményekhez képest az írnak visszaküldendők vagy az a lefoglalásról tudósítandó; levelek, melyek felbontása szükségesnek ínem találhatik, haladék nélkül az illetőknek vagy a postának kiadandók. ABP. 110. 111. §.

3. Még inkább korlátozza e bírói cselekvényt a BE. mely a levelek lefoglalását és elolvasását a vizsgáló bírónak azokra nézve megengedi, kik letartóztatva vannak, vagy kik ellen már elzáratási parancs kiadatott; a midőn a postahivatal is a levelek kiadására felszólíthatja, kivéve ha az elzárás csak az összebeszélés veszedelme miatt rendeltetett el; a lefoglalt levelek tartalma, ha a vizsgálatra károsan nem hathat, az illetőkkel közlendő; midőn a vádlott elzárására okok léteznek, de az elzárási rendelet még nem adott ki, vagy az csak az összeszólalkozás megakadályozása végett történt, a levelek lefoglalhatók ugyan, de a vádlott és megbízottja hozzájárulása nélkül fel nem bonthatók; egyáltalán a levelek és irományok kutatása a magántitkok legnagyobb kíméletével, csak a fenforgó vádra nézve nyomtérkéki bírókra szorítandó. BE. 143—150. §.

4. I h r i n g k: De perquis. domest. Marb. 1695.

Oblenroth: Von der Haussuchung. Wittemb. 1759.  
Pfannenber: Dissert. de perquis. domest. Lips. 1810.

Negyedik cím.

### *Tanuk kihallgatása.*

#### 586. §.

A bűnvizsgálat főszközei közé tartozik a tanuk kihallgatása; tanuk pedig szorosabb értelemben személyek, kik a bűnügyre vonatkozó, általuk észlelt tények és körülményekről bíróságilag vallomást tesznek; minél fogva a büntető eljárás czéljánál fogva tanukként mindazok kihallgatandók, kik a kérdésben forgó ügyről tudomással bírnak; az ügy akár tárgyi akár alanyi tényálladéka felvilágosításához járulhatnak.

1. Tágas b értelemben tanuk mindazok, kik valamely tény iránti tudomásukat, vagy annak hiányát bíróságilag kijelentik; de csak az előbbieket szolgáltatván bizonyosságot, tanuknak szoros értelemben neveztetnek. B a u e r: Strafr. 141. §.

A tanúvallomások bizonyító erejéről és arra vonatkozó kellékeiről a bizonyítási tanban szólunk. (635—640. §.)

### 587. §.

A tanú vallatás az igazságszolgáltatás mellőzhetetlen kelléke lévén, bírói felszólítás folytán arra mindenki köteleztetik, ki külön jogcímnél fogva felmentve nincs; kik eme kötelezettségöknek megfelelni vonakodnának, törvényeink szerint (HK. II. 28. 1563. 81. 1635. 49.) arra mindannyiszor hatvannégy forintot tevő tizenhat nehéz gira fizetése, vagy arányos szabadságbüntetések által, minden jogorvoslat mellőzésével (nullis iuridicis remediis admissis 1635.49.) szoritandók; sőt sürgős esetekben a bíróság elébe is vezethetők.

1. A törvény rendelete, hogy a bírság fele a bírót, másik fele a panaszos félt illesse (pro exponente cedere, debente) leginkább magánkeresetknél alkalmazható; az 1563. 81. cz. szavai: „Capiatur et luat in corpore“ jelenleg szabadság büntetésre magyarázhatók; egyébiránt ez ügyben is Zsoldos: „Határozottan rendelő újabb és korszerű szabályt“ kívánatosnak állít. Szolgb. hivat. I. 68. §.
2. Az ABP. szerint az idézésre meg nem jelent tanú újlag azzal idézendő, hogy meg nem jelenése esetében pénzbírsággal és elővezetés! parancscsal arra fogna szoríttatniha mentségi okok nélkül mégis kimaradna, a bíró köteles a pénzbírságot kiszabni, az elővezetés! parancsot kiadni; sőt sürgős esetekben az utóbbit már az első meg nem jelenés után is kibocsáthatja; ha pedig megjelenvén, vallani vonakodnék, arra arányos pénz- vagy fogságbüntetéssel szoríttathatik. ABP. 118. 119. §.
3. A BE. szerint a meg nem jelent tanú 15 forintnyi bírságra vagy három napi fogságra Ítéendő; sürgős esetekben előállítási parancs adandó ki; a ki törvényes ok nélkül vallani nem akar, 50 forintnyi bírság, vagy tíz napi fogságra ítéhető. BE. 154. 155. §.

### 588. §.

Kivétetnek a tanúskodás kötelessége alul létező viszonyuk bensőségénél fogva: a vádlott házastársa, fel és lemenő ágbeli és másodizigleni oldalága rokonai és sógorai; (HK. I. 52. 1729. 26.) ahallgatagság kötelességé-

nél fogva tekintettel a kánoni jog szabályaira, agyóntatók, és büntető ügyekben általában akatholikus egyháziak. (HL 1790. apr. 20. 13024. sz.)

1. A rokonok és sógorok iránt határozott törvényeink nem létezők, a törvényhasonlatosság és gyakorlat szolgálnak zsinórmértékül; habár az irók az oldalága rokonokra nézve egyet nem értenek és míg Kelemen Szleménies a másod izet: Bód o, Frank a negyediket (lurispr, crim. 22. 1.) Zsoldos a harmadikat említi; Szolgab. hiv. I. 68. §.
2. A gyónási titoktartás kötelessége a kath. papnál feltétlen és általán->s; a súlyosabb bűnesetekben! tanuzás a kánonok szerint szabálytalanságot (irregularitas ex defectu perfectae lenitatis) szül; tekintettel arra ő felsége 1790. apr. 20. 13024. sz. Hl. szerint, azon 1787. marc. 1. kelt intézkedést, hogy a papok az állam elleni büntetteseket (criminis status reos) feljeleníteni, továbbá, hogy bűnügyekben is a bíróság előtt tanúskodni tartozzanak, megszüntnek nyilvánította, (pro non emanatis habeantur) Lsd. Kőnek: Egyházi Jogtan 147. 507. 509. 1. Kassics: Enchirid. Hl. 182. 1. Hogy más vallásu lelkészeknél is, az egyházi titoktartás pecsétje alatt közlöttek tekintetbe veendők, a vallási intézmények természetéből foly.
3. Azon személyektől, kik tanúskodni nem kötelesek különböznek a képtelen (inhabiles) és gyanús tanuk, (suspecti) kikről alantabb szólandunk; (636—7. §§.) a bíró az elővizsgálatban kihallgathatja ugyan hitletétel nélkül, és arról a törvényszéknél jelenlést tesz, mely tanúságuk bizonyító erejét a megérintendő elvek szerint (640. §.) veszi számba. Zsoldos: Szóig, hiv. I. 68. §.
4. Az ABP. vallomásaik joghatálytalansága mellett tanukkép kiballgattatni tiltja: a) az egyházi személyeket arról, mi a gyónás vagy különben az egyházi hivatali hallgatagság pecsétje alatt velők közlötetett, b) az álladalmi hivatalnokokat a hivatali titkokra nézve, ha előjáráságuk által fel nem mentvék; — nem kötelesek tanúskodásra a) a vádlott fel és lemenő ágbeli rokonai és sógorai, házastársa, testvérei és azok házastársai; nagybátyái, nagynénjei, unokaocscsei és hűgai, örökbefogadó és tápszülei illetőleg gyermekei, gyámjai és gyámgyermekei, b) a védők arra nézve, mi reájuk e minőségben bízott; ezen személyek ebbeli joguk iránt felvilágosítandók és ha önkényt tanúságot tennének is, esküre vagy szembesítésre nem kötelezhetők, kivévén, ha ez utóbbit a vádlott maga kívánná. ABP. 112. 113. 133. 183. §.
5. A BE. szerint tanúságot nem tehetnek papok a titoktartás szentsége alatt reájok bizott, tárgyakra nézve, bírák, mennyiben hivatalos hallgatási kötelességüket megszegnék, ügyvédek arra nézve, miről a vádlott által tisztük teljesítése közben értesítettek; akaratjuk ellen ki nem hallgattathatnak a §. szövegében említett rokonsági és sógorsági viszonyban levők, a gyám-

szülők és gyermekek; szembesítésök és eskütételökre nézve a BE. az ABP. intézkedéseivel egybehangzók. BE. 158. 159. §.

### 589. §.

A tanuk elő vizsgálati kihallgatása, (előz ő, mellékes) mely utóbb a törvényszék előtt hitelesítetik, (hitelesítés, authenticatio) rendszerint a vizsgálati bíró, má; hatóság területén megkeresése folytán, az által teljesített; netalán eredhető zavarok elhárítása végett, a közhivatalok s biztossági hatóságoknál alkalmazott alárendelt tisztviselők és szolgák, vám, pénztári, adó, államtávirati, posta- és bányahivatalok, állam- és magánvasutak, gőzhajók tisztviselői és szolgálai, a pénzügyi őrség egyénei megidézttetése bűnügyekben, ha a késedelmezés veszélylyel nem jár, közvetlen előjáróik által eszközöndő, ez utóbbi esetben pedig arról azok egyidejűleg értesítendők; (Udv. rend. 1863. marc. 30. 4522. sz.) a katonai hatóság alatt álló tanuk rendszerint az által hallgatandók ki; az országos fegyintézet! foglyok, kihallgatásuk végett szükségelt kiszolgáltatására a kir. helytartótanács előleges engedélye Jcérendő ki. (Hl. 1861. decemb. 30. 55691. sz.)

1. A császári ház tagjai mint tanuk, Bécsben a cs. kir. főudvarnagy, Bécson kívül tartózkodási helyük törvényszékének elnöke által hallgatandók ki. ABP. 115. §.
2. Az ABP. szerint betegek lakásukban, tanuk, kiknek tartózkodási helyük a vizsgálati bíróság székhelyétől két mérföldnél távolabb esik, rendszerint az illető járásbíró által, hallgattnak ki; szükség esetében személyes jelenlétre is idézethetnek; ha ez nagy nehézségek, költségekkel járna, kihallgatásukat a vizsgáló, illető bíróságuk tudósítása mellett, lakhelyükön eszközheti; külföldön létező, tanuk saját bírájuk által hallgattnak ki, ha személyes megjelenésük szükséges, az a körülményekhez képest az igazságügyi ministerium által kieszközöndő. ABP. 114. 115. 116. §.
3. Ha a vizsgálat helyén katonai bíróság nem léteznék, a bíró a katonai tanuk idézését közvetlen előjárójuk útján, kihallgatásukat pedig kirendelt tiszt jelenlétében eszközli; a végtárgyalásra tisztek és valóságos szolgálai

latban levő katonák nem idézendők, vallomásaik felolvasásával meg kell elégedni; ha mindazáltal vallomásaik elhatározó fontosságnak volnának, megjelenésük az illető törvényszéki urnái szorgalmazandó, és a legénység őrmestertől lefelé tiszt által kísértetik; a csendőrség, katonai rendőrség tagjai őrmestertől lefelé, a polgári tanukkal egyenlőknek tekintetnek; tisztjeikre nézve azonban az általános szabályok állanak; míg a katonai hatóság alatt álló egyéb személyek a végtárgyalásnál a polgári rend bekkkel egyenlőknek tekintendők. ABP. 120. 121. §.

4.A fenebb érintett hivatalnokok és szolgák idézéséről hasonló intézkedéseket tartalmaz az ABP. 117. §. MR. 1860. marc. 18. BTL. 70. sz.

5.A BE. szerint a törvényhatóság területén kívül lakó tanuk az illető hatóság törvényszéki elnöke, külföldön a kir. helytartótanács utján idézendők. BE. 157. §.

### 590. §.

A tanú vallatás módját tekintve a tanuk, miután az eskü szentségére, a hamis eskü következményeire figyelmeztetve lőnek, mennyiben törvényes akadály fen nem forogna, feleskettetnek, (588.§. 3.) hogy a fenforgó ügyre nézve kedvezés, gyűlölség, félelem nélkül, a tiszta igazságot vallani fogják; és azokhoz egyenként először: a Személyes viszonyaikra vonatkozó, hitelességük megítélésére szükséges általános kérdések, úgy mint nevök, »koruk, vallásuk, állapotuk, lakhelyük, stb. iránt, majd az ügy érdemére nézve annak velejéből (ex visceribus causae) merített, a körülményekhez képest szükségkép változó különös kérdések intéztetnek; ha a bíró a tanú nyelvét nem értené, a kihallgatásra előlegesen megesketendő tolmács alkalmazandó; ha a tanú siket, de olvasni tud, a kérdések írásban adatnak eléje, ha néma, de írni, olvasni tud, a kérdés írásban adandó, hogy arra hason módon feleljen, ha kihallgatása ezen módon nem lehetséges, az j elbeszédjében jártas, felesketendő személyek közbenjöttével történik. (ABP. 123. 124. BE. 176. 227. 228. §.)

1. Míg törvényszéki gyakorlatunk és a BE. szerint a tanuk vallatásuk előtt eskettetnek meg: az ABP. (porosz, württembergi bt. stb.) vallomás utáni megesketésüket rendeli; a német közös jog (c. 9. C. de test. e. 17. 51. X. de test.) és az njabb törvényhozások e tekintetben szétágnak; többségek (a francia, bajor, badeni, hannoverai, hassiai, braunsehweigi, nassau stb.) a megelőző felesketést fogadta el, miután a tanú vallomása fontosságára figyelmeztetve, az által leghatályosabban az igazmondásra szorítottatik: míg az ellenkező vélemény mellett harezol, hogy a tanú túlzó, ellenmondó, bizonytalan állításait a felesketés előtt, hamis eskü veszélye nélkül visszavonhatja, sőt mennyiben vallomásából gyanús volta, hiányos tudomása vagy vallomása jelentéktelensége kitűnnék, az eskü végkép elmellőzethetik. H e f f t e r: Lehrb. 629. §. M i l l e r m a i e r: Strafverf. 133. §. Bauer: Strafpr. 146. §. Hy e: Grundsätze 196—198. 1.
2. A tanuk elővizsgálati inegesketését azoknak törvényszéki eskületele, hitelesítése követi, melynél a biutelen visszavonásnak még hely adatik (374. §. 9.); ebbeli gyakorlatunkkal megegyezik a BE. 164. 315. §. az angol, francia, bajor, württembergi, hassiai, nassau, braunsehweigi stb. törvényhozások; míg mások azt csak egyszer és pedig az elővizsgálatnál (ABP. badeni, porosz bp.) vagy a főtárgyalásnál (thüringi, 1850. évi ABP. hessen-casseli, waadti németalföldi stb.) rendelik; a kettős megesketés ellen harezoló okokat Isd. H y e: Grunds. 193—196. L Legújabbban vannak példák nálunk is, hogy a felesketés csak a hitelesítéskor történt. Törv. Csarn. 1865. 38. sz.
3. A tanuk eskümintáját a Törvénytárhoz csatolt toldalékban olvashatni, magyar fordítását Isd. Frank: Közigazg. törv. II. 182. 1. Hogy a kath. papok lelkiismeretök tisztaságára hivatkoznak, márfenebb érintettük (374. §. 2.) Kálmánnak a tanuk előző gyónásátrendelő törvényét (1.27.) a gyakorlat megszüntette; a zsidók eskümintáját közli a Hk. IH. 36. Az ABP. 131. §. az esketés módjára nézve fentartja a hitvallás különbsége szerint megállapított alakszerűségeket, melyeket bőven olvashatni. C s a t s k ó: Austriai Perrendtart. 166—167. 1.
4. Hogy a tanuknak, kihallgatásukkor az igazság előadására képes testi és kedélyállapotban kell lenniük, a dolog természetéből folyik, és az ABP. 112. §. nyíltan rendeli; azon személyekről, melyek megesketését az ABP. tilalmazza, alantabb a bizonyítási tanban szólándunk. (637. §. 2.)
5. Az általános kérdésekhez tartoznak egyáltalán mindazok, melyek a tanú személyes és a vádlott iránti viszonyaira vonatkoznak; azon kérdés, vajjon a tanú már meg volt-e büntetve? nem mindig, de némelykor szükséges; az 1813. bajor rendelet azt általában megtiltja. M i l l e r m a i e r: Strafverf. 96. §. K i l l k a: Beweisl. 107. 1.

### 591. §.

A különös kérdésekben a tanú a kérdéses tett körülményes összefüggd előadására felszólítandó, a val-

lomásában előforduló hézagok kiegészítésére, homályosságok, ellenmondások elhárítására, nevezetesen pedig tudomása alapjának előadására utasítandó; a kérdéseknek kimerítőek, rövidek, világosaknak kell lenni, csak egy-egy körülményt tartalmazni, egyaránt a vádlott bűnössége mint ártatlansága felderítésére irányulni; mellőzendők a kelepcczés (fogásos) és lehetői 3g az útmutató (felelet-sugalló) kérdések is, (quaestiones captiosae, suggestivae), melyek csak a tanú feleletei által megállapítandó körülményeket foglalnak magukban, (HL 1793. sept. 20. 22507. sz.); kivévn, ha a tanú már tudva lévő bizonyos körülményt megemlíteni egyáltalában nem akarna. Midőn személyek vagy tárgyak elismerése (recognitio) szükséges, a tanú előlegesen azoknak pontos leírására, megkülönböztető jeleik előadására szólítandó fel.

1. A legczélszerűbb átmenetet az általános kérdésektől a különösekre az képezi, vájjon a tanú tudja-e idézése kihallgatásának okátKérdésekre, melyek az ügyre nem vonatkoznak, melyek saját vagy hozzátartozói szegyéneére vannak, a tanuk felelni nem tartoznak. Mitte r m a i e r: Strafv. I: 96. §.
2. Ravasz kelepcczés kérdések azok, melyek a kérdezettet oly feleletre bírhatják, mely által akarátja ellen valamely kétséges körülményt közvetve igaznak elismerni látszik, p. o. ha az emberölés tettet állítása szerint nem látott tanútól kérdezették, vájjon azt doronggal vagy kapával véghezvittnek tartja, vagy nem ebéd táján történt-e? — útmutató kérdések (például vájjon nem Péter vagy Pál követte-e el a bűnt, nem volt-e teljesen részeg, vájjon nem ingereltetett-e tette^?) rendszerint, főleg tanuknál kerülendők, de némelykor, mi nt megérintők, mellőzhetetlenekké válnak; helyesen mondja Ja g e in a nn: „Die Scheu vor Suggestivfragen ist in unsern Strafprocessordnungen um so auffallender, als dieselben Confrontationen also Suggestionen der energischesten Art in vollem Umfange zulassen.“\* J a g e m a n n: Criminallexic. 602. 1.
3. Ha elismerésnél csalódás vagy tévedéstől tarthatni a vizsgáló bíró a megismerendő személylyel vagy dologgal, más ahhoz főismertető jeleiben hasonló személyek vagy dolgokat is állíthat a tanú elé, hogy az illetőket azokból jelölje ki, ABP, 129. §. BE. 170. §.

## 592. §.

A károsodott fél, vagy törvényes képviselője a vizsgáló bíró által a kár nagysága és elkövetésének módja iránt, és pedig hit alatt kihallgatandó; ha pedig az iránt kellő felvilágosítást nem adhatna, vagy a tett nyomozásokból alaposan következtethetni, hogy kárát fölötte magasra tartja, az szakértők által is meghatározthatik. (ABP. 127. BE. 178. §)

- 1.-így uradalmi tiszt, mondja Zsoldos, uraságának ellopott marháit méltán megbecsülheti hit alatt is.“ (Szolgálj. hiv.I. 71. §.) ugyanaz áll rendszerint szülék, házastársakról stb. A kár elővizsgálati kipuhatólása ezélszerűségéről Isd. Zsoldos: id. helyét.
- 2.A kárvallottak megesketésére nézve a kir. táblán 1861. oct. 29. 877. sz. Rehovics József és társai biinperében ítéltett: „A megyei törvényszéknek Ítélete.... azon figyelmeztetéssel hagyatik helyben, miszerint azon mulasztás, hogy kárvallottak a kárra nézve hit alatt ki nem hallgattattak a végrehajtás alkalmával pótolassák.“ Törvénysz. Csarn. 1862. 7. sz.

## 593. §.

A tanuk vallomásai előttük világosan felolvasandók, netalániez alkalommal tett észrevételeik, pótlásaik, igazításaik beiktatandók · és a jegyzőkönyvben hitelességük megítélésére, nyomatékkai bíró önvisoletök is megemlítendő. (ABP. 130. §. BE. 177. §.)

- 1.Az ABP. 130. §. a jegyzőkönyvneka kihallgatott tanú által aláírását és ha írni nem tud, legalább egy tanú által (Cs. rend. 1858. máj. 3. BTL. 68. sz.) megerősített keresztvonását rendeli, mi újabban nálunk is, több bíróság által szokásba vétetett.
- 2.Az önvisoletről szóló feljegyzések (Gebardenprotokoll) anyomozóeljárásnak, melynél fogva az ítélő bíró sem a vádlottal sem a tanukkal közvetlenül nem érintkezett, kifolyásai, nálunk is, habár a bekövetkezendő törvényszéki hitelesítésnél fogva (611. §.) kevésbbé szükségesek, gyakorlatban vannak és Szlemenicsként: „Figyelmezni kell a vallató bírónak a tanú megilletődésének vallásközben szembetünő jeleire, t. i. elpirulására, meghalaványodására, akadozására, állhatatosságára vagy megzavarodására avagy csintalanságára is, és mind ezeket jegyzőkönyvébe híven beik-



tatni, hogy a törvényszék is tekintetbe véve, annál biztosabban meghatározhassa, mennyire hitelre legyen mindegyik tanú érdemes.“ Fenyítő törv. 114. §. Mily kevésbé pótolhatják a közvetlenség hatását, világosan és jól mondja, Mitte r maié r: „Die Benützung dieser Aufzeichnungen bei der Urtheilsfällung muss mit grosser Vorsicht geschehen, weil die Beobachtung des wahren Seelenzustandes einer Person immer schwierig und Verwechslung leicht möglich ist, und die Angabe des Untersuchungsrichters nicht selten nur auf seine subjective Ansicht sich stützen wird.“ Strafv. 106. §.

3. Tiszti tanuvallatás példáját Isd. Zsoldos: Szolgab. hiv. I. köt. Törvények. Irományk. LXVI. Bausnern: Bűnvádi eljárás. III. r. 125—157.1.
4. F a r i n a c i i: De testib. Osnab. 1677.  
Willenberg: De compuls. testium ad dicend. testim. Gedan. 1724.  
Märtens: Spec. inaug. de testim. in causis criminal. Gandae. 1825.  
Strzelbicki: De probat, per testes in causa civ. et. crim. Cracov. 1838.  
Müller: Würdigung d. Zeugenaussagen im Civil u. Criminalverf. Trier. 1842.
5. T s c h a u g g ó: munkáján kívül (34. §.)  
Stryck: De iure suggest. Francf. 1690.  
C o c c e j i: De suggest. eorumque iure. Francf. 1691.  
G o l l i n g: Jurist. Abhandl. von d. Suggestivfragen. München 1797.  
G r a l l e n a u e r: Üb. d. Begriff, v. Suggestivfragen. Berl. 1803.  
P r e u: Nonnulla Capita de suggest. Alt. 1804.  
Porst: Üb. Suggestionen. Landsh. 1810.  
Stecher: Üb. eaptiose Fragen. Landsh. Münch. 1815.  
Günther: Comment. d. suggestionibus in iudicio crim. spec. I. II. Lips. 1855.

Ötödik cím.

### *Vádlott kihallgatása.*

#### 594. §.

A nyomozás folytán a bűntettől gyanússá vált személy, a vizsgáló bíró elé idézendő, és általa a tett s körülményeiről kihallgatandó; ezen szabad vallatás vagy vallomásra, (önkéntes nyilatkozat, examen benevolum, fassio benevolajmint hazai gyakorlatunk szerint neveztetik, mindenki megjelenni köteleztetik, ellenkező

esetben bíróilag arra szoríttathatik; hivatalnokok és a közvállalatoknál alkalmazott, fennebb elősorolt egynek tanu-idézésénél (589. §.) az előjárásuk tudósítása iránti szabályok, ez esetben is megtartandók. (üdv. rend. 1863. marc. 30. 4522. sz.)

1. A szabad vallomást utóbb annak törvényszéki hitelesítése követi; (611—612. §.) mind héttétől különbözik a netalán letartóztatott és vizsgálati fogságba küldött vádlottnak beérkezése alkalmával történt előleges kikérdezése személyes viszonyai és elfogatásának oka, körülményei iránt. S z l é m é n i c s: Fenyítő törv. 113. §.
2. A nemes ember elleni vizsgálat megkezdésére rendszerint közgyűlési vagy törvényszéki határozat szükségeltetett, míg nemnemeseknél a felmerült gyanuokok" alapján, a bíró azt mindjárt megkezdhetette; nemes vádlottat a gyakorlat szerint vallatni (benevolizálni) szabad nem lévén, vallomása önkényes nyilatkozatnak (declaratio spontanea) neveztetett; mely a szabad vallomástól csak alakjára és pedig annyiban különbözött, hogy nem kérdés- és /eleietekben, hanem a szolgabíró és esküdt előtt tett előterjesztésről szóló bizonyítvány alakjában szerkesztettek. <sup>f</sup>Az Id. Törv. Sz. II. 3. §. az eljárás tekintetében fennállott különbségeket megszüntetvén, a nemnemeseket a nemesekhez emelte ugyan (565. §.), de a gyakorlat ezen elvet a lényegesb formaszervezésekre magyarázván, sem a vádlott elővizsgálati kihallgatására törvényszéki határozatot nem kíván, sem az önkényes nyilatkozat alakját meg nem tartá. Zsoldos: Szolgab. hív. I. 67. §. E n s e l: Pestmegyei fenyítő szab. 1863. Sürögöny 260. sz.
3. Az elővizsgálati idézés írásban, vagy a körülményekhez képest élőszóval is történhetik; a megjelenési kötelességre nézve helyesen mondá már előbbi viszonyaikra vonatkozólag Zsoldos: „Mindenki, — nemes úgy mint nemtelen, — tartozik a nyomozó bíróság ilyes meghívásának halasztás nélkül engedelmeskedni; mit ha nem tenne, a nemnemes a szolgabíró azonnal maga elébe menettetheti; sőt a nemes is ilyennel magát nyilvánosság gyanúba ejtvén, (manifesta suspicio) a törvények által kiszabott esetekben a környüálláshoz képest be is fogattathatik.“ Szolgab. hív. I. 66.
4. Az ABP. 150. 151. és BE. 181. §. szerint, ha az idézett meg nem jelenik, a nélkül, hogy mentségi okot jelentene be, elővezetési (előállítási) parancs adathatik ki, sőt törvényesen meghatározott esetekben azt a vizsgáló bíró megelőző idézés nélkül is teheti, és a vádlott letartóztatása-iránt intézkedhetik. (604. §.) Egyébiránt a kihallgatásra az ABP. mindig két bírósági' tanút meghivandónak rendel. (572. §.)

## 595. §.

A vádlott kihallgatása, igazság mondásra intó' figyelmeztetés után, az általános kérdésekkel kezdendő', (590. §.) mire a büntetres és körülményeire vonatkozó különös kérdések következvén, vádlott mindenek elötte, a vád tárgyát képező' tények körülményes előadására szólítandó fel, és ha bűnössége bevallásához vagy büntetlensége összefüggő kimutatásához fogott, félbe nem szakítandó; a további kérdések a hiányok kiegészítésére, ellenmondások, homályosságok elhárítására oly módon irányzandók, hogy a fenebb említett kellékekkel bírjanak, (591. §.) és a vádlott az ellene fenforgó tényekről értesülvén, védelmére is tökéletes alkalmat nyerjen. (ABP. 174—176.§.BE. 229—230. §.)

1. Az intést a vádlott miveltségi állapotjához kell alkalmazni; az általános kérdéseknél csúf nevét is feljegyezni szükséges; azokhoz tartozik még, vájjon azelőtt vizsgálat alatt állott, fogva büntetve volt-e és miért? mi büntetés^ szenvedett akkor? a legcélszerűbb átmenetet a különös kérdésekre itt is az képezi, hogy vájjon kihallgatása, netaláni letartóztatása okát tudja-e? Szlemenics: Fenyítő törv. 113. §. Zsoldos: Szolgab hív. I. 67. §.

2. A különös kérdések felosztása, előre készített és a vádlott feleleteiből merítettek re (pótlókra) nem lényeges, a fogásos és útmutató kérdésekről mondottak (591. §.) itt annál inkább lelik alkalmazásukat, minél fontosabb, hogy a bíró a tisztí igazság tudomásához jusson: az ABP. 176. §. mind a fogásos, mind az útmutató kérdéseket egyáltalán tiltja, a BE. 23. §. az utóbbiakat lehetőleg kerüldöknek mondja. Hy e: Leit. Grunds. 217. I. H e f f t e r: Lehrb. 597. §.

## 596. §.

Ha a vádlott állítja, hogy idéztetése okát nem tudja, a vizsgáló bíró tartozik neki a bűncselekvényt, melylyel vádoltatik, általánosan kijelölni; ha a felhozott vádat tagadná, az ellene fenforgó gyanuokok felemlíten-

dők, hogy tagadása helytelensége és czéltalanságáról meggyőződjk; ha pedig általában, vagy bizonyos kérdésekre felelni vonakodnék, magát örültnek, siket-némának tetetné, figyelmeztetendő, hogy az által a vizsgálat folyamát nemcsak nem gátolja, hanem azon veszedelemnek teszi ki magát, miszerint némely védelmi jelenségek vizsgálatlanul maradjanak, az ellene fenforgó gyanú új erőt nyerjen; ha a vádlott valóban siket-néma, vagy idegen nyelven beszél, valamint elismeréseknél is a tanuknál érintett mód szerint el kell járni; (590—591. §.) végre a letartóztatott vádlottakat az elfogatásuk alkalmával birtokukban volt pénz és egyéb dolgaik, kinek történt átadása iránt, meg kell kérdezni. (Hl. 1818. aug. 14. 21561. sz.)

1. Ha a vizsgáló bíró tapasztalná, hogy a vádlott hazudik, a kérdések ismétlése más alkalommal, és más rendben czélszeri, miután ily módon könnyen ellenmondásokba keveredvén, állításai valótansága feltünővé válik.
2. Hogy a vádlott örütség! színlelésénél a bírónak ezen állapotja iránt, saját tapasztalatai, tanuk vagy szakértők kihallgatása által tisztába kell jönni, a dolog természetéből foly. ABP. 182. §.
3. Az elfogott vádlottaknál találtatott dolgok iránti kérdést, elsikkasztásuk gátoltatása, letéteméiyezésök eszközlése végett, hagyta meg a fenérintett Hl. Lsd. Oszvaldt: Gyújt. 94. 95. 1.

### 597. §.

A vizsgáló bírónak Hiedelemmel, szelídséggel, szenvedelem nélkül el kell járni; a bámulat, harag, boszankodás érzelmeinek kijelentése helyén nincs, gyakran a vallomásra kártékony hatással van; a vádlottat sem megeskettetni, sem ígéretet, ámítások, kecsegtetések, annál kevésbé akármiféle testi fenyegetések, kényszerítő eszközök, bántalmazások által vallomásra, vagy bármely nyilatkozatokra bírni, nem szabad; (1791. 42. Id. Törv. Sz. II. §. 8. HL 1777. oct. 27. 5677. sz.

1798. aug. 31. 17869. sz.) az utóbbiak alkalmazása legszigorúabban hivatalvesztés terhe alatt tilalmaztatik. — (Hl. 1818. sept. 29. 26841. sz.) Az ABP. kifejezetten tiltja, még gyanús személyeknek titkon kirendelt emberek általi csábítását gonosz szándékuk foganatosítására, büntetteik folytatására, ismétlésére; nem különben vallomásaik ily utoni kinyerését a végett, hogy ellenük bizonyítékokat lehessen szerezni, és utóbb a vizsgálat alkalmával felhasználni. (ABP. 146. §.)

1. Alaptalan ígéretek, ámitgatások a bírói méltóság és őszinteséggel ellenkeznek; a vallomások hitelességét csökkentik; az önkényt jelentkező rablók büntetésének enyhítése illetőleg kegyelmezéséről fenebb szólottunk. (485. §.) Más esetekben is, ha a bíróság a kegyelem ígérését indokoltnak tartaná, az engedély legfelsőbb helyről ki volna eszközözendő. Szlemani c s: Fenyítő törv. 113. V uchetieh: instit. inr. crim. 389.1.
2. A kínvallatást, melyről a bizonyítékok tanában szólandunk, felséges Mária Terézia rendelete (Hl. 1776. april 6. 1847. sz.), és az 1791. 42. végkép megszüntették; az érintett 1818. Hl. az igazság és czélszerűség elveivel megegyezőleg minden vallatási kényszert általában tilalmazott, kijelentvén, hogy ő felsége a tapasztalt törvénytelen visszaélések miatt meghagyá: „Ut in futurum in excipiendis delinquentim benevolis fassionibus legalis provisio stricte observetur, atque adeo ab omniduro et violento captivorum tractamento, ad eliciendas eorum confessiones adhibendo sub gravissima animadversione quin et poena dictandae ab officio amotionis abstineatur;“ ugyanazt rendeli az Id. Törv. Szab. H. §. 8. és ez értelemben a kir. tábla 1861. sept. 27. 456. sz. az Ollarin Flóra és társai elleni bünperben, a bün érdemleges átvizsgálása előtt a vádlottakra állítólag gyakorlott kényszer valóságát és minőségét kipuhatoltatni határozó Törv. Cs. 1861. 142. sz. Lsd. Zsoldos: Szolgab. hiv. I. 67. §. Szokolay: Büntetőjogt. 396. 1. Hasonlag intézkedik az ABP. 177. §. és BE. 233. §.
3. Az idézett 1818. intézmény általában szólván, az újabb törvényhozásokkal megegyezőleg, még nyílt hazugságok és makacs hallgatás esetében is kizárja a kényszer alkalmazását; és innen Szlemani azon állítása hogy: „Azt mindazáltal semmi sem tilalmazza, hogy a vallató bíró a felelni nem akaró, dühödést színlelő, feleleteivel csintalankodó, vagy ellenmondásait megegyeztetni nem akaró rabnak makacosságát sanyarúbb tömlöcczel vagy mértéktelen veretéssel meg ne zabolázza.“ (Fenyítő törv. 113. §.) hazai jogforrásaink szempontjából sem igazolható.' Lsd. Zsoldos: Szolgab. hiv. I. 67. §.

4. Az ABP. a büntetetre! csábítás, ( ágens provocateurs) és vallomás álnok kieszközlésére vonatkozó tilalma, felséges I. Ferencz 1834. és Ferdinand 1847. marc. 13. kelt saját kezű iratain alapszik, mely utóbbi 1847. marc. 18. 1928. sz. udv. rendelettel az alsóbb bíróságokkal is közöltetett. H y e: Leit. Grunds. 205. 1.

### 598. §.

A vádlott vallomásai egyszerűen és híven, lehetőleg saját kifejezéseivel jegyzőkönyvbe veendő, előtte felolvasandók, netaláni módosításai beiktatandók, végül a vádlott által aláírandók; (593. §. 1.) a megkérdezettnek valamely kérdés vagy feleletnél mutatott különös lélekrázkódása vagy feltűnő felindulása is, a jegyzőkönyvben említendő. (ABP. 179. 184. BE. 243. 244. §.)

1. A vallatási jegyzőkönyvben a vallatás helyét, évét, napját, félbeszakasztása okait megérteni, "a kérdések és feleleteket pedig akként írni kell, hogy az ív jobb hasábjára a kérdések, baljára a feleletek írassanak; az önkényes nyilatkozatok az egész íven keresztül Írattak. (594. §. 2.)

2. Ha a szolgabíró a vallatást esküdtjére bízni kénytelen, a felolvasás lehetőleg jelenlétében történjék: „E figyelmeztetés, úgy mond a tapasztalt Z s o l d o s, nem oknélküli.“ Szolgab. hiv. I. 67. §.

A vádlott lélekállapotjára vonatkozó feljegyző sekre nézve, állanak a tanuvallatásnál tett észrevételek (593. §. 2.); önkényes nyilatkozat és szabad vallomás mutatványait Isd. Zsoldos: id. műnk. Iromány. LXIV sz. LXV. sz. az utóbbinak Bausnern: Bűnvádi eljárás. III. 41—51.1.

### 599. §.

Ha a vádlott és tanuk vagy ez utóbbiak fontos körülményekben egymástól lényegesen eltérő vallomásokat tennének, a szembesítésnek (confrontatio) az az együttes kihallgatásuknak van helye, hogy szemben ismételvén állításaikat, ellenmondásaik felderíttessenek; (HL 1818. dec. 15. 34329. sz.) ezen cselek vény jelentősége az igazság győző erején alapszik, és több bűntárs, azok és tanuk, vagy csak tanuk közt, az elővizsgálat alatt vagy a hitelesítéskor történhetik; javalható,

ha az ügy fontos körülményei felvilágosítására szükségesnek mutatkozik; egyidejűleg rendszerint csak kettővel oly módon eszközendő, hogy a szembesítettek jeladásokra, kölcsönös egyetértésre (*collusio*) alkalmat ne nyerjenek; azok a felmerült kételyek, ellenmondások iránt szemben hallgatandók ki; feleleteik egymás mellé a jegyzőkönyvbe írandók, és önviseletök feltűnőbb jelenségei is abban megérintendők. (ABP. 129. 183. BE. 171—174. §.)

1. A szembesítést a régibb gyakorlat a vádlottra fölötté nyomasztónak tartotta, és külön védelemnek (*pro avertenda confrontatione*) helyt adott; holott gyakran állításai igazolására s védelmére szolgál; innen az ABP. 183. és BE. 172. §. szerint a tanúskodás alul felmentett személyek (588. §.) szembesítésre csak akkor szoríthatók, ha a vádlott önmaga kívánná. J a g e m a n n. Rechtslexicon III. 1—16. 1. Szokolay: Büntetőjogt. 389. 390.1.
2. Többek szembesítése könnyen czélját téveszti, azért a törvényhozások vagy általában tiltják vagy csak kivételesen engedik meg, nevezetesen az ABP. §. 129: „Ha azt a vizsgáló tjbíró a fölvilágosításra múlthatlanul szükségesnek ismeri,“ a BE. §. 174: „Ha a biinvizsgáló bíró azt látná hogy a vádlott ez által előbb birathatik az igaznak mondására.“
3. A szembesítés, főkép büntársak közt, a legnagyobb óvatossággal eszközendő; miért is Zsoldos lehetőleg a törvényszékre hagyandónak véli: „De minden szabályok legfőbb szabályául csakugyan itt is az marad fen, hogy ha lehet, a büntársak szembeállítását a vizsgáló bíró ne tegye, hanem hagyja fel az ítéendő törvényszékre. Ha szükséges, akkor sem késő cz. “ Szolgab. hív. I. 69. 1. A szembesítés mutatványát Isd. az. idézett munka írom. péld. LXV. sz. és Bausner: Bünvádi eljárás. Hl. 163 —178. 1.
4. Az 1818. dec. 15. 34329. sz. Hl. a biintetőpörök hiányai közé számítja: „Benevola examina invinculatorum non semper ad scopum debito in nexu ac dihicide suscipi,“ továbbá: „Confrontationes requisitas intermitti“ és azoknak pontos intézését rendeli. Oszvaldt: Gyíjt. 98. 99. 1. Kasai c s: Enchirid. III. 118. 1.
5. B ohmer: De eontumacia non respondentis. Halae 1717..  
Fálckner: De eo quid iustam circa inquis. variantem. Rudolst. Lips. 1729.  
Strecker: Dissert. de inductione iudicis ad confitend. inculpat. déliét. Erf. 1733.  
Eschenbach: De inquisit. summaria. Rost. 1785.

- M a j e r: Prakt. Bemerkung. iib. d. Inquiriren. ^Hannover 1828.  
 6. B ü l l n e r: Dissert de confrontatione. Erf. 1772.  
 Kleinschrod: Diss. de restringendo confront. in. caus. crim. usu. Virceb. 1738.

#### Hatodik czím.

#### *A vádlott letartóztatása.*

#### 600. §.

A vádlott letartóztatása személyes szabadsága, polgári jogai súlyos megszorításával jár, másrészt gyakran azt a közbátorság, a vizsgálat sikere múlhatatlanul szükségessé teszik; e kettős érdeknek, a köz- és magánjog követeléseinek az igazság elvei szerinti összeegyeztetése és kiegyenlítése, a törvényhozás legfontosabb feladványai közé tartozik.

1. A vádlott bűnössége elmarasztalása előtt még kétséges; elfogatása életviszonyaira zsiibasztólag hat, innen már a római jog intézkedései korlátozására, a közbátorság érdekei megóvására; a középkorban kivételként engedtetett meg, súlya a kezesség elfogadása által enyhítettett; a Carolina is csak főbenjáró ügyekben, nyomos gyanuokok folytán engedte meg; de a nyomozási rendszer elterjedésével mind inkább általánosult, majdnem szabálylá vált. Mittermaier: Strafverf. I. 71. §.
2. Az angol törvényhozás nyomán, mely a „Habeas corpus-acta“ által a személyes szabadságot biztosítá, az újabb alkotmánylevelek és büntető - törvények is, arra czélzó részletesebb, de sok tekintetben határozatlan intézkedéseket tartalmaznak. Mittermaier: Strafv. I. 75. §. S z o k o l a y: Büntetőjogi. 384. l.

#### 601. §.

Hazánk ősi törvényei szerint a nemesek sarkalatos jogai közé tartozott, hogy a törvényesen meghatározott esetek kivételével, ha csak előbb idézve vagy perbe híva s a törvénykezési rend útján marasztalva íinem voltak, személyükben bárkinek folyamodása, vádja vagy kérelmére sehol és senki által le nem tartóztat-



hattak; (HK. I. 9. 1222. 2. 1618. 14. 1723. 5.) míg a nemnemesek alapos gyanuokok létében rendszerint elfogattattak; e különbséget az Id. Törv. Sz. megszüntették, (565. §.) és azok szerint a befogatás, letartóztatás, szabadlábon! hagyatás, és kezességre bocsátásnak a nemesekre nézve fenállott szabályai a nemnemesekre is alkalmazandók. (Id. Törv. Szab. II. §. 3.)

1. A nemesség ama sarkalatos előjoga már az arany bulla 2. 1234. 4. 1267. 3<sup>o</sup> alapszik; bővebben kifejtette a HK. I. 9., ismételve megerősítette az 1723. 5. A nemnemesek elfogatását is alapos okok nélkül törvényeink (Kálmán I. 58. 1548. 41. 1630. 40.) ismételve tilalmazták; ugyanazt rendelő az 1840. máj. 5. 14437. HL és az 1836. 10. §. 5. eme szavait: „A jobbágyok úgy összesen mint külön külön, minden tekintetben minden önkénytől mentek s vagyonaikra és személyeikre nézve voltaképen biztosítva legyenek,“ Zsoldos méltán ide is alkalmazhatóknak mondá. Szolgab. hiv. I. 66. §. Hasonlag intézkedtek Pest megye fenyítő szabályai Isd. Sürg. 1863. 260. sz. de S z l e m e n i c s k é n t: „A rendszeres írásbeli fenyítő per nemtelenek ellen szokásként és többnyire a gyanús személy befogatásán kezdetik.“ Fenyítő törv. 100. §. Hasonlag nyilatkozik B o d ó: Jurisp. crim. 33. 1. Szokolay: Biintetőjogt. 387. 1.
2. A nemesség ebbeli előjogának kiterjesztése a nemnemesekre az 183<sup>2</sup>/<sub>0</sub>. országgyűlésen indítványba hozva, 18<sup>9</sup>/<sub><0</sub>. mindkét tábla által elvileg elfogadtatott, törvénybe iktatása legfelsőbb válasz folytán a büntető törvénykönyvben megállapítandó részletesebb intézkedések tekintetéből, annak tárgyalására halasztatott.

## 602. §.

Ezen elv alól törvényeink a közbátorság érdekében több kivételt alapítván meg, elmarasztalásuk előtt letartóztathatók: a) kik felségárulás vagy felségsértés vádja alatt állanak, (321. §.) azok börtönükből (ex vinculis) idéztetnek; (1715. 7. 1723. 5.) b) kik súlyosabb büntett elkövetésén, nevezetesen: gyilkosságon, gyújtogatáson, tolvajságon, rabláson, rablógyilkosságon, erőszakos házasságtörésen éretnek, vagy folytonos üzésben elfogatnak, (I. 9. III. 20. 1723. 5.)

c) szökevény katonák (1598. 31. 1601. 14.) d) számadással tartozó tisztek és szolgák, kik ebbeli kötelezettségek mulasztásával szökni készülnek, (1435. 6. 1471.

2. 1486. 33. 1554. 20. 1622. 65. 1723.65.) e) kóborok, tudvalevő büntettek (malefactores) és társaik, kik lakásukon kívül alig egyéb jószággal bírnak, (praeter domicilium vix aliqua bona habentes II. 68. 1655. 38. 1687. 14.) f) mezei kártevők ugyanazon feltétel alatt, vagy ha tetten kapva vagy folytonos üldöztetésben elérve, zálogot nem adnak, (1840. 9. §. 17. 22.) g) váltóhamisítók (1844 6. §. 28.) h) csalárd vagy, vétkes vagyonbukottak, ha elszökésöktől tarthatni, (1844. 7. §. 5.) végre i) kik törvényesen megidézve a bíróság előtt meg nem jelennek. (1563. 38. 1625. 13.)

1. A felségárulási kivétel, a hirtelenségre az 1715. 7. §. és 1723. 5. nyílt szavainál fogva, ki nem terjeszthető.
2. Atyai hatalom alatt levők, kiknek saját vagyonuk nincs, habár atyáik legbirtokosabbak volnának, súlyosabb büntettek eseteiben mind a törvény szavainál, mind a gyakorlatnál fogva letartóztathatók. Zsoldos: Szolgab. hiv. I. 66. §.
3. Ezen kivételeken felül, melyek azelőtt nemesekre nézve állottak, voltak még mások is, a régiebb törvényekben, melyeket az 1723..5. megszüntetett. Frank: Közigazság törv. I. 110. 111. 1. Wenzel: Magyar és erdélyi magánjog. I. 271. 1. S u h a j d a: Magy. polg. magánj. 40. §.
4. Az elfogatásuk előtt menekült büntettek elleni eljárásról alantabb szólандunk.

### 603. §.

A büntettek elfogadását nyomban, a tett helyén akárki eszközölheti, az illető hatóságnak azonban tüstént jelentést tenni tartozik (452. §. 1435. 7. 1456. 38. HK. III. 32.); a letartóztatás iránt a vizsgáló bíró, tartamáról, megszüntetéséről, a tisztí ügyészség meghallgatása mellett, a törvényszék határoz; a közzállalatu

hivatalnokok és szolgák idézése körüli szabályok (589. §.) elfogatásukra is alkalmazandók, mit a vaspályatársulato-  
toknál alkalmazott egyénekre nézve, kifejezetten ismételtetett (Hl. 1864. junius 18. 49074. sz.); miután a  
vizsgálati letartóztatás mint óvatossági szabály, (Hl.

1816. aug. 13. 239J74. sz. 2. p.) büntetés természetével  
nem bir, lehető kímélettel eszközendő; és csak any-  
nyiban és addig tartandó fen, mennyiben és meddig  
szükségesnek mutatkozik, annál fogva a vádlott mielőbb  
kihallgatandó, az elővizsgálat befejezése lehetőleg siette-  
tendő; míg egyrészt mind az, mi a vizsgálat menetét  
nehezítené, gátolhatná, eltávolít andó, és azért látogatások,  
levelezések csak felügyelet alatt megengedhetők: más-  
részt a fogoly állásának megfelelő tartás élelmezésben,  
saját vagy hozzátartozói költségén, kellő fel vigyázat  
mellett, (sub inspectione et vigilantia carcerum praepo-  
siti, idéz. Hl. 2. p.) részesítendő; egyébiránt a fogoly  
személy-leírása és motozása eszközendő, a nála talált  
holmik, bírói letéteménybe veendő, annak idején,  
mennyiben sajátját képeznék, a károk, költségek fede-  
zésére fordítandók; egyúttal pedig ugyan e czélből va-  
gyonának szabályszerű összeírása, tilalom vagy zár alá  
vétele (210. §.) foganatosítandó, és annak jegyzéke a  
törvényszékhez küldendő. (Idéz.Hl. 5.6. 7. p. HL 1818-  
aug. 14. 21561. sz.)

1. Az elővizsgálati fogság czéljából következik, hogy rendszerint bilincsek  
nem alkalmazhatók, (ABP. 168. §.) kivéve, ha a körülmények szükségés-  
sé tennék.
2. A vizsgálati fogság ok nélküli meghosszabbításáról már B o d ó mondá:  
„Quare culpatur plerorumque iudicum prava consuetudo; qui ex levissi-  
mis suspicionibus, et causis, homines tametsi ipsontes incaptivari, et in  
.squalloribus carcerum, diutius quandoque etiam ultra annum detineri  
curant, non perpendentes huiusmodi tyrannidis iustissimum ultorem Deum

- esse.“ Jurisp. 34. 1. — Hasonló értelemben nyilatkozik Zsoldos: Szóig, hiv. I. 66. §. Bausnern: Bűnvádi eljárás I. 161. 1.
3. A fogoly személy leírása és motozása, részint megszökése esetében szükséges köröztetése, részint megvesztegetési vagy sértési eszközök eltávolítása végett, és pedig a pestmezei fenyítő szabályok szerint, a fogoly beszoigáltatása után, tüstént az udvari kapitány által, a tisztii ügyész jelenléteben történik. E n s e 1: Pestmezei fenyítő szab. Sürögöny. 1863. 261. sz.
4. Régi bb törvényeink azon rendeletét (1486. 55. 1492. 74. HÓK. II. 55.) hogy a vádlottnál befogatása idején talált vagyona, főké p főbenjáró esetekben a bírót illesse, már B o d ó csak a kártérítés után fenmaradottakra alkalmazá, a fenebb érintett szabályrendeletek pedig az ellenkező gyakorlatot vé gké p megszüntették Oszvald t: Gyűjtem. 88. 95. 1.
5. A letartóztatottnak beszoállításáról a megyé házához a pestmezei szabályok rendelik, hogy az a vizsgálati irományokkal kísé rő levél mellett, erkölcsi viseletűkről ismeretes férfiak által eszoözöltessék, és útközben a vádlott beszoelgetése másokkal szigorú felelősség alatt akadályoztassék. E n s e 1: id hely.
6. A vádlott holmii és vagyónának összeírása a pestmezei szabályok szerint kettős példányban készitendő, egyike a törvényszék elnökének beküldendő, másika a vádlott vagy hozzátartozóinak kézbesitendő. E n s e 1: id hely. Zsoldos. Szóig, hiv. 74. §.

#### 604. §.

Az ABP. az előleges letartóztatást a szorosán vett (rendes) vizsgálati fogságtól megkülönbözteti, az elsőt megelőző idézés, nélkül is elrendelheti a vizsgáló bíró, indokolt írásbeli, egyidejűleg vagy 24 óra lefolyta alatt kézbesitendő parancscsal: a) ha a vádlott elrejtetik, szökött, vagy szökni készül, vagy kóbor ismeretlen ember lévén, szökésétől tarthatni; b) tetten kaptik, mindjárt üzőbe vétetik, a közhír által kijelöltetik, a büntett vagy vétségéből eredt tárgyak birtokában éretik; c) attól tarthatni, hogy a vizsgálatot összebeszélés, a büntett nyomai megsemmisítése által meghiúsítja vagy megnehezíti; a vizsgáló bíró a letartóztatottat huszonnég óra alatt kihallgatni, ha nem volna lehetséges, okát a jegyzőkönyvben megérinteni tartozik 5 csődülés, zendü-

lés, lázadás, verekedés alkalmával, kik a részvét gyanújában vannak, elfogathatnak, de három nap alatt a bírónak az elbocsátás, további letartóztatás vagy vizsgálati fogság iránt határozni kell; az utóbbit a b) és c) alatt említett körülményekben, és akkor is elrendelni köteles, ha oly büntett forog fen, melyre legalább öt évi börtönbüntetés van szabva; az ez iránti határozat mindenkor Írásba foglalandó, indokolva az irományokhoz teendő, és a vádlott értesítendő, hogy szabadságában áll a törvényszék határozatát kikérni; erre, valamint a fogság megszüntetésére nézve az érdekletteknek, illetőleg államügyésznek, a panasztétel az országos fő és ennek megváltoztató határozatai ellen, a legfőbb törvényszékhez is nyitva áll. (ABP. 151. 157. §. MR. 1858. máj. 3. §. 3. BTL. 68. sz. Törv. 1862. oct. 27. BTL. 87. szám.)

1. A tetten kaptatás vagy üzöbe vétel esetében a büntetéseket csendőrök vagy a közbiztosság más szolgálai minden megbízás nélkül is elfoghatják; a többi esetekben járásbíróságok, biztossági hivatalnokok és községi előjárók is eszközölhetik, de 48 óra alatt az illető bíróságnak átadni kötelesek. ABP. 125. §. Törv. 1862. oct. 27. BTL. 87. §.
2. A rendes vizsgálati fogság elhatározhatása azon esetét, midőn a büntetésre méltó cselekvény nagy közbotrány okozott, (ABP. 156. §. d.) az 1862. oct. 27. törvény megszüntette, mely a törvénytelenül gonosz szán dókból eszközölt elfogadásokat mint hivatalos hatalommali visszaéléseket, egyébként pedig mint kihágásokat három havi első fokú, ismétlés esetében szigorú fogsággal fenýíti. 1862. BTL. 87. sz.
3. A vizsgálati foglyok tartásáról részletesen intézkedtek az ABP. 163—171. §. és a bírósági ügyrendtartás 43—101. §.
4. A BE. szerint a bíró előállítási parancsot előleges idézés nélkül állíthat ki
  - a) ha valaki két évi rabságnál nagyobb büntetésű büntettről vádoltatik
  - b) ha a vádlott megszökésétől vagyontalansága miatt félni lehet, midőn legalább két tanú által büntett elkövetésével terheltetek; c) tetten kapas vagy folytonos üzés folytán, a bűnöst mindenki letartóztathatja, de a hatóságnak átadni köteles. BE. 179—185. §.
5. Valamint az újabb törvényhozások általában úgy a BE. a letartóztatás és vizsgálati fogság (e^áratás) közt különbséget tesz; az elsőnek helye van midőn a) valaki önmagát büntettről vádolja, mely köt

évnél hosszabb rabságot von maga után, b) kihallgatása közben bűnössége erős gyanúja támad, c) szökés veszedelme forog fen; az a vádlott szállásán, ha őrizete ott lehetetlen a büntető fogháztól különböző helyen hajtatik végre; a kihallgatásnak azonnal, legfeljebb 24 óra alatt kell történnie; ha a vizsgáló bíró nem volna a hely színén, azonnal oda elindulni és 12 óra alatt megérkezése után a vádlottat kihallgatni köteles; az e l zá r a t á s t (vizsgálati fogságot) az illetékes törvényszék a vádlott kihallgatása után, a vizsgáló bíró jelentésére, a közvádoló véleményére, írásban indokolva rendeli el a) ha öt évi rabsággig sújtható büntett erős gyanúja forog fen, b) szökéstől tarthatni, e) a vizsgálat összebeszélés általi kijátszásának veszélye van; — egy évi rabságnál kisebb büntetésű büntetteknel, csak az utolsó esetben és pedig legfőlebb tiz napig, vagy kóborló a szökés gyanújával terhelt külföldinél alkalmaztathatik; az elzáratási parancs ellen helye van a felebbvitelnek halasztó hatály nélkül. BE. 186—198. 208. §.

## 605. §.

A vizsgálati fogság nyomasztó súlyának elhárítására, a közbátorság érdekei megóvásával más kevésbé súlyos eszközök is alkalmazhatók; azok közé tartozik a vágyonbeli biztosítvány, (cautio) és a kezesség (fideiussio); hazánkban (1840. 9. §. 17. Hl. 1759. nov. 26. 1840. máj. 5. 14937. sz. Id. Törv. Sz. II. §. 3.) leginkább ez utóbbi van alkalmazásban; (531. §. 6.) kivételnek mindazáltal a felségárulás és egyéb főbenjáró büntettek (crimina capitalia), melyeknél annak helye nincs (1715. 7. §. 6. Hl. 1761. apr. 2.); a kezesség elfogadása iránt az illetékes törvényszék, a tiszti ügyész meghallgatása után, a vádlott előélete, a kezes iránti viszonyai, ez utóbbi személyes tulajdonságai, vágyonbeli állapotja, a büntett nagysága és körülményei tekintetbe vételével határoz; megszűnik a kezesség hatálya az elmarasztalással, újabb büntetést elkövetésével, ha a vádlott idézve meg nem jelennek, engedély nélkül távozni készülne vagy eltávoznék; a kezeset ez utolsó esetben a károk és költségek megtérítése, netalán lekö-

tött összeg elvesztése terhelné. Az ABP. a biztosítvány melletti szabad védelemnek helyt nem adott, de újabb törvény ezen intézményt honosította. (Törv. 1862. oct. 27. BTL. 87. sz.)

1. A kezesség melletti szabadon bocsátást mind a római, mind a német jogban elismerve találjuk, legtágasb alkalmazású az angol eljárásban és azon gyökerezik, hogy vádlott, kiért fedhetlen életű vagyonos polgártársai kezességet vállalnak, oly biztosítékot nyújthat, miszerint letartóztatás a szükségesnek nem látszik. Mit termaier: Strafverf. I. 76. §. H e f f t e r: Lehrb. 602. §. Szokolay: Büntetőjogi. 385.1.
- 2' Az újabb törvényhozások többnyire vagyonbeli biztosítékot és pedig készpénzben vagy értékpapírokban követelnek, mely nálunk annyiban épen nem ismeretlen, mennyiben a szabad védelmezés engedélyénél, a vádlott vagyonbeli állapota is tekintetbe vétetik; E n s e l: Pestmegyei fény, élj. Sürg. 1863. 258. 261. sz.; azelőtt a kezesség melletti szabadboesátást a megyei gyűlések vagy törvényszékek határozták; időközben a tiszti ügyész meghallgatásával az alispányis ideiglenesen megengedhette; hogy a bankjegyhamisítóknál, az eziránti intézkedés a kir. ügyigazgató köréhez tartozik, már érintők. (331. §. 6.) A vádlott eskü-biztosítéka nálunk szokásban nincs, és nyomos kifogások alá esik. Palugyay: Megyerendszer. II. 135. 1. Svaiger: Monogr. Fiséi reg. 79. 1. Szokolay: Büntetőjogi. 368. 1.
3. Míg az 1850. évi ABP. a biztosítéki rendszert elfogadta, az 1853. évi teljesen mellőzte; (H y e: Leit. Grunds. 43—45. 209.1.) az 1862. oct. 27. a személyes szabadság ótalmára alkotott törvény a biztosítvány vagy kezesség összegét készpénz, austriai állampapírokban, jelzalog vagy alkalmas kezesek által biztosítandónak rendeli; az összeg nagyságát a büntett, a vádlott személyes és vagyonbeli viszonyaihoz képest, a bíróság határozza meg; legalább öt évi börtönnél a szabadonbocsátást csak a felső törvényszék engedélyezheti. 1862. BTL. 87. sz.
4. A BE. a közbiztosság melletti szabad bocsátásnak, a felségsértés, gyilkosság és gyújtogatás esetei kivételével helyt enged; elegendő biztosítványnak csak a pénzbelit tekinti, a bíróság által meghatározott összeget a vádlott vagy kezeSei készpénzben, zálogban, az utóbbiakra betáblázott kötelezvényekben, a törvényszék pénztárába szolgáltatni kötelesek; a vádlott szökése esetében az összeg a hatóság tulajdonává válik; visszatérése és igazolása esetében a visszahelyezés szorgalmaztathatik; a kezesség el nem fogadása vagy kellelénél nagyobbra szabása ellen, felelbbvitelnek van helye. BE. 199—209. §.

## 606. §.

A vizsgálati fogság elhárítási eszközeihez számítatik a szabad ó t a l o m, (menevéd, *salvus conductus*), melyet ő felsége az illetékes hatóság meghallgatása után ad; (1528. 3. 1723. 113.); eredménye, hogy a vádlott elmarasztaltatásaig, az ótalomlevélben kiszabott feltételek szoros megtartása mellett, szabad lábon marad; ereje ezek megszegésével vagy elítélésével szűnik meg, és más büntettekre ki nem terjed; megsértése azelőtt a hirtelenség (UK. I. 14. 1464. 27.) az 1723. 10. szerint a nagyobb hatalmaskodás esetei közé tartozik.

1. A törvényszéki szabad ótalomtól különbözik a törvényszéken kívüli, mely alatt bizonyos személyek különös törvényes ótalmát értik; mint az országgyűlési tagokéit. (413. §.)
2. Azelőtt a nádorok mint kir. helytartók is adtak szabad ótalmi leveleket. (1536. 5.) példáját ölési esetben említi H u s z t y: Comment. L, IH. tit. 7. §. 4.
3. A szabad ótalmi levelek, melyeket B l u h m e alig többé gyakorlati alkalmazásunknak vél, (Strafr. 148. §.) nálunk főleg nemnemesek számára a legújabb ideig szokásban voltak.
4. Az ABP; biztos menevédnek (si cheres Géléit) távollevőknél helyt ad, míg igazolásuk helytelensége ki nem derül; adja a büntető bíróság az országos főtörvényszék engedelmével, melyhez e végett jelentés teendő; hatályát veszti, ha a vádlott id ézésére elegendő igazolás nélkül meg nem jelenik, szökni készül, rejtőzködik, a menevéd feltételeit nem teljesíti ABP. 389. §.— Az újabb törvényhozások a menevéd jogát a fejedelemnek, vagy igazságügyminiszernek tartják fen. Würtemb. bp. 172. badeni 313. thuring. 115.

## 607: §.

Azelőtt ide soroltathattak a menedékhelyek (menhelyek, asyla), melyek a kánoni jog szabályai szerint, hazánkban is legrégebb idők óta (Sz. István II. 51.) fenállották; és nemcsak a befogatás, hanem ki nem vett esetekben, főbenjáró s testcsontkító büntetések



ellen is mentesítésül szolgáltak; országosan célba vett szabályozásuk ugyan nem létesült (1723. 113. 1765. 27.), de kir. szabályrendeletek azok körét és hatását szorosabban meghatározták és körülírták. (Hl. 1748. máj. 7. 1750. aug. 31. 1751. máj. 21. 1765. máj. 2. 1774. aug. 16. 1776. dec. 5. 6204. sz.) A viszonyok változtával, a büntetési törvénykezés folyamának rendezésével, használatuk végkép megszűnt.

1. A menedékhelyek intézete a vallási kegyelet kifolyása, a középkor gyakran kegyetlen, embertelen eljárásának zabolázására a legüdvösebb befolyású volt; egyházakon kívül, a nemzetközi szokás 'és kiváltságok, a követek lakaira, más helyek, épületekre terjeszték ki; a kor viszonyaiból folyó üdvös hatásokról lsd. Staatslexicon: II. 55. 1- B e a u r e p a i r e alantabb id. munkáját Kőnek: Egyházi jogt. 646. 1.

2. Az 1723. 113. és 1765. 27. a menedék jog szabályainak kidolgozását a kir. helytartótanácsra bízta, tárgyalását ajövő országgyűléseknek tartották fen; az 1776. idézett rendelet a menedékjogot csak azon egyházakra szorította, melyekben szentségek kiszolgáltak, és az oltári szentség őrizték, a kivételes büntetteket meghatározta, a kiadás módját szabályozta. lsd. Egyházi ügyekb. kir. rendelni. Nagyszomb. 1846. 283—285. 1. Szlemenics: fenyítő törv. 118. §.

3. Hazánkra vonatkozólag mondja Vuchetich: „Consuetudo usum asy-lorum abolevit.“ (Instit. iur. crim. 375. 1.) Hogy azonban a büntettesek elfogatása a hely szentségének figyelembe vételével eszközöltessék, mind a dolog természetéből, mind törvényeink intézkedéseiből, szelleméből foly; 1486. 61. stb. A concordatum XV. cz. a menedékhelyekre vonatkozó tartalmát lsd. Kőnek: Egyházi jogt. 646. 1.

4. K r a l l e r munkáján kiviül (34. §. 3.)

S t r y c k: Dissert. de carcere ad custod. Jenae. 1667.

Bruchner: Dissert. de sálvo conductu. Jen. 1712.

Z e c h: De iure asyli ecclesiast. Ingolst. 1761.

Martini: Dissert. de cautione criminali. Bütz. 1777.

Helfrech t: Von den Asylen. Hof. 1801.

Beau répai re: Essai sur l' asyle relig. Paris. 1854.

## MÁSODIK CZIKK.

A perbeli tárgyalás.

Első czím.

*Perbeli tárgyalás foly ama.*

## 608. §.

Az elővizsgálat befejezése után, az arra vonatkozó irományok, mellékleteikkel, a büneszközök és jelekkel, a vizsgáló jelentése mellett, a törvényszék elé terjesztendő; az a tiszti ügyész meghallgatása után, a vizsgálat eredményéhez képest, folytatása, kiegészítése iránt intézkedik, tárgyi vagy alanyi tény álladók hiányában a büntető eljárást megszünteti, vagy pedig a vizsgálat folytán a vádlott perbefogatását, bűnvádi kereset alá vételét elhatározza; (599. §.) e határozatokra nézve felebbvitelnek helye nincs.

1. A vizsgálati irományokhoz fontosabb, főleg főbenjáró perekben a vádlott hitelesített keresztlevele és egészségi bizonyítványát csatolni tanácsos, nehogy azt utóbb a tiszti ügyész szorgalmazni kényteleníttessék. (553. §.) A vádlott beszolgáltatása módjáról már fenebb szólottunk; vizsgálati jelentésnek példányát Isd. Zsoldos: Szolgab. hivat. I. Irományok 57. szám.
2. A mennyiben az elővizsgálatot a tiszti ügyész teljesítette, véleményét közvetlenül az irományokkal a törvényszék elé terjeszti; a vizsgálatnál a szolgabírónak hivatalos működése megszűnik, de szépen és lelkesen mondja Zsoldos: „Ezeken kívül a szolgabírónak a bűnpert illetőleg nemes feladása, annak szorgalmazása és maga módjával eszközlése is, hogy a járásbeli rabnak ügye halasztás nélkül felvétessék, és minél hamarabb megítéltessék. Mert ha ki azzal, hogy egy szegény embertársát, ha bűnös is, megfogatott s a tömlöczbe (tán írásokkal, tán azok nélkül) behuzoltatta, megelégednék, engedje meg, ha ilyes tett helytelensége kifejezésére elég erős szót nem találják.“ Szolgab. hiv. I. 76. §.
3. A nemes ember büntető pörbe vonása gyakorlat szerint, a táblai pörökön (530. §.) és azon eseteken kívül, midőn nemnemes folyamatban levő pörében bűntársnak találtatott, csak közgyűlési határozat folytán történhetett; ez a nagyesküdtszék (perbefogószék, granduriy) pótlékának tekintetett, de Zsoldos a korteskedés veszélyeire figyelmeztetett, (Szol-

gab. hiv. I. 76. §.) Sréter pedig helyesen jegyzé meg: „Ezen kérdés talán néhány száz embernek, talán csak egynehánynak részvételével fog eldöntetni, s az igazságszolgáltatás, a büntett fenyték alá vonása, azon személyek körülményeitől függ, melyek közt előfordul.“ Nógrádi jelentés 126. 1. Palugyay: Megyerendszer I. 184. 185. 1.

4. A pörbefogatas iránt jelenleg az illető törvényszékék határoznak; valamint azelőtt, úgy jelenleg sincs felebbvitelnek helye; a perbefogatasi határozat feltétlen törvényes szükségét, a nemesekre nézve fenállott gyakorlat, az Id. Törv. Szab. II. §. 3. és kir. szabályrendelet (Udv. rend. 1863. jan. 20. 21103. sz.) kétségen kívül helyezik.
5. A BE. szerint a vizsgálati irományok összevetése után, a közvádlo a vádlott perbefogatas vagy felmentése iránti, véleményét, az összesen tizenhárom tagból álló perbefogószerk elnökének (565. §. 4.) hat nap alatt beadni, a perbefogószerk pedig az iránt legközelebbi ülésében határozni köteles; a perbefogásra szükséges, hogy a) a büntett elkövetése bizonyos vagy igen valószínű, b) a vádlott büntettét megvallja, rajta kapassék vagy súlyos gyanú által terheltessék, c) semmi a tett bünösségét megszüntető körülmény,elő ne forduljon; ha az eljáró perbefogószerk magát illetékesnek nem tartja, a kérdést illetőségéhez utasítja; a perbefogószerk végzésétől felebbvitelnek nincs helye. BE. 249—262. §.

### 609.. §.

A büntető per hazai gyakorlatunk szerint sommás (szóbeli), és rendesre (Írásbeli) oszlik; az elsőnek a nemnemesek kisebb büntetteiben, nemeseknél csak beleegyezésökkel, az utóbbinak a nemesek minden, a nemnemesek nagyobb büntetteiben volt helye; az Id. Törv. Szab, a büntető eljárásra nézve fenállott osztálybeli különbségeket megszüntetvén, nehogy minden csekélyebb büntettek írott perbeli tárgyalása által, a büntető törvényszolgáltatás hátráltassék, és a kisebb vagyonuak nagyobb perköltséggel terheltessenek, a nemések ellen is fenállott gyakorlat alapján, rendszerint a sommás eljárást, alkalmazandónak rendelé. (Id. Törv. Szab. II. §.8.4.)

1. A nemesek és nemnemesek írásbeli pöréi közt is voltak némi különbségek; különösen az előbbieik mindennemű kifogásokkal (exceptio) a legtógasb kiterjedésben éltek. Szlemenics: Fenytó törv. 99. 1.

## 610. §.

Ezen szabály alul kivétnak, és írott perbeli tárgyalás alá tartoznak azon bűnvádi keresetek, melyek a) főbenjáró büntetésre vannak intézve, b) több büntetek és többek bűnrészessége által bonyolultabbak, c) melyekben a vádlott az írásbeli tárgyalást kívánja, és a bíróság e kívánatát alaposnak találja; a bíróság ezen elhatározásától felebbvitelnek helye nincs. (Id. Törv. Szab. II. §. 4.)

1. Ezen kivételekhez gyakorlat szerint tartoznak a táblai biinpererek is, a sajátóperek kizárásával; a felállított elvek folytán a rablást rendes perben tárgyalandónak ítélte a kir. tábla 1861. nov. 12., 958. sz. és 1863. 660. sz. Törv. Csarn. 1862. 13. 1863. 84. sz.
2. Az Id. Törv. Szab. azon általános intézkedése mellett, hogy a tárgyalás nemére vonatkozó bírósági elhatározás ellen felebbvitelnek nincsen helye, az írásbeli tárgyalást megtagadó határozatra nézve azt a vádlottnak a királyi tábla megengedte. Lsd. E n s e 1: Pestmegyei fenyítő eljárás. Sürgöny. 1863. 265. sz.

## 611. §.

A sommás eljárásnál a kitűzött tárgyalás napjára a vádlott és a tanúk megidéztnak; a tisztü ügyész a vizsgálati irományok nyomán előterjeszti a büntett tényálladékát, mire a tanúk névsora felölvastatik, azok, úgy a törvényszék illetékessége ellen is, a vádlott vagy védője, kit alkalmazni szabadságában áll, (556. §.) törvényes kifogásaikat tehetik, melyek fölött a törvényszék határoz; azt követi a tett és körülményei bizonyítása; nevezetesen a vádlott vallomásának hitelesítése, a szakértők kihallgatása, a kifogás alá nem eső terhelő és védtanuk eskü alatti, egyenkénti hitelesítése; szükség esetében egymás közötti, a vádlottali szembesítése, a szükséges okiratok felolvasása; mire a tisztü ügyész, te-

kintettel a bizonyítás eredményeire, kifejti és törvényesen megállapítja mind a bűnösség, mind a büntetés kiszabása iránti keresetét, mire a vádlott vagy védője nyomban adja elő védelmét, vagy a körülményekhez képest bővebb megfontolás végett halasztást kér, mely zárhatárnap kitűzésével megadathatik; a tiszti ügyész válasza esetében, a zárszó mindenkor a vádlottat vagy védőjét illeti; azzal a tárgyalás befejeztetvén, az ítélet hozása következik. (656. §.)

1. A tárgyalások menetét törvényes intézkedések nem lévén, a büntetőper természetéből eredt gyakorlat alapította meg és fejtette ki; tárgyalásaink sorrendjét legtöbb hatóságban, nevezetesen Pestmegyében is, a tiszti ügyészség készíté, és a törvényszéki elnöknek mutatta be; a kitűzött tárgyalásokat az elnök a tiszti ügyészséggel közlött napi jegyzék szerint véteti elő. Palugyay: Megyerendsz. II. 133.1. E n s e l: Pestmegye fenytő szab. 1863. Siirg. 264. sz.
2. A tanuk idézése iránt az előtt a tiszti ügyészség, jelenleg vagy az vagy az előadó szorgalmazására a törvényszéki elnök intézkedik; a pesti megyei törvényszéknél három tanút az előadó maga rendelhet be, ha többen volnának, az elnök bejegyezése kívántatik. Palugyay: id. h. E n s e l: id. h.
3. A vádlott és tanuk hitelesítése többnyire vallomásaik felolvasásával, az utóbbiaké a körülményekhez képest a vádlott vagy védője jelenlétében történik, mire az általuk netalán tett módosítások változtatásokat, és a történt hitelesítést a jegyző Írásba foglalja; mennyivel czélszerűebb sőt szükséges, a vádlott és a tanuk kérdésenkinti ismételt kihallgatása. Isd. Zsoldos: Szóig, hiv. I. 67. §.
4. Csekélyebb ügyekben védő nem alkalmaztatik; számára illő hely külön asztalkánál jelölendő ki, ezt a védő állása méltán követeli.

## 612. §.

A nemesek büntető pörének folyamára, alakszerűségeire nézve, a büntető ügyek természetéből folyó némi módosításokkal a polgári pör szabályai szolgáltak zsinórmértékül; azokat az Id. Törv. Szab. II. §. 3. általánosította, a gyakorlat azonban részben módosította; szerinte némely hatóságokban a perbefogatási illetőleg megszüntetési határozatot, (596. §.) a tiszti

ügyész meghallgatása után, a vádlott és a tanúk vallo-  
 másainak törvényszéki hitelesítése előzi meg, an-  
 nak folytán a vizsgálatnak netalán szükséges kiegészí-  
 tése rendeltetik el; a perbefogatas után, ha még nem tör-  
 tént, a vádlott letartóztatása iránti törvényes intézke-  
 dések teendők; (602. §.) a vád alá helyezés (inactiona-  
 tio) alapján, a tisztü ügyész a bíróságghoz intézett folya-  
 modás alakjában,nyújtja be vádlevelét, melyben a bün-  
 tett tény álladókénak rövid kifejtése után, hivatkozással  
 a törvényekre, a vádlottat személyes megjelenésre idéz-  
 tetni, a törvényes büntetés, a kár és költségek megtérí-  
 tésében elmarasztaltatni, és azt rajta végrehajtatni kéri;  
 annak nyomán a vádlott a vádlevel másodlatának köz-  
 lésével, rövid de törvényes határaidőre, az országgyű-  
 lési ótalom sértésének eseteiben harmadnapra, (1723.  
 7. 3.) ha fogságbanvolna,bilincseiből(exvinculis)idézte-  
 tik; az idézést azelőtt megyékben szolgabiró vagy es-  
 küdt, városokban hites Írnokok teljesítették (1723. 30.  
 1807. 8. §. 5.); jelenleg valamint bünvádi eljárásban a  
 bíróság mindennemű határozatai,úgy az idézés kézbesí-  
 tését is a törvényszéknek helyén annak hites szolgálai,  
 azonkívvül a megyékben a helybeli előjárók, kik alatt a  
 helybeli esküdtek is értendők, (1836. 20. §. 9.) személy-  
 különbség nélkül eszközük; azoknak a bírói határoza-  
 tokkal együtt a kézbesítési ív is megküldendő, és an-  
 nak utolsó rovatában az átvétel az illető fél aláírásával,  
 vagy ha írni nem tudna, keresztvonásával tanú jelenlé-  
 tében, és annak saját és az átvevő neve aláírásával elis-  
 merendő, és a kézbesítés napja feljegyzendő. Ha a sza-  
 bad lábön levő vádlott hon nem találatnék, írásban a  
 következő napon kitűzött órában történendő kézbesítés-

ről értesítendő, és ha akkor sem találtatnék otthon, az idéző levél két tanú jelenlétében ajtajára szegezettek; (1840. 15. II. §. 207. 208.) a kézbesítés teljesítéséről, a bíróság a kézbesítő ív visszaküldése által tudósítandó. (Kir. udv. rend: 1863. jan. 29. 16854. 1862.)

1. A perbeli alakszerűségek legpontosabban a táblai biintetőpörökben tartatnak meg, másutt Baselként: „Megtisztítva azon sallangoktól, melyeket Szlemenics .... említ(Sürgöny. 1863. 265; sz.) mi minden esetre, ezen apolgári biztosság és szabadságra oly nagy fontosságú ügynek, mielőbbi törvényes szabályozását kívánatosnak, sőt szükségesnek mutatja.
2. Hogy hitelesítési idézésnél is, a közzállalatu hivatalnokokra nézve említett szabályok (589. §.) szemmel tartandók, mind a dolog természetéből, mind az idézett rendeletek tartalmából foly.
3. A vádlevélnek is tehát mint a polgári keresetlevélnek három részt, a történetit, jogit és a kérelmet kell tartalmaznia; hiányai közé a homályosság, határozatlanság, bizonytalanság tartozik. Lsd. Frank: Közigazs. törv. H. 82. 1. S u h a j d a: Magy. polg. törv. 36—39. §. Például szolgáljon a következő táblai vádlevél: Tekintetes Királyi ítélő Tábla! A törvény és igazság kiszolgáltatása végett, illő tisztelettel előterjesztem, mikép szab. kir. N. városa fogházában letartóztatva levő N. N. f. é. januar hóban N. helységben hamis egy forintos papírjegyeket szabad kézzel készített, és azokat forgalomba is tette. Minthogy pedig a hamis pénzek készítői és tudva lévő kiadói az 1723. 9. tör. által kiszabott büntetésben, ugyszinte az okozott károk és költségek megtérítésében elmarasztalandók, annál fogva nevezett N. N.-t bilincsből törvény előtti személyes megjelenésre idéztetni, és a felhívott törvény értelmében büntettetni valamint az okozott károk és költségek megtérítésében elmarasztaltatni kérem. Tisztelettel maradván a Tek. Kir. ítélő Tábla engedelmes szolgája N. N, mint a kir. ügyek, igazgatója és a m. sz. korona ügyvéde. Más példákat lsd. H u s z z t y: Cómment. L. III. tit. 10. §. 30. tit. 12. §. 42. stb. Szlemenics: Fenyítő törv. 99. 100. §.
4. Az idézés törvényes határideje ugyanazon megyében tizenöt nap, másban távolságához képest, régibb polgári törvénykezési szabályaink szerint, melyek büntetőügyekben is zsinórmértékül szolgálnak, nagyszer tizenöt napra, is terjedhetett; (1558. 19. 1613. 23. 1625. 13. 1723. 26.) a jelen polgári eljárási szabályok rendes szóbeli perben a megjelenési határidőt ugyanazon megyében 30, más megyében 45, az országon kívül 60 napon túl szabják ki. S ú h a j d a: Polg. törvényk. 42. §.
5. Az Országgyűlés ülései alatt történt sértéseknél a vád alá helyezést, az illető ház (tábla) határozza el; egyéb táblai perekben az elővizsgálat nyomán a kif. ügyész külön perbefogatási határozat nélkül is nyújtja be vádlevelét, és az idézőlevél kellő kézbesítéséről gondoskodik, mi más hatásá-

goknál is a tiszti ügyész köré ez tartozik; a kézbesítési íven a bírói határozat száma, és a felek, melyeknek a kézbesítés történik, pontosan feljegyzendők. Id. 1863. udv. rend.

6. A bíróság helyén kézbesítési díj nem jár; annak székhelyétől félmérföld-nél nagyobb távolságban tíz pengő, illetőleg tizenhét o. é. krajczár fizetendő, mely a költségekhez tartozván, a féltől, kinek a kézbesítés történt, tüstént nem követeltetik. Ud. rend. 1863. jan. 29. 16854. sz. 1863 apr. 15, 6070. sz. Fiiggel. I. folyam. 38. 57. sz.

### 613. §.

A kitűzött határnapon a tiszti ügyész a port a törvényszék előtt, a vádlevél és idézési bizonyítvány bemutatása mellett felveszi (levat), mire a vádlott személyesen védőjével, fogságban lévén, ez utóbbi által megjelenvén, azt a perbe iktatja, és netaláni kifogásait (*exceptio fori declinatoria, contra iudicatum*) előterjeszti; azok bírósági eldöntése után az ügy érdemére nézve a vádló tiszti ügyész, kit a bizonyítás terhe illet, vádját megállapítja, bővebben kifejti és az elővizsgálat alatt vagy utóbb szerzett bizonyítékokkal támogatja; azokhoz a vádlott és tanúk vallomásai tartozván, ha még nem történt, (599. §.) azoknak hitelesítését, szembesítését vagy újabb tanúk megidézését kéri; a védelem, mind a büntett valósága, minőségére, a vádlott bűnösségére, a bizonyítékok erejére, nevezetesen a tanúk hitelességére. a beszámítás fokára, a mentő, enyhítő körülmények érvényesítésére terjed, és valamint a védő egyrészt a kifogás alá eső terhelő tanúk hitelesítését ellemezheti, úgy másrészt a bizonyítékok pótlását, kiegészítését sürgetheti; mire valamint más közbeeső kérdésekről a törvényszék közbenszólólag, (végzésileg, *interlocutorie*) határoz; a feleket rendszerint két-két perbeszéd, a végső mindig a védőt illeti; az ügy teljes és érdemleges kimerítése után, a bíróság ítélete alá bocsáttatik;



mire a pennátok a törvényszéknek bemutattnak és elnökileg kijelölt ülnök előadása nyomán, ítélet hozatik. (593. §.)

1. A táblai pörökben a régiebb polgári pörben szokásos kikiáltás (proclama) is fentartatik, és a felvételnél, a vádlott netaláni ' kívánságához képest védőjének hivatalból! kirendelése kéretik; — a felvétel szerkesztése és módja a következő: 1864. majushó 23. ts. ns. Pest megyében kebelezett szab.kir. Pest városában a ts. királyi ítélő tábla előtt felvetett táblai büntetőpere nagyságos N. N. urnák, mint a kir. ügyek igazgatójának és a mágy. sz.-korona ügyészének és felperesnek, szab. kir.N. városa börtönében fogva lévő N. N. raboskodó alperes ellen; mely alkalommal felperes kir. fiscusért, N. N. kir. ügyigazgatósági ügyész bemutatja A. alatt a védlevelet, B. alatt annak N. N. részére törvényesen lett kézbesítéséről szóló bizonyítványt, és ezekhez képest a szokott háromszori kikiáltás után törvényt és igazságot szolgáltatni kér (megjegyezvén, hogy a nevezett alperes védő ügyvédnek' részére kirendeléséért esedezik) többire felperes fentartja a fentartandónak. — A tekintetes királyi ítélő táblánál Pesten

1864. május 23. tartott ülésében 2443. sz. alatt végeztetett; A bemutatott táblai büntetőper felvételvén, és szokott módon háromszor kikiáltatván, az iratok a perbeszédék beiktatása végett a tek. kir. táblai pertárba tétetni és erről vádló felperes N. N. kir. ügyész, valamint (vádlott részére kérelme folytán védőül hivatalból kinevezett) N. N. védő ügyvéd jelen végzésnek kézbesítése által értesítettet rendeltetik.

2. A magyar perben szokásos leszállító kifogások (exceptio condescensoria) ; közül, az illetékességin kívül, legfőlebb az idézés elleninek, az ügydöntők sorából (exceptio peremptoria) az elévülés, és az ügy jogérvényes bevezetéséből (exceptio rei indicatae) mentettnek, lehetne alkalmazása, mennyiben perújításnak nem volna helye. Frank: Közigazság törv. II. 116.1. S u h a j d'a: Magy. polg. törvényk. 51—53. §. Szokolay: A bizonyítékok elégtelens, felmentés tana. Törv. Csarnok. 1864. 65—66." sz.

3. A védő késedelmezése esetében, a tisztii ügyész köréhez tartozik a törvényszék közbeszóló intő ítéletét (végzését) szorgalmazni. Palugyay: Megyerendszer. II. 132.1.

4. Némely hatóságokban eltérőleg a nemesek pörétől a nemnemesek írásbeli perének hasonlatosságára, a perbefogási határozat után a tisztii ügyész a por felvételére utasítatik, ki azt a vádleyél bemutatásával egybekapcsoltan a vádlott személyes jelenlétében, mi annak perbeidézését képezi, teljesíti; arra az iratok a pertárba tételvén, a közvádoló és védő perbeszédék beiktatására utasítatnak. S z l é m e n í c s: Fenyítő törv. 100. §. E n B el: Pest megyei fenyítő eljárás. Sürgöny. 1863. 265, sz.

## 614. §.

Az ABP. szerint a vizsgálat befejeztével az írományok a törvényszéknek nyújtatnak be; ez az államügyész meghallgatása után a nyomozások kiegészítését rendelheti, vagy pedig megszüntetési, felhagyási, perbefogási határozványt hoz; az első elővizsgálatra vonatkozólag (572. §.) hozandó, midőn a) büntett vagy vétség tényálladéka hiányzik, b) a büntethetőséget megszüntető tények forognak fen; c) az eljárás az érdeklött félnek törvény szerint szükséges kívánata nélkül indíttatott, d) az eljárás az államügyész vagy magánvádló kívánatára abba hagyatott; e) a valószínű tettes ki nem puhatolható; a második azaz felhagyási határozvány a különös vizsgálatra nézve (572. §.) hozatik az a) — d) alatt említett eseteken felül, ha a) a vádlott ellen előfordult jogos gyanuokok megerőtlenítettek, b) a végtárgyalásnál bűnössége bizonyítása nem várható; midőn a felhagyás bizonyítékok elégtelenségéből történik; a harmadiknak jogos gyanuokok létében van helye; ezek ellen az államügyész, magánvádló, illetőleg vádlott felebbezéssel élhetnek, — kivé vén a vádlott önvallomása esetében, melyben a perbefogási határozványban, egyúttal közvetlen idézés által elrendeltetvén a végtárgyalás, felebbvitelnek helye nincs; ha annak folytán az alsóbb törvényszék úgy találja, hogy új nyomozások szükségesek, ezeket megrendelni köteles, és ha előbbi határozatától elállana, újabb határozványát felebbezés fentartása mellett, kiadni tartozik. (ABP. 192—205; §< Cs, rend. 1858. máj. 3. BTL. 68. sz.)

1. Ha a vádlott tetten kapott, vagy teljes bizonyilékú vallomást tesz, a tényálladék megállapítása, a büntetés és kármentesítésre befolyással lehető körülmények kipuhatólása után, a szakértők és tanuk további kihallgatásánélkül a vizsgálat befejezendő; (Cs. rend. 1858. máj. 3. BTL.68. §.) sőt ez esetben öt év alatti büntetéssel sújtott bünt etteknél, a külön vizsgálat iránti, határozatot is a vizsgáló bíró elhagyhatja. (MR. 1857. jun. 27. 13796. sz. Gerichtszeit, 103. sz.)
2. A törvényszéknél a vizsgálatok nyolcz, bonyolódott terjedelmű pereknél tizen négy nap alatt előadandók. — Az eljárás megindítása vagy folytatásától az. államügyész csak az igazságügyi minister, legfelsőbb jóváhagyással kiadott rendelete folytán állhat el; a magánvádló elállása érintett eredményének csak annak panasza folytán bírói tárgyalás alá vehető vétségeknél (303. §.) van helye.
3. A perbefogási határozvány tartalmát az ABP. 200. §. határozza meg, példáját Isd. Bausnern; Bünvádi eljárás III. 84 85. 193—196. 1. A felbbezésről<sup>1</sup> perorvoslatoknál szólándunk.

### 615. §.

A perbefogási határozat jogerőre emelkedése után, az államügyész öt évi börtönbüntetéssel fenytendő büntetteknel, vádiratát írásban nyolcz, legfőlebb tizen négy nap alatt beadni, más büntettek, vétségeknél, és a közvetlen idézés esetében (614. §.) a végtárgyalásnál előszóval előadni köteles; ez utóbbinak napját az államügyész, vádlott, védője, a káros és tanuk értesítése mellett az elnök oly módon tűzi ki, hogy a vádlottnak halál vagy legalább 5 évi börtönbüntetésnél, legkevesbé nyolcz, más esetekben három napi határidő maradjon fen megidézése közlésétől; a, végtárgyalásra, mennyiben a hely engedi, az igazságügyi fogalmazói hivatalnokok, a védők (559. §.) közigazgatósági felsőbb hivatalnokok, és nyilvános jogtanárok, a sértett, a vádlott és sértettek bizalmi személyei, miidegyike számára legfőlebb öten boésátandók; azonkívül a bemenetet meglettt korú, illedelmes férfiaknak az elnök megengedheti; a közerkölcsiség és közbiztosság érdekében az el-

nők zárt ülést is rendelhet, melyben a sértetten; és a felek által választott bizalmi férfiakon kívül, minden más hallgatók kizárvák. (ABP. 223—224. §§.)

1. A vádlott a végtárgyalási elnök által csak akkor hallgatandó ki, ha az szükséges vagy czélszerűnek tapasztalná, egyébiránt mind az<sup>1</sup> állatn-ügyész, mind a védő az előleges nyomozások kiegészítését, új tanukidézését, legkésőbb huszonnég órával a végtárgyalás előtt kérhetik. ABP. 216. 2S0. §. Cs. R. 1858. máj. 3. §. 12.

2. A bizalmi férfiakat a törvényszék, ha személyeik ellen aggályai volnának, visszautasíthatja; a rend fentartására, az elnök fegyelmi hatalmánál fogva a hallgatóságot nem csak eltávolíthatja, az ellenszegülőket nyolcz napi fogságig elítélheti: hanem illetlen önviselte esetében a, vádlottat is elvezettetheti, a felek képviselőit a bíróság dorgálással vagy száz forintnyi bírsággal megfenyítheti, sőt a törvényszéknél kitöröltetésüket kellő időre a védők jegyzékéből indítványozhatja. ABP. 226. 244. 245. 246.

### 616. §.

Avégtárgyalás vezetése az elnököt illeti; a közbenjövő kérdések fölött a bíróság határoz; a tárgyalás az ügy kikiáltással kezdődván, az előhívott tanuk esküjökrei figyelmeztetése, a vádlott nevének stb. kérdeztetése, figyelemre intése után, a perbefogási határozvány olvastatik fel; majd az államügyész vádját adja elő, mire a vádlott és tanuk egyenkénti kihallgatása, netaláni szembesítése, ha esküt még nem tettek, meghiteltetése, a szükséges irományok (szemlei jegyzőkönyvek, vádlott elleni ítéletek stb.) felolvasása következik; sem a nyomozások kiegészítése, sem a végtárgyalás elhalasztásának oka nem forogván fen, az államügyész teszi végindítványát, kit a magánvádló, vagy sértett fél képviselője követ, magánjogi követelése megállapítása végett; ezután a védőnek engedtetik a szólás, mire a vádló felelhet ugyan, de a zárbeszéd mindig a védőt illeti. — A végelőadások mind a bűnösség kérdésére, mind a büntetés kiszabására terjednek, bonyolódottabb

nél azonban az elnök ezen kérdések elkülönítését rendelheti vagy megengedheti; a végtárgyalásról, fontosabb eseményeit tartalmazó jegyzőkönyv vezetendő. Egyébiránt a megkezdett végtárgyalás csak a szükséges megpihenés végett szakaszthatik félbe, elnapolása csak törvényes okoknál fogva történhetik. (ABP. 216—257. §.)

1. A vádlott és tanukhoz az elnökön kívül a bíróság tagjai, a felek és képviselőik az elnök engedelmével intézhetnek kérdéseket; az államügyész és védő egyetértésével a meg nem jelent tanuk vallomásai fel is olvastathatnak; aziránti egyetértés hiányában a törvényszék határoz; közvetlen idézés esetében azonban a vádlott önvallomását megerősítő tanuk és szakértők vallomásainak felolvasása, elégségesnek tartandó. ABP. 241. Idézet Cs. R. 8. §.
2. A végtárgyalás elhalasztásának törvényes okai: a) a vádlott betegsége ha folytatásába, vallomásai felolvasásába bele nem egyezik, b) új nyomozások, bizonyítékok megszerzésének szüksége, c) más külső akadályok, mint a tanuk meg nem jelenése, valamely képviselő elmozdításának szüksége, a bíróság illetéktelensége. ABP. 248. §.
3. A BE. szerint a perbeli eljárás tökéletesen nyilvános, szemérmert sértő esetek kivételével, melyeknél a védőn és sértett.félen kívül, csak az eljáró hatóságnál bejegyzett ügyvédek, a vádlott és sértett atyafiai és barátai az elnök által megengedett, de háromnál kevesebbre nem szorítható számmal lehetnek jelen; a tárgyalást az elnök vezeti; az a jelen §. szövegében leirt módon foly le; a tanúvallomások felolvasása itt is csak a közvádló és vádlott megegyezésével rendeltethetik el. Félbeszakasztási okok: a vádlott, védője vagy tanú betegsége, ha vallomása felolvasására nézve betegség nem létesül, hamis tanutétel, új nyomozások szüksége, a bírák, ügyvédek, felek pihenése. BE. 293 — 349. §.

#### Második cím.

#### *Bizonyítási tan.*

#### ELSŐ TAG.

A bizonyítás általában.

#### 617. §.

Bizonyíték (probatío) neve alatt tágasb értelemben, valamely állítás vagy tény valósága mellett

szóló okoknak foglalatját értjük; az okok bizonyítási okok vagy védveknak, (argumenta probationis, Beweisgründe) a felismerésökre vezető közegek bizonyítási eszközöknek, (média probationis, Beweismittel) az okok megállapítása és kifejtése bizonyításnak (probatio in sensu subjectivo) neveztetik; ez utóbbi, ha az állítás igazságát, a tény valóságát kétségen kívül helyezi, bizonyítékot eredményez szoros értelemben, melynek előállítása a büntető eljárás céljánál fogva, (560. §.) a perbeli tárgyalás sarkpontját képezi.

1. A büntetés jogszerű alkalmazása a büntett tényálladékatól függ; annak valódiságáról a bírónak meg kell győződnie, azt tehát bebizonyítani szükséges 235. §. 1. Lsd. Bausnern: Bünvádi éjl. II. 1. 2. 1.
2. A bizonyíték szónak különböző értelméről lsd: B a u e r: Strafproz. 95—96. §. A bizonyítási rendszer fejlődéséről a büntetőperben, melyre a kánoni jognak döntő befolyása volt, lsd. Jordán: Beweis in Strafsach. Rechtslex. II. 171—177. 1.
3. A büntető és polgári perbeli bizonyíték különbsége, e két eljárás eltérő természete és célzatából foly; a bünvádi bizonyíték nem az alaki hanem anyagi valódi igazság kimutatására irányul, nincs bizonyos szakok, zárhatáridőkhöz kötve, jogvélehneket nem ismer, és a mind kettőnek közös bizonyítási eszközök alkalmazásánál is szigoruabb. B a u e r: Strafpr. 103. §. H e f f t e r: Lehrb. 613. §. M i l l e r m a i e r: Strafv. I. 87. §. Bausnern: Bünvádi éjl, 12—14. I.

### 618. §.

A bizonyítási okok erejének megbirálását, a törvényhozás teljesen a bírák józan eszére, belátására bízhatja, úgy hogy a bizonyításból eredő erkölcsi meggyőződésüket követhetik, vagy arra nézve bizonyos határozott elveket, bizonyítási szabályokat (törvényes bizonyítékot) állíthat fel, melyeket tekintetbe venni kötelessége; az utóbbiak vagy igen legegesek, ha a törvényesen meghatározott bizonyítási kellé-

kek létezése esetében a bíró arra ítéletét állapítani köteles. vagy nemlegesek, midőn a bizonyíték bizonyos kellékei meghatározatnak, azok hiányában a bíró marasztaló ítéletet nem mondhat, (bizonyítási minimum) de arra nem köteleztetik, mihelyt a vádlott bűnösségéről meg nem győződött hazánk törvényei kimerítő bizonyítási szabályokat nem tartalmaznak, de mind azok, mind bírósági gyakorlatunk a bizonyíték teljességéhez, főképp némely eszközeire nézve, bizonyos kellékek és tulajdonságokat követelnek, azok nélkül a bizonyítékot teljesnek nem tekintik; minél fogva törvényes de nemleges bizonyítási elveket ismernek irányadóknak, mint az egyes bizonyítási eszközök kifejtésénél bővebben ki fog tűnni. Hason elvet követnek a bizonyításra nézve az ABP. és BE. is. (ABP. 260. §. BE. 397. §.)

1. Az első említett elv leginkább esküdszékeknél jó alkalmazásba (564. §. 2.) az utóbbi törvénytudó bírónál, önkényes egyoldalú felfogások meggátálása, az állam és egyesek érdekei megóvása végett; mire anemleges szabályok elégségesek lévén, az igenlegesek czélszerűtlensége általában elismertetik, mert Mohi mondása szerint: „Von jedem Richter kann und rauss mán auch voraussetzen, dass er jene beiden Arten von Salz besitze, von welchem C a r p z o v spricht: salem scientiae, ne sit insipidus, und salem conscientiae, ne sit diabólicus“ (J a g e m a n n: Zeitsehr.II. 293.1.) Lsd. H y e: Leit. Grunds. 279.1. Szokolay: Büntetőjogt. 404. lap. R u l f: Commenl. II. 59—63. 1. B a u s n e r n: Bűnvádi élj. 3—12. lap. Jagemann: Criinalex. 120—122.1. M i l l e r m a i e r. Strafver - fahren. I., 88. §.
2. Hogy törvényes bizonyítási szabályok mellett a természetiek is megtartják erejüket, sőt azok által csak megerősítetnek, szorosabban meghatározatnak, a dolog természetéből foly; B a u s n e r n állítása, hogy Magyarországon (Bűnvádi élj, II. 3. 1.) semminemű bizonyítási szabályok n\$M léteztek, tekintettel a gyakorlat által szentesített, részben törvényes elvekre ezen általánosságában nem áll.
3. Az ABP. 260. §. világosan kijelenti: „A bíró a jelen törvényben a bizonyítás egyes nemeinél felhozott bizonyási kellékek létezése esetében sem köteleztetik, a vádlott bűnősképeni elítélésére, ha minden körülmények figyelmes megfontolásából annak bűnösségéről meg nem győződött, hanem

az iránt ellenkező, azonban világosan megjelelendő okokból még kétségei maradnak fel.“ A BE. 397. §. szerint senkit büntetésben elmarasztalni nem szabad, lia csak a törvényes számmal jelenlevő eljáró bírák a megkívántaié szavazattöbbséggel, és az alább következő szakaszokban meghatározott szabályok (előfeltételek mellett,) törvényesen bizonyosnak el nem ismerik, a) hogy a büntett valóban elkövetett, b) hogy a vádlott magát akár mint szerző, akár mint büntárs bűnössé tette.

### 619. §.

A bizonyíték tárgyára nézve: vádló (terhelő, probatio aggressiva offensiva) vagy mentő (probatio defensiva) a mint a bűnvád vagy védelem megállapítására vonatkozik; az előbbi feladványához, a büntett tényálladéka, a tettes bűnössége, súlyosító körülmények megállapítása, az utóbbiéhoz a tényálladék hiánya, a mentő és enyhítő körülmények kifejtése, tartozik.

1. A vádló bizonyíték az állító (probatio), a mentő az e r ő l l e n i t ő azaz ellen bizonyíték természetével (reprobatio Gegenbeweis) bír, mert habár a vádló bizonyíték is- némelykor a mentő védokok megerőtlenítését veszi célba, még is a vádló állítások fentartására irányulván, ellenbizonyítéknak (B a u e r, S t u b e l, M i i l l e r stb.) csak sajátlánul nevezhető. Lsd. F e u e r b a c h: Lehrb. 567. §. M i l l e r m a i e r: Strafv. 151. 180. §. Jordán: Beweis, Rechtslex. II. 186—187. 1.
2. A mentő bizonyítékot többen közvetlenés közvetetre osztják (Stübel, Feuerbach, Mittermaier stb.) a mint a tényeket (péld. emberölést) vagy azokból a bűnösségre vont következtetést, (péld. önvédelem esetében) tagadja, S z o k o í a y: Büntetőjogi. 401. 1. R u l f: Comment. II. 55. 1.

### 620. §.

Eredményére a bizonyíték teljes (probatio plena) vagy nemteljes, (pr. minus plena) a mint a tény bizonyosságát megállapítja, egészen kétségen kívül helyezi, vagy a valószínűség csak nagyobb vagy kisebb fokozatát eredményezi, melyhez képest fél, félnél nagy o b b vagy kisebb bizonyítéokra (suplena próba, major, v. minor.) osztatik; a bizonyítási eszközök számú-



ra egyszerű vagy összetett (próba simplex v. composita) a mint csak egy, vagy több egyenként magában véve elégtelen eszköz által alakú. (622. §.)

1. A teljes bizonyíték azonos a szorosabban vett bizonyítékkal; (616.§.) kiil-terjiileg teljesnek azt is nevezik, mely, a tényt egész terjedelmében, nem teljesnek, mely csak részben bizonyítja.
- “2. A bizonyosság nem lehet feltétlen (absoluta), mely a kétely tehet-ségét is kizárná, hanem erkölcsi, milyennel társadalmi viszonyainkban megelégedni kénytelenek vagyunk.
3. A fél, annál nagyobb vagy kisebb bizonyíték fogalma, jelentőséggel tör-vényes bizonyítási szabályoknál bir, mennyiben a bizonyítás teljes erejé-hez megkívántatott kellékek csak felében, annál nagyobb vagy kisebb mérvben vannak jelen. B a u e r: Strafproc. 102. §.
4. Ha a különböző bizonyítási eszközök mindegyike külön szülne bizo-nyosságot, nem összetett bizonyítéknak, hanem a bizonyítékok összhang-nak van helye; az ABP. a gyanuokobóli bizonyítékot címezi Össze-tettnek, 261. §.

### 621. §.

A bizonyíték módjára nézve: közvetlen (termé-szeti, próba naturális)és közvetettre (mesterséges, próba artificialis) oszlik, a mint a tények igazsága a bi-zonyítási eszközökből közvetlenül kiviláglik, vagy azokból okoskodás útján következtethető: az első ma-gára a kérdéses f ő t é n y r e vonatkozik, míg az utóbbi tényt bizonyít, melyből a főtény valóságára természet-szerű összefüggésüknél fogva, alapos következtetést vonni lehet.

1. Némelyek közvetlen bizonyítéknak kizárólag a bírói szemlét ^nevezik, mjnthogy a bíró közvetlen tapasztalásából ered. B a u e r: Strafr. 100. §.
2. A mesterséges bizonyíték jelenségek, gyanuokoból származik, melyekről bővebben alantabb szölandunk. (645—653. §§.)

### 622. §.

A bizonyítás (onus probandi) azt illetvén, ki valamit állít, a perbeli tárgyalásban rendszerint a köz-

vádlót terheli, mert a a bűntett elkövetését a tettes bűnösségét vitatja, tényeket, melyeket vélelmezni nem lehet, míg valóságuk nem igazoltatik; viszont a védelmi ellenbizonyítékban előforduló állítások igazolása, a vádlott illetőleg védője feladványai közé tartozik egyébiránt a vegyes büntető eljárás természetéből foly (561. §.) hogy mind a vizsgáló, mind az ítéelő bíró a vádló és mentő bizonyítékot egyaránt, még ha a felek kelőleg nem érvényesítenék is, tekintetbe venni kötelesek.

1. A nyomozó eljárásban a vizsgáló bíró a terhelő, mentő és enyhítő körülményeket figyelembe venni és kipuhatolni köteles, miért is szorosán vett bizonyítási kötelességről csak a vád és vegyes perben szólhatni. R u l f: Comment. II. 54. 1. B a u e r: Strafr. 105. §. M i l l e r m a i e r: Strafr. 134. §.
2. A magánvádlót a bizonyítás terhe csak az esetben illeti, midőn a pör felperessége mellett foly (558. §.) egyébiránt csak a közvádlónak kell az adatokat szolgáltatnia. (570. §. 3.)
3. Viszonyokat, melyek általában, vagy bizonyos életkörülményekben, nevezetesen a törvényszék előtt közismeretesek, külön bizonyítani nem szükséges. H e f f t e r: Lehrb. 615. §. A szándékosság bizonyításáról alantabb (634. §.) szólandunk.

### 623. §.

Bizonyítási eszközök (616. §.) a bírói szemle, önvallomás, tanúk, okiratok és végre a jelenségek, vagy gyanúk; hajdan alkalmaztatnak hazánkban az istenítéletek, kínvallatás, ijesztgetés, eskütársak és tisztító eskü, melyeknek azonban igazságtalansága, czélszerűtlensége általában el van ismerve.

1. Aszakértők véleménye a bírói szemle kiegészítő részét képezi; miért is külön eszköznek nem említettük. Vajjon a jelenségek bizonyítási eszközöknek nevezhetők-e vagy sem, arra nézve különbözők a vélemények, miután létezők, más eszközök általi bizonyításnak tárgyát képezi; de kelőleg kimutatva a bűntett és bűnösség valóságának következtetésére adatokat szolgáltatván, helyesebben azok közé soroztatnak. B a u e r: Strafr. 106. §. J o r d a n: B.eweis, Rechtsl. II. 185.1.

2. Az ABP. 261. §. a bizonyítási eszközöket bizonyíték! fajoknak, az említett czélszerűtlen eszközöket pedig némelyek rendkívüliek!) ek nevezik. Szlémenies: Fenyítő törv. 123. §.

## 624. §.

Az istenítéletek (iudicia Dei, ordalia) az Isten közvetlen közreműködésének hitén gyökerezvén, oly eszközök alkalmazásában állottak, melyek hatásában a mindenható hatalmának az igazság védelmére, a bűn fenyítésére irányzott nyilvánítását felismerhetőnek vélték; szokásos fajai közül hazánkban a tüzes vas és forró víz bizonyítéka, (iudicium ferri candentis et aquae bullicutis) és a törvényszéki párbaj, (iudicium duelli) voltak legközönségesebb használatban, (Sz. László. I. 28.11.4.5. 6. III. 1.17. KálmánI. 22. 52. 53. 76. 83. 1486. 18. 1492. 37.); az előbbiek a XIII. században a budai zsinat végzése folytán szűntek meg, az utóbbinak végnyomai a XVI. században enyésztek el. (440. §.)

1. Az istenítéletek említett fajain kívül ismeretesek a tüzes szántóvas (iudicium vomerum ignitorum), hideg víz, (iudicium aquae frigidae) szent falat, (iudicium offae) feszület, (iud. crucis) szent vacsora, (exameu corporis et sanguinis domini) a tetemre hívás, (iud. feretri, Bahrrecht) bizonyítéka. Lsd. Grimm: Deutsche Rechtsalterth. cap. VIII. 908—937:1. Révész: Istenítéletek, Uj M. Muzeum 1858.1. 446—457. 1.
2. Hazánkban a tüzes vas és forró víz bizonyítékát már Kálmán szíikebb Határok közé szorította -(I. 22.); a váradi regestrum tanúsága a nemeseknél is alkalmaztatott, csak hogy ezek, valamint más osztályú aggastyánok betegesek, mások által is teljesíthették, a hidegvíz bizonyítéka később egész a XVIII. századig boszorkánypörökben volt alkalmazásban, a tetemre hívás pedig vagy halálujítás ős szokása a székelyeknél csak a XVI. század törvényei által, szűnt meg. B a r t a l: Comm. I. 342. 1. Hl. 43. 1. Pál ugyay: Magyarorsz. leírása II. 196—200. 1. B a l á s s y: Székely tanúim. 1858. Uj Magy. Muzeum I. 189—190. 1.

## 625. §.

A kínvallatás (tortúra) mely a római jog nyomán, mindenütt annál később elfogadásra talált, mint-

hogy az istenítéletek fajának látszott, és az önvallomásra mindenhol a legnagyobb súlyt fektették, a nemesek kivételével, hazánkban is alkalmazásba jött; (HK. III. 20. 1597. 43.) és habár a kényszer a vallomás hitelességét alapján megingatja, és még csak gyanús személy megelőző gyötörtetése, ép oly igazságtalan, mint kegyetlen, a XVIII. századig használtatott, midőn Mária Terézia alkalmazását, előbb korlátozó, majd 1776. végkép eltiltá, mit országos törvény megerősített; (1791. 42. HL 1772.aug. 3. 3535.sz. 1776.apr.6.1847.sz. 1777. oct. 27. 5677.sz.) a kínvallatással az ijesztgetés is (territio), mely azzali fenyegetésben már élő szóval (territio verbális), már a kínzó eszközök előmutatásával (territio reális) állott, végét érte.

1. A kínvallatás Rómában eredetileg rabszolga, utóbb minden gyanús tanuk ellen alkalmaztatott, és némely osztályok kivételével mind inkább általánosuk; később a vádlottaknál használtatott; a kánoni jog nem javallottá ugyan, de az olasz criminalisták czélszerű eszköznek tartván, a római joggal általános elterjedésben részesült; a Carolina használatát szabályozta, de el nem törölte, és csak Thomasius, Beccaria, Sonnenfels, stb. törekedéseinek sikerült eltörlését előkészíteni. *M i t t e r i r l i e r*: Strafverf. I. 81. §.
2. A kínvallatás hazánkban szokásos neveit a Praxis Crim. 37—40. cz. Húszty: Comm. L. III. tit. 10. §, 11. sorolja elő; roszalóig nyilatkozott fölötté *B o d ó*: Jurispr. Grimm. 66—69.1.
3. Az idézett 1772. Hl. legfelsőbb rendelet folytán meghagyá, hogy a kínvallatás alá vonandók egészségi állapotja, mindenkor megelőzőleg két vagy legalább egy orvos vagy sebész által megvizsgáltassák, az 1776. pedig a felséges királyasszony az évi január 2. kézírata éssannak alapján kelt márczius 22. udv. rendelet folytán parancsolá: „Ut deinceps nullo in casu torturalia examina adhibeantur az 1777. idéz. Hl. pedig a vallatandók botoztatását is szigorúan tilalmazá M. Teréziának Sonnenfels külön szavazata folytán kelt legfelsőbb kézírata olvasható Östr. Gerichtszeit. 1855, 137. sz. az idéz. HL Linzbauer: Codex. san. medic. II. 626—703. 1. Egyébiránt a kínvallatás sok államban a XIX. századig maradt fenn, és Bajorhonban, Würtembergában 1806. Hannoverában 1822. márcz. 25. Szász Gothában csak 1828. szűnt meg. *F e u e r b a c h*: Lehrb. 590. §.

## 626. §.

Az eskütársak (coniuratores, consacramentales, compurgatores) az elégtelen bizonyíték vagy ellenbizonyíték kiegészítése vég'ett, nem a tényekről közvetlenül, hanem a vádló vagy vádlott hitelességéről, és így állításaik igazságáról csak közvetve tettek biznyságot; hazánkban a kánoni jog nyomán már az árpádi királyok alatt honosultak, még a XVII. században is divatoztak (1622. 15.) és valószínűleg annak lefoljta alatt mentek ki a szokásból; — a tisztító eskü (iuramentum purgatoriuni) melyet a vádlott az ellene felmerült gyanujelek megerőtlenítésére, büntelensége igazolására tett le, hasonló alkalmazásban volt; de miután a lélektani kínzás színét viseli, hamis eskütelekre, és így közvetve az eskü tekintélyének csökkentésére, erkölcsi elvek megingatására vezet, törvényszéki gyakorlatunk által végkép megszüntetve lön.

1. Az istenítéletek megszüntével, a párbaj, eskü és eskütársak alkalmaztatnak leginkább bizonyításul; az utóbbiak intézetét I. Károly és I. Lajos királyok bővebben fejtették ki, miért is többen (Marko y i c s, részben Kelemen) honosítását azoknak tulajdoníták; de nyomaira már szent László és Kálmán törvényeiben, az árpádkori okmányokban, a váradi regestrumban akadunk; megszüntetését Szlemenics azl 729. 27. származtatja, eskümintájuk olvasható a Régi magy. nyelveml. II. 280.1. B a r t a 1: Commént. I. 339—340.1. III. 42. 1. Szlemenics: Az eskiitársakról M. Tud. Társ. Evk. 1838. III. köt.
2. A tisztító eskünek az 1729, 27. §. 2. általános intézkedésénél fogva, Szlemenics kisebb büntettek, és csekélyebb gyanujeleknél, másként fedhetetlen hirü emberekre nézve helyt ad; (Fenyítő törv. 127. §.) és hogy törvényszékeinken még a XVIII. században is szokásban volt Dec. 4. de infamia bizonyítja; de a fenebb röviden érintett okok, alkalmazását, valamint az 1785. toscanai és újabb törvényhozásokban, úgy hazai gyakorlatunkban is végkép megszüntették. S z o k o l a y: Büntetőjogt. 435—437. 1. Mittermaier: Strafverf. II. 184—185. §.
3. Königsfeld; Dissert. de próbát, in criminalibus. Lugd. Bat. 1783.

Kleinschrod: Wirkung, e. unvollkotnm. Beweises in peínl. Sach. Würzb. 1786.

Stub el: De certitudinis formis, quae in causis crim. obtinere possunt. Wirceb. 1800.

Ranft: üb. d. Beweis in peínl. Sach. Tüb. 1801.

Mittermaier: Theorie des Beweises. Dannst. 1821. II köt.

n „Lehre v. Beweise im deutsch. Strafr. Dannst. 1834.

Bentham: Traité des preuves. iud. par D~u m o n t: Paris 1823. Uj kiad. Brux. 1840.

Nicolini: Storia dei princ. regulát, della instruzione delle prove ne proc. pehali. Napol. 1829.

K i l l k á: Beweislehre im oster. Crimin. Strafproz. Wien 1841.

Bonnier: Traité de preuves. Paris 1853.

Philipp: Treatise on the lan of evidence. London 9. kiad. 1843.

Gr e enlaf: Treatise on the law evidence. Bost. 1844. 3. kiad. 1846.

Hartmann: De onere prob, in causis crim. Götting. 1845.

Best: Treat, on the principles of evidence. Lond. 1849.

„ Grundzüge d. engl. Beweistr. v. Mar quar d s en. Heid. 1851.

Bar: Recht u. Beweis ini Geschwornenger. Hannov. 1865.

4. M a j e r: Geschichte d. Ordalien. Jena' 1795.

Wiesand: De iudiciis dei s. ordalibus. Wittenb. 1820.

Hall: De orig. et progressu quaest. per tormenta. Traj. 1822.

A l l h o f: Üb. d. Verwerflichkeit d. Reinigungseides in Strafsach. Rinteln 1835.

Wass ers chi e b en: Hist, quaest. per tormenta. Berl. 1836.

Hildenbrand: De iureiurando, quod ad diluéndam crim, suspicionem, iure com. recept. Monach. 1841.

## MÁSODIK TAG.

Bírói szemle, önvallomás.

### 627. §.

A törvényes módon véghez vitt bírói szemlé, az észlelt tényekre nézve, teljes bizonyító erővel bír (HK. II. 41. §. 5.); ugyanaz áll a szakértők véleményéről is, hä az e tekintetben felálló szabályok kellően megtartattak; (574. §§.) a bírói szemle és szakértők véleménye természetüknél fogva, rendszerint csak a tárgyi tényálladék bizonyítására vonatkoznak, de gyakran bün-

jelenségeket is állapítanak meg, melyek a tettes felfedezésére vezetnek.

1. Orvosi látletelek és véleményeknél, kétség esetében a magyar kir. egyetem orvoskarának, (578. §.) a BE. 383. §. szerint az ország főorvosának véleménye döntő.
2. A mondottakkal összhangzik az ABP. 262. és 263. §§. a BE. 381—383. §§., a lélekháborodásokról a BE. 381. §. akként intézkedik: „A lélekháborodás léte és ennek fokozata felett, mennyiben általa a büntetthez vonatkozó beszámítási képesség gyengül, vagy megszüntetik, az eljáró ítélőszék az illető orvosi véleményekből és azon tanuk vallomásaikból, kik a vádlottal! szorosabb ismeretség öknél fogva, annak elmebeli és lelki állapotja iránt kihallgattattak, nem különben saját ismeretéből e's tapasztalásaiból ítélik.“

### 628. §.

Az önvallomás (*confessio rei*) szorosabb értelemben, a vádlott nyilatkozata, melylyel a büntett általa történt elkövetését elismeri, tágasb értelemben minden a büntetthez vonatkozó, reá terhelő körülmények elismerése.

1. Az önvallomástól különböznek a vádlottnak, saját mentségére, bűnössége enyhítésére vonatkozó állításai, azok a bizonyítási eszközök közénem számíttathatnak. Bauer: Strafr. 115. §.
2. A szorosb értelmű önvallomás, a büntett egész tényálladékának elismerésére vonatkozik, másként annak csak tágasb értelemben tekinthető.

### 629. §.

Az önvallomás tartalmára: egyszerű (tiszt, *confessio pura*) vagy minősített (korlátolt, *conf. qualificata*) mint a vádlott tettét egyszerűen, vagy csak reá nézve kedvező módosítással ismeri el; határozott v. határozatlan (c. *determinata circumstantialis* vagy *conf. indeterminata*) mint a tettek kimerítő és körülményes előadását foglalja magában, vagy nem; indokaira önkényes vagy kényszerített (*conf. spontanea, coacta*) mint kényszerítő eszközök alkalmá-

zása nélkül, vagy azok folytán történik; módjára nyílt vagy hallgatag (conf. expressa et tacita) az élő szóval, írásban, ez cselekvények által tételik; a letétel helyére törvényszéki vagy törvényszéken kívüli,— eredményére törvényszerű (jogérvényes) vagy hiányos (conf. legitima vitiosa.).

1. A minősítés (qualificatio) kedvező (mentő, enyhítő) tény vagy körülmény kapcsolatos felemlítésében áll, és annál fogva a büntett némely körülményeinek tagadásától, részben történt elismerésétől különbözik.
2. A hallgatag önvallomás vagy beismeréstől megkülönböztetendő a költött, (conf. ficta), melyet péld. a meg néni jelenésből, ajánlott egyezkedésből származtatnak.

### 630. §.

Az önvallomás bizonyító ereje azon alapon gyökerezik, hogy mindenki saját tetteinek legbiztosabb tudomásával bír, és önmagára kártékony és ártalmas vallomásokra rendszerint ki sem hajlandó, ha lelkiismerete, bűnös öntudata, az igazság győző ereje arra nem indítják; ez oknál fogva az önvallomást a bizonyítás főeszközének tekinték, (confessio est regina probationum) és fontossága, természetéből folyó bizonyos kellékek mellett, általában el van ismerve.

1. bűnvádi eljárás céljánál fogva, az önvallomás nóm tekinthető a vádlott védelméről! lemondásának, mely minden további bizonyítást fölöslegessé tenne; miért is kellékeinek megállapítása szükséges. H e f f t e r: Lehrb. 621. §.  
Habár az angol és északamerikai eljárás szerint, a bíró töreke.dése oda nem irányul, hogy a vádlottat önvallomásra bírja, erejét mindazáltal elismerik; sőt az esküdtszék előtt tett és a bíróság által teljes erejűnek elfogadott önvallomás, minden további bizonyítást fölöslegessé tesz. M i l l o r m a i e r: Strafr. II. 228—333. 1.,
- 3 Az önvallomás bizonyító ereje ellen többek által (F i l a n g i e r i, R i z z i, Bergk, Gerstacker stb.) felhozott védvek, nevezetesen: hogy józan észszel bíró ember qnmaga ellen nem vall, az önvallomás kicsikarása az emberiségi jogok sértésével jár, igazsága, mivel az ember belső érzületéről nem ítélni mindig kételyes, hogy visszas ugyanazon egy sze-



mélyt önvádló, tanú, és vádlottnak is elfogadni, az által is czáfolhatók: hogy a lelkiistneret,' a bűnös öntudat az igazság erejét nem tagadhatni, visszaélések ellen, az önvallomás jogszerű kellékei nyújtanak biztosítékot, végre a vádlott önmaga ellen tevén tanúságot, e tekintetben hitelességét kétségbe nem vonhatni. Lsd. Vuchetich: Instit. iur. erim. 411—413.

1. Szokolay: Büntetőjogt. 412—413. 1. Zsoldos: Szolgab. hív.

I. 62. §.

### 631. §.

Az önvallomás kellékei, melyektől bizonyító ereje függ: hogy a vádlott mind a tett, mind vallomása idején teljes öntudattal bírjon, minden kényszer nélkül szabadon valljon; (597. §.) tartalmára nézve pedig vallomása világos, határozott, körülményes és kimerítő, magában valószínű, a büntett tényálladékaival, más utón kiviláglott 'körülményeivel teljes összhangban legyen; végre az Ítéző bíróság előtt tétessék vagy hitelesítéssek.

11 E kellékek biztosításul szolgálnak hamis vallomások ellen, melyek különböző okoknál fogva fordulhatnak elő. K i 11 k a: Beweislehre 50.1. Feuérbach: Darst.'merkw. Criminalfalle. I. 245. U. 449.1.

2; A bíróságon kívüli vallomás csak gyanujelnek tekinthető és a szerint Ítéltendő meg; a kényszerrel, törvénytelen eszközökkel kicsikart csak akkor bír erővel, ha később ily eszközök befolyása nélkül ismételtetik, körülményeket tartalmaz, melyek a kipuhatókkal teljesen megegyeznek, és a vádlott előtt ismeretesek nem is lehetnének, ha bűnös nem volna. ABP. 266. §..

3. A mondottakkal összhangzik az ABP. 4. §. és BE. 385. §., amaz különösen kívánja, hogy a vallomás a vádlott saját körülményes elbeszélésén, nem pedig elélje tett kérdések pusztá igénylésén alapuljon.

### 632. §.

Ha nyomokat hagyó büntetteknel, a tényálladékot nem is lehet minden körülményeire nézve kipuhatólni, a vallomás bizonyító ereje fenmarad, mihelyt az csak némi részben történhetik, és mi sem fordul elő, mi igazságát kétségessé teszi; ha azonban merőben lehe-

teilen a tett valami nyomára akadni, á vallomás egyedül magában teljes bizonyítékot nem alkot; rhi akkor is áll, ha a kinyomozott tényálladék lén yégés körülményeivel ellentétben áll; kevésbbé lényegésék eréj ét meg nem döntik. (ABP. 265. §. BE. 285. §.)

1. Nyomokat nem hagyó büntetteknel, a törvényes kellékü önvallomás, á büntett valóságát is bizonyítja, nyomokat hagyóknál csak a fenebb érintett megszorítással. Mitte rmaier: Strafverf. II. 164. §.
2. Hogy tárgyi tényálladék hiányában, az önvallomást bizonyítéknak feltétlenül el nem fogadhatni, hazai példával, hol a férj felesége gyilkosságát megvallotta, és teste elvitelét a kiáradó víznek tulajdoniták, az asszony azonban utóbb épen visszakerült, igazolja Zsoldos: Szolgab. hiv. L'65. §.

### 633. §.

A törvényes kellékü önvallomás erejét, visszahúzása magában véve, meg nem döntheti, mért ez utóbbi a vádlott előnyére lévén, hitelt mindaddig nem érdemel, míg az visszahúzása nyomos és valódi okait, nevezetesen oly körülményeket felhozni nem képes, melyek korábbi vallomásának igazsága iránt, alapos kétséget támasztanak.

1. Helyesen indokolja Mittermaier a bizonyító erő fentartását: „Da in dem Widerruf eine dem Angeschuldigten günstige Erklärung liegt, und daher der Grund, warum man bei dem Geständnisse der eigenen Aussage des Angeschuldigten traut, hier wegfällt.“ Strafv. II. 166. §.
2. ABE. 387. §. szerint a visszahúzást igazoló nyomos okok alatt: „Oly bebizonyított körülmények értetnek, melyekből a megvallás ellenkezője vagy annak valótlansága, vagy az világlik ki, hogy a megvallónak előbbi megvallása tévedésből, vagy kényszerítésből vagy az általa célba vett ámból eredt.“

### 634. §.

Minősített önvallomásnál (629. §.) a vádlott által elismert tények teljesen bebizonyítottaknak tekintendők, míg a többinek bizonyítása más módon eszköz-

lenelő; ha tettét beváltaná, betudatási képességét vagy szándékosságát azonban tagadná, állításai ebbeli hitelessége, a körülmények gondos megvizsgálásából származott eredmények szerint, ítélendő meg.

1. A minősített vallomás erejére nézve régóta különböznek a vélemények míg a régiebb jogászok alkotó elemei felbonthatása fölött vitatkoztak, újabban a minősítéseket valószínűségökhöz képest, már elfogadandóknak, már visszautasítandóknak vélték, már a polgári per kifogásaival párhuzamban tették. Mittermaier: Strafv. II. 165. §. B a u e r: Strafr. 116. §.

Az önvallomást többen (Mittermaier, B a u s n e r n stb.) egész kiterjedésében vagy elfogadandónak vagy visszautasítandónak tartják; de miután az önvallomásnak a vádlottra előnyös részei a terhelőkkel egyenlő hitelességünknek nem tekinthetők, (630. §.) alkatelemei különböző természetének tekintetbe vétele igazoltnak látszik. R u l f: Comment. II. 79. 81. 1.

### 635. §.

Ha a vádlott szándékosságát tagadná, miután a jogellenes cselekvény elkövetése magában véve a gonosz szándék teljes bizonyosságául nem szolgál, jogvédelmeknek (praesumptio dőli) pedig a büntető eljárásban helye nincs: (617. §. 3.) más részt az emberek cselekvényei ép állapotukban rendesen szabad öntudatos elhatározásuk eredményei, állításának valósága az elkövetett törvényszegés minden körülményeiből megbírálandó; nevezetesen, ha az eredménynek a dolgok természetes rendje szerint, tettéből szükségkép be kellett következnie, ha elkövetésére az alkalmat és eszközöket előre elkészítette, az akadályok elhárításáról gondoskodott, szándékossága bebizonyultnak tekintendő, ha a vizsgálat vagy tárgyalás folyamából oly adatok nem derülnének ki, melyek annak ellenkezőjét bizonyossá teszik. (ABP. 268. BJ. 38. §.

1. A jogászok a glóssatorok korétól kezdve (A l e i a t o, C u j a c i u s, F a r i n a c i u s, Menpchins stb.) azon elvet: „Facta lacsione praesumi-

- tus dolus“ habár több kivétellel és megszorítással pártolák (Etiam fatua causa excusat a dőlő); e tan uralkodó maradt, némi módosítással a jelen századig, sőt még az 1813. bajor, bt. is' átmeut. Feuerbach: Lehrb. 87. §. K ö s 11 i n: System. 2. ÓS. 209. 1. Neue Revision. H c f f t e r: Lehrb. 71. §. Wachte r Lehrb. 83. §.
2. Az ABP. 268' §. szavainak: „A rós z már magában a cselekvényben'fekszik“ értelméről Isd, Hye és Herbst, ellenében Rulf: Comm. II. 83. 84. 1.
- 3, Hagenbrúch: Comment. de effectu c pnfess. spont. in crim. corp. delicti, deffic. Lips. 1739.  
G r a f f e n: Dissert. de confess. qualificatá. Gött. 1769.  
T i t t m a n n: Üb. Geständniss u. Widerruf in Strafsach, Halle 1810.  
H e d d ä u s: Üb. d. qualificirte Geständniss. Mannheim 1827.  
S c h u s t e r: De praesumptione doli. Gött. 1829.  
G e i b: De confessionis effectu'. Türiéi 1837.  
G ün t h e r: De confessione. Lips. 1340.

## HARMADIG TAG.

Tanúk. Okiratok.

## 636. §.

A tanúbizonyosságok ereje a tanúk (586.§.) igazmondás! képességén és akaratján gyökerezik, és annál fogva hitelességüket biztosító kellékeiktől függ, melyek részint a tanú személyes tulajdonságaira, részint vallomásaik tartalmára és módjára vonatkoznak. (HK. II. 27. 28. 1729. 26.)

1. A tanúk hitelességi kellékeit a HK. II. 27. a következőkben pontosítja össze: „Libertás, aetas, modalitás, conditio et iuramenti depositio“, melyeket eme vers foglal egybe: Libertás, aetas, ac fama modusque fidesque.
2. Habár tagadhatatlan, hogy a tanuzás hitelességét az emberi természet és tapasztalásból merített szabályok szerint megbírálni szükséges, helyesen mondja Mitte rmaier hogy: „Bei der grossen Triiglichkeit des Zeugenbeweises es keiner Gesetzgebung gelingen wird, absolut entscheidende allgemeine Regeln, über die Beurtheilung des Zeugenbeweises aufstellen zu können, daher das Ermessen des Richters in jedem einzelnen Falle entscheiden muss.“ Strafverf, II. 167. §.

## 637. §.

Személyes tulajdonaikra nézve a tanuk teljes hitelű, (jeles, testis classicus) képtelen, (testis inhabilis) és gyanúsakra (testis suspectus) osztatnak, a mint igazmondás! képességük és akaratjuk kétségen felül áll, vagy természeti és törvényes akadályoknál fogva, a tanúskodásból ki vannak zárva, vagy hitelességük akár általában, akár bizonyos ügyre nézve kételyes; képtelen tanuk, a) kik eszköz használatával, b) a kérdéses tény észlelésére szükséges érzékekkel nem bírnak; c) kik koruk fejletlensége vagy gyengesége által akadályoztatvák, különösen a nem törvényes korúak (242. §.) és aggastyánok, hatvan év előtti eseményekre nézve, (II. 27. 37. I. 136. 39. 47. 1486. 71.) végre a kik bíróilag becsteléneknek nyilvánítottak. (223. §.)

1. Míg valakinek igazmondás! képességét és akaratját kételyessé tevő okok nem lehetnek, teljes hitelű tanúnak a jog általános elveinél fogva tekintendő. Bauer: 'Strafpr. 142. §. V u c h é t i c h: Instit. iur. erim. 1.
2. Mennyiben lehessen, elmebetegeknek világos időközökben észlelt eseményeket vagy ellenök irányzott sértéseket tárgyazó tanúságait elfogadni, a szakértők véleményétől, a bíró bölcs belátásától függ; a delejes álomban észleltekről ugyanazon állapotban tett nyilatkozatok hitelességét, általában el nem fogadhatni.
3. A tanúskodási korra nézve a HK. II. 27. §. 4: „Ut testis tantae sit aetatis ut rerum gestarum, super quibus examinatur memóriám habeat, atque recordetur“ általános szavakkal él, de miután a nemtörvényes kornak fel nem eskethetők, hiteles tanuknak sem tekintethetnek; a törvényes de kiskornak, teljes hitelességét Kelemen és Vuchetich tizenhatodik evöktől számítandónak vélik; Suhajda helyesen elhatározását a bíró belátására bizandónak állítja. Magyar polg. törvényk. 75. §. A ABP 132. §. 14 évet meg nem haladt tanú megesketését tiltja; egyébiránt a törvényhozások különböző intézkedéseiről Isd. Szokolay: Büntetőjog. 417. 1. Az aggkorra nézve a HK. I. 39. §. 4. 47. §. 1. tartalmával összehangzik 1486. 71. (243. §.4.)
4. A nők tanuzási képességét, melyet a e. 17. c. 33. q. 5. et c. 10.X. de verb. signif. nyomán némelyek kétségbe vettek, jelenleg általában el van ismerve: Heffter: Lehrb. 630. §.

## 638. §.

Gyanús tanúk a) kiknek észlelő vagy emlékező tehetségük erejére nézve kételyek merülnek fel, b) erkölcsstelen feslett életűek, büntetttben marasztalt, ismeretlen és kóbor emberek, c) kik ajándékot elfogadták, megvesztegetésök valószínű, (HK. előb. 14. §. 6. 1723. 41. 1726. §. 2. 3.) d) az ügy által érdekeltek, e) kik a vádlottal ellenséges vagy Szoros baráti viszonyban élnek vallomásaik minőségéhez képest, (HK. előb. 14.) f) házastársak, közeli rokonok és sógorok (588. §.), g) gyámsági vagy szorosabb függési, nevezetesen cselédi viszonyban állók. Hajdan a nem keresztények a keresztények ellen, (sz. István II. 3.) sőt a tisztesebbek kivételével, a nemnemesek nemesek ellen (II. 27.) gyanús tanuknak tekintettek, mit azonban mind törvényeink, mind gyakorlatunk megszüntetett. (1729. 26.)

1. A feladó bizonyosságának elfogadása a (körülményekhez képest a bíró belátásától függ, (1715. 7.) a jobbágyi viszonyból eredt függést az újabb törvények megszüntették; a nemnemesek iránti régibb intézkedéseket H y e (Leit. Grunds. 290. 1.) újabban is fenállónak hibásan állítá. A rokonsági és sógorsági viszony hatásátiróink többsége amásodizigterjeszti. Lsd. 588. §. 1.
2. Az ABP. 132. §. következő személyek megesketését tiltja a) kik maguk a bűnösség gyanújában állnak, b) büntett, nyereségvágyból eredt vétség vagy kihágás miatt vizsgálat vagy büntetés alatt állanak; c) kik (hamis tanúbizonyosság vagy eskü miatt büntetve voltak, d) tizennégy éven aluliak; e) észrevevő vagy emlékező tehetségöktetemes gyengeségében szenvednek, megesketésökkor tiszta öntudattal nem bírnak; f) a vádlott ellenségei, hí ellene vallanak, g) kik valótlanknak bizonyult körülményeket adnak elő. A BE. intézkedései a §. szövegében előadottakkal megegyeznek.

## 639. §.

A tanúbizonyásznak tartalmára nézve, a tanú józan állapotban tett saját észrevételén, nem hallomáson vagy következtetésekén alapulnia, (HK. H. 27.) magában véve valószínű, világos, határozott, kimerítő és kö-

rülményesnek. a tettnek kinyomozott lényeges körülményeivel teljesen megegyezőnek lennie kell; módjára nézve pedig kívántatik, hogy teljes szabadsággal, minden kényszer nélkül, (1791. 42. Hl. 1818. sept. 29. 26841. sz. Id. Törv. sz. II. §. 8.) a törvényszék előtt tétessék, és esküvel megerősítsék. (HK. II. 27. §. 9. 10. 28. 1729. 26.)

1. „Habár a HK. II. 27. §. 5. elve: „Simplici auditui locus dari non solet neque debet,“ mennyiben a büntett közvetlen észlelése, természeténél fogva nem épen hallás által történék, általában áll; mégis közvetlen tanuk ki-  
•tudása végett, hallomás utáni tanuk is (testes de auditu) kiha'lgathatók. Heffter: Lehrb. 627. §.
2. A tanuzási kötelezettségtől ment személyekről, nem különben a kihallgatás, illetőleg hitelesítés módjáról annak helyén szólottunk. (588—91. §.) a törvényszék előtti meghitelesítés fontossága itt szembetűnő, és joggal monda H a d r i a n: „Testibus se non testimoniis crediturum,“ és „Alia est auctoritas praesentium testium, alia testimoniorum quae recitari sole.nt\* \* fr. .3. §.' 2—4. D. de test.

#### 640. §.

Két teljes hitelű tanúnak, a megkivántatott kellékekkel ellátott tanúbizonyosága, teljes erejű bizonyítéknak vétetik, miután törvényeink a tanukról többes számban szólván, legalább is kettőnek vallomását tételzik fel; (HK. előb. ló. II. 27. 17 29. 26. 41. stb.) és azoknak összhangja, az erkölcsi bizonyosság elvei szerint, az emberi tévedés vagy gyarlóságból meríthető kételyek eloszlatására elégséges; egy habár teljes hitelű tanú csak fél bizonyítékot alkothat, kivé vén ha köztisztviselő hivatalos működése körébe tartozó tényekről tanúskodik, vagy ismételt, folytatott büntet-  
teknél, a bűnös részcelekvények mindegyikét egy-egy teljes hitelű tanú vallja, és ezen vallomások szoros öszszefüggésben lévén, egymást kiegészítik és megerősítik.

1. Két tanú bizonyító ereje a sz. íráson gyökerezik: „Két vagy három tanú mondására haljon meg a ki halálra Ítéltetik; senki se ítéltessek meg, ha csak egy mond ellene bizonyágot.“ (Deut. XVI. 6. XIX. 15. sz. Máté XVIII. 16. sz. János VIII., 17. Kor. II. 13., 1) és a kánoni jog c. 10. 23. X. de testib. nyomán azt a német közös jog (PGO. 23., 30., G?) és újabb törvényhozások is elfogadták (ABP. 269. BE. 388. §.)
2. Hogy a tanúbizonyág ereje is csak nemleges, a fenebb mondottakból foly; (618. §.) az angol és északamerikai eljárás csak némely főbiintetteknél, a skott azonban szabályként, két tanút követel. M i t t e r m a i e r: Strafv. H. 172. §.
3. Az ABP. 270. §. szerint a) a sértett fél vallomása más bizonyítékok hiányában a bünteti tárgyi tényálladékát megállapítja; a vádlott ellen azonban csak a bevallott vagy rábizonyult büntett súlyosító körülményeit: de sem a büntett elkövetését, sem minőségét nem, bizonyítja, kivéven azon esetet b) ha az a kár nagyságától függ, mert ezt a károsodott jogszerűen bebizonyíthatja, c) a vádlott önvallomása hitelességét is egy tanú egészíti ki, végre d) a §. szövegének végén említett esetben egyes tanúk összefüggő vallomásaik teljes erejük, ha az egyes tény körülményeket kettőnél több erősíti meg. R u l f: Comment. II. 100. 1. B a u s n e r n: Bünvádi élj. II. 89—96, lap.

### 641. §.

Több gyanús tanú, az összeszólalkozás gyanújától ment, egybevágó és a körülményekkel megegyező vallomásának erejét, a bíró bölcs belátása szerint határozza meg; és ugyanazt a büntársakról állíthatni, ha többen közülök szabadon, világosan és határozottan a bizonyított tényekkel összhangzó egyértelmű vallomást tesznek, és a szembesítésnél is ismételik; ezen vallomásuk továbbá minden lényeges őket terhelő körülményekre nézve más nyomozások által is megerősítettik, és ok nem létezik előleges egyetértések gyantására, vallomásuk igazságának kétségbe vonására; habár bűnöségük, érdekelttségük, és az eskü hiánya, a körülmények érett és ovatos megfontolását mindenkor igénylik.

1. A gyanús tanuk, leikhez a büntársak is tartoznak, bizonyító erejére nézve szétágaznak a vélemények, és ha számszerinti mérlegezésök, melynél F a r i n a c i u s szerint két, mások szerint négy gyanús egy derék tanú-



val érne fel, nem is találna napjainkban pártolókra, másrészt a gyanuokok összetalálkozásából eredt bizonyíték hatálya el lévén ismerve, azt általában és mindenkor elégtelennek még sem állíthatni: „Wenn alle diese Rücksichten gütsting für die Zengen sprechen, so kann auch durch Übereinstimmung mehrerer) verdächtigen Zeugen, nach-genauer Erwägung aller Umstände, ein voller Beweis angenommen werden.“ Mi ttermaier: Strafv. H. 172. §., H e f f t e r: 632. §,

2. A gyanús tanuk iránti aggályok legnagyobb mérvben a büntársakról állanak, miért is a legnagyobb óvatosság, az érintett kellékek legszorosabb megvizsgálása szükséges; szolgáljon például a kir. tábla 1861. július 30. 298. sz. ítélete: Szőke Judit és társai bünperében: „K. Sándor ellen feljelentett'tolvajlási bünvény, egy tanú által sem bizonyítottván: Sz. J. bün-társnak vallomása pedig, valamint a tanuk által fölhozott mellékkörülmények elégtő bizonyítékot nem nyújtvánstb. 1861. sept. 19. 526. sz. b. Steiner Jozefa bünperében, kinek orgazdasága: „A tetteseknek egyébként is aggályos állításain kívül, más adattal, igaz olva nem lévén!“ a vád alól próbák elégtelenségéből fölmentetett. Törv.“ Csarn. 1861. 134. 139. sz.
3. Az ABP. 271. §. az érintettekkel hasonló intézkedéseket tartalmaz; a BE. szerint a gyanús tanú érvényessé válik, midőn vallomása teljes érvényességű tanú vallomásával megegyez, és a gyanú okai is a fenforgó egyes eset körülményei, vagy jelenségei által mozgáfoltatnak; — a vádlott vallomása, mely által más személyt bün-társának vall, egy gyanús tanúéval felér; héttőnek' vallomása az érintett kellékek figyelembe vételével, a büntett egyes terhelő tényei bizonyítására, és így á jellesse'gbőli bizonyíték kiegészítésére alkalmas. BE. 390—400. §.

### 642. §.

A tanúknak eltérő vallomásaik (singularitastestium) vagy olyanok, hogy lényegökben összeegyeztethetők, (sihgularitas diversitativa) vagy külön részcselkvényékről szólván, egymást kiegészítik, (singularitatis ádmniculativá) vagy végre lényeges körülményekre nézve ellenkeznek (singularitas obstativa); az első esetben hitelességüket kölcsönösen meg nem rontván á bitó az eltérés okának felderítését, a körülmények megvizsgálása, netalán szembesítések által kísértse meg; a másodikban a tanuk egymást támogatván, vallomásaik teljes erőre emelkedhetnek, (640. §.) míg az utolsó-

ban teljes hitelű tanúk összeütközése forogván fen, vallomásaik értéke fölött, figyelemmel á tanuk számára, személyes tulajdonságaik, állításaik belső valószínűségére, más bizo nyitékokkali összhangára, a bíró bölcse belátása határoz; kétséges esetekben, a vádlottra nézve kedvezőbb vélemény döntő.

1. A vallomások összeegyeztetésének eszközlésénél az idő különbségéből netalán. eredt · eltérések, különös figyelemre méltók; M i l l e r Strafv. II., 173. §.
2. Azon elv, hogy az állító tanuk elsőbbséggel bírnak a tagadók fölött, el nem fogadható, mivel ez utóbbiak is főleg oly köfülményekfelemlítésénél, melyek az állító tanuk vallomásaival ellenkeznek', azokkal egyenlő tekintetet igényelnek. Titt mann: Strafr. 805. §.
3. Habár teljes hitelességű tanuk, lényegesen ellenkező vallomásaik egymást ellensúlyozni látszanak, a tanuk száma e tekintetben nem szolgálhat kizáró zsinórmértékül: „Da mán áuf dem moralisehen Gebiete nicht nach mathematischehen Grössen rechnen kann.“ Mittermaier: Strafverf. 173. §. Egyébként az „In dubio mitius“ elvnek itt is van méltán alkalmazása.
4. A tanuk hitelességének megbirálására alkalmazhatók H a d r i a n szavai: „Quae argumenta, ad quem módúm, probandae cuique rei sufficiunt,' nullo certo modo satis definiri potest. — Sicut non semper, itá saepe sine publiées monumentis, cuiusque rei veritas deprehenditur, alias numerus testúim, alias dignitas et auctoritas, alias velut consentiens fama confirmát rei, de qua quaeritur, fidem“ fr. 3. §. 2. D. de testib. Megegyez c. 6. X. de elect.

### 643. §.

Okiratok (579. §.) bizonyítékul használtathatnak, ba eredeti alakjokban, egész terjedelmökben bemutattnak, hamisításuknak nyoma nem mutatkozik, tar-i talmukra világosak, határozottak, és valódiságuk,<sup>1</sup> .az- az származásuk azon személytől, melynek tulajdonittatnak, kellőleg be van bizonyítva.

1. Az okiratokat több író (Bauer, Vuchetich stb.) külön bizonyítási eszköznek nem tekinti, hanem önvallomásra, tanuzásra, vagy gyauokokra vezetik vissza. Bauer: Strafr. 143. §.
2. Az okiratok rendszerint eredetijükben mutatandók be, kivételt azonban teljes hitelességű átiratokra nézve (transsumta authentica) tehetni, mennyiben

az eredetinek megszemlélése, valódisága megítélésére feltétlenül néin szükséges. Mi ttermai e r: Strafv. II. 174. §.

#### 644. §.

Köz okiratok valódiaknak mind addig tekintendők, míg ellenkezője be nem bizonyíttatik; magánokiratok valódisága pedig kiadjuk törvényszéki elismerése, tagadása esetében tanuk vagy szakértőknek, az iratok összehasonlításán alapuló mülelete által bizonyíttatik be, ez utóbbi erej ének megbirálása a biró belátására hagyandó. (ABP. 274. §. BE., 392. §.)

1. A vádlott vonakodásából, hogy az oklevél iránti kérdésekre feleleteket adjon, elismerését nem következtethetni. BE. 395. §.
2. Az esetben, ha a vádlott az okiratok aláírását elismerné, de tartalmát tőle származottnak tagadná, állítása hitelességének megítélése a bíróra bízandó. ABP. 274. BE. 393. §. M i 11 e r m-a i e r: Strafv. II 274. §. V u c h e t i c l i: Instit. iuris. crim. 470. 1.
3. „A kéziratok összehasonlításából szerzett vélemény mindenkor csak anynyi bizonyítási erővel bir, mint bármely más jelenség“ BE. 392. §.

#### 645. §.

Ezen feltételek alatt a büntettet magukban foglaló okiratok vagy irományok (hamisítvány ok, hamis vádak stb.) annak tényálladékát teljesen bizonyítják; egyébként közokiratok (506. §. 4.) annak, miről hivatalosan kiadattak, teljes erejű bizonyítékát képezik, magánokiratok ha a vádlottól magától származnak, törvényszéken kívüli önvallomása, ha másoktól ilyenmű tanúságnak és így csak bünjelenségek erejével bírnak. (651. §.)

1. Köziratokra nézve az ABP. 275. §. azon megszorítást teszi: „Ha a kiadó ezen hivatalos cselekvönyből hasznot vagy kárt nem várhat, avagy ha ilyus okirat hitelessége ellen egyéb alapos nehézségek néni fordulnak elő.“
2. M u s a u s: Dissert. de teste sing. Kiion. 1693.  
Strecker: Dissert. de qualit. test, ad prob. crim. Erford. 1747.  
K l e i n s e h r o d: Dis's. de delatorum iu eausa crim. test. Wirceb. 1789.

- Neundorf: Abhandl. iib. den Beweis durch ein. einzigeri Zeugen. Tüb. 1807. (593. §. 4.)
3. R e i n h a r d t: Dissert. de eo quod circa prob. delicti per docum. iustum. Erford. 1732.
- W a l c h: Dissert. de recognit. instrum. per testes et compar. litterarum Göttingae 1750.
- Spangenberg: Lehre v. Urkundenbeweis. Heidelb. 1827.
- Asverus: De próbát, per documenta ex archivo. Jenae 1842.

NEGYEDIK TAG.

Bűn jelenségek.

646. §.

Bűnjelenségek (gyanuok, gyanujel, indicium) tágasb értelemben oly körülmények, melyekből a bűn<sup>L</sup> tett elkövetésére és szerzőjére valószínű következtetést vonhatni; szorosabban, körülmények, melyekből valamely személy és büntett közötti egybefüggésnél fogva, részrehajlatlan megfontolás után, annak bűnösségét következtethetni; miután a vádlottak bűnösségét vagy büntelenségét igen sok esetben közvetlen bizonyítás útján ki nem deríthetni, ezen bizonyítéknak fontossága és szüksége kétségtelen.

1. Habár a bűnjelenségek csak kellő megfontolás és ítézés után válnak gyanuokká, még is e kifejezést felváltva használják, és az ABP. a jelenségek e név alatt fordulnak, élő.
2. Minden bűnjelenség két tényt tételez fel a) tényt, mely bizonyítandó (*főlény*) b) ténykörülményt, mely azzal oly' összefüggésben áll, hogy abból amannak valóságára vagy valótlanságára, az ész gondolkodási szabályai' szerint következtethetni; (621. §.); a hol ily egybefüggés nem létezik, ott bűnjelenségekről a szó valódi értelmében nem szólhatni; ide tartoznak az úgynevezett hamis vagy felszeg jelenségek (indicia spuria) péld. holttest vérvérese (624. §. 1.) álomlátás, jóslatok, stb. Bauer: Strafp. 160. §. Szlemenics: Fenyítő törv. 126. §.
3. Már a rómaiaknál használták a jelenségi bizonyítékot, habár többen kétségbe vonják (Giuliani, A b e g g stb.); a kánoni jog erejét elismerő (c. 2. 13. X. de pracs. c. 2. C. 2. qu. 8.) az olasz criminalisták szétágtak az iránti nézeteikben, a 15. 16. században többnyire rendkívüli büntetés szabására elégségesnek tarták; a Carolina á jelenségeket a kin-

vallatás használatára nézve részletesen szabályozá, az elmarasztalásra azonban elégteleneknek tartá (PGO. 22.) Mittermaier: Strafv. H. 182. §.

4. Hazánkra nézve helyesen mondá Vu chetich: „Legibus nostris de indiciis nihil sancitum reperimus, proih nobis nihil aliud superest, quam ut in doctrina tam gravi, et pro ‘fortunis civium adeo momentosa, ea in rém nostram vertamus, quae prudentia legislatoria aliorum populorum salutis publicae et privatae conslntura definivit.“ Instit. iur. crim. 485. 1.

#### 647. §.

A bünjelenségek tárgyukra: *terhelők* vagy mentők, a mint a gyanúsított bünösségére vagy bün-telenségére (ellenjelenségek) mutatnak; azok k ö z v e t-  
lenekvagy közvetettek, a mint azokból a bizo-  
nyítandó főtényre (644. §. 2.) vagy csak azzal egybe-  
függő körülményre vonhatni következtetést (ind. im-  
mediata, mediata vei iudicium iudicii.).

1. A felosztás terhelő és mentő jelenségekre azoknak tágasb felfogását illeti és ' arra nézve áll; mit a vád és mentő bizonyítékról általában mondottunk. (619. §.)
2. A jelenségeket természeti és törvényesekre is oszták, (indicia naturalia, legalia) a mint a dolog természetén vagy törvényes intézkedéseken alapulnak; az újabb törvényhozások, mennyiben jelenségeket említenek, csak a természetiek, példaként! előadására szorítkoznak Jage-  
m a n n: Criminallexicon., 54. L

#### 648. §.

A bünjelenségek továbbá időre nézve: megelő-  
zők, egyidejűek és következők (utólagosak  
ind. antecedentia, concomitantia, consequentia) a mint  
a büntett okai, cselekvénye, vagy következményeire  
vonatkozó körülményekből merítettnek; erejökre kö-  
zeliek és távoliak (indicia proxima, remota) a mint  
az események természetes rendje szerint a bünösség  
nagyobb vagy kisebb valószínűségére mutatnak, miért  
is megkülönböztető határvonaluk nem általában, hanem  
csak összerűen (in concreto), a bíró által jelöltethetik ki.

1. A közeli és távoli jelenségek határozott osztályozását többen kísérlek meg (Stiibel, Tittmann. stb.) de Isd. Feuerbach: Lehrb. 547. §.
2. Az ABP. a közeli és távoli gyanúokat példakép (exempliative) sorolván elő, az utóbbiakhoz a rász hírnevet és előéletet, csavargást, becsületes keresetmód hiányát, gyanús személyekkel! társalgást, hazug mentegéteket, ellenmondásokat, ki nem hallgatható személyek írásbeli vádaskodását számítja. ABP. 142. §.

## 649. §.

A jelenségek terjedelmükre nézve közösek vagy különös e k (indicia, communia, propria), a mint legtöbb vagy csak némely büntetteknél fordulhatnak elő; vonatkozásukra határozottak, határozatlanok (ind. determinata, indeterminata) ahhoz képest, a mint határozott büntett elkövetésére, vagy csak büntettre általán utalnak.

1. A határozatlan jelenségek a tettes személyes tulajdonságaiból erednek. (648. §. 2.)
2. Ezen osztályozások értékét, hasznavehetőségét többen egyáltalában kétségbe vonják; Isd. G a n s: Anzeige, Rechtslex. I. 345. 1.

## 650. §.

A bünjelenségek kimerítő elősorolása az esetek változatosságánál fogva lehetetlen; a közös meg előzők he z tartoznak: a) a büntettre ingerlő ökok, mint a sértettre vonatkozó szenvedélyek, (harag, bosszú, szerelem), a tettből várható előnyök, nyeremény; b) a büntettre mutatkozott hajlam, ha valaki hasonbüntettet már elkövetett, másokat arra csábítani igyekezett; c) a bünnözési akarat nyilvánulása, ha valaki a büntett kivitele iránt tudakozódott, tanácsot kért, sértési szándékát fenyegetések, írásbeli, szóbeli nyilatkozatok által, kitüntette, arra alkalmas, reá nézve fölösleges és szokatlan eszközöket szerzett vagy szerezni igyekezett, d) feltűnő ön-

viselete, ha az elkövetés helyére beburkolva ment, ott elrejtőzött, gyanús előkészületekkel foglalkozott, a bűnre vonatkozó kísérleteket tett; azegyidejűekhez: a) valakinek jelenléte a büntett helyén, elkövetése idején; b) dolgainak ott találása, c) azon eszköz birlalása, melylyel a büntett végrehajtottnak látszik, d) hasonlósága a sértett vagy tanuk által, tettesként leirt személy-ijei.

Az egyidejű jelenségek, a büntett minőségéhez képest fölötte változók, mie'rt is többen még példakénti elősorolásukat is egészen mellőzik. Feuerbach: Léhrb. 549. §. Bluhme: Strafr, 169. §.

### 651. §.

Közös következő (utólagos) jelenségek: a) jelek és változások, melyek valamely személyen, dolgain, ruháin büntettre mutatnak; (sebek, véres foltok stb.) b) a büntettből eredő, a sértettnél elkövetésekor volt tárgyak birtoka; c) a büntett nyomainak eltávolítása, megsemmisítése, d) a büntett utáni szökés, rejtőzködés; e) annak törvényszéken kívüli beismerése; f) egy teljes hitelű vagy több meg nem esketett tanuknak, g) a bűntársak, vagy a meg nem eskettethetett sértett félnek halála által hitelesített vallomásai. — A közös jelenségekhez járulnak a különösek, melyek a büntettek különbségéhez képest változók.

1. Az a) és b) alatt elősorolt jelenségek physikai, a többiek lélektani alapon gyökereznek; az e—g alattiak nem teljes közvetlen bizonyítékokból alakulnak.
2. Az ABP-ban elősorolt közös gyanuokok lényegükben összhangzanak a fentebb említtekkel; mint különösöket említi: a) felségárulás, közcsendháborítás, zendülés és lázadásnál a gyanús levelezéseket, titkos összejöveleteket gyanús személyekkel, ilyenektől! titkos ajándékok elfogadását, nagyobb mennyiségű fegyverek és kellékeiknek szerzését; b) gyermekgyilkosság, gyermekkitévés, magzatelhajtásnál, a gyermek fel nem találását bebizonyított szülés után; e) nyereségy vágyból eredt bűnesetknél: a gyanús

vagyonát túlhaladó költsékesét, a biintett tárgyához 'hasonló' dolgok értékökön aluli titkos eladását, pénzek kiadását, mikhez az uzsora vétségére vonatkozó több jelenség járul ABP. 138. 139. 140. Lsd. V u c h é t i c h: Instit. iuris. crim. 489.—492. 1.

## 652. §.

A mentő vagy ellenjelenségek közül (647. §.) leggyakoribbak a vádlott jó hírneve, bűnözési indokának hiánya, visszatartóztató okok létele, főképp pedig távolléte a büntett helyétől elkövetése idején, (alibi); kellőleg bebizonyítva, a jelenségek ellensúlyán! szolgálnak,

## 653. §.

A jelenségek bizonyító ereje, a kérdésesfőteny-nyel (646. §. 2.) való egybefüggésőknagyobb kisebb valószínűségétől, és annál fogva azok számától, minőségétől, összhangzása bizonyosságától függ; és habár aziránt határozott, általában érvényes részletes szabályokat fel nem állíthatni, bizonyos kellékek és feltételek mellett, a gondolkodás észszerű elvein, és a do'gok természetes rendjén gyökerező teljes erejű bizonyítékot alkothatnak; mit kir. szabályrendeletekben, (Hl. 1776. apr. 6. 1847. sz.) s törvényszékeink, nevezetesen a kir. kúria által elismerve és megerősítve találunk; melyek azt egyedül a halálbüntetésre, annak súlyánál, és kir. szabályrendeleten gyökerező, (Id. 1776. HL) a rögtönbirósági szabályok által is támogatott gyakorlatuknál fogva, elégségesnek nem tartják; s annak kiszabására közvetlen bizonyítékot követelnek. (1813. Rögt. sz. VI. §. 10. 1846. IV. §. 10. 1862. 28. §.)

1. A jelenségek teljes bizonyító erejére nézve különböznek á vélemények, míg többen tagadják (C a r m i g n a n i, S i e g e n, R o s l i r t, L á n g f e l d t, A b e g g, V u c h e t i c h, S z l e m e n i c s, s t b.), más Írók (Bentham, Cremani, Stübel, Hénke, Tittmann, Bauer,



- H e f f e r, Bluhme, M i t t e r m a i e r, J a g e m a n n, S z a l a y L. Szokolay stb.) az angol, francia és az újabb törvényhozások többsége elismerik és védelmezik: „Die Stimmen aller besonnenen Beobachter gerichtlicher Erfahrung vereinigten sich zuletzt sogar dahin, dass ein aus vollkommen congruenten Indicien geschöpfter Beweis, in der Regel noch schwerer wiege als der directe Zeugenbeweis.“ J a g e m a n n: Criminelles 54. 1. S z a l a y: Büntető elj. 47—51. 1.
2. A Carolina, (PGO. 22.) a Praxis Crimin. (33—40. cz.) s Theresiaua jelenségekéből a kínvallatást megengedek ugyan, az elmarasztalhatást azonban csak, ' habár annak folytán történt önvallomásra alapíták; ezen törvényes intézkedésekből a kínvallatás eltörlésével a vádlottak merő tagadásából eredt nehézségeket, azáltal törekedtek elhárítani, hogy a súlyos gyanuokkal terheltnek konok tagadását makacsságnak tekintve, azt rendkívüli büntetéssel (173. §. 3.) sújtották; a tudomány és gyakorlat ezen elve átment a törvényekbe, és majdnem általánossá válván a halál büntetésnek ez esetben jelenleg is fenáUó mellőzésére vezetett. Bluhme: Strafr. 163.164. §. Mittermaier: Strafv. 182—183.
3. Felsőes Mária T e r é z i á n a k a k i n v a l l a t á s t m e g s z ü n t e t ő 1776. idéz. rendeletében nyíltan mondatik: „Dum tanta adfuerint cfimimis reo imputati indicia, quae ad torturam eidem adjudicandam sufficient, et illa ex actionibus culposi proveniant, neque elisa aut relevata extiterint, verum permanente, seü iudicium decrimine perreum commissio vix dubitare sinant, ita quidem ut adpronunciandum condemnationem sola duntaxat rei confesse deesse videatur: in hoc casu iudex loco torturáé poenam extraordinariam pro p r t i d e n t i a r b i t r i o t a m c u l p a e i n i n d i c i i s d e p r e h e n s a e , q u a m v e r o i p s i u s m e t d e l i n q u e n t i s s t a t u i , v i r i b u s e t c o r p o r i s c o n s t i t u t i o n i c o m e n s u r a n d a m d i c t a r e d e b e t.“ L i n s b a u e r: Codex sanit. med. II. 703. 704. 1. Kassics: Enchirid. I. 313. 1.
4. Habár Vuchetich utalva K i t ö i t i e h r a (Dir. c. 6. q. 7.) B o d ó r a, kik a Carolina és Praxis Criminalisnak a kínvallatásra vonatkozott, fenebb érintett felfogását osztók, (2. jegyz.) a jelenségek teljes bizonyító erejét ' tagadja, s V e l e e t e k i t e t b e n S z l e m e n i c s e g y e t é r t: (Fenyítő törv. 126. §.) az idézett kir. szabályrendelet, törvényszékeink, nevezetesen a kir. kúria számos ítéletei állításunkat kétségen kiüil helyezik; így hogy néhány példát idézzek a hétszemélyes tábla 1864. apr. 7. 852. sz. Suttka Lajos tolvajsági, apr. 9. Dobrich Józsa tolvajsági, apr. 22. 534. sz. Ficze Mihály emberölési bűnpereikben, több összevágó gyanuok alapján hozott marasztaló ítéleteket, részéről is helyben hagyta; a kir. tábla 1863. 712. sz. Radoczy István és társai rablást bűnperében, Rácz István és Szűcs Nigrédy Mihály ellen „a fenforgó és kellőleg begyőzött körülményeknél fogva“, a bűntársaság „kellőleg és törvényesen bizonyítva lévén“, az előbbit 8, az utóbbit 7 évi rabságra Ítélt. Törv. Csarm. 1863. 54. sz.
5. Az ABP. szerint a gyanuokok összetalálkozásából a tett ét tagadó vádlót, tat bizonyos törvényes föltételek alatt, (654. §. 3.) elmarasztalhatni, halálos

ítéleteket azonban arra nem alapíthatni, hanem tíztől húsz évig, a körülményekhez képest életfogytiglani börtönbüntetés ítélendő. ABP. 279. 280. 281. 284. §.

- 6.A BE. szerint elmarasztaló ítélet jelenségeken egyedül soha sem alapulhat, elégségesek azonban arra, hogy a tény egyes körülményei, melyek a tett bűnös voltát elhatározzák, különösen a bűnösség neme, rossz szándok vagy vétkekesség léte következtethessék, sőt az is, hogy a tagadó vádlott e bűntettet elkövette, bizonyos feltételek alatt (654. §. 4.) törvényesen bizonyosnak vételessék. BE. 397—399. §.

### 654. §.

A jelenségek teljes bizonyító erejének keltelei: a) a büntett tárgyi tényálladékanak teljesen bebizonyítottnak kell lenni, mert a nélkül az elmarasztalás lényeges alapjahiányzanék; b) a jelenségül szolgáló ténykörülményeknek hasonlóan minden kétségen kívül helyezetteknek kell lenni; c) többnek, melyek mindegyike külön tényen alapul, összetalálkozni, d) ellenkező jelenségek által meg nem erőltentetni; e) sőt egymást, összhangzólag oly módon támogatniok, hogy az események természetes és szokott folyama szerint, a tett és vádlott személye közötti egybefüggésen okszerűen kételkedni ne lehessen. (Hl. 1776. apr. 6. 1847. sz.)

1. Az első kellékre nézve helyesen mondja Gans: „Das an und für sich erwiesene Verbrechen, ist dienothwendige ganz unerlässliche Grundlage, auf welcher allein der Indicienbeweis aufgebaut werden kann.“ Rechtslex. II. 347. 1.
2. A teljes bizonyításhoz szükséges jelenségek számát törvényesen meghatározni nem tanácsos, elégséges ha többségük feltételül szabatik; mert habár egyes jelenségek is bizonyos körülmények közt, győző erővel birhatnakpéld. a pénztárnoknak, pénztára eltűnésével, egyidejű megszökése a sikasztás, a házas nő viselősége férje távollétében, a házasságtörés büntetére nézve; ez még is csak a kivételek közé tartozik B 1 uh m e: Strafr. 170. §. Jagemann: Crimiull. 55. 1.
3. Az ABP. szerint a teljes bizonyításhoz a §. szövegében említett feltételek mellett rendszerint k é t nem teljes bizonyítási eszköz(651.§.e—g) vagy h á r o m jogos gyanuok összetalálkozása szükséges; elégséges azonban k e t t ő is ha e g y; sőt e g y gyanuok is, ha k é t törvényes segéd g y a

n ú o k által támogatlak; ilyen segéd-gyanúokok pedig 1) ha ellenkezője annak, mit a vádlott az ellene 'fenlevő gyanuok megerőtlenítésére felhozott, he van bizonyítva, következőkép felelete nyilván hamis; 2) ha oly személy, melyről a kérdéses büncaelekvény könnyen feltehető; minek akkor van helye a) ha előbb hason cselekvény miatt vizsgálat alá vonatott >és büntellenek nem nyilvánított b) gonosztevők vagy rász hírbén állók- ' i nak ismert személyekkel, bizalmas és gyanús társalkodásban él e) nyereségvágyból eredő biincelekvényeknél, tisztességes életmódot kimutatni nem képes. Lsd. Bausnern: Bünvádi eljárás III 139—196. 1. és e szabályok elleni nehézségekről Ku If: Comment.II. 132—135. 1.

4. ABE. 399. §. a tagadó vádlott bünjszerzőségjelenségekből bebizonyítottnak tekinti (653.§.6.) ha következő 4 feltétel együtt és egyszerre van jelen,a) a tény -

I láladék Jjzoznyos,b) t ö.b.b jelenség a vádlott ellen összejön,c) azonfelül a .vádlotról életmódja, tulajdonai, indokainál fogva, a büntettet feltehetni; d) az egyes jelenségeknek alapjául szolgáló tények nem pusztá jelenségek, hanem > más rendes bizonyóságok által egyedül, vagy más jelenségekkel! „ kapcsolatban törvényesen bizonyosoknak ismertetnek; ez utóbbiak bizonyításának kellékeit 400. 401. §. határozván meg, 402. §. a mentő körülményeket az ítélőszék által, e kellékek hiányában is, 'elfogadhatóknak mondja.

5. Hog'y'Áiüö'S s z'e t e>tt.' bizonyíték (620. §.) teljes erejüvé válhatik, ha az összetajálkozó bizonyítási eszközök mindegyike, magába véve a tettet valószínűvé teszi, és köztük nem csak ellenmondás nincsen, hanem egy-mást, kiegészítik éj támogatják, a mondottakból világos. B a u o r: Strafr.

4-173.174;. §.

6. S t r u v e: De.indiciis. Halae 1666.

T a b o r: De indicatiis delictorum. Giesae 1667.

Crusius: De indicatiis déliét, geri. et spe'c. Franci. 1668.

N a n i: De indiqúia.eorunique usúí Tieini. 1781.

P ü l l m a n n: Diss. de lubrico indicior. Lips. 1785.

K.,l,e i n s c h r o d: Üb. d. Wirkung d. unvollkomm. Beweisses in peinl. Sachen Würzb. 1786.

W o l t a e r: Simiologiae crim. capita quaedam. Hal. 1790.

W e i s m a n t e l: Progr. de condemn. facinosorum et indicatiis. Erf. 1791.

W e i n d l e r:Über Vermuthungen. Landsh. 1802.

G l o b b g: Versuch e. Theorie d. Wahrscheinlichk. Kegensb. 1806. II k.

P a g a n o: Logica de probabili applie. a giudizi crim. Milano 1806.

B e r g e r: Was sind rechtliche Auzeigungen? was wirken sie? Wien 1819.

Á m e l a n g: Diss. an iure hód. poena criminal. ex indic. statui possit. Heidelb. 1829'

E l d e r; Pissert.de sent. in eum qui criminis nonnisi suspectus est fereud. Heidelb. 1820.

Lang.feldt: Kritik d. sogen. Indicienbeweises. Güstrow. 1839.

W i l l s; 4 essay on th® rqtional of circurostant. évid, London. 1838.

Hall: De indiciis, eorumque vi ad probationem in caus. poenal. Havn. 1840.

F a 11 i n: Ub. d. Anzeigenbeweis in Lievland. Riga. Leipz. 1857.

### HARMADIK CZIKK.'

#### Bűnvádi ítélet

#### 655. §.

Bűnvádi ítélet alatt, (sententia criminalis) tágasb értelemben, minden, büntető perbeli kérdés eldöntésére hozott, bírói határozatot értünk; ily kiterjedésben közbenszóló (közbeneso, sententia interlocutoria) és végítéletre (ügydöntő, sententia definitiva) osztatik, az mellékes kérdések fölött hozatik és újabb törvényszéki gyakorlatunk szerint v é g z é s n e k, (decisum) ez a bűnügy érdemleges eldöntését foglalja magában, és ítéletnek szorosabb értelemben mbndatik.

1. Aközbenszóló és végítélet hazai polgári pörünkben szokásos elnevezései, büntető eljárásunkban is általános elfogadást nyertek; jelenleg a végzés és ítélet kifejezései a polgári törvénykezésben is zsinórmértékül szolgáló váltóeljárás nyomán (Id. Törv. Szab. I. 43. §. 1840. 15. II. §. 119. 120.) használatnak; melyeket már Szokolay: Büntetőjogi. 440.

I. célszerűebbeknek mondott. F r a n k: Közigazság torv. II. 227. 1.. S u h a j d a: Magy. polg. törv. 92. §. — Az ABP. a határozat és i t é l e t (Erkenntniss Urtheil) szavakat használja.

2. Közbeneso mellékes, kérdések, példáiul: a tanuk hitelesítése, szembesítése, vádlott elfogatása, kezessége szabadon bocsátása stb. szolgálhatnak; érdemleges ügydöntő végzéseknek a büntetőperben helye nincs; így a kir. tábla 1861. oct. 31. 909. sz. Oláh másként György Gyuri orgazdasági bűnperében az iratokat: „Mennyiben vádlottnak kihallgatása s annak büntársaival való szembesítése, nem törvényes bíróság által vitetett véghez, és a törvényes gyakorlat ellenére Ítélet helyett végzés hozott” illetőségéhez visszaküldötte; ugyanazon évi 908. sz. alatt Bradács József vérengzési bűnperében, má.s hiányokon kívül, említettik, hogy a „törvényes szokás ellenére“ büntető perben végzés hozott. Töjrv. Csarnok. 1862. 9. sz.

## 656. §.

A végső vagy szorosabb értelmű Ítélet: felmentő (sententia absolutoria) vagy elmarasztaló (sententia condemnatoria), a mint a vádlott büntetés alul felmentetik, vagy bűnössége teljesen bebizonyulván, annak megfelelő büntetésre ítéltetik; — az előbbi vagy teljesen (absolutio plena), vagy bizonyítékok elégtelenségéből (ex defectu sufficientium probarum, absolutio ab instantia) felmentő; a mint a vádlott a terhelő bizonyítékok tökéletes megerőtlenítése után, büntetlenek, vagy az elmarasztalására elégtelen vádló bizonyíték teljesen megdöntve nem lévén, csak a vád alul felmentettnek nyilvánítatik; amaz a vádlott bűntelenségét elismeri, ez bűnösségének kérdését függőben hagyja.

1. A felmentő ítélet felosztása feltétlen és feltételesre, ahhoz képest, mint a vádlott tisztító esküje nélkül, vagy annak kikötése mellett hozatik, nálunk jelentőséggel nem bír. (626. §.)
2. Törvényeink e kettős felmentést nem említik; de százados törvényszéki gyakorlatunk honosította és jelenleg is fentartja: A BE. 356. §. szerint a végítélet elmarasztaló vagy felmentő; — a felmentésnek tökéletesnek kell lenni, az hogy csak bizonyosságok hiányából mentetett fel a vádalól, az ítéletben nem említhetők.
3. A bizonyítékok elégtelensége miatti felmentést, az olasz crimiinalisták honosították, (absolutio stantibus rebus, prout stant) azoktól kölcsönözte a német és hazai törvényszéki gyakorlatunk; ellene méltán okul hozatik fel, hogy a bűnösség és biıntelenség közt középfook nem létezvéeu, a mennyiben a vád teljesen benern bizonyittatnék, a vádlottat fel kell menteni, mert ellenkezőleg a büntett gyanúja nevéen marad; sőt némely törvényhozások szerint politikai jogai gyakorlatától megfosztatik, felügyelet alá helyeztik, sőt kezességre is szorittatik; míg mások a valódi igazság követelményei által igazoltnak tartják, habár súlyos következéseit nem helyeslik. M i l l e r m a i e r: Strafverf. II. 193. §. B l u h m e: Strafr. 174. §. H y e: Leit, öruiids. 313. 317.1. Szokolay: A bizonyítékok elégt. felmentés tana. Csarn. 1864. 65—68.
4. Hogy a bizonyítékok elégtelenségéből történt felmentés után az előbbieket

hez járó újabb bizonyítékok folytán, a port újra kezelni, általában el van ismervé, vájjon a teljes fölmentés után is, a törvényhozásnak a perújítás iránti elveitől függ, melyekről alantabb szólandunk, — Lsd. M e i s t e r: Prine. iuris. crim. 436. 437. §. Feuerbach: Lehrb. 617. §. B a u e r: Strafpr. 193. §. H e f f t e r. Lehrb. 688. §. Szlemenics: Fenyítő törv. 134. §.

### 657. §.

A bűnvádi ítélet jogerejéhez szükséges, hogy az illetékes bírótól, a megkivántatott szavazók jelenlétében, kellő perbeli tárgyalás után, a történt bizonyítás alapján, általános szótöbbséggel, a törvény és törvényes gyakorlat rendje szerint hozassék; (HK. előb. 15.) tartalmára és alakjára nézvetovábbakivántatik, hogy az eljáró bíróság, a felperes és alperes a büntetőügy, a szóbeli tárgyalás idejének, a határozat keltének megemlítése után, a vádlott felmentése vagy elmarasztalása és büntetése, a kár és költségek megtérítése iránt, határozottan és kimerítően intézkedjék; (HK. II. 42.) és a hozott határozatot, törvényeink világos rendeleténél fogva okokkal támogassa. (1840. 12.)

1. A szavazók számáról, (528—531. §§.) az előadás, határozás módjáról (539—540. §§.) a bírósági illetőségéről (542—551. §.) a perbeli tárgyalás folya\* máról (608—613. §.) és a bizonyítási eszközök erejéről (618. §.) maga helyén szólottunk, miért is a mondottakra utalni elégséges.
2. Hogy a bűnvádi ítéletnek a tárgyak összefüggésénél fogva, a kár és költségekre ki kell terjednie, mind törvényeink (166. §, 1.) mind a folytonos gyakorlat által igazoltatik, péld. a kir. tábla 1863. 606. sz. Pap András és társa ügyében a periratok visszaküldése mellett kimondá: „Hogy ezen fenforgó esetben a törvényesen bebizonyítható kártalanítás kérdésében is, a bűnvádi bíróságnak kelletik érdemleg határozni.“ Törv. Cs. 1863. 54. sz. stb.
3. Az Ítéletek indokolását büntetőügyekben az 1840. 12. minden bíróságokra nézve állapította meg; újabb gyakorlat szerint a váltóbíróági utasítás nyomán, (539. §.) az indokok nem az ítélet szövegében, hanem azután külön soroltatnak elő. Példáját lsd. Füg. I. foly. 18. sz. Törv. Csarnok 1865. 36. sz. a.
4. A BE. szerint is az Ítélet mindenkor indokolandó, és a sértett fél polgári

keresetére is kiterjesztendő; ha ez alaposnak és bebizonyítottak nem találtnék, a polgári bíróság elé utasítatik. BE. 361—362. §.

## 658. §.

Az írásba foglalandó ítéletek, (1486. 20. HL 1801. april 7. 698G. sz.) az első folyamodása bíróság által a vádlott s védője, kihágásoknál meg két tanú jelenlétében, kihirdetendők, és annak saját nyelvén megmagyarázandók; (Hl. 1803. febr. 22. 4349. sz. aug. 5. 7310. sz.) ez alkalommal az elmarasztaltak, mind a sommás, mind rendes bűnperekben és kihágási esetekben fellebbezési jogukról felvilágosítandók, s annak megtörténte az ítélet kihirdetése napjához feljegyzendő; (Udvari rend. 1862. aug. 16. 13216. sz.), ha a felek azzal nem élnének, a felsőbb bíróság elé törvény szerint terjesztendők (663. §.) kivételével, teljes jogerőjévé válnak, és végrehajthatnak. (670. §.)

1. líogy sommás tárgyalásoknál az ítéletbozáskor, mind a vádlott, mind védője a teremből távoznak a dolog természetéből foly; Pest megyében a hozott Ítéletet a jegyző az ügynevezett ítéletkönyvbe jegyzi, és az elnök élő szóval nyomban kihirdeti; a táblai pörökben a kihirdetés hasonló élő szóval, a kir. tábla ülésében a vádlott vagy képviselője jelenlétében történik; mind a királyi, mind a hétszemélyes tábla ítéletei ő felsége nevében a király bírói pecsétje alatt, a személynök és táblai előadó aláírásával ellátott ítéletlevelek (sententionales) alakjában adatnak ki; Isd. Linzbauer: Codex sanit. med. III. köt. 5. oszt. 736. 1. E n s e l: Pestmegye fenyítő szab. Sürg. 1863. 261. sz.
2. A felebbvitt ítéleteket a jegyző által aláírandóknak rendeli Hl. 1801. apr. 7. 6986. sz.
3. A német közös jogban is hajdan szokásos élő szóvali hirdetést, utóbb majd mindenütt az Írásbeli kiadás váltotta fel, míg a szóbeliség honosításával az előbbi gyakorlat ismét életbe lepett. B l u h m e: Strafrecess 178. §. P l a n k: Deutsch. Strafv. 439.

## 659. §.

Az ABP. szerint a végtárgyalás marasztaló, büntelenségi, vagy bizonyítékok elégtelenségéből vád alól

fölmentő ítélettel; vagy kivételként ítélethozás nélkül, felhagyási határozávuynyal fejezhető be, akkor: ha a büntett elévülés vagy más utána következett tények által elenyészett, (481. 495. §.) a végtárgyalás alatt az államügyész felsőbb rendeletnél fogva visszalép, vagy csak magánpanasz folytán bíróságilag tárgyalható vétéseknél, az eljárás a nélkül kezdetett meg, vagy a magánvádoló utóbb kívánatától eláll. Az államügyész nélkül visszavonult bíróság által hozott határozatot, az elnök a vádlott és hallgatóság jelenlétében hirdeti ki; — halálítéletnél, vagy ha más esetekben, a bíróság a vádlottat hatalmát túlhaladó enyhítésre méltónak tartja^ az államügyész meghívása mellett, az elítélt megkegyelmezése vagy büntetése rendkívüli enyhítése iránt tanácskozik és határoz; azután az ítéletet a törvény rendje szerint kihirdeti és kiadja, a vádlottat felebbezési jogáról értesíti, és az Ítéletet véleményével és minden előirattokkal az országos főtörvényszék ele hivatalból terjeszti. (ABP. 283—294. §.);

1. Halálbüntetési ítéletet sem huszadik évét be nem töltött vádlottra (25M. tj. 2.) sem az elévülés esetében (315. §.) sem, akkor nem hozhatni, ha a bizonyítás gyanuokok által történt (653. §.5.); ez utóbbi esetben, úgy szintén ha a tényálladék teljesen be nem bizonyult, tíztől húsz évig, a körülményekhez képest életfogytiglani súlyos börtön ítélendő. ABP. 284—285. §.
2. A bíróságok rendkívüli enyhítési jogának körét más helyütt adtuk elő; (296. §.) az ítélet illetőleg határozványnak, az ABP. 292. §. meghatározott alakban eszkozlendő írásbeli kiadása, csak a feleknek 24 óra alatt nyilvánítandó kívánságára történik; az államügyész arról az eredetinek közlésével értesítetik. Cs. R. 1858, máj. 3. §. 14. BTL. 68. sz.
3. A kihirdetés zárt ülés után is, nyilván történik; —ha a törvényszék határozatot tüstént nem hozhat, a kihirdetés ideje közzé teendő; a kegyelmezési ajánlat a vádlottal nem közöltetik. ABP. 291. §. MR. 1856. marc. 26. 5099. sz. Öst. Gerichts Zeit. 1856. 45. sz. ítélet példányait Isd. B. ausnem: Bűnvádi eljárás, ül. 90. 229.1.
4. H o m m e l: Dissert. de caus. publ. sent. crim. Lips. 1741.  
Harpprecht: Cotnm. de absoluteione ab instant. Tüb. 1717.  
Gericke: De re iudic. sent. crim. Gött. 1803,



Kopp: Üb. Entschéidungsgründe u. dérén Bekanntmachung. Frankfurt 1812.

B e r g e r: Wann tritt d. Fali eines Criminalurtheils ein? Wien 1819.

K l e i n .: Comment. de auctorit. sentent. criminal. absolut. inviolabili. Lips. 1827—1829. *IV* rész.

O p p e r m a n n: De quaest. an et quatenus absolutio ab instantja in causis criminalib. locum habeat. Gött. 1836.

W e n d l e r: De re iudic. imprim. in caus. crim. Lips. 1833.

Élben: Entbind. v. der Instanz. Tüb. 1846.

Stengel; Wiederbelebte Instanzentlassung im bayr, Strafv, München 1854,

### NEGYEDIK CZIKK.

Bűnvádi perorvoslatok.

#### 660. §.

Bűnvádi perorvoslatok (remedia iuridica) tágasb értelemben azon törvényes közegek, melyek által a bűnügyben érdekelt fél, az eljárás vagy valamely határozatból reá származott hátrányok elhárítását szorgalmazza; szorosabb értelemben azon törvénykezési eszközök, melyekkel a bűnvádi ítélet megvizsgálása és megváltoztatása végett élhet; azokhoz hazánkban a felebbvitel, (appellatio) semmisítési folyamodvány, (quaerela nullitatis) és perújítás (nóvum)tartozik. (HK. II. 75. III. 11. 1563. 41. 1791 43. Id.Törv. Sz. II. 3. 7. §.)

1. A perorvoslatok, tágasb értelemben helyesebben jogorvoslatok, kegyelmi és jogiakra oszthatók; a kegyelmezésről már szólottunk (304—308. §.) itt a szorosabb értelmű perorvoslatokra szorítkozunk, hogy azonban az egész eljárás folyama alatt, az érdeklött feleknek, késedelmezések törvényellenes elbánás miatt a folyamodás útja mind ő felségéhez, mind a felsőbb hatóságokhoz nyitva áll, a felügyeleti jog természetéből foly, (Udv. rend. 1863. apr. 11; 5422. sz.) és az ABP. nézve az 1858. máj. 3. cs. rend. §. 3. nyíltan ki van mondva.
2. A BE. a felebbvitel és perújításon kívül egyéb perorvoslatot nem ismer, kegyelemért! folyamodásnak azonban ő felségéhez felfüggesztő hatály nélkül, mindenkor helyt ad. BE. 425. §.

## 661. §.

A főlebbvitel hivatkozás felsőbb törvényszékre, az alsó bíróság ítéletének megváltoztatás a végett; a késleltetések s visszaélések iránti aggodalmak miatt, a külföldi törvényhozások példájára, hazánkban is legszűkebb körre szoríttatván, (HK. ül. 11. 1563. 41.) rendszerint büntetőperekben meg sem engedtetett; (1729. 30.) a gyakorlat azonban azt csak a nemnemesekre szorítá, inig a nemesek egész a hétszemélyes tábláig felebbezés-sel éltek; az 1791. 43. azon tágítván, a nemnemesek felebbvitelének a királyi táblához helyt adott, halál s az-zal egyértékű három évi börtön, vagy egyszerre kiál-landó száz bot vagy korbács ütésnél, (198—208. §.) a hét-személyes táblához, a kir. táblánál kimondott halálbüntetésnél (HL 1791. dec. 9. 22959. sz.); az 1836. 17. azonfelül büntettekben, melyekben a nemnemes nemes-sel mint büntárssal együtt áll, ha ez utóbbi félebbezett, vagy a tiszti ügyész az ítéletet felebb vinni tartozik, (663. §.) úgyszintén, ha tisztviselők hivatalaiktól ítéle-tileg megfosztattak; ugyanazt a polgárjog elvesztésére nézve, kir. szabályrendelet (Hl. 1799. nov. 19. 26920. s 1812. aug. 11. 19838. sz.) már azelőtt engedélyező; az 1844. 6. 7. a váltóhamisítási és bűnös bukás iránti Íté-leteket mindenkor felebbviendőknek rendelők. Az Id. Törv. Sz. II. §. 3. kijelentett elv folytán, (565. ^jelen-leg a felebbezés minden bűnperben osztálykülönbség nélkül meg van engedve.

1. A büntetőügyek felebbvitelét a római és kánoni jog rendszerint megen-gedték; csak a büntettet bevallótól tagadták meg; (e. 14. 29. C. de appel. c. 20. 31. 37. 39. c. 2. q. 6. c. 13. X. de appellat.): a német régiebb jogforrá-sok, nevezetesen a szászttükör általán megtagadták; a Carolina hallgatással mellőzte, az 1530. birodalmi végzemény, az 1555. kamratörvényszéki rend-

tartás annak helyt nem adnak, mi honi jogunkra is kétségtelen befolyással volt. H e f f t e r: Lehrb. 685. §. B l u h m e: Strafr. 207. §. M i t t e r: Strafverf. 201. §.

2. A törvény szeriit főlebb nem vihető büntetőpörök királyi átküldő parancs mellett azzá válhattak. V u c h e t i c h: Instit. iur. crim. 51S. 1.

## 662. §.

Tekintve a felebbvitel r e n d j é t az a vármegyei, városi és, kerületi fenyítő székektől (525—527. §.) a királyi táblához, (1791. 43.) ettől pedig a hétszemélyes táblához (530—531. §.) minden megszorítás nélkül történik; egyedül az országgyűlési ótalom elleni bűnesetekben a kir. táblától (549. §.) felebbvitelnek, a hétszemélyes tábla ítéletétől pedig egyáltalán a kegyelmezési folyamodáson kívül, (307. §.) további joglépésnek helye nincs. (1791. 12.) Kihágásokban az egyes bírótól a felebbvitel a megyei, illetőleg városi és kerületi törvényszékhez, és onnan a kir. táblához harmad folyamodásban megy. (Id. Törv. Szab. II. §. 6. Udv. rend. 1863. marc. 16. 391. sz., 1864. dec. 19. 2228Q. sz.)

1. A külön bíróságok, nevezetesen a jászkun, egyházi, katonai törvényszékek felebbviteli rendjéről a bírósági szervezetnél szólottunk. (533. §. 534. 535. §.)
2. Büntetőügyekben az első bírósággal megegyező kir. táblai ítélet ellen is, a hétszemélyes táblához megszorítás nélkül van helye a felebbezésnek.
3. Hogy kihágásokra nézve a rendezett tanácsú mezővárosok is illetékességgel bírnak, már mondtunk; (526. §. 2.) egyébiránt a felebbvitel érintett rendje, mind a mezei rendőrségi (1840. 9.) mind azon kihágásokra nézve áll, melyek valódi, habár csekélyebb jogsértéseket tartalmaznak (87. §. 4.); ellenben a tisztán rendőri kihágásoknál, melyek rögtöni fenyítést igényelnek, az eljárás a közigazgatási hatóságokat, tehát első fokozatban a szolgabírákat, illetőleg városi kapitányi hivatalt illeti, azok határozatai ellen a felfolyamodás a közgyűléshez (tiszti székhez) illetőleg tanácshoz történik: azok határozatai ellen halasztó hatályú felfolyamodásnak nincs helye, de az orvoslás kegyelem útján, mint egyéb ügyekben ez ésesetbeu is fenmarad. Udv. rend. 1863. apr. 11. 5422. sz. Ensel: Fenyítő Szabályi-, gyűjt. 64—65. 1.

## 663. §.

Felebbezéssel büntetőpörökben mind a tiszti, illetőleg kir. ügyész, mind a vádlottak élhetnek; sőt törvény által is jóváhagyott (1836.17.) felsőbb szabályrendeleteknél fogva, nagyobb fontosságú ügyekben, (Hl. 1797. jan. 17. 1015. sz. 1804. június 15. 12703. sz.) nevezetesen ha a vádlott a reá szabottnál súlyosabb büntetést érdemel, büntetlennek mondatott, vagy bizonyítékok elégtelenségéből vád alól fölmentetett, holott bűnössége lett volna kimondandó, a tiszti ügyészek felelősségök és ellenök indítandó fegyelmi eljárás terhe alatt azzal élni kötelesek; (Udv. rend. 1863. apr. 27. 6901. sz.) áll ez különösen a főbenjáró perekről, melyekben a tiszti ügyész törvény szerint halálos büntetést kért, (Hl. 1791. sept. 16. 171 64. sz. 1845. jun. 17. 22555. sz.), a váltóhamisítás,ok és bűnös bukások eseteiről, melyek mindenkor felqbbviendők; (1844. 6. §. 28. 1844. 7. §. 5.) a sértett yagy kárvallott felek azpujban sem a bűnösség, sem a büntetésre nézve felebbezéssel nem élhetnek.

1. Mind az idézett 1845. évi HL, mind az 1863. udvari rendelet a szabály? szerű feiebbvitelek gyakori elhagyására utalva, azoknak szigorú megtartását hagyják meg. Lsd L i n z b a u e r: Codex. sanit. med. III. köt. 5. oszt. 657. 1. Függelék I. 62. sz. E n s el: Fenyítő szab, gyűjt. 30. 1.
2. Hogy a nemnemesek halállal felérő büntetéseinél engedélyezett felebbezésnek, közbevetését felsőbb rendeletek, a védő tiszti ügyészek kötelességévé tették, más helyütt érintettük. (198. §. 2. 208. §. 3.)
3. Szab. kir. városi tisztviselők ellen indított tisztügyési porokét, (91. §.) az Ítélet kihirdetése és foganatosítása előtt, felsőbb törvényszékek vizsgálata alá tévesztendőknek rendelé 1797. dee. 5.25424. sz. Hl. Kas sic s: Enchirid. IH. 596. 1.
4. Az 1844. 6. és 7. t. cz. a felebbezésre nézve annyiban eltérő intézkedéseivel hogy a váltóhamisítások a kir. kúriára, a bűnös bukások pedig a szokott felebbviteli bíróságok elé terjesztendőknek rendeltetnek, jelenleg a külön

- fő törvényszékek megszűntével gyakorlati fontossággal nem bírnak. (533. §.)
5. Hogy a kárvallott felebbezéssel bűnvádi perekben önállóan nem élhet, hanem a mennyiben meg nem elégednék, kármentesítését polgári per útján szorgalmazhatja, a kir. kúria gyakorlata által kétségtelenné válik, például 1861. sept. 13. 525. sz. alatt a kir. táblán csalási büntettel vádolt Dvor Terézia és többek bűnperében ítéltetett: „Sem vádló ügyész, sem vádlottak felebbezéssel nem élvén, káros felebbezésének pedig hely nem adatván a periratok illetőségéhez visszaküldetnek;<sup>1</sup> 1861. sept. 25. 860. sz. a hétszemélyes táblán Szekeres József tolvajsági bűnperében: „Jelen fenytő perben hozott ítélet sem a tiszti ügyész, sem a vádlottak által nem felebbeztetvén, s a perben nem álló harmadiknak, habár károsodott is az, a bűnösségre nézve felebbezési joga nem lévén, az ítélet felül nem vizsgálhatónak nyilvánítatik;“ ugyanaz elvet a sértettre nézve tartalmazza a kir; tábla 1861. nov. 28. 1029. sz. 1862. febr. 28. 1138. sz. a károsodottra 1862. jan. 21. 21. sz. ítéletei stb. Törv. Csarn. 1861. 138. sz. 1862. 6. 17. 26. 57. sz.
6. A BE. a közvádlót minden büntető perben, melyben öt esztendei fogságot vagy nagyobb büntetést követelt, és a vádlott kisebb büntetésre ítéltetett, közpénztárok hűtlen kezelése, hivatalos visszaélések, közgyűlési és tisztválasztási kicsapongások és kegyetlenkedés eseteiben a végítélet felebbvitelére kötelezi. BE. 406, &

## 664. §.

Á felebbvitel, az ítéletnek a feleknek történt kihirdetése után azonnal, mindenesetre azon nap bejelentendő, és annak érintésével, hogy ki által vettetett közbe, a perbe iktattatván, felterjesztése iránt külön bírósági határozat hozandó; (Hl. 1803. febr. 22. 4349. sz. 1803. aug. 5. 7130. sz.) közbenszóló Ítéletek (végzések, 655. §.) ellen, bűnvádi pörökben annak helye nincs, és csak annyiban bír jelentőséggel, mennyiben azoknak a végítélettel együtt történendő megvizsgálását eredményezi; a végítéletekre nézve felfüggesztő hatálylyal bír; miért is a szabad lábon lévő vádlottak, ha szökésük iránti aggodalmak, mint halálos ítéleteknél, fen nem forognak, továbbá is azon maradnak; (1563. 41. 17,91. 42. Id. Törv, Szab. II. 3. §.) foglyoknál büntetésük ideje

a halál elengedésénél, a kegyelmi rendelet, egyébiránt ha a felső bíróságok más időhatárt világosan ki nem szabnának, a táblai ítéletlevél keltétől számítandó, miért is felebbezéseknél akár a 'pörben, akár az átküldő levélben, a vádlott netaláni fogságának kezdetét, világosan meg kell érinteni. (Hl. 1820. fébr. 29. 5860. sz. 1822. apr. 23. 9797. sz.)

1. A felebbezés gyakorlat szerint azonnal (in continenti) vetendő közbe; mint-hogy azonban régiebb polgári eljárásunkban, melynek hasonlatosságára az Id. Törv. Szab, által visszaállított bünvádi eljárásunk fejlődött, a kihirdetés egész napján meg volt engedve, (dec. 14. de appéll.) ezen a mostani polgári eljárásunk és más törvényhozások intézkedéseinél, sokkal rövidebb időhatárt, a bűnügyekre nézve is alkalmazhatónak vélem. *V u c h e t i c h*: *Instit. iur. crim.* 518. 1. *Frank: Közigazság törv. II.* 258—260. 1. *S u\** *h a j d a*: *Magy. polg. törvényk.* 97. §.

2. Táblai bűnperekben, és a kir. tábla másod folyamodást! ítéletei ellen is, a felebbvitel a kihirdetéskor, és pedig amazokban a táblánál, ezekben az első folyamodásu törvényszéknél jelentetik be; a szent székék a kánoni jog szerint, a kihirdetéstől számítva tíz napot engednek. *Könek: Egyházi jogtan.* 448—551. 1.

Közbenszóló ítéleteket (végzéseket), a magyar régiebb törvénykezés elvei szerint felebbezetteknek kijelenteni lehetett; de megvizsgálásuk rendszert csak a végítélettel történt; ugyanaz áll a kánoni jogra nézve; a bünvádi pórénkben előforduló kivételt fenebb említettük. (610. §.2.)

4. Felebbezéseknél a tisztí ügyésznek a felebbezett nevét és a bűnösség vagy büntetés kérdésére vonatkozását, világosan ki kell tenni. — Hogy a felebbezésnek perbe iktatását, és az iránti ítélethozást az érintett szabályrendeleteken kívül törvényszéki gyakorlatunk is igényli, bizonyítja többek közt a kir. tábla 1861. jul.20. 561. sz. *Nebrek Erzsébet gyermekgyilkossági perében* hozott ítélete: „Egyébiránt az, hogy a vádlott nő előtt történt Ítéletkihirdetés következtében, általa közbetett felebbezés iránt, külön ítélet nem hozatott, nem helyeseltetvén, a per foganatszerzés végett visszaküldetik“; 1861. dec. 19. 987. sz. *Nagy Róza gyerinekgyilkossági perében* az ítélet helybenhagyatván, oly megjegyzéssel küldetett vissza: „Hogy az ítéletnek fel és alperes előtti kihirdetése, valamint felperes tisztí ügyésznek csak az átküldött levélben érintett felebbezése, a perbe iktatandó, és e feletti, szabályszerű ítélet is lett volna hozandó“; hasonlólag ítélt 1861. dec. 18. 803. sz. erőszakoskodással vádolt *Barna Mihály és társai* ügyében; a hétszemélyes tábla pedig 1864. apr. 22. 1503. sz.-alatt *Buda István rágalmazás!* 1508. sz. *Komocsr tolvajsági bűnperét*, miután a felebbezés ki általi bejelentése megérintve nem volt, határozatilag a vármegyei törvényszékhez e

- hiány kiegészítése végett visszaküldötte. Törv. Csarn. 1861. 133.1862,17. 20. sz..
5. A felsőbb bíróságok a szabadságbüntetések határidejét, mennyiben aziránt külön intézkednek, már a vizsgálati fogság kezdetétől, már az első bíróság Ítéletétől szokták meghatározni, péld. a kir. tábla 1861. július 19. 371. sz. Barna Sugár József és társai bűnperében: „A. kimért három évi börtönbüntetés az első bíróság ítélete kihirdetésétől lévén számítandó“ a hétszemélyes tábla 1862. novemb. 30. 842. sz. Bakay György bűnperében: „A büntetés ideje azonban az eddigi fogságnak beszámításával tíz évre leszál-littatik' stb.“ Törv. Csarn. 1861. 133. 1862. 17. sz.
6. Kihágások eseteiben a végrehajtás előtti felebbvitel egyedül a megyei törvényszékre, illetőleg városi tanácshoz megszorítás nélkül használható, és feltétlenül megengedendő. Id. Törv. Szab. II. §. 6. Udv. rend. 1862. aug. 16. 13216. sz.
7. A BE. szerint a felebbvitel 24 óra alatt az ítélet kihirdetése után bejelentetik, és három nap alatt Írásban két példányban beadatik; az egyik a törvényszéknél marad, a másik az ellenféllel, három nap alatt teendő ellenész-revételei végett, közöltetik; a felebbvitelnek felfüggesztő ereje van; és a szabad lábon levők rendszerint így maradhatnak, azon esetek kivételével, melyekben elzárásuk már előbb is történtett, (604. §. 5.) A felebbviteli törvényszékek ülési nyilvánosak. BE. 410. 415. §.

### 665. §.

A felebbviteli törvényszékek vagy a netalán szükséges kiegészítések végett, a pert visszaküldik, vagy az ügy érdemleges vizsgálatába bocsátkozván, az ítéleteket megerősítik, vagy, a felebbvitel rendszerint csak a felebbezőnek használhatván, ahhoz képest, mint a tiszti ügyész, vádlott vagy mindkettője részéről történt, már súlyosbítják, már enyhítik; (Udv. rend. 1863. apr. 27. 6902. sz.) kivételnek a hivatalból felebbviendő főbenjáró pörök, melyekben tekintet nélkül a felebbezőnek személyére, a kir. kúria az igazság követelményeinek megfelelő változtatásokat tesz; hogy a hétszemélyes táblánál helybenhagyott halálbüntetés, a kegyelmi tanács véleményével legfelsőbb helyre terjesztendő, már másutt megérintők. (307. §.)

1. A bűnügy megvizsgálása rendszerint a felebbezés közbevetésétől tételeztetik fel, így a kir. tábla 1861. júli 17. 530. sz. Drigán György emberölési bűnperében határozó: „Másodrendű vádlottra nézve pedig egyik fél részéről sem tétetvén felebbezés, ez irányban a fenemlített Ítélet érintetlenül hagyatik.“ 1861. október 15. 738. sz. pedig Delnye Mojse erőszakos közösülés! bűnperében: „Felebbezés sem a tiszti ügyész, sem a vádlott részéről közbetéve nem lévén, jelen bűnfenyítőügy megvizsgálhatónak nem találattik.“<sup>8</sup> Törv. Csarn. 1861. 133. 147. sz.
2. Azon polgári eljárásunkban is elfogadott elvet (dec. 1. de appell.), hogy a felebbvitel rendszerint csak a felebbező részére eredményezhet kedvező változást, az 1836. 17., mely a nemriemest felebbezésre jógosítá, ha azzal a tiszti ügyész vagy nemes büntársa élt, az idézett 1863. udv. rend., mely a felebbezések tisztügyészi mulasztásait említvén, folytatólag kiemeli, hogy annál fogva: „Oly esetekben is, hol a bűnügyi ítélet a vádlott részéről felebbeztetett, a bűnpernek a felsőbb bíróság általi felülvizsgálata alkalmával az elitét által különben kiérdemlett büntetés felemelését vagy súlyosbítását az igazságszolgáltatás hátrányára m e l l ő z n i kell(Függ. I. 62. sz.) a kir. kúria gyakorlata, melynél -fogva a felebbezésnek a tiszti ügyész részéről történt mulasztásait gyakran ítéletileg roszalja, a történt helybenhagyás indokául kijelenti, kétségen kívül helyezik, így péld. 1864. június 24. 2404. sz. a hétszemélyes tábla K. Antal és társai csalási perében, a felebbezésnek a tiszti ügyész részéről történt mulasztását nyíltan rosallotta.
3. Hogy főbenjáró pörökben a kir. kúria tekintet nélkül a felebbező személyére, az ítélet megváltoztatásába bocsátkozik, gyakorlatából kitűnik péld. a kir. tábla 1863. 943. sz. Horváth József, Tóth József és társaik rablógyilkossági bűnperében ítéletileg kimondván: „Jelen bűnügy noha felperes tiszti ügyész részéről az ítélet elleni felebbezés helytelenül elmulasztatott; az itt fenforgó főbenjáró kereset természete miatt, hivatalból és ekkép minden irányban vétetvén felsőbb vizsgálat alá,“ a vádlottak börtönbüntetését felemelte, mit a hétszemélyes tábla is megerősített, Törv. Csarn. 1863. 54. sz.
4. A kir. tábla által halálosnál enyhébbre szabott büntetést, a hétszemélyes tábla főbenjáróvá átalakítani nem szokta; hogy ez utóbbi főtörvényszék főleg 1848 előtt, főben nem járó bűnperekben is, tekintet nélkül a felebbező személyére, a büntetést enyhíté, a büntető igazságszolgáltatás céljából (560. §.) eme legfőbb törvényszékünk tekintélyéből, határozott törvények hiányából veszi magyarázatát; hogy annak példái legújabban sem hiányoznak, bizonyítja e táblának 1864. május 31. 2064. sz. K. József bűnperében hozott ítélete.
5. A BE. 405. §. szerint, ha a bűnperben több büntárs állana, és csak egyre nézve vagy egy által vitetnék felebb az Ítélet, azt a felsőbb bíróság mindnyájokra nézve veszi vizsgálat alá.



## 666. §.

Lényeges alakszerűségek megsértésénél, semmisségi folyamodásnak is van helye, mely azelőtt a kir. udvari cancell áriához intéztetett, jelenleg a fel ebb vitellel azonos eljárás alá esik; (Id. Törv. Sz. II. §. 7.); ily lényeges formasértések közé tartozik bűnvádi perekben a bíróság illetéltelensége, szabályszerű alakításának hiánya, tagjai személyes érdekeltsege, a védelem vagy arra szükségelt idő megtagadása, a rendes perre tartozó ügyek sommás tárgyaltatása, a határozatok nyilvános ellenkezése törvényekkel, törvényes gyakorlattal vagy szabályrendeletekkel; (Id. Törv. Sz. I. §. 103—104.) sőt a kir. kúriához újabban bocsátott legfelsőbb leirat, (1862. május 28. 4139. sz.) a törvényhozás további intézkedéséig, az alsóbb bíróságok által törvényellenesen hozott ítéletek és ítéleti részeket, és oly tárgyalásokat, melyek a katonai bíróságok vagy a közigazgatási hatóságokhoz tartozó ügyekben tétettek folyamatba, felülvizsgálat, alkalmával a felsőbb törvényszékek által hivatalból, vagy a mennyiben a határozat már jogerőre emelkedett volna, az annak megtámadására jogosított hatóság közbenjárása folytán, mint érvényteleneket megsemmisítendőeknek és feloldandóknak rendelé.

1.. A semmisségi panaszoknak a polgári ügyekre nézve az Id. Törv. Szab. I. §. 104. említett esetei közül a fenebbiek, bűnvádi ügyekben is lelik alkalmazásukat, a nélkül azonban, hogy a lényeges formasértések körét teljesen kimerítenék; a hivatalból! megsemmisítés iránti leiratot Isd. Függlék I. 8. sz.

2. Megsemmisítési esetek példájául szolgálhatnak akir. táblaítétele 1861. nov. 12. 958. sz. Szél János és társai bűnperében, melylyel a lényeges kellékek mellőzésével hozott marasztaló ítéletet}, a szabálytalan eljárással együtt megsemmisítette; 1861, dec. 18. 929. sz. Lövey Miklós és társai gyilkossá-

gi bűnperében pedig kimondá: „L. Miklós mint szabadságom katona, az eljáró törvényszék bírósága alá nem tartozván, az ellene illetéktelenül hozott ítélet megsemmisítettik 1863. 68. sz. Pap András rablási bűnügyében: „Jelen nagyobb jelentékességű ügy az Id. Törv. Szab. II §. 4. értelmében rendes bűnvádi úton tárgyalandó lévén, az első bíróság ítélete féloldalik.“ Törv. Csarn. 1861. 13. 21. sz; 1863. 54. sz.

3. A BE, szerint a felelbbvitel az eljárásdényeges formáinak megsértésére is kiterjed, azokhoz számítja: a) ha a törvényszék illetéktelen, vagy kellőleg szerkesztve nem volt, b) a közvádló vagy vádlott törvényes jogaikban korlátoztattak, c) a nyilvánosság vagy egyéb eljárási szabályok meg nem tartattak; és ily esetekben az első bíróság, a feleknek a felső törvénys/ék által meghatározandó kárpótlással tartozik. BE. 405. 407. 417. §. A semmiségi panasz főképp ott nagy nyomatéku, hol mint az esküdtzékeknél felelbbvitelnek helye nincs. Bluhme: Strafr. 213, §. P1 a n c k; Deutsch, Strafv. 500, 1.

### 667. §.

Az ABP. szerint mind a fölhagyási és a perbefogási határozatok, mind a végítélet ellen felelbbvitelnek, az első folyamodású törvényszéktől, az országos fő-, attól a körülmények szerint a legfőbb törvényszékhez van helye; az a határozat kézbesítésétől huszonnégyszáz óra alatt az első bíróságnál jelentetvén be, kifejtése nyolcz nap alatt nyújtandó be; — kiterjedhet mind az eljárás alakhibáira, mind az ítélet tartalmára; és arra az államügyész, a magánvádló, a vádlott vagy házastársa, fel és lemenő ágbeli rokonai, gyámja, a megkárosított és örökösei jogosítvák. Az országos fő-törvényszéknek az első bírósággal egyenlő határozata éllel; felelbbezés kit sem illet; a vádlottat és hozzátartozóid akkor sem, ha az első határozat javára megváltoztatná lön; a károsodott e perorvoslattal csak marasztaló ité-; let ellen, magánigényeire vonatkozólag; az országos fő-törvényszék határozatai ellen, csupán akkor élhet; ha kárára történt volna változtatás; egyedül a vádlott által felelbbezett határozat kárára meg nem változtathat

tó; egyébiránt a törvényszékek rendkívüli enyhítési jogokkal élhetvén, (296. §.) ha a vádlottat annál is nagyobb enyhítésre méltónak találnák, az iránti indítványait a felsőbb törvényszékek elé vinni kötelesek, mit halálítéleteknél mindenkor tenniök, a legfőbb törvényszéknek pedig azokat ő felségéhez terjeszteni kell; (308. §.) ezen törvényszék határozatai ellen semmi joglérés sem engedtetik meg. ABP. 202—211. 295—315. §.

1. Ha rendkívüli enyhítés végett, a legfőbb bírósághoz terjesztett ítélet ellen felebbezésnek is volna helye, az a feleknek kiadandó, egyébiránt kiadás nélkül felterjesztendő. ABP. 306. §.
2. Ha a közbeneső fogság iránta felsőbb törvényszékek nem határoznának, az akkor be nem számítható, ha a vádlott vagy hozzátartozói által történt felebbezés elvettetik: másként ezen idő a büntetésbe betudatik. Ha a vádlott a felebbezést magának fentartja: de a törvényes idő alatt nem teszi, vagy utóbb eláll, a közbeneső idő neki büntetésébe be nem szánittatik; ellenkezőleg ha más részről történnék, betudandó. ABP. 313. §, MK. 1858. máj. 23. BPL. 80. sz.
3. Kelebbezésre nem jogosított, vagy benyujtványaikban hamis körülményeket állító, vagy az Hiedelmet sértő felek, száz forintnyi bírságban elmarasztaltathatnak. ABP. 315. §.

### 668. §.

A p e r ú j i t á s (nóvum iudicium), jogorvoslat, melynél fogva a vesztés fél az eldöntött bűnügy újabb megvizsgálását és eldöntését kérheti; a büntető eljárás céljánál (560. §.), törvényeink engedélyénél fogva, (HK. II. 75. 1563. 41.) a vádlottat mindannyiszor illeti, valahányszor új bizonyítékok alapján teljes büntelenségét vagy kisebb bűnösségét kimutathatja, mert az ártatlannak megfenyítése, vagy a büntettesnek súlyosabb büntetése, az igazság elveivel, a büntető hatalom feladványával ellenkezik; a vádlott ellen; a bizonyítékok elégtelenségéből! felmentésénél, az előbbieket kiegészítő

új bizonyítékok felfedezésénél hasonlólag alkalmaztatok, — teljes fölmentésének esetében, különböznek a vélemények és törvényhozások intézkedései; törvényeink határozottan az iránt nem rendelkeznek, tekintettel azonban a büntető jogszolgáltatásnak, a valódi igazság kiderítésére irányzott céljára, a közbátorság és jogosság követelményeire, új ténykörülmenyek'és az előbbiektől egészen különböző fontos bizonyítékok alapján, kiválólag akkor igazolható a) ha tények merülnek fél, melyek az előbbitől különböző büntett tényálladékát képezik; b) a felmentés okául szolgált bizonyítékok hamisak; c) a felmentett tettét később önmaga bevallja; d) ha mások bünperében azokkali büntársasága bizonyossá válik; — a perújítás a vádlott részéről időhöz kötve nincs, ellene az elévülési idő által korlátoltatok, (314. §.) és azon bíróságnál kezdendő, mely az előbbi perben (anyaperben) első folyamodásban ítél.

1. Törvényeink nevezetesen a II. 75. és 1563. 41. a hűtelenség és ölés eseteiben a vádlottnak megengedett perújításról szólnak, de intézkedéseik, törvényhasonlatosságnál fogva általános érvényűöknek tekinteűök. Szlemenics: Fenyítő törv. 136. §.
2. A római jog szerint a perújítást csak a fejedelem engedhető meg; (fr. 1. § 27, D. de quaest. fr. 27. D. de poenis) a kánoni jog és a gyakorlat utóbb bíróságok előtt, az előbbi. azonban csak a vádlott javára megetfgedé; „De his criminibus, de quibus absolutus est accusatus, non potest accusatio replicari“ c. 6. X. de accusat.; e nézetre hajlott a német közös joggyakorlat, az Brittanía és Eszakamerikában is, tulsulylyal bír. H e f f t e r: Lehr.b. 683. §. Mi ttermaí er: Strafverf. II. 205. §. Szokolay: A bizonyítékok elégt. felmentés. Törv. Csarii. 1864. 65—68. sz.
3. A valódi igazság utáni törekvés, a perújítás tágasb alkalmazására felmentő ítéletek ellenében, a „Ne bis in idem“ jogelvnek szökébb magyarázatára vezetett; jelenleg két rendszer uralkodik a franczia (Belgium, Bajorhon, Wuirtemberg, Baden, Hassiatól követtve), mely a perújításnak mind két részről ugyan helyt ad, de bizonyos határozott esetekre szorítja; ős a német (Weimar, Hessen-CasseJ, némileg Poroszhon ABP.) mely inkább általános elvekből indulván ki, már mind két félnek, már csak a vádlott ja-

vára általában megengedi, Jagemann: Criminallexicon 693.1. Szókönyv: id. ért. 67. 63. sz. Plánok: Deutsch. Strafv. 606—608. 1.

4. A BE. szerint az elítélt mindenkor kívánhatja, az ellene felhozott bizonyítékok hamissága; a bírák megvesztegetése, új védbizonyíték vagy mentő körülmények felfedezése esetében; a közvádoló fölmentő ítélet ellen a §. szövegében b), c), d), alatt említett, elmarasztaló ellen pedig a törvényesén meghatározott esetekben, nevezetesen ha rendőri kihágásnak tekintett cselekvény később büntettnak tűnik fel, a bírák megvesztegetése, a bizonyítékok hamisságának kiderülése; részletes szabályait Isd, BE, 433—454. §.

### 669. §.

Az ABP. a por újra felvételének, új gyanúokok illetőleg bizonyítékok alapján, mind a vizsgálati eljárást befejező határozványok, mind azévülési idő lefolyta előtt, végítéletekre nézve is helyt ad; az utóbbiaknál a vádlott ellen: ha halál vagy életfogytiglani börtön helyett időleges, legalább tíz évi helyett, legfőlebb öt évi börtönbüntetési szabvány vétetett zsinórmértékül; vagy büntett vétségnek, vétség kihágásnak nyilvánítottatja a vádlott javára: büntelensége, csekélyebb büntett vagy büntetési szabvány meghatározása végett; — rendszerint azon bíróság előtt, mely az előbbi ítéletet első folyainodásilag hozta, vagy ha a büntett, vétség, kihágásnak vétetett, azon törvényszéknél, mely a bünvádi eljárásra illetékes lett volna; a perújítást megengedő vagy megtagadó határozat ellen, felebbezésnek van helye. ABP. 365 -376. §.

1. Ha a felhagyási határozvány az államügyész vagy magánvádlo elállása folytán hozott, újra felvételnek nincs, enyhítő körülmények létében pedig nem perújítás, hanem elengedési kérelemnek van helye. ABP. 366. 370. §.
2. Az újra felvételt az államügyész, a vádlott, vagy ennek javára akárki, halála után házastársa, rokonai kérhetik; ha a törvényszék a tett nyomozásokból arról győződik meg, hogy a vádlottra nevezte tüstént az ügy érdemében kedvezőbb határozatot hozhatni, azt további eljárás nélkül megteszi:

egyébiránt pedig az ügy a vizsgálati eljárás állásába lép vissza, és szabályszerű módon tárgyalandó. ABP. 372. 374. 375. §.

3. O l d e k o p: De appellat. in causis crim. Cob. 1722.  
 W e r h e r r: Diss. de appellat. in causis crim. Wittenb. .1739.  
 Schrader: Comment, d. remediis contra sent, et de ré iudicata in causis crim. Gött. 1803.  
 Sondlinger: Diss. d. appellat. in causis crim. Bamberg 1803.  
 Weber: Üb. Appellation in Criminalsach. Bamb. 1805.  
 Baurittei: Bemerk, üb. Berufung in Strafsaeh. Manh. 1806.  
 K a m e r e r: Rechtsmittel d. Revision in Criminalprocess. Rostok 1833.  
 Fedde Hiilshoff: De appellandi facult. in causis crim. admitteuda Amstelod. 1846.  
 W a l l h e r r: Die Rechtsmittel im Strafverf. Münch. 1853.
4. Groening: Diss, de eo, quid iustum est circa acta nullit, iudic. crim. Goett. 1795.  
 Mittermaier: Diss, inaug. de nullitatibus in causis criminal. Heidelberg 1809.  
 Sundheim: Üb. Nichtigkeitsgriinde c. Erkenntnisses in Criminalsach. Giessen 1822.  
 Bardeleben: De sentent, nullitate comment, iuridicus. Confluent. 1838.
5. L e n t i n: De restit, ex capite iust. in causis criminalib. Erf. 1783.  
 G u t j a h r: De causis et modo restituendi eös, in quos iniuste inquis. aut animadvers. Lips. 1796.  
 S t ü b e l: De opinione vulg. sent, absolut, in rem iudic. transire. Wittenberg. 1798.  
 Gernecke: De re iudicata sent, criminal, et remediis contra eas. Götting. 1803.  
 Moritz: Üb. d. Rechtsmittel der 'Wiedereinsetzung im vorigen Stand. Landsh. 1816.  
 K l i e n: De auctor. sent. crim. absolut, inviol. Lips. 1827.  
 W e n d l e r: De re iudicata imprimis in causis crim. Lips. 1833,

### ÖTÖDIK CZIKK.

Ítéletek végrehajtása.

### 670. §.

A teljes jogerejűvé vált bűnvádi Ítélet végrehajtása a, rendszerint az első folyamodásu törvényszéket, illetőleg elnökét illeti; kivévn, ha az arra megkívánta-

tott eszközökkel, mint a kir. tábla, nem rendelkeznek, mely esetben azt más arra felhívott hatóság teljesíti.

1. Teljes jogerejűvé válik az ítélet, ha semmi hasznosító Jiatálylyal bíró jogorvoslat alá többé nem esik, akár mert azok használata elmulasztva, akár mert már teljesen kimerítve lön. H e f f t e r: Lehrb. 691. §.
2. A kir. tábla ítéleteit rendesen azo.n hatóság hajtja végre, melynél a vádlott fogságban volt, vagy melynek rendes illetősége alá tartozik; a magy. kir. egyeteméit(533. §.) annak költségén Pest megye hajtotta végre: a tiszti ügyész közbejöttét, felügyeletét már megemlítettük. (553. §.)
3. Mind az ABP. 318. §. mind a BE. 427. §. szerint a végrehajtás az első törvényszéket illeti; mely az ABP. értelmében, államügyész közbenjötté nélkül teljesíti.

### 671. §.

A felmentő Ítélet azonnal végrehajtandó, és a vádlott ha fogva volt, vásár és ünnepnapon is szabadságba helyezendő; —az elmarasztaló ítélet pedig tartalmához képest, változtatás nélkül, (HL 1756. jul.29. 1839. juh 30. 259,61. sz.) mennyiben elhalasztásánaknkai fennem forognának, mindjárt fogonatba veendő.

1. A bizonyítékok elégtelenségéből! felmentő ítélet, az ABP. 317. §. szerint a biztonsági hatósággal másolatban közlendő, sőt ha tüsténti elbocsátása a közbátorságra aggályos lenne, arról a főtörvényszék útján, a politikai országfőnök tudósítandó.
2. Hogy hazánkban a rendvitézeknek bizonyítékok elégtelenségéből történt felmentései felsőbb helyre jelentendők, (232. §.) és az ítéletek szükségessé vált átalakításai legfelsőbb helyen szorgalmazandók, más helyütt említettük. (294. §.)

### 672. §.

A végrehajtás felfüggesztésének okaiul szolgálhatnak: a bűnösnek testi vagy lelki betegsége, az elitét nőnek terhessége, a viszonyok lényeges változása, úgymint súlyosabb büntett jelenségei, új nyomós védbizonyítékok felfedezései, a közbátorság érdekei; kisebb büntetéseknél, a vádlott vagy családja iránti méltányos-

sági, tekintetek; azok kellő méltatása a bíró bölcs belátásától, elfogadása a felsőbb hatóságtól függ. (ABP. 319. §.)

1. A méltányossági okokból történt elhalasztás példáját nyújtja: a hétszemélyes tábla 1864. április 8. 894. sz. ítélete, melylyel a vasmegyei törvényszék ítéletét, H. József és neje bűnperében, hogy a vádlottak fogságbüntetéseket egymásután kiállhassák, nehogy gazdaságuk kárt szenvedjen, helybenhagyta.
2. Az ABP. szerint a végrehajtás terhes nőszemély ellen csak akkor történhetik, ha a szülésig tartandó fogság reá nézve sujlóbb lenne, mint a rászabott büntetés. — A hat hónapot túl nem haladó szabadságbiiktetés, ha haladéktalan végrehajtása által, az elítélt családjának kereseti állapota rendtelenségbe juthatna, a főtörvényszék által rövid időre elhalasztható. ABP. 319—322. §.

### 673. §.

Az egyházi rend tagjai ellen hozott büntető ítéletek az ügyiratokkal együtt, a püspökkel közlendők. (534. §.) hogy fegyelmi fenyítékük, halálos ítélet esetében letételük iránt (HK. II. 44.) intézkedjék; a büntetések következményei tekintetéből: rendvitézek, küztisztviselők, nyugpénzesek, nyilvános tanulók, érdemjelek birtokosai, és közvállalatoknál alkalmazott egyének elmarasztalásai illetőeljárásúgukkal (232.589.§.), a francia alatt; valók elítélései a francia követség értesítése végett a helytartótanácsal, (Hl. 1862. április 29. 20710. sz.) a Törökhonból belföldi bírósághoz beszolgáltatót büntetések (102. §. 6.) elleni bűnvádi vizsgálat eredményei pedig, az illető cs. kir. ügynökséggeltudatandók. (Udv. rend. 1863. oct. 31. 16515. sz.)

1. A HK. II. 44. az egyháziak letételét kifejezetten rendeli; egyébiránt az egyháziakra, különösen a görög-keletiekre vonatkozó rendeleteket led. 534. §. A Concordatum 14. cz. szerint egyháziak elítéléséről a püspök értesítendő; halálos és öt évet túlhaladó büntető ítéleteknél az ügyiratok vele mindenkor, csekélyebb esetekben csak kívánatára közlendők. Könek: Egyházi jogt. 155.1.



2. Az elitét francia alattvalók neve, foglalkozása, születéshelye, elítélésüknek napja, az illető bíróság, a bűntett vagy kihágás neme, és büntetések feljelentendő. Id. Hl. Függ. I. 41. sz. Ensel: Fény. szab. 47. 1.
3. A Törökönban elkövetett bűntettek miatt beszolgáltatott belföldiek, ha itt ártatlanoknak találtak vagy bizonyítékok elégtelenségéből felmentetnének, visszautasítási útlevelekkel csak az ottani cs. kir. ügynökség megkérdezése után, láthatók el. Hl. 1864. június 7. 43390. sz. Függ. II. foly. 28. sz.

## 674. §.

A halálbüntetés kihirdetésétől az elítéltnak három nap engedtetik, (kir. leír. 1701. aug. 11.) vallási vigasztaltatása, előkészítése végett, miért is melléje lelkésze rendeltetik; jobb tartásban részesül, hozzátartozóinak látogatásait fogadhatja; hazai szokásunk szerint ez idő alatt a közönség szemléletének is (siralomházban) kitétetik; negyed nap lelkésze kíséretében, a vesztőhelyre vezetetik, hol a végrehajtás vasár és ünnepnapok kizárásával, (HL 1813bOct. 26. 25471. sz.) bírósági tag jelenlétében, az Ítélet ismételt kihirdetése után, nyilvánosan a hóhér által, jelenleg rendesen kötéllel, (193. §.) ünnepélyes és tüntető szónoklatok mellőzésével (Helyt, eln. rend. 1862. dec. 31. 23592.) eszközöltetik; a pallossal kivégzettek a vesztőhelyen minden szertartás nélkül temetettek el, az akasztottak az akasztófán mind addig hagyattak, míg az idő viszontagságai hullájukat élném enyészttették, most estve levétetnek és a kivégzés helyén eltakarítatnak, a kivégzés eszközei pedig eltávolítatnak. (Rögt. bír. sz. 38. §.)

1. A siralomházi kitétel ellen szóló okokat Isd. Szokolay: Büntetőjogi. 449. 1. A kivégzendők kikísérését a vesztő helyre a görög-keleti lelkészeknek felsőbb szabályrendeletek, (HL 1764. jan. 26. 1766. aug. 24. 1779. sept. 16. 3991. sz. 56. pont.) az evangélikusoknak törvény nyíltan megengedi, az utóbbiak azonban az alkalommal beszédet nem tarthatnak. 1791. 26. §. 7. 0 s z v a l d t: Gyűjt. 12. 1. E n s e l: Fény. szab. gyűjt. 39. 40. 1.

2. Kivégeztetéseknél csak kellő ügyességgel bíró hóhérok, és annálfogva azok állandó alkalmazását, 1814. jul. 5. 17812. sz. Hl. rendelé; gyermekeiket a közönségesen azokra háritott becstelenség alul, már 1756. máj. 13. Hl mentette fel. A hóhér kivégeztetési dija pedig katonai és polgári rendű egyének lefejezése vagy akasztásért 12 frt, névfelszegezéseért az akasztó-fára, az eszközök a vesztőhelyre hozataláért kegyelmezési esetekben, és ö ng yilkos büntettes temetéséért 6 frt.; ha a kivégzés lakhelyén kívül történnék, az átszállítási költségen kívül naponként 3, bakói másfél forintot kapnak. HL 1772. jun. 30. 1777. oct. 13. 5449. sz. 1819. jul. 13. 19200. sz. (Osvald. Gyűjt. 102. 1.) Az ABP. a végrehajtásért a hóhérnak 15 irt., minden segédnek 3 irt.; ha lakhelyén kívül történik, segédjeivel együtt naponként a fuvarozáson kívül 3 frtot rendel. ABP. 340. §.
3. Az ABP. szerint a kivégzés az ítélet kihirdetése után másodnap reggelén történik.; az elítélthez csak hozzátartozói és azon személyek bocsáttatnak kiket önmaga kíván látni, zárt kocsiban viendő a vesztőhelyre; a végrehajtás fölött két bírósági biztos örködik, utána a tett leírása az ítélettel együtt nyomtatásban szétosztandó; a kivégzett teste az nap estve a vesztőhelyen eltemetendő. ABP. 323. §.
4. A német közös jog szerint (PGO. 79.) szokásos pálczatörés, és nyilvános kihirdetése a halálítéletnek, jobbadán meg van szüntetve; sőt a kivégzések nyilvánosságával járó hátrányok (179. §.) elhárítása végett, legújabbban több észak-amerikai és német államban (185. §. 6.) a kivégeztetések zárt helyiségen, a börtön udvarán (intramuran), lelkész, bírósági küldöttség, államügyész, törvényszéki orvos, börtönfelügyelő, némely helyütt községi képviselők, (Poroszthonban 12) a kivégzendő hozzátartozói, védője jelenlétében hajtatik végre; a lélekharang kongása tudatja a közönséggel, a büntetés foganatosítását; a büntett leírása nyilvános lapokban tétetik közzé, Mittermaier: Úb. Todesstráfe 161. 1. A halálbüntetés kérdése című értek. M. Akad. Ért. 1859. 449. 1.

### 675. §.

A szabadság-büntetések részint hatósági, részint országos fogházakban, a fenálló szabályok szerint (209. 216. §.) hajttnak végre; a testi fenyíték mindenkor két tanú jelenlétében, (Id. Törv. Sz. II. §. 6.) hétköznap, el öleges orvosi vizsgálat után foganattosíttatik; (198.199. §.) a vagyonbüntetések, mint a kár . és költségeknek behajtása, bíróságilag eszközöltetik. (679. §.)

1. Az egyháziak börtönbüntetéseiket, a világiaktól különválasztva, vétségek vagy kihágás miatti fogságukat kolostor vagy más papi házban állják ki. Concord. 14. cz.

2. Az ABP. szerint egy évi börtön a bírósági, annál hosszabb büntetések, külön feyházakban állandók ki; és a büntettek más kisebb bűnösöktől elkülönítendők. ABP. 324. A pénzbírságokról Isd. 229. §. 2. 3.
3. A hazánkból rendőri tekintetből kin tasított külföldiek, (207. §.) ha engedély nélkül visszatérnének, egytől hat hónapig terjedő fogsággal büntetendők, mi a kintasítandónak jegyzőkönyvileg tudtára adandó; azok jegyzéke nyilván tartása s közhírré tétele végett, évnegyedenként a helytartótanács-hoz, különös veszedelmes egyéneké tüstént felterjesztendő. Hl. 1864. nov. 6. 19903. Füg. II. 57. sz.
4. A gonosztevők átszállításában a kellő felvigyázatot, és nagyobb büntettek hajdúk vagy foglárók általi küldését 1846. jan. 20. 2998. sz. Hl. hagyta meg. A büntetésük kiállása után származásuk helyére visszautasított egyének útleveleik tartalmát, 1843. nov. 21. 42910. sz. Hl. határozta meg. Lsd. Oszvaldt: Gyújt. 116. 120. 1.
5. Romanu s: Dissert. d. eo quod difiért execut. Lips. 1674.  
Maier: Diss. de exeeut. sent, in causa crim. latae. Tub. 1702.  
S e i t z: De privilegiis ad supplicia damnat. Erf. 1730.  
W a l c h: De ritib. iud. crim. Jen. 1784.  
Bús eh: Untersueb. d. Wirkung öffentl. Strafen. Leipz. 1791.  
Püttmann: Ub. öffentl. Vollstrekung peincl. Strafen. Leipz. 1792.  
Tittmann: Gerichtl. Verfahr. bei Vollstrekung von Todesstrafen. Halle 1824.

## HARMADIK FEJEZET.

Eljárási költségek.

### 676. §.

Büntető eljárási költségek (expensae criminales) tágasb értelemben mind azon kiadások, melyek a fenyítő jogszolgáltatással járnak, azok vagy szorosan vett törvényhez é'siek, melyek a fenyítő ügyek megvizsgálása, elítélése és végrehajtására szükséges intézkedésekre általában tétetnek, vagy perköltségek (litis expensae), mik az egyes bűnesetekre különösen vonatkoznak.

- 1., Miután a költségek rendszerint a büntető ítéletben határozatnak meg, többen (Mitterm aier, Abegg stb.) azokról a bűnvádi ítéletekne'l szólanák, míg a többség (Quistorp, Tittmann, Grolman, Feuerbach, H e f f t e r, Bauer) helyesebben külön tárgyalják Bauer-Stratproz. 268. §.

## 677. §.

A törvénykezési költségeket, mint a büntetőhatóság folyományát, hazánk gyakorlata szerint az illető törvényhatóság pénztára viseli; ugyanaz áll a perköltségekre is, ha a vádlott teljesen vagy bizonyítékok elégtelenségéből felmentetnék, vagy semminemű vagyonnal nem bírna. (Hl. 1816. aug. 13. 23974. sz.)

1. A törvényszéki költségekhez a bírák és segéd-személyzetök fizetései, fogdák felállítása, épentartása, foglyok őrizete stb. tartoznak.
2. A fenálló szabályrendeletek szerint, minden bűnügyi tárgyalások és beadványok bélyegmentesek. Cs. Nyílt, pár. 1850. aug. 2 (BTL. 329. sz.) ABP. 331. §. E mentességet a bécsületsértési magán vétségek (455. §.) tárgyalására is 1864. máj. 1. 8057. sz. udv. rendelet terjesztette ki.
3. A magánpanaszok folytán rendelt biztosi vizsgálatoknál, a panaszlók, ha a megkívántatott adatokat nem közölhetnék, az okozott költségek megtérítésére kötelezendők. HL 1799. oet. 1. 22904. sz. Kir. helyt, elnöki lev, 1862. oetob. 25. 19943, sz.

## 678. §.

Elmarasztaló ítélet esetében a vér- fájdalomdijon, gyógyításon és kártérítésen kívül, a vádlott vagyonából a perköltségeket, azaz félsőbb rendeletek és hazai gyakorlatunk értelmében: saját élelmezését, (Hl. 1816. aug. 13. 23974. sz. 3.4. pont) atának és müértök díjait, (Hl. 1863. nov. 26. 89286. sz.) nevezetesen a csendőrségi legénység tanúzási illetményeit. (HL 1864. aug. 23. 57287. sz.) az elfogatási (tagliákat Hl. 1811. jan. 14. 1396. sz.), és védői díjakat (Udv. rend. 1863. jan. 20. 21103. sz.) fődözni tartozik, melyeknek biztosítására vagyonának előleges összeírása és lezárólása eszközzendő; (210. §.) a katonai hatóságok által, polgári rendű foglyok tartására fordított költségek, és viszont, az illető j hatóságok fogdáira nézve fenálló szabályok szerint az

illető pénztárakból kölcsönösen megtérítendők, és annál fogva az arra vonatkozó kimutatások, folyóvá tételük végett közlendők a házi pénztár által előlegezett költségek, utóbb az elmarasztalt vagyonából pótlandók. (Hl. 1818. nov. 17. 32229. sz.)

1. A tartási, élelmezési költségek megtérítését az érintett 1816. Hl. rendeli; a törvényszéki gyakorlat pedig valamint a tanuzási díjakra nézve is, folytonosan fentártá, így péld. a kir. tábla 1861. sept. 20. 645. sz. Grozman Jakab bűnitéletében kijelenté: „A költségekre nézve csak az élelmezésiek értetvén“; 1861. nov. 22. 998. sz. Németh József biinperében a megítélt tanudíjt és tartási költséget, pótlólag számlilag is az Ítéletbe jegyzendőnek“ határozá. Törv. Csarn. 1861. 139. 1862. 16. sz.
2. Az egészségügyi személyek illetékeire nézve 1824. jun. 14. 15141. sz. Hl. határozá, hogy a hatósági sebészek, hivatalból teljesített bonczolásokért semminemű díjt nem igényelhetnek; ha azonban távolletőkben mások teljesítenék, a bíróság által meghatározandó díjuk az elmarasztalt vagyonából Széteesség; ez értelemben a kir. tábla 1861. oct. 31. 896. sz. Nagy Imre, 1862. marc. 7. 124. sz. Gáspár Márton biinperében „a hivatalból történt bonczolás költségeinek“ helyt nem adott. (Törv. Csarn. 1862. 9. 72. sz.) Az e tekintetben felmerült kételyek eloszlása végett azonban 1863. novemb. 26. 89286. sz. Hl. az egészségügyi személyek illetékeire nézve, az 1855. febr. 17. MR. (BTL. 33. Orsz. korm. lap. 40. sz.) némely a változott viszonyokból következő módosításokkal, szigorúan megtartandónak és büntető ügyekben a házi pénztárból fizetendőknék, annak részére pedig a fenyítő eljárás költségeire kötelezett személyektől behajtandóknak rend'elé. E n s e l: Fenyítő szab, gyűjt. 74.1.
3. Az érintett Hl. illetőleg MR. szerint, a közszolgálatban álló orvos-sebészek a működésért magáért járó jutalmon kívül, napdijaikat és szállításuk költségeit igényelhetik, kivéven ha hivataluknál fogva utazási utalványt húznának; közszolgálatban nem álló orvosok napi díj fejében 3 ft. 36 ki., seborvosok 1. ft. 68. kr. o. é. és fuvarozási költségeket követelhetnek; — a működésért járó jutalmak két díjtáblázatban foglalvák, melyek I. a szoros törvényszéki foglalkodásokra vonatkozik; a szerint bonczolásért 3 ft. rothadt testeknél 5 ft. csecsemő bonczolásáért tüdő próbával 4 ft, mérgezési vizsgálatoknál az alkalmazott szerek arán felül 6—10 ft. jár. stb. BTL. 1855. 33. sz. Előforduló esetben Borsód megye törvényszéke 343 ftot, ve-gyészeti vizsgálati költségek fejében állapított meg. Törv. Csarn. 1864. 49. sz.
4. A vasválságot (212. §. 1.) és temetési költségeket a kir. kúria meg szokta szüntetni. Törv. Csarn. 1861. 133. sz. 1862.34. sz. E n s e l a perköltségekhez a büntett felfedezésére fordított kiadásokat is számítja. Pest m. fenyítő élj. Sürg. 1^63. 277. sz.

5. A köztisztviselők hivatalos kiküldetése és helyettesítése eseteiben, engedélyezett havi általány, napdíjak és utazási költségek megállapításánál követendő elveket 1865. január 4. 830G3. sz. Hl, újra közzétette. Lsd. Füg. III. foly. 1. sz.

### 679. §.

Az ítéletnek a kár és költségekre vonatkozó-résztét, megyékben a szolgabíró, városok, kerületekben kiküldött tisztviselők foganatosítják; kik az elmarasztalt hozzátartozóit azok letisztázására szólítván fel, ha az a kitűzött határidő alatt nem történnék, az összeirt és lezárt javak (201. §.) nyilvános árverését eszközük, és a begy ült pénzből az ítélet rendje szerint, a károkat és költségeket idő szerint kifizetni, végre eljárásuk eredményéről okmányilag igazolt részletes jelentést a törvényszékhez benyújtani kötelesek.

Az e tárgybani eljárást részletesen adja elő Zsoldos: Szóig, hiv. I. 78. §. a végrehajtási levél mintáját lsd. ugyanott Törv. írom. LXIX. sz.

### 680. §.

Az ÁBP. szerint, felmentési ítélet vagy felhagyási határozat esetében, a költségeket rendszerint az álladalom viseli; a magánvádlóra rovandók, ha az eljárás kívánatára szüntettetett meg; a feljelentőre, ha tudva hamis feladása által szolgáltatott az eljárásra okot; elmarasztalás esetében a vádlott részéről megtérítendő: a) a kézbesítési, idézési, küldési, b) elővezetési, örkiséreti, szállítási kiadások; c) tanuk, műértők, tolmácsok, d) védők más felek képviselőinek illetékei; e) a vádlott vizsgálati fogság alatti ápolása; f) halálos ítélet végrehajtásának költségei; azok, a d) alattiak kivételével, az álladalom által előlegeztetnek, a visszatérítés fentartása mellett; mennyiben az által az elitét sem

élelmi állapotában nem veszélyeztetik, sem kármentesítési, hozzátartozói tartási kötelességeiben nem gátoltatok. (ABP. 332--343. §.)

1. Az egyes rovatok alá tartozó díjak és illetékek meghatározását adja az ABP. 333—341. §.
2. A költségek megtérítése csak az elitét személyét, hagyatékát pedig csak akkor terheli, ha az ítélet jogerőre emelkedése után halt meg; büntársak és bűnrészesek az őket kizárólag illető kivégzési, védelmezési és ápolási költségeken kívül, a költségekben egyetemleg marasztaltatnak el. ABP. 341. §.
3. B ö h m e r: Di'ssert. de expens. criminalib. Hál. 1716.  
S c h ü s l e r: Dissert. de eo, quod circa expens. inquisit. et crim. iustum. Eri. 1745.  
Eschenbach: De expensis criminalib. stricte dictis. Rost. 1781.  
Weber: Ub. Prozesskosten. Schwerin 5. kiad: 1811.  
K l e i n s c h m i d t: De expensis crim. Gött. 1822.

## NEGYEDIK FEJEZET.

Külön eljárási szabályok.

ELSŐ CZIKK.

Távollevők elleni eljárás.

681. §.

Vádlottak, kik törvényes idézésükre meg nem jelennek, (612. §.) törvényeink értelmében letáí'tóztathatók, és a bíróság elé állítandók; ha tartózkodási helyök tudva nincs, kézrekerítéstik végett személyes leírásuk és büntettüket tartalmazó nyomozó levelek a kir. Helytartótanács által országszerte tétetnek közzé, nyilvános lapokba iktattatnak, és azokban a törvényhatóságok elfogatásuk, és beszolgáltatásukra felszólítatnak. 1563. 38. 40. 1'625. 13.

1. Ha a büntett szerzőjére névé alapos gyanúokok nem mutatkoznának, tárgyi tényálladéka megállapítandó, hogy az idővel netalán felmerülő személyes gyanujelekkel, a vizsgálat folytatása alapjául szolgálhasson.
2. Hogy a meg nem jelenő, de tudva levő helyen tartózkodó vádlott törvény

elé állítására, illetékes hatósága felszólítandó, a dolog természetéből folyó a szokott vádlottnak országszerte köröztetését a BE. 203. §. is elrendeli.

## 682. §.

A meg nem jelent és annak. folytán levelesített (proscriptus) távollévők ellen, hazánkban régebben szokásos makacssági eljárás, melyre nézve azonban perújítással élhettek, már a XVI. században többé gyakorlatban nem volt; annak folytán jelenleg is, makacsságból! elmarasztalásnak bűnvádi Rügyekben helye nincs, (1563. 38. §. 6. 1625. 13.) és a bűnös kézrekerítéséig minden további eljárás függőben marad; annak bekövetkeztével pedig a törvény és törvényes gyakorlat rendje szerint folyamatba tétetik.

1. A levelesítetteknek szokásos, de korában már megszűnt eljárásról Isd. K i t t o n i e h: Diss. meth. cap. IX, 9. q. 31. §. 1;
2. Az 1563. 38. §. 6. a kézre került bűnösökről kifejezetten rendelé: „Captus ad eomites vei vicecomites dedueatur, et tandem observato in r i s o r d i n e punitur annál fogva a kir. táblán 1861. dec. 23. 921. sz. alatt Károlyi Pál vérengzési ügyében ítéltetett: „Bűnvádi eseteknél a törvényesen megidézett vádlott meg nem jelenése esetében, a törvényszék elé állítandó, és annál fogva bűnvádi eljárásnál, a vádlott meg nem jelenése miatt makacsságbóli elítélésnek helye nem adathatván, ez okból az első bírósági Ítélet féloldalik.“ Törv. Csarn. 1862. 28. sz.
3. A BE. szerint, midőn a vádlott az idézésre meg nem jelenik, és az elzárta'si parancs távolléte miatt, végre nem hajtható, a büntető eljárás felfüggesztendő ugyan, de végzésileg makacsnak nyilvánítván, a perbeli költségek és kárpótlásban elmarasztaltatik, és ezen ítélet ellene végrehajtatik. BE. 376. §.
4. A római jog szerint makacssági eljárásnak, (requisitio et adnotatio) főbenjáró büntetések alkalmazhatása nélkül, volt helye; a német jog a meg nem jelenőt polgári kiközösítés (Acht) alá vette. B a u e r: Strafpr. 251. §.

## 683. §.

Az ABP. szerint nyomozó levélnek csak bűntett esetében van helye; ha a vádlott külföldön van, vagy holléte nem tudatik, a folytatott vizsgálatból pedig



perbefogási határozvány igazolására elegendő okok merültek fel, a bíróság azt kimondja, és ha attól siker-várható, nyomozó levél alakjában ki is hirdeti; ha a bűnös kézre nem keríthető, a további eljárást rendsze-rint abban kell hagyni; dehaabüntett nagy zajtokozott, vagy teljes büntetlensége mellett, káros következmé-nyektől tarthatni, és mind a tényálladék, mind a tettes személyére nézve kétség nincs, makacssági eljárásnak van helye; minél fogva hirdetményes idézése (*edictalis citatio*) legalább is három havi határidővel, tétetik köz-zé, és ahhoz képest, mint a bűnös megjelenik vagy nem, a büntető eljárás az általános szabályok szerint folytat-tatik, (615. §) vagy a határidő elteltével legfőlebb egy hó alatt végtárgyalás tartatik, melyben a vádlott szá-mára hozzátartozói' által, vagy hivatalból nevezett védője is részt vesz; a hozott ítélet, melynek főlebbezésé-re nézve az általános szabályok állanak, nyilvános he-lyen karóra, halálbüntetés esetében akasztófára szegez-tetek, három napig azon hagyatik, és az illető korona-ország lapjaiba háromszor beiktattatik, következmé-nyei, mennyiben lehetséges, foganatosítatnak; ha a szö-kevény pedig később visszakerülne, a perbefogási ha-tározvány kihirdetése után, az eljárás, tekintet nélkül a hozott ítéletre, annak rendje szerint eszközöltetik, és új határozat hozatik, A korábbi ítélettel egybekapcsolt jogkövetkezmények, hozatala idejétől megszűntéknek annyiban tekintendők, mennyiben az új Ítélettel egybe-kapcsolva nincsenek. ABP. 377—395. §.

1. A szökevénynek adandó menevédről már szólottunk, (606. §. 4.) ha bün-tetlenség! biztosítást kívánna, kérelme a viszonyokhoz képest az igazság-ügyi ministeriun utján, a fejedelem elé terjesztendő. ABP. 390. §.

2. Eckhold: Dissert. de litteris incarcerationis. Lips, 1678.

S c h ö p f: De processu in contum. in causis. crimi. Tub. 1723.

J o l l e s: De absentib. in causis eriminalib. Amstelod. 1844.  
Hartmann: Üb. d. römische Contumacialverf. Gött. 1851,

## MÁSODIK CZIKK.

Rögtönbírósi eljárás.

### 684. §.

A rögtönjárás (processus statarius), mely a közbátorságot nagyobb mérvben veszélyeztető némely büntetteknek elharapódzásánál alkalmaztatik, hazánkban több, legújabbán 1862. decemb. 12. királyi rendelet által szabályoztatott; (HL 87781.. sz.) gyakorolhatásának engedélyét az illető vármegye, sz. kir. város vagy kerület, a fenforgó veszélyes körülményeket és rendes eszközök elégtelenségét igazoló folyamodására, a nádor, kir. helytartó vagy helyettese, legfelsőbb felhatalmazása alapján adja. (Rögt. Sz. 1. 2. §.)

1. AD. József által a halálbüntetés megszüntével rendkívüli esetekre rendelt rögtönbírósi szabályokat 1790. april. 20. 13024. sz. Hl. alkalmazáson kívül helyezte, de már 1800. febr. 4. 2888. sz. Hl. szerint, a rögtönbíráskodási felhatalmazás az ország nádorára bízott, 1803. jun. 21. 1808. jül. 25. 16429. sz. Hl. aziránt egyes intézkedéseket tettek; azok 1813. jan. 29. kir. leiratban (Hl. febr. 23. 4783. sz.) egybefoglalva és rendszeresítve általános zsinórmértékül tűzettek ki, és a tett tapasztalatokhoz képest 1837. május 10. 15119. sz. 1840. jan. 22. 22659. sz. és 1846. máj. 19. 27822. sz. Hl. által bővítve és módosítva tétettek közzé. Palugyay: Megyei rendszer. II. 167—175. 1. Zsoldos: Szolgb. hív. I. 81. §. Törv. írom. LXX. sz. Rendszeres átnézetét az 1803. szabálynak Isd. Vuchetich: Instit. iür. crim. 533. 538. 1. S zlemenics: Fenyítő törv. 102. S z o l a y: Büntetőjogi. 348. 1.
2. Az 1862. évi szabályzat, melyet itt főleg szem előtt tartunk 41 §§. áll, több pontjaiban az előbbiektől különbözik, mit maga helyén megértenünk. Olvash. Füg. I. 31. sz. 92—105. l. Ensel-. Feny. szab. gyűjt. 20—35. l.
3. Az ABP. szerint a rögtönbírósi felhatalmazás joga, a belügy és igazságügyi ministejt egyetértőleg, felségéiulási ármányok, lázadás esetében a országfőnököt, az országos főtörvényszék elnökével, ha a késedelem veszélylyel járna, a kerületi főnököt is illeti. ABP. 396. §.

## 685. §.

A rögtönbirósági engedély, mely kizárólag a rablás, rablógyilkosság és gyújtogatás büntetteire, és azok közül is csak a világosan megnevezettekre terjed, késedelem nélkül a hatóság egész területén, a büntettek és reájok mérendő halálbüntetés megemlítésével, oly módon kihirdetendő, hogy legfeljebb tizennégy nap alatt mindenki tudomására juthasson, miről a járásbeli szolgabírák, a helyiségi bírák vagy jegyzők láttamozásával megerősített körlevelük bemutatása mellett, az alispánnak és a rögtönbiróság elnökének jelentésüket tenni kötelesek. (Rögtb. sz. 3. 4.,s§.)

1. Az 1813. és utóbbi szabályokban előforduló büntettek (latrocinia, praedocinia, viarum cum spoliatione obsessiones, incendia) a nevezettekkel azonn.-sok, miután az utonállás a rablásnak csak fajtát képezi. (483. §.) Ezen szabályok szerint a felhatalmazás kihirdetése végett gyűlést tartatott, mely a szükséges intézkedéseket megtette. 1803. Szab. II. §. 4. 1846. II. §. 3.
2. A hirdetmények a községek előjáróinak megküldendőek, nyilvános helyen felfüggesztendőek, és divatozó helyi szokás valamint lapok útján közzeendőek; mihelyt valamely községben a kihirdetés megtörtént, arra nézve a rögtöneljárás megkezdhető. — Azon felül arról a legközelebbi katonai parancsnokság is értesítendő. Rögtönb. Szab. 4. §.
3. Az ABP. rögtöneljárás alá tartozó büntetteknek veszi a felségárulást, lázadást, gyilkosságot, rablást, gyújtogatást, idegen tulajdon rongálása általi nyilvános erőszakoskodást. ABP. 396. 397. §.

## 686. §.

Rögtönbiróság alá vonathatnak a) rablók (484. §.) b) rablógyilkosok (414. §.) c) azok büntársai (bűnsegédei 143. §.) d) bűnrészesei (147. §.) e) orgazdái (470. 484. §.) a házastársak és közel rokonok kivételével (365. §. 3.) f) gyújtogatók (492. §.); és pedig mindnyájan, tekintet nélkül, polgári állásukra, ide értve a katonai személyeket is, ha az illető területen, a rögtöneljá-

rás kihirdetése után az alá tartozó büntettet elkövetvén, (685. §.) a polgári hatóság, vagy megkeresése folytán gonosztevők üldözésére kiküldött katonák, vagy csendőrök által elfogatnak. (Rögtönb. sz. 14—15. §.)

1. Az 1846. szabályzat szerint az alá vonathattak: a) haramiák, (rablógyilkosok) rablók, fosztogató utonállók és előre határozott felgyújtás elkövetői; de csupán a következő esetekben a) ha a tetten hevenyében vagy folytonos kergetés közben fogatnak el, b) ha a bűnös fegyverrel vagy más öldöklő eszközzel ellátva, midőn megadására felszólíttatik, ezzel vagy fegyvere kisütésével erőszakosan ellenáll, e) ha a bűntény sikerrel végrehajtott; ha ezen feltételek közül csak egy hiányzanék, a bűnös rendes pör útján elítélendő. 1846. Szab. III. 2. 3. §. Az 1813. szabályzat a két első feltételt vaglyag szabta ki. IV. §. 1—3.
2. Az ABP. 403. §. szerjnta rögtönbiróság elé csak azon büntettesek (685. §. 3.) állítandók, kik vagy tetten kapattak, vagy kik ellen a bizonyítás haladék nélkül eszközölthetik; e mellett arról kell gondoskodni, hogy főkép a főbűnösök fogassanak el.

### 687. §.

Kivétetnek az alul: a) tizenkilenczedik é vöket meg nem haladott személyek, b) kik bűnbánatból magokat önkényt följelentették, addig tudva nem volt büntársaikat és orgazdáikat felfedezték, c) kik ellen büntettök a rögtönbiróság elé lett állításuktól, nyolcz nap alatt be nem bizonyítható. (Rögt. Szab. 16. §)

1. Pest megye azon felterjesztése, hogy a kivételek közé a) hatvan éven fe-liili vádlottak, ha büntelen előéletűek, b) hetven éven felüliek általában és c) a kedély és elmebetegék feltétlenül Boroztassanak, a kir. helytartótanács válaszóla, hogy elmebetegék általános jogi élvnél fogva rögtönbiróság elé vonhatók nem lévén, az aggastyánok kivételének helyét nem látja, ha csak elmetehetségök iránt alapos kétség nem merülne fel. Sürg. 1863. 54. 126. sz. E n s e 1: Fényit. Sz. 28.1.
2. Az 1846. Szab. szerint kivétettek a) húsz évet el nem ért ifjak, b) egyének, kiknek az elmebeli állapota felöl alapos kétség előfordul, c) kik még terhesebb büntetést nem szenvedtek (actionale eius delictum primum fuit 1813. szab.), d.) ha a kéznél nem levő társakkal okvetlenül szembesítendőek vagy más fontos körülményt csak elhalasztás által hozhatni világosságra, e) ha a bíróság a bűnösnek a törvényszék helyére érkezésétől harmadnap össze nem. ülhet, vagy az Ítélet azon Pereztől, midőn a törvényszék elé ál-

litott bűnös fölött összeül, három nap alatt végre nem hajtható (1813. sz. szerint 24 óra alatt) 1846. Sz. III. §. 4. Az 1813. szab. azokat is, kiknél a rablott tárgy csekély értéke, inkább élelmi szerek kizsarolására mint rablási szándokra utal, (V. §, 3.) 1813. febr. 23. 4783. sz. Hl. a görög keleti papokat is ez eljárás alul kiveszi. K a s s i e s: Ehoirid. IH. 259. 1.

3. Az ABP. a tárgyalás leghosszabb tartalmául nyolcz napot szab, azon időponttól, melyben a bűnös rögtönbiróság elé állított; mi azonban hosszabb elővizsgálat után is történhetik; ez idő eltelte után, úgyszintén ha huszadik évét még el nem érte, a rendes bíróságnak átadandó, Lsd. Tóth: Törvényt. Tár. I. 223.—230. 1. ABP. 409. §.

### 688. §.

A rögtönbi ráskodásra az illető megye, város vagy kerület törvényszéke van hivatva, egy elnök, négy bíró, jegyzővel; tagjait a törvényszék elnöke a rendes, vagy a hatósági kormányzó által, a szükséghez képest nevezett rögtönítelő birákból jelöli ki; egy gyei nagyobb számmal, mint az ítélethozásra szükséges, hogy a netalán akadályozott tag helyét pótolja, miért is a tárgyaláson mindenkor jelen lennie kell; ha még egy bíró akadályoztatnék, a jegyző ruházandó fel szavazattal; — ítélethozásnál a szavazatok általános többsége dönt; a bírói kélékek és kizáratás iránti szabályok itt is lelik alkalmazásukat (536—537. §.); mint közvádlo a tisztü ügyész működik, a vádlott mellé védő és pedig szükség esetében hivatalból rendelendő; a bíróság, mely elnöke belátása szerint a hatóság akármely helyén összeülhet, az annak területén akárki által elkövetett, ezen eljárás alá tartozó büntettekre nézve (685. §.) illetékes, habár a vádlott másutt is került volna kézre. (Rögt. sz. 8—12. 30. §.)

1. Öt tagnál sem több som kevesebb nem vehet mint szavazó részt; a birák mindjárt kineveztetősök után a rögtönbirósági szabályokkal ellátandók. Szab. 9. §.
2. Az 1813. és 1846. szabályzat szerint is a törvényszék, elnök és négy tag-

ból állott, melyek agyülésben éspedig mindenkor nagyobb számmal rendszerint, táblabírákból nevezettek; ítélethozásra azonban a szavazatok egyértelműsége kívántatott, úgy annyira, hogy ha: „A vokok csak egyetlen egyben különböznének is, a rab minden peres iratokkal együtt rendes törvény útjára igazítandó volt.“ 1846. IV. 11. 1813. Szab- V. §. 6. és VII.

3. Az ABP. szerint is a törvényszék öt tagból és jegyzőkönyvvezetőből áll; a közvádoló az államügyész; a vádlott mellé védő adatik, az ítélethozatalra nézve az általános szabályok állanak. ABP. 401—408. §.

### 689. §.

Az eljárás rendjére nézve: a kézrekerített bűnös késedelem nélkül a rögtönbiróság helyére kísérendő, az haladék nélkül összeülni, a hatóság a lelki atya, szükséges katonai fődözet és a hóhér iránt intézkedni tartozik; a bírák az ülés kezdetén felesketendők és a rögtönbirósági utasítás egész terjedelmében felolvasandó; a törvényszék, a rendes utón szokásos formaságok mellőzésével működik, bíráskodási tárgyát főleg a kérdésben levő büntett képezi, más veszélyes tervek, károk megtérítése, czímborák kitudása iránti kérdések, csak mellékesen érintendők, idézésére mindenki, még a katonai személyek is, tanukként megjelenni kötelesek. Rögtb. sz. 17—26. §.

1. A bűnös biztosan másoktól külön választva őrizendő, de sem faluról falura hurcolni, sem sanyargatni, annál fogva kivált téli időben szabad ég alatt tartani nem szabad. Rögtb. Szab. 17. §. 1846. Szab. IV. §. I.

Az 1813, és 1846. szab, szerint a bíróságnak a vádlott megérkezésétől legfeljebb három nap alatt összeülni kellett. 1813. VI. §. 2. 1846. szab. 1846. szab. IV. 52.

3. Katonai személyek tanukként! idézésénél, egyidejűleg a legközelebbi katonai parancsnokság értesítendő. Rögt.Sz. 25. §. Összhangzik azzal az ABP. 404, §.

### 690. §.

A tárgyalás a tényálladék előterjesztésével kezdődik; azután a vádlott vallomása kiveendő, a ta-

nuk és szakértők hit alatt kihallgatandók; szembesítés tartandó; mire a tiszti ügyész végjavallata, a védő védelme lehető rövidséggel következnek; a bűnös elmarasztalása csak a tényálladék teljes bebizonyítása után, önvallomása vagy minden kifogáson felül álló meghitelt tanuk bizonyosságai alapján történhetik; a tárgyalás befejezése után jegyzőkönyve egész terjedelmében felül vastatik, és minden körülmények megfontolása után ítélet hozatik. Rögtönb. sz. 27—29. §.

1. A vádlott és tanuk vallomásai előttök felolvasandók, és általuk aláírandók vagy kézjegyeikkel megjelölendők; ha a vádlott azt tenni vonakodnék a jegyzőkönyben megérintendő. Egyébiránt a tanuk és szakértők kora, 'valása, polgári állása és kiteendő. Eögtönb. sz. 27. §.
2. Bűnjelenségekböli elmarasztalásnak helye nincs, mindennemű vallomási kényszer, kegyelmi ígélet legszigorúbban tilalmaztatik, ugyanazt rendelik az 1813. és 1846. szabályok, melyek a napfénynél világosabb bizonyítékot kívánnak. 1813. Szab. VI. §. 10. 1840. IV. §. 10.

### 691. §.

Ha a bíróság magát illetéktelennek tartaná, vagy a vádlott bűnössége nyolcz nap alatt teljesen be nem bizonyítható, (687. §.) az a törvény rendes útjára utasítandó; ártatlansága kiderülése esetében felmentendő, ha bűnösnek találtatnék, kötél általi halálra Ítélandó; csak midőn számosabb vádlottnál a rögtönbiráskodás teljes szigorának alkalmazása szükségtelennek találtatnék, a kevésbé terheltek börtönbüntetésre marasztalándók; a kellőleg indokolt ítélet az elmarasztalt előtt felolvastatván, halálrai készülése három óra engedetik, és melléje lelkiatya rendeltetik; ezen idő elteltével az ítélet végrehajtatik; a kivételként börtönre ítélték pedig azonnal az illető fegyintézetbe kísértetnek; a halálítélet ellen felebbvitelnek nincs helye; börtönbüntetésre nézve azzal mind a közvádló, mind a Vádlott (662.

§.) de csak a bíróság együttülése ideje alatt élhetnek, mire az ítélethirdetéskor figyelmeztetendők, Rögtönb. sz. 36. §.

1. Az 1846. szerint az eljárásnak három nap, az 1813. szerint huszonnégy óra alatt be kellett fejeztetni; és a büntetés, az elrablott javak megtérítésén vagy visszaszadásán kivül, csak akasztófa lehetett. 1846. Szab. IV. 12. §. 1813. Vni. §. 1.
2. Az ABP. szerint a bűnös halálra ítéendő, ha azonban a legbűnösebbek kivégeztetése által, a közrend helyreállítására szükséges példa már állított, a csekélyebb bűnrészesek öttől húsz évigleni börtönre ítéendő; ha súlyosabban fenytendő büntett gyanúja terhelné, a rendes bíróságnak átadandók; a kivégeztetés két, az elítélt világos, kérelmére három óra múlva történik. ABP. 410. 411. §.
3. Habár kegyelmezési folyamodásnak halasztó hatálylyal helye nincs, (307. §. 4.) a legfelsőbb kegyelem hatályát, mennyiben végrehajtás előtt kinyer- ni lehetne, kétségbe nem vonhatni. (307. §.)

### 692. §.

Az ítélet végrehajtásával megbízott bírósági tag, az ítéletet ismételve a helyszínén kihirdeti, és az ítélet fogatosításáról az együtt maradt törvényszéknek jelentést tesz. A kivégzett teste est ve a helyszínén eltakarít - ták, és a tény rövid vázlata az ítélet tartalmával ki - nyomtatva, a rögtönbíróság területén szétszattak; a történetek pontos leírását tartalmazó, a bíróság, vádló és védő által aláírt, mellékleteivel összefűzött és a fonal végére alkalmazott pecséttel ellátott jegyzőkönyv, há - rom nap alatt az illető törvényhatóságnak bemutatva, a kir. helytartótanácsához felülvizsgálat és legfelsőbb helyre terjesztés végett, küldetik. Rögtönbírósági Szab. 37—40. §.

1. A kivégeztetésről az elítélt illetékes törvényhatósága értesítendő; a jegy - zőkönyvben mindenkor a bíraskodási engedély, a bírák vádló és védő nevei, a szabályok felolvása említendő; tartalmát részletesen a Rögtönbírós. szab. 40. §. határozza meg.
2. Az 1813. szabályzat (VIII. §. 8.) szerint, a holt teste mind addig függve maradt, míg a rögtönbíraskodás gyakorlása tartott, az 1846. szab. három



nap múlva eltemetendőnek rendelte; (IV. §. 19) a jegyzőkönyv köz vagy kisgyűlés útján terjesztette a helytartótanács elé.

## 693. §.

A rögtönbíráskodás tartama alatt a törvényhatóság feje, a nádor vagy helyettesének a közbátorság állapotáról minden három hónapban kimerítő jelentést tenni tartozik, hogy az okok megszűntével visszavonattathassék; visszavonása ki nem hirdettetik; ha azonban egy év elteltével, az nem történnék, ismételve, sőt a körülményekhez képest időközben is újra közzéteendő. Rögtönb. sz. 5—7. §.

1. Hasonló módon intézkedtek az 1813. és 1846. szabályok; az ABP. 415. § szerint mihelyt hatálya megszűnik, minden függőben levő ügyek a rendes bíróságnak átadandók; a tárgyalási irományok tizennégy nap alatt az országos főtörvényszék elé terjesztendők, mely ezeket megvizsgálja, a netaláni hibákat megrója.
2. B e ck: De iudicio statario. Jenae 1727.

## HARMADIK CZIKK.

Sajtóügyi büntető eljárás.

## 694. §.

A nyomtatványok által elkövetett büntettek és vétségek megfenyítését és tárgyalását, a katonai bíróságok hatáskörét (535. §.) megszüntető kir. leirat (1865. jtmius 8. 8644. sz.) kapcsában, közrebocsátott utasítás ideiglen szabályozza; mely a büntettek és vétségek fogalmára, (92. §.) a bűnösség kezdetének időpontjára, (126. §. 4.) az értelmi bűnkísérletre (141. §. 4.) és az egyes bűnesetek meghatározására nézve, az ABT. elveit követi; és ezen bűnesetekre a nyomtatvány megjelenésétől vagy belföldöm terjesztése kezdetétől

számítandó hat hónapi elévülési időt (309—313. §.) határoz. (Ut. 22. §.)

1. Az utasítás, mely szövegében (kir. leirati) függeléknek nevezetik, két részből 37 §§. áll; mind azon ügyekre alkalmazandó, melyekben első folyamodása ítélet még nem keletkezett, és szoros összefüggésben van az 1852. sajtórendtartással,(151. §. 3.) melynek a tartozó figyelem és gondoskodás elmulasztására vonatkozó rendeletét érintetlenül maradnak.
2. Míg a magyar jog elvei szerint a büntett és vétség közti határvonalat a kereset különbsége határozza meg (91. §.), az Utasítás az ABT. elveit követve vétségeknél is bünvádi keresetet említ. (Ut. 28. m. §.) miután az ABT. intézkedéseit maga helyén tárgyaltuk, itt legtöbbszörre az illető §§, idézésére szorítkozunk.
3. Az elévülés büntetőeljárás megkezdése által szakaszthatik félbe; (313. 315. §.) ugyanazon idő és elv áll a kellő figyelem és gondoskodás elmulasztása által elkövetett büncselekvényekre nézve; míg a sajtórendtartás szerint folyóiratoknál alkalmazott Írásbeli megintés jogkövetkezményei, két év alatt évülnek el. Ut. 22. §.'

### 695. §.

A nyomtatványok által elkövetett egyes büntettek közül a) az istenkáromlás, vallás megvetésének tanúsítása, hitetlenség terjesztése (372. §.) súlyos börtönnel egytől öt évig és pénzbírsággal 100 — 500 fit. (Ut. §.

3.) b) felségsértés (334. §.) súlyos börtönnel egytől öt évig, bírsággal 1000—3000 forintig, c) a császári ház tagjainak sértése (Ut. §. 4. 334. §.) börtönnel egy évtől ötig és bírsággal 1000—2000 forintig, (Ut. 5. §.) d) felségárulási merényletekre bár eredmény nélküli buzdítás és csábítás,(332. §.) súlyos börtönnel tíztől husz évig, bírsággal 1000—4000 forintig. (Ut. 6. §.) e) közcsendháborítás (335. §. a. b) súlyos börtönnel egy évtől ötig, bírsággal 500—1000 forintig (Ut. 7. §.) f) nyilvános erőszakoskodásig buzdítás kormány által közügyek tárgyalására egybehívott gyülekezet, bíróság, hatóság ellen (347. §.) börtönnel egytől öt évig, bírsággal 500—1000 forintig; (Ut. §.8.) g) ugyanezen

cselekvények törvényesen elismert testületek a közhatóság felügyelete alatt tartott gyülekezet ellen, börtönnel hat hónaptól egy évig, bírsággal 100 —500 írtig; (Ut. §. 8.) h) rágalmozás (458. §.) súlyos börtönnel egytől öt évig, pénzbírsággal 1000—2000 írtig fenytetnek.

A felségáruási merényletekre! csábítás, a 332. §. kifejtett büncselekvény b) c) és d) betűi alatt említett eseteire, és az osztrák birodalmi alkotmányon kívül, az országos alkotmányokra is vonatkozik, a német szövetség azonban nem említetik. Ut. 6. §.

2. A közcsendháborítás a 334. §. előadott büntett a) és b) alatt említett eseteire szorítkozik, a német szövetséges vagy idegen államokra vonatkozó tényálladékanak mellőzésével, az országos alkotmányok kifejezett felemlítésével Ut. 7. §.

### 696. §.

A nyomtatványok által elkövetett vétségek, nevezetesen: a) törvényesen elismert egyház vagy vallástársulat hántása (372. §. 2.) szigorú fogsággal, három hótól egy évig és bírsággal 100—200 forintig, b) azaladalóm által meg nem engedhetőnek nyilvánított valás felekezet megállapítása, terjesztése melletti izgatás, (372. §. 2.) szigorú fogsággal egy hótól egy évig, bírsággal 50—100 forintig, c) a birodalmi vagy országos képviselői testület, esasz. had- és hajóserreg vagy egyes Önálló osztályai ellen gyűlöletre, megvetésre ingerlés, és a hatóságok intézkedései, kormány közlönyök elleni izgatás, (335. §. 3.) szigorú fogsággal hat hónaptól egy évig és 100—500 forintig bírsággal; (Út. 10. §.) d) tanuk szakértők elleni gyűlölet, megvetés és alaptalan panasztevésrei ingerlés, bírósági vallomásaik miatt, szigorú fogsággal egy hótól egy évig, bírsággal 50—200 forintig (Ut. 10.§.) e) ingerlés ellenségeskedésre különféle nemzetiségek, vallási vagy más társulatok, egyes

osztályok, rendek, testületek ellen, serkentés pártoskodásokra (335. §. 3.) szigorú fogsággal három hónaptól egy évig és bírsággal 100—500 forintig, (Ut. 11. §.) f) házasság, család, tulajdonjog leenyacsonyítása, buzdítás erkölcstelen törvényesen tiltott cselekvényekre, azok magasztalása, igazolása, (150. §. 2.) szigorú fogsággal egy hótól egy évig, pénzbüntetéssel 100—500 ftig, g) a közbiztonságot nyugtalanító álhirek és ilyne-mű jóslatok közzé tétele, terjesztése, szigorú fogsággal nyolcz naptól hat hónapig, bírsággal tiz forinttól százig, (Ut. 13. §) h) törvény ellenes híresztelések azaz bírósági közhatósági tárgyalásoknak tiltott közzététele, hamis hatósági hirdetmény tudatos terjesztése, ugyanazon fenyítékkal, (Ut. 14. §.) i) büntetésre méltó cselekvények miatt elvesztett biztosítvány pénzbírságok, vagy kárpótlások fedezése, megtérítése végetti gyűjtögetések, (ABT. 310. §.) szigorú fogsággal tizennégy naptól hat hóig, és bírsággal 20—200 forintig fenyítetnek.

1. A szigora fogság jelentőségéről az ABT. szerint Isd. 215. §.

2. A nyugtalanító álhirek terjesztése azonban fenyíték alá nem kerül, ha az illetőnek azokat igazaknak tartani elegendő oka volt Utas. 13. §. ABT. 308. §.

### 697. §.

A becsületsértések, (459.§.) melyeknek tárgyaira, az elhunynak hírnevére, és az igazság kifogására nézve az ABT. elvei (459. §. 4.) szolgálnak irányadásul, mint vétségek hat hótól egy évigleni fogsággal, 100 — 500 forintiglani bírsággal, az erkölcsiség és szemérem durva és közbotrányt okozó sértései, hasonlólag mint vétségek hat hótól egy évigleni szigorú fogsággal, 100 — 500 forintiglani bírsággal büntetendők.

## 698. §.

Közlemények szárazföldi vagy tengeri hadsereg működéseiről, (336. §. 3.) ha az államérdekek veszélyeztetése felismerhető, vagy azok külön tiltva valának, mint vétségek 50—500 frtig, kitört vagy közvetlenül fenyegető háború idején tizennégy naptól három hónapiglanifogsággal, és 100—500 forintnyi bírsággal; bírói tárgyalástól függő fenyítő perbefogási határozat vagy vádirat, az eljárás folytán felmerült bizonyítékok, vallomások közlése, a végtárgyalás előtt, 50 — 500 forintnyi pénzbírsággal; folyamatban levő fenyítő pörök bizonyításairól fejtegetések, vélelmek azok kimeneteléről, elferdítések, melyek a közvéleményre, bírósági határozatokra megelőző befolyást gyakorolhatnának, hasonlóan mint vétségek fogsággal egytől három havi, bírsággal 100 — 500 frtig fenyítendőek.

1. A hadsereg mozgalmairól, hivatalos lapok útján közzé tett közleményekre az érintett fenyíték nem alkalmazható. Ut. 19. §.
2. A hadsereg mozgalmaira és a fenyítő jöörökröli híresztelésekre vonatkozó rendeletek, összhangzanak a monarchia többi részeiben kötelező 1862. deb. 17. törve'ny tartalmával. ATL. 1863. 8,

## 699. §.

Biztosíték-köteles nyomtatványoknál, (151. §. 3.) büntett vagy vétség miatti elmarasztalással annak elvesztése is kimondandó, és pedig büntettek folytán, melyekre öt évnél súlyosabb börtön szabható, negyed részétől teljes összegéig, minden egyéb büntetteknel 300 forintól feléig, minden vétségnel 60—300 forintig; ez összeg, melyre nézve a bíró az említett legkisebb mértéknél alább nem szállhat, a bűncselekvény elkövetési helyének szegény-alapjára fordítandó. Azonfelül a bűn-

tetésre méltónak ítélt nyomtatvány egészben vagy részben, nem különben a többszörözésre alkalmas szerek, betű szedvények, minták, lemezek megsemmisítése, időszaki nyomtatványok megjelenésének betiltása három óra, de ez csak akkor rendelhető el, ha tartalma által öt évi börtönnel súlyosabban sújtott büntett, vagy égy évi időszakban kétszer enyhébben fenytett büntettek, vagy egy ilyenmú büntett és vétség, vagy három ízben vétség követtetett el. Ut. 33. 34. §.

1. Midőn az elítélés, a tartozó gondoskodás mulasztása miatt történt, a biztosíték elvesztése az elkövetett büntett vagy vétség álladókéhoz képest, a felelősségi mérték szerint szabandó ki. Ut. 33. §.

2. A nyomtatványok megsemmisítése oly példányokra ki nem terjed, melyek saját használatra, harmadik személy birtokába kerültek. Ut. 33. §.

### 700. §.

Nyomtatványok által elkövetett büntettek és vétségekről első folyamodásban a vármegyei, szabad kir. városi és kerületi törvényszékek (525—28. §.), a felség és császári ház tagjai sértése, felségárusítás és közcsendháborítás eseteiről, (695. §.) a kir. ítélő tábla bíráskodnak (530. §.), amazok rendesen elnök, két bíró és jegyzőkönyvvezető, öt évet meghaladó börtönbüntetéssel sújtott büntettek főtárgyalásainál azonban elnök, négy bíró és jegyzőkönyvvezetőből álló tanácsokban.

1. A szavazók száma sem nem szaporítható, sem nem kevesbíthető. Ut. 31. §.

2. A kir. táblánál a legújabb intézkedések (530. §.2.) szerint elnök és nyolcz bíró jelenléte kívántatik. Udv. rend. 1865. június 12. 8605. sz. Füg. III. foly. 19. sz.

### 701. §.

Az illetékességet a tett azaz a nyomtatás helye, ha az ismeretlen vagy Magyarországon kívül létezik, itteni terjesztésének helyisége határozza meg; több ez utóbbi szempontból illetékes bíróság közt a meg-

*előzés* dönt; (546. §.) a kir. tábla illetősége, az egész országban készült vagy terjesztett nyomtatványokra terjed. Ut. 23. §.

## 702. §.

A bírósági eljárás a királyi ügyigazgató, illetőleg tiszti ügyész, (552—554. §.) becsületsértéseknél (697. §.) rendszerint a magánvádló indítványa folytán történik; ezen utóbbi sértések bírói tárgyalására nézve az ABT. arra vonatkozó intézkedései itt is találják alkalmazásukat. (459. §.) A tárgyalások az ítélő bíróság előtt nyilvánosak és szóbeliek; hallgatókul csak felserdült férfi személyek, fegyver nélkül bocsáthatók be, a nyilvánosság csak erkölcsiségi vagy közbiztonsági tekintetből zárható ki. (Ut. 24—35. §.)

1. Az eljárás a többi tartományok számára kibocsátott 1862. törvénnyel összhangzólag a vádrendszeren alapszik. (561. §.)
2. A mik a becsületsértések bírói vizsgálata és tárgyalása megindításáról, a hadsereg, katonák, lelkészek, hivatalnokok, hivatalbeli sértéseiről a 459. §. nevezetesen 5. jegyzetében mondattak, ide is alkalmazhatók; ezen esetekben a közvádló által a sértett, ha az ki nem halgattathatnék, előjárásának beleegyezése nyerendő ki. Ut. 24. §.

## 703. §.

Nyomtatvány által elkövetett bűncselekvéy esetében a közvádló tartozik az elővizsgálat megindítását az illető bíróságnál indítványozni, vagy pedig vádirátát benyújtani (704. §.); — csak az érdekllett fél kívánatára üldözhető vétségeknél, a magánvádló a közvádlóhoz fordul, (558. §.) ha pedig az a keresetet megindítani nem akarná, azt önmaga vagy meghatalmazottja tehetik. (Ut. 27. §.)

1. Ha a közvádló a magánvádló kívánatára a keresetet megindítaná, az érdekllett fél hozzá csatlakozhatok, és ha a közvádló közreműködésétől elállana, azt egyedül is folytathatja. Ut. 27. §.

2. Közérdek szempontjából üldözendő nyomtatványokat a sajtórendtartás 25. §. értelmében a biztossági hatóság, másokat csak magánvádloi kereset folytán a bíróság foglalhatja le, és ezen előleges lefoglalás ellen külön folyamodásnak helye nincs; -r- a biztossági hatóság intézkedése ellen pedig, a folyamodás halasztó hatály nélkül, a felsőbb politikai hatóságokhoz intézendő. 1852. Sajtórendt. 25. §.

#### 704. §.

Vétségeknél a köz- vagy magán vádló a szükséges adatokat maga is megszerezheti, vagy bíróilag kinyomoztathatja; és ez esetben, ha keresetét indokoltnak találja, vádiratát a törvényszéknél benyújtván, a vádlott megidézésére szükséges kiadványokat kellő számban hozzá csatolja; a vádlevélben mindenkor a vádlott neve, lakhelye, a vád tárgyát képező tényálladék, az illető nyomtatvány, az arra vonatkozó szabályok, végre a tanuk, szakértők nevei, lakhelyei és a bizonyítás alapját képezendő irományok felhozandók. (Ut. 28. §.)

A többi tartományok számára közrebocsátott 1862. sajtóeljárás törvény 9. 11. §. kitűnik, hogy büntett esetében a bírósági elővizsgálat megindítandó; vétségeknél a szükséges nyomozásokat a köz vagy magánvádoló maga is megteheti. 1865. BTL. 7. sz.

#### 705. §.

A bíróság ily keresetekre nézve, ha illetékességét helyén találja, a főtárgyalást határozatilag megrendeli; napját az elnök határozza meg, és a vádlottat a vádirat példányának közlése mellett akként idézi, hogy a főtárgyalásig legalább nyolcz napi időköze maradjon; ha a vádlott védelmére új körülmények kipuhatolását, más tanuk, szakértők kihallgatását véli szükségesnek, ebbeli kérelmét huszonnégy órával a főtárgyalás napja előtt, a törvényszéknek benyújtani tartozik, a fölött



a vádló meghallgatása után a bíróság határoz, és szükség esetében a főtárgyalást el is halasztja az ily nyomozások megtagadása miatti panaszok, csak a főtárgyalás eredménye elleni felebbezéssel kapcsolathatnak össze; a főtárgyalás megtagadása ellen, mindazáltal a köz- és magánvádló három nap alatt élhetnek felebbezéssel. (Ut. 29. §.) — Vádját a főtárgyalás előtt a vádló a költségek megtérítése mellett mindig, annak folyama alatt, azonban csak a vádlott beleegyezésével vonhatja vissza. (Ut. 32. §.)

1. A vádlott új nyomozások, tanúk és szakértők kihallgatása iránti követelése folytán, a vádló is ugyanazt kívánhatja. — Ut. 29. §.
2. Ha a vádlott ellen ugyanazon időben több sajtóper vagy más bűnvádi kereset lenne folyamatban, a bíróság a vádló kívánatára minden egyes sajtó bűncselekvény iránt, külön eljárást foganatosíthat, és külön ítéletet is hozhat, a nélkül, hogy az elkülönítés ellen felebbezésnek volna helye; a későbbi esetek büntetésénél azonban az elébb kimérj; fenyítékre kellő tekintettel kell lenni. Ut. 25. §.

## 706. §.

A felebbezések a vármegyei, sz. kir. városi és kerületi törvényszékektől, a királyi Ítéltáblához, ettől a hétszemélyes táblához (531. §§.) intézendők; két egyhangú határozat ellen további felebbezésnek helye nincs; egyébiránt mennyiben a sajtóügyi szabályok (694. §.) eltérő intézkedéseket nem tartalmaznának a hazai törvények és törvényes gyakorlat e tárgyban is irányadók. (Ut. 35—37. §.)

1. A polgári fenyítő bíróságok működésének megkezdése előtt a katonai törvényszékek által ( , §.) hozott ítéletek felülvizsgálata a felsőbb katonai bíróságok köréhez tartozik. Ut. 36. §.
2. Az 1862. sajtórendtartás magyarázatául szolgál:  
Harum: Pressordnung vom 27. Mai 1852. Pest 1852.  
„ n Gegenwärtige österr. Pressgesetzgebung. Wien 1857,

## Tárgymutató.

- Ágyasság. 399.  
Álarcz. 504.  
Államkötelék elleni büntettek. 317.  
Államügyész 558.  
Állevélköltés 508. 509. büntetése 511.  
Álnok gyanúsítás 460.  
Álpénzverés 327. Isd. pénzhamisítás.  
Általános vizsgálat. 568. 572.  
Anyagyilkosság 412.  
Apagyilkosság 412.  
Arany és ezüst kivitele. 330.,  
Ausztriai törvényszékek, 529.
- Báni tábla 530.  
Bántalmazásból emberölés 419.  
Becsületsértések. 454. 455. 459. 697.  
Békétörés 344.  
Bérgyilkosság 414.  
Bigamia 377.  
Bírói kellékek 536.  
Bírói kizárás. 537. 538.  
Bírói szemle. 574. 627.  
Bírói zártörés 363.  
Bírósági hatalom illetéktelen gyakori.  
359.  
Bírósági illetőség 542. elvei 543.  
Bírósági összeütközés 545. 550.  
Bírósági tanú. 572.  
Bírósági ügykezelés. 539.  
Bíróságok Isd törvényszékek.  
Bíróságok közlekedése 541.  
Bizonyítás 617. terhe. 622.  
Bizonyítási eszközök 617. 623.  
Bizonyítási okok 617.  
Bizonyítási szabályok 618.  
Bizonyíték 617.  
Bizonyítékok elégtelensége 656.  
Biztosíték 605, 699.
- Boszorkánypörök 371.  
Bukkarí kerület. 528.  
Bukás bűnös 513. 517.  
Bukás hamis 513. 514. vétkes. 513.  
515. büntetése. 516.  
Bukás körüli bűnvádi eljárás 516.  
Bübáj osság. 371.  
Bűnbánatbéli büntelenség. 481.  
Bűnelösegelés 365. büntetése. 365.  
Bűnjelenségek 646. fajai 647—49.  
Bűnjelenségek bizonyító ereje. 653.  
654.  
Bűntelenségi ítélet. 656.  
Büntető eljárás 560. alkatrészei 567.  
Büntető eljárás folyama 565. 566.  
Büntetőhatóság. 518. köre 519.  
Büntetőhatóság nevei 520. 521. 522.  
Büntettek elősegítőse 366. 367.  
Bűnvádi ítélet jogereje. 657.
- Cautio. 605.  
Concubinatus. 399.  
Crimen baratteriae 357.  
Crimen repetundarum. 357.  
Csábítás fajtalanásra 399. hitsze-  
gésre 367.  
Családi tolvajság 469.  
Csalás 502—507; büntetése 505.  
Császári ház tagjai sértése 334. 695.
- Dardanarialus. 504.
- Egyidejű jelenségek 648. 650,  
Egyetem orvoskara 578. törvényszéke  
533.  
Egyházi nemesek törvényszékei 533.  
Éji tolvajság 467.  
Elfogatás Isd. letartóztatás

A számok a §§. jelentik.

- Elfogatási hely illetősége 544.  
 Eljárási költségek 676.  
 Elkövetési hely illetősége 544.  
 Ellenjelenségek. 652.  
 Ellenséggel! egyetértés 336.  
 Ellenszegülés. 343.  
 Előleges letartóztatás. 604.  
 Elővizsgálat 568. kezdete 569. eszközei 573. oka 570.  
 Elragadás. 389. 390. 391. büntetése 390.  
 Elsajátítási szándok. 465.  
 Emberölés 417. fajai 417. büntetése 421.  
 Emberölés közönséges 420. minősített 420. szándékos 418. vétkes 419.  
 Emberölés verekedés! 422. 423.  
 Emberrablás 445. 446. 447. 448. 449.  
 Eretnekség 329. 371.  
 Erőszakoskodás 345. lsd. nyilvános erőszakoskodás.  
 Erőszakos letartóztatás. 450. 451. büntetése 452.  
 Erőszakos nemi közönség 384. 385. 387. 388. büntetése 386.  
 Esküdtszék 564.  
 Esküszegés 373.  
 Eskütársak 626.  
 Fajtalansági büntettek 377. 400.  
 Fegyveresek behozatala 329.  
 Felelősség 664. 667. határideje 664. rendje 662. szüksége 663.  
 Felelősségi eljárás 665. jog. 663.  
 Felelősség kérdése 592.  
 Felhagyási határozat. 614.  
 Felmentő ítélet. 656. végrehajtása 671.  
 Felségárulás. 318 319. 320. 332. 333. 695. büntetése 321.  
 Felségértés 318. 322. 334. 337. 695.  
 Fiumei kerület. 528.  
 Fogásos kérdés. 591.  
 Fő tárgyalás 611.  
 Gyanúokok. 646. lsd. bűnjelenségek.  
 Gyanús tanúk 638. bizonyosságuk ereje 641.  
 Gyermekgyilkosság 412. 424.  
 Gyermekkitétel 430 431. 432.  
 Gyermekülés 424. 425. 426.  
 Gyermekrablás. 446 449.  
 Gyilkosság 405. 406. 407. 408. 409. fajai 411. büntetése 416..  
 büntetése 494.  
 Hajdúkerület. 528.  
 Halálbüntetés végrehajtása 674.  
 Halálokozó cselekvény. 407.  
 Halott szemle. 576.  
 Hamis bukás 513. 514.  
 Hamis eskü 373. 374. 376. büntetése 375. x  
 Hamis feladás. 456. 457. 460. 461.  
 Hamis kiadványok 326.  
 Hamis tanúság 376.  
 Hamisítás 508. 509.  
 Házasságtörés 380. 381. 382. 383.  
 Házastársgyilkosság 412. |  
 Házkutatás. 582. 583.  
 Helyi illetőség 540.  
 Hétszemélyes tábla. 531.  
 Hítségadás 371.  
 Hivatalos hatalommal visszaélés 357. 358. 360.  
 Hullanyítás 576. szemle 576.  
 Hütelenség 323. esetei 324 — 330» 338. büntetése 331.  
 Idézés. 612.  
 Illetőség. 547. 548. 551.  
 írásbeli per 503. esetei 610. folyama 612. 613.  
 Irományok vizsgálása. 584.  
 Istenítéletek. 624.  
 Istenkároklás. 369. 370. 695.  
 ítélet 655. 659. felmentő 656. marasztaló 656.  
 ítélet kellékei 658.  
 Ité't végrehajtása. 670.  
 Jászkun kerületek. 527.  
 Javadalmak illetéktelen felkérése 362.  
 Jogkérdés. 564.  
 Káros felelősségi joga 663. kihallgatása. 592.  
 Kártérítés behajtása 670.  
 Kártétel 497. 498. 500. 501.  
 Katonai törvényszékek 535.  
 Katonák csábítása, szöktetése 367.  
 Kéjny 399.  
 Kémkedés 336.  
 Képtelen tanú. 637.  
 Kérdések általános különösek 590. 591. 595.  
 Kerítés 401. 402. 403.  
 Keresetlevél 612.  
 Kerületek szabad 527. 528.  
 Kettős házasság. 377. 378. 379.

- Kezesség 605.  
 Kínvallatás 597. 625.  
 Királyi tábla 530.  
 Királyi ügyészség 554. 556.  
 Korona ügyésze 554.  
 Költségek 676—681.  
 Következő gyanújelek 648—651.  
 Közbeszóló ítélet 655.  
 Közcsendháborítás. 335. 695.  
 Közhatalmi jogok bitorlása 362.  
 Közhitelpapirhamisítás. 354. 355.  
 Közintézkedések elleni büntettek 339.  
 Közokiratok 644.  
 Közös gyanújelek 649.  
 Közsikkasztás 357. 478.  
 Köztisztviselők büntetési 361.  
 Közvádló. 552. 704.  
 Közvédelem 362.  
 Közvetlen, közvetett bizonyítékok. 621.  
 Közvetlen idézés. 614.  
 Közzsarolás 488.  
 Kritikai napok 410.  
 Különös gyanújelek. 649.  
 Különös otalmu személyek 413.  
 Különös vizsgálat. 568. 572.  
 Lakhely illetősége 544.  
 Látlelet 577. 580.  
 Lázadás. 341. 342. 343.  
 Legfőbb törvényszék 532.  
 Letartóztatás 450. 600. 601. 602.  
 Levélhamisítás 508. 512.  
 Levelek felbontása. 585.  
 Lopás Isd. tolvajság  
 Magánokirat. 644.  
 Magánsikkasztás 475.  
 Magánvádló 558. 703.  
 Magánvár feladása. 499.  
 Magánzsarolás.- 488.  
 Magzatelhajtás. 427. 428. 429.  
 Makacssági eljárás 682. 683.  
 Megelőzési elv 546.  
 Megelőzött jelenségek. 648. 650.  
 Megfertőztetés 387.  
 Megszüntetési határozvány 614.  
 Megvesztegetés 357. 358.  
 Megyei törvényszékek 525.  
 Menedékhely. 607.  
 Menekvők fosztogatása 330.  
 Menevéd 606.  
 Mentő bizonyíték 619. jelenségek 647. 652.  
 Mérgezés. 415.  
 Mesterséges bizonyíték 621.  
 Minősített Önvallomás 634.  
 Nagykikindai kerület 528.  
 Nemteljes bizonyíték 620.  
 Névbitorlás 504.  
 Nős paraznaság 380.  
 Nyelv törvénykezési. 539.  
 Nyilvános eljárás 702.  
 Nyilvános erőszakoskodás 344—351.  
 Nyilvános gyűjtogatás. 494.  
 Nyomozó levél 681.  
 Nyomozó pör 561.  
 Nyomtatvány általi büntettek 695. vétségek. 696.  
 Okiratok. 579. 643. 645.  
 Ordalia. 624.  
 Orgazdaság 368. 470. 472.  
 Orgyilkosság 414.  
 Országos főtörvényszék 532.  
 Orvosi látlelet. 577.  
 Ölés. 404.  
 Onkénytes nyilatkozat 594.  
 Önvallomás 628. 629. ereje 630. 632.  
 Önvallomás kellékei 631.  
 Önvallomás visszahúzása. 633.  
 Összefüggés elve. 545.  
 Összeütközés (rencontre) 439.  
 Összeütközése a bíróságoknak. 546.  
 Papírpénzhamisítás. 328.  
 Pártütés 318.  
 Párviadal 439—444.  
 Pecséthamisítás. 508.  
 Pecsétleszakasztása 364.  
 Pénz el nem fogadása 352.  
 Pénzhamisítás. 327. 353—356.  
 Pénz kivitele. 352.  
 Pénz megfogyasztása. 352.  
 Perbefogadás. 612. 614.  
 Perfelvétel. 613.  
 Perköltségek. 676.  
 Perorvoslatok. 660.  
 Perújítás 668. 669.  
 Primási bíróság 533. 534.  
 Rablás. 483—487.  
 Rablógyilkosság 414.  
 Rabszolgaság 446.  
 Rágalmazás 458—461. 695.  
 Rencontre. 439.  
 Rokonyilkosság. 411. 412.  
 Rongálások. 501.  
 Rögtönbíróság. 688.

- Rögtönjeljárás enged. 685. esetei 686.  
 Rögtönjeljárás folyama 689—691.  
 Rögtönjeljárás kihirdetése. 685. kivételei 687.  
 Rögtönjeljárás szabályzatok 684. végrehajtás. 692.
- Sajtóügyi bíróságok. 700. eljárás 702. 703.  
 Sajtóügyi elévülés 694. felelbbvitel 706. főtárgyalás 705.  
 Sajtóügyi illetékesség. 701. szab. 694.  
 Salvus conductus. 606.  
 Secundansok. 441.  
 Semmiségi folyamodás 666.  
 Sikkasztás 476—482. büntetése 479.  
 Sodomiai 396.  
 Sommás per. 562. 609. tárgyalás rendje. 608. 611.  
 Súlyos testi sértés 433—438. büntetése 436.  
 Szabad ótalom. 606.  
 Szabadságbüntetések végrehajt. 675.  
 Szabadság jogtalan korlátozása. 453.  
 Szabad lábóni védelem. 601.  
 Szabad vallomás 594.  
 Szakértők 575.  
 Szándékosság bizonyítása 635.  
 Szavazás módja. 540.  
 Szembesítés 599.  
 Személyi illetőse'g 549.  
 Szemleli jegyzőkönyv 587.  
 Szentségtörő lopás 468.  
 Szentszékek. 534. illetősége 534.  
 Szepesi városok kerülete. 528.  
 Szeplősítés. 399.  
 Szerencsejátékok. 504.  
 Szóbeli per. 563.  
 Szokásos tolvaj. 469.  
 Szülők verése 435.
- Táblai pörök. 530.  
 Tanúbizonyosság 636. kellékei 639.640.  
 Tanuk. 586. ellenkezése, 642. összegyűjtetése. 642.  
 Tanuk kihallgat. 589. hitelesítése 589.  
 Tanuvallaiás jegyzőkönyve 593. módja 590. 591.  
 Tanuvallomási kivételek. 588. köteleesség 587.  
 Tartási költségek 678.  
 Távollevők elleni eljárás 682.  
 Teljes bizonyíték 620.  
 Teljes felmentés. 656.
- Ténykérdés 564.  
 Terhelő jelenségek 647.  
 Természet elleni fajtalanság 396—397. 398.  
 Testi fenyték végrehajtása. 675.  
 Tilos közlemények. 698.  
 Tisztító eskü 626.  
 Tiszti ügyész lsd. ügyész.  
 Tolvajság 462—65. 473. 474. 475.  
 Tolvajság fajai 466—469.  
 Törvénykezési költség 677.  
 Törvénykezési nyel. 539.  
 Törvényszékek alsók 524—529. felsők 530—532.  
 Törvényszéki párviadal. 440.  
 Tulajdonsértési szemle 580.  
 Turmezei kerület 528.
- Úri székek. 533.  
 Útmutató kérdések. 592.  
 Uzsora 504. büntetése. 505.  
 Ügyész, királyi 554. 555.  
 Ügyész, tiszti 552. 553.  
 Ügyi illetőség 549.  
 Ügyvéd egyetértése ellenfelével. 359.  
 Ünneplés pör. 562.
- Vádirat 612. 704.  
 Vádló bizonyíték 619.  
 Vádlott kihallgatása 594 — 97.  
 Vádpör 561.  
 Vallásháborítás 371. 695.  
 Vallomási jegyzőkönyv. 598.  
 Váltó hamisítás. 510.  
 Városi törvényszék;526.  
 Védő. 556. 557. 559.  
 Végítélet 655.  
 Végrehajtás 670. egyháziak ellen 673. felfüggesztése 672.  
 Végtagadás. 615. 616.  
 Végvárak átadása 330.  
 Vegyes pör. 561.  
 Végzés 655.  
 Vérengzés 422. 435.  
 Vérfertőztetés 392—395.  
 Vértagadás. 504.  
 Vétkes bukás 513. 515.  
 Vétkes gyűjtés. 491.  
 Vizsgálati eljárás 571.  
 Vizsgálati fogság. 603. 604.
- Zártörés birói 363.  
 Zendülés. 340. 341.j, 342.  
 Zsarolás 357. 488. 489. 490.

## Pótlékok.

363. §. 2. j e g y z e t.

A váltóbiósági zártörésből eredt kárnak megtérítése, azon törvényszék által határozatván meg, váltójogi eljárás útján fog az illetőn végrehajtatni. 1344, 6, §. 17.

375. §. 3. j e g y z e t.

Az érintett törvénykezési alapelvek mindazáltal nem lépven életbe, legújabbán a hétszemélyes tábla a zsidók hamis esküjének ténykérdésében, világi bíróságok által hozott ítéleteket is, érvényeseknek elismeri.

415. §. 8. jegyzet.

A méreggel történhető visszaélések meggátlására közrebocsátott szabályrendeletek kivonatát, Isd. Zsoldos: Szolgab, hív. II. 74. §.

439. §.

Végén idézendő az 1808. 11. §. 11.

444. §. 3. j e g y z e t.

Tóth L.: A párviadal. Pest 1865.

526. §.

Zilah városához még adandók Vinga és Versecz szab, városai, 3. j e g y z e t.

Vinga és Versecz szab, városai is kiváltságaik alapján, újabb udv. rendeletek által vérhatalmuk gyakorlatában meg erősítettek.

539. §.

Legújabbán az alsó törvényszékeknek ismét meghagyatott, hogy minden előadó írásbeli kivonatot készítsen, mely felebhezés esetén az összes ügyiratokkal akir. táblához terjesztendő; egyszerű ügyeknél, hol külön kivonat készítése szükségesnek nem mutatkozott, felebhezés esetén a tényállás világosan kifejtendő, a hozott határozat és megdöntésére felhozott érvek is előterjesztendők. Ud. rend. 1365. febr. 19. 2230. (Függ. III. 4. sz.)

658. §. 2. j e g y z e t.

Az ítéletek és végzések írásba foglalandók lévén, felebhezés esetén min-

den törvényszék saját és ha másodbírószálag járt el (662. §.) az első bírósági ítéletek és végzéseket, a kir. tábla elé terjeszteni köteles, üdv. rend. 1865. febr. 19. 2230. sz.

666. §. 1. j egy z et.

Egyébiránt a semmiségi panaszpontok iránt, az illető bíróság felterjesztő jelentésében kimerítőleg nyilatkozni tartozik; a hozott határozat indokaira történt egyszerű hivatkozás nem elégséges. Udv. rend. 1865. febr. 19. 2230. sz.

678. §.

A magyar és szomszéd örökös tartományi hatóságok költségei kölcsönös kiegyenlítésére nézve, szabályul szolgál, hogy a bűnösök üldözése, elfogatása, tovább szállítására tett költségeket az elfogatás helyének hatósága, ellenben a bűnvádi bírói vizsgálat és eljárás költségeit, az illetékes fenyítő hatóság tartozzék viselni. Udv. rend. 1831. dec. 31. 16622. sz. 1862. jan. 31. 1458. sz. Hl. 1865. május 2. 24499. szám. (Törv. Csarn. 185. 60. sz.)

## Igazítások.

lap	sor	helyett	olvasandó
6.	23.	56.	51.
10.	20.	II.	I.
18.	6.	362. §.	352. §.
35.'	26.	öttől tíz	egyttől öt
64.	17.	1599. 23.	1495. 31. 1599. 23.
88.	31.	törvények és	törvényes
98.	3.	180.	680.
126.	20.	16. 25.	1625.
216.	22.	tíztől húsz	öttől tíz söt tíztől húsz
221,	17.	100	25